BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 H
47

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

36 36-D-41
D
51

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS,

Facili ac perſpicuà Methodo reſoluens

CASVS CONSCIENTIÆ,

Ex varijs probatiſque Auctoribus, concinnata

A REV. PATRE

HERM. BVSEMBAV

E Societate IESV Sacræ Theologiæ Licenciato.

Pœnitentibus æquè, ac Confeſſarijs perquam vtilis.

Cum Propoſitionibus damnatis, Bullis Sanctæ Cruciatæ, & contrà ſollicitantes in Confeſſione,

Quibus in hac poſtremà editione

Acceſſerunt quædam decreta Sanctæ Mediol. Eccleſiæ, quorum vſus ſolet eſſe frequentior.

Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. D.D.

IOSEPHO OLGIATO

EPISCOPO PARMENSI, ET COMITI &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

MEDIOLANI, MDC.XCVI.

Typis Ioſephi Marelli; Sub ſigno Fortunæ. *Superiorum permiſſu.*

Ex Libris: Jo: Bapt: Cardinal: Ptolemæi Soc. Jes:

Digitized by Google

REIMPRIMATVR.

Fr. Michael Seraphinus Angelerius Sacr. Theolog. Magiſter, Doctor Collegiatus, & Commiſſarius S. Officij Mediolani.

C. Michael de Conſtantinis Can. Theol. S. Nazarij, pro Eminentiſs. & Reuerendiſs. D. D. Federico Caccia Card. Archiep.

Franciſcus Arbona pro Excellentiſs. Senatu.

Digitized by Google

ILL.ME DOMINE.

PHæniceam iterum vitam hic Auctor è tuo Nomine Medullitùs exquirens in lucem prodit; Nec fallit, ſi enim ſeptenos ſcientiæ, & prudentiæ nobilis moderator condecoraſti Colles, & nunc pijſſimus Præſul, ac Pater celeberrimis geſtis Parmenſi Cœlo perennes adiungis fulgores, eximijs etiam hoc volumen ſplendoribus exornabis. Et certè vbinam fœlicius omen Medulla Caſuum Conſcientiæ oſtentare poterit aliena à tanto ſydere? Quoties enim

quis in eà contentas tractationes, & ſuperaddita S. Mediolanenſis Eccleſiæ decreta oculo percurret, toties tuam in regendo iuſtitiam, in alloquendo humanitatem, in politià dexteritatem, in moribus pietatem, ac cæteras virtutes ſibi proponet imitandas, vt tutiori, & firmiori munimine ſuam ſepiat conſcientiam: parcendo igitur ſinceritati hoc obſequentiſſimi cordis munuſculum excipe, præeunte etenim tuæ protectionis famà vniuerſo proderit orbi. Vale.

Dominationis tuæ Illuſtriſſimæ.

Obſequentiſſimus Famulus
ANTONIVS MARELLVS.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD
LECTOREM
BENEVOLVM.

ANNI ſunt complures, Amice Lector, quando iuſſus fui Coloniæ, eam ſcientiam in compendium redactam tradere, quæ nouis Sacerdotibus, in tanto munere dignius exequendo; (præſertim quoties in conſcientiæ Tribunali Iudices ſederent) præſidio foret. Duo hic facilè videbam maximè à me poſtulari, vt & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, vſui cuiuſque aptiſſimum, diſpertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus vtiliſſima, colligunt, & in aluearı diſponunt in ordinem. Indè effecta eſt hæc Medulla Caſuum Conſcientiæ, (vt aiunt) ſeu Theologiæ moralis ſumma Enchiridio huic incluſa. Quæ cum in manus, & oculos plurium perueniſſet, viſa eſt non improbari; ijs præſertim, qui priuato calamo eandem, non ſine labore, moleſtia, & temporis iactura deſcripſerunt. Hinc euenit (cuius aliàs conſilij ne cogitatio quidem vnquam inciderat) vt plurium me preces identidem vrgerent, & viri maximi authoritas dignitaſque impelleret, ac denique etiam Superiorum iuberet voluntas, vt publici iuris facerem. Lima hic aliqua opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Auctorum nomina, ante deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adiungeret, (adiuncta ſunt autem in hac altera editione quamplurima.) Nunc conſilium tu meum, & ordinem accipe. Noto nomine, Caſus Conſcientiæ appello, varias ſpecies factorum, de quibus in foro conſcientiæ, Iudex Sacerdos ſententiam edicat oportet, atque vel vt honeſta approbet, vel vt turpia condemnet. Medio tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quod ſi quando declarem, vbi Doctores nonnulli benignius ſenſerint, non ideò probo, vel ſuadeo; ſed illud aufero, vndè nonnunquam pendente iudicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor deſpiciat, an eſſe vſui poſſit. In ſexto quidem præcepto (vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celerius incedere, ſed tamen

Digitized by Google

plurium iudicio, & hic immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Cæterum nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententia deductum, vel deſumptum ex probatiſſimorum Authorum libris, ſcriptiſue; eorum in primis, qui hic eximia cum laude verſati ſunt. Inter quos Principes extitere, laudatiſſimi huius ſcientiæ Magiſtri, P. Hermannus Nunning, & P. Fridericus Spe, & vterque è Societate noſtra Sacerdos, *& in diuerſis Academijs Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim caſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publica luce dignam, quibus proindè liberaliter ſum vſus, vt & ipſi ſimiliter ante fecerant: prior enim ex* P. Maximiliani Buchier; *alter ex vtriuſque viridario, manu ſolerti, flores quamplurimos decerpſerant. Vndè hos omnes æquiſſimo animo, & iure, in fructus laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ita quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, Authores identidem allati indicabunt.*

Methodus illa, & optima viſa fuit, & facillima, vt in quauis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur; quæ reſponſio ceu regula quæpiam ſit, ex qua deindè (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſoluantur, vt ſecundum illos, & reſponſionem dictam alij ſimiles, cum inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium, vndè & Moralis Theologia *dicitur) alia verò cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua praua recedant, agitur.*

LIBRO I. *De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt conſcientia: tum externa, hoc eſt præceptis in genere.*

LIBRO II. *De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.*

LIBRO III. *De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.*

LIBRO IV. *De Præceptis certorum hominum ſtatui proprijs.*

LIBRO V. *De modo diſcernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.*

LIBRO VI. *De Sacramentis nouæ Legis.*

LIBRO VII. *De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.*

INDEX

Digitized by Google

INDEX
CAPITVM, ET DVBIORVM.
LIBER PRIMVS.
De Regula actuum humanorum.
TRACTATVS I.
De Regula interna, ſiue Conſcientia.

Cap. I. QVid Conſcientia, & an ſequenda ſit. pag. 1
II. De Conſcientia dubia. 3
Dub. I. Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum. ib.
2. Quid agendum cum Conſcientia ſpeculatiuè dubia. 4
3. An in dubio tutior pars ſit eligenda. 7
Cap. III. Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum. 9

TRACTATVS II.
De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

Cap. I. De natura, & obligatione Legis in genere. 10
Dub. I. Quid ſit Lex ſiue præceptum. ibid.
2. Quotuplex ſit præceptum. 12
3. An vis, & ſubſtantia legis poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis. pag. 12
4. An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali. 13
Cap. II. De ſubiecto, cui datur præceptum. 14
Dub. I. Quæ perſonæ præceptis obligentur. ibid.
2. An peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt. 15
3. An peregrini, & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur. 16
4. An peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu, in loco vbi morantur. 17
Cap. III. De modo quo obſeruanda ſunt peccata. 18
Dub. I. An debeant impleri ex charitate. ibid.
2. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio ijs ſatisfaciendi. 19
3. An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſſè intendit per illud non ſatisfacere. ibid.
4. An ad impletionem præceptorum requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt. 20
5. An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri. 21
6. An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata. ibid.
Cap. IV. Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti. 22
Dub. I. An ignorantia excuſet. ibid.
2. An metus excuſet. 23
3. An excuſet impotentia totius, vel partis. 24
4. An excuſet diſpenſatio ibid.
Appendix de diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ. 27

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De Præceptis Fidei.

Cap. I. QVæ myſteria fidei neceſſariò credenda ſint. 31
II. Quando obliget præceptum fidei. 33
III. An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri, 35
IV. De infidelitate, & vitijs fidei oppoſitis. 38
Dub. I. Quid, & quotuplex ſit infidelitas. ibid.
2. De Iudaiſmo. 39
Dub. III. Quid ſit hæreſis. ibid.

TRACTATVS II.

De Præcepto Spei.

TRACTATVS III.

De Præceptis Charitatis.

Cap. I. An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei. 43
II. De præceptis Charitatis erga proximum. 44
Dub. I. Quis ordo ſeruandus inter perſonas, quæ diliguntur. 45
2. De odio, & dilectione inimicorum. 46
3. De Præcepto eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis. 48
4. De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correctionis fraternæ. 51
5. De Scandalo. 53
Art. 1. Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum. ibid.
2. An, & quando ſcandalum paſſiuum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat. 55
3. An liceat alterius peccato materialiter cooperari. 58

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De I. Præcepto Decalogi.

Cap. I. DE ſuperſtitione, & ſpeciebus eius, 61
Dub. I. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. De diuinatione. Quid, & quotuplex ſit. 63
3. Quid, & quotuplex ſit idololatria. 66
4. Quid, & quotuplex ſit vana obſeruantia, & vndè colligitur. 67
5. Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli. 69
Cap. II. De Irreligioſitate. 71
Dub. I. Quid ſit tentatio Dei. 72
2. Quid, & quotuplex ſit ſacrilegium. 73
3. De ſimonia. 74
Art. 1. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. Quæ ſit pœna ſimoniæ. 78
3. An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum. ibid.

TRACTATVS II.

De II. Præcepto Decalogi.

Cap. I. Quid, & quotuplex Blaſphemia. 79
II. De Iuramento. 82

Dub. I.

Digitized by Google

& Dubiorum.

Dub. I. Quid ſit Iuramentum. ibid.
2. Quotuplex ſit Iuramentum. 84
3. An, & quando ſit licitum iurare. 85
4. An in Iuramento liceat vti æquiuocatione. 86
5. Quæ, & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorij. 87
6. Quibus in caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit. 90
7. Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem. ibid.
Cap. III. De Voto. 91
Dub. I. Quid ſit votum, & quotuplex. ibid.
2. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 92
3. Quæ requiratur materia voti. 94
4. Quæ, & quanta ſit obligatio voti. 96
5. Quot modis tollatur obligatio voti. 98
6. De voti irritatione. 99
Art. I. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem. ib.
2. Quis vota indirectè poſſit irritare. 101
Dub. VII. Quid ſit commutatio voti. 103
8. Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis. 105

TRACTATVS III.

De III. & IV. Præcepto.

Cap. I. Quid tertium præceptum: *Memento, &c.* 104
Dub. I. Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur. ibid.
2. Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, & ob quas opera prohibita liceant. 106
3. Quæ opera feſtis præcipiantur. 108
4. An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis, & feſtis maioribus. 110
5. Quæ excuſent ab auditione ſacri. 114
Cap. II. De IV. præcepto: *Honora Patrem, &c.* 115
Dub. I. Ad quid teneantur liberi erga parentes. ibid.
2. Ad quid teneantur parentes erga filios. 116
3. Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco. 118
4. Quæ obligatio dominorum, & famulorum, aliorumque ſuperiorum, & inferiorum erga ſe inuicem. 119
5. Ad quid teneantur coniuges erga ſe mutuò, vi huius præcepti. 120
6. Quæ obligatio Parochorum erga ſuos. 121
7. Quæ obligatio Præceptorum & Diſcipulorum. 122

TRACTATVS IV.

De V. & VI. Præcepto.

Cap. I. Quid V. Præcepto prohibeatur? *Non occides.* 123
Dub. I. An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum. 124
2. An, & quomodo liceat occidere malefactorem. 126
3. An, & quomodo liceat occidere priuata authoritate iniquum aggreſſorē. ib.
4. An aliquando liceat occidere innocentem. 127
5. De duello, & bello. 128
Art. I. Quid ſit, & an liceat duellum. ibid.
2. An, & quouſque liceat bellum. 132
3. Quid in bello iuſto liceat 134
Cap. II. De VI. Præcepto, & IX. *Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces, &c.* 135
Dub. I. An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & alia.

Digitized by Google

& ſimilia extra matrimonium. ibid.
2. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales. 139
3. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam. 141
4. An aliquando liceat procurare pollutionem. 142

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto. Non furtum facies.

Cap. I De furto. 145
Dub. I. Quid ſit furtum, & quale peccatum. ibid.
2. Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum. ibid.
3. Quam grauiter peccet, qui multa minuta furta committit. 146
4. Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum. 147
Cap. II De reſtitutione. 149
Dub. I. Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam. ibid.
2. An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem. 150
3. An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 152
4 An teneatur reſtituere, qui aliũ impediuit à conſecutione alicuius boni. 153
5 Cui, vel quibus reſtituendum. 154
6 De rebus quæ debent reſtitui. 156
Art. I. Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantum, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei. ibid.
2. Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore, ſeu poſſeſſore. 158
3. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria illata corpori, verbi gratia per mutilationem, & occiſionem. 160
4. Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro. 162
5. Quid debeat reſtitui pro adulterio. 163
6 Quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à Religione. ibid.
7. De circumſtantijs reſtitutionis. 164
Art. I. Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui. ibid.
2. Quo ordine reſtitui debeat. 165
3. Quæ à reſtitutione excuſent. 166
Cap. III De contractibus. 168
Dub. I. Quid in genere ſit contractus. ibid.
2 Quid in ſpecie de promiſſione, & duratione. 169
3 Quibus caſibus poſſit reuocari. 172
4. Quid ſit donatio mortis cauſa, & an poſſit reuocari, quomodo, & quibus competat. 173
5. Quid ſit Commodatum, Præcarium, & Depoſitum. 174
6. Quid ſit Mutuum. 176
7. Quid ſit Vſura. 177
8. De Emptione, & venditione. 181
Art. I. Quid ſit Emptio, & Venditio. ibid.
2 Quid ſit Negotiatio, & quibus illicita. 185
Dub. 9 Quid ſit contractus cenſus, & an licitus. 186
10. Quid ſit Cambium. 187
11. Quid locatio, & Conductio. 189
12. De contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli. 190
13. Quid ſit ſponſio, & Ludus. 191
14. Quid ſit Contractus ſocietatis. 194
15. Quid ſit Aſſecuratio, & Fideiuſſio. 195
16. Quid ſit Pignus, & Hypotheca. 196

Cap. IV.

Digitized by Google

Cap IV. De Tutela, & Teſtamentis. 197
Dub. I. Quod ſit Tutela, & Curatela. ibid.
2. Quid, & quotuplex ſit teſtamentum. 199
3. De renunciatione hæreditatum. 202
4. Qui poſſint, & debeant eſſe executores teſtamenti. 205
5. De ijs qui teſtari, & hæredes inſtitui poſſint. 208

T R A C T A T V S V I.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

Cap I. De Præcepto VIII. 212
Dub. I. Quid ſit ſuſpicio, iudicium temerarium, & dubitatio; & quale peccatum. ibid.
2. Quid ſit, & quam graue peccatum Detractio. 215
3. An, & quomodo fama reſtituenda. 218
Cap. II. Quid de præcepto IX & X. 220
III. Quid de præceptis Eccleſiæ. ibid.
Dub. I. Quid requiratur ad ieiunium Eccleſiaſticũ, & quanta eius obligatio ib.
2. Quæ cauſæ excuſent à ieiunio. 225

L I B E R I V.

De Præceptis particularibus, certo hominum ſtatui proprijs.

Cap. I. De ſtatu Religioſo. 228
Dub I. Quæ ſit natura ſtatus Religioſi. ibid.
2. Quæ requirantur ad valorem profeſſionis Religioſæ. 229
3. Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis. 231
4. Ad quid Religioſus obligetur vi votorum. 232
5. Qui poſſint, vel teneantur ingredi Religionem. 236
6. Ad quid teneantur Religioſi eiecti, & fugitiui. 238
Cap. II. De ſtatu Clericorum. 239
Dub. I. De beneficijs Eccleſiaſticis. 240
Art. 1. Quid, & quotuplex beneficium Eccleſiaſticum. ibid.
2 Quomodo acquirantur, & conferantur beneficia. 241
3 Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum. 242
4. An liceat habere plura beneficia. 243
5. Quibus modis beneficia amittantur. 246
6 Quid, & quotuplex ſit penſio. 248
Dub. II. De Horis Canonicis. 249
Art. 1. Qui obligentur ad Horas. ibid.
2. Quanta ſit hæc obligatio. 252
3 Quæ excuſent à recitatione Horarum. 254
4. Quomodo recitandæ ſint Horæ. 255
Dub. III. Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum. 260
4. Quis ſit habitus Clericorũ; quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur. 263
Cap. III. De ſtatu, & officio perſonarum ſæcularium, quarundam, præſertim iudicialium. 265
Dub. I. Quæ requirantur ad legitimum iudicium. ibid.
2. De poteſtate, & officio Iudicis. 266
Art. 1. Quid requiratur in Iudice. ibid.
2. Quid Iudici ſeruandum circa Inquiſitionem. 267
3. Quid liceat Iudici circa quæſtiones, ſiue torturam. 268

Digitized by Google

4. Quid ſeruandum Iudici circa ſententiam, & pœnam. 270
Dub. III. Quod ſit officium Aduocati. 273
4. Quæ ſit obligatio referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris. 276
5. Quod ſit officium Accuſatoris. 278
6. De Teſtibus. 279
7. De Reo. 280
Art. 1. An, & quomodo Reus teneatur fateri veritatem. ibid.
2. Quid liceat Reo circa fugam pœnæ. 283
Dub. VIII. Quomodo Confeſſario agendum cum Reo. 284
9. Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, Chirurgorum. 285
10. Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum ſæcularium. 287

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

Cap. I. DE peccato in genere. 288
Dub. I. Quid ſit peccatum. ibid.
2. An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata. 289
Art. 1. Quale peccatum ſit deſiderium malum. 290
2. An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum. 291
Dub. III. De diſtinctione peccatorum. 294
Art. 1. Quæ peccata diſtinguantur numero. ibid.
2. Quæ peccata diſtinguantur numero. ibid.
Cap. II. De peccatis in ſpecie, mortali, & veniali. 296
Dub. I. Quid ſit peccatum mortale, & veniale. ibid.
2. Quibus ex cauſis peccatū ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale. 297
3. Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, fiat actus indifferens, & tranſeat per accidens in mortale. 298
Cap. III. De peccatis Capitalibus in ſpecie. 300
Dub. I. Quid ſit Superbia, & quale peccatum. ibid.
2. Quid ſit Auaritia. 302
3. Quid ſit Luxuria. 305
4. Quid ſit Inuidia. ibid.
5. De Gula. 307
Art. 1. Quid ſit Gula. ibid.
2. Quid ſit ebrietas. 308
Dub. VI. Quid ſit Ira. 309
7. Quid ſit Acedia. 311

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

Cap. I. DE natura Sacramenti nouæ legis. 312
Dub. I. Quid ſit Sacramentum. ibid.
Dub. II. Quid circa materiam, & formam Sacramentorum ſeruandum. 313
Cap. II. De Miniſtro Sacramentorum. 315
Dub. I. Quid requiratur, vt Miniſter det validè Sacramentum. ibid.
2. Quid requiratur in Miniſtro, vt licitè miniſtret. 317
Cap. III. De ſuſcipiente Sacramentum. 319
Dub. I. Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti in ſuſcipiente. ibid.
2. Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur. 320
Cap. IV. Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant. 321

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS II.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

Cap. I. De Baptiſmo. 323
Dub. I. Quæ materia Baptiſmi. ibid.
2. Quæ ſit forma Baptiſmi. 324
3. De Miniſtro Baptiſmi. 325
Art. 1. Quis ſit Miniſter Baptiſmi? ibid.
2. An duo poſſint ſimul vnum baptizare? 326
Dub. IV. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi. 327
5. De ceremonijs Baptiſmi. 330
Art. 1. Quæ ſeruanda circa cæremonias baptizandi? ibid.
2. Qui Patrini, & quod eorum officium. 331
Cap. II De Confirmatione. 333
Dub. I. Quid ſit, & quæ eius materia, & forma. ibid.
2. Quis ſit Miniſter, & quod ſubiectum. 334
3. Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremoniæ? 335

TRACTATVS III.

De Euchariſtia.

Cap. I. De eſſentia Euchariſtiæ. 336
Dub. I. Quid ſit Euchariſtia. ibid.
2. Quæ materia Euchariſtiæ? 337
3. Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ? 338
4. Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ. 340
Dub. V. Quæ conditiones ad materiæ Conſecrationem requirantur? 342
6. Quæ ſit forma Conſecrationis Euchariſtiæ. 344
7. Quandiu Chriſtus maneat in Euchariſtia. 345
Cap. II. De cauſis, & ſubiecto Euchariſtiæ. 346
Dub. I. De cauſis. ibid.
Art. 1. Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ. 347
2. Quid requiratur in Miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ. 349
Dub. II. De ſubiecto ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam. 350
Art. 1. Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ. ibid.
2. Quæ requiratur diſpoſitio corporis. 353
3. Quæ, & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam. 359
Cap. III. De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium. 365
Dub. I. Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam? ibid.
2. Cuius ſit applicare fructum ſacrificij. 367
3. Quando, & quoties liceat celebrare. 369
4. In quo loco celebrandum ſit. 373
5. Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 376

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Cap. I. De eſſentia huius Sacramenti. 380
Dub. I. Quæ ſit eius materia, & forma. ibid.
2. Qualis Contritio requiratur. 384
3. Qualis Confeſſio requiratur. 387
Art. 1. An debeat eſſe integra materialiter. ibid.
2. Quando ſufficiat Confeſſio integra formaliter. 390
3. Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis. 393
4. Quando Confeſſio ſit inualida, & quomodo iteranda. 394
Dub. IV. De ſatisfactione. 396
Art. 1. Quæ eius neceſſitas, & quantitas. ibid.

2. De

Digitized by Google

2. De ſatisfactione per indulgentias. 401
§ 1. Quid ſit indulgentia & quid ad eam requiratur? ibid.
§ 2. Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo? 404
Cap. II De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. 406
Dub. I. Quid ſit Miniſter? ibid.
2. Quid ſit Approbatio, & à quo petenda? 407
3. Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij, & vndè eam habeat? 409
4 Quid ſit reſeruatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab ijs? 413
5. Quod ſit officium, & obligatio Confeſſarij? 417
6. Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario? 418
Cap. III De adiunctis Pœnitentiæ. 418
Dub. I. Quid ſit ſigillum Confeſſionis, & qui ad illud teneantur? ibid.
2. Quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſionis. 419

TRACTATVS V.

De Extrema Vnctione, & Ordine.

Cap. I. Quid ſit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obſeruanda? 431
2. De Sacramento Ordinis. 436
Dub I. Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia. ibid.
2. Quæ requiratur in ordinando. 438

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

Cap. I. De ſponſalibus. 441
Dub I Quid ſint ſponſalia. ibid.
2. Quæ, & quanta obligatio ſponſalium. 442
3. Quomodo diſſoluantur ſponſalia. 444
Cap. II De Matrimonio ſecundum ſe. 446
Dub I Quid ſit, quæ eius materia, & Miniſter. ibid.
2 De vſu Matrimonij. 448
Art. 1. An vſus Matrimonij, ſiue actus coniugalis ſit licitus. ibid.
2. An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus. 450
Dub. III. An, & quibus ex cauſis poſſit fieri Diuortium. 451
Cap. III. De impedimentis Matrimonij. 454
Dub. I Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm. 455
Dub. II. Quæ impedimenta dirimentia Matrimonium. 458
3. Quomodo Matrimonium inualidum ſit reualidandum. 469
4. A quo, & ob quā cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis Matrimonij. 470

LIBER VII.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

Cap. I. DE Cenſuris in genere. 471
Dub. I. Quid Cenſura Eccleſiaſtica. ibid.
2. Quotuplex Cenſura. 472
3. Qui poſſint ferre Cenſuram, & in quos. 473
4. Ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura. 474
5. Qui poſſint abſoluere à Cenſuris. 476
6. Quomodo danda ſit abſolutio à Cenſura. 478
Cap. II. De excommunicatione. 479
Dub. I Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. Ob quam cauſam incurratur, & quem effectū habeat Excommun. minor. 480
3. Quot effectus habeat Excommunicatio maior. 481
4. Ob quas cauſas incurratur Excommunicatio maior. 485

Art. 1.

Art. 1. Quæ ſint Excommunicationes non reſeruatæ. ibid.
2. Quæ ſint Excommunicationes reſeruatæ Epiſcopo. 478
3. Quæ ſint Papæ reſeruatæ extra Bullam Cœnæ. ibid.
4. Quomodo intelligenda Excommunicatio percuſſoris Clericorum. 488
Alij caſus Summo Pontifici intrà Italiam reſeruati. 490
De immunitate circa fugientes ad Eccleſias. ibid.
Caſus reſeruati in Bulla Cœnæ Domini. 492
5. Quæ ſint Excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam Cœnæ. 491
Cap. III. De ſuſpenſione, & degradatione. 494
Dub. I Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & vndè dignoſcendum, &c. ibid
2. Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſoluere. 496
3. Quid ſit Depoſitio, & Degradatio, à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit. 497
Cap. IV De interdicto. 498
Dub. I. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. Qui ſint effectus interdicti. ibid.
3 Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poſſit. 499
Cap. V. De Irregularitate. 500
Dub. I. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas. ibid.
2. Quinam effectus Irregularitatis. ibid.
3. Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas. 501
4. Quæ ſint Irregularitates ex delicto. ibid.
5. Quæ Irregularitates ex deffectu. 503

LIBER VIII.

De Sancta Cruciata Bulla.

TRACTATVS VNICVS.

Cap. I. De communi viuorum Bulla. 508
Dub I. Quid ſit Bulla? & quiſnam eam concedere valeat. ibid.
2. Quibuſnam Cruciatæ concedatur Bulla. 510
3. Quantum temporis bulla duret. 512
4. Quænam perſonæ priuilegijs Bullæ gaudere poſſint. 516
Art. 1. An qui Bullam accipit, in gratia eſſe debeat vt priuilegijs Bullæ potiri valeat? ibid.
2. Vtrum catheceumeni pueri, fatui excommunicati, & hæretici, gaudere poſſint Bulla. 517
3. An Religioſi gaudere poſſint Bulla. 518
4 An viuorum Bulla, poſſit defuncto aſſumi in ordine ad aliquem vſum. 519
Dub. V. Quid debeat facere quis, vt Bullæ priuilegijs gaudere poſſit. 520
6. Reſoluuntur difficultates aliquæ circa dicta in dubio proximo. 521
7. De alijs difficultatibus, tam de Clericis, quam Religioſi, qui adeunt bellum, vt milites in ſpiritualibus adiuuent. 525
Art. 1. Quidnam hic nomine Clericorum, & Regularium intelligatur? & quamnam licentiam habere debeant vt exercitum adeant, & quæ miniſteria ibi exercere teneantur. 524
2. Quænam particularia priuilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus. 525
Dub VIII. De alijs duobus priuilegijs, quæ militibus conceduntur. 526
9. De aliquibus difficultatibus erga taxationem eleemoſynæ pro Bulla. 528
10. De Indulgentijs Bullæ. 529
Art. 1. Quænam Indulgentiæ concedantur in Bulla. ibid.
2. De Indulg. plenaria, quæ euntibus, vel mittentibus ad exercitum, &c. 530

3 De

Digitized by Google

3. De Indulg. plenaria, quæ conceditur accipientibus ſummarium Bullæ. 532
4. De Indulgentia quindecim annorũ, & participatio nuptiorum operum. 535
5. De Indulgentijs quæ obtinentur viſitando quinque Altaria. 537
6. An Indulgentia, quam obtinet viſitans quinque Eccleſias, aut Altaria, poſſit applicari defunctis. 540
Dub. XI. Quænam priuilegia obtineantur per Bullam tempore interdicti. 541
Art. 1. Reſolutiones circa celebrandam Miſſam, & audiendam, & circa officia diuina. 542
2. De Priuilegio accipiendi Sacramenta, & poſſe ſepeliri in loco ſacro cum moderata funeris pompa tempore interdicti. 544
Dub. XII. De Priuilegijs Oratoriorum. 545
13. De priuilegio veſcendi carnibus ex Concilio vtriuſque Medici, & ouis, & lacticinijs, in diebus quibus prohibentur. 547
Art. 1. De priuilegio veſcendi carnibus. ibid.
2. De priuilegio veſcendi ouis, & lacticinijs in Quadrageſima. 548
3. De priuilegio, quod Eccleſiaſticis datur per aliam Bullam, vt ouis, & lacticinijs vacantur. 550
Dub. XIV. De electione confeſſarij approbati ab Ordine, quæ conceditur per Bullam. 552
Art. 1. De approbatione neceſſaria in Confeſſario, vt per Bullã eligi poſſit. 553
2. De poteſtate Confeſſarij electi virtute Bullæ quoad abſolutionem culparum reſeruatarum, & non reſeruatarum. 557
3. An poſſint Regulares eligere virtute Bullæ Confeſſarium, qui eos abſoluat à peccatis reſeruatis, & non reſeruatis. 560
Dub. XV. De poteſtate Confeſſarij in virtute Bullæ quoad abſolutionẽ, &c. 561
Art. 1. De Cenſuris in generali. ibid.
2. De cenſuris in particulari. 564
Dub. XVI. De poteſtate commutandi vota virtute Bullæ. 565
Art. 1. Reſoluuntur dubia aliqua. ibid.
2. De votis, quæ virtute Bullæ commutari nequeunt. 568
Dub. XVII. De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicandæ reſtant. 571
Art. 1. An debeant aſſeruari ſummarium Bullæ, & inſcribi nomen, &c. ibid.
2. An acceptis Bullis duabus, poſſint aliqua priuilegia obtineri duplicata. 572
3. De ſuſpenſione, & reualidatione indulgentiarum, & gratiarum quas Bullæ Commiſſarius concedit. 573
4. De ſuſpenſione interdicti, dum Bulla promulgatur. 575
Cap. I. De Bulla compoſitionis. 576
Dub. I. De bonis in communi, de quibus Commiſſarius, &c. 577
Art. 1. Quænam quantitas componi poſſit. ibid.
2. Cuiuſnam qualitatis futura ſint bona, ſuper quæ fieri poſſit compoſitio. 578
Dub. II. De particularibus caſibus, quos Bullæ compoſitionis intrat. 580
Art. 1. De primis ſex caſibus qui ponuntur in Bulla. 581
Cap. II. De ſex alijs caſibus, qui ponuntur in Bulla. 583
Art. 3. De ſex vltimis caſibus, qui ponuntur in Bulla. 586
Art. 4. Concluſio huius Bullæ. 588
Cap. III. De Bulla Defunctorum. 589
Dub. I. De Indulgentia plenaria, quæ per Bullam conceditur animæ in Purgatorio patienti. 590
Dub. II. Alijs difficultatibus circa Bullam. 591
Cap. IV. De facultatibus Commiſſarij Generalis Cruciatæ. 592
Dub. I. De facultatibus in ordine ad bonam Bullæ expeditionem. ibid.
2. De facultatibus, quas habet quoad animarum ſalutem. 593

MEDVLLA

Digitized by Google

MEDVLLA TEHOLOGIÆ MORALIS:

LIBER PRIMVS.

De Regula Actuum Humanorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De Regula Interna, ſiuè Conſcientia.

CAPVT I.

Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?

RESPONDEO I. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectus, quo iudicamus aliquid hic, & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tamquam bonum, vel malum, idque vel per modum præcepti, vel conſilij. Hæc communiter eſt recta, dictans quod verum eſt: aliquando tamen non eſt recta, dictans aliquid aliter quàm ſit, v. g. eſſe bonum, quod eſt malum; diciturq; Erronea, quia contingit cum errore: idque, vel vincibiliter, ſeu culpabiliter, quando ſcilicèt error vitari potuit, ac debuit: vel inuincibiliter, quando error moraliter vitari non potuit; ideòque nec voluntarius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conſcientia recta ſecundùm quid, ſiue in ordine ad nos. Ex D. Thom. *l.* 1. *tract.* 1. *cap.* 2. *num.* 1., & *cap.* 3.

Reſp. 2. Non tantùm Conſcientia recta, ſed etiam inculpabiliter erronea dictans aliquid per modum præcepti, obligat vt eam ſequaris, & ſi contra facis, peccas; & quidem peccato eius ſpeciei, contra cuius virtutis ſpeciem intellectus peccare iudicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, deriuata à prima, & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicèt lege diuina, & æterna. S. Thom. 1. 2. *quæſt.* 19. *art.* 3. Ratio poſterioris eſt, tum quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, iam voluntas verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quòd

 appre-

apprehendit, tum quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt, (vt à Sanctis Patribus communiter explicatur) quòd non eſt ſecundùm conſcientiam, *peccatum eſt*, vt dicitur ad *Rom.* 14. Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid vt bonum, & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti, & peccat. Cuius vlterior ratio eſt, quia obiectum tribuit actui ſpeciem prout hic, & nunc ab intellectu proponitur. S. Thomas *loco cit. art.* 5.

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

1. Putans eſſe ieiunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non ieiunet. S. Thom. *loco cit.*

2. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam. Laym. *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 4.

3. Scrupuloſus licèt putet inuoluntarias diſtractiones eſſe peccata; non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. Bec. *in prima ſecunda, tract.* 1. *cap.* 4. *quæſt.* 7 Laym *loco cit.*

Reſp 3. Si ſit conſcientia culpabiliter erronea iudicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe aut præceptum, quòd non eſt, peccat: & peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; grauiùs (tamen cæteris paribus) ſi contra. Breſs. Bardi *d.* 3 *cap.* 5. Ratio prioris eſt, tum quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum: tum quia voluntas cùm per ſe ſit cæca, debet ſequi rationis iudicium: ſi enim perſeuerante illo iudicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti, cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia vt cum D. Thom. docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quòd fit ex conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum eſt indirectè voluntarium, ideòque imputatur ad culpam. S. Thom. *loco cit.* Bonac. *t.* 2. *d.* 2. *quæſt.* 4.

Vndè reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, vt vitam proximi ſeruet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente, eo quod ſtante conſcientia erronea non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen, & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quià nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt, & debet, eandem deponere (cum ſit error vincibilis, & culpabilis,) & tunc operari, v. Laym. *hic l.* 1. *t.* 2. *cap.* 3. & Bec. *in* 1. 2. *t.* 1. *cap.* 4. *quæſt.* 7.

2. Qui

Digitized by Google

2. Qui peccauit ex conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo, feci, hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem grauem. C. de Lug. *diſp.* 16. *num.* 503.

CAPVT II.

De Conſcientia Dubia.

DVBIVM I.

Quid ſit Conſcientia practicè Dubia, & quid in ea agendum?

RESpondeo 1. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſenſus circa obiectum apprehenſum. Idque eſt duplex, ſpeculatiuum ſeu Vniuerſale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus vſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et practicum ſeu particulare, cùm dubitatur, an in his circumſtantijs, v. g. hoc feſto, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicèt, quæ practicè dubitat; Speculatiuè dubia, quæ ſpeculatiuè. Ita Nauarr. Laym. Sanch. Bec. *t.* 1. *cap.* 4 *quæſt.* 8.

Reſp. 2. Qui cum Conſcientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato eiuſdem rationis ac ſpeciei cuius eſt peccatum de quo dubitat. Ita Sanch. Bonac. *t.* 2 *d.* 2 *quæſt.* 4. *p.* 7. Ratio prioris eſt, tum quia is exponit ſe periculo peccati: tum quia *quod non eſt ex fide, eſt peccatum*, id eſt, quòd non fit cum determinato iudicio conſcientiæ eſſe licitum. Idque verum eſt, etiamſi ſpeculatiuè non dubitet, v. g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere; dubito tamen, an hic, & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio poſterioris patet, tum ex ratione prima data; tum ex dictis de Conſcientia erronea: quia habet affectum ad peccatum eiuſdem rationis. Vndè ſi dubites an, ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, ſit ne peccatum, (ſiue mortale, ſiue veniale,) ita vt malitia in confuſo proponatur, dicit Vaſq. 1. 2. *d.* 529. *cap.* 3. *& alij*, eſſe mortale: quòd negat Nauarr. Valent. &c. v. Bon. Laym. *l.* 2.

Reſp. 3 Qui practicè dubius eſt circa aliquod opus tenetur ſe reſoluere. Et quidem non per ſolum affectum, & voluntatem: (hoc enim non ſufficere, rectè docent Vaſq. Sanch. *l.* 1. *mor. cap.* 9. *& alij communiter*, contra Caietan.) quia adhuc exponeret ſe periculo peccandi: ſed per motiuum rationabile quale eſt, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum bonorum virorum ſine ſcrupulo ſic operantium, Sanch. Bec. *l. c.* 3. Auctoritas viri alicuius docti, & pij. Quòd ſi tamen dubium ſine ratio-

ne, & iuſta cauſa temere conceptum eſſet, poſſet etiam ſine noua ratione deponi. Et ita explicari poteſt Caietan.

Reſp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus, & præceptis contrarijs, v. g. vtrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an vero ſacrum audire; tenetur ſe reſoluere, & prudenter iudicare, hic, & nunc alterum obligare, & alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Vt vero id rectè fiat, hæc ſeruanda ſunt. 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v. g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res, & tempus fert, vtrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit, v. g. in caſu dicto, minus malum eſt, omittere ſacrum, quam deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmatiuum tantùm, & iuris humani, at de infirmo, eſt negatiuum, & iuris naturalis. Sanch. Bec. *l. c.* Si vtrumque videatur æquè graue, vtrum volet, abſque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conieciſſet, modo de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quòd nec Deus exigit, nec fieri poteſt: ideòque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales: vtralibet, v. Laym. *l. c.* 4., *&* 5. Fill. *t.* 21. *cap.* 4. Bon. *l. c. p.* 6. *num.* 27.

DVBIVM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculatiuè dubia.

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in vtramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculatiuè dubium. Quæritur ergo hic, an & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſp. Abſque peccato licèt ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minùs tutam (hoc eſt, quæ minus remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relicta probabiliore, & tutiore propria: ſecluſa tamen omni iniuria, & periculo proximi, & dummodo opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat, & ſequitur Layman, & Bon. *t.* 2. *d.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 9.

Ratio eſt, tum quia qui ſequitur ſententiam graui authoritate, vel non leuis momenti ratione nixam, (hæc enim dicitur probabilis,) non agit temere, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare, quid ſit probabilius, & tutius.

Dixi in reſponſione, *etiam alienam*, quia parum refert, quod oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculatiuè; ſpeculatiuum

tiuum

Digitized by Google

tiuum enim illud iudicium, eo ipſo quòd fortè incertum, & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis; cùm operans aliam regulam, eamque certam habeat quam ſequatur, ſcilicèt hanc, quòd in dubijs quiſque operari poſſit ſecundùm ſententiam, quam viri docti vt probabilem, & in praxi tutam defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi, formaliter.

Atque hinc colligitur reſolutio, ſequentium caſuum.

1. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti riſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit fauorabilior, prætermiſſa etiam propria probabiliore, & tutiore: Ita Sanch. Bon. Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia, vt monet Sanc. *l. c,* 19. Bec. *n.* 16.

2. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tamquam probabilem defendi, quam proinde ipſi ſequi liceat, quamuis ipſe conſultus eandem ſpeculatiuè falſam eſſe iudicat, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet ius ſequendi ſententiam probabilem, & hoc ius ſuum illi indicare non prohibetur. Laym. *l.* 1. *t.* 2. *cap.* 5 Bonac *p.* 9.

III. *Generatim dum probabilitate ſiuè intrinſeca, ſiuè extrinſeca quantumuis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſiuè Parochus, ſub mortali, abſoluere, licèt ipſe iudicet doctrinam illam eſſe falſam: ideoque fruſtrà remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit eiuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. Azor. Vaſq Sanch, Laym. *l.* 1. *t.* 1. *cap* 5 *n.* 10. Additque Dian. *p.* 2. *t.* 13. *R.* 11. ex Sanch. & Sancio, peccare mortaliter, ſi nolit abſoluere quando de mortali confeſſio fit, tametſi non ſit proprius eius Confeſſarius.

4. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec vnum reperiant fauentem ſibi: dummodò is prudens ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita Sanc. *l.* 1. *cap.* 9. *num.* 24. Bonac. & alij contra Nauarr.

XXVII. *Si liber ſit alicuius iunioris, & Moderni, debet opinio cenſeri probabilis dum non conſtat reiectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1665.

5. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v. g. ſi paululum ægrotus, probabilius, & tutius putes te teneri

ad ieiunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minus tutam, & probabilem. Ratio eſt, quia in dubio præſumitur pro Superiore, Laym. *l. 1. t. 1. cap. 5. num. 11. & 12.*

6. Poteſt Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi iudicet contrariam probabiliorem. Ita Laym. Bonac. *quaſt. 4. p. 6.* Ratio eſt, quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio, vide *l. 5. cap. 3. dub. 3.*

Dixi 2. In reſponſione *ſecluſa iniuria*, quia ſi periculum ſit ne proximo fiat damnum, aut iniuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licèt ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententia ſecuriore, & materia ac forma certa, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præcisè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreuerentiam; quia tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ dependet à vera materia, & forma, grauiter proximo noceret; ideòque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam.

I. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, niſi id vetet lex, conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum vtendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

Excipitur tamen caſus neceſſitatis; in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aqua roſacea mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus iuuari debet vt poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum, v. Laym. hic, & Suar. *t. 4. d. 26. ſect. 6.* Bec. *cap. 4. quaſt. 9.*

2. Medicus, & Chirurgus ſequi debent tutiora, & probabiliora: nec vti poſſunt, v. g. explorandi gratia, medicamento probabili, multòque minus dubio, ſi certum habeant. Sanc. Bon. *l. c.* Bald. *de conſcientia dubia*, v. infrà *l. 6. cap. 3. dub. 7.*

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis*: quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel grauem cenſuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *Vndè reſoluitur hic Caſus.*

Non licèt nunc abſoluere pœnitentem abſentem; etſi plures Doctores ante hac id ſenſerint; horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quàm habuit; amiſit præcipuè accedente decreto Clementis VIII. Bonac. *l. c. num. 17.*, *& alij communiter.*

III. *Non licèt ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam,*

XXX. *Vbi*

Digitized by Google

XXX. *Vbi quis inueñerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad vllam Pontificis Bullam.* Alex. VIII. 7. Decembris 1690.

DVBIVM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit reſoluere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem fauentem ſuæ libertati, (etiam minus tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis; iuxta illud axioma; *in dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm vtatur ſua libertate: quod cuiuis licèt, quamdiu non conſtat eſſe ea priuatum, cum eam, vt cætera extra bona, poſſideat. Proindeque volente obligationem imponere, quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxta *reg.* 11. *in* 6. Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *in dubio tutior via eſt eligenda*; quia intelligitur, ſi ex vna parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam: quòd ſi autem vtraque pars tuta ſit, axioma vniuerſim non eſt præcepti, ſed conſilij, vt Nauarr. Sanch. Bon. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *punct.* 9. *n.* 21. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. §. 4. Filliucius *n.* 157. & 160.

Porrò pro regula cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor, attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo; is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro ea parte, quæ onus probandi in alium transfert. Bardi *d.* 5. *c.* 5. Vndè cum Sanchez, Layman, *loc. cit.* & *alijs, reſoluuntur Caſus ſeq.*

1. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v. g. ieiunij; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio eſt, quia cùm lex, & votum vt obligent, debent ſufficientèr proponi; meritò hic præſumitur non eſſe, ideòque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. Suar. Fill. Laym. Contra verò ſi vouiſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similitèr dubitans, an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita Sanch. Laym. Bon. *l. c.* Fill. *num.* 163.

2. Qui certus eſt de lege, & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur, lege, aut voto; vt, ſi ſciat ſe vouiſſe religionem, dubitat autem vtrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vouit abſtinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

3. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abrogata, vel ſi ab ea eximaris: teneris legi. Ratio eſt, quia cum conſtat de lege, pro

ad ieiunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minus tutam, & probabilem. Ratio eſt, quia in dubio præſumitur pro Superiore, Laym. *l.* 1. *t.* 1. *cap.* 5. *num.* 11. *&* 12.

6. Poteſt Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi iudicet contrariam probabiliorem. Ita Laym. Bonac. *quæſt.* 4. *p.* 6. Ratio eſt, quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio, vide *l.* 5. *cap.* 3. *dub.* 3.

Dixi 2. In reſponſione *ſecluſa iniuria*, quia ſi periculum ſit ne proximo fiat damnum, aut iniuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licèt ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententia ſecuriore, & materia ac forma certa, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præcisè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreuerentiam; quia tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ dependet à vera materia, & forma, grauiter proximo noceret; ideòque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam.

I. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, niſi id vetet lex, conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum vtendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

Excipitur tamen caſus neceſſitatis; in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aqua roſacea mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus iuuari debet vt poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum, v. Laym. hic, & Suar. *t.* 4. *d.* 26. *ſect.* 6. Bec. *cap.* 4 *quæſt.* 9.

2. Medicus, & Chirurgus ſequi debent tutiora, & probabiliora: nec vti poſſunt, v. g. explorandi gratia, medicamento probabili, multòque minus dubio, ſi certum habeant. Sanc. Bon. *l. c.* Bald. *de conſcientia dubia*, v. infrà *l.* 6. *cap.* 3. *dub.* 7.

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis*: quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel grauem cenſuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *Vndè reſoluitur hic Caſus.*

Non licèt nunc abſoluere pœnitentem abſentem; etſi plures Doctores ante hac id ſenſerint; horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quàm habuit; amiſit præcipuè accedente decreto Clementis VIII. Bonac. *l. c. num.* 17., *&* *alij communiter*.

III. *Non licèt ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.*

XXX. *Vbi*

Digitized by Google

XXX. *Vbi quis inuenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad vllam Pontificis Bullam. Alex. VIII. 7. Decembris* 1690.

DVBIVM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit reſoluere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem fauentem ſuæ libertati, (etiam minus tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis; iuxta illud axioma; *in dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm vtatur ſua libertate: quod cuiuis licèt, quamdiu non conſtat eſſe ea priuatum, cum eam, vt cætera extra bona, poſſideat. Proindeque volente obligationem imponere, quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxta *reg.* 11. *in* 6. Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *in dubio tutior via eſt eligenda;* quia intelligitur, ſi ex vna parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam: quòd ſi autem vtraque pars tuta ſit, axioma vniuerſim non eſt præcepti, ſed conſilij, vt Nauarr. Sanch. Bon. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *punct.* 9. *n.* 21. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. §. 4. Filliucius *n.* 157. & 160.

Porrò pro regula cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor, attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo; is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro ea parte, quæ onus probandi in alium transfert. Bardi *d.* 5. *c.* 5. Vndè cum Sanchez, Layman, *loc. cit. & alijs, reſoluuntur Caſus ſeq.*

1. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v. g. ieiunij; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio eſt, quia cùm lex, & votum vt obligent, debent ſufficientèr proponi; meritò hic præſumitur non eſſe, ideòque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. Suar. Fill. Laym. Contra verò ſi vouiſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similitèr dubitans, an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita Sanch. Laym. Bon. *l. c.* Fill. *num.* 163.

2. Qui certus eſt de lege, & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur, lege, aut voto; vt, ſi ſciat ſe vouiſſe religionem, dubitat autem vtrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vouit abſtinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

3. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris; teneris legi. Ratio eſt, quia cum conſtat de lege,

Digitized by Google

pro ea ſtat præſumptio, & poſſeſſio; proindeque alleganti eam non eſſe receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideòque dum non probat, legi tenetur, Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 3. Sanc. Fill. contra Salas, & Azor. qui docent, ſi dubites, an lex ſit acceptata, ea te non teneri.

4. Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleuerit, non tenetur ieiunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò res ſe habet, ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſita; quia præſumptio, & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideòque non potes, recipere, donec de ætate conſtet. Laym. *l. c. n.* 35. Sanch. *d.* 40 & 41.

5. Si cras ſit ieiunium, & poſt examen dubitas, an ſit data duodecima noctis hora, potes cenare, carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò, ſi hodiè ſit ieiunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licèt, quia præceptum eſt in poſſeſſione: cùm conſtet hodiernum diem eſſe ieiunij, & dubium ſit an tranſactus, Sanch Laym. *l. c.* Quæ omnia intelligé de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licèt vtrumlibet ſequi, niſi ſcias vnum errare. Laym. & alij communiter.

6. Si dubites, vtrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiueris, non licèt celebrare, vel Euchariſtiam ſumere, Sanch. *l.* 2. *de matr. d.* 41. *n.* 40. Fagund. *p.* 3. *l.* 3 *c.* 5. *n.* 18. tum quia lex ieiunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia grauis eſt irreuerentia. Quanquam contraria ſententia Layman, *l.* 1. *t.* 1, *c.* 5. *n.* 36. probabilis; Dian. verò *t.* 2. *t.* 4. *de Sacram. R.* 29. tuta etiam in praxi videatur, eo quod lex Eccleſiaſtica in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias, & in dubio factum præſumi non debeat: neque cenſeatur irreuerens, qui iuris præſumptionem ſequitur, v. infrà *l.* 6. *t.* 3. *cap.* 2. *d.* 2. & de Lugo *d.* 15. *num.* 14.

7. Si poſt contractum bona fide matrimonium, dubium de valore ſuperuenit, quòd poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperueniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet. Vidè Sanch. *lib.* 2 *de matrimon. diſput.* 41. *num.* 47. Bonac. *loco cit.*

8. Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſoluerit, tenetur ſoluere. Suar Vaſq. Lugo, Dian *p.* 2. *cap.* 6. *miſc. R.* 59. niſi etiam creditor dubitet: tunc enim, Tan. *in* 1. 2. *d.* 2. *quæſt.* 6. *d.* 4. putat non teneri: quòd Laym. *l* 1. *t.* 1. *cap.* 6. ita limitat vt teneatur non ad integram ſolutionem, ſed ad partem eius, pro qualitate dubij: quòd Dian. *p.* 4. *t.* 3 *R.* 35. amplectitur vt probabile.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum?

RESpondeo 1. Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor, & anxietas, alicubi eſſe peccatum, vbi non eſt. Ita communiter Nauarr. Azor. & cæteri.

Reſp. 2. Licèt operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo, dummodò iudicetur eſſe ſcrupulus, & vt talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, vt ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum iudicium, quòd ſit ſcrupulus; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali iudicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit; cùm ad benè operandum ſufficiat iudicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cùm ex leui fundamento procedat, non tollit iudicium practicum probabile, Sanch. *l.* 1. *cap.* 10. Reg. Becan. Fill. *num.* 176.

Reſp. 3. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: 1. Pertinacia iudicij, qua doctorum conſilijs non acquieſcunt: vndè varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius iudicio ſtant, niſi ſuo. 2. Ex leui apparentia frequens iudiciorum mutatio; vndè oritur in agendo inconſtantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo. 3. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus verſari. 4. Habere reflexiones extrauagantes infinitarum circumſtantiarum. 5. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientiam, & proprium ſæpè iudicium eſſe inquietum. 6. Si confeſſarius iudicet te eſſe ſcrupuloſum. 7. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo. 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari. 2. Si alias expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp. 4. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fouere. II. Iudicio Confeſſarij, vel alterius viri docti ac pij acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento, ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſa, imò nullo modo, recedat. Etſi enim aliquum errare contingeret: quia tamen hoc faciendo agit, quod in ſe eſt, non peccabit. III. Bonorum vitam, & conſuetudinem tamquam regulam intueri. S. Ant. Syl. IV. Aſſueſacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam tutas. Fill. *cap* 4. *num.* 122. V. Non iudicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat Azor. *lib.* 2. *cap.* 20. Vaſq Sanch Filliuc. *t.* 2. *cap.* 4. VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantaſiam cogitatio-

tationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſa ſcrupulorum; v. g. melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat ſuum iudicium, ſuperbus prudentiæ non confidat; rudis inſtructionem petat; timidus meditetur bonitatem Dei; quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum priuilegia, vt 1. quòd non teneantur in agendo adhibere examen, & diligentiam, niſi valdè mediocrem, nec tantam, quantam alij: & quòd, dùm angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poſſint liberè agere quod volunt, niſi certum, & euidens ſit eſſe peccatum, vide Vaſquez *in* 1. 2. *ad* 57. 2. Quòd nihil teneantur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciant illud eſſe mortale, & ſe ritè confeſſos non eſſe. Non eſt autem certus ſcrupuloſus, quamdiù dubitat. Vndè ſuadet Laym. vt nunquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et Sà C. *Dubium*. Sanchez, Azor. &c. dicunt non teneri confiteri, niſi quæ iurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio vtriuſque priuilegij eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ita vt non poſſit rectè rem examinare. Vndè eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cùm ab ea minores ſæpè difficultates excuſent, vt notant Konin. Laym. Bon. Azor. Bec. IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia (maximè, ſi ſemel ad ſatietatem audiuerit,) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet, v. apud Laym. *hic cap* 6. Fill. Sanc. *hic & l.* 2. *de matr. d.* 4. Azor. *t.* 1. *l.* 2. *cap.* 20. Breſterum *l.* 6. *toto*, Bec. *p.* 2. *t.* 1. *cap.* 4. Bonac. *d.* 1. *quæſt.* 4. *p.* 9.

TRACTATVS II.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicèt Lege.

CAPVT I.

De natura, & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit lex ſiue Præceptum?

RESpondeo. Lex, & Præceptum, pro vt hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum, aut omittendorum ratio. Hinc, cùm à Superiore non Communitati; ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur lex, ſed Præceptum tantum. Suar. Laym. Bon. *d.* 1. *quæſt.* 1. *p.* 1. Vndè reſolues.

1. Ad legem, ſeu Præceptum quis tenetur, non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat, illud verò obliget. *Ibid.*

2. Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

3. Cùm dubium eſt de iuſtitia, teneris legi: quia legiſlator poſſidet ius præcipiendi: idemque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit Suarez, etiam obligare, licèt contra iuſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam iuſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere poſſit. Suarez *l.* 1. *cap.* 9. Bon. *pag.* 8. *num.* 11.

4. Leges, & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat; quòd ſententia iudicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretatiua, & implicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & iudices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert ijs poteſtatem gubernandi eorumque leges, & acta ratificat. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 29. *d.* 9. Sal. *d.* 10. *ſect.* 3. *num.* 14.

5. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiue denunciata. D. Thom. *p.* 2. *quæſt.* 90. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *cap.* 3. Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Diferunt inter ſe, quòd Affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore. v. g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper ſed ſuo tempore. Negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. Vide Bec. *in* 1. 2. *t.* 3. *c.* 1. *q.* 3.

2. In Naturale, & Poſitiuum. Præceptum Naturale, ſiue Iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iudicium noſtræ rationis, quo per lumen nobis ab auctore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud, Bonum eſt faciendum, malum, fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia Sabbati) multaque alia deriuantur. Præceptum poſitiuum, ſeu Iuris poſitiui eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet. v. g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio quadrageſimali, &c.

Porrò

tationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſa ſcrupulorum; v. g. melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat ſuum iudicium, ſuperbus prudentiæ non confidat; rudis inſtructionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei; quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum priuilegia, vt 1. quòd non teneantur in agendo adhibere examen, & diligentiam, niſi valdè mediocrem, nec tantam, quantam alij: & quòd, dùm angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poſſint liberè agere quod volunt, niſi certum, & euidens ſit eſſe peccatum, vide Vaſquez *in* 1. 2. *ad* 57. 2. Quòd nihil teneantur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciant illud eſſe mortale, & ſe ritè confeſſos non eſſe. Non eſt autem certus ſcrupuloſus, quamdiù dubitat. Vndè ſuadet Laym. vt nunquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et Sà C. *Dubium*. Sanchez, Azor. &c. dicunt non teneri confiteri, niſi quæ iurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio vtriuſque priuilegij eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ita vt non poſſit rectè rem examinare. Vndè eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cùm ab ea minores ſæpè difficultates excuſent, vt notant Konin. Laym. Bon. Azor. Bec. IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia (maximè, ſi ſemel ad ſatietatem audiuerit,) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet, v. apud Laym. *hic cap* 6. Fill. Sanc. *hic & l.* 2. *de matr. d.* 4. Azor. *t.* 1. *l.* 2. *cap.* 20. Breſterum *l.* 6. *toto*, Bec. *p.* 2. *t.* 1. *cap.* 4. Bonac. *d.* 1. *quæſt.* 4. *p.* 9.

TRACTATVS II.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicèt Lege.

CAPVT I.

De natura, & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit lex ſiue Præceptum?

RESpondeo. Lex, & Præceptum, pro vt hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum, aut omittendorum ratio. Hinc, cùm à Superiore non Communitati; ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur lex, ſed Præceptum tantum. Suar. Laym. Bon. *d.* 1. *quæſt.* 1. *p.* 1. Vndè reſolues.

Ad

1. Ad legem, ſeu Præceptum quis tenetur, non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat, illud verò obliget. *Ibid.*

2. Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

3. Cùm dubium eſt de iuſtitia, teneris legi: quia legislator poſſidet ius præcipiendi; idemque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit Suarez, etiam obligare, licèt contra iuſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam iuſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere poſſit. Suarez *l.* 1. *cap.* 9. Bon. *pag.* 8. *num.* 11.

4. Leges, & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat; quòd ſententia iudicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretatiua, & implicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & iudices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert ijs poteſtatem gubernandi eorumque leges, & acta ratificat. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 29. *d.* 9. Sal. *d.* 10. *ſect.* 3. *num.* 14.

5. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiue denunciata. D. Thom. *p.* 2. *quæſt.* 90. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *cap.* 3. Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quòd malum prohibet. Diferunt inter ſe, quòd Affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore. v. g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper ſed ſuo tempore. Negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. Vide Bec. *in* 1. 2. *t.* 3. *c.* 1. *q.* 3.

2. In Naturale, & Poſitiuum. Præceptum Naturale, ſiue Iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iudicium noſtræ rationis, quo per lumen nobis ab auctore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud, Bonum eſt faciendum, malum, fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia Sabbati) multaque alia deriuantur. Præceptum poſitiuum, ſeu Iuris poſitiui eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet. v. g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio quadrageſimali, &c.

Digitized by Google

Porrò quomodo Præcepta poſitiua mutari, & variari poſſint, ac ſoleant; Naturalia verò ſemper maneant. Vide apud Scholaſticos, & Leſſ. *l. 2. de iure & iuſt. c. 2. d. 2.*

Reſpondeo 2. Præceptum poſitiuum diuiditur in Præceptum Iuris diuini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt, & in Iuris humani, quod ab homine. Poſitiuum diuinum diuiditur in præcepta Veteris, & Nouæ legis. Lex vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, de quibus. vide D. Th. 1. 2. *d.* 3. Lex noua continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum. Poſitiuum humanum diuiditur in præceptum Iuris Eccleſiaſtici, ſiue Canonici, quod authoritate Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilij ſtatutum eſt: & Iuris Ciuilis, ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſæculari.

DVBIVM III.

An vis, & ſubſtantia Legis Poſitiua dependeat ab acceptatione communitatis?

Reſpondeo. Etſi ita ſentiant Canoniſtæ: item Nauarr. Azor. &c. citati à Laym *l. 1. tr. 4. c. 3.* eo quòd ponant, leges hac tacita conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ; alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratus non pendere à populi acceptatione, & conſenſu; ſed mox vt legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed Chriſto, Vaſq. Suar. Molina, &c.

XXVIII. *Populus non peccat etiam ſi abſque vlla cauſa non recipiat Legem à Principe promulgatam. Alex. VII. 24. Septembris* 1665. *damnauit.*

Vndè ex Laym. *l. c.* reſoluuntur hi Caſus.

1. Epiſcopis ex officio incumbit, nouas leges Pontificias, (vt Principibus, Imperatorias;) promulgare per ſuas diœceſes, atque in vſum deducere.

2. Si lex in Prouincia promulgata ſit, ſed à maiore parte populi non accipiatur, nec obſeruetur, tunc, ſi legislator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem reuocare. Si verò id ſciat, & vrgeat obſeruationem, quiſque tenetur eam ſeruare, quia potiùs caput ſuum, quam reliqua membra ſequi debet.

3. Si Princeps neſciat, non recipi, nec deduci ad vſum, durat legis obligatio donec elabatur decennium: quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſiue Imperatoria ſit, ſiue Pontificia; & tunc non amplius obligat. Vti & Lex Eccleſiæ, etſi ſemel recepta ſit, aboletur per præſcriptionem, ſed annorum plurium, nempè quadraginta, Nau. Azor. Suar.

Digitized by Google

4. Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & data occaſione etiam obſerues; ſed alij plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab ea excuſaberis per diſcretionem.

5. Etſi primi Epiſcopi fortè peccarint, non recipiendo legem, & in vſum deducendo, ſucceſſores tamen eorum, ſi poſt longum tempus videant non obſeruatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

6 In dubio, num lex recepta ſit, necne, præſumendum eſt pro ipſa: quia factum in dubio præſumitur, ſi de iure faciendum erat. Vid. Azor. *l.* 5. *c.* 4. Laym. *hic q.* 3. Sal. *de leg. diſp.* 13. *ſ.* 3.

DVBIVM IV.

An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali?

Reſpondeo. Cùm Deus ſit Dominus noſter, atque etiam Superioribus parere nos iuſſerit, non ſolùm ipſe, ſed & illi nobis præcipere poſſunt, & præcipiunt, tum ſub pœna, tum etiam ſub culpa, ſiue peccato; idque graui aut leui, prout, & rei præceptæ ad intentum finem neceſſitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas ſeſe habent, quæ ex eorum verbis, circumſtantijs, aut prudentum æſtimatione ſolet colligi. Ita Theologi communiter S. Tho. Suar. Salas, &c.

Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Grauiter peccat, qui deliberatè, & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Eccleſiæ.

2. Cùm res leuis eſt, non peccat mortaliter tranſgrediens, etſi Superior ſub mortali præceperit, quia id eum poſſe negant Suarez, Laym. & alij communiter: v. g. ne quis frangat ſilentium, ne edat vuam, vt claudat oſtium, &c. quia eſt res parua, & incapax tantæ obligationis. Nec ipſe Deus in materia parua ſub mortali obligat. v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 4. *d.* 9. Salas *d.* 10. *ſ.* 7.

3. Aliud eſſet ſi materia aliàs leuis fieret grauis ratione circumſtantiarum vt v. g. contemptus ſcandali, magni boni, communis vel finis à legislatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parua; grauiſſima tamen erat ex circumſtantia finis Suar. *l.* 3 *c.* 25.

4. Quando materia eſt grauis, poteſt Superior præcipere ſub culpa tantum leui: quia ſicut poteſt nullo modo obligare non præcipiendo: ita etiam poteſt obligare ſub veniali tantum. Ita Suar. Leſſ. *l. c.* contra Vaſq.

5. Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub graui culpa, ſunt hæc I. Si materia ſit grauis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde Cai. *in ſum. verb. cler.* docet Clericos tantum peccare venialiter, dum contra præcepta Iuris poſitiui,

aut

aues, & canes ſequuntur ad venandum II. Si verba magnam vim habent, vt iubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut iuramenti, vel grauiter mandamus &c. III. Si pœna magna adijciatur, vt excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilij perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert vſus, & conſuetudo, inter peritos & timoratos, quia conſuetudo eſt optima legum interpres, vt patet in lege ieiunij Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus; item communionis annuæ, quas grauiter obligare probant hic Tol. Laym. *c.* 14. *n.* 4. Bon. *p.* 7. *§.* 4.

CAPVT II.

De ſubiecto, cui datur Præceptum.

DVBIVM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur?

RESpondeo. Soli ſubditi ratione vtentes obligantur, ita vt eorum tranſgreſſione peccent. Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etſi verè ijs obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu aduertentiæ rationis, & conſenſus. Pars prior eſt communis, & certa. Fill. *t.* 21. *c.* 11. *q.* 10. Bon. *p.* 6. *&c.* Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 10. Poſterior eſt eorundem. Cuius ratio eſt, tum quia præceptum cùm ſit directiuum, ſupponit vſum rationis: tum, quia obedientia tantum eſt eorum, qui ratione, & voluntate vtuntur. Neque aliàs tranſgreſſio ad culpam imputari poſſet. *Vnde reſolues hos Caſus.*

1. Legiſlator non tenetur ſuis legibus, vt ſic, quoad vim coactiuam, & pœnam, non directè: indirectè tamen, & quoad vim directiuam, & ex æquitate quadam, tenetur ſe, tanquam caput, membris conformare. Ita S. Th. *q.* 96 *ar.* 5. *ad* 3. Syl. Suar. Bonac. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 9. contra Azor. Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione vti. Vid. Fil. *t.* 21. *c.* 5.

2. Infideles non baptizati, etiam Catechumeni, non obligantur præceptis Eccleſiæ: obligantur tamen hæretici, & alij qui per Baptiſmum, Eccleſiæ ſemel ſunt ſubiecti.

3. Etſi pueri ratione vtentes, legibus ijs Eccleſiæ, quarum materia eorum ætati eſt conueniens, v. g. confeſſionis annuæ, ſecundùm Nauar. Henriq. & Azor. Item abſtinentiæ à carnibus, auditionis ſacri, ſecundùm Sanch. &c. obligentur, quoad culpam, non tamen quoad pœnas ordinarias, niſi ſint puberes, quales ſunt maſculi anno decimo

quarto,

Digitized by Google

quartò, puellæ duodecimo, abſoluto. Ita Sotus, Vaſquez *de penitent. quæſt.* 90. *ar.* 2. Sà *v. Cenſura*.

4. Infantibus, non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, & imponuntur opera ſeruilia feſtis non tamen ebrijs, cum legi maneant ſubiecti; vti nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendum &c. eo quòd talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera vteretur, quaſi inſtrumento, vt Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 10. Bon. *p.* 6. & Sanch. 1. *mor. c.* 12.

5. Clerici, cùm iure diuino ſint exempti de poteſtate ciuili, vt docet Bell. *l.* 1. *de Cleric. c.* 28. non tenentur legibus ciuilibus directè, & quoad vim coactiuam. Vndè nec à Principe ſæculari puniri poſſunt. Cùm tamen ſint membra Reipub. & alioqui communis æquitas ſeruari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directiuam, legibus communibus ijs, quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnant, quales v. g. ſunt leges prohibentes vel irritantes contractum (niſi hæ ſint pœnales, tunc enim quia vim coactiuam obtinent, eos non ligant) ideòque peccant contra iuſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v. g. vel alia vendant, vltra pretium à Principe ſtatutum. Ita Molina, Suar. Sal. Tan. Vid. Laym. *l. c.* quia ius Naturæ exigit, vt vendant pretio iuſto: tale autem cenſetur, quòd decernitur lege.

DVBIVM II.

An peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt?

Suppono I. Præceptum aliud eſſe locale, quòd ſcilicèt certo tantùm loco, vrbe v. g. vel Parochia obligat, aliud vniuerſale, ſeu iuris communis quòd totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquo veniunt animo non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi per aliquot dies, vel ad ſummum per minorem anni partem, vt mercatores, viatores: non autem ſtudioſi, neque ancillæ, quæ veniunt ad ſeruiendum.

Reſpondeo. Non obligari. Ita Nauarr. Sanch. Leſſ. *l.* 4. *cap.* 3. *diſt.* 8. Ratio, quia præcepta localia per ſe, & directè reſpiciunt Territorium, eique ſunt affixa, atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur; v. g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideoque hic valet illud: *Si fueris Romæ &c.* Addit Laym. *cap.* 11. præceptum locale expirare etiam intra proprium Territorium, in loco exempto, quòd is æquiparetur loco ſito extra Territorium. *Ex quibus reſolues hos caſus.*

1. Si Epiſcopus ſub pœna excommunicationis vetet luſum aleæ,

non

non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à iuriſdictione Epiſcopi. Bonac. *p.* 6. Laym. *cap.* 11. *num.* 5.

2. Si quis die ieiunij, aut feſto, ſit in loco alio, non ſui Territorij, aut exempto, vbi tunc non eſt ieiunium, aut feſtum, poteſt ibi comedere, exercere ſeruilia. Laym. *loco cit. cap.* 11. Bon.

3. Id etiam habet locum in præceptis iuris communis, ſi in loco iſto ſint vſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur priuilegium. Quare poteſt v. g. Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus, cùm id ibi liceat. Item in Belgio Sabbatis intra Natiuitatem, & Purificationem, veſci carnibus: item in loco, vbi Tridentinum non eſt receptum, validè (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. Suar. Sanch. *l.* 1. *cap.* 12. Leſſ. &c.

4. Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, vbi non eſt ieiunium veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum vbi eſt ieiunium; nec tunc vbi domum venerit, tenebitur ad ſeruandum ieiunium iſta die, cùm illud iam violauerit, ideoque ſeruare non poſſit, tenebitur tamen domi ad abſtinentiam à carnibus, cùm illa adhuc poſſit ibi ſeruari, eo quòd ſit diuidua. V. Sanch. *loco cit.* Leſſ. *cap.* 12. *d.* 8.

5. Si quis abiturus eſt loco, vbi eſt ieiunium, ſciatque certò peruenturum veſpere ad locum, vbi non ſit ieiunium, tunc etſi non poſſit ibi veſci carnibus, vndè abit, (cùm iſta abſtinentia ſit diuidua) poteſt tamen ibi mane ientare, & meridie prandere, vt contra quoſdam docent Leſſ. & Sanch. ſupra.

6. Probabile etiam eſt, & in conſcientia ſecurum, quod docet Sanc. *l.* 1. *de mat. d.* 18. & 1. *mor. cap.* 12. contra Nauar. Suar. peregrinos, antequam excedant proprio Territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v.g. non teneri eum manè audire ſacrum die feſto, qui ante prandium venturus ſit alio, vbi non ſit feſtum: quia ſi manſiſſet ſuo loco, vbi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem peruenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat, quòd præuidens impedimentum, teneatur præuenire, quia id tunc tantum verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus, hic autem ab obligatione præcepti abſoluitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magis pia, ſuaderi poteſt, niſi quid obſtet. Sanchez 1. *moral. cap.* 12. & *l.* 13. *de matrim. d.* 18. *nu.* 21.

DVBIVM III.

An peregrini, & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.

Reſpondeo Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorum, Ita Laym. Sanch. Azor. Koning. Leſſ. Reginal. Fil. contra

Nauar.

Digitized by Google

Nauar. Suar. Sà, &c. (& quoad vagos, etiam contra Bon. & Sanch.) Ratio eſt, quia non poteſt dari vlla ratio huius obligationis, cùm illi non ſint ſubditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt, ideoque ſint extrà eorum iuriſdictionem. Nec obſtat, 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo iure communi teneri, quia id non eſt abſurdum. Nec 2. quòd vagi, ob delicta admiſſa, puniri, poſſint: hoc enim conſuetudo recepit, ne ſcelera maneant impunita.

Dixi. 1. *regulariter*; quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & iniuriam illius loci, in quo morantur, vt etiam ijs, quæ ſunt de contractibus celebrandis. *Vndè reſolues hos Caſus.*

1. Tales non tenentur audire Miſſam, & poſſunt opera ſeruilia exercere die iſtic feſto, non tenentur ieiunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt ieiunium, & domi ſuæ non eſt. Intellige vtrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus loci punire poſſet. Laym. *l. c. t.* 3 *c.* 12 *n.* 4.

2. Peregrinis non licet frumenta euehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre, &c. ſi talia ibi prohibita ſint. Panorm. Reg. Sanc. *n.* 36.

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus*: quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto iuris communis, & aliò venias vbi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex iuris communis eſt vniuerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum, Laym. *cap.* 12. *num.* 3. *Vndè reſoluitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenetur iſtic Sabbatis inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus, quia priuilegium eius comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale: ideoque expirat extra locum. Laym. *loco cit.*

Nè Sacerdos, vel Clericus peregrinus mendicet Oſtiatim, niſi ex voto, aut aliâ cauſa probata, & in ſcriptis ab Archiepiſcopo data facultate. Syn. Diœc. 4. *decr.* 23. §. *ne mendicet. Conc. Pro.* 4. *lit. de Relig. peregrin.* §. *ne cuiquam.*

DVBIVM IV.

An Peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu in loco vbi morantur?

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc valet priuilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur. Ita Sanch. 1. *mor. c.* 12. Suar. Laym. &c. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt Sabbatis veſci inteſtinis animalium. Idem ſi per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, poteſt

Digitized by Google

poteſt inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem in Belgio Sabbatis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimæ carnibus veſci, Sanch Suar. Bonac. *p.* 6. *num.* 61.

2. Si quis ex Diœceſi Catholica, v. g. Hildeſio, vbi vetus Calendarium adhuc eſt in vſu, veniat in aliam vbi nouum eſt præceptum, v. g. Monaſterium, poteſt ſi ibi Quadrageſima præterijt, carnibus veſci, vt docet Sanch. *l. c.* Salas *nu.* 69. Bon. *ar.* 64. Leſſ. *l.* 4. *cap.* 2. *d.* 8. qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licèt hæc tuta ſit, vt etiam docet Laym.

Addidi *ex Diœceſi Catholica*: quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, vbi alij Catholici non ſunt, tenetur ibi ſeruare nouum Calendarium ad vitandum ſcandalum, & contemptum Eccleſiæ Catholicæ. Vid. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *cap.* 11. *num.* 8.

CAPVT III.

De modo, quo obſeruanda ſunt præcepta.

DVBIVM I.

An debeant impleri ex Charitate?

RESpondeo. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant; vt v. g. præceptum dilectionis Dei. Ratio eſt, quia tantum præcipitur ſubſtantia actus incluſi in præcepto, v. g. vt honoretur parens, non autem finis, aut modus præcepti, vt docet S. Thom. 1. 2. *quæſt.* 100. *art.* 10. Interim certum eſt, requiri charitatem in operante, vt impletio præcepti ſit meritoria, iuxta illud 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar &c.* S. Thom. Suar. Sanch. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si quis ieiunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam vt furetur, poteſt nihilominus implere præceptum etiam per actum ex circumſtantijs peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licèt peccet contra aliud, cui fini ille malus opponitur, vt docet Sanc. 1. *mor. cap.* 14. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *cap.* 4. *nu.* 6. Card. de Lugo *diſp.* 22. *ſect.* 2. *num.* 23.

2. Simili ratione impletur votum, iuramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licèt actus ipſe ſit peccatum. *Ibidem ll. cc.*

Digitized by Google

DVBIVM II.

An ad impletionem Præceptorum, requiratur intentio iis ſatisfaciendi?

Reſpondeo. Quòd non. Ita Sanc. Vaſq. 1. 2. *quæſt.* 100. *ar.* 9. & alij communiter. Ratio eſt, quia lex tantum præcipit liberam operis externi executionem, v.g. auditionem ſacri: non autem, vt alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto ſatisfacere, ſiue vt alij loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc eſt, vt aliquid fiat, quia præcipitur, ſed tantum ad materialem, ſiue vt fiat quod præcipitur, vid. *inf. l.* 3. *tr.* 3. *cap.* 1. *d.* 3. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Qui alicuius præcepti immemor, illud impleuit, v.g. ignorans eſſe diem feſtum, liberè tamen interfuit ſacro, is ſatisfecit. Neque vt quidam volunt, neceſſe eſt, vt poſtea intelligens eſſe diem feſtum; velit tunc ſatisfacere per Miſſam auditam, quia impleuit ſubſtantiam actus præcepti. S. Thom. Henriq. Fill. *t.* 5. *cap.* 7. *quæſt.* 7.

2. Is votum, iuramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promiſſa, vel iniuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi; modò tamen non applicet ea pro alia re. Ratio eſt, quia vota, &c. ſunt leges, quaſi particulares quas homo ſibi, vel alteri imponit; vndè tantùm obligant ad ſubſtantiam actus. Suar. Azor. Leſs. Laym. *num.* 6.

DVBIVM III.

An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſsè intendit per illud non ſatisfacere?

Reſp. Satisfacit. Ita Suar. Val. Vaſq. *l. c.* & Leſſ. *l.* 2. *cap.* 7. *dub.* 10. contra Nau. Azor. &c. Ratio eſt, quia præcepta tantùm obligant ad ſubſtantiam operis iniuncti: ergo illa poſita, non eſt in poteſtate operantis, vt non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur vltra intentionem agentis; quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v. g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri centum, non ſatisfaciat obligationi, ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum Roſarium, ſi recitet animo non implendi, non ſatisfaciat. Ratio eſt, quia hæ, & ſimiles obligationes proueniunt ex voluntate promittentis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ac in debito liberè permanere poteſt: obligatio autem parendi legi, prouenit ex voluntate legiſlatoris; ideoque non extenditur vltra eius intentionem, & voluntatem, nempè

Digitized by Google

vltra ſubſtantiam operis præcepti. Kon. *num.* 309. 1. Leſſ. *loco cit.* & Laym. hic Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Sacerdos, qui legit Horas non ea deuotione, qua voluit, ideoque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. Suar. Kon. Card. de Lugo, &c.

2. Audiens ſacrum die feſto, quo ſcit eſſe vltimum (vel ſi non ſit vltimum, intendens non audire aliud) licèt intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audienda Miſſa, etſi peccarit contra aliud præceptum; quo quis tenetur eſſe ſubditus legislatori. Cardin. de Lugo *loco cit.*

3. Is, qui ſacrum audit die feſto, legit Horas Canonicas, ſoluit pœnitentiam Sacramentalem, cum animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſteà mutare voluntatem, vt velit per præcedens opus ſatisfeciſſe; quia verè ſatisfecit. Sanc. Salas, *d. 9. nu.* 33. Card. de Lugo *de Euchar. d.* 22. *ſ.* 2. *n....*

DVBIVM IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quòd præceptum eſt?

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideoque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſiue humani, ſiue diuini, debet eſſe actus humanus coniunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, vt velit, ſiue intendant facere hoc, quòd eſt præceptum; v. g. audire ſacrum, ieiunare, &c. Eſt communis: Vid. Vaſq. 1. 2. *quæſt.* 100. *art.* 9. Suar. Sanc. Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Qui audiuit ſacrum die feſto ebrius, dormiens, aut impos ſui quomodocumque, aut neſcius quid aggrederetur, aut vellet facere, tenetur poſteà compos ſui factus, audire aliud ſacrum. Suar. Sanc. Salas, *d.* 9. *num.* 32.

2. Is, qui audiuit ſacrum, ieiunauit, &c prorſus violenter coactus, non ſatisfecit; non enim fuit actus humanus defectu voluntatis. Vaſq. Suar. Azor. Fill. *num.* 232.

Dixi, *prorſus violenter*; Quia ſi famulus, v. g. metu Domini, aut puer metu magiſtri, ſacrum audiat, (eſto non ſit auditurus, ſi magiſter abeſſet) is etſi peruerſa voluntate illa peccet, præcepto tamen ſatisfacit. Ratio quia metus non tollit libertatem. Sanc. Sal. *l. c.* Laym. *l.* 2. *t.* 4. *cap.* 4. *num.* 12.

3. Recitans Horas, ſola intentione legendi, vel addiſcendi, non ſatisfacit; vti nec ille, qui vadit ad ſacrum, tantùm vt oculos paſcat, cùm alio colloquatur; vel expectet amicum. Card. de Lugo *l. c. n.* 23.

4 Nec

Digitized by Google

4. Nec ſatisfacit is, qui tantùm fictè confitetur, v. g. orat, &c. quia non eius fictio, ſed opus præceptum eſt.

DVBIVM V.

An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri?

Reſp. 1. Vno actu diuerſa præcepta ſimul impleri poſſunt, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis, & beneficij, ſatisfacit vna recitatione. Sanch. *l. c. cap.* 14. Sal. Bon. *p.* 10. Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Cùm Dominica, & feſtum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo ſacra.

2. Votum, & Pœnitentia in Confeſſione iniuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum: quia hæc plerumque non eſt mens vouentis, & Confeſſoris, v. Suar. *t.* 4. *in* 3. *p.* Sanch. 1. *mor. c.* 14.

Dixi, *plerumque*; Quia ſubindè Confeſſarij iniungunt opus aliàs præceptum.

3. Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum, v. g. non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum: quia in debitis iuſtitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem, non poteſt autem vnum centum, æquale eſſe debitis plurium centum. Vndè in his alia eſt intentio, & mens obligantis. Sanc. Sal *loco cit.*

Reſp. 2. Poteſt quis eodem tempore diuerſis actibus duplici præcepto ſatisfacere, dummodò vnum non impediat alterum. Eſt communis. Et ratio eſt, quia plerumque temporum diuerſitas non præcipitur. Suar. Azor. *p.* 1. *l.* 9. *cap.* 5. Sanch. *l.* 1. *cap.* 14. Vndè reſolues.

1. Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto alia ve ratione debitas. Bon. *p.* 10. *num* 8.

2. Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, vt docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus celebrantur. Sanc. 1. *mor. cap.* 14. *num.* 12. Maior *in* 4. *d.* 18.

DVBIVM VI.

An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?

Reſp. Si violet præcepta materialiter tantum diuerſa, ita vt licèt ſint plurium legiſlatorum, habeant tamen motiuum formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero cum iiſdem circumſtantijs, vnum tantùm peccatum committit: Si verò præcepta ſint formaliter

B 3 diuerſa,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

diuerſa, ob motiua proxima ſpecie diſtincta, vel verſentur circa materiam numero diuerſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diuerſæ. Ita Sanch. *l. 9. de mat. d. 15.* Vaſq. 1. 2. *d. 9.* Sal. Card. de Lugo *d. 16. num. 245.* Vndè reſoluuntur.

1. Qui non ieiunauit die vigiliæ incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, vnicum commiſit peccatum, ſatiſque eſt conſiteri de ieiunio, & ſacro vno, quia in his præceptis vnica eſt ratio formalis, & motiuum proximum, v. g. in priore maceratio carnis; in poſteriore cultus Dei. Laym. Sanc. C. de Lug. *l. c.*

2. Qui violat votum, & iuramentum, vel votum, & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proindè id in Confeſſione explicandum eſt: quia voti obſeruatio præcipitur, vt fides Deo debita ſeruetur: iuramenti autem, nè Deus vocetur in falſum teſtem: & ſic duæ ſunt hic rationes formales; vti & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ & propter feſtum, & ex iniuncta pœnitentia audire debet. Card. de Lugo *loco cit.*

3. Si ligatus cum ligata adulteretur, duplex peccatum iniuſtitiæ committitur, vnum contra propriam vxorem, alterum contra maritum adulteræ: vti etiam, ſi quis vno actu occidat plures, ſunt plura homicidia, quia in iſtis materia eſt numero diuerſa. Laym. *l. 1. t. 2. cap. 10. num. 3.* Sanc. Card. de Lugo *loco cit.*

CAPVT IV.

Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti.

DVBIVM I.

An ignorantia excuſet?

RESpondeo. Si ſit inuincibilis, excuſat; quia nemo peccat, niſi actu voluntario: hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat; qualis eſt, cùm poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere. S. Aug. S. Thom. Sanc. *mor. cap. 16. & cæteri communiter* contra Paulum. Vndè reſoluitur.

II. *Tametſi detur ignorantia inuincibilis iuris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantè ex ipſa non excuſat à peccato formali. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

1. Si quis die ieiunij nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non peccat: ſimiliter in alijs; vt ſi occidas hominem, putans eſſe feram. Bon. *q. 8. p. 3.*

Digitized by Google

2. Si in aliqua re tantùm aduertas malitiam vnius generis, illam ſolam contrahis, vt v. g. ſi quis cognoſcat fœminam quam ſcit non eſſe ſuam, ignorat autem eſſe conſanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum. Laym. *l.* 1, *t.* 2. *c.* 4. Bon. *l. c.*

DVBIVM II.

An metus excuſet?

Reſpondeo. Si ex metu facis, quod ſimpliciter malum eſt, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim ſæpè fit, vt præcepta quædam non obligent, cùm eorum obſeruatio caderet in graue alicius incommodum: & tunc, ſi ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Eſt communis. Vndè reſolues.

1. Præceptum naturale negatiuum, prohibens rem intrinſecè malam, non licèt violare, ne quidem ob metum mortis.

2. Metus grauis, v. g. mortis, &c. ſæpè non tantùm excuſat à præcepto poſitiuo, tam diuino, quàm humano; ſed quandoque etiam ab affirmatiuo naturali, & ſic (vt Sanch. 1. *mor. c.* 18. non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, ſeruare depoſitum, implere votum, ſuccurrere proximo extremè indigenti. Bec. *t.* 2. *l.* 3. *c* 6. Azor. 1. *p. l.* 1. *c.* 11. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 14. Excipe tamen caſum, de quo infrà *l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 1.

3. Si obſeruatio legis humanæ neceſſaria ſit, ad conſeruandum bonum, aut auertendum malum commune, quod pluris ſit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, vt v. g. ſi Dux mandet militi non diſcedere ex ſtatione: item, ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. Layman *loc. cit.*

4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica, per ſe obligant cùm periculo vitæ, aut ſimilis incommodi, v. Sanchez, 1. *mor. c.* 18. vt ſi v. g. cogaris metu mortis contrahere cùm conſanguinea, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere, (in ſpeciem:) non tamen poſſes conſummare: quia cùm matrimonium eſſet irritum, fornicareris, quod intrinſecè malum eſt. Sanch. *de matr. l.* 7. *d.* 5. *n.* 4.

5. Per accidens interim accidere poteſt, vt lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti iuris naturalis, aut diuini concurrentis; vt v. gr. ſi quis cogere vellet tranſgredi præceptum Eccleſiæ, in odium fidei, vel contemptum Religionis, v. Sanc. *l. c.* Con. *p.* 3. *t.* 2. *d.* 13. *d.* 13.

DVBIVM III.

An excuſet impotentia totius, vel partis?

Reſpondeo. Cum ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quòd impotentia excuſet, etiam illa, cui ante cauſam cum peccato dediſti, dummodo de hoc doleas. Quarè id præcipuè hic dubitatur, an qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem?

Reſpondeo. 2. Si præceptum tale ſit, vt commodè poſſit, aut ſoleat diuidi, atque in eius parte ſaluetur ratio, ſeu finis præcepti, tunc qui non poteſt ſeruare totum, debet ſeruare partem, quam poteſt. Quòd ſi verò non ſaluetur ratio præcepti in parte, neque id commodè poſſit, aut ſoleat fieri, tunc qui non poteſt totum, hoc eſt tantum, quo moraliter impleri cenſeatur integrum præceptum, is non tenetur ad partem: Quæ omnia æſtimanda ſunt. 1. ex intentione legiſlatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex iudicio prudentum. 4. ex communi vſu. Ita Sanchez 1. *mor. c.* 19. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 19. Vndè reſo'uuntur hi Caſus.

1. Qui non poteſt legere omnes Horas, debet dicere eas, quas poteſt: quia diuiduæ ſunt. Laym. *l. c.* & Bon.

2. Qui in Quadrageſima non poteſt ieiunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt; aut qui non poteſt omnibus diebus, tenentur iis quibus poteſt. Ita Laym. *l. c.* & Bon.

3. Qui poteſt notabilem partem ſacri (v. g. vſque poſt conſecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio (& ſolet) tenetur; alioquin non, *ibid. v. infrà de Horis*.

4. Si quis carens Breuiario, pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere, *ibid.*

5. Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romæ, & ſcit ſe eò peruenire non poſſe, non tenetur agredi iter: quia nec finis nec ratio præcepti ſaluatur, *ibid.* & Suar. Azor. Bonacin. *d.* 1. *q* 8. *p.* 1.

DVBIVM IV.

An excuſet diſpenſatio?

Reſpondeo. In iure humano diſpenſatio legiſlatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex iuſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis, Sanch. Azor. 1. *p. l.* 5. *c* 15. Salas *d.* 20.

Ratio eſt, quia cùm ſit author ſuæ legis, poteſt quemuis excipere. Dixi 1. *ex iuſta cauſa*, quia ſi temerè, & ſine cauſa diſpenſet, tenet quidem diſpenſatio, peccat tamen tam dans, quàm petens diſpenſationem contra ius naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi

Digitized by Google

ti, niſi iuſta cauſa excuſet, Sanchez. *l.* 8. *d.* 18. Suar. Fill. *n.* 438. & quidam vt vult Suar. mortaliter; venialiter, vt Pontius apud Dian. quem *v. p.* 8. *t.* 3. *R.* 89. & 10 Si dubitet, an cauſa ſit iuſta, poſſe diſpenſare, vult Sanchez contra Bonac. qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit iuſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cùm vel ius præcipit ex ea cauſa diſpenſari; vel neceſſarium eſt ad commune bonum, vel ſpirituale pœnitentis: vel ad auertendum graue damnum, aut publicum ſcandalum, & ſine diſpendio fieri poteſt. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 27. & 28. contra Suar. Sanch. &c. Dixi 2. *legislatoris*: quia diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſine iuſta cauſa, inualida eſt, ac proindè non excuſat à tranſgreſſione præcepti. Ratio eſt, quia qui nomine alterius ſine cauſa diſpenſat, diſſipat Suar. *l.* 6. *cap.* 19. Sanchez *l.* 3. *de matr. d.* 17. Validà, autem & licitè inferior poteſtate ordinaria diſpenſat ex iuſta cauſa in lege Superioris. 1. Circa leuia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad Superiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt, v. g. in ieiunijs, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quæ ita ſunt propria vni communitati, vt non conueniant alijs. 4 Quando recurſus ad ſuperiorem difficilis eſt, ſiue quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. Dian. *p* 8. *t.* 3. *R.* 12. ex Gran. Sal. Gord. & Pal qui addit. 5. Si conſuetudo præſcripſerit, vt inferior diſpenſet, vt Dian. *l. c. R.* 95. 6. Quando eſt dubium negatiuum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundùm Palaum, non opus eſt diſpenſatione, cùm præſumptio ſit pro libertate. Barb. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 28. *p.* 4. *t.* 5. *R.* 46. *p.* 8. *t.* 3 *R.* 72. & 95. Vndè reſolu.

1. Pontifex ſine iuſta cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ. Sanc. *d.* 17. *nu.* 3. Suar. Vaſq.

2. Diſpenſatio in voto, vel iuramento ſine iuſta cauſa, etiam à Papa facta, eſt inualida, vt Sanchez, Suar. *ll cc.*

3. Valida eſt ſi ſuperior per errorem, iuſtam cauſam arbitretur, aut (etſi non arbitretur, & temerè diſpenſet) re ipſa tamen ſit. Sanc. *l c.* Azor Sà, Salas, *nu.* 8. Similiter ſi diſpenſet, cauſa, quæ reuera legitima eſt, non præcognita, probabiliter tamen valere docent San. & Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 19. 21. &c. contra Azor.

4. In dubio de valore diſpenſationis, validam cenſeri, eo quòd præſumatur in fauorem actus ne pereat, probabile putant Sanch. &c. cùm Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 9. *p.* 4 *t.* 3. *R.* 45. 64. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 62. contra Mol. &c.

5. Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè, & immediatè, Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 16. contra Suar.

6. Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum (modo cauſa ſit iuſta) Idem data ſine yllis verbis, ſola mente. Turr. Dia. *p.* 8 *t.* 3. *R* 17. 76. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 118.

7. Qui

Digitized by Google

7. Qui impetrauit diſpenſationem (v.g. in impedimento dirimente matrimonium,) & per ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſam falſam, eum validè contrahere matrimonium, dicit Pont. *de matr. l.* 8, *c.* 16. ex *C. Cùm inter.* Sed contrarium tenet Pal. *tom.* 1. *t.* 3. *d.* 6, *p.* 16. §. 5. ex *Cap. Sup. litteris*. v. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 69.

8. Subditus bona fide diſpenſationem petens, rationibus Superiori allatis, poteſt diſpenſatione impetrata, eſſe ſecurus, v. Layman *l.* 1. *t.* 4. *cap.* 22.

9. Peccat qui aliquem inducit ad diſpenſandum ſine cauſa; vel allegata falſa cauſa. Nau. Sanch. *de matr. nu.* 8. Fill. *t.* 10. *n.* 314. Salas *diſp.* 20. *ſ.* 6. *nu.* 58. qui addit, id verum eſſe, etſi diſpenſans excuſetur ob bonam fidem.

10. Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante, ſed etiam inuito, quando neceſſitas exigit. Sanch. Beia contra Suar. vid. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 86. 87. Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis coniunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario, Marcus Leo. *in praxi p.* 1. *ſ.* 34.

Quæres. An ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet ipſa?

Reſp. Pro hoc ſeruient ſequentes Regulæ.

1. Si tantùm impulſiua, ſeu minùs principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2. Etſi ceſſet pars cauſæ motiuæ, ſeu principalis manet diſpenſatio, v. Dian. *p* 8. *t.* 3 *R.* 62.

3. Si commiſſa facultate diſpenſandi priuſquam diſpenſetur; ceſſet omninò cauſa principalis; nulla eſt diſpenſatio.

4. Si diſpenſatione redacta ad actum irreuocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit: v. g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio diuitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omninò cauſa finalis, & actus poſſit facilè reuocari; v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reuiuiſcat votum: vel in præcepto recitandi Horas, ieiunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea conualeſcit, an teneatur recitare, ieiunare? &c. Affirmat Sanc. Amicus Portel. Bonac, Leon, &c. quia aliàs non eſſet iuſta. Negatiuam tamen ſententiam probabilem & in praxi tutam eſſe cenſet Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 4 ex Sal. Gran. &c. ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reuiuiſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt, v. Suar. *de leg.*

cap. 22.

Digitized by Google

cap. 22. Laym. Præpoſ. &c. qui rectè id concedunt, quando non eſt de re diuidua, & ſucceſſiua; aliàs negant. Vndè ſuppoſita probabilitate ſententiæ negatiuæ. Gran. Diana, &c. ſequentes Caſus (in quibus tamen alij meliùs cantrarium ſentiunt) reſoluunt.

1. Cùm quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licèt omninò conualeſcat.

2. Cùm quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam conualuit, non tenetur. Dian. *p.* 6, *t.* 7. *R.* 45.

3. Cùm quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi Horas, etſi conualuerit non tenetur legere.

APPENDIX.

De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QVia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes, (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium cenſui quædam circa huius rei praxim pœnitentibus, & Confeſſarijs vtilia hic ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimùm circa hanc rem requiri poſſunt. 1. Circa materiam, & cauſas, in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant. 2. Circa formam litterarum Pœnitentiariæ quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt explicanda ſunt. 3. Circa ipſam executionem diſpenſationis, quæ nimirum in ea obſeruanda ſint. De quibus ex Bon. Diana, *p.* 4. *t.* 4, *R*, 71. *& p*, 8. *t.* 1. *R.* 103. *&c. vſque ad R.* 111. *& Marci, & Pauli Leonis volumine integro eadare edito.*

Reſp. 1. In triplici materia (pro cuius diuerſitate, diuerſa quoque eſt forma) diſpenſationes ſiue gratiæ iſtæ concedi ſolent.

Prima, eſt in votis, v. g. vt votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, ſimili ve ex cauſa liceat differre, vt quis à voto ſimplici caſtitatis; vel etiam religionis (poſtquam matrimonium contraxit) abſoluatur ad manendum in matrimonio, debitumq; licitè petendum: vt à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas eius onera ferre non poſſit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) abſoluatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda, in impedimentis occultis matrimonij, ſiue ea ſint impedientia tantum, ſiue etiam dirimentia, ſiue matrimonium cum iis publicè contractum ſit, ſiue contrahendum, dummodò de eo priuatim fuerit actum, & concluſum; præſertim bona fide, ſiue etiam quando contracto ſuperueniunt. Circa quæ, *Notandum*, 1. Impedimenta occulta dici quæ vel nulli nota ſunt, vel licèt vni alteri ve innotuerint ad forum tamen contentioſum non ſunt deducta. 2. Etſi aliqua impedi-

menta

menta, v. g. cognationis ſpiritualis; natura ſua ſint publica, cùm contrahantur in facie Eccleſiæ: fieri tamen poteſt per accidens, vt ſint occulta; v. g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo ſunt contracta, 2. ob diſtantiam loci à loco contractæ cognationis, 3. per mortem eorum qui fuerunt conſcij, 4. per ignorantiam huius contractionis.

Tertia, in varijs cenſuris, vt excommunicationibus, ſuspenſionibus (item irregularitatem) præſertim occultis, ad abſoluendum ab ijs, diſpenſandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem reſtitutionis ob Horas neglectas, ad commutandum onus recitationis Horarum, eligendum Confeſſorem etiam pro reſeruatis tranſeundum ad aliam Religionem, ſiue Ordinem (pro vtroque foro) etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp. 2. In formulis frequentibus ipſius Breuis Apoſtolici; verba, quæ ſubſtantialia continent, & difficultatem habent, ſunt hæc.

1. *Si ita eſt:* vel *quatenus ſi ita eſt:* Quorum ſenſus eſt, ſi preces veritate nitantur, præſertim tempore datarum litterarum Apoſtolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarum, principaliter quoad eſſentialia facti, v. g. affinitatem eſſe contractam, inceſtum commiſſum, & actum; ſiue tractatum eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita vt in id vtrinque conſenſerint,) & periculum reuelationis ac ſcandalum imminere. Secundariò autem requiritur quoad accidentaria, v. g. bona fide actum eſſe, & ſimilia, quæ tantùm ſunt impulſiua, & ſine quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſationes: vndè etſi in ijs, vel alijs parui momenti ſit erratum in petitione, gratia nihilominus eſt valida, v. M. Leon. *p.* 2. *f.* 226. *& p.* 3. *f.* 391.

2. *Si periculum immineat reuelationis*. Ad hoc enim vt ſubſiſtat diſpenſatio, requiri, vt ſit periculum, ne reueletur impedimentum, (intellige, quando id formula exprimitur) ſi non ſubſequatur matrimonium, docet M. Leo. *p.* 2 *f.* 230. Periculum autem hoc non importare neceſſariam detectionem, ſed tantùm probabilem, & mortalem credulitatem, futurum, vt ſi reſiliatur à matrimonio contrahendo, & huius cauſæ aſſignari non poſſint, ex vehementi ſuſpicione, & curioſa inquiſitione detegatur. *v. L. c. f.* 233.

3. *Et ſcandalorum*. Quo nomine intelligitur grauis infamia, ex qua deindè ſequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. Leo. *f.* 30. *&* 317.

4. *Vt dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, &c.* Clauſula hæc eſt ſubſtantialis, vt nimirum ſi diſpenſandum ſit in impedimento dirimente, cùm quo matrimonium contractum fuit in facie Eccleſiæ, coniux ignorans illud impedimentum, fiat certa de nullitate prioris ſui conſenſus, & nouum validumque liberè præſtet (ita tamen vt in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) Leo. *p.* 251.

Dian.

Digitized by Google

Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 110. Sufficit autem vt iſtum conſenſum præſtent inter ſe ſecreto, nemine præſente, per verba, vel ſigna ſufficientia, v.g. copulam maritali affectu. Neque debèt Executor diſpenſationis eos coram ſe, & teſtibus iterum copulare. Leo. *p.* 552.

5. *Poſtquam ſi dicto Sacerdoti ſi nondum ſatisfecerit*. Verba hæc ſolent eſſe in facultate abſoluendi ab excommunicatione, v. g. ob percuſſionem Clerici: & important conditionem prius ſatisfaciendi parti læſæ, quàm poſſit abſolui, hoc eſt, compenſandi iniuriam, expenſas, & omnia damna, quæ ob percuſſionem illam incurrit, quorum æſtimatio committitur Executori diſpenſationis; neque ab eius obligatione liberatur percuſſor per hoc, quòd percuſſus iniuriam remiſerit. v. Leon. *p.* 382. 384. Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit ſi iuratus promittat ſe facturum, cùm primum poterit.

Reſp. 3. Circa praxim, ſiue executionem huius diſpenſationis, hæc ſcienda.

1. Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad Oratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) petijt, qui non debèt eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talem, quali inſcribuntur, qui eas ſibi ab Oratores traditas reſignet, legat, & deindè cum eo, ſecundùm commiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocumq; caſu ab alio aperiantur, non ideò carent effectu. Salas, Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 103.

2. In Confeſſore hoc requiritur, 1. Vt ſit approbatus ab Ordinario Territorij, in quo diſpenſaturus eſt. 2. Vt ſit Magiſter, ſiue Doctor in Theologia vel iure Canonico, promotus in Academia, vel Religioſus habens priuilegium, quale conceſſit Greg. XIII. Anno 1582 Confeſſarius Societ. IESV, quos Generalis, vel alius Superior de eius licentia ad id deſignarit.

3. Vt ſpecialiter ad hoc ſit electus ab Oratore, hoc eſt, eo cum quo diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electus, niſi deprehendat ignorantem mutare non poteſt. Leon. *f.* 22. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 104. Contrarium tamen docent Sanch. & Perez. *de matr. d.* 48. *ſ.* 5. *num.* 7.

4. Confeſſor ad id electus. 1. Debet diſpenſare in ipſa Confeſſione, vel ſaltem immediatè poſt. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 7. Leon. *p.* 1. *ſ.* 54. & 28. 2. Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Breui exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: niſi habeat ante perſpectam: quia non eſt merus Executor, ſed Iudex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. In ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus, & iuramento, niſi aliundè ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet. Leon. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 108. 4. Opera in ipſo Breui præſcripta, etſi poſſit moderari, non tamen condonare poteſt. 5. Etſi non præſcribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſeruare formam à Rituali Romano probatam, & poſt verba iſta. (Abſoluo te

Digitized by Google

à peccatis tuis, *addere*: Et eadem auctoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum coniugale reddere poſſe, & debere: nec non diſpenſo tecum, vt idem debitum etiam exigere licitè valeas. In nomine Patris, &c.) Si verò ſit abſoluendus ab excommunicatione, *vide formulam infrà l. 7 cap. 1. d. 6.* 6. Abſoluta diſpenſatione debet lacerare litteras, præcipuè ſigillum, ita vt ad probandum ſeruire non poſſint: aliàs incurrit excommunicationem maiorem. Leon. *f. 239.* Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, vt non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ; neque ipſum Breue ſeu diploma reddere, cum pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſeruire. 8. Nihil debet accipere, ne quidem via compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta, ideò enim inſcribitur, *gratis vbique* aliàs incurrit ipſo facto excommunicationem maiorem. Gauant. Dian. *l. c. ex declar. Card.*

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantum eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licentiatus Theologiæ; quòd enim hic in fauorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de ijs quæ ratione exercitij, non quæ ratione dignitatis committuntur. Leo. *p. 1. f. 21.* Dian. *p. 4. t. 4. R. 41.*

2. Ex priuilegio Societ. IESV conceſſo, alij etiam Mendicantes eligi poſſunt, ob communicationem. Debent tamen hi, quàm iſti ſpecialem ad hoc habere facultatem à ſuis Superioribus: aliàs diſpenſatio erit nulla: *ita Auth. cit.* Et patet ex dictis.

3. Confeſſor debet ita examinare pœnitentem, vt cognoſcat, & quidem diſtinctè, merita cauſæ, poſſitque inter ea diſcernere: ideò enim inſcribitur *Viro diſcreto*. Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritati: quia gratia non conceditur ſimpliciter, ſed ſub conditione, ideòque ſolet addi clauſula, *quatenus ſi ita eſt*: vel *ſi ita eſſe reperis, v. Auth. cit.*

4. Is qui diſpenſationem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec ſufficit ante ei confeſſum fuiſſe, Patet ex dictis Leo. *f. 28.* Dian. *p. 4. t. 4. R. 71.* Reg. Pont. contra Sanch. Sal. Perez, Palaum quorum ſententiam non amplius eſſe probabilem docet. Fill. Eſcob. Lezan. Dian. *l. c. & p. 8. t. 3. R. 105.*

5. Commiſſio huius diſpenſationis non expirat morte Pœnitentiarij concedentis, re integra: quia eſt gratia non facienda, ſed facta in fauorem Oratoris, cui ius quæſitum eſt; & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſiquidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium maioris Pœnitentiarij non expirat morte Pontificis, Dian. *p. 8. t. 3. R. 89.* ex Suar. Sanch. Garz. &c. contra Nau. Bon. &c.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

De Præceptis Virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De Præceptis Fidei.

CAPVT I.

Quæ Miſteria Fidei neceſſariò credenda ſint?

XIX. V*Oluntas non poteſt efficere vt aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.*

XX. *Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum quem habebat ſupernaturalem.*

XXI *Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili reuelationis, immò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

Ex ijs quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt neceſſitate medij, ſeu finis, ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis vltimus obtineri nequit: alia neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter omiſſis, finis poteſt obtineri. Sanc. 2. *mor. c.* 2. Azor. Val.

Reſpondeo. 1. Neceſſitate medij neceſſaria ſunt hæc duo: 1. Explicitè credere, Deum eſſe, & remuneratorem bonorum eſſe. Iuxta illud Apoſtoli ad Hebr. 11. *credere oportet*. Trid. *ſ.*6.*c.* 8. 2. Poſt ſufficientem Euangelij promulgationem, credere explicitè, vt vult Mol. aut ſaltem implicitè, vt probabiliter quidam docent cum Con. & Laym. Chriſtum & ſanctiſſimam Trinitatem. vid. Eſcob. *ex.* 6. *n.* 20. vbi ex Vaſq. *l.* 2. *d.* 126.*c.* 3. docet culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſine negligentiam ea diſcendi, eſſe graue peccatum, diſtinctum ab eo, cuius eſt cauſa. vid. Dian. *p.* 3. *t.* 5. *R.* 47. & 48.

XXII. *Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medij, non autem explicita remuneratoris.*

XXIII. *Fides latè dicta ex Teſtimonio Creaturarum, ſimiliue motiuo ad iuſtificationem ſufficit. Innoc. XI. die ſuprascripto damnauit.*

XXIX. *Futilis, & toties conuulſa eſt aſertio de Pontif. Romani ſuprà Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate. Alex. VIII. 7. Decemb. 1690. damnauit.*

Por-

Digitized by Google

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt, v. g. ſi credas, quod credit Eccleſia. vid. Schol. & Laym. *l.* 2 *t.* 1 *c.* 8.

Reſpondeo. 1. Neceſſitate præcepti, quiuis fidelis ſub mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltem modo, & quoad ſubſtantiam tenetur hæc.

1. Symbolum. 2 Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccl. 4 Sacramenta maximè neceſſaria; vt Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere; Suar. Sanch. Fill. *n.* 39. Quæ omnia intellige, niſi impotentia aut inuincibilis ignorantia excuſet. Vndè reſoluuntur.

1. Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut ijs verbis quibus proponuntur, ſed quoad orationem Dominicam, ſcire omnia bona petenda eſſe à Deo quæ eſt eius ſumma; quoad Symbolum verò, præcepta, & Sacramenta, ſufficit ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondeat. Bon. Laym. *l. c. c.* 9. Sanch. *l.* 2 *c.* 3.

2. Quamuis ſit præceptum Eccleſiæ diſcendi memoriter Symbolum, & Orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam, velitque Barb. *p.* 3. *c.* 17. non eſſe abſoluendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiſcere, non curat, conſuetudo tamen, vt notat Nauar. & Lopez, expoſuit obligationem non eſſe vltra veniale; vti nec eſt vltra veniale, neſcire facere crucem, vt docet Sanchez contra Syl. qui docet eſſe mortale.

3. Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, vt rudiores memoria teneant Symbolum ſua lingua; quia alioqui non poſſint habere ſufficientem cognitionem articulorum.

4. Falſa eſt opinio quorundam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis, articulos fidei, aliaque dicta credere implicitè, credendo quidquid credit Eccleſia.

5. Excuſantur ij, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi, aut qui nimis ſunt rudes, ita vt non poſſint ea comprehendere, aut retinere: quòd ſæpè contingere docent Azor. & Bec. contra alios.

6. Si Confeſſarius probabiliter iudicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana, ea quæ ſcire tenetur (quòd de litteratis, vel benè educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet Sanch. 2. *mor. cap.* 3.) debet eum interrogare de negligentia in ijs addiſcendis: cùm per eam plurimi grauiter peccent. Led. Azor. *t.* 1. *l.* 8. *c.* 8. Trull. *l.* 1 *c.* 1. *d.* 4.

7. Poſſunt abſolui (contra quoſdam) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda eſſe dixi. Ratio eſt, quia licet peccarint omittendo diſcere, poſſunt tamen de hoc dolere cum propoſito diſcendi. Sanch. Quod ſi ta-

Digitized by Google

ſi tamen ignorarent ea, quæ neceſſitate medij ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem. Bon. *d.* 3. *q.* 2. *p.* 2. Sanc. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 21.

LXIV. *Abſolutionis capax eſt homo; quantumuis laboret ignorantia myſteriorum fidei, & etiam ſi per negligentiam etiam culpabilem neſciat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnat. Domini noſtri Ieſu Chriſti. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

8. Parochus ſuas oues (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur, Sanch 2. *mor. cap.* 3. Fill. Pallant. Trull. *l.* 2. *cap.* 1. Con. &c.

CAPVT II.

Quando obliget Præceptum Fidei?

RESpondeo 1. Præceptum fidei internum obligat. 1 Pueros inter fideles educatos, quando rationis vſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt apprehenduntque quòd illa credere, ſit res neceſſaria ad ſalutem; peccantque mortaliter omittendo. Sanch. Bon. *t.* 1. *d.* 3. *p.* 3. addens plurimos eorum excuſari inaduertentia, aut inuincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei ſufficienter propoſitas eſſe, & contrariam ſectam eſſe falſam, Sanch. *l.* 2. *mor. cap* 1. Con. *d.* 14. *de fide*, Fill. *nu.* 25. 3. Quando vrget tentatio contra fidem, quæ aliter vinci nequit. Quòd tamen non conuenire ſcrupuloſis, rectè monet Sanch. quia hi auertendo mentem ad alia obiecta, faciliùs ſuperant. Et in his duobus caſibus præceptum obligat per ſe, in ſequentibus per accidens. 4. Quando tentatio vrgens contra alias virtutes, aliter ſuperari nequit. 5. Quando facienda eſt profeſſio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus eſt actus alterius virtutis, v. g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem ſupponat. Bon. *q.* 2. *p.* 2. His addit Hurt. contra Sanch. 6. In hora mortis, & 7. Semel quotannis, vide Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 19. Ex his reſoluuntur hi Caſus.

I. *Homo nullo vnquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & Charitatis ex vi præceptorum diuinorum ad eas virtutes pertinentium. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

XVI. *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.*

XVII. *Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.*

LXV. *Sufficit illa myſteria ſemel credidiſſe. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

1. Hæreticus quandiù ſuam ſectam iudicat eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere; quia fides nondum eſt ſufficien-

Digitized by Google

ter propoſita, ageretque imprudenter. Sanch. 2. *mor. cap.* 1. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 10. *&* 12.

2. Quando ijs qui in hæreſi nutriti ſunt perſuaſum eſt à puero, nos abijcere, & perſequi Verbum Dei, eſſe idololatras, peſtilentes deceptores, ideòque tanquam peſtes fugiendos; non poſſunt ſtante hac perſuaſione, ſalua conſcientia nos audire, & laborant ignorantia inuincibili, cùm non dubitent ſe eſſe in bona via. Laym. *c.* 10. Sanch. *l.* 2. *c.* 1.

3. Si talibus oriatur dubium de ſua ſecta, tenentur vlterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quòd ſi negligant, peccant contra Fidem, cùm non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quòd ſi deindè noſtra fides eis ſufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibid.* v. Ferdin. de Caſtropalao *t.* 4. *d.* 1. *p.* 12. *&* *d.* 2. *p.* 2.

Reſp. 2. Præceptum exteriùs fidem confitendi, iure naturali obligat, duplici caſu; ſcilicèt, cùm vel honor Deo debitus, vel vtilitas proximo impendenda, priuatiuè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi *priuatiuè*; vt ſi ideò ceſſaret magnus honor in Deum, vel vtilitas in proximum redundans. Dixi 2. *contrariè*: vt ſi alioqui Deus afficeretur iniuria, vel proximus graui malo; v. g. ſi indè penderet aliorum conuerſio, aut perverſio; contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem præcepti, quòd hic contingit; quia finis præcepti, eſt Charitas. S. Thom. 2. 2. *q.* 1. *art.* 2. Suar. Reg. Fill. *t.* 22. *cap.* 3. *quaſt.* 1. Vndè reſoluitur hic Caſus.

Si hæretici conculcent imagines, alijſue iniurijs fidem afficiant; tenetur eam ſua confeſſione tueri Catholicus, ſi quidem indè prudenter ſperet profectum.

Reſp. 3. Ad profeſſionem fidei externam iure Eccleſiaſtico tenentur ſub mortali, ſecundùm *Tridentinum*, cum iuramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, vt docet Fill. *t.* 2. *tr.* 22. *cap.* 3. ſequentes perſonæ.

1. Prouiſi de beneficio curato, idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario Generali, vel Officiali, *ſeſſ.* 24. *cap.* 22. *de ref*

2. Prouiſi de Canonicatu, vel dignitate in Cathedrali Eccleſia; idque non tantum coram Epiſcopo, vel eius Vicario, ſed etiam in Capitulo. *Ibid.* addita pœna (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) vt alioqui fructus non faciant ſuos. v. Sanc. *l.* 2. *cap.* 5. Barb. *de poteſtate Epiſcopi* 3. *p. art.* 61. *num* 29.

3. Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo prouinciali, cui interfuerunt. Trid. *ſeſſ.* 25.

4. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos Religionum, etiam militiarum. Pius V. autem apud Roder. *t.* 2 *q. reg. q.* 72. ad omnes promouendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores,

addita

addita excommunicatione latæ ſententiæ, & priuatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promouet ad talem gradum, ſine præuia profeſſione, v. Fill. *t.* 22. *cap.* 3. *q.* 11. Barb. *in remiſſ. ſeſſ.* 24. *nu.* 12. Verùm vbi hoc decretum non eſt receptum vſu, non obligare monet Sanch. *cap.* 3. *num.* 4. Vndè reſoluitur.

1. Non tenentur ad dictam profeſſionem prouiſi de Canonicatibus, in Eccleſijs tantùm Collegiatis, vel de beneficijs tantùm ſimplicibus.

2. Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, vt docet Azor. Nauarr. & Sanch. probabiliùs tamen eſt, teneri perſonaliter, vt docet Fill. Ratio eſt, tum quia aliàs non videtur fieri ſatis iuramento, quod perſonaliter faciendum eſſe, docet Gloſſa, Fill. tum quia ita decidit Rota apud Garz. *l.* 3. *de benef. cap.* 3.

Qui beneficia Eccleſiaſtica obtinent, vel obtinebunt, in primà Synodo *fidei profeſſionem emittant. Item ij, qui in* Synodum *conuenire debent.* *Conc. Prou.* 1. *tit. de profeſs. fidei §. Sacri igitur.*

Extrà Synodum *prouiſi de Canonicatibus, docentes litteras publicè, aut priuatim domi ſua, vel aliena, & Pedagogi, & quoſcumque artes liberales, etiam prima Grammatica rudimenta, etiamſi gratis doceant.* *Idem Conc §. Epiſcopi.*

Id ipſum præſtent Confeſſarij. Ex Conc. Prou. 5. *tit. quæ ad fid. tuend. ſtud. §. id omne.*

Idem Medici, Chirurgi, Phiſici antequam exerceant artem. Ex eod. Conc. § at verò.

Idem Aduocati, & Procuratores, in cauſis Sanctæ Inquiſitionis. Ex eod. Conc. § Aduocati.

Idem Bibliopolæ, & impreſſores antequam artem aggrediantur. Conc. Prou. 6. *tit. quæ ad fid. tuend. pert. § Bibliopolæ.*

CAPVT III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?

RESp. Nullo caſu licèt, ſiue voce, ſiue alio ſigno fiat dicente Chriſto: *qui me negauit coram hominibus, &c.* Interdum verò, etſi licitum non ſit mentiri, ſeu ſimulare quòd non eſt; licèt tamen diſſimulare quod eſt, ſiue tegere veritatem verbis, alijſue ſignis ambiguis, & indifferentibus, ob iuſtam cauſam, & cum non eſt neceſſitas fatendi. Eſt com. S. Thom. Con. *d.* 15. *dub.* 2. *num.* 9. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 11. Vndè reſoluitur.

1. Rogatus de fide in odium religionis, ſiue publica authoritate, ſiue priuata, nullo modo poteſt vtendo reſtrictione mentali aut verbis ambi-

ambiguis, ita reſpondere, vt præſentibus videatur fidem negaſſe, multò minùs dicere, ſe eſſe hæreticum, vel Caluiniſtam, vel non Catholicum. Azor. Fill. *cap.* 3 *num.* 67.

2. Qui rogatus, ſeu priuata, ſeu publica authoritate vel tacet, vel reſpondet obſcurè: vel ait ſe nolle reſpondere, ſe iure non rogari, non teneri ſe, nec velle alijs dicere, quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiuerſatur, non videtur negare fidem, ſed nolle prodere. Vndè ſi ſic poteſt moleſta inquiſitione liberari, licèt; vt habet Con. *l.c.* Generatim enim verum non eſt, quod interrogatus auctoritate publica, teneatur poſitiuè fidem profiteri, niſi quando id neceſſarium eſt, ne præſentibus videatur fidem negaſſe. Con. *d.* 15. *dub.* 2. Nauar. Azor. Sanch. Bec. *cap.* 9 *quaſt.* 4.

XVIII. *Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, vt Deo, & fidei glorioſum conſulo, tacere vt peccaminoſum per ſe non damno. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Non negat fidem, ſed prodit, qui fugit: quòd etſi liceat, non tamen Paſtori, tunc cùm eius opera oues indigent: vti contra, ſi eis conſultius eſt, vt ad tempus ſe abducat; & in bonum eorum reſeruet, tenetur fugere. Reg. *l.* 17. *nu.* 26. Bec. *cap.* 9. Fill. *nu.* 75. *&c.*

4. Si quo caſu tacere eſſet negare, tunc id non liceret: v. g. ſi alijs rogatis, an fidem negare vellent, iiſque reſpondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibid.* v. Bon. *l. c.* Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 11. *l.* 4.

5. Si Princeps generali lege iubeat, vt fideles ſe prodant, geſtatò ſigno, vel ſiſtendo ſe, vel aliter, non tenentur, cum nemo teneatur verum dicere, niſi ſpecialiter rogatus. Excipe, niſi eæ ſint circumſtantiæ, vt hoc ipſo, quòd ſe non prodant, videantur fidem negaſſe, vt v.g. ſi quidem anteà noti eſſent: & tunc ex hoc putarentur defeciſſe. Sanch. *num.* 19. Bec. Reg. Fill. *num.* 88. *&c.*

6. Cùm non rogaris de fide; non ſolùm licèt, ſed ſæpè melius eſt ad Dei honorem, & vtilitatem proximi tegere fidem, quàm fateri: vt ſi latens inter hæreticos plus boni facis, vel ſi ex confeſſione plus mali ſequeretur, v. g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectioni ſi torquereris. Vndè temerarium plerumque eſt offerre ſe vltrò. S. Thom. Sanch. Layman, *cap.* 11. *num.* 2.

7. Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquiſitio, licitum eſt; & ſæpè magna virtus diſcretionis eſt vitam ad Dei gloriam ſeruare, ac fidem tegere modis licitis.

8. Talis modus non eſt vti veſtibus aut ſignis infidelium, quæ alium vſum non haberent, quàm quòd eſſent ſigna profeſſiua falſæ religionis ſeu cultus; vti eſſent veſtes, quarum vſus eſt in ſacrificijs: item incenſio thuris, aut genuflexio coram idolo; item ſumptio cœnæ hæreticæ, &c. Sanch. *l.* 2. *cap.* 4. Fill. *num.* 8. *&c. & com.*

9. Lici-

Digitized by Google

9. Licitus autem modus eſt, quando ſubeſt cauſa, (vt v. g. ad euitandum graue periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hoſtes) vti veſtibus, & ſignis infidelium, quæ alium aliquem vſum habent, quam profitendæ religionis, quales ſunt veſtes talis nationis (non religionis) quibus vterentur, etſi conuerterentur, vt ſunt veſtes, & ſigna nationis Turcicæ. Quòd verum eſt, etſi ſint veſtes ipſorum Religioſorum, dummodò non habeant peculiare ſignum profitendi erroris, ſed ſint tantum indicium nitidioris cultus, vt Saga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter ſuos, vt Togę Bonziorum in Iaponia. Idem dicendum eſt de ſignis, quibus Iudæi vtuntur, v. g. flauo annulo in pallio, Francofurti, &c. quia hæc ſunt ſigna merè politica, & diſtinctiua vnius generis hominum ab alio, & non propriè profeſſiua fidei. Quæ ſententia probabilis eſt, vide Sanc. 2. *mor. c.* 4. Bec. 2. 2. *c.* 9. *q.* 5 *d.* 6. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 11. Con. contra Caietan. Nau. Tolet.

10. Licitus item modus eſt, cū Catholicus tranſit per loca hæretica, & periculum graue ei imminet vitæ; v. g. vel bonorum, non tamen, ſi deriſio tantùm, vel vexatio, vt habet Bec. *cap.* 9.) ad diſſimulandam fidem, veſci carnibus die prohibito: quia præceptum Eccleſiæ non obligat ſub tali periculo. Nec hoc eſt fidem negare, cùm eſus carnium non ſit inſtitutus ad profeſſionem religionis; & Catholici etiam mali, & guloſi id faciant. Si tamen ex circumſtantijs fieret ſignum profeſſiuum, vt ſi v. g. in odium fidei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret contra fidē, quia ederet ſine proteſtatione: ſecus ſi proteſtaretur. Sanc. Azor. Bec. *& comm. l. c.*

11. In Germania audire conciones hæreticorum, ducere funus, aſſiſtere Baptiſmo pro patrino, non habentur ſigna profeſſiua fidei, vel communionis cum hæreticorum ſacris. Fill. Azor. Sanch. *ll. cc.* Vndè ſecluſis alijs; v. g. ſcandalo, periculo, prohibitione, & ſi ex iuſta cauſa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potius optandum, ſecluſis alijs, quia non eſt aliud quàm obligare ſe ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12. Infidelium, & hæreticorum ſacris non licèt ita intereſſe, vt eis communicare cenſearis; alioquin licèt, v. g. vt quis ſpectat tanquam comœdiam, aut famulatum præſtet politicum Domino ſuo, exemplo Naaman Syri, de quo v. Bec. Fill. Sanc. *l. c.* Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 11.

13. Si Princeps hæreticus mandet ſub grauiſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorum, etiamſi verbis dicat ſe hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam ciuilem, nec velle cogere, vt à fide diſcedant, cùm tamen re ipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res per ſe apta ſit Catholicos, paulatim peruertere, & inſuper conciliare authoritatem hereſi, ac vilipenſionem veræ fidei) non licebit obedire. Atque ita bis re-

ſcripſit Anglis Pius V. apud Sanch. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 27. Fill. & Azor. *&c.*

14. Catholici viuentes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratus contrahant Matrimonium, coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem; etiamſi contraxerint ante, vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico. Con. *d.* 15. *d.* 3. Pal. *t.* 4. *d.* 1. *p.* 17. *nu.* 12. 13. 14. teſtaturque contrahens ceremoniis illis ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum quæ ſunt intrinſecè mala. Mald. 2. 2. *q.* 2. *d.* 3. quia authoritas Miniſtri, & conſequenter doctrina eius augetur, concurriturq; ad ritus hæreticos, quos miniſterio actus exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu ciuili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe, modo prius vel poſterius ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, vt coniuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPVT IV.

De Infidelitate, & vitijs Fidei oppoſitis.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit Infidelitas?

RESp. 1. Infidelitas generatim eſt triplex. Prima dicitur *Negatiua*, eorum ſcilicèt, qui nihil vnquam de fide audiuerunt. Quæ non tam eſt peccatum, quam pœna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. Secunda dicitur *Contraria* eorum ſcilicèt, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter, vt hæretici. Tertia dicitur *Priuatiua*, quòd priuatiuè opponatur fidei, & eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. S. Thom. Sanc. Vasq. Laym. *cap.* 12.

Reſp. 2. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex; ſcilicet Paganiſmus, qui fidei nondum ſuſceptæ; Iudaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo, & Hæreſis, quæ fidei ſuſceptæ veritati repugnat. Apoſtaſia à fide reuocatur ad hæreſim, à qua tantum differt, quod Hæreſis ſit error fidei ex parte tantum contrarius, Apoſtaſia verò ex toto S. Thom. Laym. *l. c.*

IV. *Ab infidelitate excuſabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.* Innocentius XI. die 2. Martij 1679. damnauit.

VIII. *Neceſſe eſt Infidelem in omni opere peccare.*

XI. *Omne quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur peccatum eſt.*

XII. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit*

etiam

Digitized by Google

gitiam fidei, & etiam ſi videantur credere, non eſt fides diuina, ſed humana. *Alex. VIII. 7. Decembris 1690 damnauit.*

DVBIVM II.

De Iudaiſmo.

Quæritur hic tantum, quæ communicatio cum Iudæis ſit interdicta Criſtianis?

Reſp. 1. His caſibus, qui colliguntur ex *c. Nullus. c. Omnes, c. Iudæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec conuiuijs intereſſe. 3. Nec vti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab ijs datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas. 6. Nec Iudæorum filios enutrire in ipſorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec ſeruituti ſubijci. 9. Prohibentur publicis officijs inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit Azor. prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias; feſta, Synagogas, cum eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, cum vt conſeruetur dignitas Chriſtianæ religionis, tum vt caueatur familiaritas cum Iudæis, & periculum peruerſionis, vid. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 12. Sanch. *l.* 2. *cap.* 31. Fill. *t.* 22. *cap.* 5. *num* 128.

Reſp. 2. In decem dictis caſibus communicare cum Iudæis, ex genere ſuo videtur eſſe mortale. Ratio; quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis: Laicus verò excommunicationis. (C. *conſtituit* 17. *q.* 2.) quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo*: quia probabile eſt, vel ob materiæ paruitatem, vel ob neceſſitatem, aliamue cauſam rationabilem, (ſi tamen non ſit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Iudæis) ſæpè excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. Ita communiter, vid. *Auth. ſuprà cit.* & Bon. *l. c.* Item Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 17.

DVBIVM III.

Quid ſit hæreſis?

Reſp. Hæreſis, eſt error intellectus liber, & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem ſuſcepit. Ita comm. Suar. Becan. *cap.* 14. *q.* 2. Vndè patet, ad Hæreſim, vti & Apoſtaſiam, duo requiri. 1. Iudicium erroneum, quòd eſt eius quaſi materiale.

2. Pertinaciam, quæ eſt quaſi formale. Porrò pertinaciter errare non eſt hic acriter, & mordicus ſuum errorem tenere, aut tueri; ſed eſt eum retinere; poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſiue quando ſcit contrarium teneri à reliqua Vniuerſali Chriſti in terris Ec-

 cleſia,

Digitized by Google

cleſia, cui ſuum iudicium præferat: ſiue id fiat ex vana gloria, ſiue libidine contradicendi, aliaue cauſa. Ita Sanch. Vaſq. Laym. *l. 2. t. 1. cap.* 13. & alij communiter. Ratio eſt, quia tunc putat, iudicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quam cum Coninck faciliùs ſic explicant alij, eam tunc eſſe, cùm, etſi obiectum fidei credibiliter proponatur, ità vt prudenter de eo non poſſit dubitare; contrarium tamen iudicet, à quo nolit auelli vllo caſu, vel ſaltem, niſi euidenter conuictus, vid. Con. *d.* 18. Vndè reſolues.

1. Non eſt hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum. Ratio eſt, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conſcientiæ cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundùm externa procedatur. Fill. *t.* 22. *cap.* 6. *q.* 4.

2. Eſt hæreticus, qui affirmatiuè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt, iudicat eſſe dubium. Dixi *affirmatiuè*: quia negatiuè tantùm dubius, hoc eſt, ſuſpendens iudicium, per ſe & ſimpliciter non eſt hæreticus, quia non habet iudicium: ergo nec erroneum; modo tamen non ideò ſuſpendat, quòd virtualiter iudicet, non liquere de certitudine obiecti. Sà, Azor. *l.* 8. *c.* 9. *q.* 5. Tol. contra Sanch. & Mald.

3. Nemo eſt hæreticus, quamdiu paratus eſt iudicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam; eſto ex ignorantia etiam culpabili, & craſſa ſententiam ſuam mordicus tueatur. Laym. *l. c. num.* 2.

4. Nec eſt hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt, ſaltem habitualiter, vt à ſuo errore eſſet diſceſſurus, ſi ſciret eſſe contrarium fidei dummodo pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid. &* Con. *loco cit.*

5. Ruſtici aliique homines ſimpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt abſolui à ſuis Parochis. Ratio eſt, quia non ſunt hæretici formales; habentque fidem Catholicam in Baptiſmo acceptam; quæ non perditur, niſi errando pertinaciter. Laym. *loco cit.*

6. Cùm hæreſis, & quæuis infidelitas mortales ſint, peccant quoque mortaliter, qui eius periculo ſe exponunt, ſiue conuerſando, ſiue conciones audiendo, ſiue libros legendo; quæ proindè, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt iure naturæ: ſi verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita eſt, iure poſitiuo Eccleſiæ, vti etiam formalis diſputatio Laici de fide. Quòd poſterius tamen in Germania, locisq; ſimilibus, vbi Catholici hæretici ſunt permixti, abrogauit conſuetudo. Azor. Fill. Bec. Sanch. Bon. *d.* 3. *q.* 2. *p.* 3.

7. Matrimonium contrahere cum hæretica, etſi per ſe ſit illicitum *etiam ex* Syn. 32. *c. ſt.* 2. §. *matrimonia*, habeaturque in Hiſpania, & Italia mortale, probabile tamen eſt, ob grauium Doctorum authoritatem, (Sanc. *de matr. t.* 2. *l.* 7. *d.* 72. *num.* 5. Azor. *t.* 1. *l.* 8. *d.* 3. *c.* 3.

Regi

Digitized by Google

Reg. *t.* 2. *l.* 32. *n.* 169. E. Ælij Pontij *de matr. c.* 6. v. Card. de Lugo *de Sacramentis in genere, diſp.* 8. *ſect.* 14. *nu.* 220.) in Germania licere, ex graui cauſa, ſaluo tamen iure naturali, & remoto periculo, tum contrahentis, tum prolis: vndè de ijs initio conſtituit debet, vt Catholicè educentur, v. Bec. *l.* 5. *cap.* 19. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 269.

Miniſtrans cibos vetitos, aut vendens hæreticis incurrit excommunicationem ipſo facto. Ex Conc. Prou. 5. *tit. quæ ad fid. tuend. ſtud.* §. *proinde, &* Syn. 32. *c.* 2. §. *monebit* Syn. Diœc. 32. *c.* 2. §. *monebit.*

8. Eum qui lapſus eſt in hæreſim, non teneri in confeſſione explicare, qualis illa ſit, eo quòd omnes eiuſdem ſpeciei ſint, docent Reg. Dian. *t.* 1. *tr. de circumſt. R.* 46. *citans alios*: & Eſcob. *Ex* 2. *cap.* 6.

Alij tamen contrarium tenent, quos ſequitur Card. de Lugo *de pœn. d.* 16. *num.* 288. *& num.* 291.

Ad loca hæreticorum profecturi, licèt in illis Catholico more à multis viuatur, priuſquam abeant, facultatem eiuſmodi profectionis impetrent in ſcriptis. Prou. 3. *tit. quæ ad fidei tuenda &c.*

Hæreticum certum è locis hæreticis proficiſcentem nullibi patiatur excipi, præterquam in caupona publicà, aut domicilio ſui procuratoris. Prou. 6. *tit. quæ ad fidem tuendam* §. *Ne cuiquam.*

In Eccleſiam ingredi, niſi ad concionem audiendam, nullus permittat. Ibid. §. *neque rurſus.*

Mortuum militem ex ijs, qui ſunt in exercitu hæretico, niſi conſtet de Religione, ne in loco ſacro ſepeliat Parochus. Si vi cadauer ſepultum iaceat locus remanet profanus, donec aliò ſit aſportatum. Syn. Diœc. 32. *cap.* 2. §. *ſi mori.*

III. *Sententia aſſerens Bullam cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum quando publica ſunt, & id non derogare facultati Trident. in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno* 1629. 18. *Iulij in Conciſtorio Sacr. Congregationis Eminentiſſimorum Cardinalium viſa, & tolerata eſt.*

IV. *Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſoluere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.*

V. *Quamuis euidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum non teneris denuntiare, ſi probare non poſſis. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1665. *damnauit.*

Quomodocumq; etiam leuiter ſuſpectos de hæreſi eſſe denuntiandos, neque ab eorum denuntiatione retardandos prætextu fraternæ correctionis; declaratum fuit in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Vniuerſalis Inquiſitionis die 8. *Iulij* 1660. *approbante Alex. VII.*

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS II.

De Præcepto Spei.

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum, & diuina, præ omnibus alijs concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus; ita vt omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & diuina. De hac quæritur, quando eius præceptum obliget.

Reſpondeo. 1. Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primum homini vſum rationis aſſecuto, Deus & Beatitudo, tanquam finis, ad quem tendere debet, ſufficienter eſt propoſitus; ita vt notabili tempore non differat. Ita Bec. c. 17. q. 5. n. 2. Turr. & cæteri commun. Et ratio eſt, quia ſine actu Spei; nec iuſtificari, nec in iuſtitia diuina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus. Schol.

Vide propoſitionem damnatam ab Alex. VII. ſupra cap. 2. tract. 1. de præceptis Fidei.

Reſpondeo. 2. Præceptum Spei per accidens obligat. 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui, ſine præuio actu Spei, exerceri non poſſunt. Ita Authores citatos, & Fill. t. 22. c. 8. nu. 255. 2. Quando quis ita tentatur vt periculum ſit conſenſus, niſi animum ſpe erigat. v. Fill. *l. c. c.* 2. Laym. *l.* 2. *t.* 2. *c.* 2. Bon. *d.* 3. *q.* 3. Vnde ſequentes Caſus reſoluuntur.

1. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſiue amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quàm cœleſtia: verbi gr. ſi quis ita paratus ſit vt deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

2. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo Deo, aut ſalute, & venia peccatorum, aut medijs ad illam conſequendam neceſſarijs, v. g. auxilijs gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione paruitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cùm ſit iniurioſum miſericordiæ Dei S. Thom. *q.* 20. *ar.* 3. Laym. *l.* 2. *t.* 2. *c.* 2 *n.* 3.

3. Mortale etiam eſt præſumere de miſericordia Dei; v. g. cum quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam, vt ſi ſperes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ: vel etiam ſi quis ſtatuat perſeuerare in peccatis, quamdiù benè valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem. S. Th. *q.* 21. *art.* 1. Laym. *l. c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum (odio ſcilicet abominationis ſeu auerſionis) v. g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. v. Laym. *l. c.* Bon. *d.* 3. *q.* 3.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS III.

De Præceptis Charitatis.

CAPVT I.

An, quando, & quomodò obliget Præceptum Charitatis Dei?

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo benè volumus, & omnia bona ipſi cupimus ob ſummam, & infinitam eius diuinæ naturæ perfectionem.

Reſp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex Scriptura. Ratio eſt, quia finis vltimus plus eſt diligendus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intenſiuè, (etſi enim hoc etiam deceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiatiuè, ita vt nullam creaturam pluris facias, quàm Deum velíſq; potius omnia perdere, quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle. S. Thom. 2. 2. *q.* 27. *ar.* 3. Azor. Sanc. Bec. 2. 2. *cap.* 19.

Vide propoſitionem damnatam ab Alex. VII. ſupra cap. 2. tract. 2. de præceptis Fidei.

Reſp. 2. Probabile eſt præceptum Charitatis Dei obligáre. 1. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cum teneatur Deo ex filiali amore tota vita ſeruire, ita non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris, Ita S. Thom. *quæſt.* 89. *ar.* 6. Nau. V. & cæt. comm. (Notat autem Con. *d.* 24. *d.* 5. *nu.* 50. non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v. g. vltra annum) contra Palaum, qui dicit probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet Eſcob. ex Petro Hurt. 2. 2. *d.* 172. *ſ.* 1. §. 24. quod ſi poſitiuè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatisfeciſſe. Trull. tamen *l.* 1. *c.* 5. *d.* 13. *nu.* 9. monet expedire, vt quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio: ſi fortè præceptum illud violarit, vel alia præcepta affirmatiua, de quibus non certò conſtat, quando obligent vel violentur. 2. Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. 3. Quando quis tenetur conteri: v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio eſt, quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis grauem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit, v. Layman. *l.* 2. *t.* 3. *cap.* 2. Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 2. Hurt. 2. 2. *d.* 174. *ſ.* 4. *d.* 27.

V. An

V. *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei ſemel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.*

VI. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſè quinquennijs per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum.*

VII. *Tunc ſolum obligat quando tenemur iuſtificari, & non habemus aliam viam, qua iuſtificari poſſumus. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damn.*

Ex dictis reſolues.

1. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei, tunc quando præceptum obligat.

2. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiatiuè, ſeu æſtimatiuè minore, quàm creaturas.

3. Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe tanquam finem vltimum omnium rerum; ſed tantùm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad euitandum infernum. Quòd eſſe mortale, docet Sylu. & Nauar. quia ſcilicèt Deus non diligeretur appretiatiuè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, vt finis principalis. Addo (principalis) quia, vt benè Toles. *l.* 4 *cap.* 9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minùs principaliter; vt ſcilicèt vita æterna vel alia Dei dona ſint tantùm cauſa mouens, vt faciliùs, expeditiùs, & feruentiùs diligatur.

XIII. *Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur Charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur. Alex. VIII. 7. Decembris* 1690.

4. Mortale, & grauiſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu maleuolentiæ (amori amicitiæ oppoſito) v. g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his v. Laym. *l. c.* Bon *l. c.* Sanch. *l.* 2. *c.* 3. *&* 5. Reg. *lib.* 17.

CAPVT II.

De Præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritas proximi præcipit. 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemoſynam. 4. Correptionem fraternam. Deindè prohibet. 1. Odium proximi. 2. Scandalum. 3. Ne iniuria, bellum, aliudue graue damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

X. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.*

XI. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

XIII *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicuius triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam*

Digitized by Google

inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

XIV. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris non quidem, vt malum patris, ſed vt bonum cupientis quia nimirum ei obuentura eſt pinguis hæreditas.*

XV. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes diuitias indè ex hæreditate conſecutas. Innocentius XI. 24. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM II.

Quis ordo ſeruandus inter perſonas quæ diliguntur?

Reſp. 1. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere, 1. Seipſum, ſecundùm bona ſpiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipſum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Deniquè ſeipſum, & deindè proximum, quoad bona externa. Ita Laym. *l. 2. t. 3. c. 3.* ex S. Th. & comm. Vndè reſoluuntur caſus.

1. Peccat contra Charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quòd graue eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum graui damno, v. g. mortis, vel grauis morbi. Trull. *l. 1. cap. 6. d. 1.*

2. Nullius boni conſequendi cauſa licet peccare, etiam venialiter; quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. Laym. *Ibid.*

3. Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo: dummodò ſit æquè certa ſpes illum iuuandi: neque grauius indè malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſoluere moriturum, ſi alius non adſit qui faciat. S. Aug. *l. de mend.* S. Th. *q. 29. ar. 5. & 44.* Reg. *c. 4.*

Dixi, *in extrema*: v. g. qua certò putetur moriturus in mortali: quia in graui tantùm obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, vt Parochus, cui ideò non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto æquè idoneo. Val. & Laym. *l. c.*

4. Ordinariè non licèt vitam ſuam poſtponere alienæ. Addò, *ordinariè*: quia licet, ſi ſit perſona publica, à qua multum pendet: vti etiam pro Repub. pro Fide, & Religione defendenda, imò etiam pro amico, propter Deum dilecto. Leſſ. *l. 2. cap. 9. l. 6.* Laym. *l. c.*

Reſp. 2. Quoad proximos inter ſe ſeruandus eſt hic ordo. 1. Qui melior eſt, magis diligendus eſt ea dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reuerentia. Sic v. g. plus diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia eſt magis coniunctus cum præcipuo obiecto Charitatis, quòd eſt Deus. Item parentes magis quàm filij, vel vxor; magiſque benefactores, quàm ij, quibus benefacimus. Laym. *l. c. & comm.* 2. Appretiatiuè, & dilectione

ctione ea, qua alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt ij, qui nobis ſunt coniunctiores quoad ea bona quæ ſunt debita tali coniunctioni, & in quibus hæc fundatur. Vndè reſolues:

1. In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conſeruandam ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam) Primò omnium vxori, quia eſt vna caro cum viro. 2. Filijs. 3. Parentibus, & quidem Patri præ Matre. 4. Fratribus, ſororibus, deindè propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam neceſſitatem*, quia in hac parentes, eo quod vitam dederint, præferendi ſunt etiam vxori, & liberis. Laym. *ibid. n.* 5. & 6.

2. In rebus pertinentibus ad ciuilem communicationem præferendi ſunt conciues, in bellicis commilitones, in ſpiritualibus ſpirituales filij, patres, fratres. Bannez tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in ſpiritualibus, alijs omnibus præferendos: quia coniunctio carnalis eſt fundamentum aliarum coniunctionum, v. Laym. *hic l. c.*

DVBIVM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi cum S. Th. 2. 2. *qu.* 25. *ar.* 1. & comm. omnes. Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

Reſpondeo I. 1. Quilibet homo ſaltem priuatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis ſigna, & beneficia exhibere ex præcepto, ſpecialia verò ex conſilio tantùm, niſi aliundè ratio obligationis accedat. Ita comm. cum Laym. *c.* 4. ex S. Th. *l. c. qu.* 25 *ar.* 8. *&* 9. Dixi 1. *communia*, qualia ſecundùm Cai. V. *odium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quouis Chriſtiano in communi, conciui à conciue, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vendicare iniuriam, quod non licet priuato. Dixi 2. *niſi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis eſſet, v. g. 2. Timor ſcandali ex omiſſione. 3. Spes ſalutis inimici, vid. Azor. *t.* 2. *l.* 11. *c.* 3. 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio eſt, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odij declaratio. Laym. *l. c.* Vndè reſolues caſus ſequentes.

1. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitiuo, & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inuiſendum, mœſtum conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris. Fill. *t.* 28. *c.* 1. Dico, *per ſe*; quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut

per

Digitized by Google

per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo inimicum tibi, & Deo reconciliare id omittere, eſſet graue: vti etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando præuenire; v. g. ſubditus Prælatum Laym. *l. c.*

2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quæ pro communitate inſtituitur; nec à communibus eleemoſynis, reſalutatione, reſponſione, expoſitarum mercium venditione: quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideòque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes inuitare, obuios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt genere ſuo, & regulariter, mortale. S. Th. Nau. Laym. *ll. cc.* Addo 1. *ex genere ſuo*, quia ſi leuitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v. g. ſi pater, vel Superior, filio vel ſubdito ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leue, vel nullum erit: quia habet ius puniendi. Addo 2. *regulariter*: quia ſi perſona multò maior inferiorem non reſalutet, v. g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, vt notat Sà, ver. *Charitas*, Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 3. *v.* Azor. 3. *p. l.* 12. *c.* 13.

3. Etſi quiuis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantùm interiùs remittere, ſed etiam externa remiſſionis ſigna oſtendere; negat tamen Trull. *l.* 1. *c.* 5. *d.* 5. ex Azor. & Fill. teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata, eò quòd ſit rès violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus: imò nec etiam acceptare ſi offerat; ſed etiam iuridicè poteſt compenſationem petere, dummodò in vtroq; caſu deponatur odium, vt docent Valent. Nauar. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 4. Quòd ſi tamen pœna ſit validè grauis, v. g. capitis, mutilationis, neque læſo ex ea commodum proueniat, non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expecti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt, ad id quod non poteſt eum vrgere, videtur contra charitatem, vt docet Sylu. & Fill. *t.* 28. *c.* 11. *qu.* 9.

Reſp. 2. Etſi odium inimicitiæ, ſiue perſonæ ſecundùm ſe, & bonorum, quæ in ſe habet, volendo ſcilicèt illi malum vt ſic, ſiue quatenùs illi malum eſt, ex genere ſuo ſit mortale; odium tamen abominationis, ſiue qualitatis, quo nòn hominem, ſed eius malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam auerſamur, ſæpè licitum eſt, vt docet Con. *ar.* 29. *d.* 3. & comm. Vndè reſolues ſequentes caſus.

1. In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te graue malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v. g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub vna ratione mali. Cai. Bon. Tur. Trul. *l.* 1. *c.* 6. docent probabiliter: ſed contrarium probabilius docent Suarez, & Pal. *t.* 6. *d.* 4. *p.* 1.

2. Licèt proximo velle malum aliquod, v. g. temporale, (dummodò

non

non ſit iuſto grauius) quatenus illi bonum eſt, v. g. morbum, vel aduerſitatem, vt à peccatis emendetur. Bon. *d.* 3 *q.* 4 *p. vlt.* §. 1. *ex multis*. Cauendum tamen eſt, ne fiat ex vindicta, ex qua ſi Pſalmum 108. ſuper inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licèt mala pœnæ, inefficaci affectu, alijs velle: quia cum in hoc affectu bonum ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus, v. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 47.

Sic licet, v. g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum, iuxtà illud, *Galat.* 5. *Vtinam abſcindantur*. Item triſtari de eo, quòd dignitates conferantur indignis; vel de ſanitate eius, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem aut morbum alicuius deſiderare, vt ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa Bon. Azor. & Palaus *tit*. 6. *p.* 1. *num.* 11. excuſant à peccato, matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatem vel inopiam commodè, & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Et ſi verò ſibi optare mortem: Nau. & cæteri dicant eſſe mortale; ad euitanda tamen grauia mala, v. g. afflictionem internam id licére volunt Sanch. Sot. Gran. Dian. *p.* 5. *tom.* 14. *R.* 92. Ita & Trull. *l.* 1. *d.* 2. *n.* 11. excuſet fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam grauem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito, v. g. inflicta vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes Dian. *l. c.* mortalis damnat, niſi (vt plerumque fit) excuſet defectus aduertentiæ, & deliberationis.

3. Priuatus, qui auerſus ab alio fugit illum, ſi id faciat, vt eum ſuo colloquio, & ſolatio priuet atque ita contriſtet, & malè illi ſit, eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ eſt difformis vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium auerſionis, & peccatum, ſi ſit ſine ratione: quale non erit, ſi ſit perſona valdè aſpera, modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas, v. Bon. *l. c.*

DVBIVM III.

De Præcepto Eleemoſynæ, ſeu Miſericordiæ corporalis.

Suppono. 1. Huius præcepti obligationem naſci ex duplici *cap.* 1. Ex neceſſitate proximi egentis. 2. Ex perſona poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono. 2. Duplicem dari neceſſitatem proximi. 1. Dicitur *extrema*, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam grauis, & diuturni morbi, ſecundùm Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 1, 2. *Grauis*, ex qua imminet periculum grauis mali, vt captiuitatis, infamiæ, grauis iacturæ bonorum,

norum, vel ſtatus; vndè fiat, vt difficulter ſe poſſit ſuſtentare, v. g. ſi non poſſit viuere ſecundùm ſuum ſtatum, vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honeſtus, mendicare. 3. Dicitur communis, qua laborant mendici triuiales. Laym. 3. *p.* 2. *cap.* 6.

Suppono. 3. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ ſiue naturæ, vel reſpectus ſtatus, vel decentis conditionis perſonæ quomodo ſæcularis raro putat ſe habere ſuperflua, vt docent Laym. & Nau. *cap.* 24. Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos, famulos, honeſtas donationes, conuiuia, hoſpitum tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcumque faſtum, & pompam quiſquis ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus euentibus, hæredibus, neceſſitate futura, &c. non ſunt ſuperflua.

XII. *Vix in Sæcularibus inuenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui. Innoc. XI. 2. Martij 1679.*

Reſp. 1. Nemo tenetur dare eleemoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſarijs, niſi eſſet perſona talis; ex qua penderet ſalus Reip. Eſt communis. Et ratio patet ex ordine Charitatis.

Reſp. 2. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ, & ſtatui teneri aliquem, etiam in graui neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubuenturum: idque vt Azor. *t.* 2. *l.* 12. *cap.* 17. Syl & Fumus volunt, ſub mortali, contra Medinam, qui vult eſſe tantùm conſilij. Ratio eſt, quia cum in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem. v. Laym. *loc. cit.*

Reſp. 3. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſarijs. Suarez, Laym. *ex comm.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando eris ditior. Vaſq. &c. contra Suar. Con. &c v. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 5. Addo *ordinariè*: quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quam mors pauperis, non teneris. Azor. *l. c.*

Reſp. 4. Probabile eſt, quòd proximo in graui neceſſitate conſtituto quiſq; teneatur ſubuenire cum modico detrimento proprij ſtatus: quia paruo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. Laym. *l. c.* ex D. Th. Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 6. Ex dictis collige.

1. Homines priuati non tenentur inquirere pauperes. Vaſq. &c. ſi tamen dubitent de extrema alicuius indigentia, tenentur inquirere veritatem. Sanc. Dian. *p.* 5. *t.* 8. R. 39.

2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſeruandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. Sà, & Coninc. *diſput.* 27. *dub.* 8. *nu.* 135. Et ratio patet ex dictis.

Digitized by Google

3. Si proximus tantum egeat vſu rei, ſatis eſt illam accommodare, v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato æquum, donec domum reuertatur. Laym. Bon. *ll. cc.*

Reſp. 5. In communibus pauperum neceſſitatibus tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ, & ſtatui ſuperflua. Ita comm. D. Thom. Suar. Bellar. contra Nau. & Vaſq. qui negant teneri. Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem grauem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, vt rectè Medina: idq; ſi nulla ſit iuſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo. v. Laym. Bon. *l. c.* Vndè reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Pauperibus triuialibus, etſi ex nuditate, morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, raro quis tenetur ex præcepto ſubuenire, etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad mouendos ſpectatores iſta neceſſitas exageratur; tum quia ab alijs iuuandi præſumuntur. Malder. Vvigers. Dian *p. 5. t. 8. R. 17. puellæ nubiles ne eleemoſinam quæritent neque Eccleſiarum nomine Prou. 2. tit. 2. decr. 24. § ne item.* Syn. Diœc. 35. *decr.* 53.

2. Si quis diues, & abundans diù neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore, & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium vſum conuertendi, is non peccat, cùm habeat iuſtam cauſam negandi; ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit Laym. *l. c.* verſari in malo ſtatu.

3. Nulli omninò quantumuis diuiti, omnes pauperes ſine eleemoſyna repellenti; facilè neganda eſt abſolutio; tum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. Lay. *ib.*

4. Etſi dicta de eleemoſyna danda, intelligatur reſpectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum, damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis ciuitatibus iuſta de cauſa, pauperes peregrinos. Laym. *ib.* Trull. *l.* 1. *cap.* 5. *dub.* 10.

5. Religioſis æquè ac alijs pauperibus debentur eleemoſynæ: quia eorum paupertas, & neceſſitas eſt vera, & iuſta, tametſi voluntariè contracta, cum voluntas, & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. Lorc. Dian. *p. 5. c.* 8. *R.* 18. Aliud eſt de ijs, qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, vt vagabundi. *Ibid. R.* 19.

Reſp. 6. Eleemoſyna tantùm facienda eſt ex bonis proprijs, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiam ſecundùm Leſſ. *l. 2. c.* 12. in valdè graui) neceſſitate, & aliundè ſuccurri non poteſt: tunc enim omnia ſunt communia. In communi verò neceſſitate, licèt tantum

cum

Digitized by Google

cum conſenſu domini, tacito vel expreſſo, v. S. Th. 2. 2. q. 32 ar. 7. Reg. 286 Fill. Laym. Bon. l. c. nu. 11. Leſſ. l. 2. c. 12. Vndè reſolues.

1. Non licèt dare eleemoſynam ex bonis obnoxijs reſtitutioni, v. g. furto ablatis; licèt tamen ex acquiſitis per opus illicitum (ſed non cum iniuſtitia) v. g. ex lucro meretricum. Ratio eſt, quia hæc ſunt propria; priora non. Bon. *ibidem*.

2. Pueris, filijs familias, ſeruis, ancillis, vxoribus, non licèt dare eleemoſynam, niſi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præſumitur. Particulares verò caſus, in quibus vxor dare poteſt, v. g. ſuo loco præcepto 4. & 6. *cap.* 1. *l.* 4. v. Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 6. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 25. vbi ex Hurt. notat, ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare filium.

3. Tutores, & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirum ipſi facere deberent, quorum ſunt, Vaſquez, Azor. Con. Dian. *p.* 5. *cap.* 8. *R.* 35.

Eleemoſynæ à fidelibus oblatæ in celebritate Feſtiuitatum cedant in ſacrum vſum illius Eccleſiæ, vbi habetur Feſtiuitas. Syn. Diœc. 32. *cap.* 14. §. *quacunque*.

DVBIVM IV.

De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna, eſt admonitio, qua quis proximum conatur reuocare à peccato. De qua certum eſt, præceptam eſſe iure tum naturali, quo membra vnius corporis ſe mutuo iuuare tenentur, tum diuino poſitiuo Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe ipſum,* Bec. 2. 2. *cap.* 21. Laym. *l.* 7. Fill. Bon. *p.* 7. Quæritur autem, quæ ſit eius materia, quos, & quomodo obliget?

Reſp. 1. Omne mortale peccatum proximi per ſe eſt ſufficiens materia, vt hoc præceptum obliget ſub mortali. Ita communiter. Et ratio eſt, quia cùm vitam ſpiritualem proximi tollat, ſufficientem neceſſitatem correptionis, inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia etſi etiam veniale ſit materia correptionis, non tamen grauiter obligans; nec niſi facillimè poſſis. Dixi 2. *per ſe*: quia ſi quis ob timorem, verecundiam, puſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè obligatum, vel minus eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialitèr: vid. S. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art.* 2. & cæteros ſuprà cit.

Reſp. 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumſtantijs. 1. Si certò tibi conſtet de peccato proximi: indagare enim tenetur ſolus Superior. 2. Si probabile ſit non emendaſſe, nec emendaturum, vel relapſurum: quia eleemoſyna egenti tantum danda eſt. 3. Si alius

æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur. 4. Si ſit ſpes fructus, quia deſperato fine ceſſant media. 5. Si bona occaſio, locus, & tempus opportunum, poſſiſque ſine tuo graui damno facere. Quod ſi horum aliquid deſit, præceptum non obligat. Vndè patet, eius omiſſionem in priuatis, vel nullam eſſe, vel leuem, v. Bon. *l. c.*

Reſp. 3. Etſi hoc præceptum obliget omnes etiam ſubditos; magis tamen Prælatos. Ratio prioris eſt quia omnes ſunt commembra, teneturq; ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantum ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & iuſtitia tenentur. Vndè peccare poſſunt etiam grauiter veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademq; ferè eſt ratio de patre familias præſertim ergà liberos, Laym. *l. c. num.* 5. Pal. Trull. *l.* 1. *cap.* 5. *d.* 13. & 15. & *cæteri.*

Reſp. 4. Ordo in correptione ſeruandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18. ſcilicèt. 1. Vt corripias priuatim: deindè coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſiue Superiorem deferas. Excipe tamen. 1. Niſi præſtet Superiori, viro probo, & prudenti, quàm alijs teſtibus innoteſcere, prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum, tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Niſi vergat in graue damnum tertij, aut Communitatis, ſi Superiori non ſtatim innoteſcat; v. g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſim occultè ſpargat; tunc enim immediatè Superiori indicandum, quia commune bonum præferendum eſt priuato, Fill. *t.* 38. *cap.* 7. *n.* 149. & 155. 4. Quando corripiendus eſt contentus, vt Superiori ſtatim ſignificetur; vt eſt apud quoſdam Religioſos, qui quoad hoc iuri ſuo renunciarunt, v. Suar. Bec. Laym. hic Sanc. Fill. *l. c.* Ex dictis reſoluitur.

1. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem neglexit, peccat mortaliter. Ita Laym. Saur. Sanc. *l.* 6. *mor. cap.* 18. v. Palaum hic.

2. Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe vllum periculum relapſus, vel damni, ipſi aut alteri, non licèt (etiam in Soc. IESV) denunciare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat Sanch. 2. *mor. l.* 6. *cap.* 18. *num.* 40. & 66. Pal. *de char. t.* 6. *d.* 3. *p.* 12. Fill. Trul. *l.* 1. *c.* 5. *d.* 14. Suar. Hur. *d.* 163. & denique C. de Lugo *Reſp. mor. l.* 4. *d.* 46. vbi tamen notat, in Soc. IESV caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motiuum charitatis, atque adeò ratio denunciandi; ideòque eſt peccatum, & quidem, vt C. de Lugo *l. c.* notat ex Suarez, mortale ex genere ſuo, v. infrà *l.* 4. *c.* 3. *d.* 5. & Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 71.

3. Si Superior immediatus à ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, itaut nullum periculum damni, vel relapſus, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum. Pal. *l. c.* Trul. *d.* 16. *n.* 1.

4. Præ-

Digitized by Google

4. **Prælati**, & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, vt corripiantur: non tamen multum, & curioſè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale eius ſignum dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpontaneos, quia ill. ſub ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. Hurt. &c. Dian. *p. 7. t. 13. R. 10. & 12.*

8. Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum tenentur etiam cum ſuo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam quam poſſunt, vt peccata publica, & occulta impediant; quia cum Chriſto pacti ſunt curam, & ſollicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt, Hurt. *t. 2. d.* 162. *ſect. 7. §.* 60. (apud Dian. *p. 7. tom. 3. R.* 28.) aitque hanc eſſe omnium Patrum, & Theologorum doctrinam, quam Chriſtus verbo, & exemplo docuit: additque idem eſſe de Magiſtratibus, & concionatoribus. Licet verò hi non teneantur ad id ex iuſtitia, (ſicut Prælati, & Magiſtratus) tenentur tamen peccata publica corripere, (ſed non facilè Prælatorum, & Religioſorum, quorum authoritas ad bonum commune eſt neceſſaria) etiamſi non ſit ſpes emendationis. Con. Hurt. Dian. *l. c. R.* 13.

6. Correptio adhibenda eſt non ſemper ſtatim, ſed dum maior fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, vt ferventius reſipiſcat. Dian. *p. 7. t. 3. R. 29. &* 30. ex Reg. Fill. Trull. Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterumque fieri, quamdiù ſperatur fructus. *ib. R.* 32.

DVBIVM V.

De ſcandalo.

ARTICVLVS I.

Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

Reſp. 1. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex, *Actiuum*, & *Paſſiuum*: Actiuum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ex S. Tho. 2. 2. *q* 43. *art.* 1. Sanchez, Azor. Laym. *cap.* 13. Bonac. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 2. Dixi *minus rectum*, hoc eſt, quòd vel in ſe malum ſit; vt ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciem habeat, vt ſi iuſta de cauſa coram alijs eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum Actiuum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens. Per ſe dicitur quando directè intenditur alterius ruina; id eſt, ſi ideò aliquid fiat, vt aliquis ad peccatum inducatur: v. g. ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretatiuè tantùm cauſatur alterius peccatum; vt ſi quid

 quid

Digitized by Google

quid facias, quòd tibi in mentem venit, aptum natum eſſe ad inducendum alterum hic, & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; vt ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo quòd habeas veniam. Item ſi clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum, & peccandi periculum. Vid. Sà V. *Clericus* Laym. Bon. *loc. cit.* Scandalum paſſiuum, eſt ipſa ruina, ſiue peccatum, in quòd labitur proximus, ex occaſione alterius dicti vel facti. Quòd diuiditur in *Datum*, ſeu puſillorum, quòd oritur ex actiuo: & in *Acceptum*, quòd non oritur ex actiuo, ſed ex ipſius ſumentis malitia; quale erat odium, & inuidia Phariſeorum in Chriſtum, occaſione eius dictorum vel factorum: vndè hoc dicitur Phariſaicum. Ex his patet.

1. Ad ſcandalum Actiuum non requiri, vt de facto Paſſiuum ex eo ſequatur; ſed ſatis eſſe, quòd data ſit occaſio, ex qua natura ſua ſequi poſſit: vt ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat, ſicut etiam contra, paſſiuum poteſt dari ſine actiuo Laym. *ibid.*

2. Scandalum paſiuum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circumſtantiam aggrauantem: v. g. qui viſo alterius furto etiam furatur; non ideò peccat grauius. Laym. *ibid.*

3. Non ſemper eſſe ſcandalum, ſi pecces coram alijs, ſed tantùm, quando attentis omnibus circumſtantijs, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus ſit actus, poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non eſſent. Sanch. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13.

4. Omnes ſcandalum Actiuum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contra Charitatem, vt habet communis ſententia. An verò idem ſit quando intenditur indirectè, controuertunt Scholaſtici, & parum refert ad praxim. Sanchez *lib.* 9. *c.* 6. & 9. Azor. 1. *p.* *l.* 4. *c.* 7. Bonac. *loco cit.* Vndè reſolues hos caſus.

1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatio excuſet: & ſic opus indifferens, vel veniale, ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v. g. ſi iocuſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel ijs, qui indè occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. Laym. *l. c.*

2. Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quòd verùm eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. Sanch. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 11. ex communi, contra Suar. Ratio autem eſt, quia ruina eſt parua. Et patet à ſimili, vt ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

3. Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum eius ſpeciei, ad quod alterum inducit: ideòque confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit: cum numero in-

ducto-

ductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt, Sanch. Azor. Laym. Bon. *l. c.* C. de Lugo *de pœnit. d.* 16. *ſect.* 4. Dian. *de Sacr. t.* 2. *t.* 4. *d.* 114. Excipit tamen Card. de Lugo, *loc. cit.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit. Tamb. *de exped. conf. l.* 2. *c.* 1. *n.* 9. ait, quoad inductos, ſufficere ſi dicas. Fui multis occaſio peccandi meo exemplo v. infra *l.* 3. *t.* 6. *c.* 1. *dub.* 2.

4. Etſi is qui ſcandalizauit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, vt inquit Sà: ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem; quia talis inductio eſt tantum contra Charitatem, non contra iuſtitiam. Idem docet eſſe Leſſ. ſi cum Caio, v. g. potires ea intentione, vt ipſe conſumptis pecunijs furetur. v. Leſſius *c.* 9. *d.* 2. *n.* 113.

5. Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram ijs qui vel ſunt ita viles, vel infames aut improbi, vel qui ſunt ita probi, vt nemo moueatur ad peccatum; v. g. ſi quis fornicetur coram alijs, qui parati ſunt idem facere, nec eius exemplo mouentur, vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. Sanch. 1. *mor. c.* 6. *n.* 6.

6. Non ideò factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire; quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secus tamen eſt; ſi incipiat malè ſentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioſo, vel minùs ad pietatem affici. Vndè patet faciliùs dari ſcandalum ab ijs, qui ſunt in magna auctoritate, vel pietatis exiſtimatione, quàm ab alijs Con. *d.* 32. *n.* 33.

ARTICVLVS II.

An, & quando ſcandalum Paſſiuum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Reſpondeo: 1. Permitti non poteſt abſque neceſſitate vel vtilitate propria vel aliena. Ratio eſt, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, ſi facilè poſſimus. Laym. *c.* 23. ex commun. Vndè reſoluitur hic caſus.

Abſque cauſa non licet petere mutuum ab vſurario, vel ab infideli iuramentum per falſos deos, à concubinario adminiſtrationem Sacramenti, vel vt celebret: cum enim abſque peccato id non ſit facturus cooperareris eius peccato. Suar. Sanch. Trul. *l.* 1. *c.* 6. *d.* 5. *n.* 15.

Reſpondeo. 2. Ex cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis, poteſt permitti. Patet in dicto caſu, quia ſimpliciter ſine peccato fieri poteſt, ideoque licet talia petere ex rationabili cauſa, etſi alter ex ſua malitia ſit peccaturus. Requiritur autem maior neceſſitas, vt permittatur ſcan-

Digitized by Google

dalum Puſillorum, quàm Phariſaicum. Item maior ſi plures ſint ſcandalizandi, ſi timeatur peccatum graue, & denique, ſi certò, præuideatur, quàm aliàs. Laym. *loc. cit.* Bonac. *d.* 2. *qu.* 4. *p.* 2.

Reſp. 3 Debet permitti, ſi alioqui propria ſalus periclitaretur, vel alijs, præſertim Communitati, graue damnum immineret. Vndè bona ſpiritualia neceſſaria ad ſalutem, nec debet, nec poteſt quiſquam dimittere ob cuiuſquam ſcandalum. Fill. *l.* 28. *cap.* 6.

Reſp. 4. Bona ſpiritualia, (& ſecundùm Lorcam apud Dian. *p.* 5. *t.* 7. *R.* 24. etiam temporalia) non neceſſaria ad ſalutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob ſcandalum Phariſaicum, iuxtà illud Matth. 15. *Sinite illos &c.* niſi tamen ex dilatione, fructus ſperaretur. Facilius verò ac ſæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda ſunt, ob ſcandalum puſillorum: v. g. ingreſſus Religionis debet differri ob ſcandalum parentis, ſi conſenſus illius breui ſperetur. Laym. *l. c.*

Reſp. 5. Ad vitandum graue ſcandalum puſillorum, quædam præcepta impleri non debent; niſi tamen omiſſio eſſet magis damnoſa omittenti, v. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. Ratio huius eſt: quia tunc concurrente duplici præcepto, ſcilicèt naturali de cauendo ſcandalo, & poſitiuo, maius, & fortius eſt naturale. Ex dictis reſoluuntur caſus.

5. Prælati Eccleſiaſtici non tenentur, (imò nec poſſunt) ea, quæ ad bona Eccleſiæ conſeruanda, ſunt neceſſaria, v. g. lites, &c. omittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum: etſi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. Dian. *p.* 5 *t.* 7. *R.* 24. ex D. Thom. &c.

2. Si fœmina vtatur veſte virili, vel contrà, tantùm ex leuitate, ſine praua intentione aut periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale, nullum verò, ſi ex neceſſitate. Dian. *p.* 5. *t.* 7. *R.* 32. ex D. Thom. Sylu. &c.

3. Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) grauiter ſcandalizandum noſti, debes reticere. Laym. *loc. cit.* ex Nau. &c.

4. Vxor ſemel vel iterùm debet omittere ieiunium, ex quo maritus grauiter offendetur, & orietur diſcordia. *ibid.*

5. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit grauis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

6. Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & maiora mala, quæ alioqui teneretur punire.

7. Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi data opera ei ſe conſpiciendam offerat: adeòque poteſt, & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud euitandum. Dixi *aliquem in particulari*: quia ob timorem ſcandali alicuius ex Communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile,

Digitized by Google

ſcilè, & plenum ſcrupulis, Dixi 2. *ſemel aut iterum*: quia ſæpè, nimis eſſet graue, & durum, Bon. Sanch. Laym. *l. c. n.* 10. & alij, v. Dian. *p.* 5. *t.* 7. *R.* 21. & 22. vbi in contrarium citat aliquot Authores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam ad euitandum aliorum ſcandalum.

8. Mulier quæ ex ornatu, etiam conuenienti ſuo ſtatui, probabiliter præuidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breue tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi *ad breue tempus*: quia ad longum, nimis illi graue foret, v. Dian. *l. c.*

9. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconuenienti (quem aſſumere vanitatis, & placendi cauſa, vt videantur pulchræ, & procum faciliùs inueniant, ſeclufis alijs non niſi veniale eſt) teneretur eum omninò dimittere etiam ſub mortali: quia nullum habet ius ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt, v. Sylu. V. *ornatus*. Alij tamen, vt Cai. Nau. *cap.* 23. videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, ſed minus probabiliter, quando in particulari lapſus præuidetur, & breui tempore abſtinendum eſt, qui etiam cum Azor. Leſſ. & Bonac. excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci, media vbera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus vtuntur; dummodo non aliorum laſciuiam, ſed tantùm maiorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen fore graue, & mortale peccatum, huiuſcemodi morem detegendi pectus, vel circiter tantùm tegendi, vbi non eſt, introducere. Nau. *n.* 19. Leſſ. *t.* 12. Laym. *l. c.* &c. v. Bon. *de matrim. quæſt.* 4. *p.* 9. *num.* 17.

Curent mulieres in proceſſionibus velatas incedere. Conc. Prou. 4. *tit. de proceſs. §. conſtituat.*

Si noctu concedatur proceſſio, mulieres non procedant. Conc. Prou. 6. *tit. quæ ad proceſs. §. ſupplication.*

In proceſſionibus conſuetis nemo veſtitum, ſeu habitum mentiatur, neque aliam cuiuſuis generis perſonam induat, vel ſuſcipiat. Syn. Diœc. 32. *cap.* 7. *§. in proceſs.*

Mulieres ne in publicis ſupplicationibus ad ea loca eant adeò diſtantia, vt eodem die domum reuerti nequeant, & ſi quid contrarium introduxit conſuetudo, id tollant pœnitus Parochi. Viſit. Apoſ. tit. Tabern. §. edendi. Syn. Diœc. 32. *cap.* 20. *§. ſicuti.*

Mulieres velo capita tegant in Eccleſia, & proceſſionibus ſub pœnâ interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ Conc. Prou. 6. *tit. quæ ad cult. Eccl. pert. §. quod de velo.*

10. Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modò eorum laſciuiam non intendat, nec ei placeat,

Digitized by Google

placeat, (licèt ei placeat, quòd laudetur vt formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali; v. g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valdè turpis per ſe ac directè ad libidinem prouocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum quam datum; & ornatus ille, ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum prouocat, vt docent Laym. & Bon. tum quia nimis graue eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant, perpetuò ſic abſtinere; cùm illa occaſio ſit vniuerſalis, & perpetua; nec formoſiores vnquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis; plura de hac re, v. apud Dian. *t.* 1. *miſc. R.* 30. Bardol. *l* 3. *d.* 5. *nu.* 13 Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidam excuſent à mortali, ego tamen, inquit. Sà, difficilè abſoluerem. Et certum eſt, quòd confeſſario incumbat, huiuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eo, v. Sà V. *ornatus*, *&c. ll. cc.*

11. Peccant etiam grauiter, qui componunt, deſcribunt, repræſentant, vel pingunt turpia, & ad libidinem prouocantia. Bonac. Sanch. & Fill.

Reſp. 6. Poteſt aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus eſt ad malum, & alter non intendit vt peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem, permittit vnum peccatum, nè fiant plura, ita vt permiſſio ſit impeditiua maioris mali. Vndè reſolues.

1. Hero licèt non auferre occaſionem furandi filijs, aut famulis, cum eos nihilominus ad furandum propenſos, & paratos nouit, vt ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant: tunc enim rationabiliter permittit furtum vnum, vt euitentur plura. Sanch. Laym. Bon.

2. Probabile eſt, non licere talia vltrò ponere: aut ijs obijcere: quia poſitiuè concurret ad peccatum; & non tam offerret occaſionem, quàm poneret. Sà, V. *peccatum*, & Sanch. qui ex eadem cauſa docet non licere marito dare vxori anſam adulterandi, vel adultero, vt tenet vxorem. Interim probabiliter contrarium docent. Laym. *l.* 2. *t.* 4. *cap.* 13. Quòd confirmari poteſt exemplo Iudith, quæ vix aliter videtur feciſſe *cap.* 9. Cùm enim ſciret permiſſionem libidinis in Holoferne fore impeditiuam malorum, poſuit ei occaſionem, nempè ornatum ſuum, alioqui licitum, & tamen communiter cenſetur in hoc non peccaſſe, v. Bonac. *d.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 2. Palaum hic.

ARTICVLVS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Reſp. Cooperari tantum materialiter, ſubminiſtrando tantum materiam, & facultatem peccandi vel exhibendo obiectum, licèt, ſi ſequentes

Digitized by Google

tes conditiones adſint. 1. Si tuum opus vel cooperatio ſit ſecundùm ſe bona, vel ſaltem indifferens. 2. Si bona intentione, & rationabili ex cauſa fiat, & non, vt iuues alterum peccare. 3. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis propter cauſam rationabilem. Circa quam notant Sanch. & Laym. etſi eius grauitas certa regula definiri nequeat, ſed prudentis iudicio metienda ſit; tantò tamen grauiorem requiri. 1. Quantò grauius eſt peccatum, cuius occaſio datur. 2. Quantò probabilius eſt, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior eſt affectus peccati. 3. Quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. Quanto minùs iuris habes ad tale opus. 5. Denique quantò magis peccatum cum iuſtitia pugnat, idque propter damnum tertij. Laym. *l.* 2. *t.* 3 *c.* 13. Vndè reſolues hos Caſus.

1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo, quia ad contractum illicitum concurrit. Laym. *loc. cit.* ex Sanch. *l.* 7. *de matrim. d* 11. *num.* 11.

2. Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur coniux, ſi coniugi obſtricto voto caſtitatis reddat debitum; imò ad id tenetur ex iuſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito auocare. *ibid.*

3. Similitèr Parochus Euchariſtiam licitè poteſt, & debet miniſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè; imò confeſſarius præbere debet petenti etiam priuatim, ſi ex ſola confeſſione eius peccatum nouit. *ibid.*

4. Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatus præſtent quædam obſequia, quæ ſine graui ſuo incommodo negare non poſſint; vt v. g. veſtiant dominum, ſternant æquum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè ſe ad peccatum habent, & ſine ijs peccatum fieret. Vndè tamen non ſequitur, alteri cuiuis licere ea præſtare. Bon. *p.* 11. *n.* 26. Azor. *t.* 2 *l.* 12. *c. vlt. q* 8 Laym. *l.* 2. *t.* 2 *c.* 13. Sanc. *l.* 1. *mor. c.* 7. *n.* 21.

5. Ad ea opera, quæ propinquius ſe ad peccatum habent aut iuuant, v. g. ſubijcere humeros, admouere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad concubinam, deferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c. non ſufficit communis ratio famulatus, ſed exigunt maiorem neceſſitatem, & cauſam, vt licitè fiant; v.g. periculum grauis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *ibid.*

LI. *Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adiuuat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam Virginem, & multoties eidem ſubſeruit deferendo ſcalam, aperiendo ianuam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti,*

puta

puta ne à Domino malè tractetur, ne toruis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.

6. Ob ſimile periculum excuſantur vt plurimùm Caupones, & Propole in locis, vbi Catholici viuunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die ieiunij comeſturis; item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret, ſubminiſtrantibus alijs, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. Sanc. *l. 1. c. 7.* Bon. &c. Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Vndè non licèt ea patri familias vti, nec cœnam die ieiunij miniſtrare ſuæ familiæ; neq; cauponi illi præter quem non ſunt alij; niſi tamen alia grauior cauſa cogeret. *Ibid. videatur lib. 3. tract. 6. cap. 3. de precep. Eccl. dub. 1.*

7. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum iuſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſuro gladium dare, oſtendere illum qui ad necem quæritur, compulſare campanam (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem etſi conductam ac paratam, è domo euocare, & ad herum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti iniuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, grauiſſimam cauſam requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quòd ſecundùm leges charitatis nemo teneatur ſubire ad euitandum malum alterius, v.g. ſi aliàs occidendus eſſet Laym. *cap. 13. num. 4.*

8. In ciuitatibus in quibus id vitandi maioris mali cauſa permiſſum eſt, licèt domum locare vſurario, (excipitur tamen ius alienigenarum,) & meretricibus; maximè ſi alij conductores deſint: niſi tamen meretrices grauiter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam maiorem darent peccatis, Sanch. *1. mor. cap. 7.* Bon. *loc. cit.*

9. Excuſantur à mortali; imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis benè poteſt vti, licèt plurimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio eſt, quia remotè tantum ordinantur ad peccatum, & ſimpliciter impediri nō poſſunt. Quod ſi tamen abuſurus eſſet contra iuſtitiam, non liceret; v.g. ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium, quòd offert. Item, ſi quis ſciat hunc innocentem nō peruertendum, niſi per has ſuas merces: quia modicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponendum. Sanch. *l. c.*

10. Excuſantur etiam, qui ob iuſtam cauſam vendunt agnum Iudæo, vel infideli vſuro ad ſacrificium. Item qui Iudæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magiſtratu permittente: ædificant, vel reſtaurant; præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis Nauar. *l. 5. cenſ. 1. de Iudæis*. Laym. *l. 3. t. 3. c. 13. num. 4.* Venena autem vendere, niſi ijs qui benè vſuri putantur, v.g. ad confectionem colorum vel medicinam,

non

non licet, v. Sanch. 1. *mor. cap.* 7. Vndè venditio veneni, quòd non ſeruit niſi ad hominis occiſionem, ſimpliciter eſt mala.

11. Chriſtiani captiui, ex graui metu; in triremibus Turcarum, vel Hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos; ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria conuehunt: propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter Leſſ. Sanch. Suar. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *cap.* 13. contra Tol. & alios, qui docent peccare mortaliter. Quòd ſi tamen eo loco res eſſet, vt hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. Suar. Leſſ. Sanch. *loc. cit.*

12. Incolæ Vrbis vel Prouinciæ, quam Tyrannus occupauit, licitè manent inter iniquos poſſeſſores, eoſque cogente imperio iuuant excubijs, foſſione, contributione, idque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum iuramento, ad maiora mala ſua, & legitimi Principis declinanda. Lay. *l. c. n.* 5.

13. Nautæ, & Aurigæ Catholici in Hollandia, etiam ſine graui metu, ſi abſit praua intentio, licitè vehunt annonam ad caſtra Hæreticorum, ſi adſint alij, qui illis ceſſantibus facerent: quia niſi id faciant, excludentur omni lucro, tanquam oſores boni publici, v. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 19. Sanch. *l.* 1. *cap.* 7. Fill. *t.* 22. *cap.* 5.

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De primo Præcepto Decalogi.

HVius præcepti, prout eſt affirmatiuum materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc virtus moralis, qua interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus eius internus eſt animi ſubmiſſio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, vt oratio, ſacrificium, &c. de quibus v. Schol. 1. 2. & 3. *parte*. Prout verò eſt negatiuum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas comittuntur, grauiſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia; alia quæ opponuntur per exceſſum, vt Superſtitio cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, vt Irreligioſitas cum ſuis.

CAPVT

CAPVT I.

De ſuperſtitione, & ſpeciebus eius.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESPONDEO. 1. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis. Leſſ. Et conuenit cum definitione communi ex S. Th. quam dicit eſſe vitium, quòd religioni opponitur ſecundùm exceſſum. Dicit *per exceſſum*: non quòd Deus nimium coli poſſit, aut maiore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circumſtantias; eo quod exhibeas cultum, vel quem non debes, vel eo modo quò non debes, vel illi cui non debes.

Reſpondeo. 2. Superſtitio eſt duplex: alia *cultus indebiti*, ſiue incongrui, quò verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum, & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum ſit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem ac præſcriptum. Alia eſt *ratione rei cultæ*; cum ſcilicet cultus Deo debitus, falſo Deo vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdiuiditur in *Idololatriam*, *Diuinationem*, & *Vanam obſeruantiam*; ad quam *Magia* vel reuocatur, vel potiùs quartam ſpeciem conſtituit. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 1. ex S. Th. *q.* 92. *art.* 2. ex quibus reſolues.

1. Superſtitionem cultus falſi committit. Qui Deo nunc offert cultum per ceremonias veteris legis, v.g. circumciſionem, immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondum veniſſe. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v.g. ſacrificando, abſoluendo; quod ſemper eſſe mortale docet Suar. *de rel. l.* 2. *de ſuperſt. c.* 2. 3. Is qui ſua auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia, ad Dei cultum. 4. Qui falſas reliquias proponit, vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has vel illas reuelationes fingit, ſiue ad faciendum lucrum, ſiue ad deuotionem augendam. 5. Qui vt populum moueat, fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc ſuperſtitio, etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati iniuriam irrogat, & religionem fundat in mendacijs; ſæpè tamen excuſatur ignorantia, vel ſimplicitate. Leſſ. *l.* 2. *c.* 43. Sanch. 2. *mor. c.* 37. Nau. *c.* 12. Laym. *l. c.* Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 1.

Nullus audeat exponere Reliquias non antè cognitas ab Archiep. ad publicum cultum ſub pœnâ excommunicationis culpabilitèr contrauenienti. Syn. Diœc. 32. *cap.* 6. §. *quoniam*.

Digitized by Google

Priuatim habentes Reliquias poſſint illas detinere, modò decenter illas detineant. Ibid. §. quòd attinet.

Interdictum ſit eas transferri in Eccleſiam publicè colendas, aut in eum cultum recipi per Rectores Eccleſiarum ſub graui pœnà. Ibid.

Omnes, maximè Eccleſiarum Rectores, caueant, ne Reliquias Sanctorum, aut ſacrum aliquid recipiant, & colant, licèt priuatim id agant, ab eo, qui ignotus eſt, vel improbus moribus. Ibid.

Talia verò circumferentes ſiſtantur ad Eccleſiaſticum Tribunal, quamquam non rem ſacram vendere, ſed donare ſe profiteantur Ibid.

Nemini licèt vllo in loco, vel Eccleſià, etiam quomodolibet exemptà vllam inſolitam imaginem ponere, vel ponendam curare, niſi ab Epiſcopo approbata fuerit. Syn. 36. *innixa Vrbano VIII.*

2. Superſtitio cultus ſuperflui, eſt v. g. 1. Ceremonia audiendi Miſſam ante ortum ſolis cum certo numero, ſitu, ordine, cereorum, vel Sacerdotis, qui dicatur Ioannes: vel qui habeat ſtaturam Chriſti, &c. quia hic cultus eſt ex ſe ipſo inanis, & ad ſpiritum excitandum inutilis. 2. Ieiunare die Dominico, cùm non ieiunas alijs diebus. Item in Miſſa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere *Alleluia*, dicere *Gloria*, vel *Credo* contra rubricas, aliaſque ceremonias demere, vel addere (etſi fiant ex deuotione, hæc enim corrigenda eſt,) quia ſunt præter Eccleſiæ conſuetudinem. Hæc tamen, & ſimilia bona intentione facta, venialia tantum ſunt ordinariè, vt docet Tol. Leſſ. *l. c. d.* 1. Nauar. & Laym. quia eſt materia leuis: & actio ex ſe non mala, & multa excuſat ſimplicitas. Quod ſi tamen ex ſe mala eſſet, vt ſi rem furtiuam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo, notabiliter laſciua vel ad impuritatem prouocantem vocem edas, eſt ſuperſtitio ferè mortalis, vt Laym. *l. c. ex comm.*

DVBIVM II.

De Diuinatione.

Quid & quotuplex ſit?

Reſpondeo. 1. Diuinatio eſt, cum quis opem dæmonis tacitè vel expreſsè inuocat, vt noſcat res contingentes, & liberè futuras, aliterue occultas, & naturaliter incognoſcibiles. Quæ ſi ſint tales, quas ſolus Deus ſcire poteſt, inuoluitur tacita Idololatria: eo quod dæmoni tribuatur cultus diuinus: ſi verò ſint tales, quas dæmon naturaliter ſcire poteſt, (nam ex ſignis, alijſque modis, occultiſſima quæque cognoſcere poteſt, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, vt v. Delr. *l.* 4. *c.* 2 *q.* 2. Sanc. 2. *mor. c.* 38.) nihilominus illicita eſt, eo quod commercium habeatur cum Dei iurato hoſte: quod importat quan-

quandam proditionem, & apoſtaſiam à Deo, ac fortè etiam, vt vult Suar. contra Valent. ſuperſtitionem, v. Laym. *c.* 3. Bon. *p.* 3. S. Th. 2. 2. *q.* 5. *art.* 1.

Reſpondeo. 2. Diuinatio eſt duplex: vna, in qua eſt inuocatio vel pactum expreſſum cum dæmone: & generali nomine dicitur *Necromantia*; vt cum dæmon occulta docet per pythones, arrepticios, præſtigias, per perſonas mortuorum, vel viuorum apparentium, aliaque ſigna in aere, aqua, igne, ſpeculis. Alia eſt, in qua tantùm eſt inuocatio vel pactum tacitum, ſeu interpretatiuum, vt cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu auium, & ſimilibus, quibus ſe dæmon immiſcere ſolet, quæritur cognitio; ad quam ea ſunt improportionata. D. Thom *quaeſt.* 95. Cùm verò vtriuſque ſpeciei variæ rurſus ſint ſpecies, eas hic omitto, quod ſecundùm ſententiam communiorem, in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam, ideòque in confeſſione non ſit opus explicare, an v. g. facta ſit diuinatio ex ſpeculis, aere, mortuo, &c. Exprimendum tamen neceſſariò eſt, verum inuocatio ſiue pactio expreſſa, an tacita interuenerit, quia ſiue hæc moraliter inter ſe ſpecie differant, ſiue non, notabiliter tamen mutant iudicium Confeſſarij, vide Laym. *l. c.* Sanchez *l. c.* Leſſ. *l. c. d.* 5. Delr. *l.* 4. *diſp.* 4. *cap.* 2. Bonac. *quaeſt.* 5. *p.* 4.

Reſp. 3. Diuinatio quæ fit per actum expreſſum, & qua dæmon expreſsè inuocatur, excuſari non poteſt à mortali, eam verò quæ fit per pactum tantùm implicitum, aliquando excuſari à mortali, quidam aſſerunt, videlicet tunc, cum vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur, ſed tantùm timor quidam, aut ſuſpicio concipitur euentus futuri. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *cap.* 3. Sanch. Leſſ. Suar. Caiet. Bald. *t.* 2. *l.* 4. *d.* 4. *num.* 22. *&c.* eo quod tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cum intentio non ſit talis, v. Suar. Leſſ. Sanch. Laym. Caiet. Nau. Sayr. Valent. & Tann. *d.* 5. *de reſ. q.* 7. *diſp.* 1. *n.* 21. *&* *dub.* 2. *n.* 25. Ex dictis reſoluuntur ſequentes caſus.

1. Expreſsè cenſetur inuocare, ſeu conuenire, & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem inuocat; vel ſaltem facto aliquid vſurpat, per quod ſcit, aut putat dæmonem cooperari.

2. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis medijs, & naturaliter improportionatis vtitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, vt dæmon aliquandò pactus ſit, ſe ad talis vani medij adhibitionem concurſurum, eo enim ipſo, quo quis vanitatibus ijs vtitur, dæmon ſe immiſcet; licet præter intentionem vtentis ſit eum inuocare, vt docent Suar. Leſſ. & Sanch.

3. Non excuſatur à peccato, qui vtendo talibus rebus de quibus conſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipſa facit contra ſuam proteſtationem,

Digitized by Google

tionem. Cum enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceant, dæmon implicitè ijs innocatur, vt præter citatos docent Laym. & Bonac. *ll. cc.*

4. Neque is excuſatur, qui talia media vtilia credit propter experientias, quia has dæmon procurat, vt homines paulatim illaqueat, & ad ſimilia vſurpanda inducat. Vide Sanc. 2. *mor. cap.* 38.

5. Si quis ab aſtris, ſomnijs, ſimilibuſue ità dependeat, vt omnes pœnè actiones ſuas, & vitam iuxtà ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent Leſſ. Suar. Sanch. *l. c.*

6. Ex talium obſeruatione ſemel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui ſub mortali non teneris, veniale tantùm eſſe cenſent Cai. & Armil. *v. Somnium*, vti, & ſubindè timere leuiter ne ita ſit, aut eueniat quod portendunt, vt notat Suar. ſupra *l. c.*

7. Communiter, & vt plurimum, in ſimilibus in quibus tacitum tantùm eſt pactum, venialiter tantùm peccari, docent conſequenter Doctores ſuprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid iſtorum interuenit, quæ à mortali excuſare dicunt; vt v. g. quod fides integra non adhibeatur. Sanc. *l. c. nu.* 23. Cai. *in ſumm.* Armil. &c. Rectè tamen notat Delrio, eſſe ſemper rem valdè periculoſam, iuxtà illas ſuas actiones dirigere, etiam non credendo. v. Sanc. *l. c.*

8. Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione, & habitudine corporis, & membrorum. 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis, imò etiam animi propenſiones, & affectus probabiliter coniectet. 3. Item diuinatio, quæ ex ſomnijs coniectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quà ex auium, piſcium, aliorumue animalium voce, motu, alijſue actionibus naturales aliqui effectus pronunciantur futuri, vt plurimum, v. g. ſerenitas, pluuia, &c. 5. Aſtrologia naturalis; quæ effectus corporeos, & naturales, vt ventos, eclipſin, fertilitatem, ſalubritatem, morbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt; imò etiam cum ex puncto natiuitatis, ſiue horoſcopo probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ diuinationes omnes naturales ſunt, & medijs proportionatis vtuntur Leſſ. *l.* 2. *cap.* 43. *d.* 7.

9. Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ diuinationes, ſi ex ijs aliquid noſci, aut prænunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non ſunt, vt circa effectus contingentes, & liberos: aut quæ à Deo pendent, vt circa ſtatum animæ, dona gratiæ, diuitias, honores, fortunam, nuptias, ſtatum vitæ, & ſimilia quorum electio voluntaria eſt, & à libera hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis: vt furto, theſauro abſcondito, v. Leſſ. *l. c.* & Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 5. *p.* 3. *num.* 11. Suar. Sanch. *l. c.* Bonac. *num.* 11.

 10. Pec-

10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna conſulunt, & quidem ſi fiat cum firma fide vel ſcandalo, &c. mortaliter: ſi verò cauſa curioſitatis vel riſus, vt fit communiter, venialiter tantum Fill. & Sanch.

11. Superſtitioſa eſt diuinatio, quæ fit per ſortes diuinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum, quaſi ſortibus vis aliqua diuina inſit, vt ſi quis v. g. ex taxillorum proiectione, & diſpoſitione diuinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè eſt de ſortibus conſultorijs, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè*: quia aliquandò hæ licitè ſunt quando cauſæ neceſſitas, & honeſtas exigit, aptiorque modus dubium vincendi non apparet: dummodo fiant præmiſſa oratione, cum debita reuerentia: & iudicium non expectetur niſi à ſolo Deo: vt v.g. ſi quis hærens in biuio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit; vel diuino inſtinctu aut iuſſu ſtat, vt 1. *Reg.* 10. in electione Saulis contigit. Fill. Sanch. Bon. *l. c.*

12. Sortes diuiſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumq; licitè fieri poſſunt, ſiue ad honeſtum ludum, ſiue ad hæreditatis diuiſionem, ſiue ad litis compoſitionem, dummodo litigantes, qui æquale ius habent, conſentiant; quia nihil aliud continent, quam contractum inter eos qui ad aliquam rem ius habent, vt illius ſit, cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint, nec expediat omnes puniri, ſorte definiri poteſt, qui ex ijs ſit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ, vt Laym. *l.* 3. *t.* 4. & Bon. tum quia officia ſæcularia, non ſorte, ſed ſecundùm perſonarum aptitudinem ſunt diuidenda, etſi inter plures æquè aptos, & dignos ſorte agi poſſit. v. Leſſ. *cap.* 43.

13. Poteſt excuſari à ſuperſtitione, qui modo illicito futura ſe velle diuinare oſtendit ioci cauſa. Ratio eſt, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantum vanitas aliqua, & Sanch. Regin. *l.* 17. *num.* 170.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex ſit Idololatria?

Reſp. 1. Ea eſt, quando tribuitur honor creaturæ, ſicut Deo. D. Th. *quaſt.* 94. *art.* 1. Id verò fit, vt docet Leſſ. *l.* 2. *cap.* 43. non tantùm ſacrificio, ſed etiam quouis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo ſe ſubmittere intendit, v. g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Iouis.

Reſp. 2. Idololatria eſt duplex: alia *Materialis* ſiue ſimulata, vt cum quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum Idolo exhibet. Alia *Formalis*, ac propria: eaque vel perfecta, vt cum quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat eſſe Deum; vel imperfecta, cum quis

vel

Digitized by Google

vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à dæmone aliaue creatura obtinendi, ipſi quaſi Deo cultum defert. Laym. *l. c.* ex S. Aug. & S. Thom. Vndè reſolues:

1. Idololatria aliquando coniungitur cũ infidelitate vel hæreſi, cùm ſcilicèt creatura adorata in intellectu habetur pro Deo, aliquando non.

2. Idololatria etiam materialis, & ficta, eſt graue, & mortale peccatum quia: eſt ſaltem mendacium pernicioſum, & contra religionem: ſæpe etiam contra confeſſionem fidei externam. Sanch. *l.* 1. *cap.* 37. *num.* 21. Azor. 1. *p. l.* 9. *cap.* 11.

3. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum grauius, quam perfecta. v. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *cap.* 2. Sanch. *l. c.*

DVBIVM IV.

Quid, & quotuplex ſit vana obſeruantia, & vndè colligatur?

Reſp. 1. Ea eſt ſuperſtitio, quà medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto procuratur aliquis effectus, v. g. ſanitas, ſcientia, &c. S. Th. 2. 2. *q.* 96. *art.* 1. Bon. & alij. Differt autem à diuinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem; illa verò ad effectum externum. Conuenit cum eadem, quod vtraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Vndè quæ de diuinatione dicta ſunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Reſp. 2. Diuiditur 1. ſicut diuinatio, in eam, quæ ex pacto expreſſo cum dæmone, & in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Diuiditur communiter in quatuor ſpecies. Prima, dicitur *Ars notoria*, quæ inſpectione certarum figurarum, vel certo aliquo ieiunio, oratione, &c. vtitur ad ſcientiam, repentè ac ſine labore acquirendam, vt faciunt Anabaptiſtæ. Secunda, dicitur *Magia*, (quòd nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, alioſq; effectus miros. Tertia, eſt *obſeruatio euentuum*, qua ex conſideratione alicuius euentus, conijcitur, quid ſit futurum; vt v. g. ſi ex eo, quòd caſu occurrat vulpes, canis, aut cadauer, certa imminere credat, & indè actiones ſuas moderetur. Quarta, dicitur *obſeruatio ſanitatum*, cum adhibentur quædam ſigna, orationes, certus numerus crucium, ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia, & ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana circumſtantia, v. g. in tali capſa, tot diebus, cum tali herba, &c. Sanch. *c.* 40. *n.* 11. Fill. *t.* 14. *c.* 6. *n.* 157.

Reſp. 3. Vana obſeruantia, ſicut diuinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio eſt, tum quia tribuit honorem diuinum creaturæ, expectando ab ea, quòd à ſolo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. Leſſ. Bon. *q.* 5. *p.* 4. *& alij*. Nec poteſt excuſari à mortali ex paruitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia

vſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliundè tamen fieri poſſe, vt non ſit mortale, docent Auct. ſup. cit. *dub.* 2. *reſ.* 3. 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantum. 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur, ita eſſe, vel futurum. Vide dicta de diuinatione *dub.* 2. *reſ.* 3. & Leſſius *dub.* 8 *num.* 53. & 66.

Reſp. 4. Vana obſeruantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adiunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ, vt v. g. ſi flagellatio fieri debeat certa hora, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. g. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. g. Euangelium S. Ioannis à Virgine. oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim euaneſcat, &c. Delrio *l.* 2. *quæſt.* 5. Sanch. *cap.* 40. *num.* 43. Ex dictis reſolues.

1. Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quiduis aliud vſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, inuolucra, falſis charecteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inuiſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta, & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conijcere de euentu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali euenturum, vt ſi manè egrediens pedem offendat, ideòque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideòque negotium omittere, v. g. die Veneris nolle vngues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Proijcere ſtatuam alicuius Sancti in flumen vt pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis. 8. Si vnguento armario quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v. g. S. Ioannis, certæ adhibeantur orationes; vel Feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, vt cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, & infallibilis vis, v. g. euadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine præuia confeſſione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. Delrio *l.* 3. *p.* 2. *quæſt.* 4. *ſect.* 7. Suarez *cap.* 15. Leſſius *cap.* 44. *d.* 3. Sanch. *num.* 34. & 37. Filliucius *num.* 150.

2. Superſtitioſum non eſt. 1. Obſeruare lunam, aut tempora aptiora in colligendis herbis (v.g. die S. Ioannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantum honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius

certi

Digitized by Google

certi Sancti æquis venam ſecare, &c. ſi ſcilicèt hæc fiant, vt maior deuotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces, vide Nauar. *in man. c.* 11. Addit Laym. & Cai. ſi homines rudes, bona fide, & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſeruent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cum difficulter adducantur ab eo, quòd bona fide à ſuis maioribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam deuotiones, quas vocant Nouendiales, (v. g. nouem, vel ad exemplum S. Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterij, v. g. nouem menſium, quibus Chriſtus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam; & ſic tenet Nau. *in man. c.* 11. v. Sanc. Lay Bon. *ll. cc.*

3. Non eſt illicitum vti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modo eius obſeruatio aut operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio eſt, quia licet illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſijt: neq; virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. v. Sanch. 2. *mor. cap.* 38. Bon. *q.* 5. *p.* 4. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *cap.* 4.

DVBIVM V.

Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſpondeo. 1. Maleficium, eſt vis nocendi alijs, ex pacto, & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quod hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. Tol. *l.* 4. *c.* 10. Fill. *t.* 24. *c.* 8. *q.* 1.

Reſpondeo. 2. Maleficium aliud dicitur *Amatorium* ſeu philtrum, cuius vſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum, dæmone hominis phantaſiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vndè patet ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur *Veneficium*, quo alicui perſonæ, vel eius bonis damnum infertur. Fill. *l. c. n.* 183. Azor. *p.* 1. *l.* 9. *t.* 26.

Reſpondeo. 3. Contra maleficia vti licet. 1. Remedijs petitis ex medicina. 2. Exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, inuocationibus Sanctorum, &c. 3. Deſtructione ſignorum per quæ dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. Nauarr. & communiter alij. 4. Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licet eum ad id accerſere, rogare, imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere, ſi nolit) Lugo, Dian. *pag.* 8, *t.* 7, 53. idque etiamſi conſtet eum id facturum per nouum maleficium,

Digitized by Google

vſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliundè tamen fieri poſſe, vt non ſit mortale, docent Auct. ſup. cit. *dub.* 2. *reſ.* 3. 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantum. 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur, ita eſſe, vel futurum. Vide dicta de diuinatione *dub.* 2. *reſ.* 3. & Leſſius *dub.* 8 *num.* 53. & 66.

Reſp. 4. Vana obſeruantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adiunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ, vt v. g. ſi flagellatio fieri debeat certa hora, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. g. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. g. Euangelium S. Ioannis à Virgine, oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim euaneſcat, &c. Delrio *l.* 2. *quæſt.* 5. Sanch. *cap.* 40. *num.* 43. Ex dictis reſolues.

1. Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quiduis aliud vſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, inuolucra, falſis charecteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inuiſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta, & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conijcere de euentu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali eventurum, vt ſi manè egrediens pedem offendat, ideòque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideòque negotium omittere, v. g. die Veneris nolle vngues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Proijcere ſtatuam alicuius Sancti in flumen vt pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis. 8. Si vnguento armario quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v. g. S. Ioannis, certæ adhibeantur orationes; vel Feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, vt cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, & infallibilis vis, v. g. euadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine præuia confeſſione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. Delrio *l.* 3. *p.* 2. *quæſt.* 4. *ſect.* 7. Suarez *cap.* 15. Leſſius *cap.* 44. *d.* 3. Sanch. *num.* 34. & 37. Filliucius *num.* 150.

2. Superſtitioſum non eſt. 1. Obſeruare lunam, aut tempora aptiora in colligendis herbis (v.g. die S. Ioannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantum honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius

certi

certi Sancti æquis venam ſecare, &c. ſi ſcilicèt hæc fiant, vt maior deuotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces, vide Nauar. *in man. c.* 11. Addit Laym. & Cai. ſi homines rudes, bona fide, & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſeruent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cum difficulter adducantur ab eo, quòd bona fide à ſuis maioribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam deuotiones, quas vocant Nouendiales, (v. g. nouem, vel ad exemplum S. Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterij, v. g. nouem menſium, quibus Chriſtus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam; & ſic tenet Nau. *in man. c.* 11. v. Sanc. Lay Bon. *ll. cc.*

3. Non eſt illicitum vti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modo eius obſeruatio aut operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio eſt, quia licet illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſijt: neq; virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. v. Sanch. 2. *mor. cap.* 38. Bon. *q.* 5. *p.* 4. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *cap.* 4.

DVBIVM V.

Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſpondeo. 1. Maleficium, eſt vis nocendi alijs, ex pacto, & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quod hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. Tol. *l.* 4. *c.* 10. Fill. *t.* 24. *c.* 8. *q.* 1.

Reſpondeo. 2. Maleficium aliud dicitur *Amatorium* ſeu philtrum, cuius vſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum, dæmone hominis phantaſiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vndè patet ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur *Veneficium*, quo alicui perſonæ, vel eius bonis damnum infertur. Fill. *l. c. n.* 183. Azor. *p.* 1. *l.* 9. *t.* 26.

Reſpondeo. 3. Contra maleficia vti licet. 1. Remedijs petitis ex medicina. 2. Exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, inuocationibus Sanctorum, &c. 3. Deſtructione ſignorum per quæ dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. Nauarr. & communiter alij. 4. Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licet eum ad id accerſere, rogare, imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere, ſi nolit) Lugo, Dian. *pag.* 8. *t.* 7. 53. idque etiamſi conſtet eum id facturum per nouum maleficium,

cium, ſicuti ex cauſa licet ab vſurario petere mutuum ad vſuram. Ratio eſt, quia cum habeam ius petendi quod ab illo rectè præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ, ſi id malè faciat. Vndè Sanch. *l. 7. de matr. d. 95. n.* 11. Fill. *n.* 192. Leſſ. *lib.* 2. *c.* 44. *d.* 6. contra Delrium. 5. Licet etiam contrarium ſignum poſitiuum opponere, ex ſe tamen honeſtum: v. g. ſi Dæmon eſſet pactus cum malefico ſe tandiù nociturum, quamdiù maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut lauaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v. g. vt tamdiù duret, quamdiù manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, lauare, &c. Suar. Leſſ. *l.* 2. *c.* 44. *num.* 45. Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitiua recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſoluendi pactum cum dæmone. Vndè vlteriùs patet, licere repercutere Sagam quæ te tetigit: ea enim repercuſſa ſolet noxa ceſſare, vt habet Leſſ. *loco cit.* & Sanch. *l.* 7. *de matrim. d.* 95. & 96. 6. Si Maleficus non poteſt tollere maleficium, niſi per nouum, non licet eum ad id inducere; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. Suar. Sanch. Leſſ. &c. *ll. cc.* 7. Si dubitetur an poſſit ſine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere, vt habet Laym. *l.* 4. *tract.* 10. *c.* 4. *n* 9. ex Sanch. & Suar. quia eſt periculum peccandi. Faciliùs autem præſumi poteſt, eum qui ſigna poſuit, poſſe ea ſine nouo maleficio deſtruere, quam eum qui non poſuit. Vndè ſi hic ſuam operam offerat prius erit examinandus de modo ſoluendi. v. Laym hic Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 5.

Sub pœnâ excommunicationis latæ ſententiæ quicumque notitiam certam habuerit de Veneficio, ad Archiep., aut Vic. Generalem deferat illius nomen antè decimum quintum diem, à quo in cognitionem venerit. Syn. Diœc. 32. *cap.* 3.

Quæres quomodo confeſſario agendum cum diuinatoribus, Magis &c.

Reſpondeo. 1. Examinandi ſunt, præterquam de varijs ſuperſtitionibus. 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v. g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut ſanctitatis nomen conciliandi, quæ eſſet ſacrilega hypocriſis. 2. De Apoſtaſia, Idololatria, & Hæreſi: abnegant enim Chriſtum, & Deum: renunciant Sacramentis: habent dæmonem pro Deo, vel ſancto: nec damnatum putant; aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos. 3. De Blaſphemijs in Deum, & Sanctos; de ſacrilegijs: abutuntur enim rebus ſacris, vt aqua benedicta, Euchariſtia, &c. 4 De luxuria, & commixtione cum dæmone. 5. De damnis proximo illatis. Suar. Sanc. Fill. Bon. *l. c.*

Reſpondeo. 2. Monendi ſunt, eos teneri. 1. Pactum expreſſum, ſi quod habent cum dæmone, aut commercium abiurare, & diſſoluere. 2. Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumenta artis comburere,

3. Cong-

3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolus dæmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt vt reddat: quia pactum ſufficienter diſſoluitur per pœnitentiam. 4. Damna illata reſarcire ad quod proindè etiam tenetur Fiſcus (vbi Veneficorum bona confiſcantur) vti & hæredes, ſi ad eos bona deueniant. Laym. *l.c.* Suarez. *t.* 1. *de rel. l.* 2. *c.* 17. Sanch. *l. c. c.* 40. Fill. &c.

Reſpondeo. 3. A Parochis moneri, & à confeſſarijs examinari circa hoc præceptum potiſſimum debent. 1. Opiliones, qui varijs dediti eſſe ſolent obſeruationibus, vt gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel alijs incommodis tueantur. 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos vtuntur verbis, vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis. 3. Ruſtici qui ad ſananda pecora inanibus, & ſuperſtitioſis obſeruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas, & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui defferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quod in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igne, vel ſubita morte perituri.

Confeſſarÿ animaduertant in pænitentibus maximè, ſi ÿ adhibeant ad valetudinem, vel vulnerum medelam aliquid, quòd non à medicà arte, & cognitione, ſed à ſuperſtitione proficiſcatur: tum ſi loca, tempora, aut quid huiuſmodi vanà ſuperſtitione obſeruent, & delinquentes corrigant, & à tanto errore cogant auertere. Syn. Diœc. *xi. tit. Alon. exec. decret., quæ ad dies feſtos, & ſac. temp. §. Confeſſarÿ.*

Faſcinantes, & Venefici, qui hac nefandà arte vſi fuerint ad dirimenda, vel impedienda matrimonia, excommunicationis latæ ſententia vinculo ſint adſtricti. Eandem pænam ſubeant vtentes in illis ſoluendis verbis improbatis, ſuperſtitioſis, & ab Epiſcopo non probatis. Qui in hoc genere mandarint, ſuaſerint, conſenſerint eadem pænà afficiantur. Conc. Prou. v. tit. quæ ad matrim. pert. §. itaque ut à tanto §. quam ipſam, & §. quo etiam.

CAPVT II.

De Irreligioſitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ Religioni opponitur per defectum vel tendit directè ad irreuerentiam Dei, & eſt *Tentatio Dei*, aut *Periurium*; vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum ſacrarum; & eſt *Sacrilegium* aut *Simonia*. De Periurio, in ſecundo præcepto; de reliquis hic.

DVBIVM I.

Quid ſit tentatio Dei?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam perfectionem habeat. S. Th. 2. 2. *q*. 97. *ar*. 1. Sanch. &c. Ea eſt duplex, ſcil. vel *formalis*, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; vt ſi quis petat miraculum, quo pateſiat fidem Catholicam eſſe veram: vel det ſe præcipitem ex Turri, vt experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt *implicita*, & *interpretatiua*, quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum tentare, id tamen petit vel agit, quod ſuaptè natura eo referri videtur, vt ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix poſſit eripi niſi miraculosè, vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v. g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petenſque, ac ſperans à Deo temerè ſanitatem. Nauarr. *cap*. 11. Leſſius *num*. 4. Item ſi ſine neceſſitate, & cauſa, rudis abſque præparatione velit concionari, ſperans à Deo ſibi ſuggerendos conceptus. Suar. Sanch. Leſſ. Laym. *l*. 4. *t*. 10. *cap*. 5. Vndè reſolues.

1. Tentatio Dei formalis, eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunq; etiam materia. Ratio eſt, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curioſiùs agendo cum Deo quaſi cum Ludione. Leſſ. *l*. 2. *cap*. 45. *d*. 1. Sanch. *l*. 2 *cap*. 34. Suar. & cæteri commun.

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, vel paruitatem periculi. Imò ſæpè nullum eſt peccatum, quando ſcilicèt iuſta cauſa ſubeſt, v. g. Dei inſtinctus, neceſſitas, vel pia vtilitas. Sayr. Tol. Caiet. S. Thom. 2. 2. *qu*. 9.

3. Si quis in puteum ſe conijciat, ob declarandam Dei erga ſe prouidentiam, aut ſuprà prunas ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus vid. Binsfeld. & Delrium *l*. 4. *diſp*. Licèt enim Deus aliquando tales probationes miraculosè probarit, id contingit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi, ſunt liberati. Bonac. *d*. 3, *quæſt*. 9. *p*. 1.

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium?

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere ſuo, ſi opus ſpecialiter repugnet cum rei ſanctitati. non verò, ſi generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant ſanctitati, v. g. templi ita vt ibi cum veniali peccato committantur. Eſt autem Sacrilegium triplex; *Perſonale*, quo perſona; *Locale*, quo locus, & *Reale*, quo res aliæ violantur. S. Thom. 2. 2. *quæſt*. 99. *art*. 3. & cæteri Theologi. Vndè reſolues.

1. Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio eiuſdem ad iudicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ, de qua vide infrà *t*. 4 *cap*. 2. *d*. 6. *prac. dub*. 2.

2 Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quò Eccleſia polluitur, vt eſt v. g. occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis illicita, & notoria; ſepultura excommunicati, vel non baptizati; item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes; illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſæcularia, ſtabulationes æquorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus depopulator agrorum vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. Laym. *cap*. 7. Bon. *quæſt*. 6. Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet Dian. *p*. 1. *t*. 7. R. 27. ex Fagund. & ſex alijs, contra Suarez, Layman, &c.

3. Reale ſacrilegium eſt, indigna tractatio, & adminiſtratio Sacramentorum, vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum, & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio, ornamenta altarium, vel Sacerdotum ad vſus profanos applicet: intellige de ijs, quæ conſecrari vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò, & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet Tambur *expedit. ſacrif. l*. 1. *cap*. 1. niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper, & indifferenter, ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis, quod in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, vide *loco cit*. §. 3. Item violatio,

Digitized by Google

tio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum, & reliquiarum.

Agnus Dei benedicti non poſſunt infici minio, auro, aut vllo colo neque venales proponi ſub excommunicatione latâ à Greg XIII.

Debent includi Thecis pretioſis. Conc. Prou. v. tit. quæ ad ſacra Et Sacramental. § quare decret.

Item abuſus Scripturæ ſacræ, v.g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res pes. Item raptura bonorum Eccleſiæ ſuppreſſio piorum legatorum, iurium Eccleſiæ defraudatio, &c. v. Fill. *t.* 24. *cap.* 9. Regin. *l. num.* 57. Suar.

4. Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v. g. ſi quæ ad crificium ſpectant vt corporalia, & ſimilia ſint valdè immunda. B *de Euchar.*

5. In Confeſſione exprimenda eſt ſpecies, & materia ſacrilegij. R tio prioris eſt, quia ſæpè diuerſam malitiam habet, v. g. percuſſio S cerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris eſt, quia etia materia aliquando auget, & addit malitiam, v. g. ſi ſit contra Euch riſtiam, addit ſecundùm Gordonum, communi violationi rei ſac aliud peccatum contra Latriam. Attingere autem nuda manu calice patenas, aras, agnos, cereos &c. Chriſmate delibuta non licet fœm nis, & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſin & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. Suar. Tamb. *l. c.* §. 1. ſine cauſa autem veniale eſſe docet. Suar. Con. & alij commun. licet Tamb. *l. c.* ex Sà &c. contrarium cenſeat probabile, vti & ſi corporalia vel purificatori lauentur ab iiſdem, v. §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immedia tè non contingunt, nec Chriſmate vnguntur, vt mappas, veſtes Sace dotales, immediatè contingere omnibus licet. Suar. Laym. Tamb. *l. c* vbi ex Palao &c. idem concedit de Reliquijs Sanctorum: ſicut etiam vt eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proce ſionibus geſtent. Idem docet cum Laym. de pyxide ſiue ciborio, & lu nula benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt Item de corporalibus, pallis, & purificatorijs, quando poſt ſacrum vſum lota ſunt, ex Laym., & Bon. imò etiam ante lotionem. Laym Tambur. *loco cit.*

DVBIVM III.

De Simonia.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESpondeo. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendend pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. D

Thom.

Digitized by Google

Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 1. Laym. *l.* 1. *tract.* 10. *cap.* 8. *&c.* Dicitur. 1. *voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quiuis contractus oneroſus, ſiue venditionis, ſiue locationis, ſiue permutationis aut renunciationis: quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto. Quod addo, quia obligatio naturalis quæcunque, vt gratitudinis, ſiue antidoralis, non ſufficit; v. g. quando quis ſperat, vel intendit tantum, non tamen obligat. Sà. V. *Simonia*. Ratio eſt, quia non facit contractum vide Bon. *de Sim. d.* 1. *q.* 6. *p.* 1. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 35. *d.* 20. Dicitur 2. *pretio temporali*: ſiue illud ſit munus, ſiue linguæ, vt eſt laus, vituperium, patrocinium, ſiue obſequij, & famulatus. Dicitur 3. *ſpirituale*; quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſiue ſit formaliter talis, vt gratia, & dona Spiritus Sancti; ſiue cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſiue ſit effectus, & vſus poteſtatis ſupernaturalis, vt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficij, alijque actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*: ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, ijſque ſunt annexa; ſiue antecedenter, vt ius patronatus reſpectu beneficij; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſiue concomitanter, vt labor in adminiſtratione Sacramentorum, iuxta ſenſum infrà dicendum: ſiue conſequenter: vt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Vndè patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreuerentia, quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubijciuntur: atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ leuitate, quia nullum donum gratiæ, licet paruum, poteſt vendi ſine graui irreuerentia, tum ipſiuſmet doni, tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actus imperfectionem, & ignorantiam. Suar. *t.* 3. *de rel. l.* 4. *cap.* 46. Azor. Fill. Laym. *l. c.* Leſſius *l.* 2. *cap.* 35. *d.* 1.

Reſp. 2. Simonia eſt triplex. Prima dicitur *Mentalis*, cum exterius vel nihil datur temporale (& dicitur, *Purè mentalis*,) vel cum aliquid datur, & dicitur, *Mixtè mentalis*, cum intentione obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine vllo pacto externo. Secunda dicitur *Conuentionalis*, quæ ad ipſum pactum exteriùs procedit ſine reali executione: diciturque pura, ſi ſiſtat in mutua conuentione; Mixta autem, ſi de reali, & conuentionali aliquid participet, vt v. g. ſi ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur *Simonia confidentia*, cum quis alteri dat beneficium, vt illud ſibi vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. Tertia, dicitur *Realis*, quæ ſcilicet vtrimque realiter completur, v. Leſſ. *l. c. d.* 6.

2. Simonia diuiditur in eam, quæ eſt iuris diuini, eſtque prohibita

propter

propter malitiam ſuam, v. g. hoſtiam conſecratam vendere, & eam, quæ eſt iuris humani, eſtque mala tantum propter prohibitionem. Et ſic ab Eccleſia prohibetur. 1. Venditio beneficiorum, ſecundùm id quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad ius præciſum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras, v. g. Sacriſtæ, Oeconomi, Aduocati Eccleſiæ, Theſaurarij. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta, vt ſuadeat alteri vt det beneficium. 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſoluenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, & reſignatio beneficiorum, item reſeruatio penſionis ex beneficio reſignato: & in caſu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c. ſi abſque Superioris authoritate fa t: quæ ſi accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam ſpontè oblati, pro examine ad Parochiam, ex Trid. *ſeſſ. 24. cap.* 18. pro collatione ordinum, pro tonſura, literis dimiſſorijs, ex Trid. *ſeſſ. 21. c.* 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habet; & conſuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem, non pro ſtatu tantùm, is enim ſpiritualis eſt, ideoque iure diuino inuendibilis; ſed etiam pro onere ſuſtentationis: niſi Monaſterij tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſent, v. Laym. *c. vlt.* Bonac. *d.* 1. *q.* 1. & 2. Leſſ. Azor. 3. *p. l.* 12. *cap.* 14.

XXII. *Non eſt contrà Iuſtitiam beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis. quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecunia interueniente, non exigit illam pro collatione beneficij, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1665. *damnauit.*

XLV. *Dare temporale pro ſpirituali non eſt Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed dumtaxat tanquam motiuum conferrendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contrà.*

XLVI. *Et id quoque locum habet, etiam ſi temporale ſit principale motiuum dandi ſpirituale; immò etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic vt illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis. Innocentius XI.* 2. *Martij* 1679. *damnauit.* Ex dictis reſolues.

1. Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas, facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris: non intrinſeci (is enim ſacer eſt, & inæſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra, vel in ea intrinſecè incluſus) ſed extrinſeci, non annexi rei ſpirituali, vt pro labore itineris vel cantus in Miſſa, vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. Ratio eſt, quia illæ actiones ex natura ſua ordinantur ad aliquid ſupernaturale, & ad ſalutem, non autem ad aliquid temporale, ſicut doctio, quæcumque, etiam Theologiæ, quæ pretio æſtimabilis eſt. Bon. *l. c.* et Suar. Fill. &c. *v. inf. l.* 6. *tom.* 3. *c.* 4. *d.* 1. Laym. *l.* 1, §. 4.

2. Item

2. Item Simonia eſt, dare vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto iuramento, impedimento matrimonij, irregularitate, &c. Poteſt tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad cauſam piam applicandæ. Laym *l. c. n.* 10.

3. Non eſt Simonia, dare aliquid ad redimendam vexationem à negante Sacramenta in neceſſitate. Suar. Leſſ. Laym. vel ab iniquo impediente electionem, vel poſſeſſionem beneficij, ad quod ius in re habes. Quod addo, quia ſi nondum habes ius in re, etſi poſſis redimere vexatione ab eo, qui tantum poteſt obeſſe, non tamen ab eo, qui & prodeſſe, & obeſſe poteſt. Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium æquiualens rei ſpirituali, ſed vt alter ad officium ritè præſtandum inducatur. Nec ſimiliter Simonia, eſt dare ſtipendium ad ſuſtentationem Clerici etiam diuitis, pro Miſſis, concionibus; aut de eo etiam paciſci. Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium ſpiritualis officij, ſed perſonæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione ſpirituali, vt ſpiritualis eſt, ſed vt in alterius gratiam ſuſcepta: proindèque non eſt eleemoſyna, ſed debitum iuſtitiæ. Suar. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *cap. vlt.* &c. contra Rich. Syl. &c.

4. Non eſt ſimonia, reddere vel redimere penſionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo ſpirituali, nec refertur ad functionem ſpiritualem. Dixi *temporalem*; quia ſpiritualis quæ datur, v. g. concionatori, vel coadiutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum, in eoque; fundatur; nec differt à beneficio, niſi quod non ſit perpetua, vendi nequit; mixta verò, vt v. g. quæ datur Parocho ſeni, vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem, non quidem vendi poteſt, redimi tamen poteſt, modò obligatio recitandi Officium B. V. impoſita non extinguatur. Quòd intellige, ſi in loco vbi ſit venditio, Bulla ſit recepta. Ratio eſt, quia qui penſionem redimit, non emit ius ſpirituale; ſed extinguit onus temporale ſoluendi certam ſummam pecuniæ. Leſſ. 35. *d.* 21. Suarez. *cap.* 26. *num.* 5. Laym. *l. c. num.* 46.

5. Non eſt ſimonia iuris diuini, (etſi quandoq; iuris humani eſſe poſſit) ſpirituale cum ſpirituali permutare, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquijs, &c. vel dare temporale pro temporali, vt ſi calicem, vel Agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe vel intentione excitandi ad remunerationem doni ſpiritualis, vel contra. Ratio eſt, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium; nec ſoluit debitum iuſtitiæ, ſed antidorale: quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet Suar. huiuſcemodi dona, ob præſumptionem valdè cauenda. Item, donare, promittere, vel legare temporale quippiam, ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis ſeu commutationis, v. g. ſi parens

filio

filio promittat munus, ſi Sacramenta frequentet. Ratio eſt, quia hic non interuenit contractus onerosus, ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione, & modo. Suar. *l. 4. cap. 45.* Laym. *loco cit. num. 8. Priuatim habentes Reliquias poſſit illas aliò transferre, modò id fiat titulo donationis, & gratuitò.* Syn. Diœc. 3. *cap. 6. §. quid attin.*

ARTICVLVS II.

Quæ ſit pœna ſimoniæ?

Reſp. 1. Sola ſimonia Confidentiæ, & Realis, in Ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & Religionis ingreſſu pœnas iuris ipſo facto inducit: licet ob ingreſſum religionis raro incurratur, vt dictū eſt, vel ob tenuitatem monaſterij, vel contrariam conſuetudinem receptam. Suar. *c.* 56. *&* 57. Leſſ. *d.* 23. Laym. *l. c. §. 7.*

Reſp. 2. Ob ſimoniacam, collationem & ſuſceptionem Ordinum, etiam primæ tonſuræ, incurritur excommunicatio, & ſuſpenſio Papalis. Leſſ. *d.* 24. Laym. *l. c.*

Reſp. 3. Ob ſimoniam Realem in beneficio Eccleſiaſtico incurritur. 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita eſt electio, præſentatio, confirmatio, & inſtitutio. Vnde talis non facit fructus ſuos: idque etiam licet à tertia perſona taliter prouiſus id ignorauerit, niſi tamen contradixerit, vel niſi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, vt redderetur inhabilis, vel niſi bona fide poſſederit beneficium per triennium. Leſſ. *l. 2. c. 35. d. 31.* Lay. *l. 4. t. 10. c. vlt.* Bon. *d. 1. q. 7. p. 2. n.* 40. ex Gom. Garzia, &c. 3. Eficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per diſpenſationem Epiſcopi obtinendum: alijs tamen beneficijs iure ipſo non priuatur, nec ad alia obtinenda ſit inhabilis ante ſententiam Iudicis. Suar. *c. 57. n. 47.*

Reſp. 4. Simonia Confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licet accipiens promiſſionem viciſſim non impleuerit, inducit. 1. Excommunicationem Papalem vtriq; parti contrahenti. 2. Annullat reſignationem, & collationem beneficij, in quo eſt commiſſa, & inhabilitat ad idem poſtea obtinendum. 3. Priuat omnibus beneficijs & penſionibus ante obtentis; non tamen ante ſententiam latam. 4. Beneficia ſi collata ſoli Pontifici reſeruantur. Leſſ. *c. 35. d. 26.* Suar. *c. 43.* Laym. *n. 76.*

ARTICVLVS III.

An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum?

Reſp. 1. Nihil ſpirituale ſimoniacè acceptum, præter beneficium, (ſub quo continetur penſio ſecundùm Bon. negante Leſſ.) eſt reſtituen-

tuendum. Ratio eſt, quia cætera vel reſtitui non poſſunt, vt Sacramenta, vel non ſunt reſtituenda ante ſententiam, cum Canones aliud non ſtatuerint, ex Leſſ. *in* 68. Suar. Fill. &c. contra Az. & Lay. Bon. *d.* 1. *q.* 7. *p.* 3. *diff.* 2. Dixi *præter beneficium*: quia hoc retineri non poteſt, etiam ante Iudicis ſententiam; vt patet, tum ex *Cap. ſi quis neque* 1. *q.* tum ex 2. *Extra, Cum deteſtabile, de ſimonia*. v. Bon. *l. c.* Vbi addit etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos; tum quia nullo iuſto titulo poſſunt retineri, cum adeptio beneficij ſimoniaca, ſit ipſo facto irrita: tùm quia ſic expreſsè habetur in *Extr. Cum deteſtabile, de ſimonia*. v. D.Th. 2.2.*q.* 100. *a.* 6. Nau. *l.* 5. *conſ.* 62 Leſſ. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 31.

Reſp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat; item pro admiſſione ad Religionem iure poſitiuo reſtituendum eſt. Hoc tamen poſterius non niſi poſt latam ſententiam, ſi admiſſus in Monaſterium, maneat, quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt, modò in communem vſum conuertatur. v. Bon. *l. c.* Leſſ. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 10.

Reſp. 3. Acceptum pro beneficio aliaue re ſpirituali non ſecuta collatione, iure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum; quia deeſt titulus retinendi, cum non præſtetur id, pro quo eſt datum. Si verò res tradita ſit, ſimonia vtrimque completa, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ, & non danti: quia Eccleſia vtrumque punire intendit, vt Leſſ. Laym. hic *l. c.* §. 9.

TRACTATVS II.

De ſecundo præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam vſurpationem nominis Dei, qualis potiſſimum ſit blaſphemando, temerè iurando, vouendo, & non ſeruando: de quibus hic agendum.

CAPVT I.

Quid, & quotuplex blaſphemia.

REſp. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbum maledictionis, vel conuitij, ſeu contumeliæ in Deum, ſiue id fiat attribuendo ei falſa, ſiue negando vera, ſiue tribuendo creaturis, quæ ipſi debentur, ſiue etiam dicendo vera, ſed quæ ad eius dehonorationem ſeu vilipenſionem tendant: vt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. Ita comm. Doct. S. Th. 2. 2. *q.* 13. Bon. *d.* 3. *q.* 8. Sanc-

Digitized by Google

mor. cap. 32. Layman *l.* 4. *t.* 10. *cap.* 6. *&c.* Vnde reſolues.

1. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens, ei maledicit, item qui ait ſe aliquid acturum eo inuito: item qui eum negat, qui ſeriò iurat per Deos falſos, qui eum vocat Tyrannum, iniuſtum, nolle, aut non poſſe nos iuuare, non curare noſtra, dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia benè eſſe ordinata, melius in creatione quædam fieri potuiſſe aut debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe, & non tantùm in ira aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt cum hæreſi coniuncta: quòd in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecatiua. Hurt. 2. 2. *d.* 91. *ſ.* 12. §. 54.

2. Reuocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint; vt ſpuere in Cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſola mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blaſphemat item, qui in Sanctos, vel ſacram contumelioſus eſt, intellige, vt Sancti ſunt, ſiue cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita vt moraliter huius etiam honor cenſeatur tangi; quia alioqui tantùm erit contra Duliam, ſi nimirum contra illos, vt homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi ioco fiat, v. g. ſi Sanctos Criſpinum, & Criſpinianum voces ſutores, Ioannem, & Paulum Eunuchos: graue verò erit, ſi contemptim, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos. Licet verò blaſphemiæ in Deum non admittant paruitatem materiæ; multi tamen admittunt in ijs, quæ fiunt contra Sanctos. Eſc. *t.* 1. *Exer.*

4. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtantijs, important imminutionem diuini honoris, aut improperij: licet enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter: quamuis id ex ſubreptione ſæpè ſit veniale tantùm; ſi tantùm materialiter fiat.

5. In confeſſione exprimendum eſt ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè, & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. Laym. *l. c.*

6. Blaſphemat item, qui iniurioſè vſurpat membrum Chriſti; v. g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, Chriſma, & ſimilia ſacra: cum ea non ad perdendum, ſed ad ſaluandos nos data ſint; & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumq; rerum vilipenſionem contineri. Laym. *ibid. nu.* 12.

7. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eo quòd iuramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, vtpotè retractata propo-

Digitized by Google

ſito efficaci. Laym. *l.* 1. *t.* 2. *cap.* 3. *nu.* 6. v. Eſcob. *t.* 1. *cap.* 3. *n.* 36. Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. Laym. *loco cit.*

8. Interim plurimi excuſantur ob inaduertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam aiunt, ijs verbis aliud ſe non intendere, quam vſurpare tanquam interiectiones ſignificatiuas iræ ſuæ; tũ quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificatiua: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere vſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum ſunt inhonoratiua Dei.

9. Quod ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei ſeptem Sacramenta, v. g. ò Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo, & ſine ijs circumſtantijs, quibus contemptus importatur, non ſunt blaſphemiæ, ſed vana vſurpatio nominis diuini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia graue, vt Caiet. & Armilla, *v. Blaſphemia*, & Sanch. ſuprà. Quanquam propter periculum incidendi in blaſphemias, & quia rarò abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus eiuſque ſacra cenſetur inhonorari, rarò excuſantur, & meritò abſterrentur homines à ſimilibus dictis, vt notat Laym. *loco cit.*

10. In ira imprecari alijs dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant cum blaſphemijs, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio: quæ plerumque, (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob ſubitam commotionem, & inaduertentiam, ac defectum ſeriæ voluntatis, non eſt niſi venialis: quia cum ſe homines reflectunt, aiunt longè aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, ita vt videantur interiectiones tantùm quædam eſſe ad ſignificandam iram: tametſi Chriſtianos parum deceat tam abſurdis interiectionibus vti. Bon. *l. c.* ex Nau. Tol. Reg. &c. Bald. *d.* 25 *n.* 10. vbi etiam cenſet veniale tantùm eſſe, ſibimet ex ira dæmonem imprecari, eo quod non lædat grauiter charitatem. Verùm Mol. &c. non audent id excuſare à mortali, propter fæditatem, horrorem, & peruerſitatem. Graue autem eſt, ſi ſubditi Superioribus, filij parentibus, (licèt materialiter tantùm) ſic maledicant, præſertim in faciem: quia eſt graue contra debitam reuerentiam. Bald. *loco cit.* v. infrà *l.* 5. *cap.* 3. *d.* 6.

11. In ira vſurpare dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum: aſſidua tamen eius nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe grauis. Laym. *loco cit.*

12. In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ, videlicet vtrum contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundùm Suarez Sanch. Reg. Azor. Layman Diana *t.* 1. *R.* 50. Lugo *d.* 15. *nu.* 2. 17. contrarium tamen tenet Trull, *l.* 1. *num.*

 11. *d.* 2.

mor. cap. 32. Layman *l.* 4. *t.* 10. *cap.* 6. *&c.* Vnde reſolues.

1. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens, ei maledicit, item qui ait ſe aliquid acturum eo inuito: item qui eum negat, qui ſeriò iurat per Deos falſos, qui eum vocat Tyrannum, iniuſtum, nolle, aut non poſſe nos iuuare, non curare noſtra, dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia bene eſſe ordinata, melius in creatione quædam fieri potuiſſe aut debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe, & non tantùm in ira aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt cum hæreſi coniuncta: quòd in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecatiua. Hurt. 2. 2. *d.* 91. *ſ.* 12. §. 54.

2. Reuocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint; vt ſpuere in Cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſola mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blaſphemat item, qui in Sanctos, vel ſacram contumelioſus eſt, Intellige, vt Sancti ſunt, ſiue cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita vt moraliter huius etiam honor cenſeatur tangi; quia alioqui tantùm erit contra Duliam, ſi nimirum contra illos, vt homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi ioco fiat, v. g. ſi Sanctos Criſpinum, & Criſpinianum voces ſutores, Ioannem, & Paulum Eunuchos: graue verò erit, ſi contemptim, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos. Licet vero blaſphemiæ in Deum non admittant paruitatem materiæ; multi tamen admittunt in ijs, quæ fiunt contra Sanctos. Eſc. *t.* 1. *Exer.*

4. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtantijs, important imminutionem diuini honoris, aut improperij: licet enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter: quamuis id ex ſubreptione ſæpè ſit veniale tantùm; ſi tantùm materialiter fiat.

5. In confeſſione exprimendum eſt ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè, & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. Laym. *l. c.*

6. Blaſphemat item, qui iniurioſè vſurpat membrum Chriſti; v. g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, Chriſma, & ſimilia ſacra: cum ea non ad perdendum, ſed ad ſaluandos nos data ſint; & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumq; rerum vilipenſionem contineri. Laym. *ibid. nu.* 12.

7. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eo quòd iuramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, vtpotè retractata propo-

ſito

ſito efficaci. Laym. *l.* 1. *t.* 2. *cap.* 3. *nu.* 6. v. Eſcob. *t.* 1. *cap.* 3. *n.* 36. Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. Laym. *loco cit.*

8. Interim plurimi excuſantur ob inaduertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam aiunt, ijs verbis aliud ſe non intendere, quam vſurpare tanquam interiectiones ſignificatiuas iræ ſuæ; tū quia æquè ſe poſſunt aſſueſacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificatiua: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere vſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum ſunt inhonoratiua Dei.

9. Quod ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei ſeptem Sacramenta, v. g. ò Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo, & ſine ijs circumſtantijs, quibus contemptus importatur, non ſunt blaſphemiæ, ſed vana vſurpatio nominis diuini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia graue, vt Caiet. & Armilla, *v. Blaſphemia*, & Sanch. ſuprà. Quanquam propter periculum incidendi in blaſphemias, & quia rarò abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus eiuſque ſacra cenſetur inhonorari, rarò excuſantur, & meritò abſterrentur homines à ſimilibus dictis, vt notat Laym. *loco cit.*

10. In ira imprecari alijs dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant cum blaſphemijs, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio: quæ plerumque, (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob ſubitam commotionem, & inaduertentiam, ac defectum ſeriæ voluntatis, non eſt niſi venialis: quia cum ſe homines reflectunt, aiunt longè aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, ita vt videantur interiectiones tantùm quædam eſſe ad ſignificandam iram: tametſi Chriſtianos parum deceat tam abſurdis interiectionibus vti. Bon. *l. c.* ex Nau. Tol. Reg. &c. Bald. *d.* 25 *n.* 10. vbi etiam cenſet veniale tantùm eſſe, ſibimet ex ira dæmonem imprecari, eo quod non lædat grauiter charitatem. Verùm Mol. &c. non audent id excuſare à mortali, propter fæditatem, horrorem, & peruerſitatem. Graue autem eſt, ſi ſubditi Superioribus, filij parentibus, (licèt materialiter tantùm) ſic maledicant, præſertim in faciem: quia eſt graue contra debitam reuerentiam. Bald. *loco cit.* v. infrà *l.* 5. *cap.* 3. *d.* 6.

11. In ira vſurpare dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum: aſſidua tamen eius nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe grauis. Laym. *loco cit.*

12. In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ, videlicet vtrum contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundùm Suarez Sanch. Reg. Azor. Layman Diana *t.* 1. R. 50. Lugo *d.* 15. *nu.* 2. 17. contrarium tamen tenet Trull. *l.* 1. *num.*

 11. *d.* 2.

31. d. 2. num. 5. cum Diana *p. 1. de circumſt. R. 30.*

Clericus publicè blaſphemans Chriſtum, vel Mariam primò eſt mulctandus priuatione fructuum vnius anni.

Si iterum; Beneficio, quod habet, priuetur.

Si tertiò; omnia beneficia ammittat, & ad ea ſit inhabilis.

Laicus primò, aut etiam ſecundò, pecuniâ mulctetur; tertiò grauem pœnitentiam publicè agat iuxtà Sacros Canones. Ita Leo. X. in later. Conc. ſeſſ. 9. tit. de Refor. Curiæ. Conc. Prou. 1. tit. de Blaſph.

CAPVT II.

De Iuramento.

DVBIVM I.

Quid ſit Iuramentum?

RESpondeo. Iuramentum eſt inuocatio tacita vel expreſſa nominis diuini, tanquam primæ, & infallibilis veritatis, in teſtem alicuius rei. Hæc autem inuocatio in eo conſiſtit quod iurans, quantum in ſe eſt, cupiat ac velit, Deum id quod iurat, teſtari, manifeſtare (ſi & quando nimirum illi placuerit, ſiue in hac vita, ſiue in altera) tanquàm quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. Ita communiter Doctores S. Thom. 2. 2. *quæſt. 89. art.* 1. Bon. *d. 4. quæſt. 1. p. 1.* Sanc. 3. *mor. cap.* 1. Laym. *l. 4. t. 3. cap.* 1. Vndè reſoluitur.

1. Quoad forum internum, iurat quiſquis interiùs intentionem habet, ſiue formalem, ſiue virtualem, & inuocat Deum in teſtem, ſiue his, ſiue illis verbis ac ſignis, ſiue etiam nullis vſus ſit: ita ſi quis vtatur verbis nullo modo importantibus iuramentum, & is tamen ea putet eſſe iuramenta, verè iuret: & contra Suar. *l. 1. cap.* 1. Sanch *l. 3. cap.* 1. Laym. *l. 4. t. 3. cap.* 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ iurandi rationem habeant, ac proindè quæ verba licitè vſurpari in conuerſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

2. Quando dubium eſt de iurantis intentione, iudicari ſolet ſecundùm communem acceptionem verborum, quibus eſt vſus.

3. Veram rationem iuramenti habent hæ formulæ: teſtor Deum, vel inuoco Deum teſtem; item, *auff meinem eidt: ben meinem eidt; Sopra la mia fede giuro*; niſi aliud de vſurpantis intentione conſtet, quia multi ita loquuntur, v. g. *ich ſchvvere dir ein eidt*, vel, *ben meinem eidt; non ſò giuramento è lo giuro*, hoc vel illud faciam: quorum tamen mens non eſt ſeriò id iurare, ſed tantùm iracundè, & grauius affirmare. Laym. *loco cit. cap.* 2.

4. Fides

4. Fides à Sacerdotibus loco iuramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, vti & formula illa Principum, *ben Vuler Furſtlichen Ehren, oder Cremen; da Prencipe, ò per l' honor mio di Prencipe*, etſi non ſint iuramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promiſſionis; vti & ſi à perſonis illuſtribus, vel nobilibus dicatur, *ben meiner Adlichen Ehren, Zrevven, vnd Slauben: da Gentil' huomo, ò da Cauagliere* v. Laym. *loco cit. cap.* 2.

5. Formulæ hæ, Deus nouit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus nouit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narratiuè proferri, non inuocatiuè, (atque adeò non ſunt iuramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circumſtantijs probetur. Laym. *l. c. nu.* 4. Bonac. *q.* 1. *p.* 2. ex Suarez, Leſſ. Sanch. &c.

6. Non ſunt iuramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v. g. expono caput meum, amputentur mihi aures ni ita ſit, &c. v. Sanch. *loco cit. num.* 42.

7. Non verè iurat, qui vt iuramentum coactus vitet, dicit ſe iurare per omne id, per quod poteſt: quia cum nulla res ſit, per quam abſque neceſſitate iurare licitè poſſit, cenſetur per nihil iurare intendiſſe.

8. Non ſunt iuramenta, (quod Confeſſarij, & Catechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, in fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c. vt habet. Leſſ. *cap.* 42. *d.* 1. Bon. *loco cit.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ, & notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus, eſſet tamen iuramentum, dicere per fidem Catholicam, per S. Euangelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei, & Euangelij auctor. Vide Laym. *loco cit.*

9. Non iurat qui dicit tam verum eſt, quam ſol lucet, quam hic ſedeo, ambulo, &c. Vndè etſi comparatio falſa ſit, tantùm eſt mendacium, cum nullus in teſtem inuocetur. Idem eſt, ſi dicas quod dico eſt Euangelium, eſt inſtar fidei, eſt de fide, &c.

10. Quamuis hæ, & ſimiles comparationes (tam verum eſt quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in venerabili Sacramento, quàm verum eſt Euangelium: item, tam ſum innocens quàm B. Virgo vel S. Franciſcus, &c.) communiter videantur continere iuramentum cum blaſphemia, id tamen non ſatis apparet, quia nullus in teſtem inuocatur. Neque videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem; vt ſenſus ſit, hoc eſſe verum ſuo modo, ſicut alterum eſt verum ſuo modo. (Tunc verò eſſet blaſphemia, ſi vſurpans intenderet ſignificare, tantam eſſe ſecundùm æqualitatem,) in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate fidei. Sanchez 2. *mor. cap.* 31.

11. Non eſt iuramentum cum quis iurat per creaturas, in quibus nihil diuinæ bonitatis ſpecialiter elucet: quia tunc non cenſentur adduci cum relatione ad Deum, vt ſi dicas: iuro per hanc barbam, veſtem, &c. Cenſetur autem iuramentum, cum ſit per creaturas nobiliores: cum per eas nunc accipiatur earum Creator, vt qui in ijs ſingulariter reſidet, ac relucet, ſic v.g. dum iuratur per Cœlum intelligitur illius habitator, dum per Terram is, cuius hæc eſt ſcabellum: dum per Templum, is; qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui inſtituit; dum per Crucem, is, qui in ea fixus eſt; dum per Euangelia, ea tangendo aut nominando, is, cuius ea verba ſunt. Bonac. *quæſt.* 1. *p.* 1. *num.* 4. ex Suar. Sanch. *ll. cc.*

DVBIVM II.

Quotuplex ſit iuramentum?

Reſp. Diuiſiones aliquot communiter afferuntur, ſed tantum accidentales, quæ ſpeciem non mutant, vt in confeſſione diſtinguere non ſit opus. Suar. Leſſ. Bon. *p.* 2. Itaque diuiditur.

Primò. In *Verbale*, *Reale*, & *Mixtum*: cum videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, vt erectione digitorum contactu Crucis, ſceptri, Euangeliorum: vel & verbis ſimul, & actione corporali, vndè & vocatur iuramentum corporale, v. Bon. *pag.* 2.

Secundò. In *Inuocatorium* ſeu conteſtatorium, & in *Execratorium* ſeu imprecatorium. Illud eſt, quo Deus ſimpliciter vt teſtis inuocatur, hoc autem, quo non ſolùm vocatur vt teſtis, ſed etiam vt vindex, cum iurans ſe vel alium, delictum, vel aliquid ſui aut ſuorum, ſubijcit Deo puniendum, ſi falſum dicat; vt, ita me Deus amet, adiuuet; puniat me Deus: faciat Deus vt hinc nunquam ſanus ſurgam: nec coniugem, nec liberos viuos hodiè intuear: tollat me Deus ſubitanea morte: in æternum damnet: ſuper animam meam, &c. in quibus quando falsò iuratur; an ſit coniuncta altera ſpecies malitiæ contra charitatem ſui, aut proximi, Scholaſtici controuertunt. Negant Suar. Val. &c. quia non ſolet quis, etiam amico ſuo tale malum ex animo imprecari, ſed potius cogitat Deum non facturum eſſe. v. Bon. *d.* 4. *q.* 1. *p.* 2.

Tertiò. In *Aſſertorium*, & *promiſſorium*. Illud eſt, quò præterita vel præſentia affirmantur, aut negantur; hoc autem eſt, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium, vt v.g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri poteſt ad promiſſorium. In confeſſione non opus eſt explicare vtrum per Deum, an Sanctos iuraueris: quia eſt eiuſdem ſpeciei malitia, cum iurans ſemper intendat Deum adducere in teſtem. Suar. Leſſ. *cap* 42. Lugo *d.* 16. *num.* 286.

DVBIVM

DVBIVM III.

An, & quando ſit licitum iurare?

Reſp. Iuramentum ſi debito modo fiat, licitum eſt. Eſt de fide. Et quidem eſt actus Religionis, vt omnes docent. Tunc autem debito modo fit; cum in eo obſeruantur hæc tria. 1. Eſt iudicium, quod exigit, vt cum diſcretione, prudentia, conſideratione ac reuerentia non ſine neceſſitate, aut graui cauſa fiat. 2. Eſt iuſtitia, quæ exigit, vt quod juratur ſit res iuſta, licita, & honeſta. 3. Eſt veritas, vt nimirum ſit res vera, aut ſaltem ex graui ratione putetur eſſe vera; itaut, prout ex defectu alicuius horum minor aut maior in Deum iniuria, aut irreuerentia redundare cenſetur, ita quoq; maius aut minus committatur peccatum. Vndè reſoluitur.

1. Quod ad iudicium, ſi hoc ſolùm deſit, vt plurimum eſt veniale tantùm; vt ſi abſque neceſſitate iuretur, ſiue ex leuitate quadam animi, ſiue ex conſuetudine, v. Sanch. *l.* 3. *cap.* 6. *num.* 22 Leſſ.

2. Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari poteſt, iuxta quantitatem negligentiæ, quam iurans admittit in inueſtigatione veritatis, vel tollenda conſuetudine. Sanchez *num.* 10.

3. Et ſic mortalis eſt ſtatus illorum, qui non tollunt conſuetudinem iurandi ſine attentione, ſiue verum ſit, an falſum, quod iurare ſolent.

4. Quod ad iuſtitiam ſpectat, peccat mortaliter, qui iurat ſe facturum rem mortaliter malam; vt ſe aliquem interfecturum: quia eſt grauis irreuerentia, diuina authoritate ſe ad peccatum mortale quaſi obligare; ita vt hic duæ malitiæ concurrant: vna, quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur authoritate Dei, odio habentis omne malum. Bon. *l. c. p.* 3. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 42. *d.* 3.

5. Venialiter autem peccat qui iurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut friuolam; cum ibi leuis tantùm irreuerentia cenſeatur. Bon. *ibid.* Leſſ. *l. c.*

6. Item peccat venialiter, qui iurat aliquid contra conſilia Euangelica; vt ſe non ingreſſurum religionem, non daturum eleemoſynam, aut mutuum. Suarez, Leſſius, Sanch. Bon. *loco cit.*

7. Quod ad veritatem ſpectat; cum hæc deeſt, peccatur mortaliter; quia committitur grauis in Deum irreuerentia; quippè cum adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatem neſciat, vel velit aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hic excuſat leuitas materiæ: quia ſiue hæc ſit grauis, ſiue leuis; ſeria, ſiue iocoſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale iuramentum dicitur periurium S. Thom. 2. 2. *q.* 97 *art.* 7. Leſſ. Sanch. Bon. *l. c.* An autem, & quando periurium poſſit eſſe veniale per accidens, v. Eſcob. *t.* 1. *cap* 3 *num.* 6.

XXIV. *Vocare Deum in teſtem mendacij leuis, non eſt tanta irreuerentia propter quàm velit, aut poſſit damnare hominem. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

8. Nec excuſatur, qui iurat verum, ſi is putabat eſſe falſum, vel qui iurat pro certo, de quo ipſe dubitat, etſi à parte rei verum ſit. Sot. Nauar. Bonac. *loco cit.*

9. Peccat æquè grauiter, qui ab altero exigit iuramentum, ſciens eum eſſe peieraturum. Excipe, niſi iuſta cauſa, & neceſſitas exigat; quia tunc periurium ex ſola peierantis malitia ſequitur, nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cum vtatur ſuo iure. Quod tamen extra iudicium rarò habet locum in priuatis perſonis. S. Thom. *quæſt.* 89. Suar. *l.* 3. *cap.* 13. & 24. Sanch. *l.* 3 *cap.* 3

10. Non peierauit, qui iurauit aliquid re ipſa, falſum, quod ipſe bona fide, & cum ratione putauit eſſe verum.

11. Excuſari ſubindè quidam ſimplices à mortali periurio videntur poſſe, ratione inconſiderationis; cum vſurpant quaſdam formulas iuratorias, vt per animam meam; puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocari iuramentum, non tamen apprehendunt, quod iurare ſit aliquid graue, & inuocare Deum in teſtem, ſed tantùm apprehendunt confuſam aliquam rationem mali non tanti momenti. v. Bon. *l. c.* Lay. *c.* 14.

DVBIVM IV.

An in iuramento liceat vti æquiuocatione?

Reſp. Iurare cum æquiuocatione, quando iuſta cauſa eſt, ipſa æquiuocatio licet, non eſt malum: quia vbi eſt ius occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreuerentia fit iuramento. Quod ſi ſine iuſta cauſa fiat, non erit quidem periurium, cum ſaltem ſecundùm aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictionem mentalem verum iuret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem, cum ſit grauis irreuerentia, ad alterum in re graui decipiendum, vſurpare iuramentum. Ita communiter Doctores. vide Sanch. *l.* 3. *c.* 6. Bonac. *p.* 12. Laym. *c.* 13. Vndè reſoluitur.

1. Grauiter peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua iurat: quia tunc tenetur vti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, inquit Tolet. *l.* 4. *c.* 21. eo quod non habeat rationem æquiuocandi.

2. Grauiter item peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando iuramentum iuſtè exigitur, vt à Iudice vel Superiore, in re graui. Bon. *l. c.*

3. Si autem fiat tale iuramentum in re leui, per iocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, vt probabiliter docet. Sanc. *l.* 3. *c.* 6. contra alios: quia ſola diſcretione ſiue iudicio caret. v. Bon. *l. c.*

4. Li-

Digitized by Google

4. Licét æquiuocè iurare, ſi iuramentum exigatur iniuſtè, vt v. g. ſi quis exigat iuramentum, qui ius non habet, v. g. Iudex incompetens: vel ſi non ſeruet ordinem iuris. Item ſi exigatur per vim, iniuriam, metum, verbi gratia, ſi vir exigat iuramentum ab vxore de adulterio; ſi latrones exigant à te lytrum cum iuramento. Sayr. *l.* 4. *c.* 5. & *l.* 12 *c.* 17. Leſſ. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *dub.* 15.

5. Qui exterius tantum iurauit ſine animo iurandi, non obligatur, niſi fortè ratione ſcandali, cum non iurauerit, ſed luſerit. In foro tamen externo poteſt cogi vt ſeruet. Sanc. 7. *mor. c.* 10. *n.* 11. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 10.

XXV. *Cum cauſa licitum eſt iurare ſine animo iurandi, ſiue res ſit leuis, ſiue grauis.*

XXVI. *Si quis vel ſolus, vel coram alijs, ſiue interrogatus, ſiue propria ſpontè, ſiue recreationis cauſa, ſiue quocumque alio ſine iuret ſe non feciſſe aliquid, quod reuera fecit intelligendo intrà ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam, ab ea in qua fecit, vel quoduis aliud additum verum, re vera non mentitur, nec eſt periurus.*

XXVII. *Cauſa iuſta vtendi his amphibologijs eſt, quoties id neceſſarium aut vtile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ità vt veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.*

XXVIII. *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare iuramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad mentem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

Quæ, & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorij?

Reſp. In iuramento promiſſorio duæ affirmantur veritates, vna de præſenti primaria, quod ſcilicèt iurans habeat animum implendi, quod promittit: altera ſecundaria de futuro, quod ſcilicèt impleturus ſit ſuo tempore quod promittit: ſiue promittat Deo, & eſt votum cum iuramento, ſiue homini, & eſt iurata promiſſio humana. Vndè oritur obligatio implendi, ſi rationabiliter poſſit. Ita comm. DD. vt Laym. *l.* 4. *t.* 3. *cap.* 6. Bon. *p.* 7. Vndè reſolues.

1. Defectu primæ veritatis iurans verè peccat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſiue materia ſit parua, ſiue magna; licita ſiue illicita: vel ſi dubitat an facturus ſit necne, quod iurat, vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile vt impleat, quod promittit, quia quoad iſtam veritatem præſentem, promiſſorium ab aſſertorio non differt:

vndè nec paruitas materiæ excuſat. *Ibidem*.

2. Defectu ſecundæ veritatis verè peierat, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt. Id ſolum hic dubitatur, an qui promiſit rem exiguam cum iuramento, vt v. g. dare alteri vnum pomum, vel nummum pro eleemoſyna, vel caſtigare prolem, vel inter vendendum nolle ſe minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingreſſu portæ, &c. An inquam ſub graui peccato teneatur hæc ſeruare? Vbi ſpeculatiuè quidem videtur quod ſic, quia verè adductus eſt Deus vt teſtis, quod ſit facturus, ergò ſi ſine cauſa non facit quantum in ſe eſt, facit Deum teſtem falſum. Caiet. Valent. Tolet. *lib*. 4. *cap*. 22. Nihilominus probabiliter alij tenent contrarium, vt Sanch. v. Laym. ſupra *cap*. 14.

3. Illud certum eſt, quod ſi ex eo quod iuraſti tantummodò, parum aliquid non ſerues, non eſſet graue, v. g. ſi iuraſti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. Sanch. *t*. 1 *l*. 4. *c*. 12. *num*. 21. quia tunc excuſat paruitas materiæ. Et ſic excuſantur, qui iurant ſeruare ſtatuta alicuius Capituli, Collegij, Vniuerſitatis, &c. ſit poſtea paruum aliquod ſtatutum violent. Et idem dic de Tabellionibus iuratis, & alijs miniſtris iuſtitiæ; vt & de eo, qui ex ſumma, quam alteri ſe daturum iuraſſet, parum tantùm detraheret. Nauar. Suarez, Sanch. vide Laym. Bonac. *quæſt*. 14.

4. Obligaris probabiliter iuramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per iniuriam ac metum; vt ſi oblitus vti æquiuocatione, iuraſti prædonibus dare lytrum, vſurario vſuram. Bec. 2. 2. *q*. 82. *&c*. Negat tamen Azor. *t*. 1 *l*. 11. *c*. 7. *q*. 2. in materia tamen matrimonij quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam iuramentum extortum de eo contrahendo; videtur, relaxatum ipſo iure, ait Cai. *v periurium*, Suar. *cap*. 9 Sanch. Bon *p* 9.

5. Obligaris item, etſi iuramentum ſit errore, aut dolo extortum, ſi dolus, vel error verſetur tantùm circa circumſtantias accidentales, non magni momenti; nam ſi verſetur circa ſubſtantiam: vt v. g. ſi annulum te daturum alteri iures, putans eſſe ferreum, cum ſit aureus; vel circa circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non iuraſſes, non obligaris, v. Sanch. *l*. 3 *cap*. 11. *num*. 11. Suar. &c.

6. Non inducit vllam obligationem, ſi iures rem malam, aut vanam, aut inutilem; aut vt habet Cai. indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantijs cohoneſtatur; quia iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. Bon. & alij communiter! Vbi nota ex Laym. ſupra *c*. 6. Iuramentum non conualeſcere; etſi talis res illicita, & vana, poſteà mutatis circumſtantijs fiat honeſta, cum iuxta regulam 18. iuris in 6. non firmatur tractu temporis, quod initio non ſubſiſtit.

7. Nec

Digitized by Google

7. Nec obligaris implere, ſi quid iuraſti contra conſilia Euangelica, vt non ingredi Religionem, non dare eleemoſynam, &c. Mol. Sanch. Laym. *l.* 4. *t.* 3. *cap.* 6. Et licet peccaſti talia iurando, non tamen peccas non implendo, v. Caiet. *v. periurium*.

8. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, vt v. g. Religionem, ſi aliquid iuraſti in vtilitatem aut gratiam alicuius hominis aut aliquorum; dummodo ſit honeſtum, & ſine peccato impleri poſſit. Vndè v. g. Alumnus, qui iurauit ſe ſeruitutem præſtaturum Principi, aut huic vel iſti Eccleſiæ, &c. non poteſt ingredi Religionem ſine relaxatione. Excipe tamen, ſi iuraſſes Titiæ eam ducere: nam eo caſu potes ea relicta ingredi Religionem: quia iuramentum ſortitur naturam actus, cui apponitur; promiſſioni autem Matrimonij hæc tacita conditio ineſt, niſi ingrediar Religionem, vide Laym. *cap.* 6. Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 1. *p.* 3.

Reſp. 2. Iuramentum promiſſorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum eſt, quo promiſſio vel propoſitum cui eſt annexum. Ratio eſt, quia acceſſorium ſequitur principale, ideoque quando non obligat promiſſio, nec obligat iuramentum appoſitum, Leſſius *l.* 2. *cap.* 42. *d.* 2 Bon. *d.* 4. *q.* 1. *t.* 6. Trull. *l.* 2. *cap.* 1. *d.* 17. Vndè reſolues.

1. Titius qui cum iuramento promiſit nuptias Bertæ diuiti, ſanæ, virginis, bonæ famæ, &c. non tenetur ſtare iuramento, poſtquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam; quia promiſſio ipſa non obligat eo caſu.

2. Qui vrbanitatis cauſa iurauit ſe ante alterum non ſeſſurum, bibiturum, vel ingreſſurum domum, &c. non peccat contra iuramentum, ſi coactus ab altero prius ſedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promiſſio illa vel propoſitum habet tacitam conditionem adiunctam (niſi me coegeris) qua ſublata non obligat, & conſequenter nec iuramentum; tum quia relaxatur ab altero cedente iuri ſuo, Bonac. *loco cit.* Sanch. Leſſ. Trull.

3. Qui iurauit ſe ſeruaturum decreta, & regulas vel ſtatuta alicuius Congregationis, Vniuerſitatis vel Capituli, tantùm tenetur ſeruare ea, quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt in vſu, vel ſeruantur à maiore parte Capituli, niſi tamen aliud conſtet de mente iurantis, vel hic voluerit ſe ad illa independenter à ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. Trull. *loco cit.* Azor. Leſſ. Diana *p.* 2. *t.* 5. *in R.* 39.

4. Qui iurauit ſe ſeruaturum ſecretum, non peccat contra iuramentum illud detegendo, quando non poteſt illud celari abſq; graui ſuo, vel alterius damno; quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur obligare, niſi hac conditione, (ſi non noceat.) Syl. Bon. Sanch. Trull *loco cit.*

5. Qui

5. Qui iurauit Iudici ſe dicturum quæ nouit, non tenetur reuelare occulta. Ratio patet. Leſſ. Bon. Trull. *loco cit.*

6. Qui iurauit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi iuramenti ſoluere, ſi à creditore terminus ſolutionis prorogetur: quia cum hic cedat iuri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter iuramenti. Azor. Bon. Trull. *loco cit. num.* 19.

DVBIVM VI.

Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit?

Reſpond. Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur, à Tolet. & Caiet. recenſentur iſti. 1. Si quod bonum erat tempore iuramenti, propter circumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditiuum maioris boni, vel melius ſit omitti quàm impleri, Sanch. *c.* 15. 2. Si iuramentum mutes in opus aliquod apertè melius, & Deo gratius; id enim quiſque per ſe poteſt, vt habet Tol. *cap.* 23. Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum iuraſſes: nec enim Deus illum vult defraudari. 3. Si notabiliter mutetur ſtatus rei, vt ſi v. g. iuraſſes aliquem punire iuſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſet ei ſine periurio condonare: quia iuramentum obligabat ſeruato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. Laym *cap.* 9.

4. Si res iurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magis illius deſtructiua: vt ſi v. g. ex correctione impœnitentis filij notaretur is magis deſtruendus, quàm emendandus; aut ſi turbanda familia; ſecuturæ rixæ cum vxore, & ſic præſtet non corrigere. Reg. *l.* 18 *c.* 56. Bon. *l. c. p.* 14. 5. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quouis promiſſorio iuramento tacitè ſubintelligi naturaliter DD. docent. Tales autem ſunt, vt Lay. dicit ſup. *c.* 9. 1. Si potero. 2. Saluo iure ſuperioris. 3. Niſi res notabiliter mutetur. 4. Niſi obligatio tollatur. De quo ſequens dubium.

DVBIVM VII.

Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, & diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?

Reſp. De hoc ex conditionibus iam poſitis, & poteſtate Superiorum in ſuos, ac ſuorum vota, à Layman hic *cap.* 11. & alijs communiter hæc traduntur.

1. Quod ſpectat ad irritationem, irritare, & annullare poteſt iuramentum omnis Superior, maritus, aut dominus, qui & quomodo irritare poteſt ſuorum vota, Sanc. *c.* 19. *n.* 7. Suar. Azor. Fill. *l.* 25. *c.* 9. *q.* 9. *p.* 17. *n.* 6. Caput ſeq. 2. Poſ-

2. Poſſunt, & ijdem irritare iuramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotieſcumque ipſam promiſſionem ſeu contractum infirmare ijs conceſſum eſt.

3. Quoad diſpenſationem: quicumq; habet poteſtatem ordinariam vel delegatam, vel priuilegium diſponendi in votis, poteſt in ijſdem diſpenſare, etiamſi iurata ſunt.

4. Quoad commutationem, eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione.

5. Quod attinet ad remiſſionem, ſiue relaxationem: iuramentum factum in fauorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt, aut cui is, & promiſſa materia ſubiecta eſt.

6. Et is quidem poteſt remittere, etſi talis fauor ei iuratus eſſet propter Deum; v. g. ſi quis propter Deum iuraſſet pauperculæ eam ducere, poteſt ipſa iuramentum illud relaxare, vt habet Nauar. & alij, contra Sotum, & Sylu. quia licet iuramentum principaliter factum ſit propter Deum, quia tamen executio eſt in fauorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7. An etiam ciuilis poteſtas relaxare poſſit iuramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus, quando iuſta cauſa ſubeſt, v. g. quia metu, vel per aliam iniuriam extorta ſunt, controuertitur. Alij negant, alij aiunt apud Laym. Probabile eſt, quod docet Sanch. *l.* 3 *cap.* 12. cum Suarez, non poſſe relaxare directè, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat; ſed tantùm indirectè, v. g. ratione materiæ, vel ſupplendo vicem eius cui iuratum eſt, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum ſpectantia circa iuramentum, vide apud Layman ſuprà *cap.* 11. Bonac. *loco cit.*

CAPVT III.

De Voto.

DVBIVM I.

Quid ſit votum, & quotuplex?

RESpondeo. 1. Eſt promiſſio facta Deo, deliberatè, de bono poſſibili, & meliori. D. Thom. 2. 2 *q.* 88. v. Sanch. & Laym *l.* 4. *t.* 4. Vndè patet, quod Votum ſit actus latriæ ſoli Deo debitus. Quarè dum vouemus quicquam Sanctis, ſenſus eſt, voueri ea Deo in honorem ſimul Sanctorum, ſicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorumdem honorem. Porrò ex ſingulis particulis datæ definitionis, multi caſus reſoluuntur: quos vt vitetur confuſio, & conſulatur memoriæ, ſeparatis dubijs proponam.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Diuiditur Votum. 1. In *Abſolutum*, & *Conditionatum*. Illud eſt, quod fit ſine vlla conditione, vt voueo eleemoſynam; hoc autem, quod fit cum conditione, ita vt niſi hac poſita non exurgat obligatio; vt voueo eleemoſynam, ſi ſanitati reſtituar, vel (quod dicitur *Pœnale*) voueo facere diſciplinam, ſi hoc fecero. 2. In *Solemne*, & *Simplex*. Illud eſt quod vt tale acceptatur ab Eccleſia, & ſunt hæc duo: votum Caſtitatis, quod maioribus Ordinibus annexum eſt, & votum Profeſſionis religioſæ. Simplex autem votum eſt, omne aliud quod talem ſolemnitatem non habet. Vbi ſciendum, quod votum ſolemne reddit perſonam iure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum vt ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum: vide infrà *lib. 4. cap. 1. tract. de ſtatu Relig.* Simplex autem tale votum, v. g. caſtitatis, (excipio, quod in Societate IESV emittitur poſt Nouitiatum) aut ingrediendæ Religionis, etſi reddat contractum, v. g. matrimonij illicitum non tamen inualidum: vide infrà *l. 6. de matrimonio*. 3 In *Reale*, & *Perſonale*. Illud eſt, cum pecunia, vel alia res externa pretio æſtimabilis promittitur, vt calix, eleemoſyna: hoc autem, cum aliqua hominis actio, vel ceſſatio ab actione, vt votum ieiunij, peregrinationis, abſtinentiæ à luſu. His aliqui adiungunt Mixtum ex vtroque, vt ſi voueas peregrinationem cum oblatione alicuius rei. Vide Leſſius *lib. 2. cap.* 40.

DVBIVM II.

Qua requiratur voti deliberatio, & intentio?

Reſp. Cùm Voti obligatio ſit grauiſſima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, qua quis liberè, & directè in ſe vouerit promittere, cum animo ſe obligandi. Ita Doctores communiter. Leſſ. Bonac. *d* 4. *queſt. 2. p. 1.* Vndè reſolues.

1. Ætas, & vſus rationis ad vouendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in ſe volitum. Excipe tamen votum ſolemne Religionis, quod inualidum eſt ante certam ætatem.

2. Non obligat votum factum cum ſemiplena animaduerſione, vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu, vel conſuetudine, lingua mentem præueniente, vel ex calore iracundiæ rationis vſum auferente. Azor. Sanch. Trull. *l. 2 cap. 2. d. 1.* Vbi notat, non eſſe ſufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, ſi vouentem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, rarò, & vix vnquam impedire vſum rationis.

3. Quod ſi is qui ſcit ſe vouiſſe, dubitat an cum ſufficienti deliberatione, & vſu rationis, ob defectum ætatis, ſiquidem vouit ante ſeptenpium,

Digitized by Google

nium, votum non obligat, niſi conſtet de ſufficienti rationis vſu, quia dum ius in tali non præſumit; & poſſeſſio ſtat pro libertate. Si verò poſt ſeptennium vouit, obligat; quia poſſeſſio eſt pro Voto, cum præſumatur vſus rationis, niſi conſtet oppoſitum. Si denique dubitet, vtrum ante, an poſt ſeptennium vouerit, teneri Voto vult Sanch. & Palaus: negat Dian. &c.

4. Vota facta in ebrietate, etiam ante præuiſa: & ſic volita in cauſa, non ſunt valida, cum non ſint volita in ſeipſis, & directè: bonum autem non conſurgat niſi ex integra cauſa, quamuis ad peccatum ſatis ſit voluntarium indirectè, & in cauſa. Laym. *l.* 4. *t.* 4. *c.* 1. *n.* 4.

5. Vota facta in metu non incuſſo ad hoc ipſum, vt votum extorqueretur, valida ſunt, quia ſunt ſimpliciter voluntaria, & deliberata: facta autem in metu iniuſtè incuſſo ad ipſum votum extorquendum, inualida ſunt *ex communi*, non quia non ſint voluntaria, ſed quia vel ius ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim iniuſtæ coactioni, idque, ſiue metus ſit grauis, ſiue leuis; dummodo quis formaliter ex ſolo tali metu voueat. Suar. *de Voto, l.* 1, *c.* 8. Sanch. Fill. *t.* 26. *c.* 1.

6. Quoad Vota emiſſa ex errore, ſi error fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ, vel circa conditionem ſubſtantialem, vel circa finem, ſiue rationem formalem ac motiuum vouendi. Votum nullum eſt, vt v. g. 1. Circa ſubſtantiam, ſi quis voueret certum aliquem ſuum calicem, quem putat argenteum, cum ſit aureus, vel ſe ingreſſurum certum Monaſterium: putans eſſe Ordinis Sancti Benedicti, cum ſit Carthuſianorum. 2. Circa conditionem ſubſtantialem; ſi quis v. g. voueret ſe ingreſſurum Monaſterium, vbi putaret religioſam diſciplinam, & eſſentialia Religionis ſeruari accuratè, & tamen non ita eſſet; vel ſi voueret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans tantùm diſtare centum miliaribus, cum tamen diſtarent trecentis. 3. Circa cauſam finalem; ſi quis v. g. voueret aliquid in gratiarum actionem, pro ſanitate parenti reddita, & is re ipſa non fuiſſet ægrotus, vel eſſet mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum eſt; quia hic deficit liber conſenſus, qui non fertur in incognitum, & nihil tam eſt contrarium conſenſui, quam error. Fill. *t.* 25. *cap.* 1.

7. Vota quæ emittuntur poſt Nouitiatum, in quocunque approbato Ordine, inſtar matrimonij carnalis, non ſunt irrita ob vllum errorem, niſi ſolum ſubſtantialem circa ſubſtantiam.

8. Si error circa conditionem ſubſtantialem ſit de re parui momenti, non redditur Votum irritum, vt ſi iter peregrinationis, quam quis vouit, ſit paulò longiùs quàm putabatur, quia parum reputatur pro nihilo. Item ſi error ſit tantùm circa cauſam impulſiuam valet Votum: quia illa eſt tantùm cauſa ſecundaria, qua ſepoſita actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundùm ſubſtantiam. Neque talis error in cæteris con-

tracti-

tractibus actum vitiat: v. g. vouit aliquis peregrinationem Romam ſtudio colendi Deum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſiuam, vt inuiſeret fratrem, quem putauit eſſe Romæ, quem etſi intelligat deindè iſtic non eſſe, non ideò deſinit obligari Voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare vltra intentionem vouentis. Sanch. *l.* 4. *c.* 2. Leſſ. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 2.

9. Ad votum non ſufficit nudum propoſitum, licet firmiſſimum: quia qui tantùm propoſuit, non tenetur ſub peccato præſtare: qui autem Voto promiſit, obligatur ſub peccato & niſi præſtet, agit contra fidem Deo datam. Bon. *p.* 1. Laym. *l. c.*

10. Ad Votum aliquando ſufficit promiſſio implicita, vt patet in ſuſceptione Ordinum ſacrorum, vbi licet non dicatur voueo, vel promitto caſtitatem, Votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipſo, quod ſciens Eccleſiam annexuiſſe ijs ordinibus iſtud Votum, eos ſuſcipis. An verò, ſi quis planè id ignoraret, adhuc cenſeretur vouere ex implicita intentione, dubium eſt. Aliqui aiunt; aliqui probabilius negant, dicuntque talem teneri ad caſtitatem, non ex Voto, ſed ex Eccleſiæ præcepto. Sanch. *de matr. l.* 2. *d.* 27. *nu.* 21. Bon. *q.* 2. *p.* 1. *& comm.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, ſed tamen ſe non obligandi, nullum eſſet Votum, ſecundùm Nauar. Sylu Sanc. *n.* 27. Leſſ. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 1. *n.* 6. Bonac. & alios contra Caiet. quia talis non vult vouere, cum apponat conditionem contra ſubſtantiam actus. Vndè Lugo *d.* 23. *de iuſt. ſect.* 1. & alij contendunt talem non poſſe dici promittere. Verùm videtur eſſe quæſtio de nomine. Si verò haberet animum vouendi, & ſe obligandi non tamen implendi; tunc etiam grauiter peccaret, at Votum eſſet validum. Sanch. Fill. Bon. *p.* 1. *n.* 14. Laym. &c.

DVBIVM III.

Quæ requiratur materia Voti?

Reſp. Ea debet eſſe poſſibilis, (cum impoſſibile, nec efficaciter intendi poſſit, nec ad illud ſit obligatio) & non ſolùm bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, ſiue eius omiſſio: quippè finis intrinſecus Voti eſt honorare per hoc Deum, id autem non poteſt fieri, niſi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem eſſe non poteſt, vt quis obligetur ad relinquendum id, quod eſt melius. Sanch. *l.* 9. *c.* 7. Laym. Nau. &c. Vndè reſolues.

1. Inualidum eſt Votum nunquam peccandi venialiter, cum id moraliter & ordinariè ſit impoſſibile. Aliqui tamen volunt, ſic vouentem teneri iſto Voto ad vitanda mortalia, & venialia grauiora, de quo Scholaſtici, Nau. *c.* 12. *n.* 63 Suar. *l.* 2. *c.* 3. Sanc. *de matr. l.* 9 *d.* 35.

2. In-

2. Inualidum eſt Votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantijs aut fine fiat bona: quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vouens, vt verbi gratia ſi quis decidens ex equo, voueat non ampliùs æquum aſcendere. Nau. *c.* 12. Sanc. 4. *mor. c.* 7.

3. Inualidum eſt vouere mala, & qui vouet mortale, peccat mortaliter, qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicunt Sà, Syl. &c. *V. iuramentum:* licet mortaliter, peccare velit Cai. *V. Votum*, & Leſſ. *l.* 2. *c.* 4. *d.* 5. quod videtur probabilius.

4. Inualidum eſt Votum, cui adiungitur finis vel alia circumſtantia mala tenens ſe ex parte rei Votæ, vt v. g. vouet quis eleemoſynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam iniuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati: quia datio eleemoſynæ ad talem finem, eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoueat, ideoque non poteſt eſſe materia Voti. Caiet. Nauar. *c.* 12. Sanch. *c.* 6. Laym. *l.* 4 *t.* 4 *c.* 2. *n.* 6. Fill. *t.* 26. *c.* 5.

5. Validum autem eſt etſi ei adiungatur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe tantum ex parte vouentis, vt v.g. ſi quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voueat ei dare eleemoſynam: quia tunc res iſta bona eſt quam vouet, licet ipſe voueat malè, & cum peccato. *Ibid.*

6. Validum item eſt Votum factum ex affectu erga rem bonam, vt bona eſt; etſi coniuncta cum cauſa mala: vt ſi quis voueret eleemoſynam, ſi ex duello euaſerit ſaluus, ſi non capiatur in furto, ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio, quod parat, &c. licet enim duellum, furtum, adulterium velle, malum ſit tamen his poſitis non lædi, non infamari, prolem gigni, mala non ſunt, ſed Dei dona: & Votum non cadit ſuper iſta mala, ſed ſuper hæc bona, conſiderata (vt ſuppono) quatenus in ſe bona ſunt. Nau. Laym. *l. c.*

7. Inualidum eſt, & veniale peccatum, vouere bonum, quod eſt impeditiuum boni maioris, vt præſertim ſunt vota contra conſilia Euangelica, vt v. g. manere in ſæculo ducere vxorem ire ad militiam, facere mercaturam. Nauar. *n.* 29. Suar. Fill. *c.* 1 *q.* 7. *n.* 58. Sanc. &c.

8. Si tamen aliquod bonum per ſe, & abſolutè minus, fieret per accidens maius bonum tunc talia vouere valet, vt v. g. ſi quis videret ſuſceptionem Ordinum ſibi damnoſam, v Bon. *p.* 1.

9. Matrimonium ordinariè inualidè vouetur quia ordinariè melior eſt cœlibatus. Dixi (*ordinariè*) quia validè vouetur, ſi quis ad hoc obligetur: vt, quia ſine iniuria, aut graui infamatione ſponſæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. ſi id Reip. valdè vtile futurum exiſtimetur, vt quia v. g. ex eo ſperatur pax

inter

inter Principes, conuerſio Hæreticorum, Regni tranquillitas. 3. Si quis ob fragilitatem, & inueteratam conſuetudinem peccandi; adeò ſit pronus ad lapſum, vt prudentes iudicent conſultum ei eſſe vt nubat; in quo tamen vltimo Laym. & alij diſſentiunt, vide Bon. *loco cit.* Fill. *num.* 6. Nauar. Suar. *loco cit.* Laym. *num.* 12.

DVBIVM IV.

Qua, & quanta ſit obligatio voti.

Reſp. Tanta eſt quantam, tum quantitas materiæ permittit, tum intentio vouentis, qua ſe vel multùm, vel parum, vel abſolutè, vel cum certa conditione, reſtrictione temporis, qualitatis obligare vult, deſignat: ita vt etſi obligatio voti ſit iuris naturalis, vis tamen eius pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam præuia conditione, vt tantùm, vel tantùm obliget. Ita comm. vide Laym. *cap.* 3. Bonac. *p.* 5. Vndè reſolues.

1. In materia leui nemo obligatur ſub mortali, quia materia id non permittit. Nau. *nu.* 40. Sanch. *l.* 4. *c.* 12. Laym. *l. c.* v.g. vouiſti recitare quotidiè *Salue Regina*: omittendo ſemel, iterumque, non peccas mortaliter, quia materia eſt parua. Sanch. *l.* 4. *c.* 12. Laym. *l. c.* Azor. *l.* 11. *c.* 15. Imò etſi toto anno omittas, eſſe tantùm veniale, eo quod materiæ iſtæ paruæ non coaleſcant in vnam, probabiliter docent Dian. *t.* 5. *miſ. n.* 14. ex Soto, Arag. & Tann. 2.2 *d.* 4. *dub* 3. contra Val. &c.

2. In materia graui, etſi quis poſſit ſe obligare tantùm leuiter, communiter tamen cenſentur ſe voluiſſe obligare grauiter, niſi aliundè conſtet. Vndè violans tale votum, peccat grauiter ex genere ſuo v. *ibid.*

3. Qui poſtquam graui voto ſe obſtrinxit, ſeriò deindè dolet quod fecerit, non peccat grauiter, modò retineat animum implendi, vide Sà. *V. Votum.*

4. Qui violat votum de re iam ante præcepta, v. g. qui poſt votum Caſtitatis fornicatur, debet in confeſſione addere, quod votum id habeat, aut quod Ordines acceperit, ſi Confeſſarius neſciat: quia duplex tunc eſt malitia peccati. Suar. *c.* 6. Leſſ. *d.* 7. Sanch *c* 5. Fill. *c.* 2. *q* 7.

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Vndè ſi qui Canones videntur iudicare filium à patre Religioni deuotum teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificauerit. Suar. *cap.* 9. Sanch. Laym. *cap.* 5. *num.* 6.

6. Cum hæres teneatur ſoluere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, ſed ex iuſtitia; ſicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. ſoluere. *ibid.*

7. Eodem modo ſi Communitas aliquid vouit in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſeruare vi voti, ſed interdum ratione

pacti,

Pacti, ſtatuti vel longæ conſuetudinis, vide Layman hic *cap.* 3.

Docebit Parochus; ex cuiuſque bono, animæque ſalute non eſſe, vt vota emittantur ſine ipſius Parochi Conſilio, ne vouens erret. Syn. 32. *cap.* 21. *de votis*.

Parochus curret renocare populum ab emittendis temerè votis, quæ iura ſint ad poſteros, ne maior violandi licentia fiat. Ibid.

8. Cum quis vouet factum alterius, ſenſus eſt, ſe facturum id commodo, quò licet poteſt, vt v. g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit Superior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium deuouit Religioni ad nihil aliud tenetur, quam vt conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationem alterius curandam, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſoluit, non tenetur alium ſubſtituere nouis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quod ſe obligauit. Sanctius, Laym. *num.* 7.

9. Vota perſonalia non implentur niſi per vouentem; vnde qui vouit peregrinationem, Romam v.g. non ſatisfacit, ſi conducat alium: neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *ibid.*

10. Vota realia ſoluenda ſunt ex proprio; vndè qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quod ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius, ſiue rogatus, ſiue ſponte pro ipſo velit ſoluere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipſius; non autem actio alterius perſonæ poteſt fieri alterius, v. *ibid.*

11. Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiam ſi ipſe vouens cauſa fuerit, vt conditio non poneretur; dummodo id non impediuerit per dolum, vim, aut malitiam, vt v. g. vouiſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deindè ſubmittis qui perſuadeat, vt non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etſi malitioſè per fraudem, dolum, &c. impediueris, adhuc probabile eſt, te voto non teneri, vt habet Laym. *cap.* 6. ex Suar. & alijs. Interim Laym. rectè hic aduertendum monet ad intentionem vouentis; vt v.g. ſi filius vouit ſe ingreſſurum Religionem, niſi pater contradixerit videtur eius intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe, ſua ſponte, relictus, &c.

12. Qui vouit rem certam, & determinatam, v. g. hunc calicem, ſi ea res pereat, non tenetur ad alium, cum id non ſoleat intendi; ſi autem eam rem vendiderit, probabiliùs videtur eſſe, teneri dare pecuniam quam accepit: quia qui vouet rem, cenſetur promittere omnem eius vtilitatem.

13. Qui vouit aliquid faciendum certo tempore, vt ieiunare hoc, vel iſto die; illo tranſacto, ſiue cum culpa, ſiue ſine culpa eius, ad nihil tenetur: & neque, ſi præuiderit impedimentum eo tempore ſuperuenturum, tenebatur præuenire, cum hæc non ſoleat intentio vouentis eſſe. Suar. Nauar. *l.* 1. vide Bon. *p.* 5.

Digitized by Google

14. Qui vouit aliquid ſine certo tempore, v. g. peregrinationem: tantùm tenetur implere cum commodè primùm poteſt: quia ſic moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, vt habita commoditate non nimis diù differat, quamuis minor cauſa ſufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. Fil. *cap.* 4. *quæſt.* 10. Suar. Laym. *cap.* 3. Bonac. &c.

15. Qui vouit aliquid ſine certo loco, v. g. ingredi Religionem Sancti Benedicti, ſatisfacit intrando quodcumque Monaſterium illius Ordinis, in quo ſeruentur ſubſtantialia regulæ. Neque tenetur pro admiſſione peragrare prouinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfacit Voto ſi poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatur (ſaltem cum iuſta cauſa, qualis eſt v. g. grauis ac diuturna triſtitia, & anxietas, ſiue ex natura ipſa, ſiue aliundè nata. Eſcob. ex Sanc. *t.* 1. *l.* 4. *cap.* 16. *num.* 100.) ante profeſſionem, vide Trull. *l.* 2. *cap.* 2. *num.* 20. *cap.* 7. & 8.

16. Qui vouit aliquid ſine certa qualitate, v. g. Religionem in genere, poteſt ingredi quamcumque, etiam laxiorem: modò ſeruentur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vouit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, ſed ſatis eſt (loquendo de obligatione preciſè) vt det quod non ſit planè ineptum.

17. Qui vouit aliquid ſine certa quantitate, v. g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modò non tam parum, vt videatur potiùs irridere ſuum Votum, quam implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione vouentis, quia nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quod commodè poteſt, & communiter eſt decens. Suar. Sanch. *l.* 4. *cap.* 13.

18. In dubio de mente vouentis, debet fieri interpretatio ſecundùm verborum, quibus vſus eſt, proprietatem, vel potiùs communem, & vſitatam acceptionem. Fill. *t.* 16. *cap.* 2. Laym. *cap.* 3.

19. Qui vouit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecundùm Sanch. dare toties decem, quoties ludit; quia pœna eſt actui acceſſoria. Videtur tamen negare Laym. *l.* 4. *t.* 4. *cap.* 5. *nu.* 4. vide Trull. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 60.

DVBIVM V.

Quot modis tollatur obligatio Voti?

Reſp. Dupliciter tolli poteſt: 1. Nullius authoritate interueniente: idque vel materiæ mutatione: vt ſi materia ante honeſta fiat turpis, indifferens, vel impeditiua maioris boni ratione nouæ circumſtantiæ vel prohibitionis, vel ſi fiat impoſſibilis, abſolutè aut moraliter; vel deſitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interuentu authoritatis humanæ:

Digitized by Google

ſae: idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel diſpenſatione: de quibus ſequentibus dubijs. Eſt communis, Sanch. *l.* 4. *cap.* 24. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 40. Suar. Fill. *t.* 26. *cap.* 8. Vndè reſolues.

1. Etſi tua culpa materia facta ſit impoſſibilis, inutilis, &c. tamen poſtquam iam talis facta eſt, ceſſat obligatio, & ſufficit pænitere de culpa.

2. Si concurrat obligatio duorum votorum incompoſſibilium, implendum eſt id, quod eſt præſtantiùs, & Deo gratiùs; & alterum ceſſat. Quod ſi verò ſit æquale, aut neſciàs vtrum ſit melius, implendum eſt quod priùs vouiſti, & ruit poſteriùs: ſi & hoc neſcis, libera eſt electio, vide Trull. *l.* 2. *cap.* 2. *d.* 9.

3. Si materia Voti fiat impoſſibilis quoad partem tantùm, tunc ſi commodè talis materia diuidi non poteſt, aut non ſolet, ad nihil teneneris: v. g. vouiſti ædificare templum, ſi totum non potes, non teneris ad partem.

4. Si verò diuidi commodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem quam potes: vt v. g. 1. Qui non poteſt ieiunare tota hebdomada, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſummauit poſt Votum caſtitatis tenetur non petere debitum; cum eatenus Votum adhuc ſit poſſibile (reddere enim debet) vide Bonac. *p.* 7. §. 1.

5. Quod ſi Votum diuidi quidem poſſit, ſed vnum in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria tantùm, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependenter à priori, tanquam illius appendices, & modi; tunc ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio acceſſorij, non autem contra: vt v. g. vouiſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; ſi peregrinatio impoſſibilis fiat, non teneris cilicium ferre, & oblationem mittere, vide Sanch. *l.* 4. *cap.* 10. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 4. §. 4. Trull. *l.* 2. *cap.* 1. *d.* 10.

DVBIVM VI.

De Voti irritatione.

ARTICVLVS I.

Vtrum, & quomodo tollatur obligatio Voti per directam irritationem?

Reſp. Cum non debeat violari cuiuſquam dominium ac quilibet Dominus poſſit vti ſua libertate, hinc ſi poteſtati dominatiuæ alterius ſit ſubiecta alicuius voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota, qualiacunq; ſint ad ſuum libitum, ſine vlla cauſa validè irritare directè,

hoc eſt ; poteſt velle, & pronuntiare, vt illa vota nulla ſint, ita vt nullo etiam caſu obligatio poſtea reuiuiſcat (etſi peccet, ſi abſque cauſa irritet, vt docent. Leſſ. *l. 2. cap.* 40. *num.* 75. Nau. Suar. Fill.) Porrò hoc ius prouenit ex iure poſitiuo, quò datur alicui legitima poteſtas dominatiua in voluntatem alterius. Ita communiter DD. vide Sanch. *l.* 4. *cap.* 24. *num.* 30. & 31. Vndè reſolues.

1. Quiuis pater, & in eius defectu, auus paternus, tutor ; imò etiam mater, non tantùm ſi tutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu ; & ſecundùm quoſdam, reliquis deficientibus etiam Magiſter, vel Herus, vt Suar. Leſſ. *d.* 10. *nu.* 78. contra Sanch. poteſt directè irritare vota liberorum impuberum, vt colligitur ex *cap. Mulier* 32. *quaſt.* 2. *cap.* 1. & 2. 2. *quaſt.* 1. & *cap. Si quis de reg.* Impubertas autem ſecundùm iura finitur in maſculis, anno decimo quarto completo ; in fœminis duodecimo completo, à die natiuitatis computando, vt Sanch. *l. c.* Layman *t.* 4. *cap.* 2. Bonac. *diſp.* 4. *quaſt.* 2. *p.* 6. *num.* 2.

2. Vota Religioſorum (non tamen nouitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatiſſæ, vt habet Suar. *l.* 7. *de Voto t.* 7. *n.* 19. Regin. *l.* 18. *n.* 342. Fill. Bon. *l. c. n.* 26. Excipitur tamen Votum tranſeundi ad Religionem ſtrictiorem : V. Binsfeld. 3. *p. Ench. c.* 9. Leſſ. *n.* 73. Sanch. *cap.* 24. *n.* 30. Bon. *l.* 5.

3. Item poteſt, ſecundùm Sanch. *l.* 9. *de matr. d.* 39. maritus reſpectu votorum vxoris : licèt probabilius id alij limitent ad ea vota, quæ mariti iuri præiudicant. Laym. hic *cap.* 7. Fill. *t.* 26. *cap.* 8. *quaſt.* 8. Leſſ. *d.* 10. *num.* 83. & *d.* 15.

4. Qui ſemel Votum irritauit ſi poſtea nolit, non ideò reualidatur, vt vult. Sà. *V. Irritatio Voti.*

5. Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa ante ſubiectionem, v. g. ante matrimonium, facta verò intra tempus ſubiectionis, de re implenda poſt tempus ſubiectionis, v. g. in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritari. Bonac. *loco cit.*

6. Votum, de quo dubium eſt, vtrum emiſeris tempore libertatis, an ſubiectionis non poſſe irritare Superiorem, docet Salas 1. 2. *qu.* 21. & Caram. *l.* 3. *c.* 1. *d.* 1. Sed contrarium tenent Suar. Sanc. Bon. &c. cum Bard. *d.* 6. *cap.* 1. §. 28.

7. Facta tempore ſubiectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud ; v. g. quando filius iam eſt pubes. Quod verum eſt, etſi in pubertate ea ratificaſſet putans ex errore eſſe firma : ſecus tamen, ſi infirma eſſe nouiſſet, & independenter à prioribus ratificaſſet v. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 40. *d.* 10.

8. Supradicti poſſunt reuocare, ac directè irritare vota, etſi ſemel ea ratificauerint ; quia non priuarunt ſe dominio, & poteſtate ſua : vide Suar. *de voto l.* 6. *cap.* 6. Quod ſi tamen id ſine cauſa fiat, erit ſe-

cundùm

cundùm quoſdam peccatum mortale: licèt probabilius id negent Suar. *loco cit. cap.* 4. & Laym. hic.

9. Prælatus poteſt irritare Votum ſubditi, à prædeceſſore æquali vel inferiore confirmatum, non tamen à Superiore: v. de his Bonac. *loco cit.* §. 3. Laym. *cap.* 7.

ARTICVLVS II.

Quis vota indirectè poſſit irritare?

Reſp. Si alicui, non quidem voluntas vouentis, ſed voti materia ſit ſubiecta, ita vt in hanc ius habeat, is tale Votum poteſt irritare, irritatione indirecta; hoc eſt, eius obligationem ſuſpendere, in quantum ſuo iuri præiudicatur: idque ex lege naturæ docente, quod nemo poſſit alteri promittere aliquid in præiudicium tertij. S. Thom. *in* 4. *d.* 38. Suar. Leſſ. &c. *ll. cc.* Vndè reſolues.

1. Sic irritare poſſunt, præter ſuprà nominatos, Pater reſpectu filiorum puberum, quamdiù manent in domo paterna, nec ſunt emancipati: item Tutor puberis, vſque ad annum vigeſimum quintum, in ijs quæ eorum poteſtati officiunt. Laym. *c.* 7.

2. Item poteſt vxor reſpectu mariti; v. g. ſi is vouerit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare ſeorſim, quæ derogant vitæ ſociali, & vſui dominij quod habet in corpus mariti. *Leſſ. n.* 83. *Fil. n.* 252.

3. Item Dominus, & Domina reſpectu famulorum; vt ſi ij vouerint ieiunium, quo fierent inepti ad obſequia Domini: quale Votum non eſt caſtitatis, vel breuis orationis Leſſ. *nu.* 86.

4. Item non tantum Pontifex reſpectu omnium fidelium, ſed etiam Epiſcopi, & Princeps reſpectu ſubditorum; quando materia illis præiudicat. Denique Superiores reſpectu nouitiorum, in ijs quæ impediunt nouitiatus exercitia. Leſſ. *d.* 13. *n.* 8.

5. Non poſſunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi, quia nemini præiudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs ſubiecta; v. g. vota ſerui implenda, cum erit liber, & coniugis, cum alter erit mortuus.

6. Poteſt quis etiam indirectè irritare vota longè ante facta, quam ſibi materia ſubijceretur: v. g. facta à coniuge longè ante matrimonium.

7. Poteſt quis etiam vota à ſe, vel anteceſſore conceſſa, & confirmata, indirectè irritare; vt patet ex art. Superiore. Excipe tamen, niſi ſuo iure ceſſiſſet; & hanc ceſſionem ſubditus acceptaſſet: vt v. g. in Voto Caſtitatis, mutuo mariti, & vxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola vxor, vel vterque independenter ab altero vouiſſet.

8. Vota indirectè tantùm irritata reuiuiſcunt, & obligant quando alteri deſinunt præiudicare. Vide de his Bon. *p.* 7. Laym. *cap* 6.

DVBIVM VII.

Quid ſit mutatio Voti?

Reſp. Commutatio eſt ſubſtitutio alterius operis honeſti loco eius, quod Voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, vt licitè fiat, traduntur hæ regulæ; Prima. Ad commutationem Voti requiritur authoritas Eccleſiaſtica. Quando commutatio fit in paulò minus bonum: quod ſi notabiliter minus ſit, miſcetur diſpenſatio. 2. Quando dubium eſt de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licèt aliqui tunc putent ſufficere authoritatem propriam. Hæc tamen ſufficere ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad vtilitatem ſpiritualem voventis, & Deo gratiùs.

Secunda. Ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licèt minor, quàm ad diſpenſationem, quia diſpenſatio planè liberat ab obligatione Voti; commutatio verò aliud ſubrogat. Vndè ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur; ſi in æquale cum authoritate Superioris, ſufficit maior in illud propenſio. Si verò dubitetur an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo, v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 40. Vndè reſolues.

1. Quamuis oratio abſolutè ſit melior ieiunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam, commutare: quia hic, & nunc poteſt ieiunium eſſe Deo gratius; vtpotè vtilius ad bonum ſpirituale huius hominis. Leſſ. *d.* 16. Sanc. *cap.* 56.

Omnia Vota perſonalia propria authoritate commutari poſſunt in Votum Religionis: imò ipſo iure omnia Vota realia ſic mutantur in profeſſione.

3. Qui habet Votum Religionis, non poteſt illud propria authoritate commutare in ſuſceptionem Epiſcopatus: tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm Religio, licèt perfectiorem eſſe ſupponat: tum, quia non conſtat, quod illud hic, & nunc ſit Deo gratius: tum, quia ſic reſpondit Innoc. III. apud Bon. *in ſecundum præceptum d.* 4. *q.* 2. *p.* 7. Idem docet Leſſ. *l.* 2. *c.* 4. *d.* 16. *nu.* 103. Azor. Sanc. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 15. Palaus *d.* 3. *p.* 16. *n.* 2. Fag. Dian. *p.* 6. *t.* 6 *R.* 62.

4. Qui habet facultatem diſpenſandi, habet etiam commutandi; non tamen contra: quia commutatio eſt pars diſpenſationis; qui autem poteſt maius, etiam minus poteſt. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter, & non ſcrupuloſè æſtimandum eſt, vt monet Laym. *cap.* 8. In qua æſtimatione, ait Caiet. non negligenda ſunt concomitantia: v.g. in Voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, ſed etiam expenſarum, quas feciſſet. Suarez, Leſſ. vide Bonac. *p.* 7. §. 3.

5. Si ie.

Digitized by Google

5. Si is, cuius Votum mutatum eſt, malit deindè implere primum, id poteſt; tum quia id eſt, melius vel æquale: tum quia in eius fauorem factum eſt, cum tacita conditione, ſi ei placuerit. Leſſ. *num.* 97. Sanc. Fill. *num.* 289.

6. Si Voti legitimè à Superiore commutati materia, ſiue opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius, quia obligatio extincta eſt, v. Laym. Bon. *ll. cc.*

D V B I V M VIII.

Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſit diſpenſare in votis?

Reſp. 1. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis Voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, vt valeat, iuſta cauſa requiritur; qualis v. g. eſt. 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obſeruatione Voti. 3. Imperfectio actus, vel leuitas ac facilitas, ex qua proceſſit Votum. Suar. *l.* 6. *cap.* 17. Fill. *num.* 260. Sanch. *l.* 4. *cap.* 45. vide Bonac. *p.* 7 *num.* 24. Laym. *cap.* 8. *n.* 5. Vndè reſolues.

1. Cum cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, partim diſpenſari, partim commutari poteſt. Bon. *l. c.*

2. Prælatus videns, ac (cùm facilè poſſit) non contradicens, videtur diſpenſare, ait Sà.

3. Poteſtas etiam delegata diſpenſandi in Votis, extendit ſe etiam ad Vota iurata, & iuramenta pia ſoli Deo facta: v. Suar. *l.* 6. *de voto*, Sanch. *l* 8. *de matr. d.* 3.

4. Ante Voti acceptationem à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei ius acquiſitum, ideòque ſine eius iniuria poteſt diſpenſari vel commutari.

Reſp. 2. Poteſtas diſpenſandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iuriſdictionem in foro externo, vel priuilegium, Leſſ. *l.* 2, *c.* 40. *d.* 12. Sanch. *c.* 37. & communiter. Vndè diſpenſare poſſunt ſequentes: 1. Papa reſpectu omnium fidelium in omnibus Votis. 2. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iuriſdictionem fori interni. Suar. *l. c. cap.* 12. Syn. 32, *cap.* 21. *de Votis.* 3. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum, & Nouitiorum: idque circa Vota, quæ vel in ſæculo, vel etiam in Nouitiatu fecerunt. Leſſ. *nu.* 8. & 107. Sanc. *l.* 9. *de mat. d.* 29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. Suar. Leſſ. *ll. cc.* 4. Ex priuilegio Papæ, Confeſſarij Ordinum mendicantium, ſecundùm conceſſionem, & moderationem ſuorum Superiorum, vt notat Leſſius *d.* 13. *num.* 108.

Reſp. 3. Supradicti omnes Papa inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus Votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſeruatis, ſcilicet Voto Ca-

ſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad Sanctum Iacobum Compoſtellam, & Vltramarina, ſiue in Terram Sanctam, vide Bonac. Leſſ. Laym. *ll. cc.*

TRACTATVS III.

De Tertio, & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid Tertium Præceptum.

Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſiue impendi cultui diuino, eſt naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id deſignatur dies Sabbati, eſt cæremoniale, & in nouo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti: præſcriptúſque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibeantur, illa præcipiantur: Bonac. Laym. ex D. Thom. 2. 2. *queſt.* 122.

LII. *Præceptum ſeruandi feſta non obligat ſub mortali ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus. Innoc. XI. die 2. Martij damnauit.*

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur?

Reſp. 1. Die feſto prohibentur omnia opera ſeruilia, hoc eſt, quæ & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica, & illiberalia ſunt, v. g. ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operarijs tantùm, & ſeruis fieri ſolent. Ita DD. commun. vide Laym. *l.* 4. *t.* 7. *c.* 1. Suar. Fill. &c. ex D. Thom. *l. c.* Vndè reſolues.

1. Impertinens eſt ad rationem operis ſeruilis, verùm fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana, & turpi. Caiet. Suar. Laym. *l. c. &c.* contra Sylu. & Canoniſtas.

2. Impertinens quoque eſt, ſiue fiat cum defatigatione, & labore, ſiue non; ſiue breui, ſiue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non eſt, ideoque nec prohibitum feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, æquo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita, Nauar. c. 13. Tol. & Laym. Suar. *de feſt. cap.* 27.

Choreas

Chorea, ſaltationes ubique prohibentur, maximè tempore diuinorum Officiorum. Conc. Prou. 3. tit. de feſt. dier. cul. §. quoniam autem.

4. Nec ſeruile eſt, ducere iumenta ſine onere, cùm id ſit iter facere, vt ait Fill. *hic c. 9. art.* 170. Ducere autem iumenta, curtus, vel nauigium onuſtum mercibus eſt ſeruile. Suar. *l. c.* Fill. *l. c.* Quod ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam vtilitatem, vel ob damnum, quod aliàs ſequeretur.

5. Item nec ſeruile eſt, ſiue gratis, ſiue pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundùm quoſdam, vt Medinam, Lopez, & Armillam, quorum ſententiam probabilem docet Laym. contra Sà, Fill. Azor. & alios multos, pingere, etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere: vt v. g. colorare aſſeres vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

6. Videntur etiam excuſari poſſe in Typographijs, litterarum collocatores, quando poſt diuina collocant neglectum penſum, vt habet Laym. hic. Imprimere tamen, ſeruile habetur. Eſcob. *E. 5. cap.* 4. Suar. Laym. &c.

7. Excuſat etiam Fill. hic *n.* 169. diſtillationem, quæ ſine corporis fatigatione potius ad experientiam, & peritiam fit, quam ex officio, & arte.

8. Seruile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium aliaque peiora vitanda) venari Granad. 2. 2. *cap.* 3. *t.* 12. *d.* 4. *ſ.* 7. *num.* 65. aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratia,) & ſimilia; piſcatio tamen moderata eſſe debet, v. Laym. & Fill. *t.* 27. *c.* 9 *q.* 12. Bon. *d.* 5. *q.* 1. *p.* 3 *n.* 25. Eſcob. qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. Arm. Azor. Palaus, Sà, Marc. v. Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 15. & *p.* 4. *t.* 4. *R.* 62.

Reſp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non ſeruilia, quæ dicuntur forenſia, vt ſunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem vel pœnam, & ſtrepitus omnis iudicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam ciuilium quam criminalium, tam ſæcularium, quam Eccleſiaſticorum ſpectant. Ita com. Doct. ex *c.* 1. *de ferijs*. Vndè reſolues.

1. Feſto non licet citare, adducere teſtes, id eſt, exigere iuramentum iudiciale, proferre aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita. v. Laym. *l.* 4. *t.* 7. *cap.* 2. *num.* 7.

2. Nec licet emere, & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel priuatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel àlijs iuſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus; qui prohibitus eſt, *cap.* 1. *de ferijs*, vt docet Bon. ex Suar. *cap.* 13. & Fill. *t.* 27. *cap.* 10. *q.* 2. *num.* 180.

N 3

Ne officinæ, neque ex parte habeantur apertæ. Conc. Prou. 1. *tit. de feſt. dier. cul.* §. *ne offic.*

Ne fiant nundinæ, quæ transferantur in alium diem proximiorem. Conc. Prou. 3. *tit. de feſt. dier. cul.* §. *ne ijs diebus.*

Parochi iis diebus antequam nundinæ fiant inter Miſſarum ſolemnia, & per ſingraphas publicè expoſitas, in vicinis locis euulgent, feſto die non permiſſas iri vllo pacto nundinas, & mercatus. Eadem die ad eum locum mercatus ſe transferant exploraturi, ſi quid contrà fiat, & vbi delinqui compererint, eiuſmodi licentiam impedire conentur inuocato auxilio Prætoris, ſi ibi reſederit. Vbi adhuc hic conatus, inanis, omnes Eccleſias loci, & vicinas intrà ſpatium vnius milliaris exiſtentes, etiam Regularium, claudi iubeat, & clauſas ſeruari per eum diem ibique excluſis laicis quibuſcumque ſub Miſſà tantum voce ſacra fieri permittent, & omnem campanæ ſonum prohibebunt. Syn. Diœc. 32. *cap.* 14. §. *præterea.*

3. Feſto licet excommunicare, diſpenſare, Iudicem priuatim informare, Aduocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum iudicialem, vide Bonac. *loco cit.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem, vti Superiores Religionum, imò & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum, Suar. *cap.* 33. Laym. *cap.* 4. *nu.* 2. Bonac. *p.* 1. *num.* 20.

Ius diſpenſandi feſtos dies miniſtris Archiepiſcopalibus in Ciuitate, Vicarijs foraneis in Diœceſi, in caſu neceſſitatis Parocho in ſuà Parochià ſit. Ex Syn. Diœc. 32. *cap.* 14. § *ſi iuxtà.*

Ne impoſterum Parochi audeant concedere facultates exercendi ſeruilia publicè, vel priuatim feſtis diebus prætextu promouendi fabricam Eccleſiæ, ſed obſeruent Conſt. Vrb. VIII. editam ſuper ſanctificatione dierum feſtorum anno 1642. Syn. 35. *dec.* 3.

Secunda. Conſuetudo, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; & præparationes deliciarum non neceſſariæ, vt cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum: item emptiones, & venditiones rerum parui momenti. Bonac. *l. c.* Laym. *l. c.*

Tertia. Pietas in Deum; per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei; vt pulſare campanas, circumferre

imagi-

Imagines, vel dīces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. Fill. *num.* 218. Bonac. *l. c.*

Quarta. Charitas erga proximum; per quam licent, & valent actus Iudiciales pauperum, Orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis grauentur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in paruis oppidis, ſi alijs diebus adeſſe nequeant, cauſæ ciuiles agitari. Similiter licet pauperibus, & infirmis, pro tunc egentibus, ſubuenire. Item emere, & vendere ruſticis, qui alijs diebus impediuntur. Laym. *cap.* 2. *num.* 7. *v.* Dian. *t.* 1. *R.* 34.

Quinta. Neceſſitas propria vel aliena, corporis vel animæ; ſi nimirum ſine graui incommodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur. 1. Iudicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur. Serui, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. Suar. Laym. *l. c.* 3. Iidem, & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id alijs diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes priuatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti, concurrunt. Bon. *num.* 13. 5. Coci, & culinarij. 6. Piſtores, Laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, & Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicumque quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & nauclerá pendentes à ventis. 10. Piſcatores halecum, Thunnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſarijs, vt funeribus, nuptijs, &c. ſi aliter fieri non poteſt vt ſatisfaciant. 13. Agricolæ ad cauendum damnum futuri laborantes, vt ſi ob pluuiam imminentem ſegetes vel fænum congregent. Bonac. *num.* 13. Fill. *nu.* 211. 14. Deniq; excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt, cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſuprà dictis v. Suar. Fill. Laym. Bon. *ll. cc.*

Sexta. Vtilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in aduentu vel ortu Principis laborare, vt perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè Suar. præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus. vide Bon.

Septima. Excuſat item, ſaltem à graui peccato, paruitas operis, ſeu temporis. Vndè graue non videtur vna hora laborare, vt habet Suar. *l.* 2. *de feſtis cap.* 32. maximè, vt notat Laym. ſi labor non ſit nimis ſeruilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat. vide Fill. *t.* 27. *cap.* 11. *q.* 1. *n.* 101.

In

In forenſibus autem, & iudicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet Eſcob. *E. 5. cap. 3. num. 1. 4.* ex Palao *tom. 1. t. 9. d. 2. p. 3. num. 4.* Sic graue peccatum eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolemnitate, licet breui tempore fiat. Quod intellige (ſecundùm prædicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DVBIVM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

Reſp. Præcipitur 1. Auditio concionis non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem. v. Tridentin. *ſeſſ. 24. c. 4. de reform.* Filliuc. hic. *c.* 8. Bonac. *tom. 1. diſp. 5. q. 1. p. 2. num. 37.* Suar. &c. Dixi *niſi quatenus*, & quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim, quæ ſub graui obligatione eos ſcire teneri dictum eſt ſuprà *lib. 2. tit. 1. cap. 1.* tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commode addiſcere non poſſint) ſub graui peccato concioni, vel potiùs catecheſi intereſſe. Bon. *d. 5. in præc. 2. n.* 28. addens in hoc caſu concionē etiam Miſſæ præferendam eſſe. Trull. *l.* 1. *c.* 1. *d.* 4. *n.* 12. Fag. &c. 2. Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt morali, & humana aſſiſtentia, ſiue præſentia ei intereſſe. Eſt communis ex *c. Omnes fideles,* &c. ex *c. Miſſas de conſec. diſt.* 1. contra Angelum, & Roſellam, qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale: Obligat hoc præceptum omnibus feſtis omnes baptizatos vſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis eſt, quia eſt, vniuerſale. Ratio ſecundæ eſt, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ eſt, quia non ſunt Eccleſiæ ſubiecti. C. de Lugo *diſ.* 22 *ſ.* 1. *&* 2. ex Nau. Sanc. & Con. Vndè reſolues.

1. Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt; cum Trid. *ſ.* 24. *c.* 4. *de refom.* dicat *teneri vbi id commodè fieri poteſt*; tum quia, ſi quæ obligatio fuit, ei derogatum eſt per priuilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam Suar. *de Rel. t. 1. l. 2. c.* 16. Azor. Nauarr. Cened. Zerol. *p. 1. V. præd.* Trull. *l. 2. c. 1. d.* 4. vide Barb. *in Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 4. Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in priuilegijs communicant, concionantes in ſuis Eccleſijs, quouis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, &c. 320. dies Indulg. nomine Papæ. Dian. *p. 4. tom. 5. R.* 22. ex Rodrig. &c.

2. Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feria quinta, & ſexta, & Sabbato Maioris Hebdomadæ; neque diebus Rogationum. Azor. Henriq. Suar. *d.* 88. *ſ.* 5.

3. In

3. In die Natiuitatis Chriſti tantùm teneris audire vnam Miſſam ∫ Nau. Suar. Fill.

4. Satisfacit, qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam iniunctam in confeſſione, vt contra Caietanum, Syluestrum, Angelum, Armillam, docent Suar. Sà Roderic. Fill. &c. Ratio eſt, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri vt vide ſuprà *l. 1. t. 2. c. 3. dub. 3.* Idem de eo, qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat Reginald. *l. 19. num.* 14. dummodò intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem Suar. *d.* 88. *ſ.* 6. Azor. *c.* 7. *q.* 6. Gordon. Card. de Lugo *loco cit.* ſi quidem poſſit differre confeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit Bonacin. *diſp.* 4. *qu. vlt. p.* 11. Vbi contrariam praxim quorundam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi, vel intentionem audiendi Miſſam aliam; vel denique ob bonam fidem.

5. Satisfaciunt etiam inſeruientes Miſſæ, ſi recedant allaturi neceſſaria, v. g. vinum, hoſtiam, thus, &c. quia cum hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe: dummodo non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longè, v. Bon.

6. Peccat, qui non audit integram Miſſam; & quidem venialiter, ſi omittatur parua pars; mortaliter, ſi notabilis, v. g. media, vel tertia pars. Laym. tamen, & alij durum putant, mortalis damnare eum, qui ab offertorio, vſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali, qui audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſecundum alios, Euangelij vſque ad finem, vel ab initio vſque ad Communionem v. Bon. *t.* 1. *t.* 4. *q. vlt.* C. de Lugo *d.* 22. *ſect.* 1. *n.* 3.

7. Non peccat, ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſiuè duas dimidias Miſſas audit, vt habet Nauar. *c.* 21. Sà, Sotus, Henriq. Dian. *t.* 1. *t.* 3. *R.* 18. Bon. *d.* 4. *q. vlt. p.* 14. Hurtado contra Suar. Con. Fag. quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, etſi ſimul audiat, vt habet Bon. *l. c.* Hurt. & Dian. contra Reg. Con. C. de Lugo, &c. quorum ſententia videtur probabilior.

LIII. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas eius partes, immò quatuor ſimul à diuerſis Celebrantibus audit. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

8. Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet, vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, vndè nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat, quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus, & quicunque (licet ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo (ita eſt præſens, vt ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci natura (etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat) ſitque pars per moralem coniunctionem eius multitudinis, quæ dicitur præ-

ſens.

Digitized by Google

ſens, & eſt in conſpectu altaris. Bon. *l. c.*

9. Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter, & in confuſo, vt aliquo modo aduertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, vt tamen ſemper aduertere poſſit quid fiat, licet peccet irreuerentia, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò, Con. 3. *p. q.* 83. cum Sylu. Roſel. & Med. docet eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modò ibi ſit præſens, & cum reuerentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet, Laym. contra Suar. Bon. & alios: vide Con. *l. c.* & Card. de Lugo *n.* 26. *&* 27. Plura de tota hac materia, *v. ſupra l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. *dub.* 2. 3. *&* 4.

10. Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſiue in Parochiali, aut Cathedrali, ſiue in Regularium Eccleſia, ſiue in Oratorijs priuatis, ſiue extra Eccleſiam audiatur. Ratio eſt, quia Eccleſia tantùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum: ergo in quouis loco impletur. Tol. *l.* 9. *c.* 7. Azot. *t.* 6. Rodrig. Naur. Fill. Nugn. Suar. Con. Bon. *d.* 4. *q. vlt. p.* 12. *n.* 4. & plures. Quæ doctrina licet certa ſatis ſit, nihilominus quia poſt omnes ſuprà citatos Authores à quodam moderno, viro aliàs Docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obuius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DVBIVM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & Feſtis maioribus.

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Authorum (quos vide *ſuperiore dub. caſu vlt.*) vt ait C. de Lugo *diſp.* 22. *ſ.* 1. *n.* 2. certa; Etſi Marchantius in Candelabro myſtico *t.* 4. *c.* 7. & in Reſolutionibus moralibus, in forma manualis editis. *c.* 8. in dubium vocet: ſcrupulùmque mouere conetur. Ratio eſt. 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. 2. Quia *c. vt in Dominicis.* Iubetur Parochus ante Miſſam eijcere eos, qui proprio Parocho contempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet. 3. Quia *c. Si quis, de conſec.* iubentur ij, qui habent Oratorium domi, in maioribus feſtiuitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in Ciuitatibus. 4. Quia vniuerſalis fidelium, & ipſorummet etiam Parochorum doctorum, & confeſſariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantùm, (vt loquitur Marchantius *loc. cit.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia Trident. *ſ.* 22. *c.* 7. tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) vt frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus, vide Fagund. Card. de Lugo, Barboſ. Zenedo, Trull. *lib.* 3. *cap.* 1. *d.* 6.

Neque

Digitized by Google

Neque obſtant quæ March. obijcit, vt.

1. Quod iura antiqua decernant contrarium; eo quod Sixtus IV. *de tragua, & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis, & feſtis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur, cum is non dicat teneri, ſed tantum prohibeat, ne publicè *prædicetur non teneri*. Cùm enim honeſtiſſimum ſit populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat, minimè deceret, id (publicè præſertim) diſſuadere; nam indè ſcandala, & proprij Parochi contemptus ſequi poſſent. Et hoc eſt, quod Sixtus cauere voluit. Deindè eſto antiqua forſan aliqua iura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia priuilegia, receptamque conſuetudinem vniuerſalem, eſt derogatum. Caiet. Card. de Lugo, & cæteri Auth. cit.

Nec obſtat. 2. Quod multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerit, hoc tamen tempore, poſt tot, & tam ampla priuilegia, poſt tam claram, & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminentiſs. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum noua decreta contraria, (*vt vide ſequenti Reſp.* an aliqui id doceant, neſcio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò ante in reſp. citatus, quem obijcit: vt patet ex ipſis verbis, & declaratione Eminent. Card. Authorumque communi explicatione.

Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, alijſque pœnis cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Et contra March. *l. c.* vbi ait: *Regulares ita communiter reſpondere, vt priuilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent phylacteria*; & contrà Authorem Parochiani obedientis. Ratio autem eſt. Quia, vt ait, Nauar. Epiſcopus non poteſt tollere (nec reſtringere) ius commune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter Authores ſuprà cit. S. Ant. *p.* 2. *tit.* 9. *c.* 10. §. 1. *d.* 4. Syluest. *V. Miſſa*, Tolet. Laym. *l.* 4. *t.* 7. *c.* 3. *&c.* & comm. omnes Theologi, & Canoniſtæ moderni: aſſeruntque Azor. *t.* 1. *l.* 7. *c.* 8. *q.* 6. & Card. de Lugo *d.* 22. *ſ.* 1. pro hac ſententia declarationem Cardinalium in Tridentin. quæ expræſsè habet: *Non poſſe ordinarium mulctis, & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ, & contumaciæ.* Etſi quis his duobus, tanquam Regularibus minus fidat, legere poteſt eandem declarationem apud Barb. in Trid *ſeſs.* 22. *cap.* 8. *de ſacrificio Miſſæ, & ſeſs.* 24. *de reform. c.* 4. *n.* 12. Item *Tractatu de Officio, & poteſtatem Parochi*; vbi eamdem ſententiam Barboſa ipſe ſequitur, & pro ea ſupra viginti Authores celebres, partim Theologos, partim Canoniſtas, qua Regulares, quà non Regulares, citat. Vide *eiuſdem remiſſiones* in Tridentinum impreſſum Antuerpiæ Anno 1644.

& Ze-

Digitized by Google

& Zerolam, *In praxi Epiſcopali p. 2. V. Parochia, & p. 1. V. Miſſa §. 6.* Idem diſertis verbis confirmat Clem. VIII. Anno 1592. 22. Decemb. decreto ſuo, circa hanc ipſam controuerſiam Duci excitatam, quo eam dirimit, his verbis: *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſæcularibus, Chriſtique fidelibus vniuerſis, Miſſas, diebus Dominicis, & feſtis alijs maioribus audire in Eccleſijs, tam Fratrum Prædicatorum, quàm aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegij Societatis IESV, iuxtà eorum priuilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in contemptum Parochialium Eccliſiarum non faciant: & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis quam alijs priuilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quouis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c.* Quod ſi verò dicta priuilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur, (vt alia taceam) Compendium priuilegiorum Societatis IESV, vbi præter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III. in Extrau. data Anno 1549. Kal. Nouembr. quæ incipit: *Licet debitum*: qua *omnibus Chriſti fidelibus, cuiuſcunque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis eiuſdem Societatis interfuerint, concedit, vt ibidem Miſſas audire, & Sacramenta recipere liberè, & licitè valeant, neque ad id ad Parochiales Eccleſias accedere teneantur.* Porrò, ne quis miretur: tam ampla priuilegia Regularibus conceſſa à varijs Pontificibus placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiua grauiſſima, aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio Tertio, (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem iam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret quod ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt opere Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſeruata diù non fuiſſet; vel ſaltem minùs floruiſſet. Et deniq; ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quod priuilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ ijs renunciare, aut cedere non poſſint: vt v. *l. 2. de tit. 43. de arb. cap. 5.* Imò etſi faciant irritum fore, & peccaturos, quia iniuriam inferrent Ordinis, & Eccleſiæ toti.

XXXVI. *Regulares poſſunt in foro conſcientiæ vti priuilegijs ſuis, quæ ſunt expreſſè reuocata per Concilium Trident. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

Nunc ad argumenta Marchantij breuiter reſpondeo.

1. Affert auctoritatem cuiuſdam P. Capucini, qui Parochianum obedientem ſcripſit. Et huic quidem me paulò ante ſat multas graueſque authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2. Ait quorundam Epiſcoporum praxim eſſe contrariam, eamq; fundari in iure antiquo, & nouo Trident. *l. c. ſ. 22. & ſ. 24.* vbi dicit: Te-

neri

neri vnumquemq; Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. 1. Praxim iſtam (ſicubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi communi Epiſcoporum, in omnibus Regnis, & Prouincijs, & inſuper Præſulis ſummi.

2. Praxim iſtam nec fundari in iure antiquo, cum illi, (ſi quod fuit) per priuilegia ſit derogatum, & abrogauerit conſuetudo: nec in nouo.

Tum quia Trident. *l. c* loquendo de concionibus, & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Trident. expreſsè addit, quod Marchantius in ſua citatione omittit, (cum tamen ad rem plurimum faciat) *ſi commodè fieri poteſt*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam oſtendit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo; eo quod fortè regulariter: *commodè fieri non poterat*: vt notat Card. de Lugo *loco cit*. Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi fortè in Pagis, vbi rarius contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Deniq; neſcio, an non Epiſcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla: *Etſi Mendicantium*, quæritur, quod etſi Epiſcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adiuuare deberent, non ſolùm id negligant, verùm etiam Concilij Trid. verbis in prauum ſenſum detortis, eos incommodis, & perturbationibus afficiant.

3. Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubiungitque: *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Reſp. Decreta iſta, (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel vſu abrogata. Ita Auth. cit. communiter. Videri poteſt Card. de Lugo *l. c.* Barboſ. & Zerol. *ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus Franciſci Pontani, Concionatoris Regij, cuius titulus. *Reſponſa, ad quæſita cuiuſdam primarij Prælati*, &c. excuſſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſteà verò latinitate donatus, & reſcuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cum eam, vtpotè honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cum perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati Regularium templa frequententur.

Non obſtante reductione feſtorum per Bullam eiuſdem Vrbani, ne renuant Parochi celebrare Miſſas, & canere Veſperas ijs diebus, quos agere

feſtos voluerint Communitates. Ex declar. Sac. Rit. Cong. 19. Septemb. 1643. Syn. Diœc. 34. *cap.* 1.

DVBIVM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari priuatim in portatili cum priuilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, vt habet Nauarr. *cap.* 13. Suar. Fill. *t.* 5. *cap.* 5. *p.* 11.

Prima cauſa eſt Impotentia, vel ſimpliciter; vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo proprio, vel proximi, corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & beneuolæ matris. Bonac. *d.* 4. *q. vlt. p. vlt.* Nauarr. Fill. *t.* 5. *cap.* 7. *q.* 11. Suar. *d.* 85.

Secunda cauſa eſt quodcunque motiuum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari: v. Suar. *in* 3. *p. ſ.* 6. *cap.* 5. Layman, & Bonac. *loco cit.* Vndè reſolues.

1. Excuſantur qui ſunt in nauigatione, vel carcere. Item in morbo, vel conualeſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto, de quo ſuo loco.

2. Item, qui cuſtodiunt caſtra, vrbem, gregem, infantes, vel puerum (qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum; aut ægris ſolatiò ſunt, aut coquere debent, & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. Bon. Con. *nu.* 86. *&* 314.

3. Item cui periculum eſt grauis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum. Henriq. Suar. Fill. *nu.* 227. Si tamen id ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v. g. ſocios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias verò tenetur ad Miſſam ante iter, vel in itinere. Suarez *ſeſſ.* 6. Rodrig. Bonac. *loco cit.*

5. Si ſit grauis difficultas eundi ad Eccleſiam ob diſtantiam v. g. vnius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij: maximè ſi via ſit moleſta, Cœlum pluuium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. Bonac. Suar. Fill. *l. c.* March. *Reſol. paſt. t.* 4. *cap.* 6. *num.* 7.

6. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum. Syluest. Caiet. & Fill. *num.* 229.

Viduæ, ob maritorum mortem, ad ſummùm, ne ampliùs menſe ſint ſine Miſſa, & nulla valeat contraria conſuetudo, ſecus facientes cogat

Epi-

Digitized by Google

Epiſcopus, etiam cenſuris. Conc. Prou. 1. tit. quæ pert. ad celebr. Miſſæ §. Vidua.

7. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo conuenientes. Nauarr. Henriq. Sà, Azor. Bonac *loco cit.*

8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id aduertatur, ſi prodeat. Laym. *l. 4. t. 5.*

9. Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur ſequuturam occaſionem peccati, ſi prodiret. Sà, Fill. *num. 227.*

CAPVT II.

De IV. Præcepto: *Honora Patrem, &c.*

DVBIVM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

Reſp. Tenentur vi huius Præcepti, tum Genitoribus, tum Superioribus, in ijs rebus, in quibus quiſque, & quamdiù ſubiectus ijs eſt, amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare, ita vt ſi notabilis horum defectus ſit in re graui, grauiter peccetur: quod faciliùs fiet reſpectu parentum quàm aliorum. Ita communiter, v. Fill. *t. 28. p. 2. cap. 1.* Reg. *l. 2. cap. 1.* &c. Vndè reſolues.

1. Contra amorem grauiter peccat filius. 1. Si ſigna odij parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. Si toruo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet. 3 Si non ſubueniat in graui neceſſitate ſpirituali vel corporali. 4. Si non impleat eorum teſtamenta, & legata, modò hæres ſit. 5. Si graue malum, v. g. mortem illis optet. Nau. Regin. *l. 20. num.* 8. Fill. *t. 28. cap. 1. q. 3. & 7.*

2. Contra reuerentiam grauiter peccat filius. 1. Si percutiat etiam leuiter; & ſecundùm Regin. 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si grauiter contriſtet, *l. 20. num.* 24. Fill. *num.* 17. 18. 4. Si animo deliberato ad grauem iram prouocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat grauiter offendendos. 5. Si maledicta, conuitia, &c. in eos conijciat, Nauar. Fill. &c. 6. Si pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere; quod ſi tamen exteriùs tantùm diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex iuxta cauſa, dummodò prouideat de neceſſarijs, Bonacina excuſat à peccato graui, eo quod rationabiliter non ſunt inuiti. 7. Si in foro externo, etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel coniurationis in Principem, cum non eſt alius corrigendi modus, v. Bonac. *d. 6.*

Vide propoſitiones damnatas, vbi de Charit. cap. 2. dub. 1.

3. Contra obedientiam grauiter peccat. 1. Si in re graui ſit inobediens

diens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. Fill *n.* 20. 2. Si contra voluntatem parentis ducat vxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore iuxta ſuæ regionis vſum, non tamen poteſt exhæredari idcircò. 3. Si ſine iuſta cauſa nolit eam ducere quam vult parens: maximè ſi indè ſopirentur odia aut parentum neceſſitas leuaretur. Erit autem iuſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4 Si inconſultis parentibus nubat, vt habet Sanch. Poteſt tamen vbi conſuluit, ipſis inuitis prudenter contrahere cum ſe digna; cum circa electionem ſtatus ſit ſui iuris. Leſſ. *l.* 4. *c.* 40. *num.* 43 Sanch. *l.* 4. *c.* 15. Fill. *c.* 10. *n.* 20. An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vide infrà *l.* 3. *t.* 5. *c.* 1. *dub.* 4. Item, an alienare poſſint bona, v. infrà *l.* 3. *t.* 5. *c.* 5. *d.* 2. *&* *l.* 3. *t.* 5. *c.* 4. *d.* 1.

4. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò vt, ſi in graui neceſſitate alitèr iuuari non poſſint, teneatur manere in ſæculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valdè probabile periculum ſalutis immineret,) & ſi Religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & iuuare parentes; dummodo eorum neceſſitas eius profeſſionem antecesſerit. Fill. *qu.* 5. *num.* 9. Bonac. *quaſt.* 1. *p.* 6.

5. Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperueniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita priùs, licet non obtenta venia. Si autem ſit grauis tantùm, in qua vtcunq; poſſint viuere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Prælatus permittat. Quò caſu tenetur, in quantum non obſtat ſuo intento, deferre habitum, & obſeruare ſubſtantialia Religionis: at poſtquam parentibus ſubuentum eſt redire, v. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 41. *dub.* 3. v. & infrà *tr.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4.

DVBIVM II.

Ad quid teneatur parentes erga filios?

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur Aſcendentes, v. g. Auus, Proauus, &c. tenentur graui obligatione iuris naturalis, conſeruationem, & educationem liberorum curare. Circa quod ex Bon. *diſp.* 6. *q.* 1. Azor. *p.* 2. *l.* 2. *q.* 17. Fill. *tr.* 28. *c.* 2. reſoluuntur hi caſus.

1. Grauiter peccant parentes, qui ſine iuſta cauſa prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt. vide Bon. *hic* & Fill. *t.* 21. *p.* 2. *c.* 2. & *infrà tr.* 5. *c.* 1.

2. Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lacte, niſi habeat iuſtam excuſationem; tunc verò tenetur ſub graui peccato, bonam nutricem quærere. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 6. Laym. Item tenetur ſecundùm iura prolem alere ad finem anni tertij: poſteà educatio vſque ad emancipationem ſpectat ad Patrem: Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater

diues.

Digitized by Google

diues. Fill. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *cap.* 3. Reginald. *l.* 20. *num.* 32.

3. Pater tenetur proli, non tantum legitimæ; ſed etiam (in quo ius ciuile à Canonico correctum eſt, iuxtà *c. Cum haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes, iuxtà ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere, poſſit, & non indigeat; deindè etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpurijs præſtare. Fill. *l. c. tr.* 28. *c.* 2. *num* 28. Laym. *l* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 5. vide infrà *tr.* 5. *cap.* 4. *d.* 5. *q.* 1. Hinc peccant 1. Si non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, vt acquirant bona, quibus filij alantur, habeantque hæreditatem ſecundùm ſuum ſtatum. 2. Si bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundum ſtatum ſuum educandos, ac dotandos. Bon. *d.* 6. *qu.* 1. *p.* 6. Azor. Fill. *&c.* 3. Si ſine legitima cauſa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v. g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis inuitis nupſit, licet ſe indigno. Bonac. *l. c. p.* 2. ex Azor. Regin. *&c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare ſuas proles pro matrimonio vel ingreſſu Religionis; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt reuocabilis; imò ſic donata non poſſe computari in legitimam, aut diuiſionem cum fratribus, docet Barboſ. *&c.* 17. Contrarium tenet Molin. &c. cum Dian *p.* 8. *t.* 6. *R.* 91. *&* 92.

4. Parens tenetur proli ſubuenire relicta Religione, iiſdem caſibus, quibus proles parenti; quos vide *ſuperiore dubio caſ.* 4. *&* 5.

5. Parentes graui obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe, vel alios, in neceſſarijs ad ſalutem. Hinc grauiter peccant. 1. Si quantum in ipſis eſt, non curent vt bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant, prauorum conſortia vitent, mandata Dei, & Eccleſiæ obſeruent, Sacramenta frequentent, à peccatis abſtineant. Azor. Fil. Bon. *l. c.* 2. Si occaſiones peccandi ab iјs non auertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. Trull. *l.* 1. *d.* 3. *n.* 4. 3. Si conſilio, vel exemplo malo deprauent. 4. Si non obiurgent, puniantque diſſolutos; moderatè tamen; nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g. vt notabiliter lædantur. Sot. Sylu. Bon. *l. c. & d.* 3. *de contract. q. vlt. p.* 3.

6. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus, Vndè peccant, inuitos ad matrimonium, vel Religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem Trid. *ſ.* 25. *de reg. c.* 18. excommunicat cogentes ad Monaſterium filias.

7. Etſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate tenetur ſubuenire lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes, & liberos, cum non ſit iſta dependentia: v. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 41. *num.* 34. Vndè ſi profeſſus eſt in Re-

in Religione non tenetur egredi, vt ſuccurrat. Trull. *l. 2. c. 2. d. 24. num.* 8. ex Suar. &c.

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre priuari hæreditate?

Reſp. Poteſt ex iuſta cauſa, aliàs non, eaque in teſtamento debet exprimi. *Aut. Sed hodiè. C. de inoff. teſt.* Talis autem cenſetur.

1. Ingratitudo, (niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum,) vt ſi affecit Patrem graui iniuria, vel eius vitæ inſidiatus eſt, vel manus iniecit, vel maleficis ſe immiſcuit. Bon. *d. 3. q. 7. p. 3.* ex Con. Sanc. Azor. Mol. &c.

2. Si Nouercam, ſeu patris vxorem cognouerit carnaliter: ſi parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere, fideiubendo; ſi impedierit Patrem teſtari: ſi bona parentum dilapidauerit cum graui ipſorum diſpendio.

3. Si Filia minor 25. annis luxurioſam vitã elegerit, &c. Circa quas:

Nota. Valere has cauſas, quando filius aliundè habet vndè viuat; nam alimentis ad vitam neceſſarijs priuari non poteſt, cum debeantur iure naturæ, quod à iure ciuili tolli non poteſt. Bon. *d. 6. q. 1. p. 7. §. 3.* ex Sanch. Mol. Azor. Regin. Fill. Trull. *l. 4. c. 1. d. 3. & l. 2. l. 7. c. 17.*

DVBIVM III.

Ad quid teneantur Tutores, & Curatores qui parentum ſunt loco?

Tutor (idem eſt de Curatore) tenetur curam gerere Pupilli, eiuſque bona ritè, & fideliter adminiſtrare. Ratio eſt. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quarè ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re peccat grauiter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (& ſaltem de dolo, & culpa lata) imò etiamſi tutoris officium exercet pretio, (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de leui culpa. Bon. *de contr. d. 3. q. 19. p. 4.*

1. Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eumque bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe vel per alios. Bon. *l. c.*

2. Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideòque (officium tutoris ſuſcipiens) inuentarium conficere; alioqui damna ex eius defectu ſecuta reſarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad vſus inutiles concedere.

3. (Tutor vti, & Curator) tenetur conſeruare omnia iura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris,) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. prout fuerit vtilius. Ibid. ex Rebel. *p. 2. l. 17. q. 17.*

4. Si Tutor, vel Curator pecuniam pupilli conuertit in ſuos vſus, tene-

Digitized by Google

tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod indè accepit pupillus vel minor. *loco cit.* Rebel. *quaſt.* 17.

5. Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſua culpa non percepit. Sylu. *V°. Tutor* §. 4. Reb. *loco cit.*

6. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſoluere, ita tamen vt quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat, Sylu. Treb. *ll. cc.* Tab. ibid.

7. Tutor vel Curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed ad tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſeruitio aliquid addere, ex liberali donatione. Mol. Lugo *d.* 23. *ſeſſ.* 10. Sanc. Trul. *l.* 7. *cap.* 17. *d.* 8. *v.* Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 17.

8. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant: v. Bon. *de contr. d.* 3. *q.* 16. *p.* 4. & infrà hoc libro *t.* 4. *c.* 3. *in appendice ad contractus.*

DVBIVM IV.

Quæ obligatio Dominorum, & famulorum, aliorumque Superiorum, & Inferiorum erga ſe inuicem?

Reſp. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. ad Tim. 1. *Si quis ſuorum, &c.* Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideòque tenentur quodammodò ad eadem ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt, vt ſeruent præcepta Dei, & Eccleſiæ. Bon. *d.* 16. *quaſt.* 1. *p.* 8. Vndè reſolues.

1. Peccant Domini grauiter. 1. Si ſine iuſta cauſa impediant famulos, ne feſtis Miſſam audiant; vel ſi feſtis opera ſeruilia imponant, vel ſi iubeant ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. Nauar. *cap.* 14. *&c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant cum poſſint impedire; aut ſi grauiter delinquentes non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem, non moneant, corripiant. Bonacina *loco cit.*

2. Peccat item grauiter. 1. Si grauibus iniurijs afficiant, diabolos, canes, &c. appellent. Bonac. *loco cit.* & Trull. *l.* 4. *cap.* 1. *d.* 6. licet Dian. *p.* 7. *t.* 7. *R.* 47. excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira, & indeliberatione ſoleat proferri. 2. Si alimenta conuenientia non præbeant, mercedem iuſtam (dummodò fideliter ſeruierint) non ſoluant; ſed differant abſque rationabili cauſa *ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi grauiſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis. Leſſ. Az.

cap. 14. *quæſt.* 1. Fill. *n.* 117. Regin. Mol. &c Eſcob. *t.* 3. R. 9. *c.* 33. 4. Si eum, qui liberos alioſue domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus prauis corrumpit, & reprehenſione non emendatur; è domo non dimittant. Nauar. *cap.* 14. Azor. Trull. *dub.* 61. *num.* 2.

3. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiù ægrotat) dare ſalarium; (niſi in extrema, vel graui neceſſitate; tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in eius curationem impenſos poteſt repetere. Molin. *l.* 1. *t.* 28. *cap.* 4. *num.* 8. Eſcob. *t.* 3. *cap.* 9.

Reſp. 2. Famuli, cæterique ſubditi, tenentur ſuis Dominis, & Superioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus, nimirum amorem, reuerentiam, obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis, quia ſunt illis quaſi loco parentum. S. Thom. 2.2. *quæſt.* 103. Regin. *l.* 20. *n.* 62. Vndè reſolues.

1. Peccant famuli grauiter. 1. Si non laborent, vel ſeruiant fideliter; tenenturque ad compenſationem damni. Mol. Leſſ. *l.* 1. *cap.* 24. 2. Si graue damnum inferant, vel inferri permittant, cum poſſint impedire. Nauar. *cap.* 14. *num.* 22. Fill. *t.* 28. *cap.* 3. *q.* 10. Regin. *l. c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur, (ſiue à confamulis, ſiue ab extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. Molin. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 23. *d.* 10. *num.* 65. Fill. *t.* 36. *cap.* 6. *quæſt.* 9. *num.* 114. 3. Si abſque grauiſſima cauſa diſcedant à Domino ante terminum elapſum, vltrà hunc verò manere non tenentur; etiamſi morbo impediti ſeruire aliquandiù non potuerint. Mol. *loco cit.* Regin. *num.* 517. Eſcob. E. 7. *nu.* 50. 4. Si Domino in rebus magni momenti non obediant. Bonac. *loco cit.*

2. Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem iuſtam Domino negante, vtantur compenſatione occulta Molin. *l. c.* Fill. *tr.* 36. *c.* 6. *q.* 3. dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi; nec plus accipiatur, quàm debetur; neque ſcandalum, aut aliud incommodum graue timeatur: vide Bonac. *de reſtit.* *d.* 2. *qu. vlt.* *p.* 2. *n.* 16.

3. Similiter pro obſequijs, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis, & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licerè ex rebus Domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet Nauarr. *cap.* 17. *num.* 108 Leſſ. *loco cit.* Plura de his v. infrà *t.* 5. *c.* 1. *d.* 4. & *c.* 3. *d.* 10. & Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 8.

XXXVII. *Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam maiorem iudicant ſalario, quod recipiunt. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

Ad quid tenenntur Coniuges erga ſe mutuò, vi huius præcepti?

Reſp. Vxor in ijs quæ ſpectant ad domus gubernationem, & bonos mores, tenetur obedire marito: hic verò vxorem, non vt ſeruam, ſed

vt ſo-

Digitized by Google

et ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & vxor commembrum. Nauar. *c.* 14. *n.* 20. Tol. Fill. *t.* 28. *c.* 9. *q.* 6. *n.* 144. & comm. Vndè reſolues.

1. Coniuges peccant. 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium. 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacramentum Matrimonij in ſtatu peccati mortalis recipiant. 4. Si vtantur Matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si debitum ſine iuſta cauſa negent. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

2. Peccat grauiter vxor. 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad grauem iram, vel blaſphemiam prouocet. Fill. *l. c. nu.* 145. & Bonac. 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatus, niſi tamen ex paraphernalibus habet. 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vindicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem, dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti: & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. Nauarr. Tolet. Bonacin. *p.* 7. vide infrà *t.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. 5. Si ſine ſufficienti iudicio malè iudicet de mariti continentia. 6. Si ſine iuſta cauſa debitum neget, v. infrà *l.* 6. 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine iuſta cauſa, qualis eſt, ſi v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. Sylu. Trull. *cap.* 1. *d.* 4. *num.* 18.

3. Peccat grauiter maritus. 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatorijs afficiat vxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei vel Eccleſiæ ſine iuſta cauſa. *Sayr. l.* 7. *cap.* 7. Nauarr. *cap.* 14. Si verò impediat etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilij tantùm ſunt, vt eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantùm peccat venialiter, niſi conſtet quod magnam ex ijs vtilitatem percipiat. Sayr. Fill. Bonac. *quæſt.* 1. *p.* 7. Trull. 3. Si cædat grauiter, moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex graui cauſa moderatis verberibus, habita ratione conditionis, & ſtatus, quandoque poteſt. 4. Si alimenta neget niſi tamen vxor à conſortio mariti propria culpa diſceſſerit. 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem. 6. Si vxori non cohabitet, vel ſine iuſta cauſa diù abſit. 7. Si cùm poſſit, alimenta non procuret, vide Filliuc. *num.* 140. & 141. Nauarr. *cap.* 14. *num.* 9. Tol. *l.* 5. *cap.* 2. Sanc. *l.* 10. *de matr. diſp.* 18. *num.* 16. Bonac. *p.* 7.

DVBIVM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp. Aſſideat, doceatque, roget, Sacramenta miniſtret, ſuccurrat, ſeruet tradita quæque ſibi.

1. Curatus, ſiue Parochus iure diuino tenetur reſidere in ſua Parochia.

Digitized by Google

chia. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reformat.* Barb. *de offic. Parochi cap.* 8. *num.* 1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, tenenturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex iuſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breue tempus abeſſe, v. Nau. *c.* 25. Azor. *t.* 2. *l.* 2. *cap.* 4. Poſſeu. Barboſ. Trull. *l.* 4. *cap.* 2. *d.* 8.

Non ſenectutis, vel aduerſæ valetudinis cauſà à reſidentia excuſatur. Conc. Prou. 5. *tit. de Reſid.* §. *ne Parochus.*

Parochi debent habitare, cibum capere, dormire in ſuis Edibus Parochialibus Syn. Diœc. 34. *cap.* 7.

2. Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties, & quanto cum periculo, *v.* infrà, & Bon. *p.* 1. *d.* 4. *q.* 3. *p.* 2. Poſſeu. Barb. *ll. cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, vt populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eam eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot alijs, docet Tol. *l.* 3. *cap.* 5. Sed negant Suar. Con. *in* 3. *p. num.* 83. *art.* 1. *d.* 1. cum nullo iure id cautum ſit, v. Bon. *quæſt. vlt.* Barb. *l. c.*

Non obſtante reductione dierum feſtorum facta ab Vrb. VIII. Anno 1642. 13. *Sept. tenentur Parochi Miſſas, & Veſperas canere ijs diebus, quos Communitates agere feſtos voluerint. Ex Decl. S. Cong. Rit. Anno* 1643. Syn. Diœc. 34. *cap.* 1.

4. Docere populum concionando, arguendo, &c. per ſe, vel alios, Tol. *l.* 5. *cap.* 5. Poſſ. Barb. Trull. *ll. cc.* v. ſuprà.

5. Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe, vel per alium, vt conſtat ex Trident. *ſeſſ.* 24. *cap* 4. *de reform.* idque ſub graui obligatione etiam iuris diuini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, alijſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excommunicationis (omneſque alios, vt eam audiant, dicant, & ſciant) docet Trull. *l.* 1. *cap.* 1. *d.* 4. *num.* 7. & 8. Bald. *t.* 2. *l.* 1. *d.* 48. ex Sanch. Pal. Barb. &c.

6. Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus Poſſ. Reg. *tom.* 2. *l.* 20. *ſ.* 5. *ſ.* 3. Barboſ. *cap.* 7. Vide ſuprà.

Parochus ipſe ad agrum deferat Corpus Chriſti; ſi verò legitime ſit impeditus, deferat, qui approbatus eſt ad audiendas Confeſſiones. Syn. Diœc. 4. *decr. xi. deferens Corpus Chriſti ad agrum, cuius mors inſtat, deferat etiam ſecum vaſculum prò miniſtrandà illi Exſtremà Vnctione opportuno tempore.* Syn. *vt ſup. decr.* 15. §. *Parochus.*

Licet Parochus habeat coadiutorem, non tamen debet deeſſe ſuo muneri. Conc. Prou. 3. *tit. de Paroch.* §. *Parochus, cui.*

Ad Parochum viciniorem ſpectat ius adminiſtrandi Sacramenta Parocho infirmo, nec non, & ius funeris, quamuis huic fortè vel ob impotentiam, vel ob multitudinem populi ſit datus Capellanus Coadiutor in curà animarum. Syn. Diœc. 35. *decr.* 32.

Pars

Parochus quolibet anno debet conficere ſtatum animarum ſub pœna 50. aureorum, Syn. 36. decr. 27.

DVBIVM VII.

Quæ obligatio Præceptorum, & Diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idem eſt de Pedagogis,) & Diſcipulos eſt quodammodo eadem obligatio, quæ inter parentes, & liberos, Vndè reſolues.

1. Diſcipuli peccant. 1. Si præceptoribus, & Pædagogis non exhibeant honorem, & reuerentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia, & bonos mores. 3. Si eos conuitijs, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum aut ſtudiorum tempore luſui vacent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant. 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſeruent. 8. Scientias ſuperſtitioſas aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori ſuo non ſoluant, cum poſſint, vide Nauarr. *cap.* 23. & 25. Filli. *t.* 28. *p.* 8. *cap.* 10. *q.* 1.

2. Magiſtri, & Pædagogi peccant. 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoueant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceant, vt vera, vel ſuperſtitioſa, & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi, vt officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant maius iuſto, vel quam Gymnaſij leges, aut conſuetudo permittant. 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod Nauarr. dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia, Iure Canonico, Ciuili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantum eſſe cenſet Caiet. *V. Doctores.* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui alijs pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex ijs non dimittant, vide Trull. *l.* 4. *cap.* 1. *d.* 11.

TRACTATVS IV.

De Quinto, & Sexto Præcepto.

CAPVT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur.

Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliaque ſimilis afflictio iniuſta; de qua quæritur: quæ & quando ſit iniuſta.

DVBIVM

DVBIVM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque diuina authoritate non licet ſeipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio eſt, quia eſt contra charitatem ſui; & fit iniuria Reip. & Deo, qui eſt ſolus directus; & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *abſque authoritate Diuina* propter Sampſonem, & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex diuina inſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*; quia indirectè quandoque licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur; quia præceptum conſeruandi vitam vtpote affirmatiuum, non ſemper obligat, ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnum vtilitatem. S. Th. 2. 2. *q.* 64. v. Fill. *hic t.* 29. *c.* 4. *q.* 5. & Bec. 2. 2. *t.* 3. *c.* 7. *q.* 8. Vndè reſolues.

1. Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum. Card. de Lugo *d.* 10. *quæſt.* 1. Idem poteſt ad euertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, puluerem incendere, etſi ſciat ſe obruendum; vti & nauem mergere, vel incendere, ne hoſtis ea potiatur, cum graui Reip. damno, vt docent Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *nu.* 32 Fagund. *t.* 1. *l.* 5. *c.* 11. Similiter licet ſe obijcere telo vel ictui, ad ſeruandam vitam Principis, amici ad mortem iniuſtè damnati vices ſubire. Leſſ. *l.* 1. *cap.* 9. *num.* 30. vel in naufragio tabulam cedere, ex Tol. Leſſ. *l. c.* Lopez *p.* 1. *cap.* 65 Item ſeruire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. Leſſ. & Fill. *l. c.* Laym. *cap.* 1. *nu.* 3. Card. de Lugo *diſp.* 10. *ſeſſ.* 1. Vbi tamen euerſionem illam turris, & combuſtionem nauis (ſiquidem nulla ſit ſpes euadendi) timidè, & nõ niſi ex grauiſſima, v. g. boni publici cauſa, videtur concedere, vide *n.* 51. 52. &c. Mald. *t.* 3. *c.* 1. *dub.* 19. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 26. Fagund. *p.* 5. *c.* 11. *n.* 6. *& ſeq.*

2. Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſeruandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali; licet rationabiliter, præſumeret ſe non conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur, v. Laym. *cap.* 1. *num* 3.

3. Reo licet non fugere, imò etiam ſpontè ſe ſiſtere Iudici plectendum; licet poſitiuè ſeipſum perimere non poſſit, etiamſi à Iudice id ei committatur: vid. Leſſ. *c.* 9. *d.* 6. C. de Lugo *d.* 10. *de iuſt.* *ſ.* 1. *n.* 38. contra Vaſq. 1. 2. *d.* 173. *c.* 3.

4 Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſeruare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus; (Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 70.) licitè tamen, & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo

culo mortis, vt contra Vaſq. & Gran. docet Dian. *p. 5. d. 8. R. 32.* ex Vict. Lore. &c. quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis. Card. de Lugo *d. 10. num. 33.* contra Azor. & Eſcob. *t. 6. cap. 7.* vbi docet, teneri carnibus veſci, ſi exigit neceſſitas, ita vt aliter vitam conſeruare non poſſit: quod Sanc. *p. 2. conſ. l. 5. cap. 1. d. 35.* cum alijs ſex ita diſtinguit ſi neceſſi tas veſcendi ſit ab intrinſeco, v. g. morbo, ex quo iudicio Medicorum conualeſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo cuius ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco v. g. ſi ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cum ſit violenta, ipſi imputaretur.

5. Licet carnem vigilijs, & inedia moderatè affligere: qui autem aduertens vitam ijs notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret grauiter, vt notat Laym. *d. 3. de iuſt. t. 3. p. 3. cap. 1. num* 5. ex Cai. Etſi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excuſentur, vide Bon. *d. 2. q. vlt. ſ. 1. p. 7. n. 9.* Fill. *l. c.* Card. de Lugo *de iuſt. d. 10. ſect. 1. n. 32. 33. 36. &c.* Vbi rectè notat, aliud eſſe procurare abbreuiationem vitæ, ſeu mortem poſitiuè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum eius ſubire, vel non adhibere media ad auertendam: prius ait eſſe illicitum, v. g. pœnitentijs indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter abbreuiare: poſteriùs verò ſæpè licere, ideòque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium vti pretioſa, & exquiſita medicina, ad mortem vitandam; nec ſæcularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aerem extra patriam.

6. Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, cauſa humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreuiare, vide Vaſq. *l. c.* Addit Laym. *l. 3. t. 3. p. 3. c. 1. n. 5.* non teneri quemquam medijs extraordinarijs, & nimis duris, v. g. abſciſſione cruris, &c. vitam conſeruare; niſi tamen ea communi bono ſit neceſſaria. vide Leſſ. *l. 2.* Sanch. *in opuſc. t. 1. l. 5. c. 1. d.* 34. Vbi dicit, infirmùm in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei grauiſſimum eſt, & magis, quam mortem ipſam horret. Eſcob. *E. 7. cap.* 8. ex Turrian. *ſum. p. 1. cap. 263. d. 5.*

Reſp. 2. Non licet ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſeruationem corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolutè dominus. Leſſ. *l. 2. cap. 9. d.* 14. Vndè reſolues.

1. Non licet ſe caſtrare ad conſeruandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. S. Thom. 2. 2. *q. 65. art. 1.* Leſſ. Mol. Fill. *t. 29. cap. 4. q. 3. &c.*

2 Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, vt ſint vtiles cantui: v. Lay. *l. 3. t. 3. c. 1.* Quæ-

Digitized by Google

Quæres. An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit?

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones: qui tamen non ſunt intelligendi de ijs, qui ex furore, amentia, vel paſſione grauiſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſia, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quod ſi conſtet quempiam ſeipſum occidiſſe, & dubitetur verum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxi priuatur ſacra ſepultura, cum præſumatur ſecundùm opus externum voluntariè eſſe factum: niſi tamen ex circumſtantijs contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſeipſo, an ab alio, v. g. ſit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox, & contra naturam non præſumitur ſine euidentibus indicijs. Mol. *t.* 3. *d.* 20. vide Laym. *l.* c. n. 8. v. etiam Eſcob. *E.* 7. *c.* 8. vbi dicit, eum qui moritur ex vulnere in duello accepto, ſi viuus ex loco diſceſſit, non eſſe priuandum ſepultura Eccleſiaſtica.

DVBIVM II.

An, & quomodo liceat occidere malefactorem?

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infrà, nulli id licet, niſi authoritate publica, & iuris ordine ſeruato, vt patet *Exod.* 22. & *Rom.* 13. Vnde reſolues.

1. Non licet marito vxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas: quia ad id non habent auctoritatem publicam, & leges ciuiles id permittentes, iure Canonico ſunt correctæ, tanquã iniquæ.

XIX. *Non peccat maritus occidens propria authoritate vxorem in adulterio deprehenſam. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit*.

Secus eſt de proſcriptis, quos occidendi cuiuis authoritas publica datur; idque non iniuſtè, cum ad Reip. defenſionem ſit neceſſarium. Peccant tamen, qui non ex zelo iuſtitiæ, ſed odio aut priuatæ vindictæ cauſa faciunt, v. Laym. *l. c.*

2. Peccat Princeps, vel Magiſtratus (regulariter loquendo) vt v. infrà *l.* 5. *c.* 3. *d.* 1. qui occidi iubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etſi priuata ſcientia conſtet eſſe nocentes: quia ex iure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſcientia, & authoritate publica: v. Caiet. *V. homicidium*. Fill. *t.* 29. *c.* 2. *q.* 6. *n.* 27. Bon. *l. c. p.* 1. *n.* 7. v. & infrà *l.* 5. *c.* 3. *d.* 1.

DVBIVM III.

An, & quomodo liceat occidere priuata authoritate iniquum aggreſſorem?

Reſp. Ius naturæ permittit, vt vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honeſtè agendam tibi

Digitized by Google

ſibi ſunt neceſſaria; vt bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, præuenias, & occidas, ita tamen vt id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ, hoc eſt, non inferendo maius damnum, nec vtendo maiore vi, quam neceſſarium eſt ad arcendam iniuriam. Ita communiter S. Thom. *qu.* 64. *art.* 7. Mol. &c. Leſſ. *dub.* 8. *num.* 44. Vndè reſolues.

1. Non licet reo occidere miniſtros iuſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: vti nec licet id proſcripto: vt notat ex communi: Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. quia non ſunt iniqui aggreſſores.

2. Etſi ob contumeliam aliquam, v.g. ſi viro honorato dicatur (mentiris) non liceat alterum occidere, eo quod aliter repelli poſſit, ac ſoleat. Leſſ. Azor. Hur. &c. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 12. *&* 13. licere tamen, ſi aggreſſor fuſtem, vel alapam viro valdè honorato impingere, conaretur, quam aliter auertere non poſſet, docent cùm Dian. *l. c. R.* 4. Leſſ. Hurt. & alij 12. verùm, & hoc videtur in praxi periculoſum.

XXX. *Faſ eſt viro honorato occidere inuaſorem, qui nititur calumniam inferre; ſi aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Si fuſte, vel ſolo vulnere, vel amputatione brachij, vel aliter arcere iniuſtam vim potes, non licet occidere. Vndè ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere, debet fugere potiùs, ſi poteſt, & ſaluare ſe: ſecus autem, ſi turpe ſit fugere, v. g. viro nobili, vel Officiali bellico; niſi rurſus hic, & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam inuaſoris, vel alias eius qualitates, v.g. quia ebrius eſt, vel amens; talem enim occidere non licet; quando potes fugere. Mald. Dian. *p.* 5. *tom.* 4. *R.* 9. vide Laym. *l.* 3. *p.* 3. *cap.* 3.

4. Non licet occidere furem, ob res exiguas, licet autem, ſi quis auferat honorem valdè notabilem, aut bona magni momenti; niſi tamen alia via, v. g. iuris, vel aliter, arceri aut recuperari poſſint. Quarè, quando iura ſignificant furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum; præſupponunt, quod plerumque nocturni non poſſint aliter arceri; diurni autem poſſint. Alioqui enim, ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi: & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo, quod aufert, niſi occidendo, id licet: ea tamen non debent eſſe parui momenti, & minimum vnius aurei, ſecundùm Molin. *t.* 4. *t.* 3. *d.* 16. *n.* 7. *v.* Laym. *c.* 3. vel potius ſecundum alios apud Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 18. duorum: quanquam, & hoc Dian. *l. c.* nimis laxum videatur: imò Bon. *de reſt.* rem non magni valoris, hic cenſet, etſi ſit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) viurpet, vidente ac reſiſtente domino, aut cuſtode, aut huic vim faciat, v. g. repetentem incipiat ferro inuadere, permittunt cædem Bon. Dian. &c. *l. c.* vti etiam, ſi du-

dubium ſit, an res poſſit aliter ſaluari, aut recuperari. Bon. *l. c.* quia nemo inquit tenetur ſe exponere periculo amittendi res ſuas, vide Laym. *cap.* 1. Nauarr. Leſſ. Dian. *l. c.*

XXXI. *Regulariter occidere poßum furem pro conſeruatione vnius aurei.*

XXXII. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiua, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.*

XXXIII. *Licitum eſt tam hæredi, quam legatario contrà iniuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſoluantur ſe taliter defendere, ſicut & ius habenti in cathedram, vel præbendam contrà eorum poſſeſſionem iniuſtè impedientem. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damn.*

5. Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis, & Religioſis, ob bona temporalia. Iura verò in contrarium afferri ſolita, intellige, quando non ſeruatur moderamen inculpatæ defenſionis. Laym. *l. c.* Tan. *t.* 3. *d.* 4. *q.* 8. *d.* 4. Eſcob. *E.* 7. *cap.* 8. vbi etiam docet ex Tan. *t.* 3. *d.* 4. *num.* 68. licere virgini occidere inuaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter euadere.

XVII. *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem grauia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, vti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel eius Religioni publicè, & coram grauiſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur. Alex. VII. 18. Martij* 1666. *damnauit.*

6. Cum tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & iniuriam potius pati: ſed non tenetur, eo quod alter ſua malitia ſit in iſto periculo. Laym. *ibid.*

7. Non licet occidere, ſi iniuria iam eſt contracta, vel aggreſor iam fugit; quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, vt docent Toletus, Rodriq. Sed Henriq. & Nauarr. *cap.* 15. *num.* 5. Fernand. *p.* 1. *cap.* 9. *d.* 1. dicunt, ſi læſus magnam faceret iacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantum eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod Laym. Bonac. Leſſ. Fill. Card. de Lugo, &c. putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta: etſi ſpeculatiuè videatur eſſe probabile, vide Dian. *p.* 2. *t.* 3. *miſc. R.* 15. Concedit tamen Card. de Lugo, Mol. Leſſ. &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 47. licere furem fugientem, v. g. cum æquo tuo, configere telo vel ſagitta: quia inuaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit; ſi tamen per Iudicem non poſſis ricuperare rem tuam, potes ingredi locum vbi illa detinetur, eamque tibi vindicare, & ſi alter vi impediat, vim vi repellere. Tan. Leſſ. Mald. Hurt. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 37. & *p.* 8. *t.* 7. *R.* 47.

8. Ad

8. Ad deffenſionem vitæ, & integritatis membrorum licet etiam filio Religioſo, & ſubdito ſe tueri, ſi opus ſit cum occiſione contrà ipſum Parentem, Abbatem Principem niſi fortè propter mortem huius ſecutura eſſent nimis magna incommoda, vt bella &c. Syluest. Bonac. *punct.* 8.

9. Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quod de facto paret inſidias ad mortem, vt ſi vxor v. g. ſciat ſe noctu occidendam à marito, ſi non poteſt effugere, licet ei præuenire. Nauarr. Leſſ. *n.* 45. Filliuc. *num.* 39.

10. Hinc etiam dicunt alij, vt Sanch. 2. *moral. cap.* 29. & alij, licere occidere eum, qui apud Iudicem falſa accuſatione aut teſtimonio, &c. id agit, vndè certò tibi conſtat, quod ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alij difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non eſt inuaſio; ſed iuſta defenſio, poſito quod de alterius iniuria tibi conſtet, nec ſit alius euadendi modus. Leſſ. tamen Fill. & Laym. non audent id defendere; propter periculum magnorum abuſuum, vide Eſcob. *Ex.* 7. *cap.* 8. Hurtad. Lugo, *d.* 10. *ſe.* 7. Dian. *p.* 8. *tract.* 7. *R.* 52.

XVIII. *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Iudicem, à quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum euitare. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

11. Quandocumque quis iuxtà ſupradicta habet ius alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cum id ſuadeat charitas. Fill. Tan. *t.* 3. *d.* 4. *q.* 8. Molin. *d.* 18. An autem, & quando ad hoc teneatur, vide Leſſ. *l.* 2. *c.* 7. *d.* 13. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 9. 14. 20.

DVBIVM IV.

An aliquando liceat occidere?

Reſp. Directa intentione, & ſcienter, numquam licet, niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat: Indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, vtendo nimirum ſuo iure, & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti, vt vitæ æquiualeat. S. Thom. & DD. comm. vndè reſolues.

1. Si Tyrannus minetur vrbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet, ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis, ita & ciuem pro Repub. quia homo eſt tantùm pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe, & viuere, ſicut membrum corporis à corpore. Molin. *t.* 4. *t.* 3. *d.* 10. Leſſ. Fill. &c.

2. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, vt Tyrannum adeat, & ſi nolit tradere; cùm ex charitate, & iuſtitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Vndè ſi id renuat; fit nocens. Neque hoc erit

Digitized by Google

cooperari eius morti, ſed tantùm permittere; cum traditio de ſe ſit indifferens, & mors tantùm ſequatur indirectè, & præter intentionem Reip. Mol. *l. c.* Leſſ. *l. 2. c. 9. d. 7.* Fill. *t. 29. n. 11.* Laym. &c. Limitat autem Card. de Lugo *d.* 10. *de iuſt.* ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Rep. aliena.

3. Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, qua quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus, licet nihilominus (dummodò tamen,) ſi infans eſt, ſit baptizatus, vt monet Card. de Lugo, & Eſcob. *Ex. 7. c.* 8. fugere cum eius periculo, & interitu, præter tuam intentionem. Leſſ. *num.* 59. Fill. *num.* 36.

4. Similiter ad expugnandam vrbem, & victoriam reportandam, ſi neceſſarium ſit, licet tormenta in eum locum dirigere, vbi multi ſunt innocentes: quia horum mors præter intentionem ſequetur. Leſſ. *l. c.*

5. Non licet occidere obſides, etſi qui eos miſerunt, non ſeruent fidem: quia ſunt innocentes. Bonac. *t. 2. d. 2. quæſt. vlt. ſeſſ. 3. p. 7.* Dian. *p. 5. t. 4. R.* 35 contra Azor. &c.

Quæres. An aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicumq; malitioſè in ſe vel altero curat abortum, peccat grauiter, ſiue fœtus ſit animatus, quia eſt verum homicidium; ſiue non; quia tendit ad occiſionem hominis, & eſt contra naturam generationis. Leſſ. *l.* 10. *num.* 61. Si tamen ad vitam matris conſeruandam omnino ſit neceſſarium, ſequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus ſit probabiliter, necdum ſit animatus anima rationali, (animari autem communiter aiunt, mares die quadrageſimo, femellas verò octogeſimo, quæ res valdè incerta eſt) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, vt Sanc. *l. 9. de matr. d.* 20. *num. 9. &* 10. Henriq. &c. contra Leſſ. *l. 2. cap. 9. d.* 16. & alios, quorum ſententia in praxi ſuadenda: quorſum enim directè expelles, cum indirectè liceat, & ſufficiat. 2. Si verò fœtus ſit animatus, materque iudicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quoſdam tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi, quam proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ, & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructiuo prolis; quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet Lud. Lopez. quod Sà V. *Charitas* dixit eſſe probabile, vide Leſſ. *l. c.* Sanch. Fill. *cap. 29. num. 6. quæſt.* 1. Bonac. *t.* 8 *num.* 3.

Abortus Mediolani eſt reſeruatus etiam non ſecuto effectu ex Syn. 32. *cap.* 10.

Et ſi eſt animatus, atque ſequatur effectus, cadit ſub excommunica- *tione*

tione ſpecialiter reſeruatà, nec poteſt tolli vigore facultatis generalis. Ex *Conc. Prou. 7. de Sacr. Pœnit* § *ſciant.*

Vicarius Generalis tamen, & Pœnitentiarius maior poſſunt, & abſoluere, & alios Confeſſarios ſubſtituere ad abſoluendum. Syn. Diœc 32. *cap.* 10. §. *impium.*

XXXIV. *Licet procurare abortum antè animationem fœtus ne Puella deprehenſa grauida occidatur, aut infametur.*

XXXV. *Videtur probabile omnem fœtum quandiu in vtero eſt carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere cum paritur, ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

De Duello, & Bello.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, & an liceat Duellum?

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubindè etiam plurium) certamen, quod ex condicto, vno indicente, & altero acceptante, ſuſcipitur: ita vt, id, non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex iuſta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda, vide Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. *de reform.* Sanc. 2. *mor. cap.* 39. Item de pœna duellantium, vide infrà *de excom.* & Sanch. *l. c.* Vndè reſolues.

1. Duellum non eſt licitum ad indagandam veritatem, vel iuſtitiam, vel purgationem obiecti criminis, aut litem terminandam: quia eſt fallax, imò ſuperſtitioſum medium ad eum finem cum etiam innocens homicidium, & facere, & pati poſſit. Trul. *l.* 5. *cap.* 2. *d.* 13. *nu.* 12.

2. Neque ob inimicitias, aut ad iniuriam vindicandam, neque ob ſolam oſtentationem virium, aut delectationem.

3. Nec item ad euitandam ignominiam: quia apud bonos, & prudentes honorem non perdet; imò nec apud alios, ſi prouocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges diuinas, & humanas. Interim iturum ſe in dies liberè ſuas vias, paratumque ſemper fore, & nunc eſſe, contra quemuis inuaſorem ſe tueri. Trul. *l. c. num.* 4.

4. Duellum licet acceptare vel offerre ad conſeruandam æſtimationem exercitus apud hoſtes, eoſque debilitandos, vel ad terminandum bellum cum minore damno, vide Sanch. *loco cit.*

5. Acceptare item licet, ſi quis aliàs te occiſurus, concedat tamen

arma, vt ſic fortunam experiaris, quia eſt tantùm defenſio, poſitoque quod aliter non poſſis euadere. Similiter, ſi Iudex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter iuſtitiæ. Trull. *loco cit.*

6. Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, prouocatus ſiſteret ſe, meræ defenſſionis gratia, cum ſpe præualendi, priuandus alioqui, ob ſuſpicionem ignauiæ, dignitate, officio, vel fauore Principis, non audet eum damnare. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 3. eumdem excuſat Hurt. 3. 2. *d.* 170. *ſeſſ.* 8. §. 76. Leſſ. *cap.* 9. *d.* 8. Fill. *cap.* 8. *quæſt.* 6. & Nauar. *cap.* 15.

II. *Vir æqueſtris ad duellum prouocatus, poteſt illud acceptare ne timiditatis notam apud alios incurrat. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1665. *damnauit.*

Parochi, & Concionatores ſaltem bis in anno præmoneant populos de huius delicti atrocitate, & cenſuris, & ſtatim ac compererint Parochiæ duellum commiſſum, aut breui committendum, loco delecto, & ſchedulis affixis moneant Archiepiſcopum. Ex Syn. 32. *c.* 10. §. *cum atrox.*

ARTICVLVS II.

An, & quouſque liceat bellum?

Reſp. Bellum defenſiuum, quo ſcilicet vis iniuſta repellitur, licet etiam priuata authoritate; Offenſiuum verò, quo vis infertur, vt liceat, tres conditiones requirit. 1. Vt geratur authoritate Principis, vel Magiſtratus, nullum agnoſcentis Superiorē; qualis eſt Papa, Imperator, Reges, & quædam Reſpub. v. g. Venetorum, Genuenſium, &c. 2. Vt adſit iuſta cauſa, eaque grauis, v. g. neceſſitas boni communis, & quietis conſeruandæ, recuperatio iniuſtè ablatorum, coercitio rebellium, defenſio innocentum, &c. vide Laym. hic, & Mol. *t.* 1. *d.* 104. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 3. 3. Vt fiat ex recta intentione, hoc eſt, non ex odio, ſed ex amore boni communis: quamquam ſi hæc vltima ſola deſit, non ſit obligatio reſtitutionis. Ita comm. cum D. Tho. *quæſt.* 41. Laym. *l.* 2. *tom.* 3. *cap.* 12. vndè reſolues.

1. Si quis iuſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere: quia circa eandem rem non poſſunt duo habere contraria iura. Fieri tamen poteſt, vt neutra pars peccet, ob ignorantiam inuincibilem. Fill. *num.* 185.

2. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, vt certus ſit de eius iuſtitia, & graui cauſa. Ad quod ſequentia conducent. 1. Vt curet habere non tantùm peritos, ſed etiam bonos Conſiliarios. 2. Vt attendat, an etiam à ſuis impediantur, vel interuertantur literæ aut inſtructiones ad ipſum. 3. Si non tantùm à ſuis

Con-

Conſiliarijs, ſed etiam à diuerſis Theologis curet iuſtitiam belli, ſecundùm leges Euangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipſe quoque coram Deo illam examinet, ſtatuatq; id quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Deniq; licet ſufficiat opinio probabilis de iuſtitia belli, ſi tamen iuſtitia maneat æqualiter dubia, & alter ſit in poſſeſſione, non licet ei bellum indicere, cum melior ſit conditio poſſidentis. Fill. *t.* 29. *cap.* 9. *quæſt.* 4. Trull. *l.* 5. *cap.* 2. *d.* 3. vbi cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 72. docet licere etiam Principi concedere repreſſalia, ſeruatis tamen conditionibus certis, quas vid. apud Pal. *t.* 1. *c.* 6. *d.* 5. *p.* 4. & hic infrà *art. ſeq.*

3. Perſpecta iuſtitia belli debet ea proponi parti aduerſæ: quæ ſi offerat competentem ſatisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò, vt probabilius eſt, ſi cœptum ſit debet, ſi non ex rigore iuſtitiæ, ſaltem plerumque ex charitate mox finiri. v. Mol. ſuprà *d.* 103. Trull. *l.* 5. *c.* 2. *d.* 3.

4. Poteſt Princeps pro ſatisfactione petere reſtitutionem ablatorum, & expenſarum, item aliquid in pœnam illatæ iniuriæ. Dunal. Hinc poteſt victos priuare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad ſecuritatem ſunt neceſſaria. Con. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 29.

5. Principes tenentur ſtipendia ſoluere militibus; alioqui tenentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tum alijs, qui ab ijs damnum acceperunt. Con. Pal. Dian *p.* 6. *t.* 4. *R.* 29.

6. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per ſe iuſto; abſtinere, ſi indè oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ: v. Pal. Dian. *p.* 5 *t.* 4. *R.* 7.

7. Etſi per ſe loquendo, in bello iuſto liceat aduocare infideles in auxilium, per accidens tamen ſubindè, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, vt periculi in fide, v. g. ne ſubditi peruertantur, ſacra profanentur, &c. Reg. *to.* 2. *l.* 21. *n.* 100. Fill. *n.* 181.

8. Similiter licet alteri Principi, etiam alteriùs fidei, in bello iuſto auxilium ferre, niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei, vide Con. *tr. de Charitate*, *d. de Bello*.

9. Duces, Tribuni, Centuriones, alijque Officiales peccant, tenenturque ad reſtitutionem. 1. Si pauciores habeant milites, quam in ſolutione ſtipendij exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per Regiones, accipiant pecunias à varijs Pagis, ne iſtic pernoctent, aut morentur. 4. Si vni militi dent plura ſyngrapha ad domos diuerſas. Molin. Becan. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 27. & 28. 5. Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

Digitized by Google

10. Miles qui in bello, iuſto, & iniuſto paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu, & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello iniuſto tenetur ad reſtitutionem damnorum: niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tunc enim ſufficit reſtitutio eorum quæ in ſpecie habet vel eorum, in quibus factus eſt ditior: v. infrà.

11. Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis, qui bellum gerit, aut ab eo ante conductus, non tenetur inquirere de iuſtitia belli, quandiù nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrarium, quæ poſitiuè reddat dubium: quia præſumere pro ſuo Principe poteſt, cui in dubio debet obedire, eiuſque authoritas plerumque illi ſufficiet ad formandum etiam poſitiuè iudicium probabile, de iuſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur: v. C. de Lugo *d.* 18. *de iuſt. ſ.* 1. *n.* 21. Si verò non ſit ſubditus, tenetur prius inquirere, & poſtea ſaltem probabile formare iudicium bellum eſſe iuſtum Molin. *d.* 113. Fil. *n.* 181. Lay. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 112. *n.* 8. Azor. Mald. Reg. contra quoſdam apud Dian. *t.* 2. *t.* 5. *miſc. R.* 96. *&* *tom.* 3. *R.* 7. C. de Lugo *l. c.* Eſcob. *E.* 7. *c.* 8.

12. Miles intelligens bellum eſſe iniuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolui, niſi velit, quam primum poteſt, curare dimiſſionem, & interea abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v. g. cæde, preda, &c. vide Lay. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe inuadentem: v. Eſcobar. *E.* 7. *c.* 8.

ARTICVLVS III.

Quid in bello iuſto liceat?

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello iuſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria; v. g. occidere, ſpoliare, & innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vita ſpoliari non poſſunt, bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reip. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit. Mol. Bel. *p.* 2. *cap.* 10. 11. *&* 12. Laym. Fill. *num.* 191. *&c.* Ratio eſt, quia cum ſint pars Reipub. poſſunt propter huius delicta puniri, in ijs bonis, quæ Reip. dominio ſubſunt. Vndè reſolues.

1. Per accidens licet aliquando conburere etiam Eccleſias, & hoſtes ex ijs extrahere, in ijs ſpoliare, & occidere, ſi v.g. Eccleſia velut caſtro ad repugnandum vtantur. Sylu. *V. bellum n.* 11. Sà, Bon, *p. vlt.* §. 3.

2. Contra hoſtē licet vti inſidijs, & ſtratagematibus, dummodo abſint mendacia: etſi etiam hoc v. g. quando exploratores ſe fingunt amicos, non ſit mortale. Ea verò ad quæ cauenda nulla prudentia datur, v. g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra iura belli, nec licent Mol. *d.* 111.

Digitized by Google

3. Fides hoſti data ſeruanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in graue detrimentum cederet Reip. aut Religionis, aut ſi hoſtes eam non ſeruent; aut denique conditiones, ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. Dual. Pal. Dian. *l. c. R.* 10. vide etiam Laym *l.* 2. *t.* 3 *cap.* 12.

4. Capti in bello, etiam ex parte capientium iuſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium iniuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *cap.* 12. *num.* 16. An obſides liceat occidere, vide ſuprà *d.* 4. *cap.* 5.

5. Poteſt quidem aliquando (rarò tamen, & non niſi ob cauſas grauiſſimas) dari vrbs in prædam; milites tamen priuata authoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre non poſſunt, quia ſunt executores tantum, & miniſtri, vidè Sà, *V. bellum*, Laym. hic *t.* 3. *c.* 12. Fill. *n* 198. Dian *p.*6 *t.*4. *toto*, dum autem vrbs ſpoliatur iniuſtè, gregarios milites tantum teneri ad damnum, quod ipſi intulerunt, probabile eſſe, docet Dian. *l. c. R.* 32. ex Sylu. Nauar. &c. Item *p.* 3. *t.* 5. *R.* 86. vide infrà *t.* 4. *cap.* 2. *d.* 3.

6. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à ruſticis, alijſue apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut inuitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſtet omnino liberè fieri: ſiquidem donationes iſtæ plerumq; non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis ijs debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem graui neceſſitate. Mol. Con. Palaus, Bec. &c. Dian. *p.* 6. *t.* 4 *R.* 26.

7. Repreſſalia licita ſunt his conditionibus. 1. Vt manifeſtè conſtet ciues alterius Reip. feciſſe iniuriam. 2. Vt Superiores illorum rogati recuſent adminiſtrare iuſtitiam. 3. Vt conſtet eos culpabiliter id recuſare. 4. Vt Princeps ſupremus cauſa cognita id concedat. 5. Vt non inferatur plus damni, quàm iuſta ſatisfactio requirit. 6. Vt non concedantur in perſonas Eccleſiaſt cas. Mol. Dian. *q.* 4. *t.* 4. *R.* 72. ex 18. alijs.

Quær. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta. Reſp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, niſi conſuetudo habeat, vt pars cedat Principi, & Communitati. 2. Iure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata iuſto bello ab ijs, qui ea iniuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportarunt: Valent. *tom.* 3. *d.* 4. *q.* 18. *p.* 3. Molin. *d.* 18. & Hurtad. *tom.* 2. *d.* 169. *ſec.* 22. §. 119. vbi requirit, vt vna ſaltem nocte poſſederint. Vide etiam Syiueſt. Bonac. *loco cit.* de peccatis in bello committi ſolitis. Trull *l.* 2. *d.* 10. *& ſeqq.* Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 23. vbi contra Durand. docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

Digitized by Google

CAPVT II.

De Sexto Præcepto, & Nono.

Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c.

COniungo hæc duo Præcepta, quia ab vtroque idē explicitè, vel implicitè prohibetur, ſcilicèt peccata impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel vſus delectationis, ſeu ſenſus venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſeruientium, circa partes corporis venereas; ita vt appetitus vel delectationes aliæ, etſi etiam ſenſitiuæ, aut ſenſitiuorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectant ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in *imperfectos*, in quibus non interuenit vltimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; vt ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum moroſarum, qui ſpeciem ſumunt ab obiectis; & *perfectos*, ac *conſummatos*, qui terminum iam dictum habent adiunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alij enim ſunt *naturales*, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ, etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant, v. g. adulterium, inceſtus, &c. Alij *innaturales* ſunt, ſeu contra naturam, in quibus conditiones à natura inſtitutæ, v. g. identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſeruantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DVBIVM I.

An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?

Reſp. Ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione, & delectatione ſenſitiua, & ſenſitiuorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deindè ſciendum, intentionem, & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à Regno Cœlorum, ſecundùm Apoſtolorum ad Gal. 5. Vndè reſolues.

1. Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica, & natura ſua talis delectatio tendit ad perfectam. Filliuc

l. 30. *cap.* 9. *num.* 174. Leſſ. *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 8. Sanch. *l.* 9. *d.* 46.

2. Tales actus ſunt eiuſdem naturæ cum perfectis, ſiue conſummatis, ideoq; in confeſſione explicandum, vtrum ſint habiti cum ſimili ſexu, an diuerſo; cum libera, an coniugata, cognata, perſona ſacra, &c. Leſſ. *d.* 15. Sanc. *l.* 1. *cap.* 2.

3. Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi fiant tantum officij, aut moris patrij aut amoris honeſti, vel beneuolentiæ augendæ cauſa, etiamſi delectatio venerea ſuboriatur, (modo in eam non conſentiatur) nō ſunt peccata. Leſſ. Fil. *l. c. n.* 171.

4. Si verò iſta fiant ex aliqua veniali vanitate, ioco, curioſitate, leuitate, petulantia, imò etiam ſenſualitate, ſiue affectu ſenſuali, ac naturali (dummodò non cum delectatione venerea, nec eius cauſa: & ſi præter intentionem ſuboriatur; ea repulſa, ac tunc abſtinendo ab illis) venialem culpam non excedunt, vt vide Fill. *hic*, Leſſ. Sanch. *l. c.* Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 136. Contrarium tamen eſt tutius, vt vide Trull. *l.* 6. *cap.* 1. *d.* 12. *num.* 8.

XL. *Eſt probabilis opinio, quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus vlterioris, & pollutionis. Alexand. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

5. Idem dicendum de tactu, & aſpectu inhoneſtarum partium corporis proprij, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, ſed ex curioſitate tantum, aut leuitate, ſecluſo tamen ſcandalo, & periculo conſenſus venerei. Imò ſi tactus talis, aut aſpectus proprij corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, vt v. g. ſi fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodo tamen abſit periculum pollutionis, aut conſenſus in eam, ſi improuiſo præter intentionem fortè obueniret. Leſſius *num.* 63. Fill. *nu.* 214. Sanc. *l.* 9. *d.* 41.

6. Tactus nudi, & aſpectus partium inhoneſtarum alterius corporis maximè diuerſi ſexus, aut cuncubitus humani ex curioſitate, (nam de neceſſitate aliud eſt) etiam ſecluſo affectu venereo, videntur non poſſe excuſari à mortali, propter grauem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: niſi tamen aſpectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, vt hæc abſint Sanc. *n.* 23. & 29. Fill. *nu.* 218. Laym. &c.

7. Aſpectus verò, & ſubindè etiam (rarius tamen propter periculum adiunctum) tactus, ex petulantia, vel curioſitate, partium inhoneſtarum alterius corporis, eiuſdem tamen ſexus, citrà affectum, & periculum conſenſus venerei, excuſari poſſe à mortali, vt v. g. quando ſimul aliqui natant, vel lauant, vt docet Laym. *l.* 3. *ſeſſ.* 4. ex Sanch. *l.* 5. *mor. cap.* 6. *n.* 12. 13. & *n.* 27. & 28. Trull. *d.* 12. *num.* 15.

8. Verba turpia, lectio obſcœniorum, ſpectatio comœdiarum tur-

pium,

pium, cantiones inhoneſtæ, geſtus, literæ, & dona amatoria, ſi tantum fiant ex curioſitate, vel vano ſolatio, non ſunt mortalia: ſecus tamen ſi fiant vel animo inhoneſto, ſiue venereo, vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui, vel aliorum. Sanc. *d.* 46. *q.* 3. Fill. *t.* 30. *cap.* 10. *q.* 3.

Atteſtationes de paupertate, vitâ, & moribus, neque dent, neque ſubſcribant Parochi, eorum qui ſaltem ſpem emendationis à vitio turpiloquij non dederint. Syn. Diœc. 32. §. *Parochi*.

9. Choreæ niſi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut ſeipſum incitandi ab libidinem, vel cum alia circumſtantia mala, ſecundùm ſe non ſunt malæ, nec actus libidinis, ſed lætitiæ. Quando verò Sancti Patres eas interdum valdè reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abuſu. vide Caiet. *V. Chorea*, Fill. *num.* 223.

10. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi; cum mortaliter certum ſit multos indè ad peccatum incitandos. Fill. *num.* 21 Similiter Magiſtratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docent Hurt. & concedit Bardell. ſi authoritatem illis præſtent, approbent, vel foueant: addit tamen poſſe aliquando excuſari, ſi ad maius malum impediendum non puniant, & tantum tolerent. Vide Dian. *p.* 5. *t.* 15. *R.* 82.

11. Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, vt prehenſio, contrectatio manus, amplexus, & oſcula, iuxta morem patriæ, non peccant; niſi ei conſtet fieri prauo affectu, huic enim cooperari non licet. Docet tamen Fill. etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (vt mammillarum, & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiua, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus, v. Fill. *l.* 30. *num.* 196. & infrà *l.* 5. *cap.* 1. *d.* 2.

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter coniuges, vel ſponſos?

Reſp. 1. Coniugibus licent, ſi referantur ad copulam, ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v. g. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis: quæ cum ijs ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regolariter ſaltem. Sanch. *l.* 9. *d.* 46. *num.* 7. Fill. *num.* 357. & alij.

Reſp. 2. Sponſis tactus impudici non licent, pudici verò in partibus honeſtis, licent, ſi ex ijs tantum intendant delectationem ſenſitiuam; ſecus, ſi veneream. Sanch. *l. c. num.* 50. *&c.* Bon. *p.* 9. *num.* 6. *&c.*

DVBIVM

DVBIVM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v. g. quando ſeruantur ſexus diuerſus, ſpecies eadem, via & modus naturalis, &c. *Vt vide in principio huius cap.* Vndè reſoluitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideò in confeſſione ſunt exprimendæ.

1. Eſt fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt, quæ ſit libera à voto, matrimonio, Religione) ex mutuo conſenſu.

XXV. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto dicens: commiſi cum ſoluta graue peccatum contrà caſtitatem non explicando copulam. Alex. VII, 24. Septembris 1675. damnauit.*

XLVIII. *Tam clarum videtur fornicationem ſecundum ſe nullam inuoluere malitiam, & ſolùm eſſe malam, quia interdictam, vt contrarium omninò rationi diſſonum videatur. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

Ad hanc reducitur. Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata: Vndè concubinarius (ſicut, & meretrix) ordinariè non debet abſolui, niſi dimiſſa concubina, aut muliere ſuſpecta, cuius retentio ſcandalum daret, licet cum ea non peccaret. Sanch. *lib.* 1. *moral. cap.* 8. Nauar. *cap.* 3. Fill. *tract.* 30. *cap* 2. *num.* 56.

Laici concubinarij poſſunt ab ordinarijs locorum puniri excommunicatione poſt trinam monitionem. Ex Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 8.

Præsbiteri notorij concubinarij poſſunt ab Epiſcopo ſuſpendi. Ex Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 14.

Ne quiſquam, vel Caupo, vel Tabernarius in ipſis cauponis habeat meretrices, alatuè ad turpem præſtum, ſecus præmiſsâ admonitione erit mulctandus pœnâ interdicti, & grauioribus pœnis arbitrio Epiſcopi. Immò vbi locus certus eſt præfinitus earum habitationi, ſi quis cuiquam earum alibi domicilium locarit, incurrit excommunicationem ferendæ ſententiæ. Ita Conc. Prou. v. tit. quæ ad matrimonium pert.

XLI. *Non eſt obligandus Concubinarius ad eijciendam Concubinam, ſi hæc nimis vtilis eſſet ad oblectamentum concubinarij, vulgò* regalo, *dum defficiente illo, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium efficerent, & alia famula nimis difficilè inueniretur. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

Congreſſus item cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intra eandem ſpeciem grauior, & in confeſſione aperienda, ſaltem reſpectu ſponſæ, vt docet Rodriq. *t* 1. *c.* 109. Sanch. *de matr. t.* 1. *l.* 1. *d.* 2. *n* 6. Fagund. *t.* 2 *l.* 4 *tr.* 3. Fill. *t.* 2. *tr.* 30. *c.* 2. *n.* 53. contra Couar. Viualdum, Ledeſm. Azor. quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabilem;

lem, & in praxi tutam, cenſet. Dian. *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 5.

2. Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipſa inuita; quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, vt probat Leſſ. & Sanch. *l.* 7. *d.* 12. contra Nauar. Azor. & alios.

3. Raptus, cum ſcilicet perſona aliqua (ſiue maſculus, ſiue fœmina; ſiue nupta, ſiue innupta) libidinis cauſa abducitur illata vi, ſiue abductæ, ſiuæ ijs, quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſpontè diſcedat cum Amaſio, inſcijs parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. C. de Lugo *d.* 16. *num.* 237. Fill. *num.* 110. vide Bon. Idem dicit Dian. *p.* 1. *t* 7. *R.* 37. ex Leſſ. *l.* 2. *c.* 19. *dub.* 1. Sanch. *de matr. t.* 2. *l.* 7. *d.* 4. *n.* 5. *&c.*

4. Adulterium, cum ſcilicet vterque, vel alteruter coeuntium, eſt coniunctus matrimonio, etiamſi adulterantis coniux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat iniuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quod ſi fœmina adulterans ſit coniugata, grauius habetur, quam ſi vir, propter incommoda grauiora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò vterque ſit coniugatus, adhuc grauius eſt, quia ſunt duæ iniuriæ in vtriuſq; coniugem, in confeſſione exprimendæ. Fill. *t.* 29. *cap.* 4. *num.* 85. *&* 89.

I. *Copula cum coniugata conſentiente marito non eſt adulterium; adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

5. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, vſque ad quartum gradum, eo grauius peccatum, quo gradus eſt propinquior: quem proindè in confeſſione exprimere, ſaltem ſecurius eſt, vt habet Nauar. *cap.* 6. Card. de Lugo *d.* 16 *n.* 312. Sicut etiam multò grauior eſt inceſtus cum conſanguinea, quam cum affine in eodem gradu, v. g. cum matrem, quam cum nouerca; cum ſorore propria, quam cum ſorore vxoris, & rurſus grauior eſt cum affine quam cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, vtrum cum matre, an cum filia, an ſorore, Card. de Lugo, *l. c.* & Eſcob. *de actibus humanis,* E. *c.* 6. vbi ex Hurtad. *d.* 9. *de pœn. diff.* 4. probabile dicit inceſtum, in eodem gradu, & linea, eiuſdem eſſe ſpeciei, (eo tamen grauiorem, quo gradus eſt vicinior ſtipiti,) & ſatis eſſe dicere, habui rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem reuocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis; cum propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circumſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat Sanch. *l.* 7. *de matr. d.* 55 Con. *d.* 32. Fagund. & cæteri probabiliter, contra Sà. *V. Confeſſio*, & Dian. vide Card. de Lugo *num.* 355.

6. Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res

Digitized by Google

autem ſacræ, quæ ſic violantur; ſunt locus, & perſona. Vndè ſacrilegium eſt. 1. Omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vide Card. de Lugo *num.* 464.) in loco ſacro, hoc eſt Templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat à coniugibus, ex neceſſitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quam exterior in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, vtrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti neque, ſi duplici titulo ſit ſacrata, v. g. quia eſt Sacerdos, & Religioſus: quia moraliter eſt vna numero malitia. Sanch. *de matr. l. 7. d. 27. n. 27.* Henriq. & cæteri quos citat Dian. & ſequitur *p. 1. t. 6. R. 3.* vide Card. de Lugo *d. 16. de fœm. ſ.* 4. Bon. *q.* 4. *p.* 17. Eſcob. *E.* 8.

DVBIVM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cum contra naturam eſſe dicantur ea, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ita vt iuxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſoluitur tales ſpecies eſſe ſequentes.

1. Congreſſus inordinatus, hoc eſt innaturalis, ſiue indebitus concumbendi modus, cum ſcilicet ſeruatur quidem identitas ſpeciei, diuerſitas ſexus, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantumodo acceditur: v. g. cum vir ſuccumbit, vel auersè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliaue ratione inſolita, quod eſt contra naturam, mortale, quando indè periculum eſt impediendæ generationis, vt effundendi ſeminis; aliàs ſi hoc periculum caueatur, aut non ſit, eo quod matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, vt fit plerumque, non contrà, ſed præter naturam erit: & veniale graue, imò nullum, ſi grauis cauſa adſit, v. g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſiue vtriuſque, ſiue alterutrius coniugis aliter fieri non patitur. Fill. *t.* 30. *cap.* 8. *q.* 8. *n.* 137.

2. Mollities ſiue pollutio, & eſt, cum abſque congreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſiue id foras effundatur, vt in maribus, ſiue intus diffluat in matricem, vt in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adiunctam, vt v. g. fornicationis, adulterij, inceſtus, &c. cum quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicuius perſonæ liberæ, coniugatæ, &c. quod proindè ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie vide ſequenti dubio.

XXIV. *Mollities, Sodomia, & beſtialitas ſunt peccata eiuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

XLIX. *Mol-*

Digitized by Google

XLIX. *Mollities iure naturæ prohibita non eſt; Vndè ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Sodomia imperfecta; & eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempè cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v. g. adulterij, ſi fiat cum coniugata, inceſtus, ſi cum conſanguinea. Bon. *q. 4. de matr. p. 11. n. 1.* Fill. *l. c. n. 158.*

4. Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum eiuſdem ſexus, vt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adiunctas, v. g. inceſtus; quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet Eſcob. *de act. hum. E. 2. c. 6.* ſed ſatis eſſe dicere, coiui cum conſanguineo, vel affine, quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille Explicandum tamen eſſe, fuerìſne agens an patiens, dicit C. de Lugo *d. 16. n. 423.* contra Dian. *t. 2. tr. 4. de ſacr. R. 159. & p. 6. t. 6. R. 36.*

5. Beſtialitas, quod eſt grauiſſimum inter omnes; & eſt congreſſus, in quo non ſeruatur identitas ſpeciei; v. g. ſi homo coeat cum beſtia, ſiue iuſdem ſexus ſit, ſiue non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſiue cuius ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis: non autem formalis, & in genere moris. Eſcob. *E. 2. c. 6.* ex Fill. *to. 2. tr. 30. c. 7. n. 131.* Huc reuocatur peccatum cum dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra Religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel inceſtus, ſi affectu viri vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coeat. v. Bon. *de matr. q. 4. p. 12.* Fill. *n. 162.*

DVBIVM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Authoritate Scripturæ, qua molles à Regno Cœlorum excludit 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem cauſa ſanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Cauſam dat Sanch. *l. 9. d. 17.* quod natura adminiſtratione ſeminis, extra matrimonium, in omni euentu, homini denegarit, eo quod adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis, vt homines paſſione excœcati, paſſim ſibi facilè perſuaderent, habere ſe iuſtam cauſam irritandi ſeminis, vndè plurima, grauiſſimaque vitia contra bonum commune, & impeditionem generationis emergerent. Nauar. *c. 16.* Leſſ. & commun. Vndè reſolues.

1. Diſtillatio, quæ eſt fluxus humoris quaſi medij inter vrinam, & ſemen, (cum quo coloris & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit) ſine ingenti illa delectatione, non eſt vera pollutio, etſi proueniat ſine omni

com-

Digitized by Google

commotione ſenſus venerei, vt quandoque fit, de ea non magis laborandum, quam de ſudore, dicit Caiet. Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotione ſpirituum generationi ſeruientium, tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum: idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. Sanch. *l. 9. d.* 45. *n.* 32. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. *n.* 18.

2. Si ſemen iudicio medicorum tranſiuit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua veri ſeminis emiſſio. Sanc. *l. 9. de matr. d.* 17. *nu.* 16. Fill. *t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. §. 1.

3. Non tenetur quis (modò abſit periculum conſenſus in voluptatem, nec voluntariè promoueat) impedire pollutionem ſpontè ſua euenientem, aut iam cœptam, v.g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, vt natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati vt effluat, quod aliàs corruptum ſanitatem læderet. Vndè idem admittit Sanc. etiam ſi orta eſſet prius ex culpa; modò de ea doleat, & conſenſum vlteriorem abſtrahat, additque plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem. Sanc. *d.* 17. *n.* 17. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 10.

4. Licitum eſt ob finem honeſtum, v. g. minuendæ tentationis [illegible] nitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam [illegible] naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit [illegible] efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via na[illegible] & ſine peccato facta: quia obiectum iſtius deſiderij, & gaudij [illegible] malum, quamquam eiuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, n[illegible] riculo carere, quidam benè obſeruent. Leſſ. *d.* 14. *n.* 15. Lay. *n.* [illegible]

5. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & ho[illegible] ſtam, præuidet indè naturaliter ſecuturam pollutionem, (idque multo magis valet de diſtillatione:) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat; tunc, (modò abſit periculum conſenſus in delectationem,) non tenetur abſtinare à tali actione, quia proſequenti ſuum ius, non imputatur effectus per accidens, præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè, & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti iuxta morem patriæ, ſi alioqui inciuilis habendus eſſet. Quod ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem (quod colligitur indè ſi ſæpius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) à cauſa illa, quantumuis licita, abſtinendum eſſet: proindeque confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. Fill. Sanc. *l.* 6. *d.* 45. Nauar. *cap.* 16. Laym. *num.* 16. Monet autem Laym. eum qui in actionibus honeſtis, & vtilibus talem miſe-

riam

Digitized by Google

riam experitur, facilius liberari contemnendo, quam æſtimando; quia imaginatione, & timore augetur.

6. Si pollutio ſecutura præuideatur ex re illicita, otioſa, vel minus neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, vt ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortalis eſt ab illa non abſtinere: quià in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur. Quod ſi res illa ſit cauſa tantum remota per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt v. g. eſus aut potus calidorum, æquitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum, Fill. *t.* 30. *cap.* 8. *quæſt.* 6. *nu.* 152. Sanc. *l. c.* Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 14. v. Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 4. Addunt quidam DD. hanc regulam; pollutionem in cauſa volitam tantum eſſe peccatum, quantum eſt ipſa; vt ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem; ſi ſit veniale, venialem: ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore, (ſecluſo ſemper periculo conſenſus) hinc venialem, v. g. eſſe illam, quæ prouenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali, Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 9. ex [illegible]o. Henriq. Vaſq. Bon. *de matr. p.* 10. v. Dian. *q.* 1. *t.* 2. *miſc. R.* 56.

[illegible] Pollutio in ſomno facta eſt mortalis. 1. Si ante directè, vel for[illegible]er eſt procurata, & cauſa non eſt retractata. 2. Quando poſt ſom[illegible]lacuit, & approbata eſt propter delectationem veneream; aliàs [illegible]ill. *quæſt.* 5. *num.* 148. Trull. *loco cit. num.* 9.

[illegible]res. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, [illegible]llities tantùm, an Sodomia.

[illegible]eſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſque concubi[illegible] eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex affectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua coniunctio, & commixtio corporum) eſt, quoad malitiam, Sodomia. Fill. *tract.* 30. *cap.* 8. Plura de tota hac materia, v. infrà *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 2. *art.* 2. de peccato in genere, & Authores citatos.

TRACTATVS V.

De Septimo Præcepto.

Non furtum facies.

CVm hoc prohibeatur omnis iniuſta damnificatio in bonis proximi, quæ fit. 1. Per furtum, & rapinam. 2. Per omiſſionem reparationis damni illati. 3. Per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT I.

De Furto.

DVBIVM I.

Quid ſit furtum, & quale peccatum?

RESP. Eſt occulta, & iniuſta rei alienæ ablatio, inuito rationabiliter domino. Quod ſi res ſit ſacra, dicitur *Sacrilegium*, de quò ſuprà. Si apertè cum vi fiat, eſt *Rapina*, à furto ſpecie diſtincta. Licet autem furtum cæteris paribus, quàm rapina leuius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamen mortale ſi quantitas ſit notabilis. Ita communiter omnes, vide Bon. *d.* 2. *quæſt.* 8. Vndè reſolues.

1. Qui alienum accipit per iocum, vel ob bonum aut commodum illius à quo accipit, non furatur: v. g. ſi vxor auferat marito pecunias, ne ludis, aut comeſſationibus prodigat; aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat, aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valdè indigenti, in qua Dominus rationabiliter, non ſit inuitus, à quo tamen ob verecundiam vel aliam cauſam non auſit petere, vide Leſſ. *l.* 2. *cap.* 12.

2. Qui pro ſe vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tenetur reſtituere poſtea ſic abſumptum; ſi quidem re, & ſpe indigens fuit. Idem docent Leſſ. *loco cit. d.* 12. Malderus, Dian. &c. de neceſſitate graui. Verum id probabilius alij negant, cum Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 4. *cap.* 1. *num.* 7. ex S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 7. Sylu. Angel. vide Dian. *tom.* 1. *p.* 2. *t. miſc. R.* 20. Card. de Lugo *d.* 16. *ſ.* 7.

XXXVI. *Permiſſum eſt furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in graui. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Nec item furatur, qui accipit in compenſationem iuſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat: v. g. ſi famulus iuſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere, vel iniquè inductus ſit ad ſeruiendum iniquo pretio, vide Laym. *loco cit.* & Tol. *l.* 5. *cap.* 15.

DVBIVM II.

Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. Nau. nimis ſcrupuloſè ſtatuit medium Regalem; alij nimis laxè centum aureos: moderatius Tol. Med. Leſſ. &c. duos Regales: etſi minus ſufficiat, ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè; ſed moraliter metienda eſt, non tantum ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantijs perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei graue damnum inferatur, aut ſaltem charitas Chriſtiana grauiter lædatur: quomodo reſpectu valdè diuitis, imò etiam Regis, vnus vel alter aureus notabile quid videtur: reſpectu verò mediocriter diuitum, quatuor circà Regales, ſiue medius Imperialis; reſpectu mechanicorum duo; reſpectu pauperis, vnus. Ita nunc plerique cum Bonac. Vndè reſolues.

1. Graue peccatum eſt auferre rem paruam domino valdè proficuam, v. g. ſartori acum, quam vnicam habet, nec habere aliam poteſt, qua ſe alat. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 12. *d.* 8.

2. Graue item eſt (etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex iactura rei paruæ domino ſecuturam valdè magnam moleſtiam, v. g. quia valdè ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt: niſi tamen res ſit nullius prorſus momenti, vide Bon. *d.* 2. *quaſt.* 8. *p.* 1.

3. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ vltrò proueniunt, & ſunt valdè expoſitæ, v. g. fructus ad viam publicam, vide Leſſius *loco cit.*

4. Plus item, ſi quis à diuerſis, vel ab vno interpolatim, parua, & plura furetur, vide Leſſ. *loco cit. num.* 46.

DVBIVM III.

Quam grauiter peccet, qui multa minuta furta committit?

Reſp. Hic quoque quantitas læſionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, eſt menſura quantitatis peccati, vide Leſſ. *loco cit.* Sanc. *l.* 7. *cap.* 21. Vndè reſolues.

1. Si quis ex occaſione tantum furatur, ſiue vni, ſiue pluribus, modicum: non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo grauiter nocere, ſingulis furtis non peccat grauiter, neque ea ſimul ſumpta vnum mortale conſtituunt: poſtquam tamen ad quantitatem notabilem peruenit eam detinendo, mortaliter peccare poteſt. Leſſ. *d.* 7. Sanch. *l.* 7. *cap.* 21. Bon. *quaſt.* 8. *p.* 2. Verùm, & hoc mortale euitabit, ſi vel tunc reſtituere non poſſit; vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accepit. Gran. Diſp. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 25.

2. Si autem per plura parua furta vni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi graue damnum, peccat grauiter ea intentione: ac licet executio ſingulorum ſit tantum venialis ex ſe, vt tamen ſubſtat tali intentioni eſt continuata executio peccati mortalis, Leſſ. *l.* 2. *cap.* 12. *d.* 7. Sanch. *loco cit.* quia nocet grauiter Reip. & praxis illa valdè pernicioſa eſt ſocietati humanæ; v. g. ſi ſartor particulas panni à diuerſis ſurripiat; ſi mercatores vtantur breuioribus

Digitized by Google

nioribus vlnis, &c. Interim hi excuſantur ſubindè à graui peccato. 1. Ex eo quod dictum eſt caſu primo. 2. Si id faciant vt ſe ſeruent indemnes, vel quia aliàs non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc non inuenirent emptores, Roſella V. emptio. 3. Si aliàs non habeant, vndè ſe vel ſuos alant.

XXXVIII. *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Si plures ſimul, vel ſucceſſiuè, plura furta parua alicui faciant, quæ ſimul ſumpta grauiter illi noceant; tunc ſi alter de altero non ſciat, nullus peccat grauiter; v. g. ſi viatores ex vinea vnam alteramue vuam rapiant, & comedant, etſi hoc licere dicant Couar. Valerus, & Ripa contra Dian. *p. 3. t. 6. R. 20.* Si autem ſinguli conſpirent, ſinguli grauiter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale, vt docent Leſſ. Tan. &c. contra Suar. Vaſquez, vide Bonac. *loco cit.*

DVBIVM IV.

Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum?

Reſp. Licet verè furtum ſit, ſi vxor, liberi, amici, ſerui, patrifamilias inuito quid auferant, plerumque tamen maior quantitas requiritur, vt ſit mortale, cum plerumque hic dominus, aut non rationabiliter inuitus: aut ſaltem minus inuitus ſit, vt ab his, quam ab alijs auferatur. Vel, etſi valdè inuitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clam, aut ratione finis ob quem accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. vide Caiet. *V. Furtum.* Leſſ. *cap. 12. num. 76.* Vndè reſolues.

1. Vxor grauiter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat inuito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus, quia licet media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet vſumfructum illius partis, ideòque tenetur ad reſtitutionem. Trull. *l. 7. cap. 6. d. 8. num. 7. &c.*

2. Similiter peccat grauiter maritus contra iuſtitiam, cum obligatione reſtituendi ſi aliquid notabile vxori ſurripiat, abſque eius conſenſu, ex bonis ipſius paraphernalibus, vel alijs proprijs, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet vxori competat; quia par eſt ratio mariti, & vxoris, quoad bona propria, vide Villalob. *t. 2. d. 13.* Trull. *l. 6. cap. 1. d. 9.*

3. Vxor poteſt dare eleemoſynam, & munera, ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum iſtius loci, & conditionis, etiamſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc ius ei tribuit, quo maritus eam priuare non poteſt. *Ibid. num. 13.* Dian. *p. 1. t. 3.*

 R. 23.

Digitized by Google

R. 23. & *p.* 5. *t.* 8. *R.* 34. vbi cum Mol. & 10. alijs docet, poſſe eam inſcio marito dare vigeſimam partem annui cenſus, vel lucri eo quod hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabiliter ſit inuitus. Hinc etiam poteſt cum Abigail moderatas eleemoſynas dare, vt mariti conuerſionem impetret; vel ne Deus illum puniat Vaſq. Bon. Reg. & alij 10. contra Con. &c. v. Dian. *p.* 2. *t.* 16. *R.* 23. & *p.* 5. *t.* 8. *R.* 34.

4. Vxor poteſt bona expendere, marito abſente, vel fatuo: quia tunc ad illam ſpectat adminiſtratio domus. Item quæ acquirit ſua induſtria, item paraphernalia, hoc eſt, bona quæ præter dotem marito allatam, ſibi reſeruauit. Trull. *l. c.* & cæteri communiter.

5. Non peccat vxor, ſubducendo aliqua, vel compenſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus: quia is tunc facit vxori iniuriam, partem ipſius profundendo: vel pro victu, veſtibus, cæteriſque ſibi vel familiæ neceſſarijs, quæ mariti ſæpè negligunt, & fruſtra ab illis peterentur. Bonac. Trull. *loco cit.*

6. Vxor, ſi eius pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ita vt miſerè ſecundum ſtatum ſuum viuat, & maritus ei nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis proprijs, vel etiam ex communibus (dummodo poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubuenire quia iure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id conſentire. Nau. Palaus, Leſſ. *l.* 2. *t.* 12. *d.* 14. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 34. vbi illam poteſtatem extendit ad fratres, & ſorores, quod etiam Leſſ. *l. c.* & Trull. *l.* 6. *cap.* 1. *d.* 9. iudicant probabile.

7. Filius peccat grauiter, inuitis parentibus notabilem ſummam accipiens, qualis non ſemper eſt ſecundum Leſſ. *c.* 12. ſi filius patri prædiuiti duos vel tres imò ſecundùm Sanch. quinque vel ſex aureos ſuretur: eo quod parens ſit minus inuitus, & filius ſit aliquid patris; Vndè non tenebitur ad reſtitutionem, niſi fortè cohæredibus grauiter noceat.

8. Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum, ex pecunia ſibi ſuppeditata ad vſus honeſtos, putat Leſſ. *cap.* 12. *d.* 13. eum peccare mortaliter; etſi excuſet à reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

9. Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à patre exigere ſalarium, quantum dare deberet extraneo; etſi id impetrare non poſſit, vel exigere non auſit, poteſt clam accipere. Ita probabiliter Laym. *l.* 3. *ſ.* 6. *t.* 4. *cap.* 8. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 56.

10. Etſi famuli in eſculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut diuendunt, grauiter peccent; quæ tamen ipſi domi conſumunt in ijs facilius, (vti & Religioſi) excuſantur; cum in his dominus, aut Prælatus ſæpè tantùm ſit inuitus quoad modum accipiendi clam, non quoad rem. Quod tamen timeri poſſet, ſi extraordinaria acciperent ar. Laym. Eſcob. & Leſſ. *l.* 2. *cap.* 12. *d.* 8. *nu.* 48. Vbi docet quod ſi res

minim.

Digitized by Google

minima famulorum ex comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent, non coaleſcant, ſi non ad vendendum, ſed ad comedendum tantum accipiantur. *Vide propoſitiones damnatas ab Innocentius XI. ſuprà vbi de obligatione famulor. cap. 2. de IV. Præcepto dub. 4.*

11. Cum à graui peccato furtum domeſticum non poteſt excuſari, tunc vxor tenetur reſtituere ex paraphernis, filius ex caſtrenſibus, vel quaſi, vel ſi ea non habet, poſt mortem patris afferre in diuiſionem hæreditatis, (ſi quantitas rei ablata ſit valdè magna, nec pater reſtitutionem tacitè vel expreſſe dimiſerit.) Famuli verò, ſi ſine magna difficultate reſtituere non poſſint, iubeantur compenſare officijs, & obſequijs extraordinarijs, quantum poſſunt. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *cap.* 1.

CAPVT II.

De reſtitutione.

DVBIVM I.

Quid ſit Reſtitutio, & qui teneantur ad eam?

RESP. 1. Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ ad ſalutem neceſſarius, neceſſitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per iniuriam, ita vt radix reſtitutionis non ſit quæuis læſio proximi. v. g. contra charitatem, &c. in quibus non habet ius, quod violetur, ſed ea tantùm, quæ eſt contra iuſtitiam, in qua propriè iniuria, infertur, hoc eſt, læditur aliquod ius proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod varijs modis fieri poteſt, v. g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo, occidendo, mutilando, detrahendo honorem, conuitiando, & ſimilibus.

Reſp. 2. Ex data reſponſione patet teneri ad reſtitutionem eos, qui intulerunt iniuriam damnoſam. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet *materialis*, vt v. g. cum quis rem alienam deſtruit, accipit bona fide, vel retinet, id eſt, probabiliter iudicans id ſibi licere, vel eſſe ſuam: & *formalis*, qua quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet mala fide, id eſt, cum ſciat, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem non eſſe ſuam, vide Laym. *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 1. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 7. *d.* 6. Bon. *d.* 3. *quæſt.* 1. *p.* 6. Vndè reſolues.

1. Qui iniuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnum ſecutum, vt ſi adulterium commiſit, ſine damnificatione alterius, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem; cum hæc ſit reparatio damni: poteſt tamen à Iudice cogi ad ſatisfaciendum pro iniuria.

2. Quiſquis intulit iniuriam damnoſam, etiam materialem, tantum tenetur reſtituere, ſed nonniſi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel in quo ex eo factus eſt ditior.

Digitized by Google

3. Qui intulit iniuriam formalem, ſiue rem adhuc habeat, ſiue non tenetur reſtituere, & quidem tantùm, quantum eſt damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controuertunt Authores, & ſententia vtraque probabilis videtur, ac in praxi tuta; ſaltem quando non commodè poteſt reſtituere, vide Auth. cit. & Laym. *l. 3. t. 2.* Leſſ. *l. 2. cap. 7. d. 6. num. 27.* Card. de Lugo *diſp. 8 ſeſſ. 5. num. 56.*

DVBIVM II.

An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem?

Reſp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione iuſtitiæ obligati cauere damnum, non cauerunt. Ita communiter DD. Vndè concludunt, teneri ad reſtitutionem comprehenſos ſequentibus verbis,

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus non obſtans, non manifeſtans.

vt ex ſequentibus Caſibus patet.

1. Tenetur ad reſtitutionem mandans, ſiue expreſsè mandet, ſiue tacitè, dicto nimirum, vel facto ex quo v.g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat; non autem tenetur, qui ratum tantùm habet opus ſuo nomine factum, vti nec mandans, ſi ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innoteſcat; quia tunc non eſt vera cauſa. Mol. Leſſ. *l. 2. c. 3. d. 3.* Fill. *t. 32 n. 54.*

2. Tenetur item conſulens, aut precibus ac promiſſionibus ad damnificationem inducens. Quod tamen ante executionem conſilium ſuum retractet, & quantum poteſt contrarium ſuadeat, etſi non perſuadeat, probabile eſt excuſari à reſtitutione, maximè ſi eum, cui damnum paratur, moneat vt caueat. vi. Bon. & Tann. 2.2. *d. 4 q. 6, dub. 14.* Sa, *V. Conſilium*, & Dian. *t. 2, miſc. R. 18. & t. 5. Reſ. 83.*

3 Tenetur item, qui ſuo conſenſu, calculo, vel ſuffragio, eſt cauſa efficax damni. Leſſ. *d. 3. n 23.* Fill. *t. 32. c. 3.*

4. Item palpo, vt qui laude, adulatione, vel exprobatione ignauiæ, aliterue alium ad damnum inferendum excitat, animat. Leſſ. Fill. *l. c.*

5. Item qui inferenti damnum præbet recurſum, illum receptat, illius furta aut inſtrumenta, occultat, vel ea emendo rapinas fouet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, vti & is cui res furtiuæ traditæ ſunt in cuſtodiam, tenentur (non manifeſtato fure) reſtituere domino. Et ſic peccare eos qui à ſartoribus emunt fragmenta panni, ſeu veſtium, docet Villalob. apud Dianam *p. 4. tom. 4. R. 147.* licet ibid. Sanch excuſet eos, qui iſta emunt à ſartoribus magiſtris, eo quod his plerumque detrahatur plus à iuſta mercede, quam mereantur iſta fragmenta ideòque licitè ea

recr-

retineat. Neque hic à peccato excuſari caupones, qui à filijs familias acceptant peccunias, aliaſue res parentibus ſurreptas, nota Layman *l. 3. tom. 2. c. 5.* Bonacin. &c. Qui verò poſt delictum ipſum reum iuuat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur reſtituere, modò non det illi ſpem refugij imposterum. Tum quia non eſt cauſa damni; tum quia reo licet fugere, vt infrà dicetur *l. 4. d. 7.*

6. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; vt agens excubias, applicans ſcalas; parans inſtrumenta, conficiens literas, &c. in bello iniquo tormenta aduehens, &c. Excuſantur tamen (modò actio per ſe non ſit mala) qui ea non ſpontè, ſed iuſto metu coacti faciunt, v. g. cum ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas euehere, vel pecora abigere. Leſſ. *d. 5. n. 19.*

XXXIX. *Qui alium mouet, aut inducit ad inferendum graue damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem ipſius damni illati, Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

7. Item tenentur cauſæ, quæ priuatiuè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſiue non clamans, cum poteſt; aut non obſtans, non manifeſtans, ſed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio &c. tenentur ex iuſtitia damnum cauere. S. Th. *2. 2. q. 62. art. 7.* Sic Princeps, Magiſtratus, belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur. Item Conſiliarij, Canonici tacentes, obſeruantes, ſed non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item Tutores, Adminiſtratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, Minoribus, Eccleſijs prouenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſyluarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant. Mol. *d.* 116. Fill. *t. 32. cap. 2. q.* 12. vide ſuprà *l. 3. t. 3 c. 2.* Item Princeps, & Domini Territoriorum, ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cum poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna, quæ ab iſtis accipiunt, compenſare. Dian. *p. 8. t. 7. R* 38.

8. Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt cauſa efficax damni, vt v. g. ſi fur, homicida, non fuerit efficaciter motus mandato, conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat facturus. Item, ſi v. g. in Capitulo alij ante te dederint ſuffragium, ita vt videas te nihil impetraturum, etſi neges; tunc enim non teneris reſtituere; licet pecces, pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandando, conſulendo, &c. Bonac.

9. Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum, eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: præſertim circa materiam iuſtitiæ. Leſſ. *t. 13. d. 4.* Bon. *q. 2. p. 4.* Dia. *t 5 miſc. R.* 84. Tan. *2. 2. d. 4. q. 6. d.* 14.

Digitized by Google

10. Nec tenentur, ſi efficaciter tantùm concurrant ad circumſtantias, & modum actus damnoſi; v. g. ſi quis tantùm impellat alium, vt citiùs, vel animoſiùs, hoc vel illo loco, vel modo noceat, vide Laym. *l. 2. ſeſſ. 5. t. 2. cap. 5.*

11. Non tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum, ſuadet, vt minus eidem inferat, quia tunc vtiliter alterius negotium gerit. Dico *eidem*, quia non licet impedire damnum vnius, cum iniuria alterius.

12. Non tenetur item (contra Nauar. Angel. &c.) Confeſſarius, etſi ex officio confeſſiones audiat, vt Parochus, &c. ſi ex negligentia, vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitutionem; quia etſi ex officio teneatur benè inſtruere pœnitentem, ideoque peccet grauiter omittendo, quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex iuſtitia debeat eius damnum cauere, aut procurare, vt hoc ei compenſetur. Secus tamen dicendum videtur, ſi poſitiuè reſtitutionem impediat, ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tunc conſilio ſuo, eſt cauſa efficax damni, vide Leſſ. & Bonac. *d. 1. quaſt. 2. p. 11.* Laym. *l. 3. t. 4. cap. 7.* & infrà *lib. 6. cap. 2. dub. 5.*

DVBIVM III.

An ſupradicti tenentur ſinguli reſtituere in ſolidum; & quo ordine?

Reſp. Cum plures damnificantes, vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel coniunctim atq; alij alijs plus minuſue in damnum influere; hinc ex tali ordine, & menſura influxus, ordo & menſura reſtitutionis deſumenda eſt. Ita communiter DD. Vndè reſolues.

1. Si plures abſque conſenſu, quiſque per ſe ſeorſim, & caſu concurrant ad damnum, ſinguli non plus tenentur reſtituere, quam quod quiſque per ſe damni intulit. Laym. *l. 3. t. 2. cap.* 6.

2. Si plures cum conſenſu, & ſe inuicem iuuantes id fecerunt, ſinguli in ſolidum tenentur reſtituere totum damnum: quia ſinguli ſunt cauſa totius damni cum vnus iuuet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vndè ſi vnus eorum reſtitutionem fecit, poteſt à reliquis, nimirum à principali totum, aut ſi is nolit à reliquis pro rata ſingulorum, repetere Bonac. *de reſtit. d. 1. quaſt. 2. p. 11.* ex Vaſq. Mol. Fill. &c.

3. Quod ſi actio damnificans fuit lucratiua, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc exiſtat, aut is eam mala fide conſumpſit, tenetur is primo loco reſtituere ipſam, vel æquiualens; etſi ille non faciat, reliqui. Leſſ. *l. 2. c. 3.*

4. Si actio damnificans non fuit lucratiua, vt quia res periit, & deſtructa eſt, vt fit v. g. in combuſtione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur reſtituere qui mandauit, vel qui cauſa fuit primaria, vel executor primarius; vt in bello Princeps, & Dux; etſi is non ſit facturus, vel quia non vult, vel quia non poteſt; tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etſi de militibus ſpeculatiuè verum ſit, practicè tamen ii excuſantur per accidens: tum quia non poſſunt totum reſtituere; tum quia dominorum voluntas non eſt, nec expectatio, vt plus reſtituant quam partem ſuam; ideòque ſi hanc poſſunt, ad id tenentur; vti etſi quid adhuc reliquum habent ex iniquo. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 6. *n.* 5. ex Caiet. Mol. &c. Imò Bon. *de reſt. d.* 1. *q.* 2. *p.* 10. *n.* 13. ex Nau. *cap.* 17. Vaſq. Leſſ. *d.* 4. *nu.* 37. dicit militem gregarium, qui alias non induxit non teneri ad reſtitutionem totius damni illati à toto exercitu, ſed tantum pro ſua parte, vide ſuprà *t.* 4. *c.* 1. *d.* 5. *art.* 3.

5. Si damnum paſſus condonet reſtitutionem principali damnificanti; etiam minus principales liberantur; non autem vice verſa; quia ruente principali, ruit acceſſorium, non contra, v. Laym. *l. ſuprà cit.*

DVBIVM IV.

An teneatur reſtituere, qui alium impediuit, à conſecutione alicuius boni.

Reſp. Attendendum, an lædatur ius alicuius, quod à natura, lege, vel aliter habeat; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit: num verò aliter. Indè enim apud Laym. *l.* 5. & Bonac. *quæſt.* 2. *p.* 12. reſolues ſequentes caſus.

1. Qui alterum impediuit à conſecutione rei debitæ ex iuſtitia, tenetur ad reſtitutionem. Leſſ. *c.* 12. *d.* 18. Fill. *t.* 32. *c.* 3. *q.* 12. *n.* 72.

2. Si res non erat debita ex iuſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate, tunc qui ſine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, vt v. g. officium, vel legatum, beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia dona gratuita non conferret, cui apud ſed conſtituerat, aut qui petierat, ſed vel nulli, vel alteri etiam minus digno; etſi ſæpè is poſſit grauiter peccare, præſertim ſi id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. Azor. 3. *p. l.* 4. *cap.* 9. Vaſq. Sà, Bon. *p.* 12.

3. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, ne ei daret, aut eum à petitione (cum quiuis habeat ius petendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret, (cum etiam quiuis ius habeat ne iniquè impediatur) is teneretur ad compenſationem damni, arbitrio viri prudentis iuxta certitudinem, vel probabilitatem qua alter tale bonum aliqui aſſecutum fuiſſe exiſtimaretur,

Digitized by Google

tur, dummodò tamen ſi eo dignus, nam ſi indignus eſt, non tenetur ad reſtitutionem niſi famæ, ſi eam fortè læſerit, Leſſ. *l.* 2. *c.* 12. *d.* 18. Mol. *t.* 1. *d.* 135. Sà, *V. Reſtitutio, num.* 221. vide Bonac. *loco cit.*

DVBIVM V.

Cui vel quibus reſtituendum?

Reſp. Attendendum ad naturam iuſtitiæ, & quis damnum patiatur, quidue ratio, & leges ferant communiter. Vide Leſſ. & Laym. *hic cap.* 9. Vndè reſolues.

1. Quando bona reſtituenda, ſiue debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, cum cui debeantur, ignoras, aut adire, non potes, aut illi reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, vt ſi inueniſti, vel à mercatore, v. g. per errorem accepiſti duas vlnas panni pro vna, & iam is diſceſſit, nec ſcis quo abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi: poſtquam, ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt quod non teneâris ea dare pauperibus; (licet ita plerique cum D. Thom. ſentiant, & ſit magis pium, ac practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, vt docet Petrus Nauar. quem ſequitur Laym. hic, & Leſſ. *l.* 2. *cap.* 14. *dub.* 7. *num.* 48. idque Dian. *p.* 2. *t.* 3. *miſc. R.* 5. dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto vt furto, vſura, &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ, hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quo poteſt, vt ſaltem, cum corpori domini non proſit, proſit eius animæ dum in pauperes expenditur. Ita communiter Doctores, vt videbis apud Laym. *hic*.

Decretum de rebus incertis locum habet in rebus, quæ caſu inuentæ, aut furto, dolore, aut alio modo malè ſunt partæ. Syn. Diœc. 21. *tit. Mon. Exec. decr. quæ ad Sacr. pert.* §. *ita declaratur.*

Impotens ad reſtitutionem rei incertæ idoneâ ſponſione caueat, ſe menſium ſaltem ſex ſpatio, reſtiturum, & tunc Confeſſario, cum ſcripta facultas dabitur, pœnitentem abſoluere licebit, Ibid. § *cum quod inuentum.*

Res non dicitur incerta, niſi poſt debitam diligentiam pro domino inueniendo. Ibid. §. *res verò.*

Ob paupertatem, vel ob aliam cauſam, iudicio Confeſſarij, remitti poteſt reſtitutio rei inuentæ, quæ pluris non valet viginti ſolidis. Ibid. §. *ob paupertatem.*

Reſtitutio incertorum reſeruatur Epiſcopo. Conc. Prou. 4. *tit. quæ pert. ad Sacr. pœn.* §. *caſus reſtit.*

2. Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis ciuibus, eum teneri reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis ciuibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore menſura, donec

venia-

Digitized by Google

ven iatur ad æqualitatem) dicit Mol. at Vaſq. & Eſcob. dicunt eſſe pro-babile, quod poſſit dare pauperibus, præſertim Ciuitatis eiuſdem.

3. Quando bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori iu-ſto, à quo accepta ſunt, vel cui damnum illatum; etſi is non ſit imme-diatus dominus. Vndè quod acceptum eſt à depoſitario, commodata-rio, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non domino, ſed ipſis reſtitui: quia alioqui ipſis fieret iniuria, ſi iure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut vtilitatis ſpoliarentur, & damnum atque lucrum ceſſans compenſari deberet.

4. Excipitur tamen hinc. 1. Si horum nihil intereſſet, vt ſi ſine il-lorum damno, infamia, domino reſtitueretur. 2. Si probabiliter ipſi putarentur rem abſumpturi, vel ablaturi cum iniuria domini: quo mo-do bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed potius Capitulo reſti-tuenda ſunt. Item accepta à filiofamilias, pupillo, furioſo, vxore, Religioſo, ſi ſint ex ijs bonis, quorum adminiſtratio ipſis non compe-tit, plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato, &c. Sic etiamſi bona alicuius publicata, & fiſco addicta ſint; tunc enim de-poſitum, & ſimilia debita, fiſco debent reddi.

5. Cum quis ignorato domino, cui reſtituendum erat, non premiſſa aliqua diligentia pauperibus diſtribuit, non ſatisfecit domino poſteà comparenti, ſecus ſi diligentia ſit præmiſſa, vide Leſſ. *l.* 2. *c.* 14 *d.* 3.

6. Cum dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſump-tu, tunc ſi res malè accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem benè accepit nonniſi expenſis domini. Quando nul-lo modo poteſt mitti expectandum eſt ad tempus, & ſi adhuc non ſit ſpes, reputetur debitum incertum. Tol. *l.* 5. *cap.* 24.

7. Cum quis accepit rem alienam à poſſeſſore bonæ fidei putante rem eſſe ſuam, cùm non ſit, tum ſi quidem interuenerit aliquod iuſtum pactum, vt depoſiti, commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt, non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, ſi id ei profutu-rum putetur, ſine alterius grauiore incommodo, infamia, &c. Vaſq. Azor. *p.* 3. *l.* 4. *a.* 5. *q.* 1. Si autem aliter accepta eſt, tunc verò ſuo do-mino reſtitui debet, ſi eum nouiſti, & abſque incommodo fieri poteſt.

8. Quando à fure vel alio venditore quis emit, ſiue mala, ſiue bona fide rem furtiuam, tenetur reſtituere domino, non furi. Ita communi-ter Mol. Reg. *t.* 1. *l.* 10. *c.* 4. *n.* 40. Toletus tamen *l.* 5. *c.* 17. Syl. Anc. Mald. *in* 2. 2. *tit.* 4. *c.* 3. *dub.* 2. probabiliter ſentiunt poſſe reddi furi, vt ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem peiore loco, quam ante fuerat; & conſequenter ipſe non infert domino damnum. Quod Nau. Trull. *l.* 7. *cap.* 11. *d.* 4. admittunt cum hac limitatione; ſi mox, & non poſt longum tempus contractum reſcindat, vel ſi certò ſciat furem redditurum rem domino, vel ſi dominus rei ſit mortuus, aut

abſit,

Digitized by Google

abſit, ita ut conueniri non poſſit. Quod ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere domino, & ſibi damnum aſcribere. Porrò ſi ſciens rem eſſe furtiuam, emat eo fine, vt inuento vero domino reſtituat, tunc ſi emit paruo pretio, tenebitur id ei dominus refundere, cum vtiliter eius negotium geſſerit: ſecus autem, ſi pretium eſſet ferè æquale rei, tunc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantùm, quantum videtur meritus rem domini vtiliter redimendo, vide Leſſ. *l. c. cap.* 14. *d.* 3. Dian. *p.* 2. *t.* 3. *R.* 5.

9. Si bona fide rem alienam, v. g. æquum emiſti ab altero, v. g. Petro, & vendidiſti tertio, v. g. Paulo, & poſtea cognoſcatur eſſe Ioannis, eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, exiſtimat quidem probabile Nau. & Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 68. non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm Sotus, Salon. Leſſ. Sayr. Bon. *de reſt. quæſt.* 4. *p.* 2. rectius docent, teneri te, exigente Paulo contractum reſcindere, & pretium reſtituere: tum quia vendidiſti rem vitioſam, tum quia teneris de euictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotij. Quod ſi tamen Paulus cum poſſit, tibi non reſtituat æquum, ſed Ioanni, & hoc ipſo impediat, quominus pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere. Bon. Leſſ. &c. v. Trull. *cap.* 11. *d.* 13.

Quæres. Qui reſtituendi, ſiue dandi ſint theſauri, & alia inuenta, quæ habentur pro derelictis.

Reſp. Quando nullius domini ſunt, iure naturali, & gentium fiunt primi occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quoad ſeruandum eſt. De quo, vide Leſſ. *l.* 2. *cap.* 5. *d.* 10. Laym. *l.* 3. *t.* 1. *cap.* 5.

2. Quæres. An, & cui reſtituenda, quæ capiuntur venatione iuſtè prohibita.

Reſp. Id æſtimandum partim, ex iure naturæ, partim ex conſuetudine, & legibus, ac iuribus particularibus, vt v. apud Laym. *loco cit. l.* 3. *t.* 1. *cap.* 3. *num.* 14. & Leſſ. *cap.* 8. *d.* 9. & Sà, *V. Venatio*. Ex quibus reſoluitur hic caſus.

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus fructibuſque infert.

DVBIVM VI.

De rebus, quæ debent reſtitui.

ARTICVLVS I.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantùm, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei?

Reſp. Qui bona fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſtea melius cognoſcit, tenetur, ne incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & de-

& detinere alienum, id tantùm, & non plus reſtituere, quod ex ea re ipſi ſupereſt, vnà cum eius fructibus, ſi extent, vel quatenus indè factus eſt ditior; præterquam ſi dominium ſibi comparauit per legitimam præſcriptionem. Ita communiter DD. Mol. Sanch. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 6. Bonac. *d.* 1. *quæſt.* 1. *p.* 1. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 3. Vndè reſolues.

1. Si veſtem v. g. bona fide donatam à fure aut alio, portaſti, & ferè attriuiſti, ac poſteà dominus compareat, teneris eam aut æqualem ei reſtituere, & inſuper perſoluere quantum attrita eſt, ſi aliàs veſtem æqualis valoris attriuiſſes: ſi tamen eam amiſiſti, aut ablata tibi eſt, &c. ad nihil teneris. Bonac. *loco cit.* Laym. *num.* 1. vide Trull. *l.* 7. *cap.* 11. *d.* 1. Si autem res, quam à fure bona fide accepiſti (ſiuè donatione, ſiue emptione) ſit vſu conſumptibilis, eamque cum tuis miſcuiſti, ita vt diſcerni nequeat; etſi deindè deprehendas furtiuam fuiſſe, non teneris reſtituere. Nauar. Sylu. Sayr. Leſſ. Bonac. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 1. quia per iſtam commixtionem bona fide factam, eſt in te translatum dominium, vt colligitur ex *L. Si alieni nummi, ff. de ſolut.* Neque eſt ratio cur hæc potius quam illa pars cenſeatur aliena, atque adeò perijt obligatio realis, & tantùm manet perſonalis in venditore. Vide Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 66. Trull. *l.* 7. *cap.* 21. *d.* 3. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 20. *d.* 18. vbi addit eſſe valdè probabile, iureque naturæ conforme, quod verus dominus rei illius ablatæ, & permixtæ (quandiù totus cumulus extat) retineat ius in re, vt ex iſto cumulo ſibi ſatisfiat ante alios; imò poſſit ex eo occultè accipere.

2. Milites bona fide militantes, intellecta poſtea belli iniuſtitia, id tantùm reſtituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti ſunt ditiores. Bon. *l. c.*

3. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebrauit contractum, quem poſtea vſurarium eſſe cognoſcit, non plus tenentur, quam factus eſt ditior. v. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 3.

4. Poſſeſſorem bonæ fidei, ſi adhibita diligentia inclinet in eam partem, quod res non ſit ſua, teneri aliquid reſtituere iuxta inclinationem, docet Con. *d.* 34. *d.* 10. *nu.* 93. At Palaus *t.* 1. *d.* 3. *p.* 2. *n. ult.* putat ad nihil teneri: quia poſſeſſio contrarijs rationibus non conuincentibus præponderat. Idem docet Vaſq. apud Eſcob. *t.* 3. *c.* 3. *nu.* 154. Dian. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 24. & 26. Si neglexit inueſtigare veritatem, & de indè ſciri non poteſt, dicit Palaus *l. c.* ad nihil teneri.

5. Si bona fide rem vendidiſti dono tibi datam, teneris reſtituere pretium; quia factus es locupletior: & ſatis debet eſſe tibi non habere minus, quam ante. Quod ſi tamen apud alterum res eſt, is reddere tenetur. *Ibid.* & Vaſqu. *cap.* 9. *§.* 2. Mol. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 14. *d.* 1.

6. Si bona fide rem ipſe emiſti, & vendidiſti abſque lucro, nihil teneris reſtituere; ſed ſolus is, apud quem res eſt. Mol. Leſſ. *l.* 2. *c.* 14. *d.* 1. contra Vaſq. &c.

7. Si rem alienam bona fide donaſti, non donaturus aliam, ſi hanc non habuiſſes, ad nihil teneris; quia non es factus ditior, ſecus ſi aliam donaturus fuiſſes, (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel ſi aliquid accepiſti in remunerationem Bon. Trull. *l. 7. c. 11. d. 1.*

8. Si aliena re lucratus es tanquam inſtrumento; v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendidiſti; vel pecuniam alienam negotiationi expoſuiſti, non teneris illud lucrum reſtituere; quia non eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantum concurrit vt inſtrumentum operantis. Laym. *l. c. n. 3.* ex S. Tho. &c.

9. Fructus omnes rei, ſiue ij ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix vllo hominum labore egent, vt fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina; ſiue ſint ſimul induſtriales, ſiue mixti; hoc eſt, ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit; vt v. g. ſegetes, & quæ ſerendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, iumentorum, &c. qui fructus ciuiles appellantur; hi inquam fructus rei, ſi percepti, & extantes ſint, domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis proprijs, & æſtimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino reſtitui, licet is rem, ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus, v. Laym. *l. c.* Si tamen fructus iſti reales bona fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad vſucapiendum illos (quod ſi adſit titulus, eſt biennium inter præſentes, inter abſentes quadriennium; ſi autem non adſit titulus, anni 30. cum bona fide) non ſunt reſtituendi; quia vſucapio transfert dominum. Salon. Trull. *l. 7. cap. 11. d. 3.*

10. Si à fure accepiſti (ſiue bona, ſiue mala fide) rem vſu conſumptibilem, v. g. vinum, oleum, triticum, &c. cum proprijs ipſius furis rebus permixtum, ita vt diſcerni non poſſit, non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens: quia fur per commixtionem iſtius rei cum propria, acquiſiuit eius dominium, atque adeo illud tanquam verus eius dominus potuit transferre. Nauarr. Sanch. Leſſ. Bon. Trull. *l. 7. c. 11. d. 3.* v. Dian. *p. 2. tr. 5. miſc. R. 40.*

ARTICVLVS II.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu mala fidei damnificatore ſeu poſſeſſore?

Reſp. Id iuxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum iuris, quod alter habet, tum damni, quod iniuſtè infertur; cui æquale reddi debet, niſi aliud de damnificati mente, & conſenſu rationabiliter præſumatur. Vndè reſolues.

1. Si damnificatus habeat ius in re, in qua damnum eſt paſſus, re-

ſtitutio ei facienda eſt in ſolidum: ſi autem tantum habeat ius ad rem, reſtitutio facienda eſt pro quantitate iuris, conſideratis circumſtantijs: quia non debetur ſolidus valor rei, quæ expectabatur, cum tantum ſit in ſpe, & multis modis poſſit impediri.

2. Qui in loco publico ſuæ Communitatis contra iuſtam prohibitionem paſcit, vel ligna cædit, non tenetur ad reſtitutionem, niſi communitati grauiter nocuerit, v. g. ſtipites incidendo, arbores ædificijs idoneas ſternendo: quia rationabiliter præſumitur mens Reipub. non eſſe, ſuis membris vſum publicorum locorum rigidius prohibere, quam ſub mulcta ſoluenda, caſu quo deprehendantur.

3. Grauius tamen peccaret, & teneretur ad reſtitutionem, ſi quis paſceret in loco alicuius priuati; etſi etiam hic præſumi aliquando poſſit de conſenſu domini, qui ſæpè non intendit vt fiat reſtitutio, ſed vt deprehenſus pœnam luat.

4. Qui venantur, vel piſcantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (ſaltem ſi ea concluſa, vel circumſepta non ſunt) non peccare mortaliter, nec teneri ad reſtitutionem, docet Dian. ex Leſſ. Dian. &c. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 39. contra Bon. &c.

Etſi probabilius ſit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa veſtigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationem reſtitutionis: non omninò tamen improbabiliter id alij quidam negant, eò quod conſuetudo interpretetur, non eſſe mentem legiſlatorum ad aliud obligare, quin vt deprehenſi mulctentur. vid. Nauar. *c.* 23. Sà. *V. Gabella*, Bon. *q.* 9. *p.* 1. *n.* 5. ex Nauarr. Fill. *t.* 28. *num.* 114. Leſſ. Mol. *d.* 9. Dian. *tr. de leg. R.* 19. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 3. *num.* 4. *&* 5. vid. etiam Dian. *p.* 1. *t.* 11. *R.* 38. *& p.* 2. *t.* 15. *R.* 28. vbi ex Caiet. Med. Soto, &c. docet non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudauit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus ijs, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad vſus proprios vel familiæ neceſſaria, v. g. panis, carnibus, piſcibus, frumento, oleo, &c.

6. Cæterum ordinariè iniuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor, tenetur non tantum reſtituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis ſuis expenſis, & induſtria,) ſed etiam ſarcire damnum emergens, & lucrum ceſſans; cum verè ſit iniuſta cauſa talium damnorum. Vndè ſi dominus re ſua retenta, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos, & alter parum, vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamuis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 4. *num.* 7.

7. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur, creſcat, aut pretium eius augeatur, dominio creſcit, ac proindè id ei præſtari debet, vide Laym. hic *l.* 3. *t.* 2 *cap.* 5.

Digitized by Google

8. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur, pereat aut deterior fiat; idque caſu vel iuſta hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certum ſit apud dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere: quia nihil noui detrimenti domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud dominum, vel ſaltem nonniſi per iniuriam, tunc iniuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licet ſine ſua culpa res perierit. Laym. *t.* 2. *cap.* 4. *num.* 2.

9. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idque ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donauit, deſtruxit, &c. tunc etiamſi domino relicta, fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea domino ſatisfacere, vt eſt communis apud Laym. *l. c.* Leſſ. &c.

10. Qui fingens ſe pauperem, vel alium quam eſt, extorſit eleemoſyna, non tenetur reſtituere, ſi parua fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur: ſecus ſi fuit magna, tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper es,) tenetur reſtituere ſecundum Mol. danti; ſecundum Pal. vel danti, vel alijs pauperibus, vide Eſcob. *t.* 3. *p.* 2. *cap.* 6. *num.* 109.

11. Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quod antea acceperat commodatum, conductum, vel per precarium non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ, cum ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis cum iure eam conſumpſerit; nec ratione contractus, cum hic non obliget, niſi re pereunte tua culpa. Leſſ. Hurt. Trul. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 10. Imò probabiliter ne quidem id quod ante illam neceſſitatem erat furatus, & in ea conſumpſit, quia furtum illi non ademit ius, quod ad rem tali caſu habebat. Con. Pal. Hurt. Dian. *l. c. R.* 8. contra Leſſ. & Vaſq. ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſet, & conſumpſiſſet. Dian. *l. c. R.* 9. ex Azor. & 6. alijs contra Leſſium.

ARTICVLVS III.

An, & quid debeant reſtitui pro iniuria illata, corpori, verbi gratia per mutilationem, occiſionem, &c.

Reſp. Iniuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantum reſtituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, iuxta prudentis arbitrium; præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundùm rigorem, cum ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſunt. Ita contra Sotum, Sylu. &c. probat Leſſ. *l.* 2. *cap.* 9. *d.* 23. vide Laym. *l.* 3. *t.* 3. Vndè reſolues.

1. Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel licet fuerit talis, ſi tamen homicidium vel non præuidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cauendum, non tenetur ad reſtitutio-

tutionem: tenetur autem ſi præuidit, & non cauit. Bonac. *d.* 2. *quæſt. vlt. ſeſt.* 2. *p.* 1.

2. Qui occidit Caium putans eſſe Titium, tenetur ad reſtitutionem: quia actio iſta eſt Caio iniurioſa. Bon. *loco cit.* ex communiter.

3. Si læſus ante mortem omnia remiſit, ad nihil tenetur occiſor; quia filijs non fit iniuria in bonis, niſi quatenùs læduntur in patre contra eius voluntatē (volenti enim non fit iniuria) ergo ſicut per eum ius acquirunt, ſic etiam amittunt: etſi non rectè faciat parens, ſi filij valdè egeant. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 9. *d.* 26.

4. Etſi præciſè pro vita, membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi: per ſententiam tamen Iudicis cogitur iniurians ſatisfacere pro iniuria.

5. Conſilium eſt; vt Confeſſarius pro his iniungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

6. Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſeruus vel animal, tunc etiam pro vita, & membris facienda eſt reſtitutio: quia horum vita pretio æſtimatur; ac proindè tantum debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

7. Pro expenſis funeris nihil reſtituitur; quia illæ aliquando faciendæ tandem fuiſſent. Niſi fortè occaſione illatæ necis, v. g. extra patriam, maiores fieri oportuerit.

8. Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi. Fill. *t.* 32. *cap.* 8. *num.* 202.

9. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſſarunt; non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſita, ſed pro maiore aut minore ſpe, quam læſus habuit illa acquirendi, v. Trull. *l.* 7. *c.* 8. *d.* 3.

10. Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt adhuc teneri ad damna ſarcienda; cum morte ſua tantùm ſatisfaciat iuſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen, cum plerumque aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proindè hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. Fill. *loco cit. num.* 214.

11. Debet autem reſtitutio fieri tantùm parentibus interfecti, filijs & vxori: quia hi ſoli directè læduntur, cum moraliter cenſeantur vna perſona cum occiſo. Niſi tamen occiderit animo etiam nocendi alijs: nam tunc etiam bis reſtituere teneri dicit Card. de Lugo *de iuſt. d.* 11. *num.* 8. ex Leſſ. vide Trull. *loco cit. d.* 4.

12. Etſi probabile, ſit deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, ſi quod damnum illis, ex ea cæde obuenit; contrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundùm limitationem caſus præcedentis,) eſt; cum occiſio illa non ſit directè cauſatiua illius damni, vide Layman, *loco cit. num.* 4.

13. Non tenetur occiſor aliquid eis reſtituere, quos occiſus alebat ex

liberalitate: quia damnum illorum per accidens ſequitur, vide Leſſ. *l. 2. cap. 9. d.* 26. Trull. *loco cit.*

14. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. prouenient ex morte alicuius innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe, & ſic captus plecteretur: quia huius mors non directè cauſaretur ab ipſo, ſed per accidens, & ex errore vel malitia accuſatorum, vide Bonacina *d. 2. quæſt. vlt. ſeſſ. 2. p. 2.*

ARTICVLVS IV.

Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro?

Reſp. Qui virginem per iniuriam defloraui, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali iniuria eſt ſecutum: idque vel matrimonio, vel damni æſtimatione, ad arbitrium prudentis, vt talem, nimirum inueniat, qualem manens virgo inueniſſet, vide Sanc. *l. 7. d.* 14. Fill. *t.* 32. *cap.* 8. *num.* 209. Vndè reſolues.

1. Præcisè pro ſola virginitate non obligat reſtitutio. Vndè ſi ſtuprum manſit clam, aut non impediuit quin æquè laute nuberet, ad nihil tenetur ſtuprator. Leſſ. Bon. *quæſt.* 4. *de matrim. part.* 7.

2. Item ad nihil tenetur, ſi defloraui conſentientem, abſque vi; fraude, vel promiſſione matrimonij, quia non eſt facta iniuria. *ibid.* & Trull. *d.* 2.

3. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè. Niſi fortè preces tales fuerint, vt cum vi, & coactione æquiparentur: vt ſi coniunctæ fuerint cum minis, vel metu reuerentiali, v. g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. Trull. *cap. 9. d.* 3.

4. Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonij eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, vbi alter ex parte ſua acceptauit, & impleuit, tenetur, & alter implere, etiamſi fictè contraxerit, quia tenebatur ex iuſtitia verè contrahere, cum alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator Religionem vouiſſet. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 10. *d.* 3. & 4. Trull. *d.* 3.

5. Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere caſu quo. 1. Is puellam valdè notabiliter conditione excederet, vel verbis vſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſet mala fide. 3. Si ipſe putauit eſſe virginem, cum tamen non eſſet. 4. Si ex matrimonio graue damnum aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe iam ſacris initiatus eſſet, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolùm teneretur curare, vt æquè commodè nubat, modo ante dicto, dando ſcilicet dotem, vel aliter: vide Sanch. 1. *de matr. d.* 10. *l.* 1. Trull. *l. 7. cap. 9. d.* 3.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Quid debeat reſtitui pro adulterio?

Reſp. Cum ex adulterio damnificari poſſint coniux alter, & proles legitima, circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet quod vterque adulterans, nata eis prole, debeant, cum id damnum cauſent, eatenus reſtituere, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione maioris mali. Eſt comm. v. Laym. *l.3. t.3. p.1. c.14.* Vndè reſolues.

1. Quod attinet ad ipſam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quod proles eius ſpuria ſit: nam & viro ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famam ſuam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit, quod proles matri non teneatur credere ſe eſſe illegitimam. Fill. *tract. 32. quæſt. 222.*

2. Debet tamen ſi poteſt, alijs induſtrijs damnum compenſare, v.g. 1. Diligentius adminiſtrando rem familiarem. 2. De cultu corporis detrahendo. 3. Si habet bona propria, plus legitimis, quam ſpurio relinquendo. 4. Eum inducendo, vt relicta hæreditate vel eius parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. Trull. *loco cit. d. 4.*

3. Quod attinet ad ipſum Adulterum ſpurij patrem, etiam ipſe ſæpè excuſatur, vel in toto, vel ex parte, ſiue quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur; ſiue quia reſtitutio non poteſt fieri ſine periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione, & diſcordijs familiarum, ſiue quia non eſt certus filium eſſe ſuum, v. Leſſ. *l. 2. c. 10. d. 6.* Bon. *de matr. q. 4. p. 15.* Trull. *l. 7. cap. 8. dub. 7.*

ARTICVLVS VI.

Quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à Religione?

Reſp. 1. Iuxta dicta, ſi reſtitui non poſſunt bona ablata ex bonis eiuſdem ordinis, non eſt obligatio faciendi ex bonis diuerſi ordinis. Vndè reſolues.

1. Pro fama reſtituenda eſt fama: cum id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, niſi per ſententiam à Iudice cogaris ſic ſatisfacere. Eadem eſt ratio de reliquis. Quod ſi tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum eſſet, conſtat ex ſuprà dictis quid faciendum ſit. Porrò de læſione famæ, &c. v. infrà.

2. Si quis alterum induxit ad peccatum ſuaſione, vel exemplo ſuo, tenetur quidem ex charitate quoad poteſt eum reuocare ad meliorem ſtatum: ſed non ex iuſtitia. Leſſ. *l. 2. c. 8. d. 2. n. 20.* Laym. *c. 8. n. 1.*

Digitized by Google

3. Si quis autem induxit fraude, dolo, iniuſto metu, &c. tenetur ad id ex iuſtitia: quia quiſque habet ius, ne iniuſtè lædatur in bonis ſpiritualibus. Vndè ſi lædatur, debet id ſpirituale reſtitui ſi poteſt. *Ibid.*

4. Si quis aliquem (etiam Nouitium) abduxit ab ingreſſu Religionis, tamen ſine vi, & fraude, etſi grauiter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proindè teneatur ei rurſus ſuadere ingreſſum ex charitate, non tamen ex iuſtitia vel illi, vel Religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum ius acquiſiuit, vide Laym. *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 8.

5. Si quis Religioſum ad apoſtaſiam induxit, ſuaſione, aliaue cooperatione, obligatur ex iuſtitia Religioni ad reſtitutionem, non quidem vt ipſe (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur, ſed vt ſuadeat alteri, quoad poteſt reditum, & compenſet Monaſterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel induſtria alterius expectabantur.

6. Si quis veneno, philtro, alioue modo alicui deſtruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans, de quo ſuprà ad reſtitutionem lucri ceſſantis, & damni indè ſecuti in bonis fortunæ.

DVBIVM VII.

De circumſtantijs Reſtitutionis.

ARTICVLVS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui?

Reſp. Debet quam primum, & eo modo ac loco reſtitui, quo ius, & intereſſe damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri poteſt ſine graui incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria vltra debitum, v. Laym. hic *l.* 3. *t.* 2. *c.* 10. Fill. *t.* 32. *c.* 4. *q.* 11. Vndè reſolues.

1. Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, faciat clam; & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, verbi gratia Confeſſarium.

2. Poſſeſſor malæ fidei, v. g. fur, debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre, vbi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata deſtructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expenſis, quas alter eam ſeruando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe, niſi transferendo deberet plus impendere, quam res valet, tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini poſſet reſtituere pauperibus vel in vſus pios. Bonacina *quæſt.* 6. *p.* 1.

3. Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, vbi rem poſſidet *loco cit.*

4. Debita ex contractu, eo loco, & tempore ſolui debet, de quo

inter

Digitized by Google

inter partes conuentum fuit expreſsè, vel tacitè, v. Leſſ. & Bon. *l. c.*

5. Si quis poſſit quamprimum reſtituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur vlterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus eſſet grauis peccati is, qui cum propoſito ſatisfaciendi differret, aut paulatim per partes ſolueret, vide Bonac. *de contract. d.* 1. *quaſt.* 6. *p.* 1.

6. Qui ſcit ſe teneri ad reſtitutionem, & cum poſſit in vita, non vult reſtituere niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolui non debet, nec poteſt: quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens. Salaz. Sayr. Bonac. Trull *cap.* 14. *dub.* 11.

ARTICVLVS II.

Quo ordine reſtitui debeat?

Reſp. Certum eſt, non neceſſariò ordinem ſeruari, quando debitor omnibus ſoluere poteſt, quando verò tantum non habet, aut hæredibus reliquit, ſequentes Regulæ ſeruandæ.

1. Si debitor rem alterius apud ſe habet; quocumque titulo habeat ſiue ex furto, ſiue ex depoſito, ſiue inuentione, &c. debet prius reſtitui domino ſuo, vel eò deficiente pauperibus, Similiter ſi res empta ad creditum, pretio non ſoluto, adhuc extet. Nauarr. Sylu Bonac. *q.* 3. *p.* 2. Hoc tamen Leſſ. *c.* 15. *d.* 2. contra Bonac. &c. limitat, niſi venditor ab emptore fideiuſſorem, vel pignus accepit.

2. Si reſtitutio facienda ſit ratione iniuſtæ acceptionis, prius reſtitui debent, certa, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quam incerta. Bon Leſſ. *d.* 1. quia illa iure naturæ debentur ſuis dominis, hæc autem iure ſolo poſitiuo pauperibus.

3. Prius facienda eſt reſtitutio debitorum licitè contractorum, quam vſurarum; cum in his dominus non fuerit ſimpliciter inuitus.

4. Debita ex titulo oneroſo prius ſoluenda ſunt, quam quæ debentur gratuito, v. g. ex promiſſione; quia hæc includunt tacitam conditionem, niſi quid obſtet. Hinc debita defuncti ſoluenda ſunt ante omnia legata, etiam pia. Nau. Sylu. Bon. *q.* 8. *p.* 2.

5. In reliquis debitis ſeruandum eſt ius particulare loci, ſi tale ſit, & non repugnet iuri naturæ. Si nullum ſit, ſequendum eſt ius commune, ſecundum quod. 1. Soluenda ſunt debita, ad quæ bona debitorum expreſsè fuerunt obligata. 2. Dos vxoris extrahenda eſt. 3. Debita, ad quæ bona debitorum ſunt tacitè hypothecata. 4. Depoſita perdita in poteſtate debitorum 5. Debita priuilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: poſt quos omnes ſunt hi, à quibus vſuræ acceptæ ſunt; & adhuc poſt hos reſtituenda ſunt buona incerta. Quando autem multi vnius rationis creditores inueniuntur, temporis antiquitas inter eos

ſeruanda eſt, vide Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 11. Vbi addit, ex bonis debitoris, ſi is defunctus ſit imprimis ſoluendas eſſe impenſas funeris, & quæ ad confectionem inuentarij, apertionem teſtamenti, item ad Medicos & Pharmacopolas pertinent, v. Fill. *c.* 4. *q.* 13.

Quæres. Vtrum prius exigenti non liceat prius ſoluere?

Reſp. 1. Soluens ſcienter poſteriori, prætorito qui habet hypothecam priorem, vel priuilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, qui etiam poteſt recuperare ſolutum. Leſſ. *d.* 5. ex *l. Scimus*, §. *Et præterea c. de iure delib.*

2. Si ex pluribus creditoribus perſonalibus æqualibus aliquis exigat (ſiue in iudicio, ſiue extra) tenetur ei integrum ſoluere; quia diligentia fecit eum potiorem. Nauarr. Sylu. Bon. *l. c.* ex *l. pupillus*, *ff. quæ in fraudem*.

3. Debitor ſciens ſtatum ſuum labentem, non poteſt non petenti integrè ſatisfacere, ſed debet omnibus perſonalibus ſoluere pro rata, (ſi tamen iſte ſolutionem accepiſſet, an poſſet retinere controuertitur, v. Bonac. Leſſ. *l. c.* Trull. *l.* 7. *c.* 14. *d.* 22.) nec poteſt vni ſoluere, omiſſis alijs, niſi ſecundum ordinem ſupradictum.

ARTICVLVS III.

Quæ à reſtitutione excuſent?

Reſpondeo 1. Ex parte debitoris excuſant ea, quæ faciunt, vt creditor, rationabiliter debeat eſſe contentus; etſi de facto non ſit contentus. Ita commun Doctores; vndè reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Excuſaris in foro conſcientiæ (iuxta ſententiam probabilem) à compenſatione damni; ſi illud datum ſit ſine tua culpa Theologica graui, hoc eſt, mortali peccato, niſi aliud cum altero pactus ſis, vel inde ſis factus ditior. Vndè excuſaris, ſi v.g. aliquem occidiſti, ex ſubita ira, vt ſi fuerit motus tantùm primo primus, vel ſecundo primus; vel ſi ex obliuione non extinxeris candelam, & hinc ortum ſit incendium, &c. Quod ſi aduertens periculum in actionibus periculoſis, omittas eam diligentiam præcauendi, quam homines eiuſdem conditionis communiter præſtare ſolent, grauiter peccas, & teneris reſtituere damna ſecuta. Porrò in foro externo proceditur ſecundum culpam iuridicam, quæ ſæpè non eſt peccatum, & diuiditur in latam, leuem, & leuiſſimam.

2. Excuſaris à reſtitutione incertorum ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa. Leſſ. *c.* 10. *d.* 11. Bon. *q. vlt. p.* 2.

3. Item in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus, tibi ipſi reuera indigenti eam des, & tunc quidem poſtea factus ditior, adhuc non teneris reſtituere. v. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 12.

4. Si

Digitized by Google

4. Si non poſſis reſtituere, niſi cum notabiliter grauiore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quam eſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obuenturum: tunc enim diferre potes, dum ceſſet iſta impotentia. Laym. *l. c.* ex Syluest. Nau. &c. Idque verum eſt, etſi debitum ſit ex delicto, vti & in ſequentibus caſibus.

5. Si ad reſtituendum ſis impotens: vt ſi viuere non poſſis ſecundum decentiam tui ſtatus, iuſtè à te acquiſiti, Vndè ſi nobilis, v. g. non poteſt ſtatim ſoluere: niſi ſe priuet ſamulis, æquis, armis, &c. vel ciuis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam: vel mechanicus, niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus viuit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, & paulatim reſtituere ſine iactura ſui ſtatus. Laym. *loco cit.* Bonac.

6. Quod ſi tamen tua culpa in illas anguſtias lapſus ſis, v. g. luxuria, ludis, ſuper fluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quod iam ſine ſtatus tui amiſſione non poſſis ſatisfacere. *Ibid.*

7. Quod ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potius, quam is, ſuſtinere debes; cum eius conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad vſum, ſunt omnia communia. *Ibid.*

8. Quod ſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione, non eſſet propriorum bonorum, ſed in hoc præcisè tantum, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem; quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere, ſed eſt dimittere alienum, & reuerti ad ſtatum proprium. Syyr. Bonac.

9. Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; vt v. g. ſi non poſſis abſque peccato; vt ſi ſit periculum, ne vxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filij ſe dent latrocinijs, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. Bon. Leſſ. Mol. Filliuc.

10. Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ; cum aliàs plus damni ſuſtineres, quam intuliſti. Bonac. *d.* 1. *quæſt. vlt. p.* 1.

11. Item, ſi cedas bonis; quia leges conceſſerunt, vt qui contraxit multa debita, nec habet vndè ſoluat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ita vt etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quod ſi tamem poſtea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex Leſſ. *Cum. & filius fam. qui bonis.* Nau. Bon. Leſſ. Ex quo Trull. *l. 7. c.* 15. *d.* 5. ſic limitat: ſi acquirat plus quam ad decentiam ſtatus eſt neceſſarium, ex dicta *L. Qui bon.* Niſi tamen debita proueniant ex delicto, v. g. furto; eo enim caſu tantum poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum, docet

Nauar. Salon. Leſſ. *loco cit.* etſi hic concedat ea quæ poſt ceſſionem iuſtè acquiruntur, licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria, vide Tol. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 12. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 16. *d.* 3. Bon. Trull. *loco cit.* Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto prouenientibus communiter teneant DD. cum Laym. *loco cit.* contrarium tamen ex Leſſ. Dian. &c. docet Trull. *loco cit.* Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fideiuſſores. Lugo, Dian. *p.* 7. *t.* 8. R. 18. & alij.

Reſp. 2. Ex parte creditoris excuſat. 1. Si is cui debet reſtitui ſemel remiſerit, expreſsè vel tacitè, v. g. ſi lacerauit tuum Chirographum, vel tibi reddiderit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera; non metu, fraude, vel mendacio extorta. Fill. *tr.* 32. *cap.* 5. *quæſt.* 5. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 16. *d.* 2. 2. Excuſat in foro conſcientiæ, ſi ſoluiſti ei, cui debebat tuus creditor, Leſſ. *d.* 5. Bon. *p.* 33. Si compenſatio facta eſt creditori per commodum æquiualens, v. g. per procurationem officij non gratis factam. 4. Omitti, aut ſaltem differri poteſt reſtitutio, imò aliquando debet ſi creditor ſit abuſurus; v. g. ſi quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item ſi eas repetat ad peccandum contra iuſtitiam, ſiue inferendum damnum iniuſtum tertiæ perſonæ; niſi tamen ex negatione reſtitutionis timeretur maius malum.

CAPVT III.

De Contractibus.

DVBIVM I.

Quid in genere ſit Contractus?

RESp. Eſt pactum ſiue conſenſus duorum, quo ſcienter, liberè, & legitimè, vterque ſe viciſſim, vel minimum ſaltem vna pars, ſe alteri acceptanti obligat, quocumque ſigno externo id fiat: vt v. g. in contractu mutui, ex vna parte mutuans ſe obligat non repetere mutuum ante certum tempus, ex altera parte mutuatarius ſe obligat tunc illud reddere; & ſic de alijs. In promiſſione autem, vel donatione abſoluta, vna pars tantum obligatur poſt alterius acceptationem. Vndè reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Si alteri promiſiſti: aut donaſti interius tantum, aut ſi externo ſigno quidem, alter autem non acceptauit, non fuit contractus, nec obligaris.

2. Inualidus eſt contractus, ſi contrahentes ſunt inhabiles ad contrahendum, vel ſi ius poſitiuum reſiſtat, vide Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 17. *d.* 8.

3. Item ſi materia contractus ſit illicita, vt ſi ſit peccatum, vel illegitima, vt ſi fur vendat rem alienam,

4. Item

4. Item ſi contractus ſit factus, vi dolo, vel errore verſante circa rei ſubſtantiam; v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidiſti.

5. Non eſt inualidus contractus, (etſi aliquando ob iniuriam poſſit reſcindi) ſi error vel dolus interueniat circa qualitatem, aut circumſtantiam accidentalem; v. g. emiſti vinum Moſellanum, putans eſſe Rhenanum, niſi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi ſe, niſi exiſtentes tali qualitate, aut circumſtantia. Qualis virtualiter fuiſſe cenſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiam valdè immutantem obiectum, & nimis excedentem eius exiſtimationem, vt notat Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 6.

6. Nec eſt inualidus contractus, ſiue oneroſus, ſiue gratuitus, ex metu licet graui, iniuſtè incuſſo cum adhuc ſimpliciter ſit liber, & voluntarius: licet poſſit à Iudice reſcindi pro arbitrio metum paſſi. Ita communiter apud Sanch. *d.* 8. *nu.* 4. Card. de Lugo *d.* 22. Laym. *l. c. cap.* 5. Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti, ſaltem ex iure poſitiuo, ſi ex metu graui fiant: talis eſt. 1. Contractus matrimonij, etiamſi iuramentum acceſſerit. *Ex cap. cum loco, & cap. Veniens.* 2. Profeſſio religioſa *ex cap.* 1. *De his.* 3. In alijs quibuſcumque votis. 4. Contractus dotis promiſſæ, vel ſolutæ, qui in hoc ſequitur naturam matrimonij cui acceſſorius eſt. *Leg. ſi mulier.* §. *Si dos, ff. quod metus cauſa.* 5. Promiſſio, vel traditio, in rebus Eccleſiæ *cap.* 15. *quæſt.* 6. 6. Authoritas Tutoris per metum extorta. *Leg.* 1. §. *vlt. ff. de auct. Tutor.* His addunt alij plures; vt promiſſionem, & donationem gratuitam, renuntiationem beneficij, iuriſdictonem per metum extortam. Verùm hi controuertuntur, vt vide Card. de Lugo *de iuſt. d.* 22. *num.* 115. *& ſeq.*

7. Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habent: quales ferè ſunt prodigi, furioſi, filijfamilias, vxores, Religioſi, pupilli, Minores; exceptis quibuſdam caſibus, de quibus, vide Leſſ. *l.* 2. *cap.* 17. *d.* 4. & infrà hic *cap.* 4. *d.* 1.

DVBIVM II.

Quid in ſpecie de promiſſione, & donatione.

Reſp. Quæ hic ſpectant, facilè colliguntur ex dictis ſuprà de voto *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 3. Ex quibus, & doctrina præcedentis dubij, reſoluitur.

1. Promiſſio acceptata à promiſſario, ſi materia ſit notabilis, an ſub mortali obliget ſecundùm ſe ſpectata, non conueniunt inter ſe Doctores. Caiet. negat, quem ſequitur Mærat. *t.* 2. *de iuſt d.* 19. *ſeſſ.* 10. Alij (fortè probabilius) affirmant cum Vaſq. 1. *p. d.* 65. *c.* 7. *n.* 4. Fill. Mald. &c. Dixi (*ſecundum ſe,*) quia certum eſt, quod per accidens poſſit obligare ſub mortali, v. g. ratione grauis damni, quod aliàs pro-

Digitized by Google

promiſſarius pateretur: vt ſi promiſiſſes ei dare mutuum, & ille tibi confiſus, aliundè ſibi non proſpexiſſet, vide Leſſ. *l.* 2. *c.* 18. *d.* 5.

2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis; Circa quod notat Sà, vix quemquam promittentium intendere ſe obligare, aut alteri dare ius exigendi, niſi addat iuramentum, aut faciat inſtrumentum; ſed plerumque tantùm intendere declarare ſuum propoſitum, vide Eſcob. *t.* 3. *E.* 5. *cap.* 6. & Mol. Hinc vt in foro externo cenſeatur valida promiſſio, requiritur præter acceptationem, vt exprimatur cauſa propter quam promittitur; alioqui præſumitur errore, vel ioco facta. Trull. *l.* 7. *cap.* 16. *d.* 6. ex Couarr. & Villalob.

3. Donare non poſſunt. 1. Carentes vſu rationis. 2. Muti, & ſurdi nati, ſecùs ſi tantùm ſint ſurdi, vel muti; vel licet vtrumque, ſi norint ſcribere. 3. Senes deliri, ſiue bis pueri: ſecùs ſi ſint iudicio vegeto. 4. Pupilli vel impuberes, (niſi ad pias cauſas) donationes tamen eorum in foro conſcientiæ ſunt validæ. Vide infrà *c.* 9. *d.* 1. 5. Damnatus criminis capitalis. Vide Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 3.

4. Qui præſunt Ciuitatibus, Vniuerſitatibus, Reſp. &c. non poſſunt facere donationes, niſi remuneratorias, vel in eleemoſynas. Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 8. *R.* 16. Imò ſi Reges, & Principes nimis ſint profuſi in donationibus, in præiudicium Regni, vel Status, (præſertim ſi debitis grauati, iis ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimium grauentur exactionibus) poſſunt eæ reuocari à ſucceſſore. Bartol. Lugo, &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 18. & 123.

5. Donatio patris filio facta ſtudiorum cauſa, eſt valida, neque filius tenetur computare in legitimam; tum quia fuit loco alimentorum: tum quia ſi detrahatur, iam non fuit donatio contra hypotheſim Vvading. & 6 alij cum Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 23. & 92. Sed Trull. limitat, niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quod ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideoque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit ſe velle in legitimam computari. Ita etiam Vvading. *Ex leg. ſi pater 2. ff. familia Erciſc.*

6. Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in diuiſione cum fratribus; non autem ſi illud gratis à Principe obtinuit; vti neque quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata, quia ſunt quaſi caſtrenſia. Molin. Fagund. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 127. & 128.

7. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem, poteſtque reuocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare, præſenti autem, & tacenti facta, cenſetur ab eo acceptata; quia in fauorabilibus taciturnitas habetur pro conſenſu. Mol. & alij 18. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 89. 98. & 108. pro altero verò nemo poteſt acceptare.

Digitized by Google

tare, ſine ſpeciali commiſſione, niſi donatio fiat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ (nam hanc ſine acceptatione valere, & irreuocabilem eſſe, eſt probabile.) Laym. Dian. *l. c. R.* 106. *& p.* 3. *t.* 5. *R.* 107. Multis tamen caſibus, dummodo verba dirigantur in præſentem, poteſt pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore; filiusfamilias pro patre, ſeruus pro domino, Monachus pro Monaſterio; imò etiam ſecundùm multos, quicunque alterius curam gerit, vt Prælatus pro Religioſo, maritus pro vxore, dominus pro ſeruo, &c. ſtipulari. Denique idem iura, permittunt Iudicibus, & Notaris publicis. Sanch. Mol. Trull. &c. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 97.

8. Etſi acceptes donationem verbalem, qua tibi Caius, v. g. dat æquum abſentem, non acquiris ius in re, & dominium æqui ante traditionem. Vndè ſi interea Caius det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Caium pro iniuria ratione iuris, quod habebas ad rem. Ac ſic donatio purè verbalis ante realem, hoc eſt rei traditionem, vix differt à promiſſione, vt Leſſ. *loco cit. d.* 2.

9. Donatio, vti & remiſſio debitorum liquidorum, vna vice, & vno animi motu, vni aut pluribus facta, vltra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodiè ad 700. vel ſecundum quoſdam ad 800. aureos Italicos excurrit, vt ex Claro, &c. notat Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 12. *n.* 15.) non tenet quoad hunc exceſſum; ſed lege ita ſtatuente, ob commune bonum poteſt à donatore pro arbitrio repeti.

Excipe, niſi inſinuatio ſiue Iudicis auctoritas accedat, aut ſit iuramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captiuorum; aut ad reparationem ædium incendio vel ruina deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in remunerationem iurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli Duce, ex bonis proprijs mobilibus, vel hoſtium ſpolijs, vide Leſſ. *l. c. l.* 2. *c.* 18. *num.* 102. Laym. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 12. *num* 15. Tann. *d.* 6. *de iuſt. quæſt.* 2. *d.* 2. *num.* 15. ex Molin. Claro, Rebello, &c. Quarè ſi tunc repetatur, quod abſque ijs conditionibus, vel vltra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hæredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retinere. Vide Authores citatos.

10. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidem obligando, ſed tantùm deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum; vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi finis non ſequatur: v. g. dat aliquis puellæ ad eius conſenſum eliciendum; ſi poſtea non conſentiat, non tenetur datum reddere: nam etſi non dediſſet, ſi ſciuiſſet eam ſibi non conſenſuram, tamen dedit abſolutè, ſine obligatione alia, vt ponitur. Secus eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet. Leſſ. *cap.* 18. *d.* 16. *&* 17.

11. In

Digitized by Google

11. In ſimilibus donationibus allectiuis, poteſt aliquis, v. g. prædicta puella acceptare, etſi non intendat præſtare, quod donator ſperat, cum donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Vndè ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipſo quod donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſine ea dediſſe, & repetere, vel animo vindictæ, vel vt conſenſum extorqueat. Leſſ. *l. c.* Dian. *p.* 1. *t.* 2. *m.* *R.* 40.

12. Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem, quæ verè non eſt, vt v. g. ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauperes, & reuera non ita eſt; teneris reſtituere, cum ſit error in formali cauſa, & principali. Vndè qui mentiuntur ſe pauperes, cum non ſint, debent alijs pauperibus eleemoſynam reſtituere. Aliud eſt, ſi error ſit tantum in cauſa ſecundaria: vt v. g. ſi verè ſint pauperes, & ſimulent inſuper ſanctitatem, ad hominum miſericordiam prouocandam: quia tunc primaria intentio dantium, eſt dare pauperi. Bon. Leſſ. vide Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 89.

DVBIVM III.

Quibus caſibus donatio poſſit reuocari?

Reſp. 1. Donatio inter viuos, hoc eſt, qua quis vult ſe viuo rem abſolutè alterius eſſe, poteſt reuocari (etſi res iam tradita ſit) tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta ſit Eccleſiæ, vel Monaſterio. Sunt autem hi caſus.

1. Si donatarius enormiter ingratus ſit: vt ſi donanti atroces iniurias inferat; ſi inopia preſſum non alat, &c. Quod notandum pro filijs, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſtea negligunt. Sylu. Leſſ. Bon. Trull. *cap.* 17. *d.* 12. Neque valet pactum, vt donatio non poſſit ob ingratitudinem reuocari, Bartol. & alij 8. Lugo, Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 57. Debet tamen ingratitudo coram Iudice probari, ante cuius ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. Mol. Lugo, & alij 4. Dian. *l. c. R.* 58. poteſt eam verò, etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatam, Molin. Dicaſt. *R.* 38. Ab hæredibus autem non poteſt reuocari ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſciuit, & tacuit; ſecus ſi ignorauit. Gom. Hurt. Vvading. Lugo, Dian. *l. c. R.* 54.

2. Et quidem hæc reuocatio etiam habet locum in legato reſpectu legatarij, ſi defunctum teſtatorem graui iniuria afficiat, v. g. vxorem eius carnaliter cognoſcat. Mol. Dic. Dian. *l. c. R.* 58.

3. Non habet autem locum. 1. In donationibus factis Eccleſiæ, tametſi Prælatus vel Clericus fuerit ingratus; quia facta eſt ob bonum animæ teſtatoris, & principaliter Deo, qui ingratus eſſe non poteſt. Leſſ. Lugo, Hurt. Hun. Vvading. Dian. *l. c. R.* 50. 2. In donatione

remu-

remuneratoria (v. g. pro beneficijs aliàs non debitis, & aliquo modo æquiualentibus) quia potiùs eſt remuneratio, quàm dotatio. Remuneratoria autem cenſetur. 1. Si donator in ipſa donatione expreſsè meminerit meritorum, vel. 2. Si de meritis conſtet. 3. In dubio. Dian. *loco cit. Reſol.* 115. 116. 117. 19. 20. ex Barboſ. &c.

4. Si quis prole carens magnam partem bonorum donauerit, & poſtea naſcatur proles: quia ex iuris diſpoſitione ineſt donationi hæc tacita conditio, niſi naſcantur mihi liberi. Et quidem ſi facta ſit extraneo, reuocari poteſt tota; ſi alicui aſcendentium vt patri, vel auo, vel Eccleſiæ, aut cauſis pijs, tantùm reuocari poteſt, quantum neceſſarium eſt, vt filij habeant legitimam. Quanquam rectè notat Leſſius ad ædificationem expedire, vt quod Eccleſiæ vel Monaſterio datum eſt, Prælatus totum reſtituat: Porrò etſi iurauerit ſe non reuocaturum donationem; adhuc poteſt, liberis natis, reuocare, quia hoc iuramentum non excludit tacitam conditionem dictam. *Excipe*, niſi expreſsè etiam hanc conditionem excluſerit, tunc enim ipſe reuocare non poſſet, poſſent tamen eius liberi poſt mortem patris. Bon. Leſſ. *c.* 18. *d.* 14. An autem hæc reuocatio locum habeat, ſi filij naſcantur illegitimi, qui poſtea legitimentur, v. Dian. *l. c. R.* 63. *&* 64. Item an in donatione remuneratoria. *R.* 65. vbi cum Mol. & alij 6. negat, niſi excedat cauſam.

5. Si donatio fuerit inofficioſa, contra officium paternæ pietatis, vt ſi pater tantum donet, vt filij priuentur ſua portione legitima: tunc enim poſt mortem patris poſſunt filij reuocare. Nauar. *cap.* 26. Leſſ. *loco cit.* licet donatio fuerit iuramento confirmata. Megal. & alij 5. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 66. Imò etiam viuente patre; licet enim ante mortem patris non debeatur legitima, vt tradenda, debetur tamen vt conſeruanda. Hinc ſi pater bona diſſipet, poteſt à filio per Iudicem cogi; vt ſeruet legitimam, ne is poſt mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter Dian. *loco cit.* ex alijs 6. contra Leſſ. &c. An autem, & quando donatio reſcindenda in totum, vide Dian. *loco cit.*

6. Per ſuperuenientiam liberorum, vt probabilius affirmat Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 78. ex alijs 4. contra quoſdam. Si tamen pater non reuocauerit, non poteſt à filijs poſteà natis reuocari, niſi pro ratione Falcidiæ, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato ſucceſſerint. *Ibid.*

DVBIVM IV.

Quid ſit donatio mortis cauſa, & an poſſit reuocari, quomodo, & quibus competat?

Reſp. 1. Donatio mortis cauſa, qua quis ſic donat, vt velit rem eſſe alterius primum poſt ſuam mortem, vt ſi dicas, do tibi hoc poſt mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, reuocari poteſt etiam tribus caſibus his.

1. Si

1. Si donatorem pœniteat, ſiue expreſsè, ſiue implicitè, vt ſi rem illam donet alteri. Leſſ. *loco cit.*

2. Si dedit intuitu alicuius inſtantis periculi, ex quo metuit mortem, hoc ipſo quo periculum euaſit, cenſetur tacitè reuocata donatio; vt ſi quis det in graui morbo, vel inſtante prælio. Bonac, *diſp.* 3. *quæſt.* 13. *p. vlt. num.* 20.

3. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo iure reuocata eſt: vt etiam accidit in teſtamentis, & legatis. Secùs eſt in promiſſione, & donatione inter viuos, quæ tranſit ad hæredes. Quid ſi donator promiſerit ſe non reuocaturum, tranſit in donationem inter viuos. Vide Leſſius *cap.* 18. *d.* 14. *num.* 116. Mol. *d.* 286. *&* *d.* 288. Azor. *l.* 11. *cap.* 11. *quæſt.* 4. Bonac. *loco cit.*

Reſp. 2. Hæc donatio fieri debet in præſentem, Dian. *l. c. R.* 66. & alij 5. nec valet in abſentem ſine nuntio ad hoc deſtinato, vel epiſtola; licet valeat vt fideicommiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes Dian. &c. *l. c.* Valet autem probabiliter, etſi donatarius præſens tacuerit.

Reſp. 3. Donare mortis cauſa poſſunt omnes, & ſoli qui poſſunt teſtari, excepto filiofamilias, qui licet teſtamentum condere nullo modo poſſit, cum hoc ſit iuris publici: donare tamen mortis cauſa, cum id ſit iuris priuati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiam de aduentitijs, probabile cenſet Dian. *l. c. R.* 68 *&* 69. Hinc donare ſic poſſunt minores 25. annis etiam ſine conſenſu ſui curatoris. Dian. *l. c. R.* 71. ex Mol. & alijs 9. Non autem vſurarius, niſi prius vſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit, poteſt tamen ad cauſas pias. *ibid. R.* 73. ex Fagund. & alijs 6. Nec ſurdus, & mutus à natura, ſecus ſi à caſu ſuperueniente: (vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantùm licet donare inter viuos poſſit) ſecundùm quoſdam. Azor. Dian. *p.* 5. *t.* 6. *R.* 12.

DVBIVM V.

Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?

Reſp. Commodatum eſt contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad ſolum vſum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: *explicitè*, vt ſi dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad vnum menſem: *implicitè*, v.g. ſi dicas, commodo tibi librum, vt eum deſcribas; quia tunc implicitè tantùm temporis determinatur, quantum neceſſarium eſt ad commodè deſcribendum.

Precarium eſt, quo conceditur petenti res vtenda, non ad certum tempus, (in quo differt à commodato,) ſed donec concedens repetat, ſiue expreſsè, ſiue tacitè, vt ſi det alteri, aut vendat Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 14.

Depo-

Digitized by Google

Depoſitum eſt, quo aliquid traditur cuſtodiendum, vt integrum reddatur. Et communiter eſt res mobilis, vel ſe mouens, vt veſtis, æquus, &c. Vndè circa hæc reſoluuntur.

1. Commodator non poteſt repetere abſque iniuſtitia ante definitum tempus, v. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 14.

2. Quod ſi tamen commodanti damnum impendeat, poteſt repetere, licet ſimile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione, vt habet Leſſ. *c.* 27. *d.* 5. quia vt ait. Nauar. in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, niſi interea contingerit rem eſſe neceſſariam commodanti. Laym. *l. c. d.* 2.

3. Si depoſitarius bona fide exiſtimet depoſitori non diſpliciturum, ſi re depoſita vtatur, licebit vti, aliàs non. Leſſ. *l. c. d.* 2.

4. Si depoſitum ſi res vſu conſumptibilis, vt triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo abſumitur eaque tradita ſit certo numero, pondere, & menſura, non videtur depoſitarius peccare ſaltem grauiter, ijs vtens, ſi certus ſit, ſe tantundem, eiuſdem bonitatis habiturum, quando repetetur. Leſſ. *l. c.* Secus ſi pecunia tradita fuerit ſacculo, vel arca incluſa, vel munita ſigillo. Sylu. Azor. Leſſ. Bon. v. Trull. *c.* 25. *d.* 1. Verùm ſi is, cui res commodata, locata, depoſita, & pignorata eſt, negligenter cuſtodiat, ita vt pereat, negligentia autem non ſit Theologica culpa mortalis; probabile eſt, quod dixi ex Soto, Sà, non teneri ad reſtitutionem in conſcientia. Alij tamen aliter ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui iuridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubindè ſi leuis tantùm, imò & aliquando ſi leuiſſima, nimirum quando depoſitio facta eſt in commodum vtriuſque; & ſi prætium pro cuſtodia accipiat, v. apud Leſſ. *c.* 7. *d.* 8. Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 25. vbi docet depoſitarium tantùm teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem iuridica culpa lata, ſeu craſſa, cum quis facit, aut omittit, quod vt plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis: vt v. g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inaduertenter. Leuis autem dicitur, cum quis facit vel omittit quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: vt ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leuiſſima dicitur, cum facit vel omittit, quod non facerent homines diligentiſſimi: vt ſi quis oſtium quidem obſerarit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet bene clauſum.

5. Sartores, Molitores, & cœteri Artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda; item Nautæ, Aurigæ, Caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex leui culpa, quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum: imò Sylu. *V. Nauta*, vult eos teneri ex leuiſſima: ex *l.* 1. *ff. depoſiti*, idq; cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam

etiam Leſſ. & Trull. *c.* 25. *d.* 1. putant eſſe probabile in vtroque foro, ſi quis eis rem expreſsè tradiderit cuſtodiendam, ſi autem ipſis tantum videntibus depoſuerit, v. g. in diuerſorio, naui, &c. ne quidem ex lata teneri, v. Bon. Trull. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 74.

6. Si depoſitarius (idem eſt de commodatario) dubitet, an depoſitum ſua culpa perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem. Sanch. *de matr. l.* 2. *d.* 41. *num.* 18. quia in dubio non præſumitur delictum, ex *L. Merito, ff. pro ſocio*, vide Dian. *p.* 2. *t.* 9. *R.* 49. In foro tamen externo, ſi res depoſitarij manſerint incolumes, præſumitur de dolo, niſi depoſitarius probet depoſitum caſu perijſſe, & non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, (imminente v. g. incendio) ſeruari: tunc enim non teneretur, quia præſumptio doli ceſſaret, vide Palaum, *t.* 1. *de conſ. d.* 3. *p.* 4. Trull. *cap.* 25. *d.* 1.

7. Si domino repetenti depoſitum, remiſerit per hominem, qui fidelis habebatur, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, domino perijſſe dicit Molin. citatus ab Eſcob. v. Trull. *loco cit.*

8. Deponens rem vſu non conſumptibilem, poteſt à depoſitario pro eius vſu aliquid accipere, quia is eſt pretio æſtimabilis: licet eo caſu non depoſiti, ſed locati, & conducti contractus ſit dicendus.) Secùs ſi ſit vſu conſumptibilis: tunc enim depoſitum, eo ipſo quod depoſitarius incipit eo vti, induit naturam mutui, ex quo (ſecluſa ratione lucri ceſſantis, &c.) nihil licet accipere, vt *v. dub. ſeq.* & Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 13. *p.* 3. Trull. *loco cit.*

DVBIVM VI.

Quid ſit Mutuum?

Reſp. Eſt contractus, quo rei alicuius numero, pondere, vel menſura conſtantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem ſpecie, & bonitate. Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus vſu conſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia: quæ licet non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtinguitur à permutatione, quod in ea reddatur res alterius ſpeciei; Item à pignore, hypotheca, depoſito, commodato, & locato, quod dominium in ijs non transferatur, ſed vſus tantum. Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 3. *p.* 1. Vndè reſolues.

1. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

2. Item non repetere rem ante tēpus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate.

3. Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cum penes hunc rei dominium ſit, & rem in eadem quantitate, & qualitate reddere ſuo tempore.

4. In

Digitized by Google

4. In vero mutuo lucrum aliquid accipere non licet, quia eſt vſura, de quo *dubio ſequenti*.

DVBIVM VII.

Quid ſit Vſura?

Reſpondeo. Eſt lucrum immediatè prouenìens ex mutuo, ita vt mutuans ſupra ſortem, id eſt, ſummam capitalem, lucretur aliquid, quod ſit pecunia æſtimabile; itaut lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum eſt, & graue peccatum contra ius humanum, & diuinum; cum mutuans acquirat lucrum ex re iam non amplius ſua: quia res mutuata, iam tranſijt in dominium mutuatarij, vt patet ex definitione. Et Regula generalis eſt (omne pactum, vel grauamen, ſiue onus additum mutuo, præter id, quod ei proprium, & intrinſecum eſt, reddit contractum vſurarium) Bonac. *d.* 3. *quaſt.* 3. *p.* 3 Card. de Lugo, &c.

XLII. *Licitum eſt mutuanti aliquid vltrà ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem vſque ad certum tempus. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit*

XLI. *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non maioris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid vltrà ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab vſura excuſari.*

XLII. *Vſura non eſt dum vltra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex beneuolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex iuſtitia debitum. Innoc. XI.* 2. *Martij* 1679. *damnauit.*

Vnde reſolues.

1. Peccat grauiter ex genere ſuo exercens talem vſuram, etſi ſit mentalis tantùm, abſque externo pacto. Dicitur enim vſura mentalis, cum quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo vltra ſortem, etſi exterius pacto id non exprimat: ſicut realis ſeu exterior vſura dicitur, cum quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit. Quod aliquando tantum implicitè fit in aliquo contractu, & vocatur vſura palliata; cum videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen reuera vſurarium quid interuenit. Vide exempla apud Tol. *l.* 5. *cap.* 31.

2. Non eſt vſura, ſi mutuans nihil intendat vt pretium, ſed tantum ſperet aliquid ex gratitudine, & ea intentione illi aliquid donetur, licet illud vt finem principalem intendat. Mol. *t.* 2. *p.* 305. *num.* 5. Card. de Lugo *d.* 25.

3. Quod ſi tamen intelligeret ſibi aliquid donatum, non gratis, vt putabat, ſed vt debitum ratione mutui, teneretur reſtituere, quantum

Digitized by Google

inde ditior euaſiſſet, vt habet Sà, *V. Vſura*, C. de Lugo *d.* 25. *ſect.* 3.

4. Nec eſt vſura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ cauſa, atque vlterius inde ſperare officium: quia amicitia non æſtimatur pretio, Card. de Lugo *loco cit.*

5. Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel eius opera) officio: aliquo, illicitum eſt, & vſurarium. Ita comm. Mol. *d.* 310. Leſſ. Sal. Card. de Lugo contra Nauar. etſi Salas de vſura *d.* 9. *num.* 4. eum excuſet, qui mutuat aliquid cum pacto, vt ſtatim præſtetur aliquod beneficium ex gratitudine, vide Trull. *l.* 7. *cap.* 19. *diſp.* 7.

6. Pactum, vt à mutuatario conferatur beneficium Eccleſiaſticum, eſt vſura, (& ſimonia) quia cogitur is ſubire nouum onus.

7. Non eſt vſura, cum quis non potens ſua recuperare, mutuat vt ſibi reddantur ſua, vel ne ſibi iniquè noceatur: quia hæc iure iam antè debentur, & ſic non facit lucrum, nec imponit nouam obligationem. Bonac. *quæſt.* 4. *p.* 3. *num.* 15. ex Azor. Reg. &c.

8. Nec eſt vſura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expenſarum quæ erunt vel metuuntur in recuperanda ſorte: quia pretio æſtimari poteſt, quod quis ſe in tale periculum, & difficultatem conijciat. Con. *d* 3. *q.* 3. *p.* 5. Neceſſe tamen eſſe, vt periculum iſtud, &c. deducatur in pactum expreſsè, vel tacitè, docet Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 16. *n.* 9. ex Medin. Valent. Molin. Leſſ. &c. Idem dicit Card. de Lugo *n.* 80. Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, vt vocant, hoc eſt, theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Rep. vel Principe reponuntur, vt inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen vt parum retribuant pro expenſis, quæ fiunt in miniſtros, & conſeruationem talium montium, v. Tol. *l.* 5. *c.* 18. Leſſ. *l.* 2. *c.* 20. Bon. *l. c. p.* 13.

9. Nec eſt vſura, ſi timens difficultatem aut fraudem mutuatarij in reddendo, tempore conſtituto paciſcaris, vt ſi tunc non ſoluat, aliquid det præter capitale loco pœnæ; quæ pœna licitè exigetur, dummodò non fiat alia intentione quam, vt mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſua culpa fallat. Vndè ſi mutuatarius abſque ſua culpa non poſſit ſoluere, non licebit pœnam exigere, vt habet Tol. *ſup. c* 32. Qui ait manifeſtum eſſe argumentum prauæ intentioni, ſi optes non ſolui tibi præfixo tempore, vt pœnam recipias; ac ſimpliciter vſuram fore, ſi certò ſciens alterum non valiturum ſoluere adhuc tali pœna oneres, vide Bon. *d.* 3. *q.* 3. *p.* 7. Molin. *t.* 2. *d.* 317. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 20. *d.* 15.

10. Nec eſt vſura, paciſci & accipere aliquid ratione damni emergentis) ſiquidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodo de hoc præmoneatur mutuatarius. Vt ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum; priuando autem te tua pecunia in dando mutuo corruit domus, & poſteà carius emes triticum. Item non poteris lucrari cum tua pecunia, quod

quod poteras, & volebas negotiando, Ita vt mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. Vbi notat Tol. ſuponendum in hoc titulo lucri ceſſantis. 1. Quod verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quod malis negotiando aliterue lucrari, quam ſic mutuando, ita vt mutues tantum in gratiam mutuatarij. 3. Vt minus exigas, quam lucrari poteras, deductis expenſis: quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & varijs adhuc euentibus obnoxium. Vndè ad arbitrium viri prudentis, pro maiore vel minore eius certitudine, æſtimare id poteris, & ſic cum mutuatario de eo paciſci. S Thom. *art.* 1. *ad* 2. Mol. *d.* 314. Sal. *d.* 18. *&c.* Card. de Lugo *d.* 25. *ſ.* 6. Bon. *q.* 3. *p.* 4. Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi non erant, neç breui ſperabantur merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil poteſt accipere vltra ſortem: quia mutuatio iſta verè non fuit cauſa lucri ceſſantis. Eadem ex cauſa vſura eſt, ſi mercatores credito vendentes, aliquid vltra pretium rigoroſum accipiant, titulo lucri ceſſantis, v. g. rem tantum valentem 100. vendant pro 105. numerandis poſt annum: quia vendendo ad creditum (quod eſt virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt, & ſic compenſatur lucrum ceſſans, atque adeò illud non ceſſat ratione huius venditionis. Dian. *p.* 2. *t.* 34. Trul. *cap.* 19. *d.* 9. *vid. dub. ſeq.*

Si quis oblatas re ipſa, loco, & tempore, pecunias etiam dotales, ſibi debitas accipere recuſauerit, nihil præter ſortem, etiam ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, vel ex quacumque cauſa accipere poſſit. Conc. Prou. 1. tit. de Vſur. §. ex mutus.

11. Mutuare frumentum vetus cum obligatione, vt reſtituatur nouum (præſertim certo tempore) eſt vſura, ſi mutuans ſciat nouum fore melius, & maioris pretij. Sylu. Nauar. Trul. *d.* 15. *num.* 11. *& Conc. Prou.* 1. *vt ſupra.*

12. Eſt vſura ex communi ſententia, ſi des mutuum, vt poſtea mutuatarius ex debito ciuili obligetur tibi rurſus mutuare, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas ſuas locare: quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cum priuet mutuatarium poteſtate alibi emendi, & locandi operas. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 20. *d.* 8. Card. de Lugo *d.* 25. *num.* 46. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 16. *n.* 3. Bon. *l. c. p.* 3.

13. Vſura eſt, mutuare Principi, vel Reip. eo pacto, vt interim, dum non ſoluitur, ſis liber à tributis vel oneribus iuſtis ſoluendi. Salas, Card. de Lugo *num.* 64. ex communi.

14. Item mutuare ea lege, vt mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo, quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat, ieo quod facilè poſſit obtinere, non erit vſura. *Ibid.* & Bonac. *loco cit.*

15. Item ſi frumentum quod alibi habes des mutuum, obligando, vt

Digitized by Google

tibi reddatur hic, vel alibi (cum maioribus ſumptibus, vel laboribus,) vbi plus valet. *Ibid.*

16. Vſura etiam eſt, obligare mutuatarium, vt partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17. In mutuo pecuniario, niſi aliter conuentum ſit, ſi quis det mutuo, v. g. 100. florenos, non poteſt exigere plus, quam eorum pretium, & valor tunc fuerit. Vndè ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100. quia reciperet aliquid ſuprà ſortem. Quod ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia aliàs non reſtitueret ad æqualitatem, vide Leſſ. *l.* 2. *cap.* 22. *d.* 8. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 16. *num.* 15. Bonac. *loco cit. p.* 3.

18. In mutuo tamen aliarum rerum, vt vini, tritici, &c. aliter ſe res habet, quia ſi quis v. g. mutuet alteri 10. modios tritici, ſiue pretium creſcat, ſiue non poteſt repetere 10. Ratio diſparitatis eſt, quia in pecunia non ſpectatur ordinariè, (niſi aliter conuentum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſiue pretium. Vndè non debet reſtitui, niſi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur ipſa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam; ergo etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta, vide Laym. *loco cit. num.* 14. & Bon. *loco cit.*

Quæres. Quæ obligatio, & pœna ſit vſurariorum, & cooperantium?

Reſp. 1. Vſurarius etiam non manifeſtus, ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiam omnes ij, qui ex parte vſurarij cooperantur efficaciter, v. g. Iudices, Domini temporales, Notarij, Famuli, Aduocati, qui quouis modo iuuant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem vſurarum. Dixi (*poſitiuè*, ſeu *efficaciter*) quia habendo ſe negatiuè, poſſunt permittere vſurarios, ob iuſtam cauſam, & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ea præſumpta voluntate mutuariorum, ferè excuſantur minus principales famuli. 2. Vſurarius publicus, ſiue notorius non debet admitti ad communionem Altaris, nec abſolui, donec reſtituat vſuras, nec ſepeliri in loco ſacro; & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. 3. Addit Laym. *loco cit. num.* 21. eius teſtamentum ipſo iure irritum eſſe, niſi ante mortem reſtituerit, vide Leſſius, Bonac. Trull. *cap.* 19. *d.* 22.

Vſurarij manifeſti ne ſepeliantur in loco ſacro ſub pœnà excomm. ipſo facto Parocho contrafacienti ex Clem. V. licet in teſtamento, aut aliâ vltimà voluntate mandarint reſtitui ea, quæ vſuræ nomine acceperint, niſi re ipſa pro eorum facultatibus illis ſatisfactum ſit, à quibus exegerint vſuras; Aut ſi abſunt ij, à quibus vſuras exegerint, Epiſcopo, vel eius Vicario, vel Parocho, intrà cuius Parochia fines ille viuens habitaret,

ret, vel Notariò publico cautum ſit pignoribus, aut idoneâ ſponſione factâ. Conc. Prou. 2. tit. 1. decr. 18.

DVBIVM VIII.

De emptione, & venditione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit emptio, & venditio?

Reſp. Emptio eſt contractus, quo pretium pro merce ſoluitur, completurque mercis traditione. Venditio contra. Iuſtitia eius in hoc conſiſtit, vt pretium ſit iuſtum, ſiue exæquet valorem rei, & contra. Aliàs ſi abſque legitimo titulo ſecus fiat, committetur iniuſtitia grauis, vel leuis, pro grauitate exceſſus, qui proindè ad reſtitutionem in conſcientia obligabit: etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi vltra dimidium defraudauerit, v. Laym. *c.* 17. Bon. *d.* 3. *q.* 2. *p.* 1. & 4. Vndè reſolues.

1. Quod ſpectat ad emptorem: is poteſt emere vilius quam res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat quod venditor neceſſitate ductus vendat vilius, quia venditio manet voluntaria, inquit Caiet. vid. Bon. *l. c. n.* 21. & 23. Poteſt nihilominus grauiter peccari contra charitatem, ſi quando pauperculi extrema inopia res ſuas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. Laym. *l. c. n.* 10.

2. Emptor poteſt emere minoris, ex eo quod multa ſimul emat, quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia noua comparanda, vndè meritò precium decreſcit. Bon. *l. c. p.* 4. *n.* 13. ex Leſſ. Reg.

3. Quoad venditorem, is communiter debet vendere ſecundum pretium taxatum à lege, vel Magiſtratu: quod ſi nullum eſt, id cenſebitur iuſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod non conſiſtit in diuiſibili, vt anxiè ſcrupulari oporteat, ſed diuiditur in *infimum, medium,* & *ſummum,* ſiue vt alij vocant, pium, moderatum, & rigoroſum, ita vt intra latitudinem huius prætij vendere, & emere liceat, nunc ſummo, nunc infimo.

4. Si quid emptori valdè vtile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere vltra prætium iuſtum: quia vtilitas emptoris tota eſt ipſius, non venditoris. Bon. *l. c. n.* 27. ex Leſſ. *l.* 2. *c.* 27. *d.* 4. Fill. *t.* 35. *n.* 77.

5. Licet autem vendere carius quàm valet pretio currente, ſi alij boni tituli abſint, & ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit iniuria. Tales autem ſunt, v. g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens,

gens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obuentura ex rei venditione, aut affectus in eam ſingularis, vt ſi acceperis à maioribus; à Principe. Item ſi res ſint nouæ, raræ, & ſingulares; vt v. g. peregrini flores, aues, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numiſmata, Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. §. 10. Bon. *l. c. n.* 15. ex Leſſ. Reg. &c.

6. Qui res minutim, & in parua quantitate vendunt, poſſunt aliquando carius vendere, quam qui in magna quantitate: quia debent maiores labores, expenſas, &c. impendere ad ea conſeruanda & ſic quidam excuſant Caupones, & Stabularios, qui auenam, fœnum, paleas, &c. carius vendunt, quam alij; dummodò pretium ijs non ſit taxatum, Sal. Trull. *d.* 19. *n.* 11.

7. Non licet carius vendere præciſè ob dilatam ſolutionem, aut vilius emere ob præciſè anticipatam ſolutionem; quia in venditione, quæ fit credito, vel anticipata ſolutione, eſt virtuale mutuum ideòque vſura, ſi quid ſupra ſortem exigatur. Quod intellige, ni interueniat alius titulus ex ſupra enumeratis de vſura; vel niſi aliundè creſcat pretium, v. g. ex frequentia emptorum, &c. Bon. *l. c.* ex Leſſ. Reg. Fill. &c. v. ſuperiore dub.

8. Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrouendendo, id eſt, vt emptor teneatur tibi ſtatuto tempore, vel cum volueris, eam reuendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata vſura intercedat; Mol. *d.* 375. Leſſ. *dub* 14. *&c.* Qui addunt iuxta æſtimationem illius oneris ac pacti, pretium eſſe imminuendum. v. Card. de Lugo *d.* 26. *n.* 189.

XL. *Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu eiuſdem perſonæ, & cum contractu retrouenditionis præuiè inito cum intentione lucri, Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

9. Monopolia, id eſt, cum vnus, vel plures id efficiunt, vt ipſi ſoli aliquid vendant, vel cum mercatores conſpirant, non minoris vendere, non ſunt contra iuſtitiam; modò non conſpirent extra iuſtum pretium vendere. Ita contra Rebel. Nauarr. &c. docent Mol. Leſſ. &c. Qui tamen concedunt, eſſe contra charitatem, vide Card. de Lugo *d.* 26. *ſ.* 13. Porrò Principum vel Magiſtratus eſt, cum vni, vel paucis tale priuilegium conceditur, vt ſoli aliquid vendant, ijs etiam pretium taxare, & ſic præuidere ne ſubditi grauentur, vide Leſſ. *cap.* 21. *d.* 20. Card. de Lugo *loco cit.* & Trull. *cap* 20. *d.* 18. vbi rectè notat ex Nauar. &c. etſi alia monopolia ex iuſta cauſa, authoritate Principis, vel Reipub. conceſſa taxato pretio ſint licita, v. g. bibliopolis, vt nemo alius talem librum vendat, vel vt tantum ſit vnus, aut duo tabernarij in aliquo loco, nihilominus quando vnus vel pauci propria authoritate ea conſtituunt, v. g. emendo merces certi generis, vt frumentum, vinum, oleum, &c. vt ipſi deindè arbitratu ſuo vendant carius, peccant

Digitized by Google

ſemper etiam contra iuſtitiam cum obligatione reſtituendi.

10. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei quod ei obeſſe poteſt, v. g ſi æquus ſit furioſus, domus ruinoſa, oues morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude, & damno ſecuto; ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, v. g. ſi deficiat in pondere vel menſura, aut vendiderit rem vnam pro alia; & ſic peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi. 1 Qui frumentũ venditurus ponit prius in loco humido, vt intumeſcat. Qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. Qui carnes bubulas vendit pro veruecinis, &c. vide Leſſ. Bon. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 51. Trull, *d.* 11. Quando autem venditor poſſit iuſtè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium, vel reſcindendi contractum, vide Card. de Lugo *d.* 26. *ſ.* 8. *n.* 128. & Trull. *c* 20. *d.* 11. vbi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam: reſcindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

11. Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſoluendũ, iniuſtum videtur, ijs qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia eſt dolus; tum quia vitium intrinſecum crediti non reuelatur. Bonac. *loco cit. p.* 10. ex Leſſ. *cap.* 21. *d.* 10. Fill. &c.

12. Etſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currenti, & non dicere emptori (ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendacijs quibus emptorem allicere ad emendum eſt non licet) quia pretium currens ſimpliciter adhuc eſt iuſtum. Bon. *q.* 2. *p.* 5. *num.* 12. ex Azor. & Fill. &c.

13. Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio, v. g. infimo; vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, vt habet Angel. *V. Emptio*, non teneri reſtituere, ſed poſſe retinere exceſſum, cum ſua induſtria acquiſiuerit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus in determinato pretio traditur meliori modo vendendum, quo poſſunt in vtilitatem domini, vide Leſſ. *d.* 18. Card. de Lugo *d.* 26. *ſ.* 9.

14. Quando ſartoribus ementibus pannum pro ijs, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quam alijs, eo quod ſint Parochiani mercatorum, vel ſæpè ab ijs emant, poſſunt partem pretij remiſſam ſibi retinere, dummodò aliàs fideliter agant; quia nulli fit iniuria, & cum mercatorum plurimum interſit, vt tales ad ipſorum potius, quam ad aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, ijſque donare eam partem. Fill. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 26. Negat tamen Salas, eo quod mercatores falsò dicant ſe remittere, vt alliciant.

15. Cum res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominium acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſoluerit. Si neutri tradita ſit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Eccleſiæ, vel alijs pijs lo-

Digitized by Google

cis, acquiritur dominium ante traditionem, vide Leſſ. *loco cit*. & Card. de Lugo *d*. 26. *ſ*. 9.

16. Si res pereat ante traditionem, & ſit certa ac determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori, niſi aliter expreſsè conuentum ſit, aut venditoris culpa pereat. Si autem res ſit indeterminata (vt ſi quis emerit 10. modios tritici ex granario, aues ex grege, aut ſi emat rem determinatam quidem, ſed ad menſuram) vt aceruum totum tritici vno floreno, in ſingulas menſuras, tunc ante rei traditionem, aut menſurationem, periculum ſpectat ad venditorem, vide Leſſius *d*. 12. *loco cit*. Card. de Lugo *d*. 26. *ſ*. 14. *num*. 216. Laym. *l*. 3. *t*. 4. *cap*. 17. §. 2. Bonac. *quæſt*. 2. *p*. 8.

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem; perit emptori, licet pretium nondum perſoluerit, quia res domino perit. Laym. Bonac. *ll*. *cc*.

Quæres 1. An, & quomodo liceat emere chirographa, ſeu credita alterius.

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſiue ius quod habet alter, vt ipſi in futurum aliquid ſoluatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipata, eſt vſura, ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. Bon. *d*. 3. *q*. 3. *p*. 10. ex Mol. Leſſ. Tol. Fill. Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo, nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda maiore. 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa, & litigioſa, ac cum difficultate exigenda; licitè is, qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit, prout difficultas, vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel maior; quia cum tali periculo, & difficultate minus valent. Bonac. *loco cit*. Trull. *l*. 7. *cap*. 20. *d*. 8. Vnde reſolues.

1. Vſuram committunt. 1. Miniſtri Regnum, & Principum, &c. qui vt anticipatam faciant ſolutionem aliquid accipiunt à creditoribus. 2 Qui aliquid accipiunt à debitoribus conceſſa dilatione ad ſoluendum; quia accipiunt aliquid vltra ſortem pro mutuo virtuali. Bon. *loco cit*. Nau. Mol. Salas, &c.

2. Minoris emi poſſunt regulariter credita, & ſtipendia; ſiue ſalaria debita militibus, aut famulis Nobilium, quia habent adiuncta incommoda, pericula, & moleſtias in exigendo: quam ob cauſam idem licet, etiamſi credita illa tempore præſenti, vel etiam præterito fuerint ſoluenda. Bonac. *loco cit*. ex Reginald. Mol. &c.

3. Qui ipſe eſt cauſa difficilis ſolutionis, peccat contra iuſtitiam emendo minoris, & tenetur ad reſtitutionem; tum quia ipſe eſt cauſa damni, cum ipſius culpa creditum valeat minus; tum quia alioqui præmium ex delicto ſuo reportaret. Molin. *d*. 313. Fill. Bonac. *loco cit*. Hinc Quæſtores Principum ad quos ſolutio pertinet, quando ipſi ſunt

Digitized by Google

cauſa difficilis, & malignæ ſolutionis, non poſſunt chirographa, vel credita emere minoris, vt docent Auth. cit. Additque Salas, & Molin. *loco cit.* non eſſe liberum Quæſtoribus, &c. quibus incumbit ſoluere Magnatum debita, vni potiùs ſoluere, quam alteri (niſi quis fortè ius præ alijs habeat, vt vide ſuprà de ordine reſtit.) ſed teneri omnibus ſoluere pro rata. Bonac. *loco cit.* vide Trull. *l.* 1. *d.* 10.

ARTICVLVS II.

Quid ſit negotiatio, & quibus illicita?

Reſp. Ea eſt, cum quis rem ſibi comparat eo amimo, vt integram, & non mutatam, carius vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium eſt periculo multorum peccatorum, & valdè diſtractiuum, ac indecens ſtatui clericali, ſic lucris inhiare, ſeuerè prohibitum eſt Clericis conſtitutis in ſacris, & Religioſis omnibus, ita vt mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam; vt ait Leſſ. quem *v. l. c.* 1. & Laym. *l.* 3. *t.* 4 *cap.* 17. Bonac *de contr. art.* 3. *quaeſt.* 1. *p.* 5. Card. de Lugo *d.* 26. *ſ.* 3. *num.* 19. Vndè reſolues.

1. Si Clericus ſemel iterumque tantùm negotietur, in materia non graui, v. g. libros, cruces, &c. emat, vt occultè iterum vendat cariùs, non eſt mortale. Leſſ. Mald. Fill. Dian. Card. de Lugo *loco cit.*

2. Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant; quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum. Mol. Leſſ. Card. de Lugo *ſ.* 3. *n.* 29. vti nec, ſi greges alant, vt fœtus, lac, lanam vendant. Card. de Lugo *loco cit.* Vbi tamen negat licere ijs conducere agros, vt fructus vendant, eo quod (licet non ſit negotiatio propriè dicta) ſpecialiter illis ſit prohibitum in Concil. Carthagin. *v. loco cit.*

3. Non peccat Clericus. 1. Si emat agrum cum fructibus iam maturis, illoſque vendat: quia vendit fructus agri ſui. Card. de Lugo *l. c.* ex Mol. Fill. &c. 2. Si id, quod ad proprios vſus emerat poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate, vide Card. de Lugo, *d.* 26. *ſ.* 4. *nu.* 36. Trull. *loco cit. d.* 19. Bub. *de iur. vn. l.* 1. *c.* 40. *art.* 1.

Vetitam de iure communi Clericis negotiationem, ne per ſubmiſſam quidem perſonam exerceant. Syn. Diœc. 33. *decr.* 3.

Ne Clerici ſub pœnâ ſuſpenſionis à diuinis conducant aliena prædia quaeſtus ergo, licet, & ſint Eccleſiarum, Monialium, Hoſpitalium, & aliorum piorum locorum; ſiue per ſe, ſiue per ſubmiſſam perſonam, ſub quolibet prætextu, vel colore. Syn. Diœc. 35. *decr.* 40.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM IX.

Quid ſit contractus cenſus, & an licitus?

Reſp. Is eſt, cum certa ſumma pecuniæ, v. g. centum florenis, emo à te ius percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua vtili, ſiue fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum, v. g. florenos 5. Annuos, vel 6. prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita vt hic non ſit mutuum, & vſura, ſi aliàs prauam intentionem non habeas, ſed vera emptio, & venditio, quà emitur, non præcisè ipſa penſio; ſed ius eam percipiendi: quod longè minus valet, ideòque minoris emitur; licet poſt multos annos pretium longè ſuperet, Molin. Leſſ. Laym. *p.* 3. *t.* 4. *cap.* 18. & cæteri communiter. Rectiùs tamen Card. de Lugo *d.* 27. *ſ.* 2. *n.* 20. probat, ad excuſandum cenſum ab vſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque ius ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem vſusfructus talis prædij, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita vt dominium totum directum prædij maneat apud venditorem; dominium verò vtile, ſeu ius vſusfructus, ex parte vendatur. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus, qui etiam ex natura emptionis, & venditionis ſolui poſſunt.

1. Hic contractus eſt iniuſtus, ſi non ſeruetur pretium iuſtum à lege vel conſuetudine probatum, quo modo pro Germania conſtituit Carolus V. vt ius ad 5. tantum pro 100. ematur.

2. Non ſolum licitus eſt cenſus realis, id eſt conſtitutus ſuper re aliqua, vt ſupra dictum eſt, ex cuius vtilitate penſio extrahatur, itaut ad quemcumque res tranſeat cum illa obligatione, & onere; ſed etiam (ſaltem ex natura rei, & ſecluſa prohibitione legis poſitiuæ,) perſonalis, & conſtitutus immediatè ſuper perſona quæ ſua opera, & induſtria vtilis ſit, & fructum aliquem pariat vel bona in ſpe, vel re habeat, vndè penſio duci poſſit: alioqui enim ius quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus fictitius. Ita probabiliter, Couarr. Leſſ. Sal. *d*. 3. *num.* 2. &c. contra Nau. Molin. Card. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 225. *num.* 25. vbi cenſum merè perſonalem illicitum, docet eſſe probabilius, & prolixè probat.

3. Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarij, qui emptoribus, ſiue cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, ſaltem tot, quot penſio exigit, aut reddentem quidem, ſed iam alijs cenſibus venditos Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 4. *p.* 1. *num.* 9. & 13.

4. Sicut cum in emptione res perit, damno emptoris perit, ita etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus pereat, vel fructus eius abſque culpa venditoris; tunc enim perit cenſus, ita vt emptor ſiue cenſualiſta, non poſſit amplius percipere fructus, ſiue cenſum,

quia

Digitized by Google

quia qui emit, ſuo periculo emit. Bon. *l. c.* Fill. *t.* 35. *p.* 2. *nu.* 255. Vndè ad hoc incommodum cauendum inuentus eſt ſequens modus.

5. Licitum eſt, vt probat Tol. *l.* 5. *cap.* 46. & Leſſ. *cap.* 22. *dub.* 11. contractui cenſus adiungere aliud pactum aſſecurationis, vt ſi res, ſuper qua fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus ſit, vel ſuper alijs bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtituta ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compenſari, augendo pretium, cenſus, vel quod eodem recidit, minorem penſionem deſignando. Bon. *loco cit. num.* 30.

6. Ex natura rei licitus eſt non tantum cenſus irredimibilis, ſed etiam redimibilis, cum ex vna parte, tum vtriuſque, vt patet ex terminorum explicatione: quia irredimibilis cenſus dicitur, cum venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere; redimibilis autem, cum poteſt, reddendo emptori eandem ſummam, quam accepit, atque ita turſus ſibi emendo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cum ita conuentum eſt, vt tam emptor, quam venditor poſſit emptionem factam reſoluere, & ſummam quam dedit, repetere. Leſſ. *dub.* 10. Dian. *p.* 2. *t.* 5. *miſc. Reſol.* 76. Vide dicta de pacto retrouendend. in emptione ſuprà,

7. Nihilominus, quia contractus cenſus redimibilis, ex parte emptoris, eſt res periculoſa, ſuaderi non facilè debet: nam in Conſtitut. Martini V. & Calixti III. PP. vti, & Caroli V. Imper. vſurarius contractus iudicatur. Verum id intelligi debet ſecundum præſumptionem fori externi: præterquam quod illæ Conſtitutiones, multis locis eatenus non ſint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ iuri naturali non aduerſantur, vt notat Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 18.

1. Cenſus vitalitius, quia eſt virtualis ſponſio, & nititur euentu fortuito, licitus eſt. Fill. Dian. *p.* 7. *t.* 2. *R.* 72.

DVBIVM X.

Quid ſit Cambium?

Reſp. Cambium, quod permutationem ſignificat, hic accipitur pro ſola permutatione pecuniæ. Et eſt contractus, quo Camptor aliquis Campſario, volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter ſortem. Quod ſi ſine intentione vſuraria fiat, ob titulos iuſtos tali lucro æſtimabiles, patet non eſſe malum. Vndè cum quatuor ſint cambiorum genera, nimirum. 1. Cambium minutum ſeu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſoluuntur.

1. Licitum eſt cambium minutum, in quo dantur pecuniæ maiores pro minoribus, vel contra: quia hic ſunt iuſti tituli aliquid lucrandi,

nimis

nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, vt Campſarijs quibuſuis ſit paratus, item puritas materiæ, & commoditas; vt cum aurum vel alia moneta commoda datur, pro minuta, & incommoda. Laym. *l. 3. t. 4. cap. 19. num. 4.*

2. Licitum eſt item cambium per literas, cum ſcilicet Campſor hic v. g. Monaſterij Prior accipit pecunias, quas poſtea literis datis alibi, v. g. Francofurti refundit per ſuos factores: quia hic etiam ſunt iuſti tituli, ſcilicet virtualis traiectio pecuniæ, & eius aſſecuratio, tantundem enim facit; ac ſi Campſario pecuniam eius Francofurtum transferatur ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quam ſi realiter tranſtuliſſet. Laym. *l. c.* Bon. *d. 3. quæſt. 5. p. 1.* Nauar. Leſſ. &c.

3. Item licitum eſt cambium reale, cum Campſor hic Monaſterij Prior dat pecunias, vt per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hic. Titulus huius cambij eſt item translationis, & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarij abſentes ſiſteret hic præſentes, vel vt alij aiunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ vtique minùs valet, Laym. *loco cit. num.* 6. *&* 7. Bonac. *loco cit.*

4. Illicitum eſt cambium fictum, ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt, quam titulus lucrandi; vt v. g. Titius indigens pecunijs petit à Campſore ſibi dari 100. Campſor autem non aliter dat, niſi Francofurti, v. g. vel alio loco diſtante ſoluendos, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergo accipit, & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt cambium fictum, ac reuera mutuum, ideoque palliata vſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud Tol. *l. 5. c. 52.* Bonac. *d. 3. quæſt. 5. p. 1.*

5. Quod attinet ad cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nundinas, quò magis ex diſtant, eo plus exigunt, ſi ideò præcisè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, vſura eſt: ſi autem ratione alterius tituli iuſti, v. g. lucri ceſſantis, cum pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutius carent, carent lucro, & quo longius eſt tempus; eo plus cambium petunt, ideoque creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt iuſtum. Laym. *l. c. num. 9.* ex Mol. Leſſ. &c.

6. Qui cambiendo, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit ſiue ex ignorantia, aut inaduertentia, non poteſt illam expendere: quia res vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio non detecto, vt ſuprà *de vend.* Neque ex eo, quod ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cum actio qua deceptus fuit, nullum ad hoc ius tribuat. Bon. *d. 3. q. 5. p. 1.* ex Azor. Sanc. &c.

DVBIVM

DVBIVM XI.

Quid ſit locatio, & conductio?

Reſp. Eſt contractus quo quis perſonam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus vtendam, vel fruendam concedit, certo pretio aut mercede, ſeu penſione conſtituta. Vtenda conceduntur, v. g. elocata, domus, æquus, ſeruus, &c. fruenda conceduntur, elocata, vaccæ, capræ, fundus, pomarium, &c. Vndè conſiderata huius contractus natura, & iuris diſpoſitione reſoluuntur ſequentes Caſus:

1. Si res locata ante traditionem pereat, contractus diſſoluitur, & conductor liberatur.

2. Si abſque culpa conductoris, vſus vel fructus rei ceſſet, v. g. quia domus ruinam minatur, infeſtatur Spectris, vel ob periculum peſtis (niſi tamen quoad hoc conſuetudo ſit contraria) aut belli tutam habitationem non præſtat liberatur conductor à ſoluenda penſione pro tempore, quo non poteſt inhabitare, vel alia re conducta vti vel frui, vt v. apud Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 23. Leſſ. *l.* 2. *c.* 24. *dub.* 1. *&c.*

3. Seruo aut laboratori conducto non debetur ſtipendium temporis notabilis, quo æger decubuit, nec ægro, niſi expenſæ modicæ; niſi tamen aliter ſit conuentum, aut conſuetudo ferat. V. Sà, *V. Conductio.*

4. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de penſione: ſecus ſi magna ſit clades. Quod ſi tamen antecedentium vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. Laym. *n.* 7. Leſſ. *l.* 2. *c.* 24. *d.* 4.

5. Si pluribus annis ob Cæli clementiam (secùs ſi ob induſtriam colentis) vberiores fructus ex fundo elocato proueniant, poteſt colono penſio augeri, Laym. *n.* 8.

6. Expenſas facere in rem conductam, quæ duraturæ ſunt, v. g. conſeruare ſarta tecta, tributa & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu dominum ſpectat; niſi aliter conuentum ſit, aut conſuetudo ferat. Laym. *l. c. n.* 4.

7. Si conductor in rem conductam neceſſarias, ſiue vtiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore & dum non ſoluuntur, retinere rem conductam. Laym. *l. c.* Mol. *d.* 496.

8. Etſi incendium plerumque accidat culpa inhabitantium, & ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè id fit culpa famulorum quam paterfamilias præſtare non cogitur, hinc conductor, abſoluendus eſt, niſi locator oſtendat culpam. v. Laym. ſupra *n.* 6. & Dian. *p.* 7. *t.* 7. *R.* 31. vbi ex Hun. & Berl. docet, ſi conſtet accidiſſe culpa certi & determinati alicuius de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, v. g. ſtabularij, qui lumen malè cuſtodierit in ſtabulo, te-

Digitized by Google

neri patremfamilias (niſi famulus iſte pro fideli ac diligenti fuerit habitus) de damno: ſecùs ſi culpa alterius; vel ſi non conſtet vtrum caſu an culpa cuiuſquam acciderit.

9. Si conductor domus v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtque alteri locare cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

10. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem inuitum priuare re conducta, niſi in his caſibus. 1. Si penſionem non ſoluat: expectare tamen debet biennium, ſi vltra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improuiſus accidat, ob quem domus v. g. ipſi domino ſit neceſſaria. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit, nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè verſetur v. g. deſtruat, vel abutatur, vt alendo ibi meretrices. Laym. *n.* 9.

11. Succeſſor vniuerſalis ſiue hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, vt emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur ſtare contractui locationis, vti neque conductor; niſi tamen aliter pactum ſit, v. g. ne res locata durante tempore locationis alienetur. v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 24. & Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 12.

DVBIVM XII.

De Contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli.

Reſp. 1. Emphyteuſis eſt contractus ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non breuius ſaltem, quam ad decennium; ita vt dominium eius directum, & poſſeſſio ciuilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſim; dominium autem vtile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, vt quotannis certum canonem, vt vocant, ſeu penſionem domino ſoluat, quam ſi totam ſoluere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſtica (cum ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pij loci) vel in ſæculari 36. annis, incidit ipſo iure in pœnam commiſſi, vt dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit; licet enim Bart. & alij quidam apud Dianam *p.* 8. *t.* 7. *R.* 36. dicant, ſi per 30. vel 40. annos non ſoluerit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen Vveſemb. & alij 5. negant. v. *l. c.* Porrò quid iuris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conuentione contrahentium, quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, vt valeat, vide Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 23. Leſſ. *l.* 2. *c.* 24. *d.* 8.

Reſp. 2. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum tranſlatione dominij vtilis, proprietate reten-

retenta, ſub onere non quidem aliquid ſoluendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolui debet in recognitionem dominij directi, ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſim. Porrò quid iuris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine: quæ iuris communis ſint, vide *l. c.*

Reſp. 3. Contractus libellaticus, ſiue datio ad libellum, dicitur, cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteuſim accipit, ſimili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, ſi indicennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita vt ſit quaſi ſubfeudum & ſubemphyteuſis. Ita Leſſ.

DVBIVM XIII.

Quid ſit Sponſio, & Ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut euentu alicuius rei certantes ſibi inuicem aliquid ſpondent, vt id eius ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit, v. g. certo tecum 10. imperialibus hanc vel iſtam ciuitatem obſeſſam, captam, &c. Vt licitè fiat requiruntur. 1. Vt fiat ſuper re dubia. 2. vt ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur cum æquali incertitudine. 3. dubius euentus in vtroq; 4. vt vterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. Mol. Leſſ. C. de Lugo *d.* 36. *ſ.* 6.

Ludus vero eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, vt victori cedat, quod vterque depoſuit. Hi contractus iure naturæ, liciti ſunt, modò debitæ conditiones adſint, & aliundè non interueniat ſcandalum, aut iuſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſicut quiuis ſuæ rei dominus, poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſiue ea fortuita ſit, ſiue ex induſtria pendeat. Leſſ. *c.* 26 *dub.* 1. Bon. *d.* 2. *q.* 3. *p.* 1. Vndè reſolues.

1. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt; non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à Religioſo, & filiofamilias, non potente alienare. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 21. *n.* 5.

2. Si tamen filiusfamilias (& idem de Religioſo ait Nauar. apud Leſſ. *l. c. d.* 5.) alatur in diſtanti loco à parentibus poterit, ex alimentis moderatè aliquid inſumere in honeſtum luſum, v. g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentum, vt habet Sot. *l. c.* Laym. &c. Ac præterea poteſt, etiam filius deponere, quicquid lucratus fuerit, cum ad hoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare, Laym. *l. c.* Bon. *de reſt. q.* 1. *d.* 3. *p.* 2. *n.* 10. *& ſeq.*

3. Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & deci-

Digitized by Google

decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum; v. g. ſi ſimularet ſe planè ignarum luſus, & ſic alterum multò imperitiorem prouocaret, qui alioqui ludere noluiſſet; aut ſi conuitijs laceſſeret ad quæ vitanda alter conſenſiſſet in luſum, aliàs non conſenſurus. Mol. *d.* 517. Laym. *l. c.* Bonac. *d.* 2. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 3.

4. Si in re quæ ſpondetur ſit inæqualitas, & hæc alteri parti (v. g. cuius pecunia maior eſt) ſit nota, iſque nihilominus ſpondere velit, valet contractus probabiliter: quia ſcienti, & volenti non fit iniuria, vt dicit Nau. Medin. Sanch. Dian. Contrarium tamen probabilius docet C. de Lugo *d.* 31. *ſ.* 6. *n.* 81. ex Molin. Leſſ. & Bonac. Si autem ignota ſit, non poteſt alter lucrari: quia non eſt æqualis conditio vtriuſque, & alter nulli ſe exponit periculo, v. Azor. *p.* 3. *l.* 5. *c.* 25. *q.* 7. Bon. *d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. *q.* 36. *n.* 3. Salas *de Ludo, dub.* 13. *n.* 3. Eſcob. & Card. de Lugo *l. c.*

5. Per ſe quidem, & iure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro euentu, qui damnum proximi coniunctum habet; v. g. Petrum intra annum moriturum; (etſi enim detur occaſio optandi, vel machinandi mortem Petro, id eſt per accidens, poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) iure tamen humano ſæpè prohibetur. C. de Lugo *l. c. n.* 74.

6. Etſi ſponſio cum conditione illicita, v. g. plus altero potaturum, ſit illicita, quia inducit ad peccatum, quod tamen ea lucratur es, non teneris reſtituere. Sanc. Lugo, Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 69.

7. Probabile eſt quod docet Mol. &c. dum quis minis, vel conuitijs, ad luſum inductus eſt, perdit, victorem non teneri reſtituere, quia talis abſolutè voluntariè luſit. Bon. *l. c.* ex Mol. & Gar. contra Azor. Leſſ. Reg. Fill. &c. communiter.

8. Communior ſententia eſt, teneri reſtituere, qui luſit, vel certauit certò præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen, nempè non teneri, dummodo dolus abfuerit, tenent Tolet. & Sà, *V. Contractus*, quia non tenetur quis ex iuſtitia ſuam peritiam, vel ſcientiam aduerſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quod auſus fuerit cum eo deponere, cuius ſcientiam non norat vide Bonac. *loco citato num.* 5. Dian. *p.* 7. *t.* 9. *Reſol.* 62.

9. Non tenetur reſtituere, qui vtitur aſtutijs illis, quas regulæ luſus, & conſuetudo recepta patitur; cum vterque ſciat tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat. Azor. Fill. Leſſ. Bonac. *l. c. p.* 2. *n.* 2. v. g. 1. Si potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, vt aduerſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet, augeatque ſponſionem, vt ſic relinquatur ſibi quod erat appoſitum. Lugo, Sanch. Sal. Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 43. 3. Si inſpiciet chartas alterius, ex ſola ip-

ſius

Digitized by Google

ſtus negligentia, & abſque fraude; ſecus ſi ita ſe collocet, vt poſſit videre; vel ſi alium conſtituat à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas ante non ſignarat, nec nouerat, Trull. Sanch. Lugo, Dian. *p.* 4. *t.* 9. *R.* 50. & 52.

10. Qui verò vtitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v. g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel vtitur notatis, aut ijs quas ante nouit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. Reg. Amic. Trull. Dian. *loco cit. Reſol.* 48. *v. etiam p.* 4. *t.* 3. *Reſol.* 75. & Bonac. *de reſt. d.* 2. *quaeſt.* 3. *p.* 2.

11. Si ludens habeat animum non ſoluendi, vel ſi perdat, repetendi, non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus. quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. Leſſ. *loco cit. d.* 5. *num.* 31. Reg. *num.* 388. Bonac. *l. co cit.*

12. Peccant grauiter, & communiter mortaliter, qui totos ſe luſibus tradunt, cum ſciant in grauia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſoluenda debita, vel alendos liberos, & vxorem, &c. Sanc. Trull. *cap.* 27. *dub.* 1.

13. Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitiua ſit prohibitus, vt luſus alearum, & ſimiles qui, magis in fortuna, & caſu, quam induſtria fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali; Clericis ſub mortali prohibentur. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 26. *nu.* 6. Intellige, ſi Clericus crebro, perque longum tempus luſerit, non autem ſi per breue tempus; & cauſa recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, vt habet Leſſ. *dub.* 1. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap* 21. *nu.* 1. Notat autem Dian. *p.* 7. *t.* 9. *Reſol.* 2. & 3. ex Lugo, Dicaſt. Amico, Trull. &c. prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, vt non tantum Laicus, ſed etiam Clericus non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) vti & Epiſcopis à peccato graui excuſari vix poſſe, *ibid. Reſol.* 4. ex Mol. Dicaſt. Lugo, &c. etſi Sanch. conetur excuſare, ſi vrgeat neceſſitas, v. g. excitandi, aut recreandi infirmum, vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

14. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, iuxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionem ante Iudicis ſententiam: quia iura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionem dominij, ſed tantum concedunt vt poſſit repeti. An verò qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſoluere, alij negant, vide Leſſ. *hic dub.* 5. Mol. Reg. Fill. &c. alij affirmant, vt Azor. Rebell. Val. &c. apud Bonac. *l. c. p.* 3. *n.* 2. vide Dian. *p.* 2. *t.* 7. *R.* 8. & *p.* 7. *t.* 9. *R.* 21.

Digitized by Google

15. Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreuerentia. Nau. Reb. Dian. *p. 7. t. 9. R. 21.*

DVBIVM XIV.

Quid ſit Contractus Societatis?

Reſp. Is eſt, cum aliqui inter ſe conueniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſiue fructiferis, vt pecunia, animalibus, induſtria, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod vti, & damnum, pro ratione, & rata cuiuſque diuidunt inter ſe, vide Leſſ. Laym. *cap.* 20 Bon. *quaſt.* 6. *p.* 1. Vndè ſpectando id, quod ratio, & iuſtitia naturæ hic requirit, ſoluuntur hi Caſus.

1. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam, & operam ſuam, quam qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

2 Capitale ſeu ſors, quam quiuis contribuit, ſi pereat caſu, vel culpa ſociorum leuiſſima; contribuenti perit. Vbi diſcrimen eſt inter hunc contractum, & mutuum; quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium eius transfertur in mutuatarium, cuius proindè ſolius periculum ac damnum eſt, ſi caſu pereat; in Societate autem, qui ſortem confert, eam non omninò alienat à ſe; & ſicuti commodum ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum, & damnum. Bonac. *loco cit.*

3. Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, vt quis iuſtè ſeruet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum *ſocietatis* adiungantur duo alij, *aſſecurationis*, & *venditionis*, cuius tale exemplum ponit Laym. Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos, v. g. ſpes eſt, quod quotannis lucraturus ſit 300. cuius lucri dimidium v. g. iure ſocietatis tibi debetur vnà cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet eiuſdem ſortis periculum, vt ipſe idem periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in huius oneris compenſationem, relinquis ei maiorem partem lucri ſperati, vt ſcilicet duas partes lucri ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri huius incerta eſt, ideò adhuc partem hanc lucri ſperati, nempè 100. florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v. g. annui certis, & in re, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſeruas indemnem, vide Laym. & Bon. *ll. cc.*

4. Societas etiam in pecoribus validè, & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ita, vt tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda, & nutrienda traduntur, quam emolumenta, & fructus, ipſaque detrimenta, & damna danti, & accipienti communia ſint: interdum verò ita, vt pecorum dominium, ideoque etiam periculum, ſiue caſus fortuitus, ſpectet ad ſolum dantem; emolumenta autem fructuum nempè fœtus, lanæ, lactis, ad vtrumque, vide Leſſ. hic & Laym. 3. t. 4. *cap.* 20. *Conc. Prou.* 1. *tit. de vſur. §. in Soc. animalium.*

DVBIVM

DVBIVM XV.

Quid ſit Aſſecuratio, & Fideiuſſio?

Reſp. 1. Contractus Aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam ſi perierit. Quod ſi gratis fiat, eſt gratuita promiſſio: ſi pretio, eſt quaſi emptio, qua aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem eius indemnem. Ad eius iuſtitiam requiritur, vt euentus rei ſit incertus vtrique, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non ſeruaretur æqualitas Leſſ. Bon. *d. 3. quæſt. 9. p. 3.* Leſſ. *l. 2. cap. 28. d. 4. num.* 24. Vndè reſolues.

1. Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, iniquè pretium petit, & tenetur reſtituere. *Ibid.* Bonac. *d. 3. quæſt. 9. p. 3.*

2. Si res nondum eſt in tuto, etſi priuata ſcientia ſciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere, dicit Leſſ. *loco cit. num.* 27. Quia illa obligatio, ob pericula ordinaria magni æſtimatur, & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verum id Bonac. *d. 3. quæſt. 9. p. 3. num.* 3. & Card. de Lugo. *d. 31. ſ. 7.* rectius negant.

3. Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certò ſciat eam iam perijſſe, non poteſt paciſci de eius aſſecuratione, vide Leſſ. *loco cit. num.* 25.

Reſp. 2. Fideiuſſio eſt contractus, quo quis alienam obligationem ſuſcipit implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit. Ita commun. DD. Vndè reſolues.

1. Pro fideiuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur, quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. Nau. Azor. *p. 3. l. 11. cap. 22. d. 5.* Fill. *num.* 159.

2. Mulieres ex fideiuſſione (ſaltem ſi iuramentum abſit, & inſtrumentum publicum) non tenentur, vti nec Clerici, niſi quatenus ſoluere commodè poſſunt, vt non egeant, vide Laym. Bonac. *quæſt 9. p. 2.* Leſſ. *l. 2. cap.* 28.

3. Fideiuſſor, non obligatur plus, quam principalis, & huius obligatio ſi ſit inualida, erit etiam fidejuſſoris. C. de Lugo, &c. commun.

4. Fideiuſſor regulariter non poteſt conueniri, niſi, facta excuſſione principalis debitoris, conſtet ipſum non eſſe ſoluendo. Azor. *loco cit.* Fill. *num.* 153.

5. Debitor tenetur de omni damno ſua culpa accedente fideiuſſori, &c. vide Azor. *d* 10 Bonac.

6. Ex fideiuſſione Religioſi propria authoritate facta, monaſterium non obligatur, niſi quatenus in eius vtilitatem verſum eſt, vide Leſſ. *cap.* 28. & Laym. *cap. 29. num.* 7.

7. Qui fideiuſſit pro reo cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit non eſt eius loco plectendus, quia non præſumitur ſic ſe obligare; imò nec poteſt, cum non ſit dominus vitæ. Syl. Bonac. Leſſ. *d.* 6. *num.* 41.

8. Si debitor ſua culpa non ſoluit, tenetur fideiuſſori, qui pro ipſo ſoluit, non tantum ipſum debitum, ſed etiam damna, & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v. g. ob impotentiam non ſoluit, ad ſolum debitum videtur teneri, Azor. Sylu. Sà, Bonac. Trull. *cap.* 26. *d.* 2.

DVBIVM XVI.

Quid ſit Pignus, & Hypotheca.

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem vel immobilem, vt ſit pro debito obligata, ex eaque ſolutio peti poſſit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipſa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis. Mol. Fill. Bonac. *quæſt.* 10. *p.* 1. Vndè reſolues.

1. Pignore non licet vti contra voluntatem domini; quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantum, & non ad vſum tradita. Bonac. *l. c.* ex Molin. Reg. &c. Si tamen vtatur, v. g. æquo vel agro, debet valorem vſus (vel & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera) computare in ſortem, deductis expenſis, quia alioqui committet vſuram, cum res domino ſuo fructificet. Nau. Bonac. Trull. *cap.* 26. *d.* 2.

2. Non poſſunt oppignerari, quæ non poſſunt vendi, v g. Eccleſiæ. Mol. *d.* 530. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 8. *d.* 3. Bonac. *loco cit.*

3. Immobilia; vti & mobilia pretioſa, cultui diuino dicata, v. g. calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignerari, niſi in neceſſitate: quia tunc etiam vendi poſſunt, vt Eccleſiæ & indigentibus ſubueniatur, vide Nauar. *cap.* 17. Leſſ. Bon. *loco cit.*

4. Creditor qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro maiore quantitate. Neque poteſt vendere debitore non ſoluente, niſi poſt biennium, & eo prius monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem, vide Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 30. Bonac. *loco cit. num.* 9.

5. Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſoluendum omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneantur. Azor. Fill. Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 10. *p.* 1. Trull. *cap.* 26. *d.* 4.

Quæres. Quid ſit contractus Antichreſeos, Germanicè. *Einpfandt ſchafft.*

Reſp. Is eſt, cum in contractu pignoris conuenitur, vt creditor vtatur

Digitized by Google

tur pignore, v. g. agro ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Vndè circa hunc ex ſupradictis reſolues.

1. Contractus hic videtur iuxta Caiet. Sot. &c. (contra quoſdam Iuriſtas) eſſe vſurarius; quia creditor vltra ſortem aliquid lucratur, cauſa ſolius mutui, quæ eſt vſura, vide Laym. *l. 3. t. 4. cap.* 16. *n.* 17.

2. Poſſunt tamen interuenire tituli iuſti lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis; vt ſi v. g. fructus ex hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ iure cenſus ſuper eadem conſtituti exigi poteſt, cum pacto redhimitionis, vt ſupra dictum eſt de cenſibus: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Vndè non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, paſcua, officia, &c. in antichreſin habent, vide Laym. *loco cit.* & Binsfeld. *de vſuris*. Mol. Leſſ. &c.

CAPVT IV.

De Tutela, & Teſtamentis.

DVBIVM I.

Quid ſit Tutela, & Curatela?

RESP. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor, & Curator ad procuranda bona, & commoda minorum cuiuſcumque ſexus, qui vel parente carent, vel ſub eius poteſtate conſtituti non ſunt, obligatur ex iuſtitia, perindè ac ſi ex contractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet; ſupplente nimirum lege, vel Magiſtratu vim contractus. Differunt Tutor, & Curator, quod Tutor ſolum datur impuberibus, etiam inuitis: & principaliter datur perſonis, vt curet earum educationem, & inſtitutionem, ſecundariò verò datur etiam bonis illius reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur minoribus poſt annos expletos pubertatis, vſque ad annum 25. completum; nec communi iure datur inuitis, niſi in certis caſibus, & datur principaliter rebus minorum, ſecundariò perſonis. Vndè pro directione in foro conſcientiæ, ex iure tum naturali, tum poſitiuo communi reſolues ex Laym. & Tan. *t.* 3. *d.* 1. *quæſt.* 7. *d.* 10. Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 19.

1. Tutores ſiue ſint *teſtamentarij*, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris; ſiue ſint *datiui*; hoc eſt, conſtituti à Iudice, aut Magiſtratu, ſiue ſint *legitimi*, hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt. Mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin prius tutelam abdicet, & rationem reddat, dein Auia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, vti & curatores, iurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fideiuſſorem dare, rem minoris

ſaluam, & integram reſtituendam; & vniuerſim tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata minori, ita vt ad quemcunque peruenerint; poſſit illa minor ſibi vindicare, vt ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpa eſt paſſus, vide Tann. *l. c.* Laym. *l.* 3. *t.* 4. Bonac. *loco cit.*

2. Bona minorum tenetur Tutor, vel Curator adminiſtrare ea cura, quam diligens paterfamilias proprijs ſuis rebus adhiberet, tam impediendo, & præcauendo damna, quam procurando commoda, & lucra minoris, alioqui damnum, & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem, v. ſuprà *l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 3. *R.* 6.

3. Bona immobilia minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſeruari, non poſſunt alienari, ſaltem, ſine Iudicis decreto.

4. Tutori aut Curatori, & perſonis ei ſubiectis nihil licet emere, ſiue per ſe, ſiue per alium, ex vllis bonis minoris; quandiù illi tales ſunt, niſi cum authoritate Iudicis, aut cum eius decreto bona pupillorum publicè, per iuratum venditorem omnibus venialia exponuntur.

5. Sine decreto Iudicis non poteſt minor remittere, vel renuntiare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, alijſque iuribus ſibi acquiſitis. Si tamen Religionem ingreſſus ſit; poteſt bona alienare, quia moritur quaſi.

6. Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita vt ſi maſculus eſt, non expleuerit annum decimum cum dimidio; ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo vllo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem ciuiliter. Sanc. *d.* 38. Leſſ. *l.* 2. *c.* 17. *nu.* 61. Laym. *c.* 9. *n.* 7.

7. Eadem eſt ratio minoris, ſi curatorem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe iure communi vſque ad annum 25. expletum, & ſi litem habeat, tenetur ad eam ſumere Curatorem exceptis tamen cauſis ſpiritualibus. Quod ſi Curatore careat, valent acta per illos, ita tamen vt ſi læſi ſint reſtituantur in integrum, vid. Auth. cit. & Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p. vlt.*

8. Etſi minores ſine Curatorum authoritate donare non poſſint, niſi quæ eius conditionis adoleſcentes donare ſolent, (in ijs enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab ijs accipit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur legitimè; quia probabile eſt valere naturaliter, tametſi non ciuiliter. Mol. Lugo, Trull. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 4. *&* 7.

9. Tenentur Curatores, & Tutores ſingulis annis adminiſtrationis rationes reddere: vbi ſi quis deſes aut noxius reperiatur, amouendus eſt, impoſita ſatisfactione, aliuſque ſubrogandus.

10. Si Tutor, vel Curator, poſt rationes officij redditas fidelis deprehen-

prehenſus fuerit, debetur ei præmium: quod quibuſdam locis eſt vigeſima pars redditum bonorum omnium minoris, in alijs autem decima pars.

11. Porrò qui non poſſint eſſe Tutores, & Curatores, & qui à tutela & curatela excuſentur ne ijs imponi poſſint, v. g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes, &c. v. apud Tan. *l. c.* & Sà, *V. Minor.* vbi ſic habet (*Tutor non poteſt eſſe iunior* 25. *annis, niſi fortè mater; nec Religioſus, nec fœmina, niſi mater aut auia,*) *& vxor ante dicta* (*nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium perſonarum. Horum verò tutelam ſuſcipere tenentur & Epiſcopi, & Clerici, & Religioſi; quod ego* inquit, *de religioſis vniuerſim admitto*) v. Laym. *l. c.*

12. Si Tutor, & Curator, cum tenerentur negotiari, omiſerunt, poſſunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. Sà, *V. Curator,* v. etiam Nau. *c.* 25. Plura v. ſuprà *l.* 3. *t.* 3. *c.* 2. *dub.* 3.

DVBIVM II.

Quid & quotuplex ſit teſtamentum?

Reſp. 1. Teſtamentum eſt voluntatis iuſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult cum directa hæredis inſtitutione. Quod additur, vt diſtinguatur à reliquis vltimis voluntatibus; nam differt à *legato*, ſeu fideicommiſſo partiali, quod hoc ſit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præſtanda: à *codicillo* verò differt, quia, codicillus eſt quaſi teſtamentum imperfectum, & non fit ad iſtituendum hæredem, niſi ex priuilegio, v. g. in militia, ſed aliquid in teſtamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata inſtituenda, vide Laym. *l.* 3 *t.* 5. *cap.* 1. *& ſeq.* Tan. *t.* 3. *d.* 4. *quæſt.* 8. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 19. Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 17. *p.* 1.

Reſp. 2. Teſtamentum eſt duplex. 1. *Inſcriptis*, ſeu clauſum: quod teſtamentum teſtator, ſiue ſua, ſiue alterius manu ſcriptum, ſeptem teſtibus idoneis; non defectuoſis, non cæcis, non ſurdis, mutis, nec furioſis prodigis, infantibus, Religioſis, cognatis, qui in teſtatoris poteſtate ſunt, (quibus adde ipſum hæredem, & qui in eius ſunt poteſtate) ſed maſculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis coram offert, profitendo id eſſe ſuum teſtamentum: tum, ſi poſſit, manu ſua ſubſcribit, alioqui octauus pro eo teſtis; dein omnes, & ſinguli ſeptem teſtes eodem tempore ſubſcribunt ſi poſſint, per ſe ipſos, proprioque vel alieno, aut communi ſigillo conſignant. Laym. *loco cit.* Bon. *d.* 1. *quæſt.* 17. *p.* 1. 2 *Nuncupatiuum*; quod minorem ſolemnitatem requirit, ſcilicet tantum, vt ſeptem teſtes idonei ſupra dicti conuocati audiant, & intelligant teſtatoris voluntatem, coram eis ſcripto, vel voce articulata prolatam. Etſi verò talis nuncupatio coram teſtibus, à

Digitized by Google

Notario in ſcriptum communiter redigi ſoleat, id fit, non ad actus ſubſtantiam ſeruandam, ſed ad meliorem probationem, & ſecuritatem, ſi teſtes decedant, vel inidonei reddantur. Si autem teſtamentum careat ſolemnitate debita, dubitetúrque, vtrum teſtator voluerit conficere clauſum, an apertum, valet vt nuncupatiuum: hæc enim præſumitur teſtatoris voluntas, ne actus omninò corruat. Sanch. *l.* 4. *conſ.* Lugo *t.* 2. *de iuſt. d.* 24. Bard. *d.* 6. *quæſt.* 10. §. 1.

Porrò præter has ſolemnitates iure communi requiſitas, aliæ ſunt partialium locorum; quas in ſingulis locis norunt periti Notarij, qui proindè ne impingatur, vtiliter adhibentur.

Quæres. An teſtamentum ſit validum cui deſunt ſolemnitates à iure ciuili requiſitæ?

Reſp. 1. Si teſtamentum factum ſit ad cauſas pias, etiam in foro externo eas non requiri, ſed ſufficere eas, quæ ſunt iuris gentium, ſcilicet duo teſtes: in foro autem conſcientiæ, ſuppoſita poteſtate diſponentis, ſufficere ſcripturam, nutum, vel aliud ſignum teſtatoris, abſque vllo teſte. Quod ſi tamen manus teſtatoris non extet, requiruntur duo teſtes in foro externo, inter quos etiam fœmina eſſe poteſt. Cou. & alij 12. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 16. Item Confeſſarius vel Parochus eſſe poteſt, licet legata ſint pro ſua Eccleſia, idque ad hoc tantum, vt voluntas teſtatoris probari poſſit, & Iudex pro ea ſententiam ferat, vide Leſſ. & Card. de Lugo *t.* 2 *d.* 22. *ſ.* 9. vbi etiam probat, in tali teſtamento ad pias cauſas, non eſſe neceſſariam hæredis inſtitutionem. At licet morte interueniente; non fuerit abſolutum, valet tamen quoad legata pia in eo iam expreſſa, Malder. Laym. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 126. An autem tale teſtamentum ad cauſas pias principaliter factum, ſi ſolemnitates deſint, valeat quoad legata profana, controuertitur. Negant Bon. & Lugo. Affirmat Couarr. Sà, Leſſ. Vill. Sanch. Barboſ. Trull. *cap.* 18. *d.* 4. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R* 4. Denique teſtamentum ad pias cauſas, non ſolemne, reuocat aliud ſolemne, etſi huius mentionem non faciat, Mol. &c. Dian. *p* 7. *t* 6. *R.* 25, 26. idque etiamſi prius etiam fuerit ad cauſas pias. Mol. & alij 6. licet hoc poſterius quidam negent, v. *l. c. R.* 26. 27.

Reſp. 2. Si teſtamentum factum eſt ad cauſas non pias, hominibus ruſticanis quinque teſtes ſufficiunt, ſi plures haberi nequeant: nec ſubſcriptione opus erit, ſi literati non ſint. Laym. *loco cit. cap.* 2. *n.* 16. Bonac. *loco cit. p.* 5. *num.* 4.

Reſp. 3. Tempore peſtis, non requiruntur ſeptem teſtes ſimul congregati ad teſtamenti ſubſcriptionem, ſed ſufficit, ſi ſinguli ſeparatim adhibeantur. Adde, æquitatem poſtulare, vt quando teſtis, vel Notarius haberi non poſſunt, vltimæ voluntates validæ pronuntientur, ſi de voluntate defuncti liquidò conſtet. Hinc in Camera Imperiali valet teſtamentum peſte graſſante, conditum coram duobus vel tribus teſtibus,

tibus, inter quos Confeſſarius eſſe poteſt. Atque hæc vera ſunt ſecundùm ius commune Cæſareum, ſecluſis ſpecialibus locorum ſtatutis. Nam Venetijs v. g. & Viennæ, duo teſtes ad teſtamentum ſufficiunt, vide Laym. *loco cit. cap.* 2. Imò abſolutè loquendo tempore peſtis ſufficere ſolemnitates iuris gentium atque adeò tres vel duos teſtes, docet Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 34. ex Sà, Laym. &c. atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum, (tametſi non ſit matriculatus) modo non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti *R.* 36. ex Menoch. &c. nec opus eſſe vt ſint rogati, vel audiant vocem teſtantis (etſi hoc quidam requirant) modò eum videant *R.* 37. & 38. neque inualidari, licet ægrotus conualeſcat *R.* 39. ex alijs 8. Denique ſi Parochus ſcribat coram vnico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupatiui, dicit Molin. & March. cum Dian. *loco cit. R.* 34. & 41. vide etiam *p.* 5. *t.* 3. *R.* 123.

Reſp. 4. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit Cou. Bon. *d.* 3. *q.* 1. *p.* 4. & aliorum teſtamentum factum ad cauſas non pias, ſine ſolemnitatibus iure requiſitis, inualidum eſſe in foro conſcientiæ, præterquam quoad legata pia. Molin. Lugo, Vaſq. Sanch. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 3. contra Barboſ. ita vt hæres per illud inſtitutus, & legatarius teneantur ad reſtitutionem hæredibus ab inteſtato; contrarium tamen verius eſt, ideòque licitè retinetur, quod tali teſtamento poſſidetur. Ratio eſt, quia illæ ſolemnitates tantum requiruntur ad cauendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam, vide Leſſ. *l.* 2. *cap.* 19. *d.* 3. Card. de Lugo *d.* 22. *ſeſſ.* 9. Vnde ſecundùm hanc poſteriorem ſententiam reſolues ſequentes.

1. Hæres ab inteſtato; ſi ſciat voluntatem defuncti, tenetur reſtituere hæreditatem, & ſoluere legatarijs, quibus teſtamento minus ſolemni, aut ex voluntate eius debentur. Molin. Leſſ. contra Bon. *l. c.*

2. Si dubius ſit de voluntate teſtatoris, debet cum illis componere pro ratione dubij, quia cum nec ipſe, nec alij cæperint adhuc poſſidere bona fide, in dubio par eſt eorum conditio, vide Bonac. *loco cit.*

3. Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus aliquid per tale teſtamentum erat relictum, vti occulta compenſatione: quia reuera res illæ erant ipſorum, vide Bonac. *loco cit.*

4. Si hæres ab inteſtato fateatur, mentem teſtatoris fuiſſe, vt hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatum aliquod ſolueret; aut ſi oblato iuramento iurare noluerit, cogendus eſt, etiam in foro externo, hæreditatem tradere, & ſoluere legatum.

5. Ob eandem cauſam idem dicendum eſt, ſi fateatur voluntatem teſtatoris fuiſſe, vt hæreditas, non vt fideicommiſſum, ſed immediatè perueniret ad alium: quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium, vel ad iuris ſubtilitatem, quando, is cuius intereſt, ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. Vide Leſſ. & Card. de Lugo *loco cit.*

Reſp.

Reſp. 5. Etſi probabile ſit Clericorum, & Noultiorum teſtamenta facta ad cauſas non pias ſine ſolemnitatibus iuris non valere. Mol. & alij 3. Cum tamen contrarium etiam ſit probabile, ex Suarez, &c. poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientiæ. Dian. *p. 9. t. 9. R.* 16.

Reſp. 6. Milites huius temporis gaudent iiſdem priuilegijs teſtandi quibus olim dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima) verſentur. Dian. *p. 7. t.* 6. *R.* 42. *& ſeq.* ex alijs 105. contra Bald. &c. atque adeo ſufficiunt ij duo teſtes (licet probabiliter nec hi requirantur *R.* 45.) etiam non rogati. *R.* 46. & alij 4. contra Molin. Lugo, &c. etiam alias inidonei modo non ſint impuberes, nec cæci, vel ſerui. *R.* 47. Lugo, Vaſquez, &c. Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorum appoſitione, vel vt ſint in conſpectu teſtatoris. *Ibid.* Imò miles iure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu. *R.* 49. Poteſt etiam plura ſimilia teſtamenta valida facere, vel pro parte, teſtatus, vel pro parte inteſtatus decedere. *R.* 53. *&* 55. Valetque eius teſtamentum etiam poſt miſſionem honeſtam: ſed non vltra annum Molin. Lugo, &c. *R.* 61. Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi, & muti: (ſaltem ſi in caſtris auditum, & vocem amiſerunt.) Dian. *R.* 48. 49. *&* 59. & alijs.

DVBIVM III.

De renuntiatione hæreditatum?

Reſp. 1. Renuntiatio futuræ hæreditatis, niſi iuramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio eſt, quia ita iure cautum eſt, propter bonum publicum. Excipe. 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet iuri ſucceſſionis, vel poſt teſtamentum conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2. Niſi hæres neceſſarius, poſt debitam ſibi portionem integram à parte acceptam, reliquæ hæreditati renunciet: qui tamen, ſi bona patris poſtea augeantur, legitimam eorum portionem poteſt exigere. Ita Laym. *cap. 7.*

Reſp. 2. Renuntiatio hæreditatis cum odioſa ſit, & contra ius commune, ſtrictæ interpretationis eſſe debet. Vndè reſ. Caſus ſeq.

1. Non obſtat renuntiatio hæreditatis, etiam iurata à filio facta quò minus ab eodem patre, mutata iterum voluntate, poſſit inſtitui hæres. Molin. Sanc. *l. 7. cap. 7.*

2. Si filius renuntiauit in fauorem fratris, eo mortuo ante patrem, is qui renuntiauit in prima hæreditate, ſuccedere poteſt; imò etiam inſtitui debet, quia cauſa renuntiationis ceſſauit. Mol. *d.* 579. *num.* 19.

3. Filius poſt iuratam renuntiationem, nihilominus ſuccedere poteſt in ijs bonis, quæ pater ad ſecundas nuptias tranſiens, liberis ex priore

patri.

Digitized by Google

matrimonio ſuſceptis relinquere cogitur. Ratio eſt, quia in his filius non ſuccedit iure ſanguinis, cui renuntiauit: ſed propter ciuiles Conſtitutiones, & fauores. Mol. *num.* 21.

4. Etſi filia accipiens dotem à patre dicat ſe ea contentam, & renuntiare paternæ hæreditati: pactum tamen illud eſt inualidum, eoque non obſtante, poteſt poſtea petere complementum legitimæ portionis ſuæ. Ex *L. Pactum dotale Cod. de collat. L. ſi quando Cod. de pact. & c. quamuis pactum de pact*, 6. Mol. Sanc. *l.* 6. *conſ.* Lugo R. *mor, l.* 6. *d.* 24.

5. Si parentes dent filiæ dotem inf à portionem legitimæ debitæ, inducantque eam coactione vel fraude, ſeu dolo, ad renuntiandum legitimæ, non ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. Sanch. *l.* 4. *de matr. d.* 9. Lugo *loco cit.* Ac licet filia, ſi renuntiationem iuramento firmauerit, eam ſeruare teneatur; ſi tamen dolus vel metus interuenerit, licebit relaxationem iuramenti iniuſtè extorti petere: eaque obtenta non tenebitur pacto, quod ex iniuſta coactione proceſſit, vide Sanc. *l.* 3. *mor. cap.* 12. Lugo, *t.* 2. *de iuſt. d.* 22. *ſeſ.* 8. *& Reſp. mor. l.* 6 *d.* 24.

Reſp. 3. Omne pactum, vel donatio, de alterius viuentis hæreditate, ipſo iure irrita eſt: v. g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem: quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Caio. Ratio eſt, quia tales pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, ob inſidias, quæ parantur eius vitæ, ſuper cuius bonis fit pactio. Laym. *cap.* 7. *n.* 3.

Excipe. 1. Niſi conſentiat is, de cuius hæreditate agitur, & in eo conſenſu vſque ad mortem perſeueret. 2. Niſi renuntiatio fiat in fauorem Communitatis, ſeu Collegij: hic enim ceſſat præſumptio vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis, de omnibus bonis, & iuribus acquiſitis, & acquirendis, diſponere debeat, idque in fauorem Communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. Sanch. *c.* 2. *n.* 54. Laym. *l. c. n.* 3. *&* 4. Niſi fiat pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ, v. g. ſi quæ mihi hæreditas obuenerit dum vixero, tua eſto: ceſſat enim periculum Molin. Sanch. *l.* 7 *c.* 2.

Quæres. Quouſque ſe extendat conſtitutio Trid. *ſeſſ* 25. *cap* 16. *de Regularib.* irritans donationes, & renuntiationes, etiam iuratas, quæ fiunt ab ingredientibus Religionem, niſi fiant cum licentia Epiſcopi, ſiue Vicarij, intra duos menſes proximos ante profeſſionem; & profeſſio poſtea ſubſequatur?

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere locum in codicillis, teſtamentis, aut donationibus mortis cauſa, quia huius conſtitutionis ratio eſt, ne per renuntiationem hæreditatis, nouitijs imponatur neceſſitas profitendi: hæc enim ratio ceſſat in his vltimis voluntatibus; quippè quæ vſque ad profeſſionem reuocabiles ſunt. Quarè valet adhuc hodiè teſtamentum à nouitio conditum, neque rumpitur ſecuta profeſſione,

ne,

ne, etſi Monaſterium in eo præteritum fuerit, Sanch. *l. 7. cap. 5.* Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicumque ante donata, intuitu ingreſſus in Religionem.

Reſp. 2. Ea conſtitutione non prohiberi donationem modicam: quia ceſſat ratio. Sanc. *num.* 23.

Reſp. 3. Ea comprehendi renuntiationem beneficij Eccleſiaſtici. Ratio eſt, quia hæc eſt amiſſio magni iuris, ob quam libertas egrediendi è Religione impeditur. Sanc. *num.* 37.

Reſp. 4. Per eandem etiam irritantur renuntiationes, quæ fiunt ante ingreſſum Religionis, intuitu, vel cauſa impulſiua ingrediendi; qualis intentio in dubio præſumitur, ſi non multò ante ingreſſum factæ ſint. Ratio eſt, tum quia Concilium abſolutè loquitur; tum quia aliàs non ſufficienter conſuluiſſet libertati Nouitiorum. Nauarrus, Leſſ. *l.* 2. *cap.* 41. *num.* 40. contra Sanch. cuius tamen ſententia eſt probabilis. Vndè ſic donatum tutò teneri poteſt, donec per ſententiam Iudicis reſcindatur.

Reſp. 5. Irritam etiam eſſe donationem, ſeu renuntiationem bonorum, ſub conditione profeſſionis edendæ factam, ita vt ea non ſecuta corruat. Nau. Sanc. *num.* 17. Molin. &c. Ratio eſt, quia donantes, ſeu renunciantes, ægrè contriſtant donatarios, vt eos de poſſeſſione ſemel capta deijciant: & Monaſteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, vt tales ad profeſſionem inducantur. Laym. *cap. 7. num.* 8.

Reſp. 6. Non obſtante hac conſtitutione, validas eſſe renuntiationes, aut donationes, antè, vel poſt ingreſſum Soc. Ieſu factas, iuxta eius conſtitutiones. Ratio eſt, quia Tridentinum Societatem diſertè excipit. Dixi (iuxta conſtitutiones) quia in ijs donationibus, quæ contra conſtitutiones fiunt non videtur habere locum; quia Tridentinum id voluit in fauorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum. Mol. Sanc. Laym. *loco cit.*

DVBIVM IV.

Qui poſſint, & debeant eſſe Executores Teſtamenti?

Reſp. 1. Ij à teſtatore nominari poſſunt, vnus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantùm maſculus, ſed etiam fœmina. Sanch. Vvad. Dian. *p. 8. t. 5. R.* 4. non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus, & Religioſus. Hic tamen non ſine ſui Prælati licentia, & quidem Generali, ſi ſit Soc. Ieſu: Fratres de Obſeruantia, nullo modo. Quod ſi tamen Religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, acta eius valent, Ita Laym. *cap.* 11. Et ratio eſt, quia ſpe-

Digitized by Google

ſtato iure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris executori: nec Canones executionem Religioſi infirmant, ſed prohibent tantum, vide Bonac. *de cenſ. d.* 3. 7. 18. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 9. 10. Et licet impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi expleuit annum 17. Sanch. Lugo, Vvading. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 6. Nullus autem cogi poteſt, vt ſit executor Dian. *l. c. R.* 27. detractans tamen hoc ipſo perdit legatum (ſaltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc alijs executoribus. Molin. Lugo, Dian. *p.* 8, *t*, 5. *R.* 27. contra Vvading.

Reſpondeo. 2. Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia; quo tamen caſu Epiſcopus iure communi ad ſe pertrahere poteſt. Laym. *loco cit.*

Reſp. 3. Executor non poteſt officio fungi per alium; niſi teſtator id ei permiſerit, aut niſi committatur executio nudi pacti iam declarati. Sanc. Lugo, Dian *p.* 8. *tom.* 5. *Reſ.* 26.

Quæres 1. An Religioſus executor, legatum in pias cauſas, Monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio eſt quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quod executor etiam indigens, eleemoſynam ſibi ex teſtamento applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam eius ignorauerit, aut ea poſtmodum ſuperuenerit, cum ſi eam cognouiſſet, certum quid ei legaturus fuiſſe videatur: Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa Monaſterij diſtincta eſt à cauſa, ſeu perſona profeſſi, ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Vndè etiam quiuis iuſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id retribuere cognatis, vel filijs ſuis: quia euidens eſt diſtinctio inter donantem, & accipientem. Sylu. Sanc. *l.* 6. *c.* 11. *n.* 59. v. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 46. Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum. 1. Loco, vel perſonæ ſacræ. 2. Hoſpitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis, & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum ijs, qui indigent. 6. Quod cauſa ſtudij ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti. 8. Ad vtilitatem publicam, verbi gratia pro munienda vrbe in neceſſitate, vel vijs reſficiendis, Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 29. & 30. ex Bald. &c. multis.

Quæres 2. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda?

Reſp. 1. Si incertitudo ſit ex parte legatarij, iure ciuili corruit legatum, v. g. quia ſunt duo eiuſdem nominis, & amicitiæ erga teſtatorem, iure ciuili corruit legatum: in foro conſcientiæ tamen tenetur executor inter eos diuidere æqualiter, ſi in id conſentiant. Mol. &c. Dian. *p.* 3. *t.* 5. *R.* 58. Trull. *d.* 12. 2. Legata ad cauſas pias, ob incertitudinem loci, vel Eccleſiæ, non ſiunt caduca; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ, vel Xenodochio danda erunt 3. Si incertitudo ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, vt v. g. bos & æquus vel ab arte & induſtria, vt domus, veſtis, &c, Si à natura habeat, danda eſt vna

eſt vna ex mediocribus: ſi ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicendum eſt de legatis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentibus: vide Laym. *loco citato num. 7. 8. & 9.*

Reſp. 2. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus, poſſuntque etiam dare Hoſpitalibus, Eccleſijs (quæ ornamentis, vt fabrica indigent) Monaſterijs, vel ijs; qui ſecundum ſuum ſtatum non poſſunt viuere, ſiue ij ſint opifices, ſiue altioris conditionis etiam Nobiles. Vaſq. Mol. & alij 8. dummodo tamen non conſtet, vel ex ſignis colligatur, aliam fuiſſe intentionem teſtatoris, quæ ſemper attendenda eſt. Dian. *p. 2. t. 15. R. 8.* Si verò deſignauerint ſemel certos pauperes, non poſſe eos variare docet Vvad. ſed affirmat Lugo, vid. Dian. *p. 8. t. 5 R* 50. & *p. 2. t. 16. R. 19.* Poſſunt etiam ſibi ipſis, vel ſuis cognatis, ſi verè pauperes ſint præſertim ſi teſtator id ignorauerit, eam applicare. Vvad. Dic. Dian. *p. 8. t. 5. R.* 46. & 47.

Quæres 3. An legata ad certas pias cauſas poſſint ab executore, vel Epiſcopo commutari in alium pium vſum?

Reſp. 1. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt iuſtè, & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcunque melius, niſi ex diſpenſatione Pontificis, & iuſta de cauſa. Mol. Vvad. Dian. *p. 1. t. 17. R. 28.* & *p. 8. t. 5. R* 63. &c communiter contra Vaſq. & aliquos, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale vel melius. Interdum tamen ad Epiſcopum, hæredes & executores pertinent, ſecundùm epikeiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat; v. g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſed caſulis. Mol. Laym. *l. c. n.* 10. v. Vaſq. *opuſc. de teſt. c.* 8. §. 5. *d.* 3. *n.* 104. Trull. *c.* 18. *d.* 12. Barb. *de off. & poteſt. Epiſc.*

Reſp. 2. Si ad vſum à teſtatore deſtinatum applicari nequeunt, non ideò fiunt caduca, ſed arbitrio Epiſcopi, & executoris ad aliam piam cauſam applicanda ſunt; ita tamen, vt quoad fieri poteſt defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt, quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. Molin. *d.* 294. Bon. *d.* 3. *de com. q. vlt. p. vlt.* Barb *de off. Epiſc.*

1. Si teſtator pauperi determinato aliquid legauit, hic autem antè ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtratiuè, non taxatiuè factam fuiſſe: niſi tamen aliud conſtet, vel ex circumſtantijs colligatur de teſtatoris intentione, de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio. Mol. Sanc. Bard. *d.* 6. *c.* 10. §. 7.

2. Si

Digitized by Google

2. Si legata pia inueniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſoluere: quia præſumitur id fortuitò ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe. Bard. *d.* 6. *c.* 10. *§.* 17.

3. Si teſtator legauerit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum; hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamue ob cauſam dubitet prudenter, an ſacrificia illa ſint peracta non tenetur curare ea iterum celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. Bard. *d.* 6. *q.* 10. *§.* 22.

XLIII. *Annuum legatum pro Anima relictum, non durat plus quam per decem annos. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

Quæres 4. Intra quod tempus, quo ordine, & modo hæredes, & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. 1. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectumque inuentarium, etiam intra annum, niſi iuſto impedimento excuſentur. Imò in legatis pijs intra ſex menſes. Mol. Vaſq. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 53. idque etiam ſi hæreditas non ſit adita, eo quod hæres vel antè fuerit mortuus, vel eam repudiarit. Couarr. & alij tres. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 25. vndè ſi differant notabiliter (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, grauiter peccant; tenenturque damnum, quod alij ipſorum culpa acceperunt, compenſare. Bon. *d.* 3. *q.* 18. *p.* 4. Nauarr. *c.* 25. Lugo Dian. *p.* 8. *t.* 5. *§.* 52.

Ne vltrà biennium differatur ſolutio legati pij ſub pœnà interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrendà à negligentibus, niſi approbatà à Vicario Generali cauſa impoſſibilitatis. Conc. Prou. 7. tit. de legatis pijs. Parochi die Dominico Palmarum tenentur hoc decretum denunciare populo. Syn. Diœc. 35. *decr.* 57.

Parochus non ſatisfacit legato, ſi ex mente Teſtatoris certus numerus Sacerdotum ſit euocandus ad officia à mortuis peragenda, & Parochus non omnes vocat contentus minori numero exigendo eamdem eleemoſynam, ac ſi omnes interfuiſſent. Syn. 36. *decr.* 61.

Confratres quicumque nullum funus poſſunt comitari, niſi qui mortuus eſt, ſit vnus ex ipſis Confratribus, vel facultatem ſcriptam ab ordinario impetrauerint, quibus etiam in caſibus nihil conſequantur. Conc. Prou. 7. c. de Societ. & Schol. §. Confratres, & Syn. 36. *decr.* 64.

Reſp. 2. Ab vtroque Iudice, & Eccleſiaſtico & ſæculari compelli poſſunt, ſi tamen laici ſunt. Quod ſi poſt annum à monitione Iudicis, vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (excepta tota legitima, ſi hæredes neceſſarij ſunt) ex teſtamento ipſis proueniente priuantur, vide Laym. *l. c. t.* 5. *c.* 11. Card. de Lugo *d.* 26. *de iuſt.* Dian. *d.* 3. *t.* 3. *R.* 59. Valent. Trull. *d.* 11. Imò ſi intra annum negligant exequi, ius executionis deuoluitur ad Epiſcopum Molin. & alij 8 Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 40. nec admittitur purgatio moræ. Sanchez, Dian. *l. c.* *R.* 33.

R. 33. *&* 54. Sed tenetur Epiſcopus exequi remouendo illos ab executione, & emolumentis ſpoliando, atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. Molin. Merol. Dian. *R.* 57.

Reſp. 3. Executor tenetur omnia exequi ſecundùm mentem teſtatoris: ad hoc tamen executor particularis non poteſt vendere bona defuncti, niſi hic ita ſtatuerit; vniuerſalis autem poteſt, Lugo *d.* 24. *ſ.* 16. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 32. Neque poteſt vnquam inuito hærede rem legatam dare legatario: quia non poteſt, niſi per Iudicem ſpoliare hæredem ſua poſſeſſione; licet teneatur monere Epiſcopum, vt hæredem cogat. Sanch. Lugo, Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 38. Quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſoluenda, diſtribuenda ſunt omnibus æqualiter pro rata (etiamſi ſint pia, & licet vni res certa, & in indiuiduo ſit legata) nec licet vni præ alijs gratificari; quia par omnium eſt ratio, & ius. Sylu. Sanc. Bon. Dian. Trull. *d.* 7. *cap.* 18. *d.* 12.

Reſp. 4. Tenentur executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamſi teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis iis, quæ teſtator iuſſit erogari ſecreto. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 14. & alij 35. Poſſuntque ad hoc cogi, ab Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante *R.* 36. *&* 37. *&* 62. niſi ſint Regulares plenè exempti, quos cogi poſſe alij negant, affirmant alij, vt vide *loco cit.* Denique non debetur iis ſalarium, cùm ſit officium voluntarium amicitiæ; ſi tamen damnum ex eo patiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum: debet aſſignari à Iudice. Lugo, *d.* 24. *ſeſſ.* 16. *num.* 335. vide Dian. *R.* 31. plura de executione piarum, & vltimarum voluntatum, vide Trull. & Dian. *ll. cc.* & Barb. *ibid.* 3. *de iure vniu. cap.* 27.

DVBIVM V.

De iis, qui teſtari, & hæredes inſtitui poſſunt?

Reſp. 1. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatem habent, niſi naturali aut poſitiuo iure prohibeantur. Naturali autem iure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes; niſi tamen lucida interualla habeant, vel in vna tantum materia delirent, & in alijs non vt Nau. Sanch. *l.* 1. *de matr. d.* 8. Quid autem ſentiendum de eo, qui ex morbo aliquandiù deliret, vide Card. de Lugo *d.* 24. *ſeſſ.* 4. Poſitiuo autem, ſurdus ſimul, & mutus à natura, prodigus, ſeruus, vſurarius publicus, filius familias de bonis aduentitijs, (ſi quidem ante Clericatum aduenerint, vt vide Card. de Lugo *de iuſt. d.* 24. *n.* 67.) impubes, captiuus apud hoſtem, damnatus ad mortem, ſi bona eius confiſcentur. Card. de Lugo *loco cit. num.* 72. profeſſus Religionem.

Dico (*profeſſus*) quia nouitius cum adhuc ſui iuris ſit, abſque ſuperioris licentia validè teſtari poteſt, etiam non ſeruata iuris ſolemnitate,

Digitized by Google

te, vt habet Trull. *cap.* 18. *d.* 5. ex Sà, & Bon. & ſi quidem inteſtatus decedat, proximi conſanguinei in bonis ſuccedunt. Similiter Religioſus Societatis, poſt emiſſa vota ſimplicia, etſi non licitè; validè tamen poteſt teſtari; quia dominium bonorum ſuorum retinet impeditum quaſi voto paupertatis, quoad diſpoſitionem ſine licentia ſuperioris; non tamen vlla conſtitutione Canonica diſpoſitio irritatur. Ita Mol. Sanc. Laym. Qui addit poteſtatem teſtandi, ſeu iure, ſeu conſuetudine, etiam Religioſis ordinum militarium conceſſam, frequenterque à Pontifice concedi ijs ſolere, qui extra clauſtrum Beneficium, vel Epiſcopatum habent.

Reſp. 2. Omnes homines etiam amentes, ſurdi, muti, ſerui, imò & Communitas, hæredes inſtitui poſſunt, niſi ſpecialiter prohibeatur. Ita Bon. *de contr. d.* 4. *q. vlt.* Quia ad hoc tantum requiritur plena poteſtas in diſponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem ſecundum iura ſunt. 1. Apoſtatæ, & Hæretici eorumque receptores, defenſores, fautores: licet probabile ſit, eos antè ſententiam Iudicis ad reſtitutionem non teneri, eo quod hoc ius in eo rigore non ſit receptum. Leſſ. *l.* 3. *cap.* 19. *d.* 5. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 31. 2. Ciuitas hoſtium, & Communitas Iudæorum. 3. Damnatus ad metalla; perſecutores, & percuſſores Cardinalium, & qui ob crimen actiuè inteſtabiles ſunt. Leſſ. *loco cit.* Adde caſus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; vt 1. Hæres, vti & legatarius qui teſtatorem occidit, *leg. vlt.* §. *vlt. ff. de bonis damnatorum*. 2. Idem, ſi teſtatori prohibuit teſtari, aut teſtamentum reuocare; aut ſi ad vxorem teſtatoris accedat. 3. Si dum teſtator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut ſi captiuum redimere neglexit, vide Mol. *d.* 168. *&* 202. Card. de Lugo *d.* 24. *num.* 75. Vndè reſolues.

1. Hæredes inſtitui poſſunt profeſſi Ordinum, quibus permiſſum eſt bona immobilia in communi poſſidere, eorumque nomine Monaſterium ſuccedit. Tales autem ſunt omnes ferè Religiones, excepto Ordine Minorum de Obſeruantia, & Capuccinorum. Ratio eſt; quia illi ſunt incapaces, ſecundum Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 3. & profeſſi Soc. Ieſu, vide Sanch. *l.* 6. *cap.* 18. Bon. *loco cit.* Laym. *l.* 3. *t.* 5. *cap.* 15. licet contrarium probabilius eſſe putet Vvad. *tract. de contr. d.* 4. *d.* 5. §. 4. vide Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 16.

2. Collegia Societ. Ieſu, & domus etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt, modo bona immobilia quæ communi vſui, & habitationi non deſeruiunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi, aut vota formata habentis.

Dixi (*hæreditates*) quia ſicut Minores, & Capuccini, legata & alia donata admittere poſſunt; ita etiam Societ. Ieſu, etſi intuitu alicuius profeſſi tantum ea deferantur, vide Laym. *loco cit.*

3. Teſtator poteſt quemuis extraneum inſtituere hæredem, nullâ facta mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodò abſit ſcandalum, & grauis neceſſitas illorum: quia nullo iure prohibetur, & bona ſunt ipſius de quibus diſponit liberè. Bonac. & alij 5. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 83. & 85. Item *p.* 5. *t.* 3. *R.* 114.

Quæres 1. Quæ ſit diuiſio hæredum?

Reſp. Hæres alius eſt ex *teſtamento*, alius ab *inteſtato*. Hæres ex teſtamento, vel eſt *vniuerſalis*, ſiue ex aſſe; vel *partialis*, ſeu ex parte tantum, v. g. triente, vel dodrante, vel quadrante. Vterque horum vel eſt hæres *neceſſarius*, qui neceſſariò inſtitui debet, vt ſunt omnes in recta linea deſcendentes, & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa iuſta exhæredandi; vel *non neceſſarius*, quem teſtator poteſt inſtituere; & non tamen cogitur. Laym. *loco cit. num.* 9.

Quæres 2. Quantum hæredibus neceſſarijs debeatur?

Reſp. Iure nouo legitimam portionem deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis, ſi non ſint plures quam quatuor liberi; ſi plures, ſemiſſem. Similiter aſcendentium portio, etſi vnus tantum ſit, eſt triens hæreditatis, idque abſquè vllo grauamine, modo, & conditione: alioqui pro non appoſitis habentur. Quod ſi autem alicui aſcendentium, vel deſcendentium, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad reſcindendum teſtamentum, vt ipſo iure nullum: maximè ſi cauſa idonea exhæredationis non ſit inſerta, & probata. Laym. *cap.* 8. *num.* 10.

His adde 1. Rumpi teſtamentum ob poſthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, ſi abſque iuſta cauſa ex inordinato affectu erga liberos, ſucceſſionis inæqualitatem inter eos inſtituant. Iuſtæ autem cauſæ huius inæqualitatis erunt, merita, & obſequia maiora; ſi pupilli magnis ſumptibus in ſtudijs ali debeant; ſi qui plus egere videantur. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 83. ſi quis in ſtudijs ſuſtentatus ſit Doctor, poſſitque lucrari, & alij ſecus; imò pater id quod habet ſupra partes legitimas filijs debitas, poteſt de rigore relinquere extraneo. Trull. *cap.* 18. *d.* 10. Bon. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 83. 3. Liberos naturales, niſi legitimati ſint, reſpectu patris non eſſe hæredes neceſſarios, reſpectu tamen matris eſſe; idque æquali iure cum legitimis. Quod ſi tamen pater liberis caret, naturales poteſt inſtituere hæredes; modo parentes ſuperſtites legitima portione non priuentur. 4. Fratrem, & ſororem tunc tantum poſſe infirmare teſtamentum, ſi perſona infamis inſtituta ſit. Laym. *loco cit. num.* 12. 13. vide Bon. *d.* 3. *de cont. quæſt. vlt. p.* 3. 5. Patrem non poſſe expenſas factas pro filio in ſtudijs literarum repetere, ſiquidem eas liberaliter fecit, vel donauit; ſecus ſi habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quod ſi pater non repetijt, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diuiſione conferre in commune: quia

præ-

Digitized by Google

præſumi poteſt liberaliter factas, vel condonatas, niſi aliundè conſtet contrarium. Azor. Vill. Trull. *t.* 1. *l.* 4. *cap.* 1. *d.* 3. vide ſupra, *cap.* 3. *dub.* 2. *de donatione*.

Quæres 3. Qui hæredes ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito?

Reſp. 1. Ante omnes alios patri ſuccedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus deſcendentibus, patrem, & matrem defuncti, & in eorum locum auos, & auias. 3. His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex vtraque parte coniuncti; idque æquis portionibus, excluſis ijs, qui ex ſolo patre, vel matre coniuncti ſunt. 4. Si ex fratribus, vel ſororibus vtrimque coniunctis vnus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruls, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres, & ſorores vtrimque coniuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex vna tantum parte coniunctis, non in ſtirpes, ſed capita: adeòque æquis portionibus ſuccedunt; quia duorum fratrum filij, non ſuorum parentum loco, ſed iure propriæ coniunctionis ſuccedunt. Cum ergo æqualiter iuncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus, & ſororibus vtrinque coniunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres, & ſorores, ex vna tantum parte coniuncti: hoc tamen diſcrimine, vt qui ex parte patris ſunt iuncti, ſuccedant in bona à patre prouenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres, & ſorores, eorumque filij deficiant, ſuccedant propinquiores collaterales, vſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex vtraque ſint coniuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit vxor, & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici. Laym. *cap.* 6. *nu.* 1. 2. 3. *&* 4.

His adde 1. Quod ſi vxor, ſuſceptis ex priori marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſijt, quicquid à priore marito, donatione, aut teſtamento, acquiſiuit, eiuſdem matrimonij liberis cedere debet. Similiter ſi maritus alteram vxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantum, & iura, ſed etiam debita, & onera realia defuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere. 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quod deductis expenſis funeris, & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis retinere debeat hæres, vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis, non tamen pijs, vt notat Trull. *l.* 7. *cap.* 18. *d.* 12. ex *Authent.* ſimiliter C. ad legem Falc. detrahere poſſunt, beneficio legis Falc. Laym. *l.* 3. *t.* 5. *cap.* 6. *num.* 7. Sanch. *l.* 4. *cap.* 15. Vt autem hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inuentarium, tametſi hanc obligationem teſtator poſſit remittere, reſpectu lega-

gatarioum, & fideicommiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen reſpectu creditorum, quibus præiudicare non poteſt. Vniuerſim enim ab onere inuentarij, à rationibus reddendis, eos quibus poteſt relinquere bona, ſine onere dandi partem alijs, poteſt liberare, iiſque concedere vt eorum dictis, vel iuramento ſtetur. Mol. Card. de Lugo *d. 24. ſeſſ. 8. num. 236.*

TRACTATVS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

CAPVT I.

De Præcepto Octauo.

PRohibetur hic omnis iniuſta læſio famæ, & honoris proximi, ac præcipuè omnis falſitas, & mendacium; ac læſio verbalis; quæ ſit, tum in iudicio falsò accuſando, vel verum celando, de quo ſupra; tunc etiam extra perniciosè mentiendo, ſecreta reuelando, de quo vide Bon. *de reſt. d. 2. q. 2. p. vlt.* Laym. *l. 3. t. 3. p. 2. c. 5.* ac deniquè detrahendo.

DVBIVM I.

Quid ſit ſuſpicio, Iudicium temerarium, & dubitatio; an quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter ſe, quod Iudicium ſit firma animi ſententia, ſeu aſſenſus indubitatus; Suſpicio, aſſenſus inchoatus, quó quis inclinat in vnam partem: iudicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non eſt affectus, (niſi cauſaliter) ſed quaſi ſuſpenſio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic non de ſuſpicione, & iudicio prudenti, quod ſufficientibus indicijs nititur, ſed de imprudenti, & temerario, quod ijs deſtituitur. Maiora autem indicia requiruntur ad iudicium, quam ad ſuſpicionem; & ad hanc, quam ad dubitationem.

Reſp. 1. Iudicium temerarium, cum plena aduertentia, de graui malo proximi, communiter eſt mortale, contra iuſtitiam; ita Fill. Leſſ. *cap. 29. l. 2.* Laym. *l. 3. t. 3. cap. 2.* Ratio eſt, quia proximo fit grauis iniuria, dum ſine cauſa improbus habetur, cum habeat ius ad bonum nomen, & famam: præterquam quod ex his iudicijs plerumq; grauia mala ſequantur. In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali iudicati: cum omnia vni iuſtitiæ comutatiuæ in ſpecie infima aduerſentur. Eſcob. *E. 10. cap. 4. num. 36.*

Dixi

Dixi *communiter*: quia ſi iudicium habet magnam probabilitatem, etſi non omninò ſufficientem ad certitudinem, erit veniale: quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò diſtant, vt cenſeatur grauis iniuria, iudicare certum, quod eſt valdè probabile; v. g. ſi iudices iuuenem ſolum, cum puella inuentum in cubiculo, illicita tractaſſe. Ex quibus reſoluitur, peccari tantum venialiter remotè iudicando ſequentibus caſibus, vide Tan. 2. 2. *d*. 4. *quæſt*. 3. *d*. 2.

1. Si non ſit graue malum, quod proximo temerè impingis; & ſic eum, qui iudicat alium eſſe ſpurium, vel filium Iudæi, à mortali excuſant Nau. Azor. & Leſſ. contra alios apud Dian. *p*. 5. *t*. 5. *R*. 60.

2. Si ſit graue quidem, ſed non perfectè aduertas.

3. Si aduertas quidem te malè iudicare, non tamen aduertis ſigna eſſe inſufficientia, nec de ijs dubitas.

4. Si ſigna ſint ſufficientia ad opinionem ſaltem probabilem.

5. Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo) ſi de indeterminato tantum iudices: quia nulli fit grauis iniuria. Eſcob. *l. c.* ex Fagundez.

Reſp. 2. Suſpicio, & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantum venialia: maximè, ſi procedant ex errore intellectus, quo iudicia vt ſufficientia apprehenduntur. Ita Laym. ex S. Thom. Nau. Mol. Fill. *t*. 4. *cap*. 1. *quæſt*. 5. Leſſ. *l*. 2. *cap*. 29. *d*. 2. *&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantum eſt concitatio quædam ad effectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi; ergo non ſit illi grauis iniuria, cum non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore*: quia talis cum non ſit per ſe voluntaria; nec pertinax, meretur excuſationem; ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docent Leſſ. Fill. &c. ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua, orta ex maleuolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindèque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta?

Reſp. Caietanus cenſet eum iudicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo; reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli, vide Bonac. *de reſt*. *d*. 2. *quæſt*. 7. *p*. 1.

DVBIVM II.

Quid ſit, & quam graue peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio. 1. Obiectio: quia

quia contumelia honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo, quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè contra præſentem: detractio, vt plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vndè licet contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio eſt, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cum lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detractio alia eſt directa, & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantum, quæ fit ex leuitate, & loquacitate aliqua.

Directè committitur quatuor modis contentis hoc verſu,

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens.

Indirectè totidem modis nempè.

Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque remiſsè.

Tolet. *lib. 3. c.* 63. Ex dictis reſolues.

1. Regulariter non eſt mortale (etſi per accidens, ratione damni ſequentis tale eſſe poſſit) reuelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium; quia tales non ſunt morales: nec infamia apud prudentes reputatur, quod quis, v. g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus. Bon. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 2.

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando grauis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu inuoluntario; nec oritur graue damnum famæ. S. Ant. 1. *p. t.* 8. *c.* 4. Sylu. Leſſ. *d.* 3 *n.* 18. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 9. *n.* 3.

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem perſonæ; non notabiliter famam lædant: v. g. ſi dicas, militem habere concubinam, pugnaſſe in duello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus, &c. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 3.

4. Fieri tamen poteſt, vt narrando defectus etiam naturales, ſpectata conditione, & ſtatu illius grauiter noceas, & ſic grauiter pecces: vt ſi grauem, & optimi nominis Prælatum, aut Religioſum, mendacijs aſſuetum eſſe; virum grauem ac conſularem, illegitimè natum, Iudæum, &c. Idem eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſed tantum in genere dicas, v. g. te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. Card. de Lugo *d.* 14. *n.* 49.

5. Crimen aut defectum alicuius, modò verum, ſæpè licet prodere ob iuſtas cauſas; v. g. 1. Cum expedit Superiorem ſcire ſuorum defe-

Digitized by Google

ctus, vt emendentur, de quo v. ſuprà, *de corr. fratr.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem; (cauendo tamen ne ex reuelatione maius damnum ſequatur) ſignificant; communiter excuſari docet Trull. *l. 7. c.* 10. *d.* 11. ex Bon. &c. vti & vxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſa conſilij, vel auxilij capiendi in quo tamen videndum, vt cum minimo damno tertij fiat. 3. Cauſa cauendi alterius damni, vt ſi alicuius æſtimatio falsò concepta de eius doctrina, probitate, eſt alijs perniciosa. Vndè cum agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda Religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, vndè notabile aliquod incommodum meritò timeretur: dummodò nulla alia ſit ratio commodior impediendi, & damnum quod proximo timetur, ſit maius, aut ſaltem æquale damno, quod ex manifeſtatione defectus aut criminis alterius, ei obuenerit. Leſſ. *l.* 2. *c.* 11. *dub.* 12.

6. Hinc quoque, ſi quis iniuſtè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare alia via, quam imminuendo quoque famam illius, id licet, dummodo falſa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conſeruandam neceſſe eſt; nec magis lædas, quam lædaris, collata tua, & alterius perſona, v. Card. de Lugo *n.* 50.

7. Si quis ſolatij tantum cauſa, & non intentione detrahendi, alicui amico narret iniuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi indè aliqua infamia proueniat authori; ea enim ipſi imputanda eſt. Cauendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertius nominetur perſona, quam neceſſe ſit ad conſilium, vel ſolatium. Leſſ. Laym. Tann. 2. 2. *q.* 8. *d.* 7. *dub.* 4. Card. de Lugo *d.* 14. & ſic excuſari poſſe famulos (ſaltem à mortali) qui iniurias ſibi ab heris ſuis, vxores quæ à maritis, filios qui à patre, Religioſos qui à Prælato, illatas, doloris tantum mitigandi cauſa, referunt, docet Trullench. *l.* 7. *cap.* 10. *d.* 11. ex Leſſ. Laym. Tann. Nauar. Dian. *p.* 2. *R.* 32. idem putat Caiet. dicendum, ſi crimen occultum reueles vni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere parindè, ſit ac ſi nulli diceretur; eò quod damnum illud cenſeatur leue, & ſic Trullench. *l.* 7. *cap.* 10. *dub.* 11. dum Dian. *p.* 1. *t.* 3. *m.* *R.* 22. & *p.* 2. *t.* 5. *m.* *R.* 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem dicuntque cum Tan. Bon. Eſcob. &c. eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait Dian. cum Tann. *l. c.* & Bon. Eſcob. *E.* 9. Verum hoc vniuerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud vnam etiam perſonam cenſetur grauis; vt patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægrius ferunt, ſe lædi apud vnam perſonam grauem, quam tres vel quatuor

 alios.

alios. Vndè Suarez, Filliuc. Leſſ. Azor. & Layman, putant communiter eſſe mortale, vide Cardin. de Lugo *loco cit.*

8. Crimen ſimpliciter publicum, ſiue ſit notorium iure, ſiue facto, manifeſtare ijs, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam, cum ratio iuſti iudicij, & euidentia facti faciat, ne de iniuria iuſtè quæri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi *non eſt mortale iniuſtitia*: quia detegere eo loco, quo fama non erat peruentura; vel nonniſi poſt longum tempus, vel aliter cum graui mœrore eius qui commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, vt Leſſ. Val. Tol. *l.* 5. *cap.* 65. contra Nauarr. & Caiet. vide Card. de Lugo. *d.* 14. *num.* 59. Fagund. *p.* 2. *l.* 5. *cap.* 3.

9. Similiter non eſt peccatum, contra iuſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captiuitatis alicuius, vel de ea loqui: ſicut enim captiuitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica. Sayr. Bon. Trull. *l.* 7. *cap.* 10. *d.* 11. Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem; ſecus ſi taceatur pœnitentia quam fecit, & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam vel emendationem, ſi reſipuerint.

10. Similiter manifeſtare crimen, quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, breui fore publicum, (ſiue per facti euidentiam, ſiue per ſententiam Iudicis) non eſt mortale, quia parum nocet. Niſi tamen ex iſta anticipatione, ſequerentur grauia damna, v.g. in officio, &c. Card. de Lugo, *loco cit. num.* 92.

11. Infamem in vno crimine, de altero valdè affini infamare, eſt tantum veniale: v.g. ſi de adultero dicas, quod miſerit literas amatorias, quia tunc non notabiliter augetur infamia. De diſparato tamen, & non connexo crimine infamare, eſt mortale: quia infamis in vno genere vitij, non amiſit ius famæ in alijs virtutibus. Tan. *d.* 4. *de iuſt.* *q.* 8. *d.* 7. *n.* 141. ex Nau. & Leſſ. contra Sylu. *V. detractio*. Palud. &c.

12. Detractio materialis ex loquacitate orta, eſt mortale, ſi grauem proximi læſionem importat, idque aduertatur: quia etſi non intendatur directè læſio alterius; ea tamen indirectè, & implicitè eſt volita, & æquiualet formali. Veniale autem tantum erit, ſi non ſequatur læſio grauis: quia ſcilicet communiter non ſeriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantum, audita referre vt audita tantum, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potius ſuam de ea ſignificando, ita vt nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter ſint crediturí. Ita contra Azor. *p.* 3. *l.* 13. *cap.* 6. docet Tann. 2. 2. *d.* 4. *queſt.* 8. *d.* 7. *num.* 139. Eſcob. *E.* 10. *cap.* 4. *num.* 40. eò quod diffamatio; ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat.

Idem docet Card. de Lugo *loco cit.* rectè limitans, niſi graue damnum ex modo narrandi, vel ex leuitate audientium, (qui temerè credituri ſint, & vulgaturi) ſecuturum poſſis præuidere. Hinc peccas grauiter contra iuſtitiam, ſi referens graue crimen addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi, vide Dian. *t. 5. m. Reſol.* 18.

13. Mortuum infamare, minus graue eſt, quam viuum: mortale tamen, & ad reſtitutionem obligans. Leſſ. *l. 2. c.* 11. *d.* 21. Bon. *d. 2. q. 4. p. 2.*

14. Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco eſſe multos improbos: in tali Collegio vnum Canonicum commiſiſſe graue crimen, v. g. ſimoniam, docet Eſcob. *E.* 10. *cap.* 4. ex Fagundez, quod Trull. *l. 7. cap.* 10. *d.* 4. ex Bon. Azor. &c. limitat: ſi non ſit tale, quod in alios redundet.

15. Grauiſſimè autem peccant, qui Ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi vel Monaſterio detrahunt, dicendo v. g. quod in eo malè viuatur, non ſeruetur obſeruantia regularis, &c. *niſi id ſit plenè notorium*; quia grauiſſimè nocent, tenenturque ſub mortali ad reſtitutionem, toti Communitati, à qua Superioris remiſſio non excuſat. Sot. Nauar. Trull. *cap.* 10. *d.* 4. Talem autem ſufficienter confiteri ſi dicat: Detraxi cuidam Religioni, Ordini, vel Monaſterio, &c. ſiue ſit Communitas numeroſa, ſiue non, docet Lugo, & Tamb. *de exped. conf. l. 2. cap.* 1.

16. Similiter mortale ex tacita perſona nominare Monaſterium, vel Ordinem Religioſum ex quo aliquis graue peccatum occultum, v. g. adulterij, vel fornicationis commiſerit. Nauar. Trull. *cap.* 10. *d.* 14.

17. Explicandum eſt in confeſſione, an apud multos, & quot circiter; an verò apud vnum tantum alicui detraxeris, ita probabiliter. Bon. *de Sacr. d. 5. q. 5. p. 2. §. 3. diff. 3. nu.* 16. *&* 21. ex Sanch. Sylu. Adr. *num.* 135. Sed Card. de Lugo *d.* 16. *n.* 135. 140. *&* 163. ex Nau. Salas, Coninc. &c. negat, dicitque contrarium eſſe probabilius. Nec omittendum, ſi quem infamaueris libello famoſo; cum id ſit genus detrahendi grauiſſimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen neceſſario dicendum, in quo genere infamaueris: quia fama ſemper eſt eiuſdem ſpeciei in genere moris. Card. de Lugo *d.* 16. *num.* 265.

Qui libellos famoſos ſcripſerint, ediderint, diuulgauerint, excommunicationem ipſo facto ſubeunt, à qua non poſſunt abſolui, niſi reſtituta famà. Ex Conc. Prou. 5. tit. quæ ad fid. tuend. ſtud. pert. §. libellor.

18. Peccat mortaliter contra iuſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, ratione cooperationis, is qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter: qui verò lætatur tantum detractione audita, aut licet non lætetur, qui non impedit, cum commodè poſſit, peccat pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem: non tamen

tene-

tenetur ad reſtitutionem, niſi ſit ſuperior, pater vel dominus: is enim ex officio tenetur impedire ſubditum, ne alteri iniuſtè noceat.

Dixi *ſi commodè poſſit*: quia non peccat, qui putat monitionem ſuam nihil profuturam: vel ex eo magnum incommodum metuit: vel qui rationabili verecundia prohibetur: ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc diſcedere, ſi commodè poteſt; faciem triſtiorem oſtendere, vel aliò ſermonem auertere, vide Leſſ. & Bon. *loco cit.* Hinc æqualis raro, (inferior rariſſimè) tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque neſcit, an quod dicitur ſit notorium, tametſi ipſe ignorauerit; & in dubio non eſt cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, exiſtimantes, ſimul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id ſibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, ſæpè melius conſulitur proximo, ſi ſinatur abſolui, quam ſi abrumpatur. Nam ſi diſtinctè explicetur, ſæpè non tam grauiter apprehenditur, quam initio conceptum erat. 3. Quia ſæpè ſine graui offenſione non potes corrigere. 4. Quia ſæpè alter habet iuſtam cauſam manifeſtandi, præſertim vni ſoli. C. de Lugo *l. c. n.* 128. v. Dian. *t.* 3. *m. R.* 24. & *t.* 5. *m. R.* 35.

Quæres 1. An liceat alium infamare ad tormenta grauia vitanda?

Reſp. 1. Licet, ſi crimen ſit verum: quia nullam alteri facit iniuriam, cum habeat ius ad illud in neceſſitate reuelandi.

Reſp. 2. Si crimen ſit falſum, non licet: quia eſſet mendacium pernicioſum. Sylu. tamen, & Nauarr. putant; veniale tantum eſſe, ſi ſola infamia ſequatur, & poſt torturam reuocetur, eò quod non ſit infamia efficax, vide infrà *l.* 4. *cap.* 3. *d.* 7.

Quæres 2. An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. Ita Leſſ. Fill. & Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *cap.* 3. *num.* 14. quia non eſt contra iuſtitiam, cum ſit famæ ſuæ dominus; nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conſeruanda, niſi in quantum id exigit ſalus propria, vel proximi.

Dixi *regulariter*: quia per accidens poteſt eſſe mortale, vt v. g. ſi tua fama ſit neceſſaria muneri, vel ſi tibi damnum vitæ, vel alijs infamia ex eadem ſequeretur. Vnde reſolues.

Non eſt mortale, ad vitanda grauia tormenta, falſum crimen ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri: nec talis dicitur ſe interficere, ſed tantum ex iuſta cauſa vitam morti exponere. Leſſ. & Fill. v. inf. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 7.

DVBIVM III.

An, & quomodo fama reſtituenda?

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex natura iuſtitiæ, & ex dictis de reſtitutione famam iniuſtè ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi

verum

Digitized by Google

verum crimen quis narrauit, debet opinionem conceptam, quantum poteſt apud audientes abolere, dicendo v. g. ſe malè dixiſſe, iniuriam intuliſſe, deceptum eſſe; &c. Vel ſi hac ratione parum proficiatur, eum laudando in alijs rebus, crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama eius illuſtrabitur ex vna parte, quantum ex altera obſcurata fuit. Quod ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt iuramento) apud eos; quibus dixiſti (& per ſe loquendo) ad quos infamia peruenit, ſiue apud auditores mediatos. vt contra Leſſ. & Tann. 2. 2. *d.* 4. *quaſt.* 6. *d*, 6. *num.* 146. docet Card. de Lugo, quia totum damnum famæ, cuius cauſa es teneris reparare.

Licet aliquando ſufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter ſe habere, malè te informatum fuiſſe, vide Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *cap.* 7. Leſſ. *cap.* 11. *d.* 30.

Dixi *per ſe*: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum; tum ob moralem impotentiam, tum quia eo ipſo, quòd apud immediatos retractauit, implicitè illis commiſit, vt hanc retractationem ipſi indicent alijs, ſi quibus fortè reuelauerint; idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantum obligant, vt retractent apud eos, quibus ipſi reuelarunt, vide Card. de Lugo *loco cit.* Vndè reſolues.

1. Confeſſarij eſt, vti & Concionatorum, bene inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fuga vitij tam communis.

2. Is qui bona fide, vel probabili errore ductus, ſine formali mendacio falſum de eo dixit, tenetur (intellecta poſtea materiali iniuſtitia) ad reſtitutionem: licet non tam ſtrictè, quam qui infamauit per iniuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum detrimento famæ ſuæ, etiam æquali; alter non item, ſed tantum, quatenus ſine ſuo notabili incommodo poteſt Mol. Leſſ. Card. de Lugo *d.* 15. *num.* 4. Similiter qui crimen narrauit de vno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex iuſtitia (ſiquidem non eius actio, ſed error audientium cauſa fuit damni iniuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cum poſſit graue damnum proximi ſine ſuo detrimento præcauere. Bonac. *d.* 44.

3. Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, vt efficax ſit reſtitutio, eam facere contrarijs ſcriptis, vel publica reuocatione. Sayr. Bon. *d.* 2. *de reſt. quaſt.* 4. *p.* 9.

4. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, vt ſi priuatus eſt officio, excidit ſpe diuitis matrimonij, amiſit dotem, &c. tunc, & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari, ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cum ſit purè perſonalis non tranſit ad hæredes; obligatio autem compenſatio-

nis dicti damni, cum habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes. Laym. *loco cit. cap. 7. num.* 4.

Quæres 1. Quæ excuſent à reſtitutione famæ?

Reſp. Patet ex dictis *de reſtit. l. 3. t. 9. cap.* 2. Vndè reſolues.

1. Excuſatus es à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

2. Si crimen occultum quod dixiſti, vel ſimile, aliâ ratione fiat publicum. Card. de Lugo *d.* 15. *ſ. 3. num.* 37.

3. Si fama alijs modis iam recuperata ſit, vt infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum, Leſſ. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 24. Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri, C. de Lugo *d.* 15. *ſ.* 7.

4. Si prudenter iudicetur, iam dudum rem obliuione deletam. Quo caſu maximè prudentia opus eſt: nam aliquando periculoſius eſt retractare, renouando memoriam, vide Card. de Lugo *d.* 15. *ſ.* 3. *n.* 35.

5. Si is cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit reſtituere: quia tunc potes iure compenſationis, ſeu retentionis vti dummodo infamia illata non redundet in alios, ita probabiliter Tol. Leſſ. Syl. Mald. Dian. *t.* 2. *t.* 5. *R.* 30. Mol. contra Cajet. Tan. C. de Lugo, & Nau.

6. Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quam fama detractoris. Sic v. g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quam cum amiſſione famæ ſuæ multò maioris momenti, ſed ſufficit tunc ſi infamatum laudet, aut pecunia compenſet, vide Card. de Lugo *loco cit.*

7. Si infamatus ſponte remiſerit, (modo tamen eius infamia non redundarit in alios, vt familiam, ſtatum) ſiue expreſſa, ſiue tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnum reſarcire aliquando tenearis, ſi poſſis abſque graui incommodo Card. de Lugo *d.* 15. *ſ.* 3. *nu.* 38. Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſiue interpretatiua voluntas eius, qui poteſt condonare: ſi nimirum ille ſit ita affectus, vt ſi rogaretur, facilè condonaret, tunc enim non eſt inuitus, ſaltem quoad ſubſtantiam, etſi fama non reſtituatur, vide Card. de Lugo *loco cit.*

Quæres 2. An reſtitutio famæ licitè condonetur?

Reſp. Licitè fit in ijs caſibus, in quibus ſeipſum licet infamare: in quibus autem, & quam grauiter peccat ſe infamando, in ijſdem, & tam grauiter peccat condonando. Nau. Trull. *l.* 7 *c.* 10 *d.* 28. Vndè reſolues.

1. Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si indè ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valdè vtilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. Sot. Leſſ. Trull. *loco cit.* qui tamen notant, condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios; ſecus quando redundat. Vndè parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios; neque filij, quando in parentes, vide Auth. cit.

2 Ex

Digitized by Google

2. Ex eo verò præciſè, quod infamatus (vel contumelia affectus) conuerſans cum infamatore videatur remittere iniuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ: vel honoris ſicut nec alia debita per familiaritatem. Nauarr. *cap.* 18. Trull. *d.* 29.

CAPVT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESP. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ; præſertim ſexto, & ſeptimo vetantur. Qua de re vide ſuprà: & patebit ex dicendis de peccatis, infrà *l.* 5.

CAPVT III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

RESP. Etſi ea ſint plurima; Præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt in præcepto 2. Decalogi, de 4. & 5. infrà *l.* 6. de Sacram.

DVBIVM I.

Quid requiratur ad ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio?

Resp. Ieiunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. Laym. *l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. *n.* 13.

1. Eſt vnica tantum comeſtio de die in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, vt ſecunda comeſtione pecces mortaliter, reliquis autem ſupra ſecundam, ad ſummum venialiter tantum. Laym. *c.* 1. *n.* 12. & 13.

2. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ouorum, & lacticiniorum; eò quod ex carne originem trahant, multumq; nutriant. Vndè intra Quadrageſimam iure communi, prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibuſdam locis conſuetudo permittit, quæ vbique notanda eſt. Bon. *d. vlt. q.* 1. *p.* 2. ex Syl. Nau. Leſſ. Azor. Lay. *l. c.* Fill. Fag. *p.* 4. *l.* 1. *c.* 2. Adde, diſpenſatum quoad carnes, etiam lacticinijs, & ouis veſci poſſe: non tamen vice verſa: & cui eſt permiſſus eſus carnium, etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, vt contra Reg. Leſſ. Nau. &c. probabiliter docent Azor. *l.* 7. *cap.* 10. *q.* 3. Fill. *t.* 27. *c.* 3.

Digitized by Google

t. 3. *q* 4. Tolet. &c. Confirmatque Bon. *l. c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum tantum, v. Leſſ. Fill. Azor. &c. Ratio eſt, quia de eſſentia ieiunij eſt abſtinentia à carnibus.

Cibi conceſſi ad ægrotantium vſum nè paſſim publicè vendantur, ſed certis tantùm conſtitutis locis. Conc. Prou. 5. tit. quæ ad feſt. dies. §. ne cibi.

Neque tabernarum valuis patentibus, ſed magnâ ex parte clauſis vendantur. Ibid. §. ne tabernarum.

Ne in foro, aut viâ publicâ exponantur, neque à ruſticis. Ibid. §. ne in foro.

Vitulinum genus carnium, & ægrotantium vſui accomodatum tantum vendatur. Ibid. §. nec verò. Et vendatur ſolum ab habente facultatem ab Epiſcopo exaratam. Ibid. §. ne paſſim.

Non omnibus vendatur, ſed quibus in ſcriptis data eſt facultas. Ib.

Vbi in facultate nullum tempus circumſcribitur, abrogata cenſetur ceſſante cauſa. Ibid. §. quæ facultas.

Cœnæ culariam facientes, Caupone Tabernarij, ſine ſpeciali facultate in ſcriptis, vetitos hoc tempore cibos nulli vendant, nec exponant, ne in menſa quidem, neque peregrinis, neque viatoribus, quales illi ſint, neque alibi coctos in loco ſuæ ditioni ſubiecto comeſſe patiantur; ſecus mulctentur pœnis contra Quadrageſima violatores ſancitis, & alijs arbitrio Epiſcopi pro modo culpæ. Ibid. §. nec verò ſine illâ.

Damnatur eorum ingluuies, qui cum ſint ritus Romani, Mediolanum ſe conferunt primis 4. diebus Romano more inſtitutis pro initio Quadrageſimæ. Conc. Prou. 1. tit. de Ieiun. §. morum.

3. Conditio eſt, certa hora refectionis: quæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, ſed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, ſine iuſta cauſa, præuenire mortale putat Nauar. & quidam alij, ſed probabilius docent eſſe veniale. Tol. & Filliuc. eò quod non violetur ſubſtantia, ſed tantum circumſtantia. Tol. Leſſ. *d.* 2. *num.* 10. *& ſeq.*

Dixi *notabiliter & ſine cauſa*: quia præuenire ex iuſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum: ſi hoſpites dimittendi, &c. & abſque ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur eſſe. Dilatio in veſperam, & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil antè ſumas. Ex dictis reſolues.

1. Non ſoluitur ieiunium per diuiſionem prandij, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamue cauſam rationabilem, vti apud Religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ, quia non niſi vnicam refectionem intendunt. Et hinc Sanch. *t.* 2. *Opuſc. l.* 5. *c.* 1. *dub.* 14. Eſcob. *t.* 1. *E.* 7. *c.* 3. *n.* 29. excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid prægustent, aut ex reliquijs

Digitized by Google

liquijs guloſè ſumant, tum, vt melius ſeruiant, tum vt famem ſubleuent; (intellige, ſi cum illorum refectione licita moraliter vniatur.) Nec ſoluitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorem hauſtum (antè quem modicum ſumere, ne potus noceat, permittit. Azor. Eſcob. *t.* 1. *E.* 7. *c.* 3. *n.* 28.) & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem ieiunij, v. g. 5. vel 6. amygdalas, vel quid ſimile. Reg. &c. cum Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 24. quia ordinantur potius ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum, quam nutritionem.

Excipe tamen. 1. Si quis ſumeret lac, iuſculum, & ſimilia, quæ ſiue ſorbeantur, ſiue comedantur non habent rationem potus, ſed cibi ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma, pira, vel etiam vuas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi. Dicaſt. & alij 6. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 14. 3. Niſi quis in magna quantitate electuaria in fraudem ieunij ſumeret. Qui verò in potu valdè excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra ieiunium peccaret, ſaltem mortaliter, Laym. *loc. cit. num.* 7.

2. Ieiunium non ſoluitur per collatiunculam veſpertinam, etſi hæc non ad ſomnum, ſed ad nutritionem ordinetur: quia conſuetudo permittit, Addo, *veſpertinam*: quia ſine cauſa non licet illam ſumere manè vel meridiè: ex iuſta tamen cauſa licet vtrumque; vt ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum: ſine ea, erit veniale tantum, cum non violetur ſubſtantia ieiunij.

Quod ad eius quantitatem, cõmuniter deſignatur quarta, vel quinta pars integræ cœnæ, contra Dian. 1. *p. t.* 4. *Reſ.* 117. Turr. &c. docet Regin. *c.* 2. *l.* 6. *n.* 185. Laym. *c.* 1. *n.* 9. Fill. *t.* 2. *t.* 27. *p.* 2. *c.* 2. *q.* 7. *n.* 33. dicens, ita deciſum eſſe in celebri Academia Theologorum, qui omnes in quartam partem conſenſerint. Idem probat Eſcob. *t.* 1. *E.* 13. *c.* 3. *n.* 61. ſiquidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat, quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proindè tantò quis magis minuſue peccat, quanto magis vel minus tranſgreditur. Adde, quibuſdam locis ex conſuetudine plus permitti ſecularibus, quam Religioſis; nobilibus, quam plebeis, & in frigidis regionibus, quam in alijs, vt notat Lay. *l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. & Bon. *l. c.* Plus item quibuſdam in locis in vigilia Natiuit. Domini (& alibi in cœna Domini) permitti ex conſuetudine, dicit Med. Caiet *n.* 34. & Sanch. *in opuſc.* Eſcob. *t.* 1. *E.* 7. *c.* 3. Quod Bonac. non improbat, vbi ea conſuetudo eſt recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leuiores, vt fructus, aliaue ex ſaccharo, & melle confecta; & pro more regionis parum butyri, & caſei, vt in regionibus Septentrionalibus, ob fructuum inopiam. Laym. *loco cit. num.* 9.

3. In

3. In confeſſione non ſufficit dicere, non ſeruaui, aut fregi ieiunium, ſed addendum, vtrum refectione multiplici, an eſu carnium. Etſi hoc, vtrum ſemel an ſæpius quantitatem notabilem ſumpſerit: quia probabile ſatis eſt etiam in hac materia, paruitatem à mortali excuſare, vt docet Bon. *t.* 2 *de vlt. q.* 1. *p.* 2. Tan. *t.* 3. *d.* 3. *q.* 3. *dub.* 5. v. g. ſi coquus aut ægroti miniſter parum carnis prægustent, Eſcob. *l. c. num.* 54. Sanc. *in opuſc. t.* 2. *l.* 5. *cap.* 1. *dub.* 12. *num.* 10. vel ex alijs cibis quartam tantum partem collationis ſerotinæ, ſiue vnam vel duas vncias ſumat, hanc enim eſſe materiam paruam, cum Turrian. & Leon. docet Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 11. *& p.* 8. *t.* 7. *R.* 54. eſſe probabile. Si autem ſæpius eodem die parum ſumeret peccaret grauiter: quia materiæ illæ coaleſcerent in vnam magnam, vt contra Salas docet Dian. *p.* 1. *t.* 6. *Reſol.* 43.

XXIX. *In die ieiunij, qui ſæpius modicum quid comedit, & ſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit ieiunium.* *Alex. VII. die* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

Deniq; ſi ſit in Quadrageſima, vtrum fregeris eſu ouorum, aut lacticiniorum. Tametſi enim Dian. *t.* 9. *R.* 45. *& t.* 6. *miſc. R.* 80. citans multos Doctores, dicat certum eſſe, quod ſit mortale; ſi non ex iure poſitiuo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus fere mundi partibus recepta, veſci ouis, & lacticinijs in Quadrageſima: probabile tamen eſt, & tutum (ſaltem in his Germaniæ partibus) eſſe tantùm veniale. Laym. *cap.* 1. *num.* 3. Fagund. *l.* 1. *cap.* 2. *&c.* Tum quia, licet conſuetudo habeat, ea tamen non ſemper ſub peccato, præſertim mortali obligat, vide Fill. *t.* 27. *cap.* 3. Bon. *num.* 2. Tum quia Eccleſia non tam grauiter ad hoc obligat; vt patet tum ex verbis ipſis, tum ex faciliore diſpenſatione in his quam in carnibus. Ob quam cauſam etiam laridi, & adipis vſum, faciliùs concedi poſſe pauperibus; docet Laym. *l.* 4. *t.* 8. *cap.* 1. *num.* 5. Imò ait; nec diuitem propter eum vſum, continuò damnandum eſſe peccati mortalis, præſertim cum Sylu. *V. Ieiunium*, & alij dicant eum, cui ouorum, & lacticiniorum vſus permiſſus eſt, etiam laridi, & ſagiminis permiſſum videri: idque non improbet Azor. *l.* 7. *cap.* 10. *quæſt. vlt.* vide Laym. hic Fagund. *p.* 4. *l.* 1. *cap.* 2. *num.* 20. vbi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. Vide Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 21. Verum in his videndum vbique, quid recepta piorum conſuetudo ferat, à qua non temerè recedendum. Azor. *l.* 7. *cap.* 10. *quæſt. vlt.*

Dixi: *ſi ſit in Quadrageſima*: quia extra eam licitè veſcitur ouis, qui debet ieiunare, v. g. ob Iubilæum; Henricq. &c. vel ex pœnitentia Sacramentali, Fagund. vel ex voto, aut in Vigilia, vide Dian. *p.* 1. *t.* 9. *Reſol.* 5. *&* 6.

Vltrà dies præſcriptos ab Eccleſiâ Vniuerſali quoad ieiunium, Medio-

lani

Digitized by Google

iani ex præcepto obligante ſub mortali eſt ieiunandum in peruigilio Sancti Ambroſij ex Syn. Diœc. 4. *decr.* 1. *& Triduò Rogationum. Ex Conc. Prou.* 1. *tit. de ieiunio* §. *vt Triduò.*

XXXII. *Non eſt euidens, quod conſuetudo non comedendi oua, & lacticinia in Quadrageſima obliget. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damn.*

DVBIVM II.

Quæ cauſa excuſent à ieiunio?

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio qua tamen non eſt opus; ſi neceſſitas ſit euidens; ſed in dubio tantùm: idque ſiue ad eſum carnium, ſiue ad ſecundam refectionem. Talis autem Superior, eſt Epiſcopus, & Parochus, etiam præſente Epiſcopo, quando legitima conſuetudo ſic habet. Imò Sylueſt. & Sanch. *de matr. l.* 8. *d.* 9. *n.* 27. *& in opuſc. t.* 2. *l.* 5. *cap.* 1. *d.* 5. *num.* 18. abſolutè affirmat, poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia, inquit ad Epiſcopum non recurritur in minimis, vt vſus habet, quod Epiſcopi ſciunt, & non contradicunt. Verùm id totum pendet ab vſu, & conſuetudine, ſine qua non licebit, vide Trull. *l.* 3. *cap.* 2. *d.* 7. Item Prælatus (& in eius abſentia, Vicarius illius, vt habet Sanch. *loco cit.*) reſpectu ſuorum Religioſorum; non tamen Confeſſarius, licet priuilegiatus, ſi non ſit Parochus, quia non habet iuriſdictionem in foro externo. Sanch. *loco cit.* contra Palatium. Vndè tantùm poteſt iudicare de iuſtitia cauſæ. Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur, ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cum quis bona fide putat ſe à ieiunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit, tantùm venialiter peccare, docet Caiet. At ſi verè bona fide putat, ſe planè excuſari; nullo modo peccare videtur.

XXIII. *Frangens ieiunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter niſi ex contemptu, & inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubijcere præcepto. Alex. VII. die* 24. *Sept.* 1665. *damnauit.*

2. Cauſa eſt impotentia, qua excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt ieiunare; vt ſunt iuniores vſque ad annum 21. completum: quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Idem debiles, infirmi, conualeſcentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato: vti & ſenes communiter ſexagenarij, niſi euidenter conſtet, poſſe ieiunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cum de ætate conſtet, & robur ſit dubium; non eſt expectandum donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus. Gran. 1. 2. *d.* 6. *t.* 3. *p.* 1. *d.* 6. *ſ.* 5. *num.* 39. Eſcob. Laym. *l.* 4. *tr.* 8. *cap.* 3. Tan. 2. 2. *d.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 5. Fill. *tom.* 2. *tr.* 27. *p.* 2. *cap.* 6. & cæteri communiter

Digitized by Google

niter contra Nau. Sà, Sanch. *de matr. t. 2. l. 7. d. 32. nu. 57. & p. 2. conſil. l. 5. cap. 1. d. 4. num. 7.* item Dian. *p. 1. t. 9. R.* 20. *&c.* qui abſolutè, ſine omni reſtrictione; ſexagenarios omnes à ieiunio liberant. Quam ſententiam Trull. tanquam commmuniorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, vt ait ſequitur (cum Molſ. Ortiz. &c.) *l. 3. cap. 2. d. 7. num.* 3. præſertim cum ſcrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam inſuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus vouerunt ieiunium, adduntque eſſe probabile; quod ſufficiat ſi annus 60. ſit inchoatus, eo quod is in fauorabilibus habeatur pro completo. Dian. *p. 5. t. 14. R.* 83. ex Naldo, & Sanch. Item *p. 9. t. 7. R.* 73. ex Trull. & alijs 6. Eademque ætate (vti & ante annum 21.) Regulares non teneri ad ieiunia ſui Ordinis, probabile affirmat Dian. *p. 9. t. 7. R.* 73. ex alijs 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum; vel non ſufficientem pro vnica refectione. Vide Sanch. *in Opuſc.* vbi ex Nauarr. Cabr. Ang. excuſat eos, qui laborant tertiana, vel quartana, item qui ex vacuitate ſtomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte caleſieri, aut dormire non poſſunt. Neque hos teneri manè ſumere collatiunculam, & Veſperi cœnam, notat Dian. *p. 1. t. 9. R.* 51. ex Fill. & alijs 3. Quia nemo tenetur peruertere ordinem refectionum.

3. Cauſa eſt labor, vel officium, cum quo ieiunium non poſſit conſiſtere, qualis eſt Agricolarum, & multorum opificum, vt Fabrorum, Piſtorum, Sutorum, &c. (etſi de ſutoribus neget Angles: cuius ſententiam Sanch. dicit eſſe veram, ſi non ſuant, ſed tantum ſcindant corium, & materiam præparent:) non tamen pictorum, ſartorum, quorum labor exiguus eſt. Excuſat etiam Layman *lib. 4. t. 8. cap.* 3. Figulos, Argentarios, Ferrarios, Lignarios, Fullones, Cæmentarios, & Textores, Dian. *p. 4. t. 4. Reſol.* 138. & Gordon. *t. 2. l. 6. quæſt.* 18. *cap.* 6. Verſantes prælum typographicum, non tamen typorum Compoſitores, Poſſores autem Ferrarios, & ſimiles, etiam die vno, vel altero, quo non laborant, excuſat Azor. &c. cum Dian. *p. 1. t. 9. R.* 9. Similiter excuſatur qui pedibus facit iter per magnam diei partem, vt ait Sanch. *in opuſc. loco cit.* vide Fill. *num.* 119. Ratio horum omnium eſt, quia communiter horum vires non ſufficiunt ad huiuſmodi labores cum ieiunio.

Dixi *pedibus*: quia multi non excuſant æquites, longa tamen æquitatio ad plures dies, vt docet Fill. *t. 37. cap.* 6. meritò excuſat.

XXXI. *Excuſantur abſolutè à præcepto ieiunij omnes illi, qui iter agunt equitando, vtcumque iter agant, etiam ſi neceſſarium non ſit, & etiam ſi iter vnius diei conficiant. Alex. VII.* 24. *Sept.* 1666. *damnauit.*

Vbi etiam concedit ob labores præcedentes, & ſubſequentes poſſe aliquem excuſari: ſi probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur,

ita

ita vt officio ritè fungi nequeat, vide Bonac. *d. vlt. quaſt.* 4. *num.* 11. Ex eodem capite Doct. excuſant coniugem, ſi debitum reddere non poſſit, quando ieiunat, vti & vxorem, quæ ob maciem, non poſſit cum ieiunio ſe viro gratam præſtare. Bonac. *loco cit.* Atque vniuerſim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum ieiunij, ait Caiet. Quod intelligo, niſi iſta obligatio ſit valdè leuis, & rationabiliter poſtponenda obligationi ieiunij.

XXX. *Omnes Officiales, qui prò Republica corporaliter laborant ſunt excuſati ab obligatione ieiuniÿ, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum ieiunio. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1666. *damnauit.*

4. Eſt pietas, vel maius bonum. Vndè excuſantur, qui cum ieiunio non poſſunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores Ordinarij, Confeſſarij, Cantores, & quotquot opera charitatis, & miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia exercent, etiam ob mercedem, ſi ea cum ieiunio peragere non poſſunt. Fill. *tom.* 2. *t.* 27. *p.* 2. *cap.* 6. *num.* 24. Azor. *p.* 1. *l.* 7 *cap.* 28. Fernand. Nauarr. Sylu. Fagund. &c. Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt quando eorum labores cum ieiunio non poſſunt conſiſtere. Diana autem (abſolutè loquendo) *d.* 1. *t.* 9. *Reſ.* 9. Prædicatores, qui diebus quadrageſimalibus (intelligo omnibus) concionantur, putat à ieiunio excuſandos: quia inquit, ſummopere laborant: non item eos, qui Dominicis tantùm concionantur, niſi ſint debiles. Sanch. tamen *in conſil. p.* 2. *l.* 5. *cap.* 1. *d.* 13. *num.* 6. 7. & 8. Trull. *l.* 3. *cap.* 3. *d.* 7. putat à ieiunio Quadrageſimæ communiter, & regulariter excuſari eos, qui ter vel quater in hebdomada concionantur cum feruore. De Lectoribus verò Dian. *loco cit.* cum Fagund. *p.* 4. *l.* 1. *cap.* 8. *num.* 19. cenſet, non omnes excuſandos, ſed eos tantùm, quorum labor eſt magnus: vel qui ita ſunt debiles, vt ſatisfacere non poſſunt. Idem ferè ſentit Sanch. licet *loco cit.* putet, Lectores eos qui quotidiè quatuor lectiones legunt, (vt in Societate faciunt præceptores Grammaticæ,) ſatisfacere, ſi media Quadrageſima, ſiue ter in hebdomada ieiunet; eo quod ſit magnus labor, & paucis annis ſic fatigantur, vt progredi non poſſint. Sic ille. Verùm præſtat, vt Superiores, ad tollendum ſcrupulum: cum talibus diſpenſent, (vt monet idem Sanch. *loco cit.*) nam in omnibus iſtis, regula certa, & vniuerſalis ſtatui non poteſt alia, quam quod lex Eccleſiæ non obliget, cum magna difficultate, vt notat Laym. *cap.* 3. *num.* 3.

5. Charitas, vel etiam vrbanitas ſecundùm quoſdam excuſat etiam à veniali eum, qui die ieiunij rogatus ab amico, modicum cibi ſumit. Med. Fagund. Fill. Dian. *p.* 1. *t.* 9. *Reſol.* 29. vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parum, etiam carnis Nauarr. Sanch. Dian. *p.* 5. *t.* 5. *Reſol.* 32.

Digitized by Google

LIBER IV.

De præceptis particularibus certo hominum ſtatui proprijs.

CVm omnes fideles ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium vniuſcuiuſque, teneantur ſcire ſub peccato mortali, ita vt ipſa eorum ignorantia vincibilis, (licet non ſequatur transgreſſio) ſit peccatum mortale. Sylu. Sayr. Sanch. Bald. *tom.* 1. *l.* 1. *d.* 9. *num.* 8. & 9. hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis proprijs certorum ſtatuum in particulari.

CAPVT I.

De ſtatu Religioſo.

Vide vbi de Obſeruatione Feſtorum cap. 1. *dub.* 4.

DVBIVM I.

Quæ ſit natura ſtatus Religioſi?

REſp. Status Religionis eſt Fidelium, ad diuinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi viuendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico *ab Eccleſia*: quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne noua Religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cum Religio ſit Communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis iuriſdictio: hæc autem à Papa proueniat, decens eſt, vt talis Communitas ab eodem approbetur. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *cap.* 1. Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Ad eſſentiam Religionis non requiruntur vota ſolemnia. Ratio eſt, quia qui in Soc. IESV vota ſimplicia edunt, ſunt veri Religioſi, vti definiuit Greg. XIII. in Bulla, *Aſcendente Domino*, Laym. *l. c. nu.* 4.

2. Non ſunt Religioſi, ij ordines militares, qui coniugalem caſtitatem tantum vouent, ſunt tamen verè Religioſi milites S. Ioannis, & Theutonici, eorumque ſimiles, cum tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiarijs, ſiue Ordinis S. Franciſci, ſiue aliorum, tantum ſunt Religioſi, qui in Religione approbata, ſecundum certam Regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt. Contra autem ij non ſunt, qui licet tria iſta emittant, & communiter vel ſeor-

ſim

ſim habitent, Regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. Laym. *loco cit.*

3. Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis, & caſtitatis, obedientia vouent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio eſt, quia tali voto non ſubijciuntur iuriſdictioni ſpirituali, quæ à Deo, medio eius Vicario, prouenire debet. *Ibid. num. 7.*

4. Etſi Papa in votis ſolemnibus Religionis diſpenſare poſſit, vt quis deſinat eſſe Religioſus; non poteſt tamen diſpenſare, vt quis manens Religioſus, ſubſtantialibus votis non teneatur; quia ad eſſentiam Religionis illa ſpectant. Laym. *loco cit. num.* 8. ex Nauarr. &c.

5. Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ Religionis; etſi quoad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ, exemptus cenſeatur. Deindè, etſi iugo Regulæ abſolutus ſit, quoad culpam, & pœnam: tamen ex obligatione moralis honeſtatis, ea ſeruare debet, quæ eum decent, & cum eius munere conſiſtunt. Hinc quoad habitum, ſui Ordinis colorem deferre debet; etſi quoad figuram, Epiſcopis ſæcularibus ſe conformare poſſit, vt Clemens Octauus conceſſit apud Sanch. 6. *mor. cap.* 6. Imò, ſi Epiſcopatum reſignet, vel ob culpam deponatur abſque degradatione: tamen non tenetur ad regularem obſeruantiam redire, quia retinet eminentiam Epiſcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit. *Ibid.* ex S. Thom. Rodriq. Sanch. &c. Secus eſt in Cardinali Religioſo, qui non eſt Epiſcopus: hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia; ideoque ſi Papa eius renuntiationem acceptarit, tenetur redire ad obedientiam regularem ſui Ordinis, Pal. Card. de Lugo *reſp. mor. l.* 5. *d.* 12.

6. Religioſus ad Parochiam promotus, cum votis aſtrictus maneat, tenetur deferre habitum Religionis, Regulamq; obſeruare in omnibus, quæ cum ſuo munere conſiſtere poſſunt. Idque non tantum ſecundum moralem honeſtatem, ſed ſub obligatione grauis culpæ; ſi ad ea Regula obliget. Ita Laym. *l.* 4. *t.* 5. *cap.* 1. *num.* 11. *&* 12. Vbi addit; quod etſi Parochus Religioſus in ijs, quæ ad Regulam ſpectant, ſubiectus maneat Superiori: iam tamen conſuetudine multis locis obſeruari, vt non tantum in pertinentibus ad diſciplinam Eccleſiaſticam, ſed etiam in pleriſque alijs, ab obedientia Prælati eximatur, & Epiſcopo ſubijciatur, vide Sylu. Sanch. *l.* 6. *mor. cap.* 6. *num.* 36.

DVBIVM II.

Quæ requirantur ad valorem Profeſſionis Religioſæ?

Reſp. Ad valorem eius, tres requiruntur conditiones. 1. Eſt qualitas, ſeu aptitudo vouentis, ſcilicet, vt iuxta Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 15. *de*

Digitized by Google

Regularibus, decimum ſextum ætatis annum expleuerit, annumque integrum cum Religioſo habitu ſteterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per ſtatuta à Pontifice confirmata, in iſto Ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. Azor. *t.* 1. *l.* 12. *cap.* 2. *quæſt.* 6. & 7. Rodriq. *t.* 2. *cap.* 6.

2. Conditio. Eſt conſenſus, & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim Religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantum cum conſilio, ſed etiam cum conſenſu Capituli, aut certè maioris aut principalioris partis; ſecundum cuiuſcunque Ordinis ſtatuta. Nau. Leſſ. *c.* 41. *d.* 7.

3. Vt Profeſſio ſponte facta ſit, non cogente graui metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quod in Profeſſionem conſentire noluerit. Itemque metus reuerentialis non, quidem à ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & imperij, ſæpius repetita importunitate, aut graui offenſione, aut diù continuata indignatione conſanguineorum; adiunctis etiam minis de ſubſidijs negandis, ſi ex Religione egrediatur; hæc enim vel ſingula, vel certè ſimul iuncta conſiderata hominis rudis, timidi, &c. metum iuſtum incutere poſſunt, & Profeſſionem irritare, vt docet Laym. cum alijs *l.* 4. *tr.* 5. *c.* 5. Leſſ. *l.* 2. *c.* 43. *dub.* 7. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Is, qui Profeſſionem irritam edidit, ex defectu alicuius conditionis ex iam dictis, niſi eam poſtmodum tacitè, vel expreſsè ratificauerit, egredi è Religione, & vxorem ducere poteſt: licet ob euitationem ſcandali; cauſam egreſſus dicere debeat: & ſi ad forum externum cauſa deueniat, defectum Profeſſionis probare; idque intra quinquennium à die Profeſſionis, poſt illud enim non auditur, iuxta Trid. *c.* 19. *ſeſſ. eadem*. Quia præſumitur eam interea ratificaſſe.

2. Quod ſi tamen ſciret, illam iuris præſumptionem falſam eſſe, eò quod vel ignorans impedimentum, vel metu graui, aliaue iuſta cauſa impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltem vltra quinquennium duret, eo elapſo poteſt reclamare, debetque audiri in iudicio, ſaltem extraordinariò, vel in integrum reſtitui, vt contra Bon. *de clauſ. d.* 4. *q.* 2. *p.* 10. docent Nau. Sanch. *d.* 37. *n.* 22. Leſſ. *l.* 2 *c.* 41. *d.* 7. Azor. *l.* 12. *c.* 4. *q. vlt.* Dian. *p.* 3. *t.* 2. *R.* 53. Barboſ. in Trid. *ſ.* 25. *c.* 19. *n.* 8. Vbi plures alios citat, & niſi aliud quid impediat, fugere poteſt, vt docet Laym. Qui addit quod ſi fuga ſine graui ſcandalo vel incommodo tentari non poſſet, monendum à Confeſſario, vt Profeſſionem tacitè ratificet: quod fiet, ſi profeſſorum habitum proprium deferat, actuſque ijs proprios exerceat, cum intentione, quod Profeſſus talis Ordinis eſſe velit, v. Aut. citati, & Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 51. vbi ex Trident. *ſ.* 25. *c.* 19. Probat Epiſcopum de nullitate Profeſſionis, ſine interuen-

teruentione Superioris regularis ſententiam ferre non poſſe, & ſi faciat, fore nullam.

DVBIVM III.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ Profeſſionis?

Reſp. Religioſus vi ſuæ Profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi Profeſſionis tenetur velle ſeruare ſuum ſtatum qui eſt perfectionis, ſiue tendentium ad perfectionem (licet ſecundum ſe non ſit præcepti, ſed conſilij) hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem. S. Th. 2. 2. *q.* 186. *art.* 1. & 2. & *q.* 184. *n.* 5. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 1. *n.* 1. Suar. *de Relig. t.* 4. *l.* 1. *c.* 4. Bald. *de conſ. d.* 7. *c.* 6. §. 5. Vndè reſolues.

1. Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus, ſed tantum ſtudere perfectioni. Bald. &c. *loco cit.*

2. Tenetur tendere ad perfectionem. 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia ſecundaria, non contemnendo ea. Laym. *l. c. c.* 9. *n.* 13. 4. Tenetur aliquibus medijs vti; & ſi omnia media abijciat non eſt in ſtatu ſalutis. Suar. Laym. *loco cit.* dicens: ſi nullum Perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita, & Regulas negligat, eo quod ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſiue ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa: quia aliàs moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis. Suar. *loco cit.*

3. Tenetur tendere ad perfectionem, per media ſuæ Religionis (non per alia) hoc eſt ſeruando ſuas Regulas, Sanch. *l.* 6. *c.* 5. *n.* 1. & 2. Hinc peccat 1. Per contemptum Regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubijci. *Ibid. n.* 6. 2. Si tantum velit ſeruare, quæ ſub mortali obligant, quia contemnit perfectionem. *Ibid. num.* 7. 3. Per actum directè contrarium, hoc eſt, nolendo perfectionem: quod eſſe mortale, docet Sanchez, *num.* 10. Peliz. & Bard. *loco cit.*

4. Si quis non tantum intendat non eſſe ſolicitus in obſeruatione Regulæ, ſed etiam nunquam ſeruare, etiamſi facilè poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, vixque poteſt fieri ſine contemptu formali. Suar. *loco cit. num.* 4.

5. Si ex remiſſione animi, & ſine vllo iuſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam Regulam non ſeruare, erit ſaltem leuis contemptus, & peccatum veniale. Suar. *loco cit.*

6. Frequenter, & ex conſuetudine violare Regulam, eſſe mortale, dicit Sanch. *l.* 6. *mor. c.* 4. *n* 18. & 20. Tum quia perturbat Religioſam diſciplinam: tum quia ſecundum quoſdam eſt contemptus interpretatiuus, vel ſaltem probabiliſſimum eius periculum: tenetur autem ſub

mortali ita viuere, vt non ſit grauiter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad Regulæ laxitatem. Sanch. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *cap.* 9. Tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, vt tanquam incorrigibilis, ſit expellendus, tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere vt ſit tolerabilis, & non mereatur expelli; at qui nullum conatum perfectionis adhibendo, Regulas ſine diſcrimine tranſgreditur, reddit ſe intolerabilem, vt debeat expelli, aut ſi toleretur, plurimum nocet, ergo per accidens, & indirectè agit contra profeſſionem, peccatque mortaliter. Sanch. *cap.* 4. *n.* 18. v. Auth. cit.

7. Religioſus Societatis IESV peccat mortaliter, ſi non adhibet diligentiam in cauendis defectibus ob quos ſe dimittendum, vel eijciendum præuidet; & licet ita dimiſſus, ſit liber in conſcientia; ſi tamen ſit dimiſſus ob fraudem, vel peccata in eum finem commiſſa, irrita eſt dimiſſio, vtpotè obtenta per dolum dantem ipſi cauſam, (ſicut in matrimonio, & cæteris contractibus) vndè ſubiacet pœnis Apoſtatarum. Bonac. *de clauſ. quæſt.* 2. *p.* 12. §. 1.

8. Scholaſticus Societatis IESV, qui prauis moribus, de induſtria dimiſſionem extorſit, vel falſis allegationibus impetrauit, non eſt liber à votis. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 40. *d.* 15. Sanchez *l.* 6. *cap.* 9. *num.* 98. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 9. *num.* 13.

DVBIVM IV.

Ad quid Religioſus obligetur vi votorum?

Reſp. 1. Religioſus ex voto paupertatis obligatur vt nihil habeat proprium. Nomine proprij autem intelliguntur bona temporalia pretio æſtimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem diſponendi liberam, & independentem; in perpetuum abdicauit. Conſtat ex *cap. Non dicatis*, 12. *quæſt.* 1. *cap. Monachi*.

Dicitur 1. Bona temporalia: quia retinet Religioſus dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium. Item ius eligendi, præſentandi, conferendi regulare beneficium, &c. S. Thom. 2. 2. *qu.* 186. *art.* 7. Sanch. *l.* 7. *c.* 18. Leſſ. *l.* 2. *c.* 4. *d.* 5. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 7.

Dicitur 2. (Dominium vel facultatem diſponendi,) propter Religioſos Societatis IESV, qui poſt emiſſa vota, retinent, & acquirere poſſunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent ius actuale, de ijs pro ſuo arbitrio diſponendi, vel vtendi, in cuius abdicatione eſſentia religioſæ paupertatis conſiſtit. Sanch. Laym. *l. c. n.* 3.

Dicitur 3. (Independenter) quia Religioſus, etiam profeſſus poteſt habere peculium dependens, & reuocabile ad nutum Superioris, quod nomine proprij non comprehenditur. Laym. *cap.* 7. *num.* 12. Vndè ſequentes Caſus reſoluuntur.

2. Non

Digitized by Google

1. Non repugnat voto paupertatis, quod Religioſi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare Communitati, quod ea nunquam ſint acquiſituri, quia præiudicarent immunitati Eccleſiaſticæ. Lugo, *Reſp. mor. l. 3. d. 8.* Neque poſſunt fructus, ſeu reditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad vſus alios, v. g. ſoluenda debita, &c. *Ibid. d.* 10.

2. Non repugnat paupertati, ſi Religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine Monaſterij, idque in Monaſterij commodum. Imò nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet Religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio reddituum, quos ad ſui ſuſtentationem, piaſque cauſas applicare poteſt, iuxta Canonum conceſſionem, quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam, vel Beneficium cui ſeruiuit: ac conſequenter donationes de reditibus beneficij factæ ab eo in vſus non pios, inualidæ ſunt, & contra iuſtitiam, neque accipientes poſſunt tuta conſcientia retinere. Suar. *t. 4. de Relig. l.* 5. Mol. *d.* 276. *&c.* communiter. Ratio eſt, quia non habent dominium dictorum reddituum, Card. de Lugo *de iuſt. t. 1. d. 4. ſeſſ.* 1. Nihilominus Vvad. apud Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 133. probabile cenſet, quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes; idemque multò magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem Dian. *l. c. R.* 132. *&c.* contra Sanch. Suar. &c. Ad Monaſterium verò omnia alia pertinent quæ aliundè, quam ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ. Nau. Azor. *t. 1. l.* 12. *cap.* 10. *quæſt.* 6. *&* 7. Mol. Laym. *l. c.* v. Trid. *ſeſſ.* 25. *c.* 2. *de Regul.*

3. Non tantum iure antiquo, ſed etiam poſt Tridentinum, probabile eſt, Religioſo in Monaſterio, vel iuxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe reditum, vt ex eo viuat ſuo commodo, & incommodo, reuocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter Monialibus victum præberi poſſe, ita vt ipſæ ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra Azor. Leſſ. & Molin. docent Sanch. *l. 7. mor. cap.* 22. Tannar. Laym. *l. 4. cap.* 7. Qui addit, talem conſuetudinem, vbi viget, non damnandam; probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque, non ſine vrgentiſſima cauſa introducendam.

4. Peccat contra paupertatem Religioſus, ſi quid, ſeu domi, ſeu foris, etiam ex ijs, quæ ad victum, & veſtitum pertinent, ſine Superioris conſenſu expreſſo, tacito, vel præſumpto, accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita Leſſ. *l. 2 c.* 41. *l. 8. & d. 9. num.* 79. Sanch. *7. mor. cap. 19. nu.* 53. *& cap. 21. num.* 32. Suarez *t. 3. de Relig. l. 8. cap.* 11. Layman *l. 4. t. 5. cap. 7.* Azor. *t. 1. l. 12. cap.* 12.

Dixi, *ſine conſenſu tacito*: quia ſi Prælatus ſciat, ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cum facilè poſſit, tacitè

tacitè conſentire, & approbare videtur. Vndè Sanch. 6. *mor. cap.* 19. ait, ſi in aliqua Religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi ſine licentia, id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubditis donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c. ſciens non indigere ijs omnibus ad proprium vſum, tacitè facultatem concedere cenſetur, donandi alijs, vt notat Laym. Monet tamen Leſſ. talem conſenſum non præſumendum, niſi in rebus paruis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. *vel præſumpto*: hic enim locum habet, cum res vrget, Superiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, vt vult Sanch. & Bonac. non ſufficit quod Superior libenter concederet, ſi peteres (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ, licerent ſine venia; quod cederet in euerſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, vt ipſe cenſeatur concedere, quamuis non petas, & nolit in ijs circumſtantijs te petere. Addunt tamen Suar. & Leſſ. excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus Superioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio eſt, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate Superioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideòque ſi Superior tantum ſit inuitus quoad modum, venialiter quidem peccari; non tamen contra paupertatem docent Suar. Sanch. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 7.

4. Contra votum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in vſum tuum conceſſis, in alium vſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas lata culpa. Ratio eſt, quia in ijs tantùm habes vſum facti, idque precario, quamdiù Superiori videbitur, eſtque actus dominij, poſſe rem arbitratu tuo deſtruere. Sanch. *cap.* 19. Laym. *n.* 6. Leſſ. *nu.* 79.

5. Item peccas, ſi quid abſcondas, vt illud liberæ diſpoſitioni Superioris ſubducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contra quam Regula ordinis, voluntas Superiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio eſt, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantum adminiſtratores. Laym. *num.* 8. ex S. Thom. &c.

6. Si Prælatus permittat ſubdito, vt bona, ex quacunque cauſa, aut titulo prouenientia, in vſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat, & Prælatus, & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. Nauarr. Sylu. Valentia, Mol. *t.* 2. *d.* 276. Azor. Leſſ. *d.* 9. Sanch. Laym. Quia Prælatus non poteſt dare veniam maiorem, quam ipſe habet: ipſe autem cum non ſit dominus, non poteſt bona ſuo arbitrio, & inutiliter expendere: ſed tantùm in Religionis neceſſitatem, & vtilitatem, vide Card. de Lugo, *de iuſt*, *d.* 3. *ſect.* 7, *num.* 131.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Religioſus voto caſtitatis obligatur; vt abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna, & externa; proindèque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegij. Leſſ. & Laym. *cap.* 8.

Reſp. 3. Religioſus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit, ſecundum Regulas, & conſtitutiones Ordinis, ſiue directè, & expreſsè, ſiue indirectè, & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI, vel ſimili forma, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantum poteſt: ſub veniali autem, ſi alia forma vtatur, vel ſub nullo; quod conſuetudo in Soc. IESV approbat, vide S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 104. Sylu. Sanch. *l.* 6. *mor. c.* 1. Leſſ. *l.* 2. *c.* 41. *d.* 9. Laym. *c.* 9.

Porrò quæ indirectè pertinent ad Regulam Sylu. & quidam alij ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem eius obſeruationem. Sanch. tamen arctat ad res valdè neceſſarias, ſine quibus Regula commodè ſeruari nequit; alioqui enim Superior quaſuis corporis macerationes præcipere poſſet: ordinantur enim ad pleniorem obſeruationem Regulæ. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *cap.* 9. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 4. *d.* 9. Vnde reſolues.

1. Non tenetur ſubditus obedire in ijs, quæ ſunt vel contra Regulam (niſi Superior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit,) vel ſupra Regulam, vt eſſent magnæ macerationes (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel vt acceptet Epiſcopatum. Dian. *p.* 6. *t.* 8. *reſ.* 33. & alij ſex, vel infrà Regulam, ſcilicet vana, (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundùm Regulam, v. g. vt obedientia exerceatur,) nec refert, quod Regulæ iubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita Suarez, Sanch. 6. *mor. cap.* 2. & Laym.

2. Si Regula Ordinis ſub peccato obliget, eius tranſgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio eſt, quia talis Regula non eſt minus præceptiua, quam vox Superioris, & ſubditus promittens obſeruationem Regulæ eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindeque Carthuſianus, v. g. carnes edens, vel Franciſcanus feria ſexta non ieiunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. S. Thom. *in* 2. *d.* 44. *quæſt.* 2. *art.* 3. Val. Sanch. 6. *mor. cap.* 1. *&* 4. Vaſq. Rodriq. Laym. *loco cit. num.* 6. Eſcob. &c.

3. Si Regula ſub peccato non obligat, tranſgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio eſt, quia talis Regula non continet propriè præceptum, ſed tantum eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantùm ad pœnam, ſi imponatur. S. Thom. Laym *loco cit &c.* Hinc nec tranſgreſſio illius, ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motiuo virtutis facta, v. g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, vt mœſtum conſoletur, eſt peccatum; erit tamen veniale, ſi ex negligentia, torpo-

ve animi, alioue inordinato affectu fiat. Laym. *loco cit.* Quem vt plurimum concurrere, adeòque raro omni culpa vacare, putant Valent. Sanch. & Suar. Qui addunt, quod ſi quis frequenter, & quaſi per conſuetudinem Regulam tranſgrediatur, religioſam diſciplinam grauiter perturbet, eaque ex cauſa in periculo expulſionis ſe conſtituat, peccet mortaliter. Laym. *l.* 5. *cap.* 9. Sanc. *num.* 18.

4. Etſi Capitulares nouum ſtatutum condere poſſint, quo ipſi, alijque poſtmodum profeſſionem edituri, obligentur, ante tamen profeſſi, qui in illud non conſenſerunt, eo non obligantur, ſi ad Regulam Ordinis non directè nec indirectè ſpectet. Laym. *loco cit. num.* 10. Niſi tamen ſtatutum fiat in Capitulo generali, vel ſaltem prouinciali (iuxta cuiuſque Ordinis inſtitutum) concurrente maiore parte ſuffragiorum; & non ſit Regulæ difforme vide Eſcob. *de leg. E.* 1. *cap.* 2. *n.* 15. Ratio eſt, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, iuxta *reg.* 39. *in* 6. Addunt Laym. & Sanc. ex Sylu. & Azor. *t.* 1. *l.* 13. *cap.* 11. *quæſt.* 19. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 41. *num.* 22. nec Pontificem poſſe Religioſos cogere ad arctiorem viuendi rationem, quam inſtituti prima forma poſtulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, prouenit ex voto, quod factum fuit ſecundùm proprium Regulæ inſtitutum. Si tamen Regulæ reformatio neceſſarium medium eſſet ad Ordinis conſeruationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multoque magis Pontifex, illos cogere poteſt, quando ad hoc ſe implicitè quiſque obligaſſe cenſetur. Sylu. Leſſ. Sanchez, Laym. *ll. cc.*

5. Etſi conſuetum non ſit nec conſultum, vt Prælati ſub peccato præcipiant actus internos: probabile tamen eſt fieri poſſe, vt docent Laym. Suar. &c. Ratio eſt, quia veriſimile eſt, quod aliqui Religioſi ad id ſe obligare intendant, cum ſe quaſi holocauſtum Deo tradant.

Quæres. An ſubditus teneatur obedire, ſi dubitet, vtrum ſit res licita, quam Prælatus iubet, vel iuſta cauſa imperandi.

Reſp. 1. Communiter teneri, quia tunc melior eſt conditio Superioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi; in dubio autem nemo ſpoliandus eſt iure, quod habet. Nec dicas, ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, cum habeat debitum parendi.

Reſp. 2. Non teneri ſi graue damnum obediendo timeat. Ratio eſt, quia in dubio fauendum eſt reo, eique de cuius damno agitur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſione libertatis, eſt tamen in poſſeſſione iuris, quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſeruare. Leſſ. Sanc. 6. *mor. cap.* 4. alijque.

DVBIVM V.

Qui poſſint, vel teneantur ingredi Religionem?

Reſp. 1. Omnes illi, & ſoli poſſunt ingredi Religionem: qui ſunt ſui iuris; nec alijs obſtricti: qui verò alijs obſtricti ſunt, non poſſunt ſine eorum conſenſu. Leſſ. *l.* 2. *c.* 41. *d.* 3.

Vnde

Vndè 1. Non poſſunt ingredi Religionem impuberes, quia ſubſunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionem. 2. Nec filij, ſi parentes ſine illis ſe alere nequeant. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *cap.* 4. *num.* 13. 3. Nec ſerui, ſine conſenſu dominorum. 4. Nec qui decepit virginem, ſub promiſſione matrimonij. 5. Nec is, qui non eſt ſoluendo creditoribus, modò in ſæculo manendo, poſſit intra paucos annos ſoluere. D. Thom. tamen Sylu. Fumus *V. Religio*, & alij putant, illum poſſe bona præſentia cedere creditoribus; quia perſona hominis liberi non eſt pro pecunia obligata. 6. Nec Epiſcopus, ſine conſenſu Papæ, cui iuramento ſe obſtrinxit: præterquam quod ſit obſtrictus ſuæ Eccleſiæ, ſicut maritus vxori. 7. Nec coniuges poſt matrimonium conſummatum, niſi vir per vim conſummaſſet, ante expletos duos menſes, qui eis à iure conceduntur, aut niſi alter coniugum commiſiſſet adulterium: tunc enim innocens ingredi poſſet.

Reſp. 2. Qui vouit Religionem, tenetur ingredi ſecundum ſequentes Regulas.

1. Non tenetur, imò nec poteſt licitè ingredi Ordinem, in quo collapſa eſt diſciplina regularis, idque ob periculum peruerſionis. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *cap.* 6. *num.* 3.

2. Qui vouit laxiorem; licitè ingreditur ſtrictiorem, non tamen contrà; quia minus præſtaret, quam promiſit. Quod ſi tamen profiteatur in laxiore, valida eſt Profeſſio, & liberatus à voto ſtrictiorem ingrediendi. Ratio eſt, quia votum ſolemne, quo fit perſonæ traditio, & Religioni ius in perſonam acquiritur, derogat priori voto ſimplici per quod nullum tale ius Religioni ſtrictiori erat acquiſitum. Laym. *loco cit.* ex S. Thom. &c.

3. Is qui vouit experiri Religionem ſtrictiorem, poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeuerandi in laxiore. Ratio eſt, quia hoc melius eſt. Laym. *loco cit.* ex Sanch. &c.

4. Profeſſo licentiam tranſeundi ad Ordinem laxiorem Epiſcopus vel Prælatus Ordinis exemptus cum conſenſu Capituli diſpenſatiuè ex iuſta cauſa dare poteſt. Laym. *loco cit.* Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 103. Sanc. 6. *mor. cap.* 7.

5. Profeſſus ad Ordinem ſtrictiorem, petita, licet non conceſſa, Prælati ſui licentia, ex iuſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo, quia huiuſmodi tranſitus, ſine cauſa temerè fieri non debet. Quod ſi fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium, & ſolitudinem: idque non tantum ſecundum inſtitutum Regulæ, ſed etiam ſecundum obſeruationem præſentem. Probatur *ex c. licet de Regularibus*, v. Laym. Leſſ. Sanc. *ll. cc.* Ex dictis reſoluuntur hi Caſus.

1. Canonici Regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contra; cum Religio Monachorum auſterior ſit. Laym. *loco cit.*

2. Pro-

2. Profeſſus Regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſeruetur, in ſuo Monaſterio, alioue eiuſdem Ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo Regula ſeruetur: ita vt conſiderato præſenti ſtatu ducat vitam ſtrictiorem. Laym. *lib.* 4. *t.* 5. *cap.* 20. *num.* 10. ex Sanc. Rod. &c.

DVBIVM VI.

Ad quid teneantur Religioſi eiecti, & fugitiui?

Suppono, Religioſum iuſtas ob cauſas è Religione expelli poſſe. 1. Si in graui vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat; in quo tamen caſu Moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quam eijciendas, putat Sanch. *l.* 6. *mor. c.* 9. 2. Si, ob criminis infamiam, ſine graui Ordinis damno, tolerari nequeat. 3. Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem admodum graue, v. g. lepram, &c. vt docent Nau. Sà, *V. Religio n.* 34. Sanch. 6. *mor. c.* 4. *n.* 56. Ratio eſt, quia in re admodum graui decepit, ita vt fraus dederit cauſam admiſſioni. Vide Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 57. vbi docet, quod licet hactenus ex communi ſententia Sanc. Suar. Azor. Rodriq. &c. Religioſi propter delictum aliquod graue, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, iam tamen propter declarationem Vrbani VIII. editam anno 1624. per nulla priuilegia poſſint expelli è Religione, (excepta Societ. IESV) niſi ſint incorrigibiles: tales autem non cenſeantur, niſi vnius anni ieiunio, & pœnitentia in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito. *Reſp.* 1. Profeſſus è Religione ob culpam eiectus, manet Religioſus, votiſque adſtrictus. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 13. ex communi. Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Eiectus, rerum, quas acquirit, vſum & adminiſtrationem tantùm ſibi vindicare poteſt, non autem dominium: neque illud acquiritur Monaſterio, cuius non eſt membrum amplius, ſed Eccleſiæ in qua Beneficium habet; vel Papæ, ſi Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quod ſi non ſit exemptus, Epiſcopo loci. Laym. *l. c.* ex Mol. & Leſſ.

Dixi *Eiectus*: quia fugitiuos, & apoſtatas, ijs exceptis quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt, Monaſterio acquirere verius eſt, ſi illud dominij in communi capax ſit, ſin minus, Sedi Apoſtolicæ. Ratio eſt, quia Monaſterium, inſtar ſeruorum, eos vendicare, & reducere poterat, Laym. *l. c.* Azor. Sylu. &c.

2. Eiectus per culpam, non omninò ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi eius executio magna ex parte ceſſet, quia caret Superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud ſeruare in præparatione animi, ſi recipiatur. Laym. *l. c.* ex Nau. & Leſſ.

3. Idem

Digitized by Google

3. Idem à reliquis Monaſticis obſeruantijs, & Regulis, vt à ieiunijs, vigilijs, delectu ciborum, & ſimilibus liber eſt. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 13. Sà *n.* 40. Nauarr. & alij contra Leſſ. Sanch. &c Ratio eſt quia talium obſeruatio non comitatur ſimpliciter profeſſionem votorum ſubſtantialium, ſed ſtatum regularem, è quo ille eſt expulſus.

4. Etſi non ſit improbabile, quod docent. Nau. & Azor. probatque Rodriq. eiectum tutò manere extra ſuum Ordinem, nec teneri receptionem petere, eo quod iuſtæ ſententiæ ſuæ eiectionis ſe conformare poſſit: contrarium tamen communius eſt, & probabilius: Ratio eſt, quia cum ſit obligatus votis, tenetur ſe qualificare, vt tota ſua conuenienter profeſſioni exequi poſſit. Quæ ratio magis probat, ſi Ordo ipſum reuocet. Laym. *l. c. n.* 6. ex Sylu. Sanc. & Leſſ.

5. Eiectus poteſt tutò in ſæculo manere, ſi in Monaſterio non recipiatur, niſi Religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vouit: neque per ipſum (vt ſuppono) iam ſtat, quo minus in ſua recipiatur: Ita Rodriq. Laym. &c. *l. c.* Vbi addit, Prælatos poſſe aliquem ſub conditione eijcere, vt vel aliam Religionem intret, vel ad ſuam reuertatur, imò etiam Ordinarij locorum eiectos ad hoc cogere poſſunt: Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſæculo viuant. Vide Laym. *loco cit. d.* 8. *&* 9.

Reſp. 2. Prælati Ordinum fugitiuos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque graui Ordinis damno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita Sanch. *l. c.* Ratio prioris partis eſt: quia iure diuino, & naturali tenentur Prælati, proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob iuſtam cauſam potuerunt eijci, ob eandem etiam poſtquam malitioſè exiuerunt, poterunt non recipi. Laym. *loco cit. num.* 7. Sanch. &c.

Dixi, *fugitiuos, & apoſtatas*: quia per ſententiam iuſtam eiectos: etſi ſe correxerint, neceſſariò recipiendos nagant Sanc. *loco cit.* & Azor. *l.* 12. *cap.* 17. Affirmant Nauar. Molin. *t.* 1. *d.* 140. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 41. *d.* 15. Vtrique probabiliter.

Quæres. An profeſſus in vno Monaſterio poſſit cogi, vt ſe transferat ad aliud.

Reſp. Poſſe, ſi plura Monaſteria faciant vnum corpus ſub vno capite; ſecus, ſi ſingula ſubſint ſuis Superioribus ſub Epiſcopo, vel immediate ſub Papa. Ratio eſt, quia non vouit obedientiam, niſi in hoc Conuentu. Laym. *l. c. n.* 10. Vide etiam Sanch. *l.* 7. *mor. c.* 32.

CAPVT II.

De ſtatu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui ſacris Ordinibus, vel prima ſaltem tonſura ſunt initiati. Ad quorum ſtatum cum multa pertineant,

Digitized by Google

tineant, de quibus alibi agendum, hic agemus de beneficijs Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, & alijs paucis.

DVBIVM I.

De Beneficijs Eccleſiaſticis.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſp. 1. Beneficium Eccleſiaſticum eſt. Ius perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, propter officium aliquod ſpirituale, authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita Laym. *l.* 4. *t.* 2. *c.* 1. Leſſ. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 1.

Dicitur 1. *Ius perpetuum*: ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem; quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. *Propter officium*: quia in Beneficio duo iura à ſe mutuò ſeparabilia diſtinguuntur. 1. Eſt ius ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis, eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt ius percipiendi redditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundum ſe ſit temporale; quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur 3. *Authoritate Eccleſiæ, &c.* quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere, eiſque prouentus Eccleſiaſticos annectere; ipſiuſque eſt reſpicere, quot & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp. 2. Beneficium diuiditur. 1. In Sæculare, quod pro Sæcularibus, & Regulare, quod pro Regularibus eſt inſtitutum. Vndè ſine diſpenſatione, nec ſæculare regulari, nec contra conferri poteſt. Porrò omne beneficium præſumitur eſſe ſæculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum per eam enim ex ſæculari fit regulare, & contra.

2. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione, vt Papatus, Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum iuriſdictione in foro externo, vt Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſiue ſæcularis, ſiue regularis, Prioratus clauſtralis. Item Perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine iuriſdictione, v. g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragijs ferendis, vt Cantoria, & ſimiles. Item beneficia quæ dicuntur officia, habentq; adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine iuriſdictione; vt Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, beneficia curata; hæc enim omnia duplici onere, & cura conſtricta

Digitized by Google

ſtrictè cenſentur, cum præter recitationem precum omnibus commu-nem habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam; Simplicia dicuntur, quæ tantum ſunt inſtituta ad officia diuina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam, ſingularem habent; vt Canonicatus, ſiue ſæculares, ſiue regulares, Capellaniæ, vide Laym. *loco cit.* & Leſſ. *l. 2. cap. 34. d. 2.*

XLVII. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis vtiles, ipſi iudicauerint ad Eccleſias promouent, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparatiuò prò poſitiuo; vel ſecundò locutione minùs propria ponit digniores, vt excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando ſit concurſus. Innocentius XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

ARTICVLVS II.

Quomodo acquirantur, & conferantur Beneficia?

Reſp. 1. Beneficia Eccleſiaſtica vno ex tribus modis, communiter acquiruntur: 1. Per electionem, v. g. Canonicorum: vel etiam poſtulationem (quæ eſt electio eius, qui non erat de Capitulo, vel de iure non erat capax) & confirmationem Superioris ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præuiam, & inſtitutionem ſubſequutam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato ius ad rem conferat, ita vt Beneficium alteri conferri nequeat: ius tamen in re, & collatio beneficij per inſtitutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando beneficium ſolo iure Prælati datur, nec Patronatus iure ſubeſt: Vndè etiam Beneficia ex modo conferendi, diuiduntur in Electiua, Patronata, & Libera.

Reſp. 2. In qualibet Diœceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum: niſi ex legitima præſcriptione hoc ius alteri competat: ſupremus autem, & vniuerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. Leſſ. *l. 2. cap. 35. d.* 10. Ratio prioris eſt, quia Epiſcopus in ſua Diœceſi eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt Officia ſacra conferre. Ratio poſterioris eſt, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Poteſt autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Iure præuentionis. 2. Iure concurſus. 3. Iure deuolutionis, de quibus vide Leſſ. *loco cit.* vbi notat iure præuentionis, & concurſus, ad vitandas lites rarius Papam vti; imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Federicum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit

Digitized by Google

(*Ad ſacrã, &c.*) alterni tantum menſes Papæ collationi reſeruantur, ſcilicet Ianuarius, Martius, &c. reliqui verò ordinarijs collatoribus re-liquuntur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ vacationis, in loco Beneficij nulla diſpoſitio vel gratia Papæ appareat. Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papa, quandiù Sedes vacat. Leſſ. *loco cit.* Laym. *cap.* 20. Quod ſi autem Pontifex, & Ordinarius eodem die idem Beneficium diuerſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat præferendus eſt, qui inuenitur in poſſeſſione; quia pro eo ius præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione, præfertur prouiſus à Pontifice ob dignitatem prouiſoris. Barb. & Bard. *d.* 6. *cap.* 6. §. 10. *ex cap. Si à Sede.* Denique ſi vltima nocte menſis Epiſcopalis beneficium cœperit vacare, in dubio verum antè, an poſt mediam noctem, qua incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione, nec vlla prouiſio, præſumptio iuris eſt pro Ordinario. Gonzal. Barb-Bard. *d.* 9. *t.* 6. §. 11.

Quæres 1. Quid & quotuplex ſit ius Patronatus?

Reſp. 1. Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans.

Reſp. 2. Eſſe duplex, ſcilicet ius patronatus Eccleſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis, & ius patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Eccleſiam fundauit, vel dotauit, vel erexit. Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 13. *num.* 2. & 4.

Quæres 2. Quando Patronus teneatur præſentare, Beneficio vacante?

Reſp. Si patronatus ſit laicus teneri intra 4. menſes. Si Eccleſiaſticus intra 6. intra quos niſi fiat præſentatio, Beneficium fit liberum, eiuſque diſpoſitio pro ea vice deuoluitur ad eum, cuius eſt inſtituere præſentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, ſi multi præſententur?

Reſp. 1. Si patronus, qui antea præſentauit Petrum, præſentet poſtea Paulum, velitque hunc præferri, poterit Prælatus inſtituere vtrum maluerit, ſi patronatus ſit laicus: quia tunc præſentatio ſecunda non facit irritam primam, nec contrà. Si tamen patronatus ſit Eccleſiaſticus, prior tempore erit potior in iure, ex *cum auth. de iure patronatus.*

Reſp. 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, alter Ioannem præſentet, poteſt Collator conferre cui maluerit. Imò iuxta Sylu. Epiſcopus tunc tertio conferre poteſt, eò quod patroni non conueniant.

Reſp. 3. Si multi patroni inter ſe ſint diſcordes, is inſtituendus, in quem plures conueniunt, vide Leſſ. *loco cit. d.* 8. Laym. *loco cit.*

ARTICVLVS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum?

Reſp. 1. Vt Beneficium aliquod validè, & licitè obtineatur, requiritur, vt ſit perſona capax, & habilis, hoc eſt, vt ſit Clericus, non illegiti-

Digitized by Google

legitimus (cum quo tamen Epiſcop. diſpenſare poteſt ad Ordines minores, & Beneficium ſimplex, cui Ordo maior non eſt annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinoroſus, vt habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, niſi diſpenſetur, ſcilicet pro Beneficio ſimplici annos 14. (ſufficere tamen decimum quartum inchoatum, docet Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 64. ex Azor. & alijs 5.) pro eo quod Subdiaconatum requirit vigeſimum primum, pro eo quod Diaconatum vigeſimum ſecundum pro eo quod Sacerdotium vigeſimum quartum inchoatum. Colligitur ex Trid. *ſeſſ.* 22. 25. &c. in his tamen, & ſimilibus caſibus multi excuſantur, vel quia illud ius vbique non eſt receptum; vel quia bona fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti vſucapionem, & dominium parit. Ita Leſſ. *d.* 20.

Reſp. 2. Qui recipit Beneficium quodcumque habens annexum Ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi, & ſacrum Ordinem accipiendi intra tempus à iure requiſitum. Laym. *cap.* 14. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 34. *d.* 26. Ratio eſt, quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habilitare tenetur: Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed Parochiam dimittendi, non tantum mortaliter peccat, ſed etiam ipſo iure eſt priuatus, & ad fructuum reſtitutionem tenetur, vt patet ex *c. Commiſſa, §. 7. de elect. in* 6. Quod ſi tamen mutata voluntate, antè finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere poteſt: imò & Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt Vicario ſubſtituto, ſtudijs per ſeptennium vacet.

Dixi 1. *Habens annexum Ordinem ſacrum*: quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſit ſimplex, licet illud acceptet animo fructus lucrandi, & deindè vxorem ducendi, non niſi venialiter peccat, ſi aliàs officio ſuo ſatisfaciat, vt docet Laym. *cap.* 17. Sanch. *7. de mat. d.* 45. Vaſq. Ratio eſt, quia illa peruerſio ordinis non videtur grauis, nec iure vetatur, ideoque ad nullam fructuum reſtitutionem tenetur. Vndè Garzias *p.* 3. *cap.* 4. *num.* 42. talem ab omni culpa excuſat.

Dixi 2. *Voluntatem ſaltem conditionatam*: quia, ſi ex iuſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis minus illi conuenire videatur, poteſt animum mutare, etiamſi Beneficium ſit curatum (v. g. ſi primogenitus familiæ, aut frater vnicus ſine liberis decedat) ſi optimum matrimonium ad conſeruationem familiæ nobilis, vel ad lites graues ſopiendas neceſſarium, offeratur. Ratio eſt, quia non eſt mens Eccleſiæ, ita ad Eccleſiaſticum ſtatum obligare, vt hæc & ſimilia bona impediantur. Laym. *l. c.*

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura beneficia?

Reſp. Plura beneficia poſſidere, non eſt res ſimpliciter intrinſecè

mala, nec omninò indifferens, ſed ſpeciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali iuri repugnans, (ſi talia ſint, quorum vnum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat) niſi iuſta cauſa ex circumſtantia cohoneſtetur. Ita ferè Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 8. *num.* 2. ex D. Thom. Leſſ. Azor. &c. comm. Quia vt docet Trid. *ſeſſ.* 24. pluralitas huiuſmodi magnam inordinationem inuoluit, dum minuitur cultus diuinus Eccleſiæ operarijs, fundator pia intentione, pauperes vtiliores Eccleſiæ ſuſtentatione priuantur. Hinc beneficia diſtinguuntur in incompatibilia primi generis, in quibus accepta pacifica poſſeſſione ſecundi, vacat prius; qualia ſunt plura beneficia curata; item plures dignitates, perſonatus, duo beneficia vniformia ſub eodem tecto: & in incompatibilia ſecundi generis, quæ etſi ſine peccato citrà diſpenſationem obtineri nequeant: primum tamen altero obtento non vacat; qualia ſunt beneficia reliqua reſidentiam poſtulantia, v. g. Canonicatus duo diuerſarum Eccleſiarum, in quibus recepta eſt conſtitutio Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de reform.* vt non liceat vltra tres menſes Canonicis ab Eccleſia abeſſe. Vndè Laym. *cap.* 8. *num.* 6. docet, Canonicatus in Cathedralibus Eccleſijs Germaniæ, quæ ex immemorabili conſuetudine requirunt, tantum reſidentiam medij anni, vel trium menſium, inter compatibilia beneficia numeranda.

Dixi *niſi iuſta cauſa cohoneſtetur*: quia qui per diſpenſationem plura beneficia obtinuit, niſi iuſta cauſa ſubſit, in conſcientia non erit tutus, ſed tenebitur alterum reſignare, vt docet Leſſ. *num.* 124.

Porrò iuſta cauſa diſpenſandi erit, euidens neceſſitas, & vtilitas Eccleſiæ, & quandoque etiam prærogatiuæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, authoritas, virtus, &c. modò caueatur, ne beneficiorum coaceruatio, facta etiam ob prærogatiuam perſonæ ad priuatum tantum, & non ad commune bonum referatur. Imò ſine diſpenſatione plura beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

1. Si vtrumque adeò ſit tenue, vt neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò vtrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

2. Quando Parochia eſt annexa Canonicatui, eique acceſſoria; tunc enim vtrumque per modum vnius poſſidetur, ita tamen vt teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

3. Quando beneficia legitimè ſunt vnita.

4. Quando alius idoneus, & dignus non reperitur.

5. Quando vnum beneficium habetur in Titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo prouideatur. Ita Reg. ex Sylu.

Quæres. An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam?

Reſp. 1. Epiſcopos, Parochos, eoſque qui curatum beneficium habent, iure diuino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent, niſi

maius

maius bonum vrgeat: quia contra rationem eſt, vt hic officium, & fructus, alter onus habeat, Bonac. *t.* 1. *d.* 5. *de obl. beneſ. p.* 1.

Reſp. 2. Ita teneri ad reſidentiam, vt ſi Epiſcopi intra annum vltra tres, & Parochi vltra duos menſes abſque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita, & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita Trid. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 1. Vide Bonac. *loco cit.* Notat autem Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 53. ex Bord. ſupradictam etiam habere locum in Superioribus, ſiue Prælatis regularibus; ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Non excuſantur à reſidentiâ, qui Beneficium habent, de cuius titulo ad huc lis pendet; Neque is, qui nondum Sacerdotio, aut eo ordine, quem Beneficium requirit, initiatus eſt. Neque ille, cuius Eccleſia, aut Beneficium eſt eiuſmodi, vndè omnis, aut maior pars fructuum aliquo modò reſeruata, ad alium peruenerit. Conc. Prou. 5. *tit. de Reſid.* §. *à quo munere; &* §. *ne ille quidem ſtudiorum cauſa abſens, etiamſi facultate à Sede Apoſt. impetratâ, quotidianis diſtributionibus, & tertià quoque parte præbendæ, careat. Ibid.* §. *Itidem.*

Habitent Parochi omninò in ædibus Parochialibus, & ibi cibum capiant, & dormiant. Syn. Diœc. 34. *cap.* 7.

Coadiutor in domo vicinà Prou. 4. *tit. de Paroch.* §. *Parochum.*

In ædibus, in quibus Rectores, & laici ex facultate ſimul habitant, non fiant ſaltus, comœdiæ, neque ſpectacula. Prou. 2. *tit.* 2. *decr.* 34.

In ædibus Eccleſiaſticis interdicuntur Bombices. Syn. Diœc. 33. *d.* 3.

Reſp. 3. Qui in Eccleſijs Cathedralibus, vel Collegiatis, obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum vltra 3. menſes abſint, primo anno media parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, priuandos. Quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ, non latæ, vt conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 10.

Habitent in ædibus Canonicalibus, ſi commodè poſſunt. Ex Conc. Prou. 1. *tit. de Cleric. ædib.* §. *Canonici.*

Ibi cibum capiant, & dormiant, aliter non habeatur prò reſidente. Syn. Diœc. 3. *decr.* 39.

Pernoctans extrà ædes Canonicales non probatà causà ab Epiſcopo vnius diei diſtributionibus mulctetur. Conc. Prou. 3. *tit. de ijs quæ pertinent ad Cler. honeſt.* §. *qui in ædibus.*

Quæcunque fœmina excludatur ab his ædibus, niſi aliud concedat Epiſcopus Prou. 1. *tit. de Cler. ædibus.*

Reſp. 4. Cauſas à reſidentia excuſantes eſſe. 1. Doctionem Theologiæ, vel Iuris Canonici: neque ad hoc licentiam Prælati, aut Epiſcopi requiri; requiri autem ad doctiones literarum humaniorum, & Philoſophiæ, niſi contrarium habeat conſuetudo. 2. Studium Theologiæ.

giæ, vel Iuris Canonici: id enim per 5. annos etiam excuſat. 3. Obſequium Papæ, vel Epiſcopi, ad Eccleſiæ vtilitatem. 4. Licentiam legitimam, ex quauis alia iuſta cauſa. 6. Honeſtam conſuetudinem, vbi diſpoſitio Concilij non eſt recepta, vide Bonac. *loco cit.*

Reſp. 5. Qui abſque iuſta cauſa abeſt, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad reſtitutionem fructuum, ſi officio ſatisfecerit, niſi ad eam condemnetur, vel niſi id aliquo Iure ſit expreſſum.

Reſp. 6. Eos, qui ex legitima cauſa abſunt, non lucrari diſtributiones, iuxta Trid. niſi tamen abſint ad curanda negotia Eccleſiæ, ex commiſſione Capituli vel omninò inuoluntariè, ob morbum, captiuitatem, iniuſtam excommunicationem, &c. vide Liſſ. *l. 2. cap. 34. d. 29.*

Non gaudeant diſtributionibus, qui infirmitate, vel manifeſtà Eccleſia vtilitate impediuntur, ſi antea non impediti à Choro abeſſe ſolebant. Conc. Prov. 5. tit. qua ad diſtrib. §. neque diſtrib.

ARTICVLVS V.

Quibus modis Beneficia amittantur?

Reſpondeo 1. Beneficia quatuor modis amittuntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex diſpoſitione iuris: idque vel propter alterius Beneficij incompoſſibilis conſecutionem, vel per profeſſionem religioſam, vel per contractum matrimonij, vel per commiſſionem criminis (v. g. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ ſæpius exercitæ (cui amiſſio Beneficij ipſo facto eſt annexa, vt v. apud Leſſ. *l. 2. c. 34. d. 34.* 3. Per ſententiam Iudicis. 4. Per liberam reſignationem de qua.

Reſpond. 2. Reſignatio eſt ſpontanea proprij beneficij dimiſſio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Eſtque duplex, ſcilicet *tacita*, quæ fit ex iuris diſpoſitione, vt dum quis Religionem profitetur; & *expreſſa*, quæ rurſus eſt duplex, ſcilicet *Pura*, quæ fit ſine conditione, & pacto appoſito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre poteſt, & *Conditionata*, ſeu in fauorem: eaque vel eſt *Simplex* in fauorem, vt quando fit abſque reſeruatione; vel eſt *qualificata*, quando ſcilicet fit reſeruato ſibi iure regreſſus, vel penſione, vel fructibus aliquibus, quæ ob ſimoniam iuris humani, nonniſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamuis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manibus faciendam, cum alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod iura Canonica deteſtantur probabile tamen eſt, in manus Ordinarij fieri poſſe, eò quod permutatio in eius manibus fieri poſſit. Idque à fortiori verum eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio: quamuis addita deprecatione, vt perſonæ certè conferatur. Idque obſeruari poteſt, vbi non eſt recepta Bulla Pij V. quamlibet perſonæ ſucceſſuræ

ceſſare deſignationem prohibens, quam citat Laym. hic *cap. 17.*

Porrò vt reſignatio conditionata valida ſit requiritur. 1. Vt Beneficium ſit reſignantis, cum reſignatio ſit iuris ſui dimiſſio. 2. Vt fiat liberè. 3. Vt fiat in manibus eius, qui poteſt admittere ſcilicet Pontificis, Ordinarij, Collatoris, vel Inſtitutoris, iuxta dicta, 4. Vt acceptetur à Prælato, in cuius manibus fit: quia ſine acceptatione ius ſuum reſignans non perdit 5. Vt conferatur illi, in cuius fauorem cum clauſula conſueta, *non aliter, nec aliàs* eſt reſignatum. 6. Vt is, cui confertur, acceptet; aliàs enim reſignans non perdit beneficium, propter clauſulam, *non aliter* 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel Electorum, prout beneficium eſt patronatum vel electiuum. 8. Si reſignans ſit infirmus, vt à reſignatione ſuperuiuat 20. dies: aliàs enim per obitum vacare cenſebitur. 9. Vt ſi reſignatio fiat in curia Romana, intrà 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco beneficij publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cœpit poſſeſſionem, beneficium vacare cenſebitur. Leſſ. & Laym. *cap. 17.*

Reſp. 3. Permutatio beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit cum duo beneficiati, vnum vel plura ſua beneficia, Pontifici non reſeruata in manus Ordinarij, alteriuſue Epiſcopali auctoritate præditi, reſignant, cum conditione, vt is poſtea viciſſim alteri alterius beneficiũ conferat. Quod quandoque Epiſc. inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat; vocatis tamen ijs quorum intereſt, ſcilicet Patrono, & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in fauorem, vide Leſſ. *cap.* 31. *d.* 35. *&* 36. Laym. *cap.* 17. Bonac. *de ſimon. d.* 1. *quæſt.* 4. *§.* 12.

Quæres 1. An licitæ ſint permutationes coram Ordinarijs, in menſibus reſeruatis per concordata Germaniæ? Reſp. Affirmatiuè, quia per reſeruationem concordatorum; non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quam Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres 2. An licitum ſit permutare beneficia, compenſata fructuum æqualitate?

Reſp. 1. Non licere, ſi beneficium copioſius, non ſeparatis prouentibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio eſt, quia exceſſus ille, eo ipſo quò manet annexus titulo, eſt debitus titulo, ideòque pro eo nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp. 2. Poſſe peti compenſationem, ob huiuſmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubit, ſpoliando ſe prouentibus ſui beneficij, ideòque talis compenſatio non eſt pretium beneficij, aut prouentuum annexorum, ſed conditio, vt ſe indemnem ſeruet, ſine qua conditione nollet ſe ſpoliare.

Digitized by Google

Reſp. 3. Iura prouentuum poſſe ſeparari à titulis, & primò nudos titulos, deindè alio contractu iura prouentuum, vtpotè temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, idque authoritate ſolius Papæ, vide Leſſ. *loco cit.* §. 12. *num.* 11.

Quæres 3. An licitè permutetur beneficium, hac lege, vt expenſæ litis, vel Bullarum, refundentur per recipientem? Reſp. Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiua permutationis, ſine qua actus non fuerit futurus. Idem de ſimili reſignatione affirmarem, vide Leſſ. *loco cit.* Bon. *loco cit. num.* 9.

ARTICVLVS VI.

Quid, & quotuplex ſit penſio?

Reſp. Penſio eſt ius percipiendi fructus ex alieno beneficio. Eſtque triplex. 1. *Temporalis*, quæ datur propter miniſterium temporale, v. g. Cantori, Æditui, Patrono, & Defenſori Eccleſiæ. 2. *Spiritualis*, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, vt quæ datur Concionatori, Coadiutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. *Media*, quæ fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen Officio ſpirituali, vt quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur cauſa reſignationis, & litis componendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis tantùm datur.

Porrò circa penſiones Laym. *cap.* 18. & Leſſ. 34. docent hæc. 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papæ: id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſarijs, *v. g.* propter paupertatem, & ſenium reſignantis vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita vt beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio; talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum Patroni, vt quidam volunt, quia id nullo iure ſtatutum eſt. Neque vllum fit præiudicium per impoſitionem penſionis, cum is fructus non percipiat ex beneficio, ſed tantùm habeat ius inſtituendi, & præſentandi, quod ei non adimitur. 4. Penſionarius poſt conſtitutionem Pij V. vbi ea eſt recepta, tenetur recitare Officium B. V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte Penſionarij; ſicut vſusfructus morte vſufructuarij. Poſſet tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione, & redemptione penſionis, vide Layman, *cap.* 18. & Leſſius *l.* 3. *cap.* 35. *d.* 22. Bonac. *loco cit.* §. 33.

DVBIVM

DVBIVM II.

De Horis Canonicis.

ARTICVLVS I.

Qui obligentur ad Horas?

Reſp. 1. Clerici maiorum Ordinum etiam ſuſpenſi, excommunicati, degradati tenentur, tum iure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſiæ.

Dixi, *maiorum ordinum*: quia minorum, non tantùm non ad Horas, ſed neque ad pſalmum Miſerere tenentur, quem vel ſimile quid, cum Epiſcopus primam tonſuram conferens iniungit, non videtur obligare, niſi vt, vel tantùm fiat aliquoties, vel per modum conſilij, Leſſ. *l. 2. cap. 37. d. 9.* Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Tenetur ad Horas, qui cum diſpenſatione Papæ duxit vxorem, niſi in hoc ipſo ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio, vtpotè odioſa, ſtrictè eſt explicanda; & caracterem retinet. Bonac. & Azor. *loco cit. cap. 5.* contra alios.

2. Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus ſuſcepti: & quidem ad Horas reſpondentes horæ, qua ordinatur. Bonac. *tract. de Horis, quæſt. 1. p. 5.* ex communi.

Reſp. 2. Omnes Religioſi profeſſi, ad Chorum deſtinati vtriuſque ſexus, obligantur ad Horas; idque ex antiqua, & recepta conſuetudine; quam tamen quidam, vt Aragonius, putant non obligare tam ſtrictè; vt peccent mortaliter, ſi bis, terue omittant, & de Monialibus dubitat. Caiet. Medin. Armil. Dian. *tr. 12. R. 17.* imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, abſolutè, ſed nimis laxè, docet Petrus Marcha, apud Dian. *p. 9. t. 6. R. 7.* contra aliorum communem, & veram ſententiam, quæ docet, teneri ſecundum ſuas Regulas, & conſuetudines. Bonac. *quæſt. 2. p. 2. num. 5.* ex Azor. Leſſ. Maldero. Vndè reſolues.

1. Non tenentur ad Horas. 1. Nouitij. 2. Conuerſi. 3. Religioſi Societatis Ieſu, Militares, Hoſpitalarij, & cæteri Choro non deſtinati. Trull. *loco cit. cap. 7. d. 12. §. 1. num. 5.*

2. Is qui ex vna Religione tranſit in aliam, in qua non eſt hæc conſuetudo, non tenetur, quia conſuetudo non obligat, vbi non eſt recepta. Ita Suar. & Laym. idem dic de Religioſo eiecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò viuendi extra Monaſterium, quia etſi maneat Religioſus, non tamen Regularis. Ita probabiliter Sotus, Sanchez, Bonac. *d. 1. quæſt. 2. num. 4 &c.* contra Suar.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 3. Beneficiati, quotquot habent ius in re, & plenum dominium beneficij ſi fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas, Leſſ. & Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 4. ex communi, & Conc. Lateranenſi ſub Leone X. Ratio eſt, quia beneficium datur propter officium. Vndè reſolues.

1. Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem, nec ſi ſine ſua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 4. *num.* 3. quia non habent beneficium ſecundùm omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. Trull. *loco cit.*

2. Tenetur is, qui etſi (ſiue ſine, ſiue cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. Bonac. *d.* 1. *quæſt.* 6. *p.* 3.

3. Tenentur ij, qui primo, aut etiam ſecundo anno, non percipiunt fructus, eo quod aſſignentur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo; quia etiam ipſi mortui fruentur eodem priuilegio, & ſic pro tota vita ſatiſfaciunt fabricæ Bon. *p.* 4. *num.* 22. Laym. *cap.* 5. Suar. Reg. &c. Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis, & negat Leſſ. cum Caiet. ſe talem damnaturum, eo quod vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ, Laym. *loco cit.* Pal. Truſſ. *d.* 13. §. 3.

4. Tenentur & ij, qui habent beneficium tenue, octo v. g. vel decem aureorum; quia iura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt ſicut ijs, qui ſunt in maioribus ordinibus. Ita probabiliter Sylu. Azor. Suar. Pal. Bon. *d.* 1. *quæſt.* 2. *p.* 4. *num.* 17. & commun. contra Sotum, Leſſ. Rodriq. & Dian. *R. p.* Mald. qui dicunt, ſi habet beneficium tam tenue, vt tertiam partem mediocris ſuſtentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri, vide Dian. *loco cit.* Eſcob. *t.* 5. *Exod.* 6. *cap.* 13. quorum ſententiam non damno, vide Trull. *l.* 1. *cap.* 7. *d.* 12. §. 3. vbi notat eum qui habet pura beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat teneri ad Horas.

5. Non excuſatur, qui primis annis parum recipit, eo quod fructus expendat in ſubſtitutum, quia Horarum onus beneficio annexum eſt, & perſonale, cum quo ſpontè acceptatur. Bonac. *loco cit.* ex Azor. Vaſq. Filliuc. &c.

6. Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum, percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas; ſecus, ſi percipiat pater: hic verò ad reſtitutionem obligatur. Laym. *cap.* 5. *num.* 2. ex Leſſ. *l.* 2. *cap.* 31. *d.* 3.

7. Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia, vel diſpenſatione, ideóque fructus non recipit, non teneri ad Horas: quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam. Trull. *l.* 1. *cap.* 7. *d.* 13. §. 3. ex Sanc. &c.

8. Non tenentur qui habent præſtimonia, (quæ ſolent dari adoleſcentib.

ſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eo quod non ſint propriè dicta beneficia. Ita Med. Garzias, & Leſſ. contra Nau. Sotum, & Rodriq. recté tamen monet Laym. *cap. 5. num.* 6. conſiderandam rationem præſtimoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit eſſe beneficia Eccleſiaſtica proindèque obligáre ad Horas, ſecus, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarij, cum penſiones non ſint propriè dicta beneficia, vt *dubio prac.* videri poteſt. Quod limitat Eſcob. *t.* 5, *Ex*, 6. *cap.* 4. ex Palao, ſi fruantur penſione, ob ſæcularia obſequia; ſecus, ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadiutor, ſi non adminiſtrat, quia obligatio tenet proprietarium. Pal. Eſcob. *loco cit.* vide Laym. *cap.* 5. *num.* 9.

9. Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat vnica recitatione Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes; quot ſunt beneficia ſeu Patroni beneficiorum; quia par eſt omnium ratio. Bon. Trull. *l.c.n.*27.

XXI. *Habens Capellaniam collatiuam, aut quoduis aliud Beneficium Eccleſiaſticum ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet. Alex. VII. 27. Septemb.* 1665. *damnauit.*

XXXV. *Vnico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto prò die præſenti, & craſtino. Idem Pont, die* 18, *Martij* 1666. *damnauit.*

ARTICVLVS II.

Quanta ſit hæc obligatio?

Reſp. 1. Eſt tanta, vt peccet mortaliter, quiſquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita communiter omnes, contra Angelum *V. Hora*, & Richardum, qui dicunt non eſſe mortale, niſi quis habeat conſuetudinem omittendi: quam ſententiam Leſſ. non audet dicere probabilem, quod ſit contra torrentem Doctorum. Ratio eſt, quia violat præceptum in re graui pertinente ad virtutem Religionis. Ex dictis reſoluuntur hi Caſus.

1. Non eſt mortale, omittere vnum pſalmum, lectionem, vel quid ſimile, vt habet communis contra Nauarr. Nec tertiam partem paruæ Horæ, contra Azor. & Mald. quia non cenſetur pars notabilis. Talem autem dicit Palaus *l.* 1. *p.* 5. eſſe, quod eſt æquale vni paruæ Horæ. Sanch. *in ſum. t.* 1, *l.* 1. *cap.* 18. *nu.* 8. dicit tres lectiones cum reſponſorijs, in feriali Officio eſſe materiam paruam. In paruis Horis, dicit Fern. Fill. & Laym. dimidium, eſſe notabilem quantitatem, v. Eſcob. *loco cit. cap.* 13. *num.* 107. vbi docet, vnam paruam Horam non eſſe partem notabilem, reſpectu totius Officij, quod per modum vnius eſt præceptum. Verùm hoc merito reijcitur ab alijs.

2. Eſt mortale, ſi omittas vel vnam integram ex Horis, (quarum

ſunt

ſunt ſeptem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex breuioribus (vt docet Fern. Regin. Filliuc. Suar. Laym. contra Bonac. & Leſſ.) vel ex Matutino 9. Lectiones cum reſponſorijs, vt Sanc. 1. *mor. cap.* 18. aut partem æquiualentem Horæ vni minimæ, vt Suar. *de Rel. t.* 2. *l.* 4. *cap.* 25. & Gauantus, vel vt alij, vnum Nocturnum, vide Bonac. *d.* 1. *quaſt.* 5. *p.* 1. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 26. & 41.

3. Siue omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) ſit vnum numero peccatum, vt vult Bonac. ſiue ſint plura formaliter, vt docet Leſſ. ſiue vnum multiplex, vt Suarez ſiue vnum pluribus æquiualens, vt Fill. loquitur, probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum, quot Horæ ſint omiſſæ: eo quod ſit circumſtantia tenens ſe ex parte obiecti, & conſtituens actum in ratione ſua indiuiduali. Bonac. *loco cit. num.* 9. Leſſ. Suar. Fill.

Reſp. 2. Tanta eſt obligatio, vt inducat ei onus reſtitutionis fructuum, pro rata omiſſionis Officij, qui titulo beneficij ad Horas tenetur, ſi elapſis ſex menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (ijs enim etſi grauiter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter Officium non recitauerit. Patet ex Conc. Later. ſub Leon X. Sed quia dubium fuit vtrum hoc Conc. eſſet receptum, Pius V. Bullam ædidit, quæ eſt apud Nauarr. *cap.* 25. qua hoc decretum confirmat, ac declarat ſic, vt qui vno die totum Officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v. g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur prò vno die reſtituere vnum florenum, qui autem omiſerit Matutinum tantum mediam partem fructuum vnius diei: qui reliquas Horas, etiam mediam partem; qui verò vnam ex illis, ſextam partem. Eaque reſtitutio facienda eſt, vel fabricæ, vel pauperibus. Laym. Fill. Bon. *d.* 1. *quaſt.* 5. *p.* 2. *&c.* contra de la Cruz, & Lopez apud Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 34. qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10. dies tantum omittat, non teneri ad reſtitutionem, eo quod ſit ſeruus liberaliſſimi Domini, qui multò minus quam Domini temporales, ad pauca attendat. Vndè reſolues.

1. Clerici maiorum Ordinum qui ſolo titulo Ordinis, & quotquot alio titulo, quam Beneficij, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam reſtitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi Officium. Bon. *l. c. p.* 2. *n.* 3.

2. Nec ij obligantur, qui ex naturali obliuione, iuſto impedimento, bona fide, inuincibili ignorantia, aut aliter abſque culpa omiſerunt. Ratio eſt, quia in conſcientia non debetur pœna, vbi non eſt culpa. Leſſ. Suar. Bon. *n.* 4.

3. Valdè probabile eſt, quod qui alia onera habent, quam precum, v. g. Paſtores, Epiſcopi, &c. omittentes Horas, poſſint retinere maio-

Digitized by Google

rem partem fructuum iſtius diei, ratione dictorum onerum; ſufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum; eò quod tantùm obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpondentium oneri Diuini Officij. Nau. Fill. Bon. *p.* 3. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 8. citans alios multos.

4. Si talis Paſtor habeat tenues redditus ad ſuſtentationem, videtur ad nihil obligandus, cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. Laym. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 5. Imò Dian. *p.* 2. *t.* 12. *Reſ.* 9. & Mald. *tr.* 10. *c.* 2. *dub.* 7. dicunt eum, qui habet beneficium valdè tenuè, v.g. cuius redditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

5. Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus amicis, vel alijs, vel ipſi etiam Beneficiato ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domus, vel meliorandos agros beneficij: quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud Suar. & Bonac. Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro defunctis, alijſque precibus, vt v. Bon. *l. c. p.* 4. & ſic etiam per alium, ſeu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, ſatisfieri poſſe docet Quintan. *t.* 8. *ſ.* 6. Nec continuò damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel v.g. vel bis in anno omiſit, etſi nihil reſtituat, docent Sot. Med. Fill. *c.* 10. *num.* 316. *&* 317.

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur reſtituere, ſiue erogare in vſus pios, impendit in alios, quam vel in pauperes, vel fabricam beneficij, non ſatisfecit (ſecundùm ius commune, vbi Concilium Lateranenſe, vel Bulla Pij V. eſt recepta) obligationi ſuæ, niſi aliud ferat conſuetudo, vel ſtatutum alicubi receptum: quia diſertè præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficij, v. Bon. *q.* 2. *p.* 2. *&* 4.

7. Poſſe aliquando beneficiatum excuſari à reſtitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expenſæ (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios vſus pios, cenſet Dian. *p.* 3. *R.* 57. ex Laym. *l.* 3. *ſ.* 5. *t.* 2. *c.* 12. *n.* 9. eſſe probabile: tum quod quidam Authores ita ſentiant: tum quod videatur eſſe virtualis intentio omnium dantium eleemoſynas, ſatisfacere per illas omnibus obligationibus, quas ſuis peccatis contraxerunt: tum quod leges Eccleſiaſticæ benignè debeant explicari. Addit Ioann. de Salas, *de leg. d.* 15. *ſ.* 2. *n.* 27. Vaſq. Si Canonicus groſſam, ſeu corpus ſui Canonicatus verè, & abſolutè lucretur, prius quam omittat officium, non teneri ad reſtitutionem, propter omiſſionem ſequentem, eo quod pœna non ſit, vt fructus iam ſuos factos reſtituat, ſed vt fructus non faciat ſuos. Sic ille apud Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 8. vt infrà *art.* 4. §. 6. *in fine.*

XXXIII. *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficij fecerit.* *Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

Digitized by Google

8. Vbi Bulla Pij V. non eſt recepta poteſt videri probabile, beneficiatum ad dictam reſtitutionem non obligari, vt habet Sylu. *V. Cleric.*

XX. *Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiarijs non recitantibus, non debetur in conſcientia antè ſententiam declaratoriam Iudicis, eo quod ſit pœna. Alex. VII. 27. Septembris 1665. damnauit.*

Si aliquo prætextu, aut à Capitulo, aut eorum ſingulis Canonico non interceſſenti Choro diſtributiones dari, donari, remitti contigerit, ne illas quiſquam accipiat, acceptas non ſuas faciat, reſtituere cogatur. Conc. Prou. 4. tit. de diſtrib. §. ſi verò.

ARTICVLVS III.

Quæ excuſent à recitatione Horarum?

Reſp. Hæc ſequentia. 1. Infirmitas grauis, v. g. dolor notabilis capitis, ita vt ſine incommodo, vel incremento morbi, legi non poſſint. Dixi, *grauis*, quia leuis, v. g. dolor ſtomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excuſat, cum toto die non affligat. Ita Nau. Fill Laym. Bonac. *d. 1. q. 6. p. 1.* Porrò taliter excuſatus non tenetur, vt quidam volunt, audire alium legentem, nec alium ſubſtituere, vt habet Fill. & Sà, *V. Hora*; ſi tamen commodè poteſt, & ſolet legere cum ſotio, tenetur, vt habet Leſſ. & Bon. v. Dian. *p. 2. t. 12. Reſ. 43.*

2. Iuſtum impedimentum, v. g. metus proditionis, inter Hæreticos. Item grauis vel repentina occupatio, vel opera charitatis maioris momenti, quàm Horæ, quæ ſine ſcandalo, vel graui incommodo tuo, vel alterius omitti non poſſint. Quo modo etſi Concionatores, vel Confeſſarij aliquando excuſari poſſint, Idque ex benigna Eccleſiæ intentione, vt docent Sylu. Suar. & Lay. &c. tenentur tamen anticipare; ſi poſſint, v.g. ſi manè præuideas, te tota die confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſint. Ita ex Suar. & Azor. Bon. *l. c. p. 2. n. 1. & 2. &c.* communiter.

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui non teneri te repetere, quod neglexiſti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros neceſſarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam præuidendo; vel alia in Choro neceſſaria peragendo, occupatus fuiſti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad Officij celebritatem pertinente, occupatur, videtur ſupplere, & non tantùm ſuo, ſed etiam aliorum miniſtrantium nomine, recitare aut canere. Ita Laym. *l 4. tr. 1. c. 5. n. 7.* Henriqu. Sylu. Azor. Sot. Molf. Naldus, Arag. Reg. citati à Dian. *p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo, qui Choro organis muſicis, alternis verſibus reſpondet, dicunt Nau. Sanch. Arag. & Rodriq. apud Laym. *l. c.* ſcilicet eum non eſſe obligatum, vt

etiam voce proferat: ſed negat Eſcob. *t.* 5. *E.* 6. v. Trull. *d.* 16.

3. Cæcitas, Bon. *p.* 2. *n.* 4. &c. communiter.

4. Carentia Breuiarij inculpata. Quod ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum Officium, vel vnam Horam, teneris. Si verò tantùm ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit Fill. *t.* 2. *tr.* 21. *c.* 9. *n.* 287. citans Nau. & Suar. item Eſcob. *E.* 6. *n.* 149. probabile eſſe, non teneri: quia pſalmi vt ſic, non ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit Garz. *de Beneſ. t.* 1. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 221. Nald. *in* 2.2. *t.* 10. *c.* 2. *d.* 5. & Ioann. Sanc. *in ſelect. d.* 15. *n.* 1. citati à Dianeo quod lectiones, & capitula ſint pars (licet minor) maximè principalis, ita vt abſque illis, non ſit Officium Canonicum. Idem concedit Sanch. *l.* 1. *c.* 19. in Matutino feſti duplicis, vel ſemiduplicis, v. Bon. *p.* 2. *n.* 6. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 30. *&* 43. Verùm hæc probare non auſim, ſed potiùs quod docet Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 2. impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique ſi quis careret Breuiario, quod vti ſolet, v. g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere poteſt: quia per vtrumuis impletur ſubſtantia præcepti. Creuſ. Eſcob. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 25.

LIV. *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad ſe minorem. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

5. Diſpenſatio, quam ſine cauſa, ſolus Papa dat validè: cum cauſa Epiſcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit vxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum; contra Bon. & Azor. docet Sanch. *de matr. l.* 8. *d.* 8. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 34.

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſeruandæ. 1. Vt recitentur iuxta præſcriptum Breuiarij Romani, iuſſu Pij V. æditi, ſaltem publicè. *Excipe addictos Eccleſiæ Ambroſianæ, qui tenentur ritu Ambroſiano recitare horas Canonicas.* Ex Syn. Diœc. 2. *decr.* 5. *§. cum Officij.* *&* ex Syn. 35. *decr.* 22. *ſub pœnà Archiep. arbitrarià, & priuationis quotidianæ diſtributionis, ſi fuerint Canonici, vel Choro addicti.* Excipe Religioſos, qui habent peculiare Breuiarium Ordinis; & Eccleſias, quæ 200. annis ante inſtitutionem Breuiarij per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt. Priuatim tamen omnibus etiam Regularibus probabile eſt, licere ex conſuetudine, vti Romano, vt docet Leſſ. *cap.* 37. *d.* 12. Rodriqu. & Sà *V. Hora*. Bonac. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 1. Adde, quod qui eo vtitur, ne quidem in Choro obligetur ab Pſalmos Pænitentiales,

Gradua-

Digitized by Google

Graduales, Officium defunctorum (excepto die animarum.) Officium tamen B. V. in Choro recitari debet, vbi eſt conſuetudo. Ita Fill. & Bon. ex Bulla Pij V. & Clem. VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum; tum quia ſunt pars Officij eo die; tum quia peculiaris de ea re eſt conſtitutio. Ita Bon. *l. c.* ex Fill. Etſi contrarium probabile eſſe dicat Dian. *p.* 2. *t.* 42. *R.* 12. ex Vaſq. item Eſcob. *t.* 5. *E.* 6. Quod ſi ex inaduertentia, vel neceſſitate; v. g. quia lectiones de feſto nullas habes, Officium mutes, ita vt dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licet conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium Officium pertinent: ſi verò ſtudio idem mutes: aliud ſentiendum videtur, cum ratio non ſit eadem: Quamquam quod eo caſu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eo quod ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat Eſcob. *t.* 5. *Exod.* 6. *cap.* 5. Dian. *p.* 3. *t.* 12. *R.* 3. Item Caiet. Sylu. Binsfeld. Azor. Val. Leſſ. Filliuc. &c. citati à Bonac. *d.* 1. *quæſt.* 1. *p.* 1. *nu.* 17. & Dian. *loco cit.* contra alios multos, quos citat; & ſequitur Barb. Laym. verò *l.* 4. *t.* 1. *cap.* 5. *n.* 4. cum Suarez limitat, niſi per fraudem multò longius in multò breuius, v. g. Paſchale mutetur: (licet Caram. apud Dian. *p.* 7. *t.* 11. *R.* 6. contra communem ſentiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantùm peccari) aut idem pro libito toto anno dicatur; quia eſt grauis inordinatio; vide Trull. *d.* 14. *num.* 11. vbi docet, eum qui per errorem legit hodiè de Sancto, qui cras v. g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodiè celebretur, nec is hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult Quintanad. *t.* 8. *ſing.* 10. Verùm contrarium rectiùs tenet Villalob eo quod præſtet ſemel, quam bis errare: idq; multis benè confirmat. Card. de Lugo *Reſp. mor. l.* 5 *d.* 3. Similiter eum qui per errorem, vel obliuionem in feſto duplici, vel ſemiduplici non recitauit de proprio, poſſe de eo legere primo die non impedito 9. lectionum Officio; docet item Quintanad. *t.* 8. *ſ.* 9. eſſe probabile. Verum, & hoc meritò reijcit Card. de Lugo *loco cit.* & ipſe Quintan. contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus Horis errauit, (legendo v. g. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem, non debet eum continuare, ſed reliquas Horas legere iuxta Officium eo die currens, vt in ijs ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ vel Communitatis, cuius eſt pars, & obſeruet legem quantum poteſt. Card. de Lugo *loco cit.*

XXXIV. *In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

2. Pronuntiatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Etſi quidem cum ſocio legis (quod rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi

is ad

ſis ad eas non obligetur, nec interius attendat. Bon. *quæſt*. 3. *p*. 2. §. 1.) ea pronuntiatio adhibenda eſt, vt ab eo exaudiri poſſis, eumque audire vicisſim. Sà tamen *V. Hora*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideò aliquid ſcrupuloſè repetendum eſſe: ſi verò ſolus legas, ita legendas eſſe, vt audire teipſum poſſis, docent Regin. & Suar. ſed probabile eſt, id non requiri, cum Eccleſia id non præcipiat, vt docent Azor. *p*. 1. *l*. 10. *cap*. 11. *quæſt*. 4. Bon. & Dian. *Reſ*. 11. admittitque Fill. *t*. 23. *cap*. 3. *num* 117. pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent Officium ſimul, non debet vnus vnum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum Choro, ſiue plures ſint ex vna parte, ſiue pauciores: quia ſic habet vſus, & praxis Eccleſiæ; ſecus eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit vt omnes ab vno recitentur) alijs audientibus. Bon. *d*. 1. *quæſt*. 5. *p*. 2. §. 1. ex Suar. Azor. & Laym. addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria tantum audit, & non recitat, vide Bon. *l. c.* Trull. *d*. 16. *num*. 17.

3. Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa, & abbreuiatione verborum, & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. Bon. *d*. 10. *quæſt*. 3. *p*. 2. §. 1. Ex hoc tamen defectu in publico facilius peccari poteſt mortaliter ratione ſcandali, & ſeuerioris præcepti Eccleſiæ, quam in priuato. Azor. & Filliuc. *t*. 2. *l*. 23. *cap*. 2. Eſcob. Dian. *p*. 2. *t*. 12. *R*. 32. vbi addit. 1. Eum, qui cum tali, qui vltimas ſyllabas abſcindit, recitat Officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere. 2. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem, & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba percipere, & attendere; ordinariè tantum eſſe peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem Officij; niſi adſit contemptus, vel graue ſcandalum, ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu, vide Dian. *loco cit.* Sylu. & Trull. *d*. 15. vbi ex Nauarr. Azor. Leſſ. & Palao, negat ſatiſfacere eos, qui cum ſocijs recitant ita feſtinanter, vt nondum expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipiant, quia pars, quæ anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſant autem ex Nau. Sà, & Suarez, ſurdum qui alios in Choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4. Pronuntiatio continuata vnius Horæ: ſi autem Interruptio notabili tempore, ſine cauſa fiat, erit tamen veniale tantum, vt aiunt. Fern. Lyam. & Leſſ. *d*. 10. quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent. Si iuſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum eſt, etiamſi animo repetendi interrupiſſes; conſilij tamen eſt, ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem

intra trium horarum ſpatium dici poſſe (quod certum videtur, ſi iuſta cauſa concurrat) quia ſecundum quoſdam antiquitus ita fiebat, vt docet Fill *t.* 23. *c.* 6. & Bon. *quæſt* 5. *p.* 3. Eſcob. &c. Addit Quintanad. *t.* 8. *ſ.* 3. lectiones, ſiue tres ſint, ſiue nouem poſſe abſque culpa graui, ſine cauſa, & cum hac abſque vlla culpa diuidi à pſalmodia eiuſdem Matutini. Diuiſio autem Matutini à Laudibus, non dicit interruptionem Officij: vndè priuatim fieri poteſt ſine cauſa. Dian. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 48. ex Bon. Fill. Sanch. &c. Item Trull. *l.* 1. *cap.* 7. *d.* 11.

5. Ne inuertatur ordo Horarum abſque iuſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantum veniale, quia ordo iſte, ſaltem extra chorum, non eſt ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circumſtantia minoris momenti. Quod ſi autem per inaduertentiam, vel ex iuſta cauſa mutes, v. g. vt amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias, nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu necdum dixeris priores; vel ſi inter orandum aduertas te aliquid omiſiſſe, vel priorem Horam, nondum dixiſſe: perges enim, & ſupplebis in fine. Similiter ſi cauſa, vel neceſſitas inſtet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quod ad manus non eſt, vide Bonac. *quæſt.* 3. *p.* 4.

6. Vt niſi iuſta cauſa excuſet, dicantur tempore præfixo à iure, vel conſuetudine: quæ nunc obtinuit: Vt Matutinum, & Laudes, abſoluto Completorio in Eccleſia, hora circiter quarta, & ſecundum Bonac. etiam tertia poſt meridiem dicantur: & hyeme quidem media hora antè ſolis occaſum dici poſſe, ait Fill. ex communi ſententia, cum etiam priuilegium quibuſdam concedatur, vt hora antè occaſum dicant. Quod tamen non eſt ſignum, id ſine priuilegio fieri non poſſe, quia talia ſæpè dantur ad tollendos ſcrupulos, & dubia, quæ ſequuntur ex varietate opinionum. Iuxta eandem ſententiam non peccabit, ait Bonac. qui Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam duabus vel tribus horis poſt ortum ſolis dicit: tum quia eſt moderata, & conſueta poſtpoſitio: tum quia tempus à iure præſcriptum magnam latitudinem, teſte conſuetudine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſperum differre, vel antè prandium ſine cauſa Veſperas, & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inuerſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt priuatim poſt prandium, cum rubrica Breuiarij feria IV. Cinerum non imponat præceptum. Nauar. Sanch. Trull. *d.* 18. *n.* 6.

Dixi, *ſine cauſa*: quia ſi iter, aliaue cauſa vrgeat ſecundum Caiet. & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, vſque ad Veſperas incluſiuè. Denique ad vitandum mortale ſufficit dici omnes à media nocte, vſque ad alteram mediam noctem; præterquam quod Matutinum pridiè poſſit anticipari. Quod ſi intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccauit quidem, non tamen tenetur poſtmodum dicere: quia ſunt

onus

onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundum quoſdam, reſtitutionem ſubterfugere, eò quod rependas æquale. Moifeſ. 3. t. 2. item Maior. Palud. Ledeſma, &c. apud Henriq. l. 13. cap. 13. Bonac. d. 1. quæſt. 5. p. 2. num. 5. vbi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem, citatque pro ea Suar. & Fill. ſed malè, quia hi loquuntur tantum de primo medio anno: vel ſpectato ſolo iure naturæ, & ſecluſo iure poſitiuo. Expreſsè autem, eam ſequitur Quintanad. t. 8. ſ. 6. vocatque veriorem contrariam. Vide etiam Dian. p. 2. t. 12. R. 24.

7. Vt deuotè, & cum attentione interna, virtuali ſaltem, recitentur, ſiue ad Deum ſit, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue, vt ait Caiet. ad verba ſolum. Quam poſtremam ſufficere, rectè notat Leſſ. ſuppoſito tamen animo orandi, & vacandi Deo. Vndè attentionem confuſam ſaltem ad Deum; & ad verba includit, cum alioqui attentio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter contra Nauar. Sylu. & Con. qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantum externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licet animo voluntariè inter ea diſtraharis. Quæ ſententia, ſecundum Laym. & Leſſ. non eſt improbabilis; & vtilis, tum ſcrupuloſis, tum confeſſarijs, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum, partim ob Doctorum authoritatem, partim quod hoc præcepto tantum materiales quædam preces, earumque externa pronuntiatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcipi videantur; deuotio verò tanquam finis præcepti extrinſecus ad eius ſubſtantiam non pertineat. Verum noſtra ſententia eſt communior, & probabilior. Et probatur: ſine oratione enim interna, nulla eſt oratio; ergo hoc ipſo, quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, vt ſunt neceſſarij ad actus externos debitè præſtandos, vt ſunt actus virtutis. Quo modo cum poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem*: etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam Bon. & alij communiter dicunt manare ex actuali, quandiù non reuocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Vndè licet inuoluntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis Officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſione, & propoſito, opus conſuetum faciendi, recites, vide Bon. d. 1. quæſt. 3. p. 3. Ex dictis reſolues.

1. Is qui dubitat ob euagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi

probabilem coniecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere, vel quia ſe reperit in fine, v. g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libro, vel memoria, cæteroqui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit, ſi non repetat, ad vitandas anxias ſolicitudines, & ſcrupulos, & vt totum Officium ſine perturbatione decurratur. Ita Binsfeld. *cap.* 11. *d.* 13 Laym. *cap.* 5.

2. Qui ſpontè diſtractus nullam harum attentionum habuit, grauiter peccauit, teneturq; ſecundum ſententiam communem, Horas repetere, nec fructus facit ſuos: quia non fecit opus præceptum quod erat, vt deuotè oraret. Sotus, Nauar. Reginald. Fern. Suar. Bon. & Trull. *l.* 1. *cap.* 7. *d.* 17. vbi ex Nauar. addit non excuſari à mortali eum, qui recitationem Horarum ita differt, vel ita ſe componit, vt aduertat ſe ſomno præoccupandum, v. g. ſi Completorium veſperi reſeruet dicendum in lecto, ſciens ſe tunc ſomno ſolere obrui. Quidam tamen Doctores paulò ante citati negant, eo caſu neceſſariam eſſe repetitionem: eò quod ſubſtantia operis ſit impleta, abſque circumſtantia deuotionis. Multòque magis ac probabilius iidem negant, obligationem reſtitutionis; eò quod ad illam tantum teneantur, qui Officium omiſerunt, non qui diſtractè dixerunt, vide Bonac. *loco cit.* Leſſ. Laym. & Dian. *t. de Horis, R.* 1. *&* 2. Eſcob. *t.* 5. *Exod.* 4. *cap. vlt. num.* 62.

3. Cum recitatione Officij coniungere actiones quæ notabiliter non impediunt, (v. g. induendi, abluendi,) veniale eſt, ſi fiat ſine cauſa; aliàs nullum. Eſcob. *loco cit. cap.* 7. Qui vero aduertenter occupat ſe aliqua re incompoſſibili cum attentione interna, v. g. in ſcriptione, lectione, &c. grauiter peccat, & præcepto non ſatisfacit; atque adeò tenetur repetere. Nauarr. Suarez, Bonac. Trull. *loco cit.*

DVBIVM III.

Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum Beneficiorum?

Reſp. 1. Clerici Beneficiarij, quoad eam partem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem, & decentiam ſtatus, ita fiunt domini, vt de iis poſſint liberè diſponere. Vbi rectè notat Nauar. hanc congruitatem, & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus: proindeque, ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400. ſummum 500. Clericus autem infimo viuat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita comm. quia id acquiſiuit vt ſtipendium ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. 2. Probabilius etiam eſt, contra Nauar. & multos Canoniſtas, Beneficiarios non regulares, ſecus enim eſt de Regularibus, vt ait Card. de Lugo *t.* 1. *d.* 4. *ſ.* 1. *num.* 2. abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum pro-

Digitized by Google

prouentuum, ideòque etſi in profanos vſus expendant, non teneri ad reſtitutionem. Eſt communiter inter recentiores, apud Binsfeld. Mald. & Bonac. *d.* 4. *p.* 1. ex S. Thom. Sot. Mol. &c. tum quia fructus faciunt ſuos, vt ſupponit Trid. *ſ.* 24. *cap.* 12. tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre, extra pios vſus, omneſque eorum donationes, & contractus eſſent inualidi, & vt tales à Iudice declarandi, & bona Eccleſiæ reſtituenda: quod cum nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum. Card. de Lugo *d.* 4. *num.* 1. Quo non obſtante teneri eos ad bona Eccleſiaſtica, congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios vſus, tam eſt communis ſententia, vt Card. de Lugo *d.* 4. *nu.* 10. dicat nimis ſingularem eſſe ſententiam Petri Hurt. & Dian. dicentium, eos ſatisfacere, (ſi ſeclusis grauibus neceſſitatibus) erogent in communibus neceſſitatibus, quartam partem reddituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidium eius quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt, vide Card. de Lugo *loco cit.* vbi plurimis pro ſe citatis Auth. oſtendit Tolet. Molin. & Bonac. malè citari pro contraria ſententia; imò ipſoſmet Hurt. & Dian. in ea non perſtitiſſe, atque nulla vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique ſuam multis probat, præſertim ex Trid. *ſ.* 21. *cap.* 5. *de ref.* oſtenditque, iſtam obligationem naſci ex iure, non tantum humano, ſed etiam diuino naturali. Vide etiam Bon. *loco cit. p.* 2. Porrò congrua ſuſtentatio Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, ad ſtatus, & familiæ ſuſtentationem, ſecundum conditionem ſtatus, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in quo habitat. Bon. *l. c.* Mol. Laym. Card. de Lugo &c. Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Congrua ſuſtentatio non eſt æqualis reſpectu omnium, quia plus requirit Epiſcopus, quam Decanus: Decanus, quam Canonicus; Canonicus in Eccleſia principali, quam Parochus, Debilis, & tener, quam robuſtus, & valens: & quod ſufficit in vno loco, non ſufficit in alio. Quapropter attendi debet ad vſum aliorum timoratæ conſcientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obſtat quod beneficiarius emerſerit ex humili, quo minus poſſit ſtatui ſuo conuenientes ſumptus facere, vt ex Molin. docet Card. de Lugo *loco cit.* vide Bonac *loco cit. num.* 8.

2. Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur debita hoſpitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericus à Trid.) ſed etiam Vrbanos. Card. de Lugo *num.* 66.

3. Debita, quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione, vel ob piam cauſam, poteſt ſoluere ex redditibus Eccleſiaſticis, non item, quæ contraxit antè beneficium obtentum, niſi ſit pauper. *Ibid. nu.* 67.

4. Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis licitè in ſtudijs alere ſuos conſanguineos, ſi aliundè non habent: eò quod parentes vel nolint, vel non poſſint alere in ſtudijs. *Ibid.* & Bonac. *p.* 2. *num.* 13.

5. Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios ex fructibus beneficij

dotare licet, ſi aliundè non poteſt: quia naturali iure debet illis alimenta, in quorum locum ſuccedit dos. Mol. Binsfeld. &c. Cauendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet: vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quam alius infimæ ſortis, vide Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 3. *num.* 4.

6. Si bona ſuperflua expendat in vſus profanos, v.g. in venationes, canes, æquos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatoſque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè maior eſt, quam in genere furti) grauiter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem; quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra Nauar. &c. comm. DD. alij ex Trid. *ſeſſ.* 21. *cap.* 1. Azor. *t.* 2. *l.* 7. *cap.* 8. *quæſt.* 2. vide Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. Bon. *d.* 4. *p.* 2. *n.* 9. *& p.* 4. *n.* 1. *&c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios vſus expendere? Reſp. Ea omnia, quæ acceperunt, ſiue ab Eccleſia, ſiue ab alijs, tanquam procuratores cultus diuini; non autem illa, quæ vel in cultum diuinum oblata non ſunt, vel iam ab Eccleſia in cultum diuinum ſunt expenſa. Card. de Lugo *d.* 4. Ratio eſt, quia priora habent annexam obligationem Religionis, poſteriora non; vel ſi habuerunt, ea iam eſt extincta, per expenſionem in pios vſus. Vndè reſolues.

1. In profanos vſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eaque, quæ hæreditate, induſtria, donatione, alioue modo, vt Laici, acquirunt, viuendo interim ex beneficijs. Item quaſi patrimonialia, hoc eſt quæ acquirunt quidem vt Clerici, non tamen vt redditus beneficij, ſed vt ſtipendium alicuius officij Clericalis, v.g. ratione concionis, pro Miſſa, funere, Officio defunctorum, adminiſtratione Sacramentorum, anniuerſarijs, &c. Sanch. Card. de Lugo *loco cit. num.* 23. Bonac. *p.* 2. *num.* 19.

2. Probabilius eſt, in profanos vſus poſſe expendi diſtributiones, ſiue præſentias (vt vocant) quæ beneficiarijs ob præſentiam in Choro diſtribuuntur, Ita Sylu. Bonac. Card. de Lugo *num.* 24. Bonac. *p.* 2. *num.* 17. contra Sanch. &c.

3. Fructus qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collatiuam, ſed ad nutum amouibilem, poſſunt, expendi in vſus profanos: quia non ſunt fructus beneficij, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) ſed bona quaſi patrimonialia, v. Card. de Lugo *nu.* 28.

4. Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionem expendit in vſus profanos: quia eam Papa extrahit ex redditibus beneficij, & dat alteri qui id beneficium non habet. Card. de Lugo *loco cit.* contra Bonac. &c. Secus eſt de eo, qui beneficium habet in commendam, quia ſubſtituitur loco beneficiarij, *Ibid.*

5. Partem, quam Clericus parcè viuendo, ſibi ſeruat ex congrua ſu-

ſtentat.

Digitized by Google

ſtentatione, licitè expendit in vſus profanos, quia expenſa eſt iam antè in vſus pios. *Ibid.* & Bonac. *d.* 4. *p.* 2. *num.* 14.

Quæres 2. Quid intelligatur nomine vſus pij?

Reſp. Qui vel ad cultum diuinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur, v. g. ad cultum Templorum, neceſſitatem pauperum, hoc eſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſiue ad naturam, ſiue ad ſtatum ſeruandum: item in vſum Religioſorum, in Capellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, Hoſpitalia, &c. Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si Clericus ſuperflua expenderit in vſus profanos, v. g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere: quia obligationi bonis ijs annexæ non ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cum bona empta prætio æquiualeant. Card. de Lugo *num.* 44. vide Bonac. *num.* 20.

2. Qui in vſum profanum, à Clerico bona accipit dono, ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditus impotens, ad ſuperflua expendenda in vſus pios, vide Card. de Lugo *num.* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

3. Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de redditibus beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias: etſi enim vbi conſuetudo inualuit, etiam in vſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter, vide Leſſ. *l.* 2. *cap.* 19. *d.* 4. Laym. *loco cit.* Bonac. *d.* 4. *p.* 3. *num.* 2. & 5. Trull. *ſ.* 2. *cap.* 1. *de ref.* & ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licet ſuperueniat teſtamento iam condito, facit tamen illud conualeſcere. Sanc. Salas, Dian. *p.* 8 *t.* 3. *R.* 99. vt ſuprà *l.* 3. *t.* 5. *cap.* 4.

Clerici mortui bona quæcumque nemo inuadat, ſurripiatuè ſub pœnà excom. latæ ſent. Conc. Prou. 2. *tit.* 3. *decr.* 15.

Eadem pœnà extenditur ad eos etiam, qui nullà vi, aut inuaſione aſportant, antequam à Deputato index de rebus defuncti factus fuerit. Conc. Prou. 3. *tit. de ijs, quæ ad bona Eccl. tuen. pert.* §. *Quod prouinc.*

DVBIVM IV.

Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur?

Reſp. 1. Clericos maioribus ordinibus initiatos, vel etiam minoribus; ſi habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diuerſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp. 2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, quorum etiam ludis, vti & haſtiludijs, prohibentur intereſſe.

Digitized by Google

dotare licet, ſi aliundè non poteſt: quia naturali iure debet illis alimenta, in quorum locum ſuccedit dos. Mol. Binsfeld. &c. Cauendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet: vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quam alius infimæ ſortis, vide Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 3. *num.* 4.

6. Si bona ſuperflua expendat in vſus profanos, v.g. in venationes, canes, æquos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatoſque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè maior eſt, quam in genere furti) grauiter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem; quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra Nauar. &c. comm. DD. alij ex Trid. *ſeſſ.* 21. *cap.* 1. Azor. *t.* 2. *l.* 7. *cap.* 8. *quæſt.* 2. vide Laym. *l.* 4. *t.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. Bon. *d.* 4. *p.* 2. *n.* 9. *& p.* 4. *n.* 1. *&c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios vſus expendere? Reſp. Ea omnia, quæ acceperunt, ſiue ab Eccleſia, ſiue ab alijs, tanquam procuratores cultus diuini; non autem illa, quæ vel in cultum diuinum oblata non ſunt, vel iam ab Eccleſia in cultum diuinum ſunt expenſa. Card. de Lugo *d.* 4. Ratio eſt, quia priora habent annexam obligationem Religionis, poſteriora non; vel ſi habuerunt, ea iam eſt extincta, per expenſionem in pios vſus. Vndè reſolues.

1. In profanos vſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eaque, quæ hæreditate, induſtria, donatione, aliouè modo, vt Laici, acquirunt, viuendo interim ex beneficijs. Item quaſi patrimonialia, hoc eſt quæ acquirunt quidem vt Clerici, non tamen vt redditus beneficij, ſed vt ſtipendium alicuius officij Clericalis, v.g. ratione concionis, pro Miſſa, funere, Officio defunctorum, adminiſtratione Sacramentorum, anniuerſarijs, &c. Sanch. Card. de Lugo *loco cit. num.* 23. Bonac. *p.* 2. *num.* 19.

2. Probabilius eſt, in profanos vſus poſſe expendi diſtributiones, ſiue præſentias (vt vocant) quæ beneficiarijs ob præſentiam in Choro diſtribuuntur. Ita Sylu. Bonac. Card. de Lugo *num.* 24. Bonac. *p.* 2. *num* 17. contra Sanch. &c.

3. Fructus qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collatiuam, ſed ad nutum amouibilem, poſſunt, expendi in vſus profanos: quia non ſunt fructus beneficij, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) ſed bona quaſi patrimonialia, v. Card. de Lugo *nu.* 28.

4. Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionem expendit in vſus profanos: quia eam Papa extrahit ex redditibus beneficij, & dat alteri qui id beneficium non habet. Card. de Lugo *loco cit.* contra Bonac. &c. Secus eſt de eo, qui beneficium habet in commendam, quia ſubſtituitur loco beneficiarij, *Ibid.*

5. Partem, quam Clericus parcè viuendo, ſibi ſeruat ex congrua ſu-

ſtent.

Digitized by Google

ſtentatione, licitè expendit in vſus profanos, quia expenſa eſt iam antè in vſus pios. *Ibid.* & Bonac. *d. 4. p. 2. num.* 14.

Quæres 2. Quid intelligatur nomine vſus pij?

Reſp. Qui vel ad cultum diuinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur, v. g. ad cultum Templorum, neceſſitatem pauperum, hoc eſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſiue ad naturam, ſiue ad ſtatum ſeruandum: item in vſum Religioſorum, in Capellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, Hoſpitalia, &c. Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si Clericus ſuperflua expenderit in vſus profanos, v. g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere: quia obligationi bonis ijs annexæ non ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cum bona empta prætio æquiualeant. Card. de Lugo *num.* 44. vide Bonac. *num.* 20.

2. Qui in vſum profanum, à Clerico bona accipit dono, ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditus impotens, ad ſuperflua expendenda in vſus pios, vide Card. de Lugo *num.* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

3. Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de redditibus beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias: etſi enim vbi conſuetudo inualuit, etiam in vſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter, vide Leſſ. *l. 2. cap. 19. d.* 4. Laym. *loco cit.* Bonac. *d. 4. p. 3. num. 2. & 5.* Trull. *ſ. 2. cap. 1. de ref.* & ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licet ſuperueniat teſtamento iam condito, facit tamen illud conualeſcere. Sanc. Salas, Dian. *p. 8. t. 3. R. 99.* vt ſuprà *l. 3. t. 5. cap.* 4.

Clerici mortui bona quæcumque nemo inuadat, ſurripiatuè ſub pœna excom. latæ ſent. Conc. Prou. 2. tit. 3. decr. 15.

Eadem pœnà extenditur ad eos etiam, qui nullà vi, aut inuaſione aſportant, antequam à Deputato index de rebus defuncti factus fuerit. Conc. Prou. 3. tit. de ijs, quæ ad bona Eccl. tuen. pert. §. Quod prouinc.

DVBIVM IV.

Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur?

Reſp. 1. Clericos maioribus ordinibus initiatos! vel etiam minoribus; ſi habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diuerſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp. 2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, quorum etiam ludis, vti & haſtiludijs, prohibentur in-

tereſſe. Item medicorum aut chirurgorum, vbi opus eſt inciſione, aut aduſtione, niſi (vt habet Nauarr.) erga pauperes, aut propinquos, aut in neceſſitate.

Reſp. 3. Quoad officia, prohibentur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris) officium Iudicis in cauſa ſanguinis, Aduocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorum, in placitis ſæcularibus. Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdam caſibus hæc licent; v.g. aduocare pro perſonis coniunctis, & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia Clericus non debet ſe immiſcere negotijs ſæcularibus. Sayr. *lib.* 12. *cap.* 25. *num.* 6. (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere,) Bonac. *in præcep. d.* 10. *quæſt.* 1. *p. vlt.* Laym. *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 8. *num.* 4. & notat conſuetudine inductum eſſe, vt officio cancellarij, conſiliarij, imò etiam Iudicis fungi poſſint in cauſis ciuilibus.

Reſp. 4. Quoad actiones, prohibentur arma portare (*Et Mediolani ſclopos, rotatos præſertim retinere etiam ſub prætextu cuſtodiæ pœnâ tercentorum aureorum, & excom. lata ſent.* Ex Syn. 32. *cap.* 22.) niſi in itinere, tabernas intrare, venationi clamoroſæ vacare (quod addo) quia venatio ſine ſtrepitu, recreationis cauſa, permittitur, accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxilis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri cauſa, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror, amita, aut certè talis, qua cum nullum periculum aut ſcandalum immineat. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 5. *d.* 9. *num.* 40. Caiet. tamen *V. Clericus* contra Angel. & Nauarr. docet horum, & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus, & ſcandalum, vide Laym. *l.* 5. *tract.* 8. *cap.* 12. *num.* 2. *&* 3. Nec refert (ait) quod tranſgreſſor ſit excommunicandus, quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen vniuerſim Nauarr. putat eſſe laxius, maximè cum canones vtantur verbo, præcipio. Vndè ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit Bonac. *diſp.* 8. *de Sacram. quæſt.* 1. *p. vlt. nu.* 8. Si ſint initiati maioribus ordinibus, aut habeant beneficium, & tonſuram, vel habitum longo tempore, abſque iuſta cauſa, non geſtent, tunc enim peccare mortaliter; citatque pro ſe Regin. Nauarr. Henriq. Vaſq. Negant tamen Sylu. & Laym. *loco cit.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale, concedit idem Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 17. & alij comm. Sed de hoc vide ſuprà *l.* 3. *cap.* 3. *d.* 7. *de emptione, & venditione.*

Eccleſiaſticis ſinguli tonſuram, ſeu coronam ordini ſuo congruam, & patentem, ſub pœnâ ſuſpenſionis à diuinis, ſi ſacris initiati, priuationis habitus, ſi ſecus, deferant. Syn. Diœc. 35. *decr.* 43.

Si quis perſonatus veſtes Clericales, aut Monachales, vel ad eorum

formam

formam induerit, & is, qui eas aſſumpſerit, & is, qui eas accomodauerit, graues pœnas ſubeant. Conc. Prou. 1. tit. de Cleric. veſt. §. ſi quis perſonatus.

CAPVT III.

De ſtatu, & Officio perſonarum ſæcularium quarundam, præſertim iudicialium.

DVBIVM I.

Quæ requiruntur ad legitimum iudicium?

RESp. Hæc tria. Primum eſt *Iuriſdictio* ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur mortaliter, vt ex D. Thom. 2. 2. *q.* 60. habet communis. Quarè peccat Iudex ſæcularis, ſi perſonas, aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad ſe trahat: vti & Eccleſiaſticus, ſi merè ciuiles. Niſi fortè per accidens, ob defectum iuſtitiæ in foro ſæculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum. Porrò quæ cauſæ dicantur merè ciuiles, quæ Eccleſiaſticæ, & quæ mixtæ, noſſe opportet Iudices & Iuriſperitos, poteſtque videri apud Lay. *l.* 4. *c.* 2. v. Card. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 3. Forum autem determinant.

Contractus, Crimen, Reus, & Res, Religioque,
Vir, Ratio ſimilis, vel prouocat vtque recuſat.
Summ. Armill. *V. Forum n.* 2.

Secundum. *Rectus proceſſus*, v. g. vt citetur Reus, & audiatur, &c. Niſi fortè expediat aliquando, cum delicta ſunt atrocia, in flagranti crimine deprehenſos ſubito plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare, nam Iudici ſupremo (dummodò crimen ſit publicum (aliquando licere, ſine citatione, defenſione, & omni proceſſu, Reum morti adiudicare, eo quod factum notorium & publicum, ſit loco accuſatorum, & teſtium, neque Reo ius defendendi ſe in iudicio relinquat, vt docent Nau. *c.* 25. *num.* 10. Leſſ. Filliuc. Bon. *d.* 10. *in præcepta, q.* 2. *p.* 2. *n.* 5. v. etiam C. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 5. Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 13. Vbi tamen benè notandum, quod etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitiuæ, & iuris communis, non tamen legis, ſeu iuris naturæ: ideòque grauiter peccare Iudicem, qui in tali proceſſu v. g. contra Sagas, quiduis licere putat. v. Cautionem criminalem *c.* 17. 18. 37. *& ſeq.*

Tertium. *Recta intentio*, vt ſcilicet procedatur ex intentione iuſtitiæ. Vndè ſi Iudex procedat ex odio, alioue fine malo, v. g. ob inanem gloriam peccabit, non quidem contra iuſtitiam: ſed charitatem, aliamue virtutem mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3.

DVBIVM

DVBIVM II.

De Poteſtate, & Officio Iudicis.

ARTICVLVS I.

Quid requiratur in Iudice?

Reſp. 1. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, qua ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita communiter DD. & Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3. Ratio eſt, quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium Officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum, & Officium exercere non poteſt. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Petens, aut ſuſcipiens Officium Iudicis, *idem eſt de Medico, & Chirurgo*, vt v. infrà *dub. 7.* quo indignus eſt, ita vt probabile ſit, indè notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. Nau. *c.* 25. S. Ant. C. de Lugo *d.* 37. *num.* 1.

2. Iudex carnes neceſſaria ſcientia, non debet abſolui, niſi facta renuntiatione officij, vel niſi firmum habeat propoſitum renuntiandi. Ita S. Th. 2. 2. *q.* 76. *art.* 2. Caiet. Clauis Regia *l.* 12. *c.* 13. *n.* 2. Reg. *d.* 25. *n.* 675. Nau. *c.* 25. Farin. 3. *p. q.* 3. *art.* 16. Ratio eſt, quia nullus poteſt Officium, cuius munia obire non poteſt retinere, preſertim cum damno, vel periculo proximi.

3. Si Iudex ex magna imperitia malè iudicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis; vt etiam, quotieſcunque notabile damnum, ſiue in ſubſtantia litis, ſiue in ſuperfluis expenſis, propter eius culpabilem ignorantiam partibus litigantibus accidit. Bonac. Card. de Lugo *ll. cc.*

4. Si Iudex agnoſcat, errorem à ſe (etſi ſine graui culpa) commiſſum, in præiudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem; v. g. monendo occultè partem læſam, vt ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. Card. de Lugo *l. c num.* 3.

Reſpondeo 2. Iudex tenetur cauſas iudicare, & celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum, quod non facit, ſi ſententiam ſine iuſta cauſa differt. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Iudex mortaliter peccat cõtra Officiũ ſuum differendo valdè notabiliter cauſarum expeditionem, ſine iuſta cauſa. Sylu. *V. Iudex q.* 12. Clauis Regia *c.* 12. *n.* 8. Nau. *c.* 25. *n.* 14. *&c.* cum Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3.

2. In caſu dicto, idem Iudex tenetur parti læſæ damna, & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere; quia eſt earum iniuſta cauſa. *Ibid.* Auth. *ll. cc.*

Digitized by Google

3. Si Iudex in exequenda cauſa, & proterenda ſententia negligens, aut iniquus ſit; non tantum, parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur, v. g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere reo, ſine cauſa remiſit. S. Tho. 2. 2. q. 67. *art.* 4. *ad* 3. Sylu. *V. Pœna, quæſt.* 28. Salon. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 5. *num.* 7. contra Azor.

ARTICVLVS II.

Quid Iudici ſeruandum circa Inquiſitionem?

Tribus modis procedi poteſt contra criminoſos. 1. Via *accuſationis*, cum eſt aliquis actor, qui ſpondet ſe obiecta probaturum. 2. Via *denunciationis*, cum deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi. 3. Via *Inquiſitionis*, quæ triplex eſt. 1. *Generalis*; quando in genere quæritur, an leges ſeruentur. 2. *Specialis*, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur. 3. *Mixta*, quando vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale; vt ſi quæratur, quis Caium occiderit.

Reſp. 1. Iudex ſine vlla data occaſionem, ex ſolo officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem; in qua tamen eius poteſtas non extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reip. nec cuiquam fit iniuria, ac licet quorundam ſcelere detegantur, id fit per accidens, præter intentionem, cui incommodo bonum commune præualet. Ratio poſterioris eſt, quia indè maxima ſequerentur incommoda. Farin. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 28. *d.* 13. Vndè reſolues.

1. In hac inquiſitione, ſubditus etiam rogatus ſub iuramento, non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *cap.* 2. Leſſ. *loco cit.*

2. Si talem reuelet, peccat contra iuſtitiam (niſi fortè cederet non tam in pœnam, quam certam eius qui deliquit, emendationem, vel ad graue malum ab alijs auertendum) cum enim crimen, vt ponitur, probari non poſſit, ac proinde ex eius reuelatione non poſſit aliud ſequi quam infamia, nullum habet ius reuelandi. Laym. *ib. & t.* 3. *p.* 2. *c.* 4.

3. Si in hac inquiſitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicuius criminis author, poteſt per tales teſtes contra illum procedi, vt habet praxis communis. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 12.

Reſp. 2. Quando crimen eſt manifeſtum, & ignoratur auctor, licet Iudici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit; niſi infamia aliqua aut indicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi Iudicum, tum ex incommodis contrarij. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus, vide Bonac. *d.* 10. *in octaua pracept. quæſt.* 2. *p.* 5.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 3. Vt Iudex faciat inquiſitionem ſpecialem, debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod iuſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa; tum quia Iudex procedere debet ex ſcientia publica, quam non habet, niſi per accuſationem vel confeſſionem Rei, vel euidentiam facti, vel per infamiam: ad quam non ſufficiunt duo teſtes qui iurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, vt rumor ſit ſparſus per maiorem partem Communitatis, id eſt Ciuitatis, Viciniæ, vel Monaſterij, neque à maledicis ſit exortus; etſi hac in re tutum ſit, ſequi praxim communem bonorum virorum, & Rerumpub. vt habet Laym. *loco cit.* & Leſſ. *d.* 15. *art.* 19. ex alijs Bon. *l. c.* Vndè reſolues Caſus.

1. Antequam Iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia prius examinari debet, & probari per teſtes ſaltem per duos; qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiuerint. Nauarr. Rub. *de iud.* Trull. *l.* 8. *cap.* 1. *d.* 17.

2. Iudex infamatum de vno crimine, v. g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v. g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine præuia infamia. Salon. Caiet. Trull. *l.* 8. *cap.* 1. *d.* 18. niſi tamen crimina ſint connexa, vel vnum ſit circumſtantia alterius. *Ibid.* & Sanch. 2. *p. conſ. l.* 6. *cap.* 3. *d.* 21.

Dixi in Reſp. *Regulariter:* quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia præuia in caſibus certis, quos vide apud Leſſ. *l.* 2. *c.* 29. *d.* 15. Bon. *t.* 2. *d.* 10. *p.* 5. Sanch 2. *p. conſil. l.* 6. *d.* 19. Trull. *loco cit.*

Aſpectus, Sculptum, Teſtis, Notoria, Scriptum,
Iurans, Confeſſus, Præſumptio, fama probabunt.
Summ. Armill. *V. Probatio.*

ARTICVLVS III.

Quid liceat Iudici circa quæſtiones ſiue torturam?

Reſp. 1. Ad torquendum reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicuius grauis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem plus quam probabilem: qualia habentur, v. g. teſtis vnus omni exceptione maior. Rei confeſſio extra iudicium, item probabiliter etiam aſſertio duorum vel trium criminis ſociorum in criminibus exceptis; præterquam veneficij, (in quo, an ex ſola denunciatione complicum, & quo modo procedere liceat, vide Tann. *t.* 3. *d.* 4. *de iuſt. d.* 2. & 3. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *cap.* 5.) item fama publica à viris honeſtis orta ac per teſtes probata, cum alterius indicij adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris) Laym. *l.* 3. *t.* 6. *cap.* 5. *num.* 9. ex varijs. Ratio reſponſi eſt, quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, quando argumen-

Digitized by Google

ta, & indicia ſunt valdè efficacia, vt ſic plena probatio eliciatur: nam confeſſio rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in ea vſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 29. *d.* 17. Delrio *l.* 5 *ſeſſ.* 3. Laym. *loco cit.*

Dixi in reſponſione, *ſi tamen torqueri poteſt*: quia quædam perſonæ prohibentur torqueri, niſi in criminibus exceptis: tales ſunt viri in magna dignitate conſtituti, Officiales Principum, Vrbium Gubernatores, Nobiles Æqueſtris Ordinis, Milites Doctores, eorumque liberi; item impuberes, ſenes memoria vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. Delrio *ſeſſ.* 7. Bonif. *cap.* 6. Card. de Lugo *d.* 37. *ſeſſ.* 14. Vndè reſolues.

1. Peccat Iudex grauiter, ſi non prius omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quam ad torturam deſcendat.

2. A tortura ſimpliciter abſtinendum eſt, quando adeſt plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura. Nau. Leſſ. *loco cit.*

3. Inſufficientia ad torturam indicia ſunt, ſi cadauer occiſi ſanguinet ad præſentiam alicuius; ſi ſagæ non poſſint lachrymari. Item illicita eſt probatio per aquas, &c. de quibus, vide Delrio *l.* 5. Leſſ. *nu.* 176. Trull. *l* 8. *cap.* 1. *d.* 21.

4. Peccant Iudices, qui in cauſis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehenſum, antequam habeant probationem contra ipſum, iuramento adſtringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad caſum, ob quem comprehenſus eſt. Nauarr. *cap.* 8. *nu.* 41. & *cap.* 25. *nu.* 36. Additque idem eſſe, *ſi etſi ſine iuramento*: minis, terroribus, tormentorum oſtenſione, hominem turbent, & implicent, vt ſibi contradicens circumſtantiam aliquam reuelet, quà conuincatur, & puniatur, vide Card. de Lugo *d.* 40. *num.* 1.

5. Si Iudex extorſerit confeſſionem per iniuriam, v. g. ſi torſerit exemptos, ſi ſine ſufficientibus indicijs, ſi dolo malo, mendacijs fictæ impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter, (ſiue quo ad ſubſtantiam, ſiue quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt, nec poteſt ex ea procedi, imò tenetur Iudex ad compenſationem damnorum, vt docet Card. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 14. *n.* 157. vide Leſſ. *cap.* 19. *dub.* 18. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *cap.* 5. vbi etiam dolos bonos, quos Delrio ſuggerit Iudici, planè reijcit, vide Tannar. *t.* 3. *d.* 2. *quaſt.* 2. *p.* 2. Trull. *loco cit.*

6. Licet reus confeſſionem iniuſtè extortam poſtridiè ratificet, nihilominus Iudex non poteſt procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cum confeſſio fuerit irrita, conſequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *l. penult. ff. de quaſtione*, atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, eſt iniuſta. Nauar. Salon. Leſſ. Sayr. Trull. *l. c. d.* 10.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Grauius torqueri poteſt, contra quem grauiora ſunt indicia, non tamen ita, vt moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habita ratione perſonarum. Vndè ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit inuoluntaria, & habenda pro nulla, etiamſi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu nouæ torturæ. Laym. *c.* 5. *n.* 11.

Reſp. 3. Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum torqueri non debet, niſi nouua criminis indicia ſuperueniant: quia per torturam priora eliſit. Si verò crimen in tortura faſſus, extra eam reuocet coram Iudice, repeti tortura poteſt: tum quia indicia manent in ſuo vigore; tum ob inconſtantiam. Si verò tertiò tortus ac confeſſus, tertiò retractet, abſoluendus eſt; quia præſumendum eſt, vi tormentorum coactam fuiſſe confeſſionem, ideòque nullam, Leſſ. *c.* 29. *d.* 17. Excipiunt quidam, ſi indicia ſint grauiſſima, quæ violentam præſumptionem pariant, crimen malitioſè à Reo negari. Lay. *l. c.* v. Card. de Lugo *d.* 37. *n.* 156. Dian. *t.* 3. *t.* 6. *R.* 16. & 23. Trull. *l. c.* v. infrà hic *dub.* 6. & 7. An quando, & quomodo Iudex poſſit interrogare Reum de complicibus, v. Trull. *l.* 18. *c.* 1. *d.* 22.

ARTICVLVS IV.

Quid ſeruandum Iudici circa ſententiam, & pœnam?

Reſp. 1. Iudex debet iudicare ſecundùm leges. Vndè inferior Iudex ordinariè non poteſt pœnam relaxare, vel minuere, etiamſi actor conſentiat; niſi aliquando ad bonum Reipub. aliud neceſſarium eſſe dictaret Epikeia, vel niſi de priuata tantum iniuria actoris ageretur. S. Thom. 2. 2. *q.* 65. *art.* 5. Reginald. *l.* 25. *n.* 643. Bonac. &c. Trullench. *lib.* 8. *cap.* 1. *d.* 12.

Dixi, *inferior*, quia ſupremus, ob iuſtam cauſam id poteſt: ſine cauſa tamen grauiter peccaret, ſecundùm Caiet. *V. Iudex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Iudicem pro liberatione rei, vide Bonac. *l. c.* & Trull. *l. c.*

Reſp. 2. Si in aliqua cauſa fuit Aduocatus, in eadem Iudex eſſe, & ſententiam fere non poteſt. *l. eos in princ. C. de appell. & præter de iuriſ.* quia iudicium eius habetur ſuſpectum, propter affectum ad vnam partem, vt ex comm. DD. docet Sanch. *l. Conſil. c. vnic. d.* 26. additque *n.* 3. ſententiam non fore validam: (quod tamen alij negant, ſi ſit Iudex ordinarius) C. de Lugo *de iuſt. d.* 41. *ſ.* 1. *n.* 4. vide etiam Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *miſ. R.* 56. vbi ex Corduba ſentit talem Iudicem in conſcientia non peccare, ſi ſine affectu, ſecundùm leges, altera parte inſcia iudicet.

Reſp. 3. Quem Iudex priuata ſcientia ſcit eſſe nocentem, ſi iuridicè ſit probatus innocens, non poteſt condemnari: quia iudicat vt perſona publica, ideòque ſequi debet ſcientiam publicam, ac procedere ſecun-

ſecundùm allegata, præſertim in fauorem Rei. D. Th. 2. 2. q. 67. Nau. c. 25. Caiet. Fill. Leſſ. Bon. *d.* 10. *qu.* 2. *p.* 2.

Reſp. 4. Quem Iudex priuatim ſcit eſſe innocentem, ſi iuridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt, v. g. impediendo accuſationem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerem, (ſi ſine maiore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem; etſi ſic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum S. Th. *l. c.* ob rationem paulò ante datam quod poſſit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum alijs docent Leſſ. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 10. Sà, *V. Iudex*, Petr. Nau. Fill. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 2. Tol. &c. v. C. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 14. quia directè occidere innocentem, eſt intrinſecè malum; ergo quomodocumque ſciatur eſſe innocens, erit peccatum. Leſſ. *l. c.* In cauſis tamen ciuilibus, & criminalibus minoribus, vbi tantum agitur de pœnis pecuniarijs, poteſt etiam Iudex, ſecundùm hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundùm allegata, & probata: tum quia innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum: tum quia Reſp. habet poteſtatem in bona ſuorum ciuium, quando bonum publicum id requirit; vt in hoc caſu; ne forma publicorum iudiciorum cum populi ſcandalo euertatur, v. Laym. *c.* 2. *n.* 8. Leſſ. *d.* 10. Bon. *l.* 5. *num.* 4.

Quæres 1. Quid faciendum Iudici, cum vtrinque ſunt ſententiæ probabiles in quæſtione iuris, v. g. an ex teſtamento minus ſolemni debeatur hæreditas?

Reſp. 1. Debet ferre ſententiam ſecundùm opinionem de iure probabiliorem, ſaltem ſi ſit Iudex ſupremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum ſatisfacere conſcientiæ, ſi cauſam adiudicet defendenti ſe probabiliter, licet altera probabilius. Ratio eſt, quia Iudex eſt conſtitutus, vt ſecundùm merita cauſæ, & ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona cauſam decidat; quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, *ſi ſupremus ſit*: quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, Iudex inferior videtur ſecundùm eam poſſe iudicare licet minus probabilem: quia videt probabiliorem cum honoris ſui præiudicio, reuocandam in ſuperiore tribunali. Laym. *l.* 4. *t.* 1. *c.* 5. §. 3. *num.* 16. ex Sylu. Vaſq. &c. vide tamen Card. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 10.

II. *Probabiliter exiſtimo Iudicem poſſe iudicare iuxtà opinionem etiam minus probabilem. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

Reſp. 2. Si opiniones oppoſitæ æquè probabiles videantur, non licebit vni eorum adiudicare totum pro ſuo arbitrio, cum vterque æquale ius habeat; ſed ſuadebit compoſitionem; imò etiam imperabit, in caſu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel vni dimidium, & alteri

teri

teri alterum dimidium iuris, aut rei, de qualis eſt, adiudicabit, memor interim axiomatis: quod (ſi partium iura ſint obſcura, potiùs fauendum ſit Reo, quam actori.) *Ibid.* Bonac. *de peccatis*, *d.* 2. *q.* 4. *p.* 9.

XXVI. *Quando litigantes habent prò ſe opiniones aquè probabiles, poteſt Iudex pecuniam accipere prò ferenda ſententia in fauorem vnius præ alio. Alex. VII. 27. Septembris* 1665. *damnauit.*

Quæres 2. Ad quid teneatur Iudex, qui ſententiam iniuſtam tulit?

Reſp. 1. Si dolo, vel (vt dixi *d.* 1. *art.* 1.) magna imperitia id fecit, litem fecit ſuam, id eſt, damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, tui tenetur reſtituere. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 4. ex S. Th. &c. v. ſuprà *d.* 10. *art.* 1.

Reſp. 2. Si alioqui dignus ſuo munere, (tametſi id petens impetrauerit alis dignioribus neglectis) per obliuionem, ex humana fragilitate errauerit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex proprijs, cum iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cum culpam Theologicam non commiſerit: debet tamen reuocare ſententiam, ſi poteſt ſine graui incommodo Laym. *l.* 3. *t.* 6 *cap.* 2. *num.* 11.

Quæres 3. An ſententia Iudicis iniuſta obliget in foro conſcientiæ?

Reſp. Sententia iniuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis iuris ſimpliciter neceſſarij, ſiue feratur per falsò allegata, & probata, ſiue ex Iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manetque parti læſæ, tametſi non appellet, ius ſuum, licebitque, ſi abſque ſcandalo poſſit, recuperare bona. S. Tho. Sayr. Bonac. *d.* 10. *quaſt.* 2. *p.* 4. Trull. *l.* 8. *cap.* 1. *d.* 7. Ratio eſt, quia ſententia eatenus obligat in conſcientia; quatenus habet rationem iudicij; hoc eſt, vt eſt determinatio iuris, & definitio iuſti.

Dixi, *in foro conſcientia*: quia in foro externo; vbi non tam veritas facti, quam probatio iuridica ſpectatur, ſententia prolata ſeruanda eſt, ad euitanda ſcandala, & incommoda, neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, vt litium ſit finis. Trull. *l.* 8. *cap.* 4. *d.* 7. ex Sayr. &c. vndè reſolues.

1. Is cuius bona per ſententiam manifeſtè iniuſtam adiudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter iuſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere, quia recuperat ius ſuum. *Ibid.*

2. Qui ſciens per iniuſtam ſententiam mala fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec vnquam præſcribere poteſt. Quia ſunt aliena, & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribit, imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellauerit, cum non renuntiet ideò iuri ſuo.

3. Qui bona fide rem poſtulauit à Iudice, & bona fide accepit, intelligitque antè tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam iniuſtam,

Digitized by Google

ſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bona fide, tempore ad præſcribendum neceſſariò non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. Salon, Sayr. Trull. *loco cit.*

Quæres 4. Quid liceat iudici circa munera?

Reſp. 1. Etſi a partibus munera liberalia accipiens, aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel ob periculum peruertendi iuſtitiam; acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato iure naturæ.

Reſp. 2. Etſi lex poſitiua munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem antè ſententiam Iudicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantum, ſed etiam inualida ſit acceptio, vide Bon. *in* 8. *precept. q.* 2. *p.* 8. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 4. *n.* 9. *&* 10.

Reſp. 3. Si Iudex iniuſtè extorqueat munera, nolens facere quod iuſtum eſt, & debet, niſi ea dentur, tenetur reſtituere: vti etiamſi quid datum ſit ad redimendam vexationem, v. g. ne iniuſtè faueat parti aduerſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc caſu interdum præſumi poſſit, datorem remittere obligationem reſtituendi. Laym. *l. c.* ex Gab. & Reb. &c.

DVBIVM III.

Quod ſit Officium Aduocati?

Suppono ſecundum omnes, in Aduocato quatuor requiri, ſcilicet ſcientiam conuenientem, iuſtitiam cauſæ, fidelitatem, & pretium iuſtum: quod ſi taxatum eſt, non licet vltra hoc accipere: vbi non eſt taxatum, ſufficit iuſtum naturale, vt vide apud Bonac.

Reſp. 1. Non poteſt ſub graui peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe iniuſtam. Ex cauſis autem ciuilibus, in vtramque partem probabilibus, & dubijs, poteſt vtramuis, etiam minus probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. Vaſq. Salas, Card. de Lugo, Dian. *p.* 1. *t.* 2. *R.* 4. Quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas rationes in iudicio, ergo etiam Aduocatus patrocinandi: neque ſemper eſt verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit iudicium Iudicis. Bonac. *de pec. d.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 9. *& ſupr. l.* 1. *cap.* 2. *d.* 2. *& in præcepta d.* 10. *quæſt.* 3. *p.* 4.

Dixi *Ciuilibus*: quia in cauſa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali caſu grauiter peccat contra reum; ergo etiam Aduocatus Fill. *l.* 40. *cap.* 1. Neque, quando actor contra poſſeſſorem agens, ſcit ſe nihil poſſe euincere, ſed rem manſuram ſemper dubiam; quia tunc iniuſtè vexatur poſſeſſor; pro quo tandem Iudex debebit iudicare, vt v. Card. de Lugo, *de iuſt. d.* 41. *n.* 7. Sal. *in* 1. 2. *d.* 1. *ſ. vlt. n.* 108.

Reſp. 2. In cauſa criminali, poteſt reum etiam ſontem defendere, vt mortem aliamue pœnam euadat; quia Reus non tenetur ad pœnam,

Digitized by Google

niſi conuictus; ergo poteſt per ſe, vel alium eam auertere, donec conuincatur. Bonac. *d.* 10. *quæſt.* 3. *p.* 4. *num.* 7.

Reſp. 3. Aduocatus tenetur pauperibus in extrema, vel graui neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio eſt, lex charitatis, Nau. Caiet. Leſſ. Fill. Bon. *l. c.* Vndè reſolues.

1. Aduocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ iniuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Vndè parti contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiua damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit iniuſtitia, ratione partis aduerſæ) Clienti verò ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis; quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ iniuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ iniuſtitia, non tenetur illi reſtituere. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. Leſſ. *l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. Laym. Tann. *q.* 4. *d.* 6. *n.* 127.

2. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum iuſtum cauſæ iniuſtæ, vt ſic Aduerſarium vexet, impediat, differat, aut peruertat, docet Trull. *l.* 8 *c.* 5. *d.* 3. ex Caiet. Sayr. &c. Quia cenſetur defendere cauſam iniuſtam.

3. Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatis, ita vt vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quod apud Iudices ſemper reijciatur, regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, vt cliens ſine fructu tempus, & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. Card. de Lugo *de iuſt. d.* 41. Quando autem cliens habet bonum ius in cauſa poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat Aduocato eum defendere in cauſa poſſeſſoria, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alij, vide Fagund. *in p.* 8. *cap.* 47. *num.* 13. Mol. *t.* 1 *t.* 2. *d.* 81. Card. de Lugo *loco cit. num.* 10.

4. Aduocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare eius æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare ſincerè: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus inuoluat, tenetur ad reſtitutionem. Bon. *de pec. d.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 9. vti & ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum eius perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id vlla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Aduocatum ad damna reſarcienda, docet Bardi, *d.* 4. *cap.* 29. Quod melior ſit conditio poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

5. Si clientis cauſam minus probabilem, dicat eſſe omninò iuſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuiſſet litigaturus, Bonac. *loco cit.*

6. Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, vt deſiſtat; aliàs ad reſtitutionem damnorum obli-

obligabitur: quia cum ſtipendio ſit conductus, tenetur ex iuſtitia monere. Tann. *loco cit.* Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno partis, quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si vero inducat ad tranſactionem, ſine damno, deceptione, vi & metu, non tenetur: quia nulli facit iniuriam, Val. Azor. Leſſ. Laym. Bonac. *loco cit.*

7. Non poteſt abſolui, qui paratus eſt quaſuis cauſas defendendas ſuſcipere. Sayr. *l.* 12. *cap.* 23. *num.* 18.

8. Non licet cum cliente conuenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel antè cœptam, vel poſt finitam, ex *c. Infames* 3. *quæſt.* 7. quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de parte aliquota, v. g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit, quia id grauiter prohibetur *L. Sumptus, ff. de pactis, L. item, c. de proc. c. Arceantur,* 3. *q.* 7. *L. Si quis cod. de poſt.* Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas, & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu non obligatur ad reſtitutionem, ſi iuſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus abſit, vide Sylu. *V. Aduocatus*. Nauarr. *cap.* 15. Fill. Laym Bonac. Sanch. *l.* 5. *conſil. cap.* 7. *d.* 9. *&* *l.* 37. & Card. de Lugo *loco cit.*

9. Peccat Aduocatus. 1. Si cum non ſit idoneus Officium Aduocati exerceat, & patrocinetur. *L. nemini, ff. de Aduoc.* S. Tho. 2. 2. *q* 74. eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam iniuſtam ſecundum dicta *cap.* 13. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti aduerſæ, habenti alias iuſtam cauſam, &c. vide Nauarr. *cap* 25 Fill. *quæſt.* 3. 4. Si vtriq; parti patrocinetur; quia repugnat, vt vtramque partem æque defendat, Sylu. Sanc. *conſ. p.* 2. *l.* 6. *cap.* 7. *d.* 7. In diuerſis tamen cauſis ſecluſo ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, in qua eſt Iudex, vel Aſſeſſor, agat Aduocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet. Sylu. *V. Aduoc. quæſt* 2. 6. Si (tametſi defendat cauſam iuſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat; ſi in cauſa manifeſte iuſta Aduerſarium decipiat, dummodò nulla vtatur falſitate, v. g. allegando falſa, &c. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 71. *art.* 7. Sylu. Sanc. *conſ. p.* 2. *l.* 6. *cap.* 7. *d.* 7. Trull. *loco cit.* 7. Si adducat leges falſas vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes, vide Fill. Trull. *loco cit. num.* 9. Si accipiat mercedem iniuſtam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud iuſtum, quod habetur tale iudicio prudentum, attenta qualitate negotij, dignitate, ſcientia, & peritia Aduocati, & labore quem impendit, ac demum conſuetudine approbata, vide Trull. *loco cit. d.* 5 10. Si contractum vſurarium,

niſi conuictus; ergo poteſt per ſe, vel alium eam auertere, donec conuincatur. Bonac. *d.* 10. *quæſt.* 3. *p.* 4. *num.* 7.

Reſp. 3. Aduocatus tenetur pauperibus in extrema, vel graui neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio eſt, lex charitatis. Nau. Caiet. Leſſ. Fill. Bon. *l. c.* Vndè reſolues.

1. Aduocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ iniuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Vndè parti contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiua damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit iniuſtitia, ratione partis aduerſæ) Clienti verò ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis; quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ iniuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ iniuſtitia, non tenetur illi reſtituere. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. Leſſ. *l.* 2. *t.* 3. *d.* 5. Laym. Tann. *q.* 4. *d.* 6. *n.* 127.

2. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum iuſtum cauſæ iniuſtæ, vt ſic Aduerſarium vexet, impediat, differat, aut peruertat, docet Trull. *l.* 8 *c.* 5. *d.* 3. ex Caiet. Sayr. &c. Quia cenſetur defendere cauſam iniuſtam.

3. Quando cauſa nihilferè habet probabilitatis, ita vt vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quod apud Iudices ſemper reijciatur, regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, vt cliens ſine fructu tempus, & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. Card. de Lugo *de iuſt. d.* 41. Quando autem cliens habet bonum ius in cauſa poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat Aduocato eum defendere in cauſa poſſeſſoria, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alij, vide Fagund. *in p.* 8. *cap.* 47. *num.* 13. Mol. *t.* 1 *t.* 2. *d.* 81. Card. de Lugo *loco cit. num.* 10.

4. Aduocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare eius æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare ſincerè: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus inuoluat, tenetur ad reſtitutionem. Bon. *de pec. d.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 9. vti & ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum eius perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id vlla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Aduocatum ad damna reſarcienda, docet Bardi, *d.* 4. *cap.* 29. Quod melior ſit conditio poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

5. Si clientis cauſam minus probabilem, dicat eſſe omninò iuſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuiſſet litigaturus, Bonac. *loco cit.*

6. Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, vt deſiſtat; aliàs ad reſtitutionem damnorum obli-

Digitized by Google

obligabitur: quia cum ſtipendio ſit conductus, tenetur ex iuſtitia monere. Tann. *loco cit.* Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno partis, quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si vero inducat ad tranſactionem, ſine damno, deceptione, vi & metu, non tenetur: quia nulli facit iniuriam, Val. Azor. Leſſ. Laym. Bonac. *loco cit.*

7. Non poteſt abſolui, qui paratus eſt quaſuis cauſas defendendas ſuſcipere. Sayr. *l.* 12. *cap.* 23. *num.* 18.

8. Non licet cum cliente conuenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel antè cœptam, vel poſt finitam, ex *c. Infames 3. quaſt. 7.* quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de parte aliquota, v. g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit, quia id grauiter prohibetur *L. Sumptus, ff. de pactis, L. Item, c. de proc. c. Arceantur,* 3. *q. 7. L. Si qui cod. de poſt.* Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas, & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu non obligatur ad reſtitutionem, ſi iuſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus abſit, vide Sylu. *V. Aduocatus.* Nauarr. *cap.* 15. Fill. Laym. Bonac. Sanch. *l.* 5. *conſil. cap. 7. d. 9. & l.* 37. & Card. de Lugo *loco cit.*

9. Peccat Aduocatus. 1. Si cum non ſit idoneus Officium Aduocati exerceat, & patrocinetur. *L. nemini, ff. de Aduoc.* S. Tho. 2. 2. *q* 74. eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam iniuſtam ſecundum dicta *cap.* 13. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti aduerſæ, habenti alias iuſtam cauſam, &c. vide Nauarr. *cap* 25. Fill. *quaſt.* 3. 4. Si vtriq; parti patrocinetur; quia repugnat, vt vtramque partem æque defendat, Sylu. Sanc. *conſ. p.* 2. *l.* 6. *cap. 7. u.* 7. In diuerſis tamen cauſis ſecluſo ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, in qua eſt Iudex, vel Aſſeſſor, agat Aduocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet. Sylu. *V. Aduoc. quaſt* 2. 6. Si (tametſi defendat cauſam iuſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat; ſi in cauſa manifeſte iuſta Aduerſarium decipiat, dummodò nulla vtatur falſitate, v. g. allegando falſa, &c. S. Thom. 2. 2. *quaſt.* 71. *art.* 7. Sylu. Sanc. *conſ. p.* 2. *l.* 6. *cap. 7. d. 7.* Trull. *loco cit.* 7. Si adducat leges falſas vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes, vide Fill. Trull. *loco cit. num.* 9. Si accipiat mercedem iniuſtam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud iuſtum, quod habetur tale iudicio prudentum, attenta qualitate negotij, dignitate, ſcientia, & peritia Aduocati, & labore quem impendit, ac demum conſuetudine approbata, vide Trull. *loco cit. d.* 5. 10. Si contractum vſura-

Digitized by Google

rium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 11. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines patriæ ignoret, (vndè, ſi graue damnum clienti obueniat, tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

10. Peccat Aduocatus contra iuſtitiam, ſi rationes, & fundamenta clientis, quem iuſtè defendit, vel ſecreta cauſæ detegat aduerſario, vt ex alijs, pro Fagund. *in p.* 8. *cap.* 47. *num.* 13. vide etiam Card. de Lugo *loco cit. num.* 6. teneturque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus aliàs: quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam in fauorem clientis. Azor. Fill. &c. *ll. cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars aduerſa graue damnum iniquè patiatur; quia aiunt, quilibet poteſt ſine ſuo damno graue damnum alterius prohibere, vide Leſſ. *p.* 2. *cap.* 32. Azor. Reg. Fill. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *cap.* 5. *num.* 18. Verùm hanc limitationem cum S. Tho. alij non admittunt, niſi fortè reus capite plectendus eſſet, & accuſator iniuſtè procederet: tunc enim, aiunt, Aduocatus accuſatoris deberet falſitatem prodere, ſi tamen ſpes eſſet profutura, accuſatore prius monito, vt deſiſtat, vide Card. de Lugo *loco cit.*

11. Aduocatus, ſi cauſarum expeditiones, cum præiudicio clientum, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quàm expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem, vti & omnium damnorum, quæ per eius imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed maiorem vel minorem pro cauſæ qualitate, vide Bonac. *in præcept.* 8. *d.* 10. *quæſt.* 3. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 39. *d.* 9. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *cap.* 5.

DVBIVM IV.

Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris?

Reſp. Tenentur ij omnes iuſtè, fideliterque exercere ſuum officium, ſiue ex debito muneris tantum, ſiue etiam ex iuramento. Item tenentur ſcire ea, quæ ad ſuum officium ſpectant, debitamque diligentiam adhibere, præſtando omnia neceſſaria, terminos iuſtos petendo, & appellando, cum fuerit neceſſarium. Bonac. Eſcob. & communiter. Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Peccant ſi odio, vel amore, ſpe, vel timore, abutantur officijs ſuis; ſi ſecreta ſeruanda non ſeruent, ſi partibus, vel earum ſollicitatoribus, alijſue tradant proceſſus, vel ſcripturas originales, quas non debent; accipiant ſtipendium maius iuſto, vel vltra pretium taxatum; ſi lites iniquas ſuadeant, &c.

2. Referens peccat. 1. Si defectu ſtudij, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid ſubſtantiale prætermittat. 2. Si ſit partialis, conetur que

turque vnius partis iuſtitiam magis, quam alterius explicare. 3. Si ſententiam alterutri parti manifeſtet, priuſquam euulgetur, vndè poſſint grauia incommoda ſequi, v. g. Iudex recuſari, &c. vide Eſcob.

3. Secretarius peccat. 1. Si iuramentum violet. 2. Si Arcanum prodat. 3. Si ſententiam nondum publicatam manifeſtet. 4. Si proceſſus, aut ſententias non cuſtodiat, vel partibus, ſine præſcripto Iudicis, oſtendat. 5. Si teſtimonia non fideliter tranſcribat, ſiue exaggerando, vel imminuendo, ſiue immutando, aut inuertendo. Eſcob.

4. Tabellio, ſiue Notarius publicus peccat, 1. Si ſine ſufficienti peritia (v. g. clauſulas communes, &c. ignorans) ſuſcipiat officium. 2. Si iuramentum violet. 3. Si in depoſitione teſtium, aliquid addat vel detrahat, non leuis momenti. 4. Si miniſtro tranſcriptori (cum erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter cuſtodiat, cum damno partium. 6. Si differat cauſarum expeditionem, vt pecuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcribat hominis rationis vſu deſtituti. 8. Si teſtes falſos admittat. 9. Si ſolemnitates neceſſarias, ex ignorantia culpabili, vel malitia prætermittat. 10. Si teſtimonium aliquod neceſſarium, vnius rogatu, & alterius damno, non exhibeat, ſi conficiat inſtrumentum vſurarium, vel falſum, præſertim in damnum tertij, ſi faciat, vt proceſſus, & cauſæ veniant ad alios Iudices, vel Referentes, &c. quam ordo illius tribunalis poſtulat: quia multum intereſt habere hunc, vel illum Iudicem. Eſcob. 1. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *cap.* 2. Bonac. *in prac. diſput. vlt. p. vlt.* 11. Si ſecretum violet, v. g. aperiendo parti aduerſæ, dicta teſtium, antè eorum publicationem; quod eſſe mortale contra iuſtitiam docet Trull. *l.* 8. *cap.* 6. *num.* 3. ex Nauarr. *cap.* 25. *num.* 52. 12. Si parti petenti inſtrumenta occultet, præſertim quæ continent legata. Nauarr. *loco cit. num.* 35. Sylueſt. *Verb. Tabellio*. Trull. *loco cit.* 13. Si acta occultet, vel parti petenti tranſumptum proceſſus neget. 14. Peccat grauiter, ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat.

Notarij trium menſium ſpatio, poſtquam Teſtatoris mortem cognouerint, tenentur denunciare legata ſub pœnà excommunicationis eo ipſo ſubeunda. Conc. Prou. 2. detr. 17. tit. 3.

5. Procurator peccat. 1. Si litem procuret iniuſtam. 2. Si plures cauſas ſuſcipiat, quam poſſit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quam iuſtum. 4. Si ſuadeat reo, vel parti, vt iniuſtè veritatem neget. 5. Si ſua incuria, negligentia, aliaue culpa, cauſa ſit, vt lis perdatur. 6. Si nomine partis iuret, ſine particulari eius informatione, cum periculo peierandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adſit, futuri incommodi metu, &c. v. Eſc. Laym. *l. c.* Bon. *q.* 3. *p.* 4. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat cauſam vel peruertat Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas, 10. Si falſos

ſos teſtes inducat. v. Sayr. *l.* 12. *c.* 14. Fill. *t.* 40. *c.* 10. *n.* 294. Trull. *l.* 8. *c.* 6. *d.* 1.

DVBIVM V.

Quid ſit officium Accuſatoris?

Reſp. Vt in accuſatione ſeruetur iuſtitia cauenda ſunt tria. Primum eſt, Calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel eius, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi, vel pœnam talionis, vel aliam, arbitrio Iudicis. Secundum eſt, Præuaricatio, id eſt, colluſio cum Reo, & ſimulata tantum accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reip. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt, Tergiuerſatio accuſationis inchoatæ, abſq; iuſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v. g. ob imperium Principis, vel Iudicis, quod interſit Reipub. talem perſonam non puniri vel infamari; vel quod in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenentur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe erraſſe, ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare Fill. *t.* 40. *c.* 7. *n.* 205.

Quæres. An & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 1. Priuatum rarò ad id teneri: tum ex praxi timoratorum; tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi 1. *priuatum*: quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v. g. fiſcalis, &c. tenetur ex iuſtitia, & conſequenter ad damna ex omiſſione accuſationis ſecuta. Fill. Bonac. *in* 8. *prac. d.* 10 *q.* 3 *p.* 1.

Dixi 2. *Rarò*: quia ſi ita exigat bonum publicum: verbi gratia ſi proditio imminens, vel graue damnum vitæ innocentis, aliter auerti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam priuatus accuſare, vel ſaltem denuntiare, idque temen ex charitate tantum, quæ reſtitutionem non importat. Filliuc. Bonac. *loco citato*.

Reſp. 2. Accuſare prohibentur. 1. Excommunicati, proditores, infames: idque in pœnam criminis. 2. Filij, ſerui, ſuos parentes, vel dominos, ob reuerentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 3. *d.* 5. Bonac. *loco cit.*

Reſp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam poſito ſuperioris præcepto, denuntiare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſit ſatisfactum: nec periculum imminet alijs: nec crimen eſt notorium: quia ſine cauſa proximi infamia ſequetur, vide ſupra *l.* 2. *t.* 3. *cap.* 2. *d.* 4. 2. Si crimen noſti ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, Aduocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel Rempub. iniuſtè vexaret, nec vellet deſiſte-

Digitized by Google

deſiſtere; Card. de Lugo *de iuſt. d.* 14. *nu.* 142. 3. Si inde immineat graue periculum honoris, vitæ & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes, vide Card. de Lugo *d.* 38. *ſeſſ.* 2.

DVBIVM VI.

De Teſtibus?

Suppono, ad legitimam, & plenam in iudicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere. 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo teſtantur. 2. De eodem facto, & crimine, cum iiſdem circumſtantijs, deponere; alioqui erunt teſtes tantum ſingulares, vt vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione maiores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quo minus teſtari poſſint, iuxta verſum vulgarem.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus illa requires.

Hinc à teſtando reijciuntur. 1. Serui. 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus; in ciuilibus, autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine iuncti, & domeſtici; exceptis quibuſdam caſibus, apud Leſſ. *l.* 24. *cap.* 3. *num.* 38. 6. Infames. 7. Periuri. 8. Socij criminis. 9. Perſonæ inopes, & viles. 10. Deliri, & ſemifatui: ex quibus tamen ij, qui ſolo iure poſitiuo ad teſtandum ſunt inhabiles: poſſunt admitti in criminibus exceptis. Quo ſuppoſito.

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis teſtari? 2. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falſa eſt teſtatus.

Reſp. 1. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex charitate, cum ita neceſſarium eſt, ad auertendum grande malum proximi, aut Reip. vel ex præcepto, cum Iudex, ſeù Superior habens poteſtatem, ita legitimè præcipit. In quo vltimo caſu, ſi fugias, aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra iuſtitiam; ideòque nec teneberis reſtituere, vt contra multos docent Valent. & Leſſ. Ratio eſt, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem ius naſcatur parti ex tuo teſtimonio; id ex præcepto, oritur. Imò, etſi, ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum qui à Iudice, citatus fugit, vel teſtimonium fraude declinauit, cum ſit efficax, & moralis cauſa, vt Iudex ſententiam ferat in alterius damnum: non tamen eſt improbabile, quod docent Mol. & Leſſ. non teneri. Ratio eſt, quia citatio intimata non inducit obligationem iuſtitiæ, ſed tantum obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantum eſt, & inobediens, non autem iniuſtus. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 17. & 30. vide Bonac. Laym. *ll. cc.*

Reſp. 2. Etiam legitimè, & iuridicè interrogatus non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub

Digitized by Google

ſecreto naturali, vt Conſiliarius, Aduocatus, Medicus, &c. modò tamen, non ſit neceſſarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum auertendum: tunc enim licet tale ſecretum detegere; etiamſi iuraſſes te nulli dicturum: quia tale iuramentum non obligat, cum iure naturæ tenearis ad contrarium. Vide Laym. *cap.* 4. *num.* 9. 3. Si ex teſtimonio, tibi vel tuis, immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel priuatum alienum præualeat, vt notat Card. de Lugo *de iuſtitia, diſp.* 39. *num.* 10. Vndè communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4. Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5. Si factum intellexiſti per iniuriam, v. g. aperiendo literas, cogendo alium ad reuelationem, &c. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *cap.* 4. *num.* 5. Mol. *d.* 5. *num.* 5. 6. Si aliter probabiliter in facto non peccauerit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo tanquam de iure inquiratur. Ratio eſt, quia mens Iudicis eſt inquirere de delicto, vide Azor. 3. *p. t. vlt. c.* 27. Fill. Bonac. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 3. Laym. *l. c.*

Reſp. 3. Qui ſciens falſum teſtatus eſt; per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ cauſantur. Item tenetur reuocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi reus de ea periclitetur, & putetur reuocando aliquid effecturus: Ita communiter. Ratio eſt, quia in damno æquali, potius habenda eſt ratio innocentis, v. *dub. ſeq. art.* 1.

Dixi 1. *Sciens*: quia ſi ex ignorantia, inaduertentia, aut obliuione inculpabili, falſum eſt teſtatus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit, non tamen ad reſtitutionem, etiamſi reus damnetur. Ratio eſt, quia neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi 2. *Cauſa efficax*; quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v. g. quia per falſa teſtimonia aliorum, iam tota cauſa damni erat data, ita vt Iudex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 30. & Laym. *l.* 3. *t.* 5. *cap.* 8. & alij.

Teſtis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si ſe occultet, ne rogetur, caſu quo tenetur teſtari. 4. Si Iudici iuſtè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DVBIVM VII.

De Reo.

ARTICVLVS I.

An, & quomodo reus teneatur fateri veritatem?

Reſp. 1. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen, ſed poteſt Iudicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando cum

Digitized by Google

do cum aliqua reſtrictione, & in bono ſenſu, vt mendacium abſit. Ratio eſt, quia tunc Iudex non habet ius interrogandi, aut obligationem imponendi reo: Ita Leſſ. & Laym. *t.* 6. *l.* 3. *cap.* 5. Bonac. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. vndè reſolues.

1. Reus non tenetur fateri crimen ſuum. 1. Si Iudex non ſit legitimus. 2. Si à ſeipſo litis proceſſum inchoet ſine præuia accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio eſt, quia in his Iudex non interrogat legitimè. Azor. Leſſ. Filliuc. Laym. Bonac. *ll. cc.* Card. de Lugo *d.* 40. *num.* 1.

2. Nec tenetur, ſi dubitet, an Iudex legitimè interroget; quia non tenetur parere cum graui ſuo damno, niſi conſtet ſuperiorem poſſe præcipere. Ita Leſſ. Fill. Laym. *loco cit.* Sanc. *l.* 6. *conſ. c.* 3. *d.* 31. Salas, Card. de Lugo, &c. contra Sylu. Bonac. & alios.

3. Iudex tenetur reo manifeſtare ſtatum cauſæ, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. vt reo conſtet, an legitimè interrogetur; quia non tenebitur reſpondere alioqui, & ſeipſum honore, alijue bonis, quæ bona fide poſſidet ſpoliare. Caiet. Nau. *cap.* 25. *n.* 43. Card. de Lugo *d.* 40. *num.* 1.

4. Si reum iuridicè quidem interroget Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo, ſtricto enſe, poteſt Reus (idem eſt de teſte) licet ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exijt quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi Iudex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ita cum S. Th. *q.* 69. *art.* 1. Sot. Fag. *p.* 8. *c.* 34. Dian. *p.* 3. *t.* 5. *m. R.* 66. C de Lugo *d.* 40. *n.* 4.

Reſp. 2. Etſi communior, & verior ſententia ſit S. Tho. 2. 2. *q.* 69. ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex Sylu. docent Sà, & Leſſ. non teneri, ſaltem ſub mortali, in cauſis capitalibus, & grauioribus, ſi ſit ſpes euadendi, & nullum graue damnum Reip. timeatur. Tann. *d.* 4. *q.* 4. *d.* 5. Card. de Lugo *d.* 40. *n.* 15. vbi dicit, eſſe ſententiam valdè probabilem, & in praxi tutam. Ratio eſt, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, vt qui conuinci non poteſt, teneatur præbere arma contra ſe, quibus occidatur, aut grauem pœnam, v. g. perpetui carceris, ſubeat, tum quia non videtur tam hæroicus actus præcipi poſſe. Bonac. *in* 8. *præcept. d.* 10. *quæſt.* 3. *p.* 2. *num.* 17.

Dixi 1. *in capitalibus:* quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. *Si ſpes ſit euadendi*: quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. Vndè reſolues.

1. Non ſemper opus eſt (iuxta dicta Reſpond. 2.) vt Confeſſarius

reum

reum vrgeat ad crimen fatendum. Card. de Lugo *d.* 40. *num.* 20.

2. Poſt ſententiam latam, reus non tenetur confiteri crimen, quod ante iniuſtè negauit, quia finito iudicio, finitur obligatio rei. Laym. *loco cit.* Imò probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, *etiam ſi adhuc ſit in poteſtate Iudicis*: donec iterum interrogetur. Card. de Lugo *d.* 40. *num.* 17.

Reſp. 3. Si quis ad euitanda tormenta grauia, mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra Nauarr. & alios docent Angelus, Sylu. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 11. *d.* 7. Tanner. *de iuſt. d.* 4. *quaſt.* 4. *dub.* 5. Ratio eſt, quia non eſt mentitus perniciosè, cum non teneatur tantis tormentis vitam conſeruare, vide Card. de Lugo, *loco cit.* Vndè reſolues.

1. Talis non tenetur poſteà crimen reuocare, quamuis antea periurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta reuocetur: quia etſi peieratione grauiter peccarit, hoc iam tranſijt, & non retractando nemini facit iniuriam, ideòque ſufficit, coram Deo pœnitere, vide Leſſ. Tann. *loco cit. & quaſt.* 5. *d.* 4.

2. Si ex illa falſi criminis confeſſione graue damnum alijs ſequeretur, v. g. bonum Reip. aut fama Religionis, vel familiæ notabiliter læderetur, aut aliqui ideò in hæreſim lapſuri eſſent, quæuis potius tormenta perferenda eſſent. Tann. *loco cit. & quaſt.* 5. *d.* 4.

3. Si reus tormentis coactus, denuntiauit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem, & ſi tum non fecit, etiam poſt ſententiam damnationis, reuocare: ad quod etiam à Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi Tol. *l.* 5. *cap.* 66. *num.* 7. Leſſ. *c. vlt. d.* 15. Tann. *d.* 4. *quaſt.* 5. *d.* 4. *num.* 103. Vbi ſubiungit: 1. Si quis tamen ſequatur ipſaque praxi ſeruari aduertat eam ſententiam, quæ negat per reuocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem antè factam, vt docent Delrio *l.* 5. *ſect.* 3. Valent. *d.* 6. *quaſt.* 13. *p.* 4. is conſequenter exiſtimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (ſaltem cum ſuo incommodo, & ſub peccato mortali) obligatum non eſſe ad reuocationem, quia eſſet inutilis. Ita Tann. *l. c.* Licet ipſe rectè cenſeat, fundamentum iſtius ſententiæ minus eſſe probabile. 2. Monet idem Tann. *num.* 105. cauendum eſſe Confeſſario, ne vel importunè ſæpiùs reo damnato inculcet, retractationem denuntiationis iniquè factæ, vel retractationem factam, imprudenter, & cum ſcandalo euulget.

Quæres. An reus teneatur reuelare complices?

Reſp. 1. Si omninò occulti ſint, nec alijs indicijs, aut teſtimonijs conuinci poſſint, non poteſt, nec tenetur: ſi tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit. Leſſ. *loco cit.* & Laym. *l.* 3. *t.* 5. *cap.* 5.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideoque, ſi nolit, (ſecundum Nauarr.) non erit abſoluendus.

ARTICVLVS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?

Reſp. Quando ſententia eſt materialiter iniuſta, lata tamen ſecundùm allegata, & probata, etſi in conſcientia non obliget, non poteſt reus Iudici poſitiuè reſiſtere; tum ob ſcandalum: tum quia tali caſu Iudex habet ius ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter Leſſ. Sanc. contra Vict. Bonac. Card. de Lugo, *d.* 4. *num.* 38.

Dixi, *poſitiuè*: quia reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante, & poſt ſententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquiualentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio eſt, quia quilibet tam magnum ius habet ad vitæ ſuæ conſeruationem, vt nulla poteſtas humana obligare poſſit, ad eam non conſeruandam, ſi ſpes commoda oſtendatur; niſi tamen bonum publicum aliud poſtulet. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 31. *d.* 4. Vndè reſolues.

1. Regulariter reo licet fugere, etiamſi cuſtos carceris graue damnum indè paſſurus ſit, (ſaltem niſi iurauerit ſe manſurum) quia vtitur ſuo iure, & nulli facit iniuriam. Fill. *t.* 40. *cap.* 4. *num.* 274. Azor. Leſſ. *d.* 5. *num.* 31. niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans, vide Bonac. *d.* 10. *quæſt.* 3. *p.* 2. *nu.* 13. Leſſ. *loco cit.*

2. Multò magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à miniſtro apprehendente, ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid.* & Reg. *l.* 24. *num.* 4.

3. Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præciſa vi, & iniuria) decipere, tradendo, v. g. cibum, & potum vt ſopiantur, vel procurando vt abſint; item vincula, & carceres effringere, quia cum finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licet alij captiui per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantum eſt eius cauſa per accidens, cum iure ſuo vtatur. Nec refert, quod leges, & Magiſtratus quidam tales effractores grauiter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione, quod vim intulerint cuſtodibus; vel quod propter bonum Reipub. ea pœna ſtatuta ſit. Fill. *loco cit.* Tann. *d.* 4. *quæſt.* 4. *d.* 5. ex alijs multis, vide Card. de Lugo *d.* 40. *ſect.* 4.

4. Illis, qui non ſunt miniſtri iuſtitiæ, licet non ſolum conſilio iuuare reum, vt fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v. g. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. Leſſius, *loco cit.* *d.* 6. *num.* 30. Tanner. *loco cit.* Sylu. Turr. Vaſquez.

5. No

5. Non tamen licet iuuare in effractione carceris, vt habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter ius vitæ conſeruandæ, tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. Leſſ. *loco cit*. Bonac. *d*. 10. *quæſt*. 3. *p*. 1.

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe iuſtam, & iuſtè proceſſum eſſe, non licet (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imo iniuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut iniuſtè proceſſum eſſe: aut ſi diuerſæ ſint opiniones, poteſt appellare, v. Tann. *l. c. n*. 100. C. de Lugo *l. c. art*. 14. Sanch.

DVBIVM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo?

Reſp. Obſeruanda ſequentia. 1. Inſtruat eum, quod quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideòque ſiue ſit nocens, ſiue innocens id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio eſt, quia aliàs multi conantur ſe falsò probare innocentes, vt à Confeſſario iuuentur: alij contra falsò ſe innocentes dicunt, quod timeant, ne Confeſſarius conferat cum Iudicibus, ipſique reuocentur ad torturam. Vndè expedit. 1. Vt non temerè euulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2. Vt ad Confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici; ante tamen de contritione agendum eſt. Delrio *l*. 6. *cap*. 1. *ſect*. 3. Tann. *d*. 4. *quæſt*. 5. *dub*. 4.

2. Nec cogat importunis modis reos, vt ſe tales fateantur, tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confeſſario in extremis deſerantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtrà eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & vera ad Deum conuerſione, de hac ergo laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contra Tann. *loco cit*.

3. Caueat, ne coram reo cenſeat modum procedendi iudicialem, proindeque communiter non admittat quærelas de iniuria facta cum non ſit Confeſſarij ea iudicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

5. Etſi quidam authores permittant iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet confeſſario, ne miniſterium eius infametur.

5. Non licet ſecundum Concil. Antioch. (*cap*. 33. & 34. *Non licet*:) palam intereſſe tormentis aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem, vide Tann. *d*. 4. *q*. *vlt*. *dub*. 5. *num*. 128.

6. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in iudi-

iudicio, ipſumque modum proceſſus, vt & prudentius poſſit in ſuo foro agere, & iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet. 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundùm ſupradicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem, etiam cum periculo torturæ, v. Tann. *d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 103. & dicta dub. ſuperiore. 2. Si Saga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro. 3. De qualitate ſuperſtitionis, an ex animo, Chriſtianæ fidei renuntiarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo, & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque quomodo ijs deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici, ſignificare, reum in extremis denuntiationes reuocaſſe, tum quia Iudices id parui faciunt (quam rectè, v. apud Laym. & Tann. *l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petita licentia, innocentiam denuntiati euulget, cum eo ipſo reuelet peccatum denuntiantis. Quarè ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt Iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet Tann. *d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli: tum quia ſi rei cognoſcant eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi, v. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 5. Tann. *d.* 4. *q.* 5. *d.* 4. *n.* 95.

10. Etſi pro reis, etiam iuſtè damnatis intercedere aliquando poſſit, maximè apud Magiſtratum ſupremum, iuxta Scripturam Prou. 24. *Erue eos, &c.* valdè tamen prudenter, & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Iudexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea præuiderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; imò & ipſi imputabuntur; cum ex officio debuerit impedire, v. Bon. *in* 8. *prec. d.* 10. *q.* 2. *&* 3. Tann. *de iuſt. d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4.

DVBIVM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?

Reſp. Tenentur ij in primis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub graui obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſiue

peri-

5. Non tamen licet iuuare in effractione carceris, vt habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter ius vitæ conſeruandæ, tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. Leſſ. *loco cit*. Bonac. *d*. 10. *quæſt*. 3. *p*. 1.

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe iuſtam, & iuſtè proceſſum eſſe, non licet (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imo iniuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut iniuſtè proceſſum eſſe: aut ſi diuerſæ ſint opiniones, poteſt appellare, v. Tann. *l. c. n*. 100. C. de Lugo *l. c. art*. 14. Sanch.

DVBIVM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo?

Reſp. Obſeruanda ſequentia. 1. Inſtruat eum, quod quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideòque ſiue ſit nocens, ſiue innocens id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio eſt, quia aliàs multi conantur ſe falsò probare innocentes, vt à Confeſſario iuuentur: alij contra falsò ſe innocentes dicunt, quod timeant, ne Confeſſarius conferat cum Iudicibus, ipſique reuocentur ad torturam. Vndè expedit. 1. Vt non temerè euulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2. Vt ad Confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici; ante tamen de contritione agendum eſt. Delrio *l*. 6. *cap*. 1. *ſect*. 3. Tann. *d*. 4. *quæſt*. 5. *dub*. 4.

2. Nec cogat importunis modis reos, vt ſe tales fateantur, tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confeſſario in extremis deſerantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtrà eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & vera ad Deum conuerſione, de hac ergo laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contra Tann. *loco cit*.

3. Caueat, ne coram reo cenſeat modum procedendi iudicialem, proindeque communiter non admittat querelas de iniuria facta cum non ſit Confeſſarij ea iudicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

5. Etſi quidam authores permittant iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet confeſſario, ne miniſterium eius infametur.

5. Non licet ſecundum Concil. Antioch. (*cap*. 33. & 34. *Non licet*:) palam intereſſe tormentis aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem, vide Tann. *d*. 4. *q*. *vlt*. *dub*. 5. *num*. 128.

6. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in iudi-

iudicio, ipſumque modum proceſſus, vt & prudentius poſſit in ſuo foro agere, & iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet. 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundùm ſupradicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem, etiam cum periculo torturæ, v. Tann. *d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 103. & dicta dub. ſuperiore. 2. Si Saga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro. 3. De qualitate ſuperſtitionis, an ex animo, Chriſtianæ fidei renuntiarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo, & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque quomodo ijs deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici, ſignificare, reum in extremis denuntiationes reuocaſſe, tum quia Iudices id parui faciunt (quam rectè, v. apud Laym. & Tann. *l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petita licentia, innocentiam denuntiati euulget, cum eo ipſo reuelet peccatum denuntiantis. Quarè ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt Iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet Tann. *d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli: tum quia ſi rei cognoſcant eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi, v. Laym. *l.* 3. *t.* 6 *c.* 5. Tann. *d.* 4. *q.* 5. *d.* 4. *n.* 95.

10. Etſi pro reis, etiam iuſtè damnatis intercedere aliquando poſſit, maximè apud Magiſtratum ſupremum, iuxta Scripturam Prou. 24. *Erue eos, &c.* valdè tamen prudenter, & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Iudexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea præuiderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; imò & ipſi imputabuntur; cum ex officio debuerit impedire, v. Bon. *in* 8. *prac. d.* 10. *q.* 2. *&* 3. Tann. *de iuſt. d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4.

DVBIVM IX.

Qua obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?

Reſp. Tenentur ij in primis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub graui obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſiue peri-

Digitized by Google

peritiam, Nauarr. *c.* 25. Anton. Card. de Lugo *d.* 27. *num.* 1. Deindè in curandis infirmis, ſeruare ſequentes regulas 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras, & tutas. Ratio eſt, periculum, & damnum proximi: ita Bonac. Laym. Sanch. 1. *mor. c.* 9. *n.* 2. Quando certum aliquod eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenentur illud adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non ſint certa pharmacha, debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioqui ſalutem proximi in diſcrimen adducerent, tum quia tenentur fungi officio, quantum poſſunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla eſt ſpes de ſalute infirmi, nec adeſt remedium, niſi dubium, de quo ſcilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum ſit, poſſunt, imò debent illud adhibere. Ratio eſt, quia ſic infirmi negotium vtiliter geritur, & ſi mors ſequatur, ipſis non imputabitur, cum aliàs ſpes vitæ non habeat. Laym. *l.* 1. *tr.* 2. *cap.* 5. Fill. *n.* 152. Bonac. *de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. Vndè reſolues.

1. Medicus peccat. 1. Si abſque ſufficienti peritia, grauem morbum curare tentet. 2. Si occurrente graui, & inſolito morbo, ſpeciali ſtudio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nociturum, quam profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata explorandi gratia adhibeat, præſertim, quando de ijs non eſt opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter vtilia. 5. Si non benè perſpecta morbi natura, temerè adhibeat remedia obuia, vel periculoſa, præſertim cum diſcrimine vitæ vel grauis læſionis 6. Si agnito ægroti periculo, opportunè non adſit, aut neceſſariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid ſuadeat Dei honori vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, pollutionem, ſuperſtitionem, &c. 8. Si facilè, & ſine neceſſitate, à ieiunio abſoluat, carnium eſum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo conſtitutum contemnat, v. Bon. *l. c.* Nau. *c.* 15. Azor. 1. *p. l.* 2. *c.* 17. Eſcob. *l.* 2. *E.* 3. *c.* 9.

2. Pharmacopola peccat. 1. Si rudis, & ignarus munus exerceat. 2. Si ſine arte vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Si melle in potionibus pro ſacchato vtatur. 4. Si vnum medicamentum pro alio (niſi tamen eſſet æquè bonum, & non maioris pretij) contra medici præſcriptum, cum grauis damni periculo porrigat, vide Salas *dub.* 34. 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmacha vendat inutilia, &c. vide Eſcob. *loco citato*.

3. Peccat Chirurgus. 1. Si ſine ſcientia, & peritia ſufficienti, vulnera curare tenet, cum periculo erroris. 2. Si medicum, quando grauitas vulneris exigit non conſulat. 3. Si lucri amore, curationem protrahat. 4. Si mercedem iuſto maiorem exigat. 5. Si abortus cauſa ve-

nam

Digitized by Google

nam aperiat, aliudue remedium adhibeat. vide Eſcob. *loco citato*.

Medici debent iuramentum emittere de ſeruandà conſtitutione Pij V. quoad inuitandos infirmos; quod ſi iuramento contrafecerint, afficiuntur pœnis in illà Pontificià ſanctione contentis.

Chriſtiani prohibentur adhibere Iudæos medicos cauſà medendi. Ex Conc. Prou. 1. tit. de Iudæis. §. vt quantum. Idem Conc. tit. de negot. ſacul. §. ne artem. ars medendi Clericis vetatur.

DVBIVM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum ſæcularium?

Reſp Ex patent ex dictis de ſeptimo præcepto: ex quibus reſolues:

1. Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum ſuſpicione praui vſus. 2. Si paratus ſit quodcunque pretium, etiam iniuſtum, ab emptore accipere. 3. Rem carius, quam ſupremo pretio vendat, ob dilatam ſolutionem. 4. Mercium defectum grauem occultum non aperiat, pondus, & menſuram imminuat. 5. Si in emptorum iniuriam monopolium iniuſtum inſtituat, merces omnes vnius generis, ſibi comparet, immoderato quæſtu pro libito vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non nouit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, & inutiles nouis admiſceat, & vendat eodem pretio vtraſque. 8. Si iuſta tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum poſſit, non ſoluat creditoribus, cum graui eorum damno. 10. Si mercibus ſoluat, quod pecunia debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus feſtis publicè emat, vel vendat contra conſuetudinem permiſſam. 12. Si iuret falsò, ſe tanto pretio merces comparaſſe. 13. Si contractum ineat quemcunque, dubitans de eius iuſtitia. 14. Si emat res furtiuas, &c. vide Eſcob. *t. 2. E. 3. c. 12.*

2. Bibliopola peccat. 1. Si vendat libros prohibitos, vel laſciuos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. vide Eſcobar. *cap.* 13.

3. Argentarius ſiue Aurifaber peccat. 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento plus æris miſceat quam ars requirit, & emptoribus mixtionem non ſignificet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtiuis aliquid emat, mala fide. 4. Si communem lapillum pro pretioſo vendat, vel pretioſum pro vili emat, &c.

4. Sartor, Sutor & cæteri opifices peccant. 1. Si iurent ſe tali die opus perfecturos, quod ſciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quam ad opus ſit neceſſarium; aut partes alicuius momenti, quæ ſuperſunt, retineant, ſine voluntate Domini. 3. Si diem feſtum ſine graui cauſa violent, per ſe; vel per ſuos famulos, &c. vide Eſcob. *l. 1. cap. 13.*

MEDVL-

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS.

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

CAPVT I.

De peccato in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit peccatum?

RESpondeo: Eſt tranſgreſſio legis, ſiue vt ait Tol. eſt voluntarius receſſus à regula diuina, per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum, quam diuinum: per receſſum, intelligitur actus (vel eius omiſſio) qui ſit non tantum voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali aduertentia malitiæ, quod addo, quia vt docet Sanch. 1. *mor. cap.* 16. cum Vaſq. *d.* 2. *quæſt.* 2. *p.* 3. *num.* 3. *&* 12. *&c.* non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas, & aduertentia quæuis virtualis, vel interpretatiua, quà ſcilicet quis aduertere poterat, & debebat, nec quæcunque actualis, qua ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in obiecto attendat: ſed requiritur, vt aduertat moralem malitiam obiecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt, quia ſine iſta aduertentia, non eſt voluntarium, cum non ſit cognitum; quia quandiù talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideòque nec libertas, ac proindè nec culpa, & cenſetur illa inaduertentia, naturalis, & inuincibilis obliuio. Addit tamen Tann. *d.* 4. *de pec. d.* 5. *quæſt.* 5. *dub.* 5. *num.* 106. non eſſe neceſſe, vt conſideratio illa maneat actu, dum peccatum durat; ſed ſatis eſſe; vt vel actu, vel virtute maneat, ita vt cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel ſaltem cauſa data: vt fit in ebrio, qui peccat, non vi præſentis, ſed præteritæ deliberationis, vide Bald. *l.* 1. *d.* 36. Verum recentiores communiter docent, talem, v. g. ebrium, non peccare formaliter, quando vſu rationis caret; ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxiſſe antè, dum præuidens malum, quod commiſſurus erat, eius cauſam dedit; aiuntque, dum quis actu peccat, ſemper eſſe, ac manere aduertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, vt vide apud Schol. nam in ordine ad praxim, parum refert, vtrolibet modo loquaris.

Digitized by Google

Reſp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones vt patet ex prima reſponſione. 1. Vt ſit voluntarium, id eſt, vt fiat à voluntate conſentiente. 2. Vt ſit liberum, id eſt, vt ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non. 3. Vt aduertatur malitia. Ex quibus reſolues.

1. Defectu primæ conditionis, nullus actus; qui neque eſt in ſe, neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet, ideòque nec impedit communionem, ſiue is ſit internus, vt cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ, motus carnis, etiam vſque ad effuſionem ſeminis: ſiue externus ac violentus, v. g. ſtuprũ virgini per vim illatum.

I. *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & voluntate Adami peccantis.*

XIX. *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali. Alex. VIII. die 7. Decembris* 1690. *damnauit.*

2. Defectu ſecundæ conditionis, ſubindè à peccato excuſantur motus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus vſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3. Defectu tertiæ non peccat; qui die ieiunij, de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi aduertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem proijcit per feneſtram, non aduertens periculum læſionis: vel qui contractum vſurarium celebrat, non aduertens eſſe talem. Sanc. *l.* 1. *cap.* 16. *num.* 21. Reg. *l.* 15. *num.* 75.

4. Damna, & euentus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo præuiſi, inculpabiles ſunt: quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi. Sunt verò culpabiles, ſi ſint præuiſi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudentiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: ea verò adhibita, etſi poſtea eueniant, culpa vacant. Vti etiam, quando iuxta loci, & temporis circumſtantias non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela eſt adhibita: ita Vaſq. 1. 2. *d.* 124. *cap.* 2. Quibus conformiter Leſſ. *l.* 4. *cap.* 3. docet, ſi negligentia, ebrietatem aut euentus ex ea ſequi ſolitos præcauendi, fuerit tantum venialis, etiam mala quæ præuideri poterant, tantum venialia fore; quia cum non in ſe, ſed tantum in cauſa ſint libera non poſſunt habere maiorem culpam, quam ipſa cauſa.

DVBIVM II.

An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata?

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor, & complacentia obiecti cogitati, fruendo eius dulcedine, abſque deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à mora temporis, cum momento poſſit perfici;

fici;

ſiei; ſed quod voluntas, poſt plenam aduertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICVLVS I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

Reſp. 1. Deſiderium abſolutum, ſiue cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Eſt communis, & conſtat ex Matth. 5. *Qui viderit, &c.* Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tanquam obiecto; ita commun.

Reſp. 2. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnem malitiam obiecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale: v. g. vellem prædari ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. Val. *t.* 2. *d.* 6. *quæſt.* 4. *p.* 4. Sayr. Salas *in* 1. 2. *tr.* 3. *d.* 16. *ſect.* 27. Vaſq. *d.* 116. *cap.* 2. Si verò conditio malitiam non auferat, eſt peccatum: vt v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer: ſi non eſſem Religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatus, vlciſcerer, occiderem te. Item, ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam Religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu: ſecus enim eſt, ſi tantum oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) Bonac. *de matr. quæſt.* 4. *p.* 8. *num.* 9. Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte obiecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum: præciſa conditione non auferente malitiam; ac proindè talis erit culpa qualis eſſet illud amare abſque conditione. Caiet. Sanch. *l.* 1. *mor. cap.* 2. Vaſq. Laym. *l.* 1. *tr.* 3. *cap.* 6. *n.* 10. Ex quibus reſoluuntur hi caſus.

1. In omnibus, ſolo iure poſitiuo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac (ſi prohibitum non eſſet) v. g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio eſt, quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert, Azor. *l.* 4. *cap.* 6. *quæſt.* 10. Sanch. *l.* 1. *cap.* 2. Vaſq. *d.* 116. *cap.* 2.

2. Idem valet in prohibitis quidem iure naturali, licitis tamen in aliquo caſu, aut ſtatu, ſi is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, ſi Deus mandaret, ſuſpenderem furem, ſi eſſem Iudex; ducerem vxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto. Ratio eſt, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Rectè tamen monet Sà, *V. Peccatum*, huiuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque,

vt ait

vt ait Caiet. *Ibid.* eſſe fatuas, & diabolicas tentationes. *Ibid.* & Laym. *l.* 1. *t.* 3. *cap.* 6. *num.* 10.

Vide propoſitiones damnatas ſuprà f. 43.

3. Etſi idem quidam, vt Caiet. Sal. & Vaſq. vniuerſim affirment de omnibus iure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab obiecto; vt ſi dicas, ſi non eſſet peccatum, fornicarer, eò quod tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docent Azor. Sanch. & Laym. eſſe peccatum; eò quod ſit intrinsecè malum, nec malitia ſua, (quæ in conſenſum circa tale obiectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit; ideòque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur; quia ſi tantum ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud obiectum non eſt peccatum. Sanch. *l.* 3. *cap.* 2. *n.* 25. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *cap.* 6. *num.* 11. vide Card. de Lugo *d.* 16. *num.* 370.

4. Gaudere, & delectari de opere malo, ſub conditione (ſi liceret) v.g. in prædictis deſiderijs efficacibus illicitis, quando conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari à peccato, ſecundum quoſdam DD. ſi ſit tantum ſecundum appetitum rationalem, ſiue voluntatem (ſecluſo omni alio periculo conſenſus illiciti, & turpis motus; qui tamen quia communiter, & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitus ſenſitiui, quæ propriè delectatio dicitur, ſitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in obiectum abſtractum à malitia: cum ſequatur intellectum, cuius eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in obiectum ſub aliqua certa conditione ſtatus, vel temporis apprehenſum, ſed vt eſt in ſe ideòque talis delectatio eſt de obiecto abſolutè malo, vide Laym. & Bonac. *de matr. quæſt.* 4. *p.* 8.

ARTICVLVS II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundum ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, prout ipſum opus mortale, vel veniale eſt. Ita comm. ex D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 78. *art.* 8.

Dixi, *ſecundum ſe*: quia ſi delectatio ſit tantum de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum; quia ſicut cognitio, v. g. de rebus obſcœnis, in ordine ad docendum, vel concionandum, &c. bona eſt, cognitio autem de iiſdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam obiecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè ope-

randi, non circa ipſum opus malum: quo modo ſine peccato ſæpè nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v. g. ex æquo, &c. non ſecundum ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus, & induſtrius, modus cadendi inopinatus. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *cap.* 6. *num.* 2. Ex quibus reſolues.

1. Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de obiecto malo.

2. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundum ſe quidem malo, hic tamen, & nunc culpa vacante, vt v. g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundum ſe, ſed vt eſt cauſa talis boni effectus, docent Leſſ. *l.* 4. *cap.* 3. *num.* 105. & 106. ex Vaſq. 1. 2. *d.* 105. *cap.* 2. v. g. de ſolutione naturæ facta in ſomno. Ratio eſt, quia obiectum delectationis iſtius non eſt malum, vide Bonac. *de matr. d.* 4. *p.* 8. *n.* 8. Sanch. *l.* 1. *mor. c.* 2. *nu.* 18. Card. de Lugo *de pœnit. d.* 16. *n.* 389. Imò addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici, & inefficaci deſiderio) vt tale quid fiat ſine culpa; v. g. vt in ſomno eueniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodò deſiderium non ſit tam intenſum, vt tale quid probabiliter cauſet; neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, aiunt, quia obiectum huius deſiderij, aut gaudij, non eſt malum, vide Leſſ. & Bonac. *loco cit.*

3. Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi coniuges delectentur appetitu tantum rationali, de actu coniugij præterito, futuro vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio eſt, quia hi actus habent obiectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia ſi ſponſus, aut vidua voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitiuam, & carnalem (quæ ex recordatione copulæ futuræ aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, vt docent Leſſ. *loco cit. t.* 3. *cap.* 6. Bon. Tann. Palaus, vide Dian. *t.* 5. *miſc. R.* 2. contra Med. &c. Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem ſenſitiua, & carnalis vt plurimum, imò etiam periculum conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere; ſaltem in vidua, & ſponſis; inter coniuges tamen modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitiuam, & veneream delectationem non eſſe mortale, docent Fill. Bon. *de matr. quæſt.* 4. Sanch. Leſſ. *loco cit. d.* 1. & Dian. *t.* 3. *miſc. R.* 36. Tum quia ſtatus matrimonij hæc excuſat; vti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis cauſa inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus coniugale, licet per accidens opus non exerceatur.

4. Delectatio moroſa, de rebus ſolo iure poſitiuo prohibitis, non eſt illicita; modo non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g. ſi Carthuſianus,

vel alius, die ieiunij ſe oblectet de cogitato eſu carnium, quia non eſt de opere malo, cum lex tantum vetet comeſtionem externam, Laym. *l.* 1. *t.* 3. *cap.* 6. *num.* 9. Leſſ. *l.* 4. *cap.* 3. *d.* 14. *num.* 111. *&* *nu.* 113.

5. Qui delectationem moroſam mortalem, confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio, v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio, vno, an pluribus; in materia carnis, an de coniugata, moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat Azor. Sà, *V. Luxuria*, Salas *t.* 2. *tr.* 13. *d.* 16. *ſ.* 6. *num.* 59. *&c.* ſi delectatio feratur in obiectum apprehenſum ſecundum totam ſuam malitiam, non autem ſi tantum ſecundum partem, v. g. in fœminam, apprehenſam vt non ſuam, non tamen vt alteri nuptam, vel vt monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam Fill. Leſſ. Bonac. Dian. Palaus, vide Lugo *d.* 16. *num.* 363. Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in obiectum, ſecundum totam ſuam malitiam: aut etiam deſiderio efficaci, quod fertur in opus externum ſecundum ſe, & vt eſt à parte rei: ac proinde eſt eiuſdem cum illo ſpeciei, ideòque eius circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt, vide Auth. cit.

Reſp. 2. Si quis ſine cauſa, & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram, (v. g. ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſenſus, peccat venialiter: ſi verò iuſtam cauſam habeat, nihil peccat, vide ſupra *in* 6. *præcept.* *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 2. *d.* 4.

Quæres. An voluntas delectationem carnalem poſitiuè reprimere teneatur?

Reſp. 1. Si voluntas plenè eam aduertens negatiuè, & permiſſiuè ſe habeat, ita vt nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipſius delectationis complacentia, nec periculum ſit vlterioris conſenſus, probabile eſt, quod docent Caiet. & Sanch. 1. *mor. cap.* 12. non peccare mortaliter: tum quia non conſentit in delectationem, tum quia moraliter eſt impoſſibile, omnes illos motus euitare: tum quia ex iuſta cauſa illos licet permittere; etiam ſecundum aduerſarios.

Reſp. 2. In praxi tamen verius videtur, quod docent Vaſq. Azor. Leſſ. Bec. 1. 2. *t.* 2. *quæſt.* 5. *cap.* 5. ſine iuſta cauſa eis non reſiſtere, eſſe mortale: quia ferè ſemper voluntas eſt expoſita periculo conſenſus, & contrarium credere, eſt nimia ſui confidentia, & præſumptio. Moderatè Laym. vtramque ſententiam probabilem fatetur, & ait delectationem videri mortalem, niſi actum formalis diſplicentiæ circa illam elicias, ſi efficaciter animum ad alia diuertere negligas, cum facilè poſſis, & ſperes te tali modo poſſe depellere, vide Layman *lib.* 1. *t.* 3. *cap.* 6. *dub.* 3.

DVBIVM III.

De diſtinctione peccatorum.

ARTICVLVS I.

Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?

Reſp. Peccata, quoad materiale, ſiue entitatem poſitiuam, ſpecie diſtinguuntur ex obiectis formalibus, & circumſtantijs ſpeciem variantibus, quatenus eæ obiecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſiue rectitudine virtutis, quà priuant; remotè autem, & fundamentaliter, ex obiectis. Ita Trid. *d.* 4. *de pec.* *d.* 1. *q.* 2. Ratio primæ partis eſt, quia omnes actus ſpecie diſtinguuntur ex obiectis; peccata autem quoad materiale, dicunt ipſos actus. Ratio ſecundæ partis, quia priuationes proximè diſtinguuntur ſpecie à formis, quibus priuant; ſed peccata formaliter ſunt priuationes rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur proximè ex obiecto; ergo priuatio rectitudinis ex eodem remotè. Ex quibus reſolues.

Peccata ſpecie differunt, non tantum quæ diuerſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè; vt prodigalitas, & auaritia: vel ratione diuerſæ difformitatis, id eſt, quæ adeò diuerſa ratione, & malitia eiuſdem virtutis materiam attinguat, vt quantum eſt, ex natura eiuſdem peccati, non ſit eadem facilitas moraliter loquendo, neque propenſio vtrumque peccatum committendi; qualia ſunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICVLVS II.

Quæ peccata diſtinguantur numero?

Reſp. Numero diſtinguuntur duobus modis. 1. Ex diuerſis obiectis numero totalibus, non materialiter, & phyſicè tantum, ſed etiam formaliter, & moraliter diſtinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. Fill. *t.* 21. *c.* 8.

Dico, *moralem*; quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quæuis interruptio; in ordine tamen ad confeſſionem non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint; quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio, & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita vt nec virtualiter, nec interpretatiuè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem, & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam, & liberam.

Digitized by Google

3. Per ceſſationem inuoluntariam, & naturalem, ſiue ea fiat per ſomnum, ſiue per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cum in illo ceſſet vſus rationis, non continuatur actio libera, & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit inuoluntaria, ideòque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita Vaſquez, &c. Quæ ſententia, etſi in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non habet locum, ſecundum Fill. *tr.* 21. *c.* 8. *n.* 317. Ratio eſt, quia etſi per hanc interruptionem, phyſicè actus multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipſo quod animus inuoluntariè diſtrahitur, remanet interpretatiuè prior voluntas, cum non ſit retractata aut aliter interrupta, v. etiam Bald. *d.* 21. *n.* 3. Ex dictis reſolues.

1. Vnum numero peccatum committit, qui vno actu odij vel detractionis fertur in 10. homines qui vno ictu duos occidit; qui vno actu vult omittere Officium Horarum per menſem, ieiunium per Quadrageſimam. Quia, etſi hæc obiecta phyſicè ſint plura, ſunt tamen vnum moraliter, & formaliter, quatenus in vno actu hic, & nunc coniunguntur. Ita Nauarr. Fill. Bonac. *d.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 1. contra Azor. Vaſq. &c. qui ſatis probabiliter dicunt eſſe peccata diſtincta. Verum ſiue 10. peccata dicas, odiſſe v. g. 10. homines, ſiue vnum parum refert, cum vnum hoc illis decem æquiualeat: proindeque obiecti grauitas in confeſſione exprimenda ſit, quippe quæ actum in ſuo eſſe indiuiduali conſtituit, vt notat Fill. Bonac. Suar. *de pœnit. d.* 22. *ſect.* 5.

2. Actus voluntatis internus ſæpius interruptus, & repetitus licet phyſicè ſit multiplex, moraliter tamen eſt vnum numero peccatum, in ordine ad confeſſionem, ſi conſumetur in opere aliquo externo, per eum intento, & cauſato, aut etiam in pluribus actibus externis ſibi inuicem ſubordinatis ad eundem finem; hinc v. g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renouet, vnum furtum: & qui ad occidendum alium pergens, ſæpè voluntatem renouat, vnum homicidium committit. Ratio eſt, quia eſt vna actio externa, ab internis intenta, & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter vniuntur, vide Baldell. *d.* 21. *num.* 4.

3. Actiones externæ, licet numero diſtinctæ ad eundem tamen finem, & actum principalem relatæ, modo non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem: hinc oſcula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia imò etiam comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa, & appendices operis, vnum numero peccatum ſunt, vt docent Nauarr. *cap.* 6. *num.* 17. Azor. *l.* 4. *cap.* 4. *quæſt.* 6. Fill. &c. Ratio eſt, quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, eiuſdem actus humani, & obiecti, in quo omnia prædicta moraliter vniuntur.

Digitized by Google

Dixi, *complementa*: quia, ſi ſimiles actus non ſunt inſtis, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex actu præterito, ex natura rei non conſequantur diſtinguuntur numero; vt v. g. ſi quis de fornicatione glorietur: proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non præter priores, vt docet Suar. *t.* 4. *de pæn. d.* 22. *ſect.* 1.

CAPVT II.

De peccatis in ſpecie, mortali, & veniali.

DVBIVM I.

Quid ſit peccatum mortale, & veniale?

RESp. 1. Mortale eſt, quod ob ſui grauitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo ſoluit, pœnamque æternam meretur. Dicitur (mortale) quia ſpiritualis vitæ principium, gratiam ſcilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale eſt, quod ob ſuam leuitatem, gratiam, & amicitiam non tollit, etſi feruorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur (veniale) quia ſaluo vitæ ſpiritualis principio ſcilicet gratia, languorem animæ facilè curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp. 2. Mortale peccatum duplex eſt, aliud eſt mortale ex genere ſuo: aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei vel proximi, quoad perſonam, res aut iura, vel nos ipſos corrumpit grauiter. Ita Azor. *l.* 4. *cap.* 9. Sanch. *l.* 1. *mor. cap.* 3. Vndè reſolues.

1. Peccata contra bonum proprium commiſſa, vt plurimum ſunt venialia ex genere, vt v. g. inutilis, & vana concupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas cultus, & veſtitus, nugæ, otium, exceſſus in cibo, potu, ſomno, riſu, vſu coniugij, timore, triſtitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2. Peccata, contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo; quia nocent bono alicui interno Dei; v. g. veracitati, miſericordiæ, charitati. Item ferè omnia quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent ſimiliter Deitati, Scientiæ, Omnipotentiæ diuinæ, eiuſque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut iuri proximi.

3. Peccata illa ſeptem, quæ dicuntur capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo; quia non omnia grauiter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp.

Reſp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo infrà.

DVBIVM II.

Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale fiat per accidens veniale?

Reſp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi vnum deſit, fit veniale, quod aliàs ex ſe eſt mortale. 1. Ex parte intellectus, plena aduertentia, & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Grauitas materiæ, ſaltem vt plurimum. Ratio primæ, & ſecundæ partis eſt, quia ſpectata fragilitate humana, non videtur decere diuinam bonitatem, æternis ſupplicijs punire hominem, abſque plena conſideratione, & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia vbi materia parui eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur vt plurimum.

Materia eſt grauis, Aduertentia plena, voluntas
Libera, lex faciunt, ſit quoque culpa grauis.

Reſp. 2. Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, vt patet ex dictis. Prima eſt, ſi ex parte intellectus, non ſit perfecta aduertentia malitiæ, ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt. 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens, apprehendiſti eſſe malum. 2. Si poſt, vbi melius conſideras, iudicas te non fuiſſe facturum, ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehementiſſima paſſione, apprehenſione, vel diſtractione laboraſti, vel turbatus fuiſti, ita vt ferè neſciueris quid ageres.

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſenſus ſunt. 1. Si ita diſpoſitus fueris, vt licet facilè potueris exequi peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus, vt malit mori, quam expreſsè mortaliter peccare: quia talis non facilè conſentit. 4. Si quis valdè timidè, & ſuſpensè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit non plenè ſui compos, &c. iudicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi planè vigilaſſet vide Sanch. *l.* 1. *mor. cap.* 10. Baldell. *l.* 10. *d.* 8.

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parui momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali iudicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſeruient. 1. Vt de materia iudicetur, non tantum ipſa ſecundum ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectiuè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, leuis eſt; grauis autem, ſi multum, vt docet Vaſq. 1. 2. *d.* 158. 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ, quia ſæpè fit, vt res ex ſe leuis, attentis circumſtantijs boni communis, vitandi

Digitized by Google

ſcandali, &c. fiat grauis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit grauis, ea ſpectanda eſt tum abſolutè, & ſecundùm ſe, tum etiam in ordine ad totum. 4. In tranſgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ paruæ, vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter coniungantur, fit materia grauis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro vna. Contrà verò non cenſetur materia grauis, ſi paruæ materiæ, nec ſecundùm ſe, nec ſecundùm effectus relictos, inter ſe vniantur; ex dictis reſolues.

1. Peccas mortaliter, ita vt fiat materia grauis, ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, iuxta dicta *l. 5. t. 5. cap. 1. d. 3. caſu 1.* item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem Officio omittas: ſi eodem die ieiunij ſæpius parum comedas, eodem feſto ſæpius parum labores.

2. Non peccas grauiter, ſi diuerſis feſtis modicum labores; ſi quotidiè in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt, etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciendi; quia cum iſta moraliter inter ſe non vniantur, ſingula ſunt parua, vide Sanc. *loco cit.*

3. Non peccat mortaliter, qui diuerſis diebus violat votum, quotidiè, aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel paruam eleemoſynam dandi, ſi ſit onus affixum diei, quia cum quotidiè cuiuſque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere, quia illud propoſitum non fertur in rem grauem. Imò, contra Sanc. id quidam verum putant, etſi quis 100. vota diuerſæ ſpeciei, in materijs valdè leuibus, vno die implenda haberet; quia materiæ illæ cum ſint independentes à ſe, non vniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantum dies præfigatur vt terminus, vltra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem peruentum fuerit.

4. Probabile eſt, eum qui ter vel quater 1000. aureos in cauſas pias vouiſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolueret, quia etſi talis pars abſolutè in ſe ſpectata, ſi notabilis, comparatione tamen totius, morali iudicio non valdè videtur æſtimanda, v. Laym. *l. 1. t. 3. c. 5.*

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?

Quinque modis id fieri communiter, docet Sanch. &c. 1. Ratione finis adiuncti. 2. Ratione finis vltimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione ſcandali. 5. Ratione periculi.

Scandala, Contemptus, Occaſio, Finis, & Error,
Hæc faciunt crimen de veniale graue.

De ſingulis dicam breuiter.

Reſp.

Reſp. 1. Peccatum veniale tranſit in mortale ratione finis adiuncti; vt ſi quis leuiter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia cùm finis mortalis ametur, mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſecluſa malitia mortalis finis manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectus in rem aliquam: vt ſi v. g. vltimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valdè intensè, & vehementer ferri in obiectum, ſed requiritur, vt appretiatiuè illud ita æſtimes ſaltem virtualiter, vt paratus ſis eius cauſa tranſgredi præceptum obligans ſub mortali: vt ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, vt malit feſto omittere ſacrum, &c. quam illis priuari. Notat autem Bonac. hunc affectum, non tantum habitualem, ſed actualem eſſe debere, vt peccatum contrahatur, quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem (contemptum abſolutum, & formalem) quando nimirum ideò formaliter, & abſolutè præceptum violatur, quia ipſi, aut Superiori ſubijci renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ; vel quando ideò non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis, quorum vtrumque grauiter pugnat cum charitate debita ſuperiori. Ex quibus reſolues.

1. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubijci abſolutè, nolis tamen hic, & nunc in re modica; aut ſi authoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic, & nunc contemnas. Ratio eſt, quia non eſt contemptus abſolutus, & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid.

2. Si præcisè ex indignationo, malitia, praua conſuetudine, aliaue cauſa, præceptum violetur, & non ex contemptu poteſtatis Superioris non eſt mortale: quia non eſt contemptus formalis, ſed tantùm interpretatiuus,

3. Eſt mortale, facere vel omittere aliquid, ex contemptu iuſtæ legis humanæ. Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret) denique facere aliquid ex contemptu Prælati vt ſic, & vt à Deo authoritatem habentis, non tamen vt talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè, ſed tantum ſecundum quid, vide Sanchez 1. *mor.* 5, Bonac. *de peccat. d. 2. quæſt. 3. p. 5.*

Reſp. 4. Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſanda ſit mortalis.

Digitized by Google

talis. Ratio eſt, quia tali operi ſuperadditur aliquid, grauiter repugnans charitati, vide dicta de ſcandalo, & Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 212.

Reſp. 5. Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale; quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter; quia talis ſalutem animæ contemnit, cum tam probabili eius periculo temerè ſe exponat. Vndè in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe obiecit, quia eodem genere peccati, peccauit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPVT III.

De Peccatis Capitalibus in ſpecie.

DVBIVM I.

Quid ſit Superbia, & quale peccatum?

RESpondeo 1. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis in genere ſuo, ſi ſit conſummata, & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, vt Deo, Superioribus, eorumque legibus ſubijci nolit. Imperfecta tamen, qua quis ſubijci non renuens ijs quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale, vt docent Caietan. &c. *V. Superbia*, quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, plus iuſto ſe efferre, non eſt grauis inordinatio: eſſet tamen grauis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Reſp. 2. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1. Eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid, ſupra vires. Eſt communiter veniale tantum: fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat; v. g. ſi præſumas iuriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis ſacri. Item officium Medici, Aduocati, Confeſſarij, &c. ſine debita peritia. Leſſ. *l. 3. cap. 2. d. 3.* & ſuprà *l. 4. t. 3. d. 9.*

2. Eſt ambitio, quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris; vt ſi ambias beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo, & medio, v. g. per ſimoniam. Eſt per ſe peccatum veniale, fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medij, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique ſi moderatè honor appetatur ob honeſtum finem, erit actus magnanimitatis, vt docet Laym.

3. Eſt vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gloriæ, cuius finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentiæ, ſiue veræ, ſiue fictæ. Dicitur

Digitized by Google

citur vana, quando quæritur ex re mala, falſa, aut ficta, aut quæ non eſt digna gloria, vel non tanta, vt ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non benè de re iudicant, aut ſine debito fine. Eſt peccatum per ſe veniale mortale ſæpè per accidens, vt dictum eſt de ambitione. Imò vt contra Angelum rectè docent Sylu. Nau. *c.* 17. *&c.* eſt tantum veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, v. g. concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, iuxta D. Thom. 1. 2. *q.* 131. Directè; idque vel per verba, eſtque *Iactantia*: quæ eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis, v. g. ieiunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpè ratione damni, ſi ſit falſa, fiat mortalis; vti etiam 1. Si quid dicat contra gloriam Dei. vt Ezech. 28. *Deus ego ſum*. 2. Si prorumpat in contumelias, v. g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c vt & hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet: (quæ proindè in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum iactantia de peccato coniuncta fuit complacentia eiuſdem. Quod addo quia ſi abſque ea fuit, Nau. Palaus, & Diana *t.* 2. *t.* 4. *R.* 119. docent, contra Sanch. Lopez, Rodr. &c. non neceſſariò explicari, v. C. de Lugo *d.* 16. *n.* 167.) Vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur *Inuentio nouitatum*, hæc enim ſolet vulgus admirari, vt peregrinas veſtes, opiniones, &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat iuuentutem, vel mores. Si verò facta falſa ſint, eſt *Hypocriſis*: v. g. ſi quis boni aliquid faciat, vt videatur bonus, etſi non ſit: quæ ex ſe venialis eſt niſi ſit cum iniuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum, & eſt *Pertinacia*, qua quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ, quæ mortalis eſt, ſi oppugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit coniuncta cum periculo tertij, v. g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententia. 2. Per voluntatem, & eſt. *Diſcordia*, qua peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba, & eſt *Contentio*, quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad finem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & eſt *Inobedientia*. vide Bald.

Reſp. 3. His tribus ſuperbiæ filiabus, reſpondet *Puſillanimitas*, qua quis nimium ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt; veniale eſt ex genere ſuo, & fit mortale ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali, v. Leſſ. *l.* 3. *c.* 2. Laym. *l.* 3. *ſ.* 5. Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, ſi approbet: ſuſpiciat, admiretur vt laude dignum. Sanch. Bald. *d.* 29. *l.* 3.

2. Vitu-

talis. Ratio eſt, quia tali operi ſuperadditur aliquid, grauiter repugnans charitati, vide dicta de ſcandalo, & Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 212.

Reſp. 5. Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale; quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter; quia talis ſalutem animæ contemnit, cum tam probabili eius periculo temerè ſe exponat. Vndè in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe obiecit, quia eodem genere peccati, peccauit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPVT III.

De Peccatis Capitalibus in ſpecie.

DVBIVM I.

Quid ſit Superbia, & quale peccatum?

RESpondeo 1. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis in genere ſuo, ſi ſit conſummata, & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, vt Deo, Superioribus, eorumque legibus ſubijci nolit: Imperfecta tamen, qua quis ſubijci non renuens ijs quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale, vt docent Caietan. &c. *V. Superbia*, quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, plus iuſto ſe efferre, non eſt grauis inordinatio: eſſet tamen grauis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Reſp. 2. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1. Eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid, ſupra vires. Eſt communiter veniale tantum: fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat; v. g. ſi præſumas iuriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis ſacri. Item officium Medici, Aduocati, Confeſſarij, &c. ſine debita peritia. Leſſ. *l. 3. cap. 2. d. 3.* & ſuprà *l. 4. t. 3. d. 9.*

2. Eſt ambitio, quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris; vt ſi ambias beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo, & medio, v. g. per ſimoniam. Eſt per ſe peccatum veniale, fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medij, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique ſi moderatè honor appetatur ob honeſtum finem, erit actus magnanimitatis, vt docet Laym.

3. Eſt vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gloriæ, cuius finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentiæ, ſiue veræ, ſiue fictæ. Dicitur

Digitized by Google

citur vana, quando quæritur ex re mala, falſa, aut ficta, aut quæ non eſt digna gloria, vel non tanta, vt ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non benè de re iudicant, aut ſine debito fine. Eſt peccatum per ſe veniale mortale ſæpè per accidens, vt dictum eſt de ambitione. Imò vt contra Angelum rectè docent Sylu. Nau. *c.* 17. *&c.* eſt tantum veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, v. g. concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, iuxta D. Thom. 1. 2. *q.* 131. Directè; idque vel per verba, eſtque *Iactantia*: quæ eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis, v. g. ieiunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpè ratione damni, ſi ſit falſa, fiat mortalis; vti etiam 1. Si quid dicat contra gloriam Dei. vt Ezech. 28. *Deus ego ſum*. 2. Si prorumpat in contumelias, v. g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c vt & hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet: (quæ proindè in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum iactantia de peccato coniuncta fuit complacentia eiuſdem. Quod addo quia ſi abſque ea fuit, Nau. Palaus, & Diana *t.* 2. *t.* 4. *R.* 119. docent, contra Sanch. Lopez, Rodr. &c. non neceſſariò explicari, v. C. de Lugo *d.* 16. *n.* 167.) Vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur *Inuentio nouitatum*, hæc enim ſolet vulgus admirari, vt peregrinas veſtes, opiniones, &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat iuuentutem, vel mores. Si verò facta falſa ſint, eſt *Hypocriſis*: v. g. ſi quis boni aliquid faciat, vt videatur bonus, etſi non ſit: quæ ex ſe venialis eſt niſi ſit cum iniuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum, & eſt *Pertinacia*, qua quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ, quæ mortalis eſt, ſi oppugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit coniuncta cum periculo tertij, v. g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententia. 2. Per voluntatem, & eſt *Diſcordia*, qua peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei; vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba, & eſt *Contentio*, quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad finem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & eſt *Inobedientia*. vide Bald.

Reſp. 3. His tribus ſuperbiæ filiabus, reſpondet *Puſillanimitas*, qua quis nimium ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt; veniale eſt ex genere ſuo, & fit mortale ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali, v. Leſſ. *l.* 3. *c.* 2. Laym. *l.* 3. *ſ.* 5. Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, ſi approbet: ſuſpiciat, admiretur vt laude dignum. Sanch. Bald. *d.* 29. *l.* 3.

2. Vitu-

2. Vituperans alium ob vindictam non ſumptam, aliudue graue malum, vel peccatum omiſſum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter, quia eſt ſpecies iactantiæ, & eſt cum approbatione peccati, & occaſio committendi. *Ibid.*

3. Inducens in ciuitatem nouos habitus, & præuidens, quod ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat alijs, vt ſumptus faciant ſupra vires, & poſtea non poſſint alere quos debent vel creditoribus ſatisfacere, peccat grauiter. Baldell. *l. c.*

4. Exornare ſe nimium ex animi leuitate, vel vanitate, per ſe tantùm eſt veniale. *Ibid.*

5. Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit Bald. *l. c.*

6. Simulare improbitatem eſt peccatum, (quia eſt mendacium, & quidem ſcandaloſum, poteſtque eſſe mortale.) Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id quod ex ſe eſt indifferens, & permittendo ab alijs accipi, vt ſignum improbitatis, cum tamen nec ex natura ſua, nec eorum intentione eſſet tale.

DVBIVM II.

Quid ſit Auaritia?

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Vndè ex hoc, & regula ſupra tradita, de peccato mortali, reſolues ſequentes Caſus.

1. Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

2. Cum verò eò excreſcit, vt eius cauſa diuinas leges preuaricari non dubites, fit mortalis.

3. Prodigalitas, quæ opponitur auaritiæ, & conſiſtit in defectu conſeruandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis: leuior, quam auaritia, quia minus abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis, & vxori pauperiem crees; ſi impotentem te reddas ad ſoluenda debita; ſi profundas bona Eccleſiaſtica, pijs cauſis obnoxia, vide Leſſ. *l. 2. cap. 47. l. 8.*

Reſp. 2. Filiæ Auaritiæ ſunt ſequentes.

1. Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis, & pauperibus non compatiendo, eos obiurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſoluendus, &c. Hac aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis vrget; & tamen ex tali duritia non ſubuenitur. Nauarr. *c. 27.* Tolet. *l. 8. c. 26.* vide dicta de charitate proximi.

2. Inquietudo cordis, hoc eſt, vehemens, & inordinata applicatio mentis, ad acquirendas, vel conſeruandas diuitias, cum inani, & vano timore ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando

retra-

retrahit à ſpiritualibus, vel alijs, ad quæ ex præcepto graui obligantur (v. g. auditione Miſſæ, vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore, vel loco indebito, v. g. de familia, meſſe, vindemia, quando quis eſt in Templo, vel vacandum eſt Deo. S. Thom. 2. 2. *q.* 55. *art.* 6. Reg. *l.* 23. *c.* 2. *q.* 3. Eſcob.

3. Violentia mortalis eſt, quando eſt iniuſta, & circa materiam grauem.

4. Fallacia, ſiue dolus in verbis, poteſt eſſe mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5. Fraus, ſiue dolus in facto, eſt mortalis ex genere ſuo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v.g. ſi ea vitium habet, vel non ſit qualis exiſtimatur) quam ratione pretij. Nauarr. *c.* 23. Tol. *l.* 8. *c.* 47. Eſcob.

6. Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius, mortalis eſt ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter: Circa perſonas; quomodo Iudas Chriſtum, Dalida Sampſonem, prodidit. 2. Circa res vel immobiles, (vt ſi miles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem) vel mobiles, vt ſi pecuniam, veſtem, &c. cuiuſpiam abſconditam prædoni oſtendas. 3. Circa ſecretum: vel ſibi commiſſum reuelando, (quod eſt contra fidelitatem, & iuſtitiam, ſiquidem promiſſum fuit; quia eſt pactum oneroſum, vt docet C. de Lugo *t.* 14. *n.* 139. & quidem mortale ſi præuidere poſſis indè ſecuturum notabile aliorum damnum vel diſcordiam, aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideò, vt ſciat ſecreta alterius, eſt curioſitas, & ſi ſit in re graui, per ſe eſt mortale: quod quia communiter ante apertionem neſcitur, communiter eſſe mortale, docent Tolet. *l.* 8. *c.* 45. Baldell. *l.* 3. *d.* 11. Nauarr. *c. pen. d.* 6. *de pœn.* Molin. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 4. (qui addit, eum qui doloſè alienas literas aperit, & legit cum alterius iniuria vel damno, crimen falſitatis comittere.) Dixi *per ſe eſſe mortale*, quia per accidens poteſt eſſe veniale, vel nullum, ſi legitima authoritate, iuſta ex cauſa fiat. Vndè reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Literas alienas aperire, & legere, ſæpè non eſt peccatum, ſi probabiliter ſcias, ſcriptas eſſe in tuum iniuſtum damnum, vel in iniuriam tuam cedere, quam intendas auertere: quia potes tibi conſulere. Sic Princeps poteſt aperire literas non tantùm hoſtium, ſed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hoſtium veniunt. Item Miniſtri publici, quoties bono publico neceſſarium eſſe iudicant. Nau. *c.* 18. Reg. *l.* 24. *n.* 60. Eſcob. C. de Lugo *d.* 14. *n.* 148.

2. Communiter etiam peccatum non eſt, ſi conſenſus expreſſus habeatur eius, à quo vel ad quem mittuntur, (neque lex ſpecialis vetet,

Card.

Digitized by Google

Card. de Lugo *l. c.*) vel tacitus ſaltem: vt ſi facias ſub ratihabitione; confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita Eſcob. ex Nauarr. Reg. &c. *loco cit.*

3. Superior Religioſus, literas ſuorum ſubditorum, (dummodò non mittantur ad Superiorem maiorem, vel talem, quem ſtatuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit; ſiue ex Religionis ſtatuto, aut conſuetudine: ſiue ex ſuſpicione probabili, quod mali aliquid contineant, v. Eſcob. Peyr. *de Relig. t.* 1. *qu.* 2. *c.* 1. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 55.

4. Nec eſt peccatum, ſi neceſſe ſit vel expediat ad iniuriam alteri imminentem auertendam: dummodò non plus legatur, quam ad eum finem neceſſe eſt. Card. de Lugo *loco cit.*

5. Qui aperit, & legit, exiſtimans non contineri res magni momenti, venialiter tantum peccat. Card. de Lugo *loco cit.*

6. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abiectas, recolligas, & iunctis partibus, legas ex ſola curioſitate, peccatum veniale eſt, nullum autem, (per ſe) ſi, vt ex illa notitia tibi prouideas: quia quod pro derelicto habetur, in vſum ſuum conuertere licet. Bald. ex S. Anton. & Roſell. Sylu. *V. Emptio quæſt.* 17. Laym. *l.* 3. *ſ.* 5. *t.* 3. *p.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. Dian. *t.* 2. *tract.* 6. *miſc. R.* 55. Rectè tamen notat Laym. *loco cit.* talem ex charitate teneri, non manifeſtare ſecretum iis contentum, ſi damnum indè cuiuſpiam prouenire poſſit, imò (addit) reuelans eiuſmodi ſecretum (cuius notitiam etiam iuſtè acquiſiuit) contra iuſtitiam peccabit, ſi intelligat, audientes ea notitia vſuros, ad damnum iniuſtè inferendum, vide Laym. *loco cit.*

Dixi 1. *à domino proiectas*: quia ſi vel ab alio proiectæ (domino inſcio) vel ab ipſomet, caſu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2. *in locum publicum*: quia ſi in ignem, vel fornacem v. g. proiectæ ſint, vt comburantur, peccas, ſi extrahas, & legas, vide Card. de Lugo *d.* 13. *num.* 150.

Dixi 3. *per ſe*: quia fieri poteſt, vt ea contineantur, quorum lectio ſit pernicioſa.

7. Qui furtiuè ſcripta alterius ſecreta, ipſo inuito legit, peccat, Et 1. quidem peccato curioſitatis, etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. Iniuſtitiæ; quia quiſq; habet ius ſecreti in ſuis ſcriptis, quæ aliis non vult eſſe communia. Nauarr. *cap.* 15. Mol. *t.* 5. *d.* 36. *n.* 3. Reg. *l.* 24. *c.* 6. *n.* 119. poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valdè cupiat eſſe ſecreta, grauiſſimèque ſit laturus, Baldel. *d.* 11. vide etiam Card. de Lugo *l. c.*

8. Quicumque ſecretum violat abſque iuſta cauſa, cum alterius damno; vel qui literas alterius iniuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem, Bonac. *d.* 2. *de reſt. quæſt.* 1. *p.* 1. Trull. *l.* 7. *cap.* 10. *d.* 32.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM III.

Quid ſit Luxuria?

Reſp. 1. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum vſus cum ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſeruationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & æternum Dei, proindè qui abutitur, lædit Deum, & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo, vide ſuprà *l. 3. t. 4. cap. 2. & l. 5. cap. 1. d. 2.*

Reſp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectus, & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis: cum quis adeò eſt addictus turpitudini, vt de cœleſtibus non cogitet.

2. Præcipitatio, qua quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3. Inconſideratio, quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quæ ſtatum vel perſonam dedecent.

4. Inconſtantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum, à pijs propoſitis mox deficit.

5. Amor ſui, talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: laſciuus enim ſolet à rebus diuinis abhorrere, imò ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præſentis ſæculi: amor enim voluptatum carnalium, ita animum afficit, vt ſubindè etiam Beatitudini æternæ paratus eſſet renuntiare, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur.

8. Horror futuri ſæculi, quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis medijs propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis vltimus in creatura ponitur: vel præceptum aliquod Dei, grauiter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales; ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, ſæpè veniales, vide Eſcob. & Bald. *ll. cc.*

DVBIVM IV.

Quid ſit Inuidia?

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono, prout illud eſt diminutiuum propriæ excellentiæ: ita vt hæc directè ſit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod inuidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. Vndè reſolues.

1. Eſt ex genere ſuo mortalis, & grauiſſima quidem, atque in Spiritum Sanctum, ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

Digitized by Google

2. Filiæ ſimiliter ex genere ſuo mortales ſunt, ac numerantur hæ. 1. Odium, de quo ſuprà. 2. Detractio, de qua in præc. 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum alijs: quam proindè ſuſurro reſtituere tenetur; & iterum reconciliare, non ſecus ac detractor famam, vide in præcept. 8.

3. Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel alijs times nocumentum, v. g. inimicus tuus eſt euectus ad officium, vt tibi facilius poſſit nocere, non eſt inuidia, ſed timor, qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus. Laym. *l.* 3 *t.* 3. *cap.* 10.

4. Si triſtitia ſit ex eo, quod nobis deſit bonum, quod alter habet, ita tamen, vt illud alteri non diſcupiamus, non eſt inuidia, ſed æmulatio, ſeu zelus: qui ſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis; ſi autem circa temporalia, interdum eſt venialis; vt ſi bonum dolenti ſit improportionatum, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem, Laym. *l.* 3. *t.* 3. *cap.* 10. *num.* 2.

5. Si triſtitia ſit ex bono alterius, in quantum ille eſt indignus, non eſt peccatum: erit tamen, & quidem mortale, ſi vel Dei prouidentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat, vt ducat homines ad malum imitandum. Caiet. Laym. *loco cit.*

6. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia creſcat, ita vt te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas vt tibi malum, eſt propriè dicta inuidia; inuidus enim dicitur, quod non ſit videns, quia bona alterius ſine triſtitia videre non poteſt. Bald. *d.* 29. *l.* 3. & ſic peccare ſolent: 1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, vt in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, doleant, & triſtentur ſi alij accedant. 2. Puſillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quouis bono alterius putant minui ſuum, ſic mulieres v. g. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v. g. formoſitate. 3. Senes reſpectu iuuenum, & quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alij facilè conſequuntur. Bald. *loco cit.* 1002

8. Qui in aduerſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem: optat ſe non fuiſſe natum, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit; aut coniugem accepit, ſi tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (ſiue ſit natiuitatis, ſiue coniugij) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantum veniale (aliquando etiam nullum, vt Iob) ſi autem deliberatè intendat optare malum homini, ſiue ſibi, ſiue alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale eſt. Eſcob. & March. *man. c.* 3.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM V.

De Gula.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi, & potus: opponiturque abſtinentiæ, & committitur 5. modis. 1. Si edas antè tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus iuſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. *num.* 5. Vndè reſolues.

1. Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantum veniale, quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

2. Hinc probabile eſt, quod docent Nauarr. Tolet. &c. & non repugnat. Laym ſecluſo ſcandalo, & alijs, veniale tantum eſſe, vſque ad vomitum ſe cibo, & potu implere; idque etiam, ſi quis vomat, vt iteratò poſſit bibere; quod tamen *V. Comedere:* Sà, alijque multi putant mortale, vide Baldell. Eſcob. *tom.* 2. *E.* 2. *cap.* 5.

3. Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, aliterue creare vomitum, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

4. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet ieiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valdè grauiter valetudini noceat, id aduertens; ſecus, ſi leuiter tantum, vt v. g., ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes, & compotationes, ita vt venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6. Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano, tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ: tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat cauſa medicinæ, aliaue iuſta cauſa, v. g. extremæ famis in obſidione; in qua tamen ſic vitam conſeruare non teneberis. Sanch. 1. *mor. cap.* 8. Leſſ. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. Sà, Bonac. Bald. *l.* 3. *cap.* 29. Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui vt officium ſuum melius adminiſtrent; hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cum ſanguis, ſecundum multos animatus non fuerit, vide Auth. cit.

5. Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ. 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v. g. vt non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi fiunt neceſſaria, vel ad quæ

ex officio, aut aliàs ſub graui peccato tenetur, Bald. *d. 29. l. 3. n. 15.*

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quæuis inordinata, quæ omne peccatum ſequitur; ſed quæ mouet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus, vel choreas inhoneſtas, &c. fitque mortalis, quando eſt inductiua alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa ſit in appetitu, iſtud in verbis, hæc in verbis, & geſtibus, dicitque ſemper aliquam inhoneſtatem, (licet per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem, v. g. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex leuitate ad riſum excitandum: mortale tamen eſſet, ſi fieret cauſa delectationis venereæ, Baldell. *loco cit.* Eſcob. *tom. 2. E. 2. cap. 4.*

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effuſio. Quæ vltima, ſi voluntaria ſit mortale eſt, vide Laym. *l. 3. ſect. 4.* Leſſ. *l. 3. cap. 3.* Bald. *l. 3. cap. 29.*

VIII. *Comedere, & bibere vſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modò non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

ARTICVLVS II.

Quid ſit Ebrietas?

Reſp. Malitia Ebrietatis plenæ, & perfectæ, in eo conſiſtit, quod quis ſine iuſta, & graui cauſa, tantum ob voluptatem, aut ingluuiem ſciens, volens, priuet ſe vſu rationis, non ſimpliciter, id quod fit in ſomno modo naturali inſtituto ab Authore naturæ, ad virium, & imaginis Dei conſeruationem: ſed violenter, & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, ac ſimul inſuper priuando ſe proxima poteſtate vtendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem. Ita docent comm. DD. Vndè reſolues.

1. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale: quia cenſetur Deo iniurioſum, eius imaginem ſic deturpare. Eſt comm. DD.

2. Non eſt peccatum, inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit. Sylu. Caiet. Laym.

3. Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intento enſe, v. Leſſ. *l. 4. c. 3. d. 4. n. 37.* Azor. Reg. Bald.

4. Mortale eſt alium inebriare, vel prouocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi aut aduertentia ſecuræ ebrietatis in ſe, alioue. Leſſ. *loco cit.*

5. Si

5. Si iuſta cauſa eſt; vt v. g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur licet eum inducere ad ebrietatem, quæ ſaltem ipſi non ſit voluntaria, vt ſcilicet præter intentionem, ideòque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cuius vi ignorata decipiatur, Vndè ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent prodituri vrbem, vel te abducturi. Leſſ. *l. c.* Sanchez *l. 2. de matr.* 11. An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt. Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.*4. *n.*32. affirmat, quia inquit, licet ſuadere, & inducere ad minus malum, vt impediatur maius. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. *n.* 6. rectius negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum

6. Si quis non præuidit periculum ebrietatis, & ſic vino captus eſt, aut in aulam exiens, vento turbatus eſt, nec hoc præuidit, vacat culpa, Vndè multi excuſantur, qui prudenter ſæpè iudicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa, deſinent tamen prudenter id iudicare, ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

7. Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum, & malum, licet non nihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena eſt ebrietas; ideòque tantum peccatum veniale, quamuis ex grauioribus, ſi deliberatè ſit commiſſum, v. Laym. *loco cit.*

8. Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat Leſſ. *dub.* 2. *n.* 30. & Reg. 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo vel quando domum deductus. 2. Si commiſit ea quæ nunquam aliàs ſana mente ſolet, v. g. ſi præter morem turpia ſit locutus, turbarit domum, vxorem verberauerit, &c.

9. Mala in ebrietate commiſſa, ſi præuiſa non ſunt, aut ſit adhibita cautio, culpa vacant.

DVBIVM VI.

Quid ſi Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundum D. Thom. dupliciter fieri poteſt. 1. Ex parte modi iraſcendi, vt v. g. ſi nimium interius exardeſcas, vel exterius per ſigna nimis pateſacias. 2. Ex parte obiecti, vt ſi vindictam appetas planè iniuſtam ob cauſam, vel ſi iuſto maiorem, v. g. optando inimico mortem, quam non eſt meritus; vel exequendam propria authoritate, vel deniq; licet vindicta iuſta ſit, non tamen eam appetas vt iuſtam, ſed vt ſatiatiuam animi tui maleuoli. Vndè reſolues.

1. Si ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: vt cum

Superiores iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniant, ſeu vindicant.

2. Ira inordinata, primo modo antè dicto, eſt ex genere ſuo peccatum veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidente, vt ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3. Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem. Bald. *l.* 3. *d.* 21.

4. De filiabus iræ quæ partim ſunt ex corde, vt Indignatio, & Tumor mentis, partim in ore, vt Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Maledictio partim in opere, vt Rixæ, Pugne, Seditiones, Vulnera, diuerſimodè loquendum eſt, ſecundum regulam ſuprà datam. Nam 1. Indignatio quæ eſt inordinatus affectus ex eo quod quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex iuſto rationis iudicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret vſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ grauem. 2. Tumor mentis, quo quis moroſè excogitat diuerſas vias vindictæ, ijſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, iudicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, vide Tol. *l.* 8. *cap.* 58. 3. Clamor, cum iratus extollit vocem, multa inordinatè, & confusè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. 4. Blaſphemia eſt mortale, de quà ſuprà *l.* 3. *t.* 2. *cap.* 1. 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod obijcit, cum intentione illum inhonorandi, eſt genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliaue ratione, poteſt Superior verbum aliquod aliàs contumelioſum obijcere: quomodo Chriſtus vocauit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus grauius dehonoretur, quam per delictum meruit, vide Baldel. *d.* 34. *num.* 16. Item, vt docet Caiet. poteſt contumelia eſſe venialis tantum, ſi ſit parua tantum: vel ſi ſit tantum materialis, ſine intentione dehonorandi: modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. Item mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, conuicijs,ſe onerantes: quia cum fides ijs non habeatur, non læditur grauiter honor, vide Bonac. *t.* 3. *quaſt.* 2. *p.* 5. Denique ſi ioci cauſa, & per conuenientem recreationem, leues defectus obijciantur, vrbanitas eſt, ſecundum D. Thom. 2. 2. *quaſt.* 72. *art.* 2. dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moueatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, vt ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas: tum directè, vt ſi virum honeſtum fuſte cædas ad ianuam eius cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio,

& de-

& deriſio, quando fit ſignis, vt naſo rugato, labijs extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem, quæ ſi ſit grauis, vel ſaltem proximus ea grauiter contriſtetur, mortalia ſunt. Bon. Mol. Baldell. *l.* 3. *d.* 3. &c. ex S. Thom. Circa quæ: Nota. Quod qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem vel inuitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubindè flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit grauis, vide Card. de Lugo *d.* 15. *num.* 53. Adde quod contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, vt contra Fill. &c. docent Azor. Sà, Mol. Card. de Lugo *d.* 56 *de pœn. num.* 269.

6. Maledictio qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

7. Rixæ, ſi modum non excedant, vti & leuiculæ pugnæ, veniales ſunt; ſecus ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DVBIVM VII.

Quid ſit Acedia?

Reſp. Acedia, ſiue animi tædium, poteſt ex D. Thom. 2. 2. *qu.* 35. *art.* 2. dupliciter vſurpari. 1. Generaliter pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eo quod labor aliquis ſit adiunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia, & tædio de diuina amicitia, eo quod per virtutum exercitia laborioſa ſeruari debeat; & ſic amicitiam illam non curet. Vndè reſoluuntur.

1. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cum ideò committitur opus vetitum ſub mortali.

2. Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ, quoque facilè iudicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

1. Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, vel impleuiſſe id, quod tenebatur, aut qua contemnit Dei beneficium, v. g. deſiderando non fuiſſe natum, aut non agnouiſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2. Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3. Rancor, quo ij ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4. Torpor, cum bona fiunt, non cum debito feruore.

5. Euagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium euagatur cir-

ta illicita; ſiue per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſiue per locutionem, & dicitur verboſitas; ſiue per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia, vide D. Thom. *quæſt.* 35. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *cap.* 9. Tol. *l.* 8.

Culpabilis autem euagatio, mortalis erit; quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali, v. g. in recitandis Horis Canonicis, celebranda, vel audienda Miſſa. Regin. Palaus *de char. t.* 6. *d.* 1. *p.* 3. Trull. *l.* 1. *cap.* 6. *d.* 1. contra Tamb. *de exped. ſacrif. l.* 2. *c.* 3. vbi docet, diſtractum voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantum veniale; licèt concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale propter grauem irreuerentiam, & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum:* nam in oratione vel non præcepta, vel ſub obligatione tantùm veniali, eſt peccatum veniale tantùm. S. Th. Nau. Suar. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 37. *d.* 11. imò nullum, ſi non tam intendas orare, quam verba precum recitando, pio exercitio ſe occupare; quia non formaliter, ſed materialiter tantum oras: v. g. cum quis manibus laborat, pſalmos, aliaſue preces recitat, aut cantat, non animo orandi, ſed cauendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe. Sanch. *conſ. p.* 2. *l.* 7. *cap.* 2. *d.* 31. Trull. *l.* 1. *cap.* 7. *d.* 10. vide ſuprà *l.* 4. *cap.* 2. *d.* 2.

LIBER VI.

De Sacramentis.

HAbebit hic liber Tractatus ſex. 1. agetur de Sacramentis in genere 2. de Baptiſmo, & Confirmatione. 3. de Euchariſtia. 4. de Pœnitentia. 5. de Extrema Vnctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

CAPVT I.

De natura Sacramenti nouæ legis.

DVBIVM I.

Quid ſit Sacramentum?

REſp. eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti vim habet ſanctitatis, ſiue gratiæ iuſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. Vndè reſolues.

1. Ad eſſentia Sacramenti requiri tria. 1. Vt ſit ſignum ſtabile. 2. Vt ſignificet veram ſanctitatem. 3. Vt eandem efficiat ex opere operato, id eſt, vſu ſuo, & applicatione, per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſiue per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis: quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen vt cauſa, ſed vt conditio ſine qua non.

2. A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam nouæ, quam veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, etſi nihilominus ſacrificium nouæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur (non vt Sacramentum, vſu ſuo, & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. Con. *d.* 60, *art.* 22. 2. Figuras, & Sacramenta veteris legis, v. g. Circumciſionem, tranſitum maris rubri, Agnum paſchalem, varias item purificationes, & conſecrationes Sacerdotum; tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta; tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licet Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit, vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter, & rigorosè; tum quia non contulerit gratiam, vt cauſa phyſica, vel vt cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantum ex ſpeciali priuilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter quatenus Circumciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei: neque vi applicationis, & vſus ſui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum, vide Fill. *t.* 1. *cap.* 1. *&* 5. *quæſt.* 8. *&* *cap.* 8. 3. Ea quæ dicuntur ſacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, conſecratio virginis: quia præcisè ex vſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: vti nec actus virtutum, præterquam quod hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionem pedum Apoſtolicorum, inſufflationem Chriſti in Apoſtolos per quam Spiritum Sanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam, & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*: quia non fuerant ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam: eſto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum, vide Schol.

DVBIVM II.

Quid circa materiam, & formam Sacramentorum ſeruandum?

Suppono. Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis, & actio (v. g. in Baptiſmo, aqua & ablutio: in Vnctione oleum, & vnctio) dicitur materia. Et quidem oleum, & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem.

tem, aut quod eorum loco ponitur, (vt in Matrimonio, ſignum conſenſus) dicuntur forma. 2. Per modum compoſiti artificialis, & tunc dicta materia, & forma, id eſt, res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ; ſignificatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia, & forma, priore ſenſu.

Reſp. 1. Vt Sacramentum ſit validum, debet inter materiam, & formam, v. g. inter effuſionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta eſſe coniunctio; vt ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura, cuiuſcumque Sacramenti vna alteram afficiat; hoc eſt, vt verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea vnum totale ſignum conſtituere, vide Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 2. Suar. Con. &c. Vndè reſolues.

1. In Baptiſmo, Confirmatione, Vnctione, & Ordine, requiritur talis coniunctio, vt dum miniſter verba pronuntiat, moraliter cenſeatur etiam lauare, &c.

2. In Pœnitentia, abſolutio ſatis diù poteſt differri, ſicut in iudicijs, ſententia poſt examen cauſæ.

3. In Matrimonio, vnius conſenſus poteſt alterius conſenſum tandiù ſequi, quandiù moraliter permanere cenſetur; ſicut in alijs contractibus, vide Con. *hic art.* 6.

Reſp. 2. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ; accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen inualidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem vſum, & æſtimationem hominum, differt nomine, & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet vſum, & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus: accidentalis eſt, quando manet. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *cap.* 4. ex communi. Vndè reſolues.

1. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur, ſiue hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſiue non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo, quia non habeant communem vſum, & nomen aquæ elementaris; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent, vide infrà de Baptiſmo.

2. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

3. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum. 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum; quod facilè fit in initialibus, v. g. *In nomine matris, filij, &c.* 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita vt moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diuiſim pronuntietur, v. g. vnus dicat, *Ego te baptizo*; alter: *In nomine Patris, &c.* quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. Fill. *l.* 1. *cap.* 4. *quæſt.* 5. vide Bonac. *quæſt.* 2. *p.* 1.

Nih

Digitized by Google

Nil formâ demas, nil ponas, nil variabis;
Tranſmutare caue, corrumpere, verba morari.
Tolet. *lib. 2. cap. 19.*

4. Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v. g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. Bon. *d. 4. quaſt. 3. p. 1. num. 9. & 10.* ex Suar. &c. 2. Si quid addas, v. g. *In nomine Patris, qui te creauit, &c.* 3. Si ſubſtituas ſynonyma, v. g. *abluo*, pro baptizo. 4. Si tantum tranſponas vt, *Hoc meum eſt Corpus: Te ego Baptizo*. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem: v. g. *Hoc eſt Corpus meum*, vel *hic eſt enim Calix meus*. Si interruptio fiat parua, v. g. *Ego te baptizo*, interponat, *iſta aqua eſt nimis frigida*, vel *Cuſtos verte folium*. *In nomine Patris, &c.* Fill. *loco cit.* vide Bonac. *loco cit.*

CAPVT II.

De Miniſtro Sacramentorum.

DVBIVM I.

Quid requiratur, vt Miniſter det validè Sacramentum?

RESP. Ad valorem Sacramenti, in Miniſtro, non fides vel probitas, ſed præter poteſtatem, (& iuriſdictionem in quibuſdam) requiritur intentio ſeu voluntas, ſaltem virtualis, & abſoluta, vel huic æquiualens, faciendi non tantùm externum illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem id quod facit Eccleſia: vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex Trid. *ſeſſ. 7. can.* 11. Ratio prioris partis eſt; quia Sacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute diuina, ſecundùm inſtitutionem, & meritum Chriſti. Ratio poſterioris; quia ad confectionem Sacramenti, requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad eſſe Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum, & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum poteſt referri.

Vide propoſitionem vt infrà vbi de Baptiſmo.

Dixi 2. *ſaltem virtualis*: tum quia non ſufficit interpretatiua, vel habitualis: (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente) cum actus ab ea procedens non ſit humanus, & deliberatus, ſeu liber in ſe: tum quia actualis, qua ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit, & conſulta, non tamen requiritur, cum enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum, & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiuiſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta &

Digitized by Google

continuata: vt ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio eſt, quia hoc ſufficit, vt actio illa ſit humana, & moralis. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *cap.* 5. Vndè reſolues.

1. Si Sacerdos habens fortè antè ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideò conſecrat.

2. Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit Sacramentum, etiamſi antè ebrietatem, vel ſomnum id intenderit; quia non agit humano modo. Laym. *loco cit.*

3. S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizauit: quia intendidit facere, quod viderat in Templo fieri ab Epiſcopo.

4. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram, etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio eſt, quia intentio generalis, qua vult quod Chriſtus inſtituit, præualet intentioni prouenienti ex errore priuato. Bonac. *quaſt.* 3. *p.* 2. *num.* 9. Suar. Fill. &c.

5. Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus, vel qui minores hoſtias ad Altare detulit, de quibus maiorem conſecrans, non explicitè cogitauit, nec detexit.

Dixi 2. *Abſoluta*; quia conditionata ſuſpendit effectum, quod præterquam in matrimonio fieri non poteſt. Vndè reſolues.

1. Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præterita; aut præſenti neceſſaria, vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta: v. g. abſoluo te, ſi vis dimittere concubinam, ſi capax es: baptizo te, ſi non es baptizatus. Bonac. *loco cit. num.* 18.

2. Nullum eſt Sacramentum, datum ſub conditione futura ſiue ſit hæc contingens, vt abſoluo te, ſi reſtitues, ſi dimittes concubinam, &c. ſiue neceſſaria, ac adiecta animo ſuſpendendi Sacramentum, vt abſoluo te, ſi cras ſol orietur. Bonac. *Ibid.* Suar. Coninch. &c.

3. Dubium eſt Sacramentum collatum ſub conditione occulta, humano modo incognoſcibili; v. g. baptizo, ſi es prædeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

4. Grauiter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futura, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita, ſiue in ſe ſit prorſus occulta, quod etiam eſt mortale: ſiue humano modo cognoſcibilis, quod tamen nullum eſt, ſi fiat ex cauſa rationabili; rarò veniale; ſæpiùs mortale, ſi abſque vlla cauſa. Ratio eſt, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re graui, vide Bon. *l. c.* Suar. Coninch. &c. Schol.

DVBIVM II.

Quid requiratur in Miniſtro, vt licitè miniſtret?

Reſp. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, ſiue vt ſit in gratia: tum quia Chriſto, cuius eſt Miniſter, debet ſe conformare; tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda: tum quia ad hoc quidem ſingulariter ordinatur, & gratia peculiari donatur, ad proindè hoc curare præ alijs obligatur. Ita Laym. *l. c.* & comm. Vndè reſolues.

1. Peccat grauiter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficientem iuriſdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cenſura eſt prohibitus.

2. Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ. Bonac. *q.* 3. *p.* 2. §. 1.

3. Non tamen neceſſariò præmittit confeſſionem, (niſi velit celebrare) etſi ſit conſultius: quia de hoc nullum eſt præceptũ; & ad delendum mortale ſufficit contritio. Vaſq. *d.* 136. *c.* 1. C. de Lugo *d.* 8. *ſ.* 9.

4. Miniſter Sacramenti ad id ordinatus ſi conficiat, & miniſtret ſolemniter in mortali, v. g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties, (quod etiam verum eſſe volunt. Sayr. Led. & Bon. Gran. *con.* 3. *t.* 5. de Diacono, ex ſpeciali commiſſione baptizante) niſi fortè periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim caſu baptizare, vel etiam abſoluere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreuerentiam, docet C. de Lugo *d.* 8. *ſ.* 9. *n.* 151.

Dixi 1. *ad id ordinatus*: etſi enim Laicus in neceſſitate baptizet, cum ſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter docent Coninch. *l. c.* Fill. *t.* 1. *c.* 5. *q.* 10. ex Suar. &c.

2. *Solemniter*: nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſant à mortali, Suar. Con. Fill. *l. c.*

5. Alij qui conficiunt, & miniſtrant, non peccant mortaliter, v. g. cum Laici in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi inuicem Matrimonium, in mortali. Ita contra Sylu. Vaſq. & alios, docet Suarez cum alijs: qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita etiam Fill. Fern. Sanch. Coninch. *qu.* 64. *art.* 6. *d.* 1.

6. Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam in mortali peccat mortaliter, vt habet communis Suar. Fill. Lay. Bon. & aliorum, contra Vaſq. cuius ſententiam Dian. rectè notat eſſe probabilem, ſiue ſit Sacerdos, ſiue Diaconus, vt v. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 195. Idem docet C. de Lugo *d.* 8. *num.* 155. Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur, quod minus videtur probabile, cum moraliter non ſit

ſit niſi vna diſtributio, & vna indigna adminiſtratio. Ita Tanner. *num.* 22. Henriq. Fill. *num.* 87. *& c.* contra Con. & Bon.

7. Etſi probabile ſit, quod docent Sylu. Caiet. Fill. *t.* 1. *t.* 1. *c.* 6. *n.* 87. Nau. & Sà: *V. Ordo*. Diaconum, & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret, item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi Sacramentalia exerceat, nuptias, aquam benedicat; Altaria, Templa, vaſa conſecret; concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter: Contrarium tamen videtur verius, vt docent Suar. Vaſq. Laym. Con. *q.* 64. *art.* 6. *d.* 1. Card. de Lugo *l. c.* Ratio eſt, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

8. Non videtur vera ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. Sayr. Suar. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. Quod ſi quis in mortali, (etiam laicus in neceſſitate) eleuet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quam ſi Chriſtum in hac vita lapſum eleuaſſet: ſecùs tamen ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ, Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 12.

Reſp. 2. Requiritur præterea, vt exhibeat ac curet, non tantùm quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem ſiue ex natura rei, ſiue ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris eſt, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſanctè ſunt tractanda, & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. Vndè reſolues.

1. Peccat miniſtrans mortaliter. 1. Si vtatur materia, vel forma falſa (vel extra neceſſitatem) dubia. Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 32. 2. Si omittat intentionem requiſitam. Quòd ſi verò dubium oriatur, & non tantum inanis ſcrupulus, (is enim reijci debet) an forma fuerit legitima, vel an legitimè, & integrè prolata, tunc, etſi ſpeculatiuè probabile ſit formam eſſe legitimam; in praxi tamen iteranda erit ſub conditione, quia tutius hic eligendum eſt.

2. Peccat quoque, (grauiter vel leuiter pro grauitate materiæ) 1. qui verba, formæ, corruptè, inarticulatè, indeuotè pronuntiat. 2. qui materiam, vel formam, vel ceremonias, contra Eccleſiæ morem, quamuis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale: ſi ex negligentia, ſæpè eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re graui, v. infra *c.* 4. *d.* 5.

3. Peccat grauiter, qui miniſtrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia, vt patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Iudæ Euchariſtiam dedit. Grauius peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conueniſſet; aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet

Miſſam,

Miſſam, eleuans hoſtiam non conſecratam; quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem idololatriæ, v. Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 4. Suar. Con. &c. Schol.

Ne Sacramenta, vel Sacramentalia denegentur, aut differantur debitoribus primitiarum, vel oblationum, neque vllo modo exigantur illa in ipsà Sacramentorum, vel Sacramentalium adminiſtratione. Syn. Diœc. 32. *cap.* 25.

Prò ijs conſequendis per viam iuris procedatur, etiam coràm Vicarijs Foraneis, aut etiam interdicto. Ibid.

Ne aliquid, vel minimum petatur, vel exigatur, etiam à ſpontè dantibus prò miniſtratione Sacramentorum Euchariſtia, & pœnitentia ſub ſuſpenſione à diuinis ipſo facto. Conc. Prou. 1. p. 2. tit. de ijs, quæ pert. ad Sacr. admin. & Conc. Prou. 7. de Sacr. pœnit.

Etiam teſtificationes de frequenti vſu Sacramentorum Baptiſmo, Matrimonio, denunciationibus gratis omninò, & ex officio tradere obligantur Parochi. Syn. Diœc. 33. *decr.* 2.

XXIX. *Vrgens metus grauis eſt cauſa iuſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi. Innoc. XI. 9. Martij 1679. damnauit.*

CAPVT III.

De ſuſcipiente Sacramentum.

DVBIVM I.

Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti in ſuſcipiente?

RESp. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione vtentibus, intentio percipiendi Sacramentum interpretatiua ſaltem, requiritur, & ſufficit (excipe penitentiam) de qua infra. Ita commun. Theologi omnes cum D. Thom. contra Caiet. qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modo contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non iuſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per Sacramentum initiatur, & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi eius ſit capax. Bonac. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 2.

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantum requirantur conditiones, iuxta ſubiecti capacitatem, paruuli autem, & perpetuò amentes non ſint capaces propriæ intentionis; ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. Fill. *t.* 1. *c.* 8. vndè reſolues.

1. Paruuli, vti, & perpetuò amentes validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod vltimum nefas eſſet, priora autem olim permitebantur.) Bon. *l. c.*

2. Ægris ratione iam priuatis, rectè datur Vnctio, non tantum ſi antè petierent, ſed etiam, ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe id

mors

Digitized by Google

mortale; nam hoc ipſo cenſentur interpretatiuè voluiſſe, & petiiſſe, quod alij Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. Card. de Lugo de Sacramentis in genere *d. 9. n.* 121. &c. commun.

3. Inualidum eſt Sacramentum. 1. quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negatiuè. 2. quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè, non tamen, quod fictè, id eſt, indiſpoſitè. 3. quod per meram vim animo omninò repugnante, ſuſcipitur. Bonac. *loco cit.*

4. Validum eſt Sacramentum. 1. Quod qui accipit vult quod Chriſtiani accipiunt: etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. Quod quis per metum coactus ſuſcipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen graui metu, v. g. iniuſtæ mortis, initum, cenſetur irritum, vt docent Sanch. *l. 4. de matr. d.* 12. *&* 14. Card. de Lugo *d. 9. num.* 133. Et qui ordines graui metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtque ſecluſo ſcandalo nubere, vt ſuo loco dicam.

DVBIVM II.

Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur, & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis, non autem requiritur charitas, ſiue vt gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, requiritur, vt ſit in gratiâ, quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt, augmentum tantum gratiæ conferunt. Etſi ſubindè per accidens dent primam, cum quis putat bona fide ſe carere mortali. Laym. *d.* 6. Bonac. *d. 1. quæſt. 6. p. 7.* vndè reſolues.

1. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; magis tamen diſpoſiti, maiorem Sacramenti fructum, præter characterem conſequuntur: tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, vt vberior gratia detur pro diſpoſitione ſubiecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptiſmum, vel pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2. Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cum inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi, Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen Sacramentaliter, & cum fructu. Idem docet Bonac. de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis; quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti priuari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam leuare ſitim intenderet, vide Bonac. *loco cit. nu.* 3.

Enſem, pugionem, & eiuſmodi deponant illi, quibus Sacramenta miniſtrantur. Conc. Prou. 3. tit. quæ ad Sacr. §. moneat ſepè.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?

RESP. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgo dicuntur Sacramentalia; ſunt actus externi Religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, Oratio Dominica, Aqua benedicta, Eſus eulogiarum olim in vſu, Confeſſio generalis, eleemoſyna: Benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu.

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam reuocantur, tunſio pectoris, vnctio in Regem, & ſimiles; item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſteà inſtitutæ ſunt vt Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones, & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, vt Eccleſiæ; calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Ioannis, cerei, agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant; non ex opere operantis, cum certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam ijs nos mereri; ſed ex opere operato.

Reſp. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſua, & per ſe, ſed tantum quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, ijs facta reperitur, tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ quam conferendi, ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris eſt, quia id accommodatum eſt Sacramentalium inſtitutioni, & conſecrationi, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis tales motus precatur. Coninchus *quæſt. 71. art.* 3. Vndè reſolues.

1. Gratiæ præuenientes, & pij motus conferuntur per Sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omninò infallibilem effectum habent.

2. Peccat grauiter, qui Sacramentalibus falſam materiam ſupponit, vt pro aqua luſtrali facienda, vrinam.

3. Sacramentalia quoque operantur beneficia corporalia, v. g. ſanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Eccleſiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex ſingulari priuilegio, docent Henriq. *loco cit.* 2. Sotus, & alij. Quia (inquiunt) etiam Ethnici, in quibus nec interceſſerunt preces Eccleſiæ, nec meritum operantium, quandoque ſigno Crucis (quod quidam etiam putant de nomine IESV) à Dæmone liberati

 fuiſſe

fuiſſe dicuntur: quod tamen alij eorum virtuti obiectiuæ, quaſi naturali, adſcribunt, de quo plura apud Schol. vide Mærat. *d.* 10. *ſeſſ.* 1.

TRACTATVS II.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

CAPVT I.

De Baptiſmo.

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio; nec de Baptiſmo flaminis, ſeu ſpiritus, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

XXVIII. *Valet Baptiſmus collatus à Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſeruat, intus verò in corde ſuo apud ſe reſoluit.* Non intendendo, quod facit Eccleſia. *Alex. VIII. die 7. Decembris 1690. damnauit.*

Aliud Chriſma ne adhibeatur in Baptiſmo, niſi quod eo ipſo anno fuit conſecratum, & niſi periculum mortis inſtet. Syn. Diœc. 4. *decr.* 8.

DVBIVM I.

Quæ ſit materia Baptiſmi?

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt; valida, eſt omnis, & ſola aqua elementaris, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis, & vſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluuiæ, &c. Item reſoluta ex niue, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, vt aqua ſulphurea, lixiuium, iuſculum ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, vt vſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua:* Quam S. Thom. confirmat triplici congruentia. 1. Eſt maxima commoditas aquæ. 2. Eius facillimus vſus. 3. Aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. Vndè reſolues.

1. Inepta materia Baptiſmi eſt, ſaliua, lotium, lachrymæ, ſudor, ceruiſia, item aqua ſic permixta, vt non ampliùs ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g. lutum, brodium, vinum lymphatum, item aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſucciſque expreſſæ, denique nix, grando, glacies non roſoluta. Ratio eſt, quia morali hominum æſtimatione non cenſetur aqua naturalis, & vſualis. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *cap.* 3. Bonac. *d.* 2. *quæſt.* 3. *p.* 3.

2. Quia

Digitized by Google

2. Quia de quibuſdam tum ex dictis, tum alijs dubium eſt, v. g. de Iuſculo, & cereuiſia valdè tenui, lixiuio, (& ſecundum Granad. *in 3. p. cap. 4. tr. 1. d. 3. d. 2.* aqua roſacea:) hinc in neceſſitate licet illis vti, etſi poſteà Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus, vide Eſcob. Laym. Bonac. *ll. cc.*

3. Vti aqua impura, vel non conſecrata, cum alia haberi poteſt, eſt graue peccatum, ob Sacramenti irreuerentiam. Bon. *l. 1. cap. 1. n. 7.* Dian. *p. 9. t. 6. R. 33.* & alij quinque, licet Gran. & Quintanad. putent non eſſe mortale vti non benedicta.

Reſp. 2. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione, aſperſione, infuſione iuxtà praxim diuerſarum Eccleſiarum, quæ ſeruanda eſt, ita vt morali hominum iudicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio eſt, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex Concilio Toletano. Vbi tamen trina, vel immerſio, vel infuſio vſitata eſt, ſine graui peccato extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, vt docet D. Tho. etſi alij, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, dicant eſſe tantum veniale. Laym. *l. c. n.* 4. Bon. *l. c.* Vndè reſolues.

1. Non verè baptizatur, cuius nulla pars immediatè tangitur, v. g. infans, in vtero, vel ciſta; vel adultus, cuius veſtes tantum ſunt aſperſæ. Laym. Bonac. *ll. cc.*

2. Non requiritur ad valorem, vt qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen graue peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. Laym. *cap. 3. num. 5.* vti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, vt infans baptizetur. Laym. *l. 5. t. 2. cap. 3. num. 2.* vbi vnicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus antè natiuitatem: Verum rectè addit ex Suar. caſum hunc, vix moralem, & practicum eſſe, vide *loco cit.*

3. Inualidus eſt Baptiſmus. 1. Si quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronuntiet. 2. Si formam pronuntians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam effundat. 3. Si aqua è fonte proſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptizandus ei ſe ſubmittat. Ratio eſt, quia in his non tu, ſed alter abluit. Bonac. *p. 3.*

4. Ob probabilem vtrimque ſententiam, dubius eſt Baptiſmus, ideòque ſi in neceſſitate ſit datus, repetendus ſub conditione. 1. Si tantum vna vel altera gutta ſit adhibita, v. g. ſi more aquæ luſtralis multitudo ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non licet, cum ad ablutionem non videatur ſufficere quicunque aquæ contactus, ſed requiri ſucceſſiuus, cum aliquo motu. Bonac. *loco cit. num.* 13. ex Suarez, Coninch, &c. In caſu tamen neceſſitatis, ſic baptizare concedit Mæ-

Digitized by Google

rat. *t.* 3. *d.* 2. *ſeſſ.* 4. Granad. *in* 3. *p. cap.* 4. *t.* 1. *d.* 4. *num.* 12. 2. Si tantum ſit abluta pars minus principalis, v. g. digitus, manus vel pes. Nam ſi pars principalis, v. g. ſcapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantum crines ſint tincti, licet Card. de Lugo *Reſp. mor. l.* 1. *d.* 1. hunc validum eſſe contendat. 4. Si infans tinctus ſit inuolutus adhuc ſecundina ſua, id eſt, pellicula corpori innita, in neceſſitate tamen, in prædictis caſibus baptiſmus debet conferri ſub conditione. Hurt. *de Bapt. d.* 2. *d. fol.* 12. vide Laym. *loco cit.*

5. Cum terna vſurpatur effuſio, aut immerſio, ad nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, iuxtà praxim Eccleſiæ, cauendum, ne ter, ſed ſemel tantum pronuntietur forma. Quæ rectius ita profertur, vt antè tertiam ablutionem non finiatur; quia forma, cum quacumque prima ablutione, Baptiſmum conſtituit, Reg. *l.* 27. *c.* 3. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 3.

DVBIVM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi?

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego te Baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel vt Arcudius vult *baptizatur*) *ſeruus Chriſti, in nomine Patris, &c.* Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, iuxtà quæ valor eius debet expendi. 1. Perſona baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cum *Tò* baptizetur idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia, aliòqui forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret cum ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizati, quia vti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Vnitas diuinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine.* 5. Trinitas perſonarum: idque explicitè, & diſtinctè vulgaribus vocabulis. Fill. *cap.* 3. Laym. *cap.* 4. Bonac. *p.* 4. Vndè reſolues.

1. Validè baptizat, etſi venialiter peccet, qui pro baptizo, dicit abluo, mergo, &c. vel pro te, vtitur communi nomine Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum, vel qui honoris cauſa dicit, baptizo dominationem veſtram. Laym. *cap.* 4. *n.* 9. Bon. *p.* 4. *n.* 9. *& ſeq.*

2. Valet forma, etſi omittat, Ego, & Amen: quia omnia ſignificata per formam ſaluantur, ſecus ſi omittit te: quia non ſignificatur perſona baptizandi. *Ibid.*

3. Non valent hæ formæ, baptizo te in nominibus Patris, & Filij, &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia diuina. 2. Baptizo te in Patre, & Filio, &c. vel, cum Patre, &c. vel, per Patrem: vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto; (vel in fide, virtute, Maieſtate

ſtate Patris, &c. quam tamen alij dubiam eſſe volunt.) Ratio eſt, quia ſignificatur diuerſitas eſſentiæ, aut certè vnitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Dei vnius, & trini: vel in nomine trium Perſonarum: vel Patris, & Filij, omiſſa Perſona Spiritus Sancti. Ratio eſt, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ. 4. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: qua tamen forma olim Apoſtolos vſos, ſed ex ſpeciali priuilegio, multi docent, alij negant, dicuntque eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomini ſecundæ Perſonæ, non omiſſis nominibus aliarum perſonarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filij ponatur nomen Chriſti, vel in nomine Chriſti, pro vice Chriſti, intellexit; vel locutus eſt, vt doctor priuatus, vide Auth. cit.

4. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam vtrimque probabilem auctorum. 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus ſancti, vel baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filij, &c. Ratio eſt, quia non exprimitur vnitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati: vel in nomine omnipotentis, ſapientis, & boni; vel in nomine ingeniti, geniti, & boni. Ratio eſt, quia Trinitas perſonarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intentione miniſtri: qui ſi eo ſenſu voluit dicere Mariæ: quo Patris, & Filij, & Spiritus Sancti non valet, cum ſit contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantum voluit illam inuocare, vt coadiutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet cum tantum ſit mutatio accidentalis. Fill. *t. 2. cap. 3. nu.* 50. vide etiam Laym. & Bon. *ll. cc.*

XXVII. *Valuit aliquando Baptiſmus hac forma collatus*. In nomine Patris, &c. *prætermiſſis illis*: Ego te Baptizo. *Alex. VIII. die 7. Decembris* 1690. *damnauit*.

DVBIVM III.

De miniſtro Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quis ſit miniſter Baptiſmi?

Reſp. Validè miniſtrat omnis homo ratione vtens, cuiuſcumq; fidei vel infidelitatis, ſtatus, aut ſexus. Licitè, tanquam miniſter ordinarius, & ex officio Sacerdos habens iuriſdictionem, aut commiſſionem, (*non poteſt ſolemniter baptizare. Ex Conc. Prou.* 5. *tit. quæ ad Bapt.* §. *nemo*)

Digitized by Google

nemo) vel ex eius commiſſione Diaconus. In caſu tamen extremę neceſſitatis, omnis qui poteſt validè, etiam facit licitè, teneturque vt proximo ſuccurrat. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *cap.* 7. Vndè reſolues.

1. Non tantum Diaconus, ſed nec Parochus, aut Epiſcopus, abſque commiſſione, extra ſuam Diœceſim, vel Parochiam, (vel intrà eam alienos) licitè baptizat: ideòque etiam peccant parentes, qui ſine licentia ſui Prælati, alieno deferunt prolem baptizandam, cum violent ius Parochi. Laym. *loco cit.*

2. Diaconus non tantum in extrema neceſſitate, ſed etiam in alia notabili, baptizare poteſt. Et quidem cum ſolemnitate, ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi; vt ſi v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudue graue impedimentum, id ipſi facere non poſſint. Lay. *l. c.*

3. Cum in neceſſitate confertur baptiſmus, ſeruandus eſt ordo, ita vt ſi adſit, & non detrectet Sacerdos, vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem, niſi fortè inferior melius nouerit modum, vt ſolent obſtetrices (quæ proindè examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia iuſta cauſa ſit, vt quia virum ad parientem ingredi non decet. Quod ſi laicus baptizet præſente Sacerdote, & ſecundum quoſdam etiam præſente Diacono cenſent eſſe mortale: quia id laico, tantum competit, ob defectum Sacerdotis, qui ſine iniuria Ordinis, & Sacramenti, talem licentiam dare non poteſt. In reliquis, peruerſio illius ordinis eſt tantum veniale, præterquam ſi coram fideli hæreticus adhibetur, quod volunt eſſe mortale. Laym. *cap.* 7. *num.* 4. Coninch.

ARTICVLVS II.

An duo poſſint ſimul vnum baptizare?

Reſp. 1. Si alter applicet materiam; alter formam, nullus erit baptiſmus: quia dicens ſe abluere, cum non abluat, formam habet falſam, etiamſi vſurpet Græcorum; *baptizetur ſeruus Chriſti*, vel quæ putatur illi æquiualere. *Baptizet te Chriſtus*, ſubintelligitur enim *per me*; aliòqui ſi excludatur perſona miniſtri, vt ſenſus ſic baptizet te Chriſtus, & non Ego, ſiue non per me; forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ita baptiſmum conferri, v. g. mutus formam neſciens ablueret, cæcus autem formam pronuntiaret, docet Hurt. *d.* 2. *dif.* 6. additque debere talem elapſo periculo, iterum ſub conditione baptizari. v. Eſcob. Fill. *cap.* 4. Dian. *p.* 7. *tom.* 3. *R.* 26. ex Chapeauil. Marſil. &c. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 4. *nu.* 23. Laym. *c.* 7.

Reſp. 2. Si plures miniſtri ſinguli abluant, & formam pronuncient, grauiter peccant contra ritum Eccleſiæ. De valore ſic ſolet diſtingui. 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, vt cauſa particularis

Digitized by Google

cularis inualidè baptizant, ſiue ſinguli dicant, Ego te baptizo, ſiue, Nos, te baptizamus, quia forma cuius ſenſus cenſetur eſſe abſolutè, & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare, independenter ab alio, validè baptizat: quia omnia requiſita ponit. Vt patet à ſimili in Miſſa ordinationis, qua Sacerdotes nouiter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodò ſimul eodem inſtanti formam abſoluant: ſi autem non ſimul abſoluant, is tantum conſecrat, vel baptizat, qui prius abſoluit, v. Fill. t. 2. c. 4. nu. 71. & Bonac. l. c. n. 25. Laym. c. 7.

DVBIVM IV.

Quid ſit ſubiectum Baptiſmi?

Reſp. 1. Subiectum capax baptiſmi, eſt ſolus homo viuus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp. 2. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam vſi ſunt ratione: quia cenſentur eiuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint vſi ratione, non valet baptiſmus, niſi antè amentiam petiuerint, v. Bon. d. 2. q. 1. p. 6. Laym. c. 6. vndè reſolues.

1. Si puer inter baptizandum, nondum finita forma, moriatur, babtiſmus eſt nullus.

2. Non valet baptiſmus iteratus, ideòque vterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in iure ciuili ſubiacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etſi ſine iuſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem baptiſmum fuiſſe validum, vide Laym. c. 5 Bon. p. 5.

3. Nondum perfectè natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodò pars aliqua poſſit ablui: quia eſt homo viuus, nec certè conſtat eſſe incapacem.

4. Si dubium ſit, an infans viuat, baptizandus eſt ſub conditione.

5. Validè baptizatur, quem miniſter putat eſſe alium, aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum: quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. Bonac. p. 4. n. 36.

6. Validè, etſi extrà neceſſitatem illicitè, plures ſimul baptizantur, hac forma: *Ego vos baptizo*, &c. Bon. p. 4.

7. Monſtrum, quod capite, & pectore formam hominis refert, eſt baptizandum; ſecus ſi beſtialem refert. Quod ſi verò caput tantum ſit ferinum, putat eſſe baptizandum Comitolus; Nauarr. tamen, & alij volunt differendum, donec certius cognoſcatur, niſi periculum mortis

Digitized by Google

immineret; tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quod ſi habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num ſit vnus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, vnus abſolutè, alter ſub conditione, in ea parte, qua membra apparent imperfectiora, vide Laym. *l.* 5. *t.* 2. *cap.* 3. Bon. *p.* 6. & Rituale Roman. *tit. de Bapt.*

Reſp. 3. Extrà mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, inuitis parentibus. Ratio eſt, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis iniuria; vel relinquuntur, & fit iniuria Sacramento, quod exponitur irreuerentiæ. Quod ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus: 1. Si parentes ſint tua mancipia; tunc enim tui potius ſunt, quam illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel vterque, vel ſaltem alteruter: quia tunc Eccleſia ius in eos habet. 3. Si alter parentum petat; tunc enim iuſta eius voluntas iniuſtæ alterius præferenda eſt, in fauorem prolis, & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis iam compos puer petat: quia in negotio religionis, eſt ſui iuris, in dubio autem de vſu rationis, ſufficit eſſe 7. annorum, vide Laym. *loco cit.* Fill. *t.* 2. *cap.* 6. Bonac. *p.* 6. *num.* 12.

Quæres. An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & qua forma.

Reſp. Cum temerè rebaptizare ſit mortale ex obiecto, quia eſt in genere ſacrilegij, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, vt non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de baptiſmo, ſed ſufficit, ſi pro eo ſint coniecturæ; vt v. g. quod quis natus, & educatus ſit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicuius momenti occurrant: leue enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur graue, & mortale, vel ſaltem rationabile, in quo inclinandum eſſe in fauorem baptizandi, rectè monet Laym. *cap.* 3. ex Suar. & alijs. Vndè reſolues.

1. Sub conditione baptizandi ſunt. 1. Qui cum materia, & forma, aut intentione dubia (ſecundum ſupradicta) ſunt baptizati. 2. Infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de baptiſmo; ſecus ſi cum ea. Ita communiter. *Immò infans expoſitus, tametſi de collo pendeat baptiſmi teſtimonium, eſt baptizandus ſub conditione. Ex Conc. Prou.* 3. *tit. de Bapt. Inf. expoſ. & ex* Syn. Diœc. 3. *decr.* 11. *&* Syn. Diœc. 34. *cap.* 2. Quintan. tamen *t.* 1. *ſeſſ.* 16. *&* 14. contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. Baptizati ab obſtetricibus, veneficis; præſertim ſi faſſæ, vel conuictæ fuerint, aliquando non rectè baptizaſſe. Laym. *cap.* 5. *num.* 3.

2. Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & benè inſtructè cenſentur, non licet; quia de valore baptiſmi prudenter, & rationabiliter dubitari non poteſt.

Suar.

Digitized by Google

Suar. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *cap.* 5. qui tamen contrariam conſuetudinem quorundam Parochorum damnare non audent, eò quod experientia didicerint, obſtetrices non rarò fuiſſe deceptas à diabolo, ideòque reuerà periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreuerentia ceſſet: additque eam conſuetudinem approbatam fuiſſe à Paſtorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamque ſententiam tenet Syluestr. apud Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 86. & ipſe Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 35. cum alijs. 2. Cenſet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti; quod Card. de Lugo *Reſp. mor. l.* 1. *d.* 2. rectè limitat ad illas circunſtantias: in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam Quintanad. *t.* 1. *ſ.* 6. docet infantes ſupradictos ferè omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

Obſtetrices, quæ in caſu neceſſitatis baptizant, curent adeſſe duas mulieres, & Matrem, quæ deinde examinentur à Parocho circa verba prolata. Prou. 5. tit. quæ ad Bapt. §. obſtetrices & Syn. Diœc. 34. *cap.* 2.

Non niſi approbatæ, & benè edoctæ ad Baptiſmum in caſu neceſſitatis adminiſtrandum à Parochis admittantur. Syn. Diœc. 32. *cap.* 9.

3. Peccat grauiter miniſter. 1. Qui non rebaptizat eum, de quò rationabile dubium iuris, vel facti manet, num validè ſit baptizatus, quia tenetur proximum liberare à probabili periculo grauis mali, cum facilè poteſt. Laym. *loco cit.* Quintanad. *loco cit.* 2. Si non diligenter inquirat in tali Baptiſmi valorem, niſi de hoc aliundè conſtet. Quintanad. *t.* 1. *ſeſſ.* 6. & 7.

4. Non eſt rebaptizandus, de cuius baptiſmo habetur teſtimonium vnius oculati teſtis, licet fœminæ; dummodò non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet. Laym. *loco cit.*

5. Qui verè, & rationabiliter dubitat de ſuo baptiſmo, tenetur petere baptiſmum, & Parochus ei conferre, Quintanad. *loco cit. ſ.* 13. & 19. & intereà abſtinere ab vſu aliorum Sacramentorum.

Reſp. 2. Baptiſmus ſub conditione, hac forma conferendus eſt: Si baptizatus es, non te baptizo, ſi nondum es baptizatus; Ego te baptizo, in nomine, &c. Ac licet ſufficiat, ſola mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum, tutius tamen eſt exprimere verba ſaltem iſta: Si non es baptizatus, &c. vide Tol. *l.* 2. *c.* 19. Laym. *l. c.* Suar. *d.* 13. Fill. *t.* 2. *c.* 4. *q.* 9. Patrinus autem in hoc baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. Quintan. *l. c. ſ.* 18.

Cathecumeni ne baptizentur, niſi priùs inſtructi, & examinati. Conc. Prou. 1. tit. de Iud. §. Cathec.

Si plures ſunt baptizandi eodem tempore, eorum vnicuique Cathechiſmus, & exorciſ. adhibeatur. Conc. Prou. 5. tit. quæ ad Bap. §. ſi duo.

Et Mas ante fœminam baptizetur. Ibid. §. cum duo.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM V.

De Caremonijs Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quæ ſeruanda circa Caremonias Baptiſmi?

Reſp. Cæremoniæ baptiſmi petendæ ſunt ex agenda cuiuſque Eccleſiæ. Vniuerſim tamen circa eas ſeruanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatẽ abſque peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cum deeſt, habetur formula breuis in quibuſdam agendis, ex tempore aliam conſecrandi, pro caſu neceſſitatis. Quod ſi etiam hac formula careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolemnem non conferendum, niſi in Templo, & loco ad id deputato, niſi filijs Regum, & Principum: quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis; interim quoad hoc in magnatibus, & nobilibus conniuetur in multis locis. Laym. *cap.* 8. *num.* 8. *Nemo baptizetur in eà Eccleſia, in qua non eſt fons Sacer. viſ. Apoſt. tit. quæ ad cult. Eccl. pert.* §. *Sacer. fons.* 3. Infantes ex conſuetudine deferendos ad baptiſmum, circa diem octauum; niſi prius ſit neceſſe, vel niſi ſit grauis cauſa dilationis (v. g. quia patrini ſunt expectandi,) in qua tamen non licet communiter, extrà neceſſitatem, priuatim baptizare, & poſteà adhibere ſolemnitates, ſed præſtat expectare aliquandiù. Laym. *c.* 6. *n.* 8. *Ante nonum diem ad Eccleſiam deferatur infans ſub pœnà excommunicationis. Conc. Prou. 1. tit. quæ pertinent ad Bapt. admin.* §. *nemini.*

4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omiſſis alijs. Quia vel fiet in baptiſmo ſolemni, quod prohibet. Trident. *ſeſſ* 7. *c.* 3. vel priuato, ſed in hoc prohibet Clementina vnica, illas adhibere, niſi ſit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen vſus habet, vt & tunc adhiberi poſſit, etſi non ſit neceſſe. Et multi putant, adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem, nec verè patrinum effici, vt Sanch. Rodriq. contra Laym. & Suar. quorum tamen ſententia videtur probabilior.

5. Cum in neceſſitate, vel aliam ob cauſam, (nam ob grauem cauſam, v. g. iuſtum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) baptiſmus ſine cæremonijs eſt collatus, ea ceſſante, illæ ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis conuerſis, ne plebs putet, nos eorum baptiſmum improbare. Laym. *cap.* 8. *num.* 10. Imò in alijs omittere, ſecluſo contemptu, eſſe tantum veniale docet Poſſeu. *de Offic. Cur. cap.* 6. *num.* 23. Qui autem tenet more patrini infantem, dum cæremoniæ ſupplentur, non contrahere cum eo cognatio-

Digitized by Google

gnationem ſpiritualem. Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 260. ex Pontio dicit eſſe probabile.

6. Si baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe inualidus non ideò repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICVLVS II.

Qui patrini, & quod eorum officium?

Reſp. 1. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Vndè eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere, Orationem Dominicam, & Symbolum docere; ad quod obligantur, ſi id ab alijs non fiat. Laym. *l*. 5. *t*. 2. *cap* 9.

Reſp. 2. Vt quis validè ſit patrinus, non certa ætas, ſed requiritur. 1. Vſus rationis. *Non debent tamen eſſe minores annis* 14. *Ex Conc. Prou.* 5. *tit, quæ ad Bapt.* §. *ne præterea*. 2. Vt ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus.) Et quidem, vt eius Baptiſmus fuerit validus: quia acceſſorium ſequitur principale. *Immò non admittatur niſi etiam ſit confirmatus. Ex eodem Conc. vt ſup.* 3. Vt à parentibus, vel Parocho, ad hoc deſignatus ſit: ad quod videtur ſufficere, ſi etiam vltrò ſe ingerens ſit admiſſus; deſignatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat. Dian. *p*. 6. *t*. 7. *R*. 50. 4. Vt in ipſo baptiſmo (quia non ſufficit vt in ſolis cæremonijs) per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Vt id non materialiter tantum, ſed animo ſuſceptoris, ſiue cum intentione id munus gerendi faciat. Laym. *cap*. 9. *num* 2.

Reſp. 3. Validè quidem, ſed illicitè ſunt patrini. 1. Abbas, & Monachus. Quo nomine veniunt. Mendicantes: etſi Laym. omnes clauſtrales comprehenſos velit: & quoad Abbates, in multis locis conſuetudo ſit contraria. *Neque ſunt admittendi Sacris initiati. Ex* Syn. Diœc. 2. *decr*. 17. Syn. Diœc. 35. *decr*. 5. *&* 6. 2. Coniuges reſpectu coniugum, & parentes reſpectu filiorum, niſi ſit neceſſitas. 3. Moribus infames. *Vti excommunicati, inconfeſſi, aut non communicati in Paſchate. Ex Conc. Prou* 1. *tit. quæ pertin. ad Bapt. admin.* §. *caueant porrò*. 4. Apoſtatæ, & hæretici, qui nullo caſu videntur aduocandi, quia ea aduocatio, eſſet proteſtatio, quaſi falſæ religionis, cum nonniſi de falſa fide ſint ſponſuri: etſi Laym. hic *cap*. 9. *num*. 7. probabiliter dicat, poſſe ſubindè ob grauem cauſam admitti. Catholici verò ob rationabilem cauſam infantem hæretici, baptizante Prædicante, ſuſcipere poſſunt, ſaltem in Germania Lay. *c*. 9. *n*. 6. 5. Non plures quam duo; quia Trid. non niſi vnum, aut ad ſummum vnum, & vnam permittit, propter cognationem ſpiritualem indè oriri ſolitam. Ideoque mandat Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinarij infligenda, vt ſi plures ſe of-

ſe offerant, petant ab his, ad quos ſpectat patrinos deſignare, vt vnum vel duos nominent, eoſque tantum admittant, qui ſoli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eoſque de contracta ſpirituali cognatione inſtruant: ſcilicet, quod ea impediat dirimatque Matrimonium, non quidem inter ſe, ſed inter ipſos, & baptizatum, eiuſque patrem, & matrem; ſicut etiam inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate, vide Laym. *ll.* infrà citandis. Vndè reſolues.

1. In priuato baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; cum in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas, ideòque ſi id vel tunc, vel etiam in baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe baptizet) grauiter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum coniuge, atque vt docet Sanch. *de matr. d.* 36. & alij communiter, priuatur iure petendi debitum: quod tamen negant Coninch. & Dian. *t.* 4. *de Sacr. R.* 5. vide Bonac. *de matr. quæſt.* 3. *p.* 5. §. 2. Eſcob. *t.* 7. *E.* 2. vbi citat Suar. negantem.

2. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui alijs ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ex ignorantia, vel Parochi negligentia leuent, probabile eſt omnes contrahere cognationem, (niſi tamen aſſiſtant tantum, & non tangant,) vide Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *cap.* 8. *&* *t.* 2 *c.* 9. *num.* 4. Dian. tamen *p.* 9. *t.* 7. *R.* 5. ex Suar. Marat. & Perez, dicit, eo caſu nullam contrahere cognationem.

3. Parochus grauiter peccat. 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem Trid. in re graui, & ſub pœna graui; tum ob incommoda, & damna indè ſequentia. Quintanad. *t.* 2. *ſeſſ.* 11. *Aduertat Parochus, quod ſunt imponenda baptizando nomina ſanctorum. Ex Conc. Prou.* 4. *tit. quæ pert. ad Sacram. Bapt.* §. *Parochus, Sacerdoſue.* Si eius culpa Patrini plures adhibeantur. Quintanad. *loco cit.* At licet Per. & Sarra apud Dian. *p.* 9. *t.* 7. R. 5. dicant eſſe probabile, quod tantum peccet venialiter; alij tamen mortalis eum damnant.

Enſem pugionem, & eiuſmodi deponant Compatres in Baptiſmo, & confirmatione. Conc. Prou. 3. *tit. quæ ad Sacr.* §. *moneat ſæpè.*

Digitized by Google

CAPVT II.

De Confirmatione.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quæ eius materia, & forma?

RESp. 1. Confirmatio eſt vnctio chriſmatis, ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Epiſcopo, qua is ex Chriſti inſtitutione, gratiæ augmentum, & robur accipit.

Reſp. 2. Materia eius remota eſſentialis, eſt Chriſma, confectum ex balſamo, & oleo oliuarum, benedictum ab Epiſcopo. Ita comm. Doct. Vndè reſolues.

1. Non ſufficit ſolum balſamum, vt voluit Canus: nec ſolum oleum, vt voluerunt Caiet. Sot. Nauarr.

2. Etiam benedictio Epiſcopalis eſt de eſſentia, vt habet communis contra Caiet. ideòque nulla delegatione, ſiue Epiſcopi, ſiue Papæ, ſimplex Sacerdos poteſt conficere Chriſma. Con. *d. 72. art. 3. dub. 3.*

3. Perindè eſt ad ſubſtantiam Sacramenti, ſiue chriſma ſit nouum, ſiue vetus: licet grauiter peccet qui vtitur alio, quam nouo, id eſt, illo anno conſecrato. In quem finem, quotannis in die Cœnæ conſecratur, veteri combuſto.

Reſp. 3. Materia proxima eſt vnctio in fronte, per manum Epiſcopi, (vndè etiam hoc Sacramentum, manus impoſitio dicitur à S. Luca Az. 8.) in formam Crucis facta. Quæ omnia ſunt de neceſſitate Sacramenti, vt habet communis. Vndè reſolues.

1. Etſi ex neceſſitate præcepti, vnctio fieri debeat pollice manus dextræ; valida tamen eſſet, ſi fieret digito etiam ſiniſtræ manus: quia verè fieret per impoſitionem manus Epiſcopalis. Ita Præp. & alij, contra Suar. Peccabit tamen Epiſcopus grauiter contrà vniuerſalis Eccleſiæ morem, v. Laym. *hic c. 2.* & Eſcob. *tom. 7. E. 3.* vbi docet, probabile eſſe, non peccare mortaliter.

2. Probabile eſt, requiri ad valorem Sacramenti, vt vnctio fiat ab Epiſcopo immediatè, nullo inſtrumento mediante. Ita Fill. & Laym. contra quoſdam: quia debet fieri per impoſitionē manus. Eſc. *t. 7. E. 3.*

Reſp. 4. Forma vera, & neceſſaria in Eccleſia Latina eſt: Signo (vt habet Trid.) vel Conſigno, (vt habet S. Th.) te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, &c. In qua vtrum de eſſentia ſit, vt vtraque actio, ſignandi, & vngendi, expreſsè ſignificetur, diſputant Scholaſtici Laym. & Fill. *t. 3. d. 10.* Con. *loco cit. ar. 4.* Dian. ... R. 27.

DVBIVM

DVBIVM II.

Quis ſit Miniſter, & quod ſubiectum?

Reſp. 1. Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus, & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commiſſione autem vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Sacerdos. Eſt communis, v. Fern. Laym. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 6. Bonac. *d.* 3. *p.* 2. Vndè reſolues.

1. Etſi Epiſcopus grauiter peccet, ſi vel in aliena Diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſine proprij Epiſcopi conſenſu, ſaltem tacito, propter defectum iuriſdictionis: valida tamen eſt confirmatio, quia iſta non requiritur neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum.

Et ſancitur hoc in Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad Sacr. Confir. § caueat porrò.

2. Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia Diœceſi accurrentes confirmet: quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur: præſertim ſi conſuetudine ita receptum ſit, vel à proprio ægrè confirmari poſſint. Ita contra Bon. 3. *de ſacr.* docent Tann. *in* 3. *p. d.* 4. *q.* 4. *dub.* 3. Sà *V. Confirmatio*, & alij.

3. Peccat grauiter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet: quia ſubditos ingenti bono priuat.

Reſp. 2. Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati nondum confirmati. Ratio eſt, tum ex illo Act. 2. *Repleuit totam domum*: tum ex vſu, & traditione Eccleſiæ: tum quia omnes indigent eius effectu, & ſunt capaces. Licitè verò confirmantur ijdem, qui validè, dummodò conſtet non ponere obicem, ſiue Sacramento, ſiue eius effectui. Ratio patet ex dictis. Vndè reſolues.

1. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

Non tamen licitè, quia minori ſeptennio non debet hoc Sacramentum præberi, niſi aliud videatur Epiſcopo. Ex Conc. Prou. 5. citante primum Conc. tit. quæ pert. ad Sacr. Confir. § alio decreto.

2. Etſi quoad infantes, conſultius ſit, differre vſque ad rationis vſum: tum ob irreuerentiam Sacramenti: tum ob periculum iterationis, tum ob Eccleſiæ vſum: nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam antè ijs licitè datur, v. g. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi; vel hic ad iſta loca rarò veniat: item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) deniquè ſi ſit filius Principis. Laym. *hic. t.* 3. *c.* 6. Fill. *t.* 1. *t.* 3. *c.* 2.

3. Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando vſum rationis habuerint) licitè confirmantur: etſi per accidens nunquam ſint ſpiritualiter pugnaturi. Ita Suar. Fill. Laym. *l. c.* Con. *q.* 72. *ar.* 8. *n.* 83.

Mares ſeparatim à fœminis confirmentur. Ex eod. Conc. loco cit.

Digitized by Google

DVBIVM III.

Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremoniæ.

Reſp. 1. Nec eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medij, neque per ſe præcepti. Eſt communis S. Thom. & aliorum contra Scot. & Sylu. Ratio eſt, tum quia Eccleſia non vrget eius ſuſceptionem vllis pœnis: tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine, aut inſtitutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones, qui in contrarium afferuntur, ſatis explicantur de neceſſitate ad melius eſſe.

Dixi, *per ſe*: quia per accidens aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem, ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cauendum ſcandalum: vel ratione conſcientiæ, qua quis valdè metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento. Vndè reſolues:

1. Negligere hoc Sacramentum, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, non eſt mortale. Suar. Lay. *l.5.t.3.c.5.* Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. vbi ex alijs multis docent, nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

2. Etſi omiſſio ex contemptu, v. g. ſi quis id nihil faciat, aut puerile, aut vile habeat, ſit mortalis: talis tamen non cenſetur eſſe, cum quis eius oblatam occaſionem, quam poſteà non facilè habiturus eſt, negligit. Ita commun. contra Sylu. *V. Confirm* & Tol. *l.* 2. *c.* 4.

3. Præceptum quod habetur in Trident. *ſeſſ.*23.*c.*4. *de reform.* non ligat omnes, cum ſit hypotheticum: ſed tantum ordinandos vel initiandos prima tonſura. Cuius omiſſionem non eſſe mortalem contrà Tann. docent Henriq. Valent. Suar. *d.* 38. *p.* 1. & Nau. *c.* 22. qui addit, ne quidem Epiſcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum: aut ſi ipſe non confirmatus ordinet, v. Reg *l.* 28. *c.* 2.

Reſp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, ſcienda ſunt ſequentia. 1. Etſi ſeruandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccetque grauiter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluuiali, mitra, vel pedo: vti, & ſi ordines ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ. Dian. *p.* 7. *t.* 10. *R.* 31. non tamen ſemper erit mortalis alicuius omiſſio, v. g. alapæ, aut cerei. Poteſt autem conferri loco quouis docenti, etiam extrà Eccleſiam; & à prandio non ieiunis omni anni tempore. 2. Sub graui culpa, vt docent Nauarr. *c.* 22. ex communi requiritur Patrinus; iſque vnus tantum, (licet Tol. duos admittat) qui ſi confirmatus non ſit, peccat grauiter, ſecundum communem (Eſcob. tamen ex Con. docet, non eſſe mortale) quod probabile eſſe docet Quintan. *t.* 2. *ſeſt.* 7. imò nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem, vt docent Sanc. Suar. contra Sylu. Sà, & alios. Debetque eſſe diuerſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extrà neceſſitatem, licet, cum Bon. & Hurt. id neget Quintan. *t.* 2. *ſect.* 7. & 14. & ſecus facientem non peccare

mortaⅼ

mortaliter, dicat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 21. & non Monachus (niſi factus Epiſcopus.) *Compatres marium mares ſint, & fœminarum fœminæ, niſi aliud neceſſitas poſtulet. Ex Conc. Prou.* 5. *tit. quæ ad Conf. Sacr. pert.* §. *vt ne fœminis.* Admitti tamen, & illos, & moniales poſſe ſine culpa, docet idem Quintan. *l. c. ſ.* 18. niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Ego autem nomine non excludi Mendicantes notat Con. & alij quinque cum Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 32. Nec refert, ſecluſa conſuetudine, num vir ſit aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum; ſed tantum cognationem ſpiritualem cum eo, & eius parentibus; dummodò tamen eum tangat. 3. Frons confirmati obliganda eſt faſcia linea, cruce notata, geſtanda vno, tribus vel ſeptem diebus, pro conſuetudine: illota interim fronte; poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons ablui: ipſa autem comburi, vel honeſtè aſſeruari debet, nec ad profanos vſus adhiberi, propter contactum chriſmatis; neque ſoluens illam contrahit cognationem, vide Præp. *in* 3. *p. quæſt.* 2. *art.* 12. 4. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum ſuæ Parochiæ. *Ex Conc. Prou.* 1. *tit. quæ ad Sacr. Confir. pert.* §. *omnem diligentiam,* (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendam cognationem ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet Quint. *t.* 2. *ſ.* 11. ex Barb. &c. ac denique licere mutare nomen in Confirm. *Ibid. ſ.* 10.

Sicut à munere Compatrum in Baptiſmo, ità in Confirmatione arceantur Clerici Sacris initiati. Syn. Diœc. 34. *cap.* 2.

TRACTATVS III.

De Euchariſtia.

CAPVT I.

De Eſſentia Euchariſtiæ.

DVBIVM I.

Quid ſit Euchariſtia?

Reſp. Eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem diuinitus inſtitutum. Ita communiter Scholaſt. Vndè reſolues ſequentia.

1. Tam ſpecies conſecratæ, quam corpus, & ſanguis Chriſti, intrinſecè, & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeòque falſum eſt, quod docuit Vvaldenſis, Corpus, & Sanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum. Ratio eſt, tum quia Trid. docet, corpus, & ſanguinem contineri hoc Sacramento, tum quia quatenus continetur, non

Digitized by Google

non eſt ſenſibile. Item falſum eſt, quod docent Marſilius, & Sotus, ſolas ſpecies conſtituere hoc Sacramentum, tum quia Euchariſtia eſt cibus cœleſtis; tum quia adorari debet latria, vt docet Trid.

2. Vſus, ſiue ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctum, vt vult Gabriel: nec pars illius, ſiue eſſentialis, ſiue integralis, vt Aureolus; ſed tantum applicatio, ſiue conditio, vt Sacramentum operetur.

3. Etſi quælibet ſpecies, imò quæuis pars ſpeciei, ſit integrum, & eſſentialiter perfectum Sacramentum, adeòque Sacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis, & vini, phyſicè, & materialiter ſpecie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti eſt vnum ſpecie infima Sacramentum: tum quia eſt vnum ſignum rei ſacræ: tum quia ordinatur ad vnum ſpecie infima finem, vide S. Thom. *quæſt. 73. art. 2.*

4. Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero Sacramenta quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum: moraliter tamen vnum numero Sacramentum eſt, quod per modum vnius proponitur, & ſumitur: quia id ad vnum finem, ſcilicet vnam refectionem ſpiritualem refertur.

5. Hoſtiæ in diuerſis altaribus, rectè concipiuntur vt diſtincta Sacramenta, contra verò, ſi Sacerdos vnam hoſtiam in plures partes diuidat, vel plures hoſtias ſimul ſumat (eadem eſt ratio plurium ſpecierũ diuerſæ rationis) non ideò dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DVBIVM II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

Nota, ſicut in alijs Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota: ita etiam hic, ſed ordine inuerſo: nam in alijs, materia remota eſt res permanens, proxima verò eius vſus, qui tranſit; hic verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis, & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione, tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis, & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti. *Matth. 26. & Luc. 22.* Et quidem vtraque materia, panis, & vinum eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, vt per ſe nunquam licitè poſſit vna conſecrari abſque alia; quod patet tum ex facto Chriſti 22. Lucæ, tum ex Trid. *ſeſſ. 22.* Vndè reſolues.

1. Conſecratio vtriuſque ſpeciei, eſt iuris diuini; quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit vtramque.

2. Non licet alteram tantum ſpeciem conſecrare, in neceſſitate etiam graui, verbi gratia, vt moribundo detur Viaticum. Suarez, & communiter.

Digitized by Google

3. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare vllo caſu. Ita comm. Suar. 3. *p. d.* 55. *ſeſſ.* 4. *&c.* contra quoſdam.

Dixi 1. *Per ſe*: quia per accidens; & præter intentionem, aliquando vnam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet Tann. *d.* 5. *q.* 2. *d.* 5. *num.* 27. dicitque eſſe communem, v. g. in his caſibus.

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diù poſt; aut poſtquam aduertiſſet, neque poſſet haberi aliud vinum; vel quamuis haberet, non poſſet tamen illo vti, ſine graui ſcandalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſecluſo tamen ſcandalo, & contemptu fidei. Reg. *l.* 29. *cap.* 4. 3. Si Sacerdos hoſtia conſecrata moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit ſacrificium perficere. Suar. Vaſq. &c. Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia diuidi, eique pars dari Tamb. *de exp. ſacrif. l.* 2. *cap.* 8.

Dixi 2. *Licitè*: quia validè alterutram tantum conſecrari, eſt certum: vt patet tum ex facto Chriſti, qui panem antè conſecrauit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus antè ſanguinem proponit adorandum.

DVBIVM III.

Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtia?

Reſp. 1. Solus panis triticeus, in conuiuijs communiter vſitatus, qualis morali hominum iudicio tantum cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne coctus, ſiue aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cùm addito, v. g. hordeaceus. Vndè reſolues.

1. Falſum eſt, quod docuit Caiet. Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quouis pane, cuiuſuis ſpeciei, dummodo ſit aptus ad veſcendum.

2. Non eſt apta materia ad validam conſecrationem. 1. Panis ex oryza, auena, millio, piſis, fabis, amygdalis, alijſque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus: quia hæc omnia, communi vſu, & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui à tritico, Laym. Bonac. Card. de Lugo *d.* 4. *ſeſſ.* 1. 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa, vel elixa, vt ſunt placenta, libum; ſiue differant ſpecie, ſiue non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ouis, ſaccharo, alioue liquore, qui aqua naturali non ſit mixtus, quia non eſt panis vſualis. Ita Laym. *l.* 5. *t.* 4. *cap.* 9. Caiet. tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quarè eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat Miſſale Rom. *tit. de defect.* & Card. de Lugo *d.* 4. *ſeſſ.* 1. *num.* 4. Vndè qui hoſtias emunt, certi-

certi ſint, quod aqua naturali, & non roſacea, confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel nimium dubia: quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur. Card. de Lugo *d.* 4. *ſeſſ.* 1. quod Ant. Perez apud Dian. *p.* 7. *t.* 12. *R*.... limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit valdè parum cenſet probabile, quod ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6. Panis ſubactus aqua marina. Fagund. apud Dian. *p.* 9. *cap.* 9. *R.* 58. vbi ipſe contrarium docet, eò quod illa ſit naturalis aqua.

3. Panis ex farre, ſiue ſpelta, item ex ſiligine, eſt materia dubia: quia alij dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem: alij ſpecie diſtingui à tritico: ideòque non licet ſaltem vti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo, vide Auth. cit.

4. Valida, ſed illicita eſt materia. 1. Si aliquot grana, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico, & aqua miſceantur, ita vt triticum tamen, & aqua plurimum prædominetur, quia ſi maior pars non ſit triticum, & aqua, non erit materia valida, de quo monendi ſunt illi, qui hoſtias coquunt. Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 2. *p.* 1. *num.* 6. Laym. *cap.* 2. 2. Panis mucidus, qui ad corruptionem diſponitur.

5. Perindè eſt ad valorem Sacramenti ſiue panis ſit azymus, ſiuè fermentatus, vt definiuit Trid. quia vterque eſt vſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſijs Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, ſub præcepto graui, & culpa mortali, à qua non excuſat neceſſitas, v. g. dandi viaticum, vide Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 2. *p.* 1. Fill. *t.* 4. *cap.* 3. *quæſt.* 8. Card. de Lugo *loco cit.*

Reſp. 2. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus debet eſſe figura orbiculari, (in Eccleſia Latina) & integra. Dixi Latina, quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, vt habet Arcudius. Licere etiam in hoſtia minore (qualis datur Laicis, quando alia haberi non poteſt, & ſcandalum abeſt) celebrare priuatim, imò ſi cauſa vrgeat, etiam publicè die feſto, docet March. *in candel. t.* 4. *cap.* 5. *q.* 3. Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 80. & *p.* 6. *t.* 7. *R.* 17. & Tamb. *exped. ſacrif. l.* 2. *cap.* 8. & Auerſ. *quæſt.* 11. *ſeſſ.* 12. eò quod nullum ſit præceptum: neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto; quo caſu eleuare adorandam maiorem ab alio præconſecratam, licere vult idem Tamb. *loco cit.* contrà March. & Dian. *ll. cc.* Non licet autem paruam ſumere, & maiorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eadem Miſſa etiam iſtam conſecrauerit, quia debet communicare de ſuo ſacrificio. Tamb. *loco cit.* Quarè malè facit Parochus, qui renouaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario, vel hierotheca. Tamb. 9. *loco cit.* Card. de Lugo *d.* 19. *ſeſſ.* 4.

Digitized by Google

Hoſtia vigeſimo quoque die renouentur. Ex Conc. Prou. 4. tit. quæ ad S. Euch. Sacr. pert. §. quinque ſaltem.

DVBIVM IV.

Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Solum vinum vitis, vt docet fides, & definitum eſt in Florentino. Vndè reſolues.

1. Non eſt materia apta ad validam conſecrationem. 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malogranatis, &c. ſiue dicatur vinum, ſiue non. 2. Agreſta, ſiue omphacium, id eſt, ſuccus ex vuis immaturis expreſſus: quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum; cuius naturam nondum induit, habetque ſe, ſicut maſſa cruda reſpectu panis. Laym. *t. 4. cap. 5. num.* 1. *&* 6. ſuccum tamen ex vuis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat Franc. Amicus apud Dian. *p. 7. cap. 12. R.* 8. eò quod verum ſit vinum. 3. Acetum, quia eſt vinum ſubſtantialiter corruptum *Ibid.* Quod ſi poſt ſumptionem, (imò etiam antè eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat fueritne acetum an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum, docet Tamb. *l. 2. exped. ſacrif. cap.* 8. 4. Vuæ ſeu vinum intra vuas contentum vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam eſt potus, quam cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus: tum quia in eo ſtatu non ſatis ad ſenſum demonſtratur per formam. Card. de Lugo *d.* 4. *num.* 11. *&* 12. Laym. &c. 5. Sapa, ſeu defrutum, id eſt, muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum, quia non eſt amplius vinum, nec potus, ſed cibus. Bonac. *loco cit.* Lora, id eſt, aqua expreſſis acinis ſuperfuſa. Fill. *t. 4. cap.* 3. Card. de Lugo *d. 4. ſeſſ. 1. num.* 9.

2. Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt. 1. In muſto, quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas feces, non conſecrabiles, ideòque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundùm Suar. ſub mortali, ſaltem extra neceſſitatem, qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam etiam deuotio populi quo modo multi excuſant contrà Suar. quod in quibuſdam locis, primitiæ vuarum in calice exprimantur, vide Bonac. *loco cit.* 2. In vino liquoribus alijs, vel aromatibus ita modicè permixto, vt naturam vini retineat. Si verò permixtio, ſit immodica, erit materia dubia. 3. In vino aceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque natura ſua potabile; tum quia Chriſtus ſub eo antè conſecrato manet. Card. de Lugo *loco cit.* Nec refert. 1. Quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi, quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò non in ſumptione.

Nec

Digitized by Google

Nec refert quod non ſit proximè potabile: quia eſt per accidens, & facilè tolli poteſt: eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem idem in liquore nondum ex vuis expreſſo, quia cum non ſit vinum ſimpliciter, & per ſe, ac natura ſua non ſit potabilis, ſed comeſtibilis, quod vino congelato non conuenit, alioqui enim ieiunium frangeret. Bon. *loco cit. p.* 2. *num.* 10.

Peccat tamen, qui in congelato conſecrat, ideòque ſi hyeme congelauit calix calore manuum, aut halitus, alioue modo ſoluendus eſt. Fill. *t.* 4. *cap.* 3. *l.* 5. *t.* 4. *cap.* 2.

3. Valida, & licita eſt conſecratio in vino, ſiue albo, ſiue rubro; etſi etiam ſpecie phyſica differant, cum vtrumque habeatur, & ſit ſimpliciter vinum de vite. Bonac. *p.* 2. *num.* 2. Card. de Lugo *l.* 4.

Reſp. 2. Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate Sacramenti; ſed grauis præcepti, ſub mortali obligantis, ſecundùm Card. de Lugo *de Euch. d.* 15. *ſeſſ.* 2. *num.* 22. miſceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad ſacrificium. Eſt certum, vt conſtat ex Trid. *ſ.* 22. *c.* 7. *&* 9. An autem aqua iſta immediatè conuertatur in ſanguinem, necne, diſputant. Schol. vide Coninch, vel Præp. hic. Card. de Lugo *d.* 3. *ſeſſ.* 3. Vndè reſolues.

1. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen eſt conſecratio, etſi illicita mortaliter. Ita omnes comm.

2. Miſcenda eſt aqua naturalis, eaque modiciſſima vt habet Florent. vna ſcilicet, vel altera gutta; ita tamen, vt ſit ſenſibilis, & ſaltem non excedat tertiam partem vini; aliòqui reddet materiam dubiam. Bon. *p.* 4. *num.* 4. ex S. Thom. Con. &c. Qui autem miſceret roſaceam vel aliam artificialem, etiam in neceſſitate, etſi validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter. D. Thom. Mol. Dian. *p.*6. *t.* 7. *R.* 18. quia ageret contrà præceptum, & conſuetudinem Eccleſiæ in re graui. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet Fagund. *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 4. *Perſic. &c.* miſcere calidam; quod tamen alijs quibuſdam nimis durum videtur apud Dian. *l. c.* vbi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congelaſcat, poſſe ſine vllo peccato fieri.

3. Mixtio illa facienda eſt, non in dolio, vel ampulla alioue vaſe, ſed in ipſo calice; neque domi, ſed in ipſo ſacro, vt fit communiter, vel antè Offertorium, vel certè immediatè antè ſacrum vt fit apud quoſdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote, vt in Miſſa priuata: vel à Subdiacono, vt in ſolemni: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. Bon. *l. c.*

4. Si mixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur antè conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt, ſecùs, ſi poſt. Bonac. *loco cit. num.* 5.

5. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris, & digitorum, vide de his Miſſal. Rom. Item Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 2. *p.* 4. Layn. *lib.* 5. *t.* 4. *cap.* 4.

Digitized by Google

DVBIVM V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?

Reſp. 1. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ conditiones. 1. Eſt, vt materia Sacerdoti conſecranti, moraliter, & ſenſibiliter ſit præſens. Ita communiter, & eſt certum. Ratio petitur, tum ex inſtitutione Chriſti, & verbis formæ, *Hoc*, & *Hic*, quæ non verificarentur, cum ſint demonſtratiua: tum ex perpetua Eccleſiæ praxi, nunquam conſecrantis, vel etiam benedicentis res abſentes: tum etiam ratione ſacrificij; quod requirit hoſtiam præſentem, vide Bonac. *d.* 4. *quæſt*. 2. *p*. 6. Laym. *cap*. 2. Vndè reſolues.

1. Validè conſecratur vinum in calice cooperto, vaſe, vel canthàro clauſo; panis in caniſtro, hoſtiæ in ciborio, vel in cumulo ſub alijs latentes, aut aliter tectæ, v. g. ſub corporali vel mappa, vel etiam in Miſſali, vt ex Suar. Henriq. Coninch. docet Bonac. contra Laym. *l.* 5. *t*. 4. *cap*. 2. (vndè hoc poſtremum dubium videri poteſt: & ſaltem peccaret grauiter, qui ſic tectas, aut latentes conſecraret.) Item validè conſecrantur hoſtiæ præſentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium eſt, quia ad præſentiam, & ſenſibilitatem non requiritur, vt materia videatur, vel tangatur, vel feriatur ſono verborum, (vndè communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admouent, vt halitum in calicem, & panem inſpirent) dummodò videri poſſit, ſiue in ſe, ſiue in alio, v. g. in ſuo toto; vel continente, vel vaſe ad illam continendam deſtinato, vide Bonac. *d*. 4. *quæſt*. 2. *p*. 5.

2. Inualidè conſecratur. 1. Materia poſt parietem, aut poſt tergum poſita, vel clauſa in tabernaculo, vt docet Fill. Bonac. *quæſt*. 2. *p*. 6. & alij. Ratio eſt quia moraliter cenſetur abeſſe, cùm non poſſit demonſtrari per *Tò hic* & *hoc*; neque paries habeat ſe vt continens, aut tegens. 2. Materia valdè procul; v. g. 100. paſſibus diſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum iudicio pendet. Henriq. *l*. 8. *cap*. 34. docet, 20. aut 30 paſſuum: quod Bonac. *loco cit*. & alij, putant non eſſe certum, vide Schol. 3. Materia tam modica, vt ſenſu percipi non poſſit: tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita Suar. Vaſquez, & alij contrà Sotum, Henriquez. Quod intellige, ſi non in toto, ſed extra illud: quia in toto etiam minimæ eius particulæ conſecrantur; vt conſtat ex Trident. *ſeſſ*. 23. *c*. 3. & 4. Bonac. *loco cit*.

Secunda conditio, vt materia ſit certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata, eſt communis, apud Bonac. & alios, tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc*, & *Hic*; tum quia actiones ſunt

circa

Digitized by Google

circa ſingularia, quæ debent eſſe certa, & determinata, vide Bonac. *loco cit. p.* 5. Vndè reſolues.

1. Inualidè conſecraret, qui vellet tantum conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v. g. viginti præſentibus, tantum quatuor aut quinque, nullas deſignando; quia non eſt ratio, cur vna magis, quam altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtijs intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignarit? aut partes illas, quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident: quia non eſt materia definita. Bonac. *loco cit. punct.* 5.

2. Non conſecratur hoſtia, inſcio Sacerdote poſita, ſiue in corporali (ſeiuncta tamen à cumulo) ſiue infrà illud. Coninch. *3. p. 74. art. 2. d. 3.* & alij. Ratio eſt, quia non eſt determinata in mente Sacerdotis, cuius voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imò vt probabiliùs docent Suar. Reg. *t. 2. l. 29. & cap. 2.* Laym. *l. 5. t. 4. cap. 2.* Coninch. *quæſt. 74. art. 2. dub.* 3. contra Tann. & Bonac. nec eæ guttæ, quæ interius adhærent: quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideòque, & Sacerdotis eſſe debet conſecrare, id, quod per modum vnius continui eſt in calice. Vndè ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe, benè faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare; vti nec micas hoſtiæ adhærentes, vide Dian. *p. 2. tit. 3. miſc. R.* 16. *& p. 3. t. 4. R.* 31. Eſcob. *t. 7. E.* 6. vbi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantum intendere id conſecrare, quod per modum vnius continui potabilis, eſt in calice, ideòque guttulas illas non conſecrari. Quæ ſententia probabilis eſt, ex Reg. Suar. & Laym. *t. 5. t. 4. num. 2. cap.* 15.

3. Valida eſt conſecratio. 1. Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtijs præſentibus tantum quinque, eas determinando; vel omnes præter infimam, & ſupremam cumuli; vel omnes pares, v. g. ſecundam, quartam, ſextam, ſi ſint ordine collocatæ, & determinetur, vndè numerandi initium ſumendum ſit: quod tamen graue peccatum erit. Quod ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad Altare eſt deferendus, vt Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ. Card. de Lugo *d. 4. de Euch. num.* 36. Etſi putet vnam vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cum ſint plures, ſiue à ſe, ſiue ab alio poſitæ: quia error ſpeculatiuus, & priuatus non obſtat intentioni practicè, & abſolutè conſecrandi omnes præſentes quam, tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè, vt docent Sylu. Henriq. & Suar. Vndè ſi Sacerdos aduertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul

iunctas, vtramque vt conſecratam ſumet, vt habet Miſſale. Si verò antè conſecrationem, poſtquam obtulit, aduertat; alteram ſeponet, & poſt Miſſam ipſe, vel alius ſumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hoſtias ad Altare tulerit; aut rationabili modo aduerterit, ab alio adferri à ſe conſecrandas, vel antè ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in Altari iam poſitis. Ratio, omnes enim conſecrantur, etſi dum conſecrat, earum non ita expreſsè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modo ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in Altari. Ita Reginald. *l. 27. num.* 19. Laym. *l. 5. t. 2. cap.* 2. Bonac. *t. 1. d. 4. quæſt. 2. p.* 2. & alij ab ipſo citati. Eſtque ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu illarum virtualiter perſeuerat. 4. Si paruæ hoſtiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulò poſt factam oblationem, (addit Auerſa *quæſt. 11. ſ. 12.* antè cœptam præfationem) licitè eas conſecrari ſuppleta oblatione mentaliter, ex Gau. & Poſſeu. docent Dian. *p. 2. t. 14. R. 71.* & Tamb. *de exp. ſacrif. l. 2. cap. 5.*

Reſp. 1. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur. 1. Vt non ſit maior quantitas, quam tempore opportuno poſſit abſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecies computreſcerent. Bonac. *loco cit.* 2. Vt ab vſu Eccleſiæ, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat.

Si Hoſtia conſecrata vlterius conſeruanda non erit, Sacerdos eam ſumat in Miſsà, nec eam populo vnquam tradat ſumendam. Syn. Diœc. 11. *tit. Mon. exec. decret. quæ ad ſacr. pert. §. quod ſi.*

Ex dictis reſolues.

Peccat 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit conſecrare guttas, calici adhærentes exterius, quod eſſet graue: de interius adhærentibus eſt dubium, (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod euitandum, Gauant. *p. 2. t. 7.* iubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet Tamb. *l. 2. cap. 1. §. 3.* imò nec expedire, ſi eas aduertas, quando diſcooperto calice, iam es conſecraturus, & eleuationem populus expectat. Poſt conſecraturus, & eleuationem populus expectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ. 4. Qui antè conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita Præp. *hic art. 2. d.* 2. Laym. *loco cit.* etſi Tambur. *de exped. ſacrif. cap. 1. §. 3.* eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DVBIVM VI.

Quæ ſit forma conſecrationis Euchariſtæ?

Reſp. Eſt duplex, vna panis, & eſt hæc: *Hoc eſt enim corpus meum.* Vbi omnia ſunt de eſſentia, præter *Tò enim*, cuius omiſſio eſſet venia-

le.

Digitized by Google

le. Altera vini, & eſt hæc: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Vbi etſi verior, & communior ſit ſententia S. Bonau. Suar. Bellarm. & aliorum, contrà S. Thom. & Thomiſt. quod eſſentialia ſint tantum hæc. *Hic eſt calix ſanguinis mei* (vel *Hic eſt ſanguis meus*, aut eis æquiualentia) grauiter tamem peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret vel mutaret. Debent autem formæ proferri in perſona Chriſti formaliter, & ſignificatiuè, ſiue aſſertiuè, & non tantum recitatiuè, ſiue hiſtoricè, licet ea quæ in Canone præcedunt, dicantur tantum recitatiuè, ſeu hiſtoricè, vide Laym *c.* 3. Bonac. *quæſt.* 3. *p.* 2. Card. de Lugo *d.* 11. *ſeſſ.* 5. Vndè reſolues.

1. Valida, ſed illicita eſt conſecratio. 1. Si conſecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum, vel ſanguis meus. Bon. *l. c. p.* 1. 2. Si dicat: Hic calix eſt nouum teſtamentum in ſanguine meo, vt habet S. Lucas *cap.* 22. 3. Hoc eſt corpus meum, quod de Virgine ſumpſi: hic eſt ſanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc eſt meum corpus: hic meus eſt ſanguis, vel hoc eſt ſanguis meus. Ratio horum eſt, quia manet idem ſenſus, nec fit mutatio ſubſtantialis. Bon. *l. c.*

2. Inualida erit conſecratio, ſi dicas: Hic (aduerbialiter) eſt corpus meum. Si autem *Tò Hic* ponatur maſculinè, pro neutro, valet, etſi non ſecundum Grammaticam. Eſcob. Gran. 2. Hoc corpus eſt meum; hic ſanguis eſt meus Fagund. *p.* 3. *quæſt.* 78. *c.* 2. 3. Ecce corpus meum; Ecce ſanguis meus. 4. Hoc ſit, vel hoc fit corpus meum; vel hic panis conuertitur in Corpus meum; vel hic ponitur Corpus meum. 5. Illud eſt Corpus meum; ille eſt Sanguis meus. 6. Hoc eſt ſubſtantia mea; vel hoc Corpus Chriſti. Bonac. *loco cit. p.* 3.

3. Dubia erit conſecratio. 1. Illud eſt Corpus meum; iſte eſt Sanguis meus. 2. Hæc eſt caro mea, quam tamen Laym. contrà Coninch. putat valere. 3. Secundum quoſdam forma ex S. Luca primo caſu allata, vide Bonac. *quæſt.* 3. *p.* 1. & 2. Reg. *l.* 29. *num.* 33.

DVBIVM VII.

Quamdiù Chriſtus maneat in Eucharistia?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diuiſis, & ſub quauis earum minima parte, donec tanta eorum fiat mutatio, vt conſueta ſubſtantia panis, & vini corrumperetur. Ita comm. cum S. Thom. Et eſt certum. Vndè reſolues.

1. Gratia datur in prima manducatione etiam primæ partis; cum ſit totum Sacramentum; manducatio autem, dicitur traiectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alij dicant gratiam tum primum dari, cum pars aliqua eſt in

eſt in ſtomachum recepta . Dian. *p.* 3. *t.* 6. *miſc.* R. 96. ex Henriq. Sylu. & Fagund. Item Card. de Lugo *d.* 12. *ſeſſ.* 2.

2. Species non ſunt retinendæ in ore tandiù, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Chriſtus: nec gratia Sacramenti conferretur. Vti neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore. Dian. *loco cit.* contrà Bec. *cap.* 22. vide Bon. *d.* 4. *quæſt.* 5. *p.* 2. *n.* 2.

3. Si quis partem vini, vel hoſtiæ ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deindè ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui vt Gab. Caiet. & alij, probabiliter dicunt futurum, ſi ſe diſponat antè, quam ſpecies conſumantur in ſtomacho. Dian. *loco cit.* R. 96. ex Nugno, vide Card. de Lugo *d.* 12. *ſeſſ.* 2. *num.* 40. & 53. & 64. vbi illud poſterius negat, vide Bonac. *loco cit.*

4. Non videtur reprehendendus laicus qui deſiderat eſſe Sacerdos, vt poſſit communicare ſub vtraque ſpecie, quod putet plus gratiæ dari ſub vtraque, quam vna: quia id fieri, non eſt improbabile, vt docent Vaſq. Mær. Card. de Lugo *d.* 12. *ſeſſ.* 3. & alij. Vti nec carpenda deuotio illius, qui multum materiæ ſumit ad conſecrationem, ea mente, ne tam citò in ſtomacho ſpecies conſumantur, & ſic diutius ſecum Chriſtus maneat, & ſæpius gratiam augeat: quod fieri non eſt improbabile, ſi diſpoſitio ſubiecti fiat melior, vt docent Suar. Coninch. item Fagund. & Becan. apud Dian. *p.* 3. *d.* 6. *miſc.* R. 97.

5. Species per vomitum reiectæ, ſi tales ſint, vt ſub illis panis, vel vinum poſſet exiſtere verè ſunt adorandæ; & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet Card. de Lugo *loco cit. num.* 53.

6. Etſi, modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cum alio liquore, ita vt non maneret ſubſtantia vini, deſinat ibi eſſe Chriſtus, non tamen deſinit, ſi miſceatur cum vino alio, ſaltem eiuſdem ſpeciei. Card. de Lugo *d.* 10. *ſeſſ.* 3. Vndè ſi gutta conſecrata lapſa ſit in dolium vini eiuſdem ſpeciei, totum illud vinum adhibendum tandem eſt pro ſacrificio; licet quidam dicant bibi poſſe à laicis.

7. Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diuerſum ſibi permixtum conuertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores, adiunctæ.

CAPVT II.

De Cauſis, & ſubiecto Euchariſtiæ.

DVBIVM I.

De Cauſis.

AGo hic tantum de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat, tum ex dictis de Sacramentis

mentis in genere, tum ex ſuperioris capitis *dub.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio de ſubiecto ſuſcipiente Euchariſtiam; quia omnes diſpoſitiones, quæ ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cum conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hic ergo tantum quæritur. 1. Cuius ſit diſpenſare Euchariſtiam. 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICVLVS I.

Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ?

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio poteſt ſolus Sacerdos habens iuriſdictionem ordinariam, delegatam; aut ſaltem rationabiliter præſumptam, vel priuilegium. Ratio eſt, quia Paſtorum proprium, eſt paſcere, quod præcipuè fit per ſacramenta, vide Bonac. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. Card. de Lugo *quæſt.* 18. *ſeſſ.* 2. Vndè reſolues.

1. Peccat mortaliter, qui ſine omni iuriſdictione Euchariſtiam diſpenſat. Bonac. *loco cit. p.* 2. quia violat alterius iuriſdictionem, in re graui. Inferior autem Sacerdote incurret inſuper irregularitatem, vt docet Coninch. hic. Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſeruatam, ſi (ſcilicet ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali,) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam Vnctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemnizare: niſi habeant priuilegium; vel Parochus abſit aut iniuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excuſare ignorantiam, etiam craſſam, ex Præp. &c. notat Dian. *p.* 5 *t.* 3. *R.* 51. idque propter verbũ præſumant.

2. Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. Regin. *l.* 29. *nu.* 91. *l. c. n.* 7.

3. Si infirmus ſacro Viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quiuis alius Sacerdos; vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ, Ita Laym, *l.* 5. *t.* 4. *cap.* 7. Bonac. *loco cit. num.* 10. ex Suar.

Dixi in Reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundum Quintan. ſi abſit, ſine ea) v. g. in magno feſto, quo Sacerdos, confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 39. ex Præp. In extrema verò neceſſitate v. g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico licere (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſeipſum communicare, probabile eſt; vt contrà Henriq. Vaſquez, & Sà docent Suar. Coninch. Laym. Præpoſ. *hic d.* 2. *cap.* 11. confirmatque Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 48. ex Auerſa, & Franc. Lugo. Sed Amic. limitat ad caſum,

Digitized by Google

ſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, vide Dian. *p. 9. t. 6. R. 39.* In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem. Card. de Lugo *d. 18. ſeſſ.* 2. Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 5. *p.* 1. Vndè reſolues.

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex graui cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v. g. ſi in longo morbo diù non communicaſſet, vt contrà Suar. à Coninch. docent Fagund. *p. 3. l. 3. c.* 2. Præp. Eſcob. *t. 7. E. 6. loco cit.*

Dixi 2. *Vel priuilegium:* quale habent Religioſi Mendicantes, & nominatim Societ. Ieſu, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, vt ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes, illic celebrantes, communicare poſſint quoſcunque Chriſti fideles, prætterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi vrgeat neceſſitas; præſumitur ratihabitio Papæ, etiam inuito Parocho, vt habet Bonac. hic) & feſto Paſchatis, v. C. de Lugo *l. c. ſ.* 2. *n.* 38. & 49. Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, qua ſatisfit præcepto annuæ communionis, vt docent Sà, Fill. & comm. Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat, & moraliter certa, & ineuitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſeruatione tali caſu, quo valdè frequenter mors ſolet accidere. Suar. *t. 4. de Rel. l.* 2. *c.* 3. & 3. *p. d.* 26. *ſ.* 4. & alij.

Ex dictis reſolues, quod regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, vti, & in Paſcate in ſequentibus caſibus.

1. Si extrema ſit neceſſitas, vt ſi periclitetur de ſalute æterna.

2. Si ſit grauis neceſſitas, id eſt, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non poſſit dare. Cardin. de Lugo *d.* 18. *ſ.* 2. *num* 63.

3. Si à Pontifice, vel Epiſcopo, habeant priuilegium; quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem Paſchalem.

4. Si quis in Paſchate non poſſit in ſua Parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis Paſchalis parochiæ ſuæ antè ſatisfecerint, aut poſteà ſatisfacturi putentur, quia tunc Parochis nihil decedit; cum ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint. Sic contrà Henr. & Nau. docent Sà, Fill. & Laym. qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe inuitum, ac rationabiliter id prohibere, v. g. quod aliàs rationem communicantium habere in ſua Parochia non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe reijciendos. C. de Lugo *d.* 8. *ſ.* 2. *n.* 50. Bon. *l. c.*

6. Si ægrotus necdum peruenerit ad eum ſtatum, vt ex præcepto teneatur ad communionem: etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

Digitized by Google

7. Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi, quia adminiſtratio Euchariſtiæ tantum eſt vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, ſine licentia Epiſcopi, vel Parochi, licet Religioſis publicè Euchariſtiam deferre per plateas, cum id iuri Parochorum conſuetudine obtento, deroget: proindè eo caſu in ægroti oratorio, alioue honeſto domus loco, de licentia Ordinarij priuatim facto ſacro, Euchariſtia eſt danda. Ita Suar. v. Dian. *t.* 4. *p.* 4. *R.* 14. & *p.* 9. *t.* 9. *R.* 63.

8. Quibuſdam, qui frequenter communicant apud Religioſos, nec poſſunt adduci, vt communicent in Parochia: idque ex tacito, & præſumpto conſenſu, quem Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 7. *n.* 4. putat facilius poſſe præſumi in militibus præſidiarijs, item in aulicis, ſtudioſis, alijſque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extrà ſuſpicionem eſſe ſolent, vide Laym. *l. c.*

9. Si in Paſchate ſint vagi, peregrini, & aduenæ ſecundum ſententiam probabilem multorum, vt Sanch. *de matr. l.* 3. *d.* 37. Fagund. *prac.* 1. *Eccl. l. c. c.* 8. Card. de Lugo *l. c.* Dian. *p.* 2. *t.* 2. *R.* 12.

10. Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa teles habent priuilegium, v. Compend. priuil. Societatis, *V. familiaris*, & Dian. *p.* 2. *t.* 1. de dubijs regularium *R.* 12.

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Vt miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem non peccet præter gratiam, etiam reuerentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita vt præſtet hoc Sacramentum omitti, (cum eius ſuſceptio ſæpè non ſit neceſſaria ad ſalutem) quam admitti poſitiuam irreuerentiam. Vndè reſolues.

1. Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu decenti, id eſt, cum ſtolla, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſecus eſt de Extrema Vnctione, cuius materia cum non ſit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam ſi habitus haberi non poſſit, aut ſit tempeſtas, aut iter faciendum, non fore irreuerentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pyxide, vel corporali inuolutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vel etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo, etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ob viaticum dandum. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2.

2. Præſtat ægrum incommunicatum mori, quam Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, vt dicit Quintan. *t.* 4. *ſ.* 8.) Secus eſt in Baptiſmo, & Pœniten-

tia,

Digitized by Google

ſtia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, vt habet Bon. *l. c* ex S. Thom. Poſſeu. & alij.

3. Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in æquo manſueto, ita vt non ſit periculum lapſus, docet Quintan. *t*. 4. *ſ*. 8. Sed negant Poſſeu. & Barboſa, niſi loci conſuetudo permittat: adduntque non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumuis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4. Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, vt adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, vt venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur;

Si accidat, vt morbi vis impediat ſumptionem delata Euchariſtia, depoſitâ eâ ſuper corporale, preces fundantur, & receſſurus Sacerdos ægroto cum eâ benedicat. Conc. Prou. 5. tit. quæ ad SS. Euchariſt. Sacr. pert. §. Sacra communis.

Si ægrotus vehementer exoptet eam cernere, vt adoret, apertâ pyxide fiat illi ſatis. Ex eod. Conc. §. quod ſi.

Parocho impedito deferat ille, qui audire poteſt Confeſs. Conc. Prou. 4. tit. quæ ad SS. Euch. Sacr. §. ad ægrum, & Syn. Diœc. 4. *decr.* 11.

5. Non licet dare Euchariſtiam alijs digitis, ſi indice, & pollice, ob chiragram, dari non poſſit, vt docent Bonac. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. & Poſſ. contrà Tolet. cuius ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento, (multò minus deponere alicubi in ſcutella, vt ab ipſomet ægro ſumatur) ſed manu danda eſt, vt docet Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. ex Suar. & alijs. Quamuis Poſſeu. *c.* 8. non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo, & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari, v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 114. Bonac. *l. c. p.* 2. quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt traijcere hoſtiam, vt ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula hoſtiæ cum vino in cochleari, admittit Præp. *in* 3. *p. q.* 80. *ar.* 5. *dub.* 6. & Eſcob. *t.* 7. *c.* 6. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 104.

7. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, vt ibi Euchariſtiam adminiſtret, ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita Poſſ. *c.* 5. *n.* 50. Bon. *l. c.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, vt eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deindè, vt eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, vt miniſtret eam ouibus quoties rationabiliter petunt Bonac. *d.* 4. *qu.* 5. *punc.* 1. *nu.* 15.

Dixi 1. *Ritu Eccleſiæ*: quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. Vndè reſolues.

Peccat

Digitized by Google

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis, vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traijcere, det ſpecies vini, licet talem à mortali excuſare conetur Amicus apud Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 24. Bonac. *l. c.* Sanch. Poſſeu. Barboſ. contrà ipſum Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 64. 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laico dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare; eaſque deindè in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honeſtè dari non poſſint) diuiſas diſtribuere. Ita Sà. *V. Euch. d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. *num.* 24.

Dixi 2. *per ſe neget:* quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo aut graui damno ſuo, vel pœnitentis; negare non poſſit, v. Bon. *l. c.* Poſſeu. *c.* 5. *n.* 8. vndè reſolues.

1. Peccat. 1. Qui dat pueris, antè annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, vt v. *dub. ſeq. ar.* 3.) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt vſi ratione. Si verò vſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreuerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. Laym. hic *c.* 4. *nu.* 4. 3. Qui dat peccatori publico, v. g. hiſtrioni, turpes comœdias cum mortali repræſentanti, vſurario, meretrici, concubinario, de quibus, v. Fill. *t.* 4. *n.* 166. *& ſeq.*

Dixi, *publico:* quia ſi occultè tantum ſcias eſſe indiſpoſitum, occulte quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota, tunc enim extrà eam ne quidem licet monere, vt docent Sanch. Bon. Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 6. C. de Lugo *d.* 8. *de Sacr. ſ.* 8.

2. Peccat item qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam poteſt dari aliquod, imò vna hora antè mortem, vt habet Sà: danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis: dummodo pœnitentiam præ ſe ferant: etiamſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. Tan. *to.* 3. *q.* 5. *d.* 4.

3. Rectè facit. 1. Qui rarò, v. g. in Paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis vſum, ſi ſaltem hunc cibum à prophano diſtinguere norint, vt habent: Henriq. & Poſſeu. Idem ferè dicendum eſt de ſurdis, & mutis à natiuitate, v. Laym. hic. 2. Qui dat infeſſis à Dæmone, dummodo ſine irreuerentia poſſint ſumere. Ita Suar. Bonac. Regin.

Dixi 3. *Si Paſtor ſit.* Vndè reſolues.

1. Talis peccat grauiter contrà iuſtitiam, & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius verò Sacerdos,

qui

qui in tali caſu, abſente, vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantum contrà charitatem, etſi ſecundum Chapiauillum mortaliter, *quæſt. 37. num. 2.*

2. Paſtor vt Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare, tenetur eam aſſeruare, cum lumine in Eccleſia (nec licet alibi, ne quidem in ſacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra ſepta Monaſterij earum, vt habet Trid. *ſeſſ. 25. de reformat. cap.* 10. niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pyxide; quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet ſi conſecrata non ſit, debeat interiùs veſtiri vittà linea, ex tela conſecrata, vt ex S. Tho. docent Vaſq. Azor. Reg. *in praxi t. 2. l. 29. c. 9.*

Tempeſtate imminente non licet Parocho Sanctiſſimum Sacramentum, aut extrà Eccleſiam deportare, aut in ipſo Altari exponere, ſed ad pietatem populi incitandam ſatis erit aperto Sanctuarij Oſtiolo illic deuote adorare cantatis Pſalmis, & alijs precationibus de Eccleſia more. Syn. Diœc. 32. *cap. 19. §. Parochis.*

3. Si ob grauiter culpabilem negligentiam Parochi (vel eius, cui iſta cura commiſſa eſt) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat antè Venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (ſecus ſi per horam tantùm) docet Quintanad. *t. 4. ſeſſ. 1. & 7.* item Dian. *p. 9. t. 6. R. 34.* licet Marchant. *in R. Paſtor. t. 4. c. 5. quæſt. 4.* obligationem, & conſuetudinem tam vniuerſalem neget: vti de lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foràs; atque ex cauſa id poſſe omitti, vt cum defertur ad ægrum longè diſtantem, nec commodè fieri poteſt cum lumine.

DVBIVM II.

De ſubiecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam.

Lotus, Diſcretus, ſeu Sanus, Ieiùnus, & Aptus,
Contritus, Faſſus, Mundus, Rectèque paratus.
Tolet. *lib. 6. cap. 15.*

ARTICVLVS I.

Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortali, tenetur ſub mortali antè ſumptionem Euchariſtiæ confiteri, niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & Confeſſarius deſit. Ita Trid. *ſeſſ. 13. cap. 7. & Can. 11.* vbi contrarium docentes, excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *probet autem ſeipſum homo, &c.* Et parum refert ad praxim, vtrum tantùm ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantùm diuinum, quod

Digitized by Google

quod eſt probabilius, vt docent Suar. Fill. & alij commun.

Dixi 1. *In peccato mortali*: tum quia Euchariſtia delet venialia, ex opere operato; tum quia venialia (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quod ſi tamen multa ſint, & intrà genus ſuum grauia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem deuotionem, & fructum maiorem impediunt. Suar. Laym. & alij. Vndè reſolues.

XXII. *Sacrilegi ſunt iudicandi, qui ius ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.*

XXIII. *Similiter arcendi ſunt à ſacra Communione, quibus nundum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

1. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale ſit ritè confeſſus, tenetur antè communionem confiteri. Ita Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 6. *p.* 1. ex Sanc. Reg. Suar. & alijs.

Dixi 2. *niſi ſit neceſſitas*: (non quæcunque, v. g. feſti celebritas, vel magna deuotio, vt quidam volunt) ſed grauis, ſiue vrgens, qualis eſſe cenſetur in ſequentibus caſibus, præmiſſa tamen ſemper contritione: ad quam tunc teneris, niſi de peccato, quod occurrit, fueris antè contritus. Præp. de Lugo *d.* 14. *ſeſſ.* 6. *num.* 122.

1. Periculum mortis, vel vt conſecretur hoſtia pro morituro. Suar. Coninch. Card. de Lugo *d.* 4. *ſeſſ.* 5. *num.* 107.

2. Si ſacrificium, vel communio non poſſit omitti, abſque graui infamia, vel ſcandalo. Ijdem Auth.

3. Si Parochus debeat celebrare ex officio, vt populus ſacrum audiat. *Ibid.* Ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere putant, Dian. cum alijs 11. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 9. contrà Palaum, Auerſam, &c.

4. Si vrgeat præceptum de annua communione, vt docet Henriq. & probabile putat Præp. vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, vt habet Henriq. & Sotus, Dian. *R.* 63. & 64. nec improbat Card. de Lugo *loco cit.* Probabilius tamen videntur docere Coninch. Sà, Suar. & alij, ceſſante ſcandalo, & infamia, præſtare tunc ſacrum, & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quod hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri conuenienter iuri diuino.

5. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel antè commiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat antè conſecrationem, & præſertim antè Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt, vel recedere, vt docent Sylu. Nau. Dian. & alij contrà Sotum, & Henriq. qui negant teneri, ob honorem ſacrificij; putantque practicè eſſe probabile. Laym. & Bonac. eò quod vix ſine aliqua nota, confeſſio decenter fieri poſſet; niſi fortè

in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri vt notat Syluest. Quod ſi verò nec contritionem poſſit elicere, ſecundum communem ſententiam eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet Vaſq. *in 3. p. t. 3. d. 27.* & Hurtad. *de Euch. d.* 8. putet probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, vide Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 98. Card. de Lugo *d.* 9. *ſeſſ.* 2. *num.* 8. vbi idem docet. Notat autem Dian. ex Præp. ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet eſſe contritum, licet ſubdubitet.

6. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo graui, poſſis recedere, vt habet Nau. Fill. Regin. Card. de Lugo *loco cit. num* 112. & alij: porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſit elicere contritionem, excuſat à peccato Hurtad. *loco cit.* Imò quidam DD. apud Henriq. excuſant laicum antè confeſſum, etiam præciſa nota, & ſcandalo, non recedentem, eò quod is dicatur iuſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quam ſententiam probat Tamb. *in exped. comm. cap.* 1. §. 8. poteſtque ſeruire pro ſcrupuloſis, vide Reg. *l.* 29. *num.* 105. Bonac. *d.* 4. *p.* 10. Eſcob. *t.* 7. *c.* 6.

Dixi 3. *Et deſit confeſſarius*; deeſſe autem cenſetur, non vt quidam volunt, ſi abſit is cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui deuotiùs, aut vtiliùs confiteretur: neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata grauia, cum aliqua infamia Religionis. Amicus, Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 13. ſed in ſequentibus caſibus.

1. Si nullus ſit præſens; ad abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectata tum debilitate, ætate, & negotijs perſonæ, tum alijs circumſtantijs, vt aeris, breuitatis temporis) adire non poſſis. Bonac. *loco cit. num.* 50. ex Suar. Coninch. &c.

2. Si non adſit niſi ignarus idiomatis, vel carens iuriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non poſſis confiteri ſine graui damno tuo vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantum reſeruatum, nec pateat aditus ad Superiorem; vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negauerit poteſtatem abſoluendi. Tamb. *in exped. comm. cap.* 1. §. 6. ex Fagund. Limitat autem Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 15. ſi abſque graui nota prætermittere non poſſit. Ita Sylu. & alij. Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio, & propoſitum confitendi; imò ex præcepto Trid. Sacerdos, qui in tali celebrauit, tenetur prima occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantum, vt contrà Nauar. & Fagund. docet Sylu. Dian. & Bonac. *d.* 3. *quæſt.* 6. *p.* 1.

XXXVIII. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, eſt conſilium non præceptum.*

Illa

XXXIX. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur*. *Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit*.

ARTICVLVS II.

Quæ requiratur diſpoſitio corporis?

Reſp. 1. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ, cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: poteſt tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus ſecutos. Ita comm. Vndè reſolues.

1. Non impedit pollutio inuoluntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, niſi effectum malignum, v. g. turpem recordationem, ac delectationem, vel diſtractionem, & perturbationem animi relinquat: eo enim caſu, vti, & ſemper poſt culpabilem, præſtat, ac ſecundum ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat iuſta aliqua cauſa, v. g. magnus fructus feſtiuitatis, regula ordinis; vel ſi à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam Sanch. *lib. 9. de matr. d.* 13. Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 6. *p.* 2. Card. de Lugo *d.* 15. *ſeſſ.* 1.

2. Neque actus coniugalis impedit, etſi decens, & conſilij ſit abſtinuiſſe ſaltem noctè proximè antecedente, ſi rarò communicet. Ita Fill. & Sanch. *loco cit.* Eſcob. *cap. 7. E.* 6. *num.* 38. intellige, ſi debitum petitum ex neceſſitate reddidit, nec vllam indè animi perturbationem, aut effectum ad res venereas patitur: ſi verò voluptatis cauſa feciſſet, eo die abſtinendum eſſe, (præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet) docet Regin. *l.* 29. *t.* 317. Laym. *lib.* 5. *t.* 4. *cap.* 6. *num.* 10. & 16. Mart. Perez *d.* 46. *ſeſſ.* 3. *num.* 8. addens eſſe tantum veniale; imò indecentiam iuſta cauſa poſſe reſarciri.

3. Similiter etſi decens, & conſilij ſit, ſumpta communione abſtinere eo die à copula; licita nihilominus eſt ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. Tamb. *cap.* 3. §. 46. ex Sanch. *l.* 9. *d.* 13. & Marchin.

Reſp. 2. Ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali, regulariter eſſe ieiunus, ieiunio naturali, id eſt, vt à medio noctis nihil omninò per modum cibi, potus, aut medicinæ ſumpſerit. Ita communiter. Et eſt certum ex Concilijs, quæ vide apud Fill. Laym. Bonac. Card. de Lugo *loco cit.* Vndè reſolues.

1. Etſi paruitas materiæ non excuſet hic; non obſtat tamen communioni. 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes traijcere caſu, (negant enim Præp. Vaſq. & alij, ſi fiat de induſtria, contrà Tanner. Coninch. *quæſt.* 80. *art.* 8. *num.* 47. & Dian. qui contrarium probabile affirmant) licet eas expuere omninò deceat. Dian. *t.* 4. *de Sacr. R.* 37.

& p. 4. *t.* 4. *R.* 104. vide Eſcob. *t.* 7. *E.* 6. & Card. de Lugo *num.* 36: vbi notat ſententiam iſtam Tann. & Dian. ad hoc ſeruire, vt ſtudioſè dentes antè expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam iuſculi, dum ſapor deploratur, per modum ſaliuæ; cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum traijcere. Ratio eſt, quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potus vide Fagund. *præcept.* 3. *cap.* 5. Card. de Lugo *loco cit. num.* 23. 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud guſtes, modo nihil tranſmittas. Præp. *in* 3. *quæſt.* 80. *art.* 8. *d.* 1. *nu.* 39. Card. de Lugo *R. m. l.* 1. *d.* 9. idem de fumo tabaci, docet Gran. *in* 3. *p. cap.* 6. *t.* 19. *d.* 8. *num.* 4. (licet indecens valdè id videatur, niſi iuſta ex cauſa fiat) & Eſcob. *t.* 7. *E.* 6. vbi de eiuſdem puluere per nares attracto idem colligit, ex Suar. & Fagund. Idem tenet Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 3. Cardin. de Lugo *R. moral. t.* 1. *d.* 9.

2. Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtulum ligni, chartæ, vnguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi, vel potus. Ita Dian. *loco cit. Reſ.* 38. *& tract. de celeb. Reſ.* 52. ex Ledeſ. & Sanch. contrà Henriq. & Reginald. Laym. & alios, quorum ſententia tutior eſt, vide Card. de Lugo, & Eſcob.

3. Non licet communicare his caſibus. 1. Si ſaccharum, liquorem glycyrrhizæ ore reſolutum cum ſaliua traijcias. Si verò dubium ſit, numquid deglutiueris, vel an factum ſit poſt duodecimam, probabiliter docet Laym. *l.* 1. *t.* 1. *cap.* 1. contrà Sanch. Fagund. non impedire communionem, vel ſacrificium, vide Dian. *loco cit. Reſ.* 29. ſuprà *l.* 1. *t.* 1. *cap.* 2. *d.* 3. 2. Si veſperi decumbens aliquid ori contrà raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. Ita Suar. Fill. Card. de Lugo *l. c. n.* 37. & alij. Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quoduis ſequi, etiam vltimum, modò non conſtet errare: quia habet ſe vt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, vt habet Sanc. *l.* 2. *d.* 1. *de matr.* Fagund. Io. Sancius, Card. de Lugo *n.* 45. Dian. *l. c. Reſ.* 36. 3. Si aliquid ſumpſeris, licet mox reieceris. 4. Si tabaci fumum in ſtomachum traieceris, vt docet Præp. etſi alij meritò dubitent. Tanner. *cap.* 4. *d.* 5. Granad. autem *in* 3. *p. cap.* 6. *t.* 10. *d.* 8. negat. 5. Si Sacerdos nocte Natiuitatis in prima Miſſa, ablutionem; vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini ſumpſerit, vide Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 6. *p.* 2.

4. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere ſtatim à communione, vt ex S. Th. docent Azor. Sanch. Bon. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 1. *n.* 25. Vndè eum qui paulò ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie Natiuitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem cele-

celebrare, docent Dian. & alij 3. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 44. ſimiliter expuere ſtatim à communione non eſſe peccatum, dicit Tamb. *cap.* 1. §. 1. etſi ob Sacramenti reuerentiam, conſilij ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intrà dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intrà quadrantem) fieri certum videtur. Card. de Lugo *d.* 12. *ſeſſ.* 3. *nu.* 54. ex iudicio medicorum à ſe conſultorum. Tamb. autem *cap.* 3. §. 4. ex Io. Sanc. *d.* 38. notat citius à valido, quam debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intrà horam conſumi, refertq; infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras reieciſſe.

Dixi, in Reſponſione, *regulariter*: quia non ieiunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus ſiquidem ieiunus non poſſit ſine notabili incommodo, vt monet Con. & Bon. apud Dian. *p.* 9. *cap.* 6. *R.* 42.

1. In periculo mortis, ſiue illud ſit ex morbo, vulnere, veneno, ſiue ex ſententia iudicis. Et quidem in eodem morbo, etſi non tenearis, poteſt tamen poſt aliquot v. g. ſex. 7. vel etiam, vt putat Laym. duos dies, (etſi quoad hoc, potiſſimum attendendum eſſe ad conſuetudinem, moneat Card. de Lugo) repetere viaticum non ieiunus, dummodo nequeas ieiunus ſumere, & periculum mortis recurrat, vt docetur comm. vel etſi maneat, vt contrà Vaſq. Præp. & alios docent Nauarr. Tolet. Reg. Suar. Card. de Lugo *ſeſſ.* 3. *num.* 65. Imò etſi non liceat ægro, ex ſola deuotione communicare fracto ieiunio; ſi tamen morbus eſſet diuturnus, nec poſſet dari communio niſi poſt medicinam, probabile eſſe id licere, docent Armilla. Tolet. Coninch. Regin. Henriq. Suarez. Eſcob. &c. quorum aliqui exigunt longum interuallum, v. g. 30. dierum, vt Nauarr. & Villalob. alij 6. vel 10. dies, Suar. Henriq. Fagun. alij 7. vt Sylu. alij 6. vt Arm. Zamb. Poſſ. & Fill. quos ſequitur Dian. *de celebr. R.* 77. alij permittunt toties quoties ſano poſſet dari ieiuno. Ita Eſcob. *t.* 7. *E.* 6. ex Hurt. alij denique poſſe ſequenti ſtatim die dari, ob iuſtam cauſam, vt ſi propter conſuetudinem, & deſiderium, aut deuotionem difficulter abſtineat, & moraliter videatur inſtare periculum mortis. Sic Laym. *l.* 4. *t.* 4. *cap.* 6. *n.* 20. Verum ea in re loci conſuetudo ſpectanda eſt, quæ nunc ſaltem videtur permittere, vt quando morbus, & periculum diù protrahitur, poſt 7. vel 8. dies iterum detur communio non ieiuno, v. C. de Lugo *d.* 15. *ſ.* 3. *de Euch.*

Denique, licet probabile videatur Fill. *t.* 1. *t.* 4. *num.* 242. & Card. de Lugo, id quod docet Mai. *in* 4. *d.* 9. *cap.* 3. Fernand. *de hered. &c.* (Laym. verò *l.* 5. *t.* 4. *cap.* 6. *num.* 21. limitat ad caſum neceſſitatis, quo moriturus aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, & ſcandalum ceſſaret) poſſe non ieiunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quod hoc ſit iuris diuini, ieiunium verò Eccleſiaſtici tantum, ideòque non tantum poſſe, ſed etiam teneri, dicat Gran. *in* 3. *p. cap.* 6. *t.* 19. *d.* 8. *nu.* 12. Id tamen meritò communiter reijcitur, tum quia contrarium

rium probat praxis; tum quia maior eſt habenda ratio Sacramenti, quam aliqualis neceſſitatis proximi: tum quia præceptum viatici non obligat, quando non poteſt ritè dari. Ita Bonac. ex Coninch. Hurt. *de Euch. d. 9. dif. 7.* Suar. Vaſq. &c. comm. docetque Card. de Lugo eſſe probabilius, vide Dian. *t. 1. t. 4. R. 33.* Sacerdos autem morti (ſiue naturali, ſiue violentæ) vicinus celebrare ſine dubio poteſt non ieiunus, ad dandum ſibi viaticum, ſi illud aliter haberi non poteſt, quia non plus eſt celebrare, quam communicare ſumpto cibo. Card. de Lugo *d. 15. ſeſſ. 4.* Laym. Dian. *p. 5. t. 3. R. 36.*

2. Si periculum ſit, ne Euchariſtia pereat, vel malè tractetur, poteſt ſumi à non ieiunio, etiam laico, ſi alius deſit: imò probabiliter poteſt etiam à præſente Sacerdote laicus accipere, vt docent Card. de Lugo *num.* 87. Suar. & Vaſq. *d. 22. num.* 48.

3. Si graue ſcandalum ſit oriturum ex omiſſione ſacrificij, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri poſſe, eò quod occurri poſſit ſcandalo, dicendo Sacerdotem caſu aliquid ſumpſiſſe, ideòque impediri.

Dixi, *ſcandalum*: quia turbationem vel incommodum aliquod ſecuturum, v. g. ſi celebraturus primitus aliquid ſumpſiſſet, non ſufficere notat. Præp.

4. Si perfectio ſacrificij, vel communionis vrgeat. Quod fieri poteſt quinque modis. 1. Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam: (quam ſi aduertat dum habet in ore, non eſt expuenda ob periculum eijciendi fragmentum hoſtiæ, & irreuerentiam; ſed deglutienda. Tamb. *de exped. ſacrif. l. 2. c.* 8. Card. de Lugo *d. 15. ſect.* 4. tunc enim tenetur denuò conſecrare, quod fieri etiam poteſt, conſecrando, & offerendo ſtatim, ſine noua hoſtia: vide apud Suar. Quod ſi id poſt Miſſam concluſam aduertas in Sacriſtia, omittas. Si autem intrà Miſſam poſt ſumptionem, vel etiam antè eam, poſt conſecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino præſumendum eſſe, & pergendum, ait Tamb. 2. Si celebrans poſt conſecrationem deficiat: tunc enim tenetur alius, etiam non ieiunus, ſi ieiunus haberi nequeat, perficere. 3. Si poſt conſecrationem etiam vnius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe ieiunum: tenetur enim pergere; imò etiam poteſt pergere ſi antè conſecrationem recordetur, & abſque ſcandalo, & nota non poſſit deſiſtere, v. g. in ſolemni ſacro, vt docent Suar. Con. &c. Si tamen priuatim celebret, & commodè poſſit abrumpere, tenetur, vti ex S. Thom. *q. 8. ar. 6.* docent comm. 4. Si poſt ablutionem ſumptam, licet dum communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro (quod addo; quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificij, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, vt docent Suarez, Card. de Lugo *loco cit.* cum communi, licet contrarium probabile di-

Digitized by Google

cat Tamb. *de expedita com. cap.* 2. § 8. ex Marchin. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 3. vti nec eiuſdem ſacrificij, ſi illud planè ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſed debent ſeruari, donec ſumantur à ieiunio. Eſcob. *t.* 7. *E.* 6. Fagund. &c. quia conuiuium iam finitum eſt. Niſi tamen aliud ſuadeat periculum indecentiæ, v. g. ſi plures Miſſæ eodem die iſtic futuræ non eſſent, & Sacramentum aſſeruari non ſoleret: tunc enim minore irreuerentia ſumeret, quam aſſeruaret. Imò Card. de Lugo *d.* 14. *p.* 4. *n.* 82. & Granad. non damnant Sacerdotem, qui prius quam ſacras veſtes exuit, particulam inuentam abſumit; eò quod non ſit communio noua, ſed complementum præcedentis, v. Bon. Card. de Lugo. Eſcob. *&c.* ſi pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam, calici aut palato adhæreat, (quæ decentius noua ablutione, quam digito propellitur vt docet Bonac. ex Fill. & alijs; quamuis Miſſale etiam permittat, vt digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur antè ablutionem) quomodo etiam ij excuſantur, qui ex deuotione hoſtiam in ore diù retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis, ſpontè tamen id non licet, niſi bona fide, & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horum omnium eſt, quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio vnius ſacrificij, Reg. *l. c. n.* 223. Bonac. *l.* 1. *d.* 4. *q* 6. *p.* 2.

Vnus caſus eſt, in metu mortis; ad quem euadendum, ſicut ſine altari, vel calice conſecrato, aut veſtibus ſacris, ita etiam non ieiunum poſſe celebrare, docet Dian. cum Sylu. &c. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. *& p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis; Eccleſiæ, vel eius præceptorum.

ARTICVLVS III.

Quæ, & quanta ſit obligatio ſumendi Eucharistiam?

Reſp. 1. Sumptio Euchariſtiæ fidelibus adultis eſt neceſſaria neceſſitate non medij, ſed præcepti diuini, obligantis tum in articulo mortis, per modum Viatici, tum etiam ſæpius in vita, vt docent Suar. Vaſq. Lay. Fagund. & alij commun. probantq; tum ex Scriptura, tum ex Concil. Nicæno, & Trid. *ſ.* 13. *c.* 6. tum ex praxi Eccleſiæ: tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cuius vſus ſæpius eſt neceſſarius. Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 8 Vndè reſolues.

1. Quiſque fidelis in periculo vitæ, quod præuidet, vel meritò timet, verbi gratia in graui morbo: antè conflictum vel puerperium præſertim primum, antè nauigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare Suarez, Vaſq. *d.* 214. Niſi tamen paucis, verbi gratia octo diebus antè communicaſſet: talis enim communio cenſeretur habere rationem Viatici, vt docent Suar. Reg. Fill. contrà quoſdam, v. Gaſp. Hurt. *d.* 10. *diff.* 2. *&c.* apud Eſcob. qui dicunt, eum qui manè communicauit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſume-

Digitized by Google

re communionem : tanquam viaticum : imò Sà, & Sylu. *V. Euch. Fu-mus*, &c. & Caiet. *V. Communio*, putant non eſſe ſaltem mortale, communionem omittere, dummodo in Paſchate ſumpſeris.

2. Si in ægro eſſet periculum vomitus docet Sancius apud Dia. *p. 5. t. 5. R. 55.* poſſe ei paruam particulam dari, quæ ſtomachum alteratura non putetur; aut ſi de hoc ipſo dubium ſit, ſecuritatis cauſa prius dari particulam non conſecratam, quam ſi reijciat, nullo modo dandam conſecratam: ſecus ſi retineat. Si verò independenter à cibo perpetuò euomat, nullo modo dandam, niſi fortè per ſex ſaltem horas liber à vomitu fuiſſet.

3. Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo, probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandam pro Viatico, vt contrà Vaſq. inſinuat Laym. *t. 4. de Euch. c. 4.* & expreſsè docet Suar. *d. 41. ſ. 1.* confirmatque C. de Lugo *d. 13. ſ. 4. n. 38.* & addit, (contra Sanch.) ſi de capacitate pueri ſit dubium, poſſe nihilominus, etſi non ſit neceſsè.

4. Qui poſt Viaticum ſumptum peccauit mortaliter, non tenetur denuò communicare. Ita Reg. Fill. Card. de Lugo, & alij.

5. Qui non communicauit in periculo mortis, non tenetur poſteà ſupplere. Ita Bonac. *d. 4. quæſt. 7. p. 1.* ex Henriq. Reg. &c.

6. Iudex tenetur per ſe loquendo, reis concedere tempus communicandi, vt docent Suar. Bon. *l. c.* & alij communiter, contrà Nau. quod ſi reus noluerit, poteſt Iudex procedere. Fill. *t. 4. cap. 8. q. 11. n. 238.*

Non deferatur noctu ſine neceſſitate. Conc. Prou. 5. tit. quæ pert. ad SS. Euch. Sacr. §. deinde idem Parochus.

Non deferatur ad ægrotum, niſi verè ſit illam ſumpturus. Ex eodem Conc. §. ſacra communio.

Si poſt aliquot dies ægrotus petat ſibi miniſtrari Euchariſtiam, eius deſiderio ne deſit Parochus, modo ne prò Viatico iterum in eodem morbo præbeat. Ex eodem Conc. §. cum quis periculosè.

Reſp. 2. Etſi Chriſtus tempus communionis, extrà periculum mortis, non præceperit; Eccleſia tamen pro eo determinauit tempus Paſchale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè: alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit; alibi extenditur ex conſuetudine, vel indulto: poteſtque Confeſſarius, ex iuſta cauſa extendere, vt docent Sà, & alij, vide Bonac. *d. 4. quæſt. 7. p. 2.* Vndè reſolues.

1. Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegam, vt habet communis, contrà Durand. & Sylu. Et patet, quia Eccleſia tantùm præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit ſub præceptum: An verò qui non ſatisfecit, teneatur poſteà implere, vtrinque probabiliter defenditur, etſi affirmatiua videatur probabilior. Bon. *l. c.* Suar. Con. C. de Lugo, &c.

LV. *Præ-*

Digitized by Google

LV. *Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini in anducationem. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

2. Non tenetur præuenire, qui præuidet tempore Paſchali ſe impediendum, vt contrà Vaſq. Sylu. & Fagund. probabiliter docet Azor. *t.* 1. *l.* 17. *cap.* 41. Suar. &c. Qui verò ſic præueniſſet, & poſteà tolleretur impedimentum, teneretur rurſus communicare, ſecundùm Laym. *l.* 5. *t.* 4. *cap.* 5. Card. de Lugo *ſeſſ.* 4. *num.* 78. quia non ſatisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen Dian. citans Fernand. & Suarez.

Reſp. 3. Tenetur quis communionem Paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi huius licentia, priuilegio aut conſuetudine eximatur. Nauarr. Suar. *d.* 72. *ſeſſ.* 2. *&c.* Vndè reſolues.

1. Sacerdos vbiuis celebrando ſatisfacit. Bonac. *d.* 4. *quæſt.* 7. *p.* 2.

2. Eximuntur peregrini, & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt. Bonac. *loco cit.*

3. Non eximuntur laici inſeruientes Religioſis, vt habet Sà, *V. Euch.* niſi, vt dicit. Bonac. degant in Monaſterijs, alijſque locis, à cura Parochorum exemptis, vide Sanch. *de matr. d.* 23. *num.* 12.

4. Non ſatisfacit huic præcepto, qui in Paſchate extrà Parochiam ſine conſenſu Paſtoris, communicat, vt habent Nau. Azor. & alij commun. niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hos enim ſatisfacere præcepto cenſet Bonac. *loco cit.* ſed negat Card. de Lugo *l.* 1. *Reſp. mor.* niſi Epiſcopus expreſsè vel tacitè conſentiat, vide ſuprà *c.* 2. *d.* 1. *art.* 1. *&* *c.* 7. 8. *&* 9. Bon. *l. c.* vide ſuprà *c.* 2. *art.* 1. *caſu* 7. 8. *&* 9.

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris*: quia cum conſenſu Summi Pontificis vel Epiſcopi, ſiue Ordinarij, aut eius Vicarij Generalis, vel Parochi (hic enim omnes intelliguntur nomine Paſtoris) extrà Parochiam communicando ſatisfieri præcepto Doctores concedunt. Et quidem ſufficere conſenſum interpretatiuum, ſiue præſumptum notat Tamb. *de exp. comm. cap.* 4. §. 4. Imò Bon. *in Theol. mor. p.* 1. *t.* 5. *quæſt.* 19. Beia. & quidam alij apud Tamb. *loco cit.* & Card. de Lugo *d.* 18. *ſeſſ.* 2. *num.* 49. item Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 73. *&* *p.* 6. *t.* 7. *R.* 58. putant poſſe ſatisfieri præcepto communionis Paſchalis (præſertim extrà diem Paſchæ) apud Mendicantes ex priuilegio Nicolai V. Pij V. & Pauli IV. certis conceſſo, quod cæteris participent. Verùm hoc alij communiter negant, vide Auerſ. *quæſt.* 10. *ſeſſ.* 4.

Nemini liceat in Paſchate extrà Parochiam Euchariſtiam ſumere etiam de conſenſu Parochi, ſinè licentià ſcriptà Archiep. Conc. Prou. 7. *tit. de Sacr. Euch. in Paſcha* § *vt diligentiùs.*

Aduenæ & Peregrini in Vrbe ſumant in Metropolitanâ Conc. Pro. 2. *tit.* 1. *decr.* 17. *Conc. Prou.* 4. *tit. quæ ad ſis. Euch. Sacr.* §. *vt & quod.*

Qui familiam habet in vno loco, ipſe verò alibi maiorem anni partem

fortaſſe

Digitized by Google

fortaſſe moratur, Sacr. Euchariſtiam ſumat in Parochiali intrà cuius limites familia domicilium habet. Syn. Diœc. 11. *tit. Mon. exec. decr. qua ad Sacr. pert. §. quicumque.*

Parochus tenetur denunciare illos, qui non communicarunt in Paſchate Archiep. vel eius Vic. Generali in die Aſcenſionis ſub pœnà ſuſpenſionis ipſo facto. Conc. Prov. 7. tit. de Sacr. Euch. in Paſcha §. fas ſit.

Ne Hoſtia magna, ſiue conſecrata, ſiue non conſecrata ad vſum communionis populi frangantur, niſi ob vrgentem neceſſitatem. Syn. Diœc. 11. *tit. Mon. exec. decr. qua ad Sacr. pert. §. ne Hoſtia.*

Exiſtens tempore Paſchatis extrà Parochiam causà negotiorum, & communicans, reuerſus oſtendat teſtimonium Sacerdotis ſcriptum, & ſigillo ordinarij munitum, quod communicauerit, alioquin confeſſus in Eccleſià Parochiali communicet; quod ſi renuat, Eccleſiæ præcepto non cenſetur ſatisfeciße, ideòque eſt denunciandus ad formam. Conc. Prov. 7. Syn. 36. *decr.* 35.

LVI. *Frequens confeſſio, & communio etiam in his, qui gentiliter viuunt eſt nota prædeſtinationis. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

In Decreto Sacr. Congr. Cardin. Concil. Trid. Interpretum circa Communionem quotidianam approbato ab Innoc. XI, die 2. Februarij 1679.

F*Requens acceſſus ad ſacram Communionem iudicio Confeſſariorum eſt relinquitur, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentia fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis, negotiatoribus, & Coniugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt.*

Paſtorum diligentia prouideat, vt nemo à ſacro Conuiuio, ſeu frequenter, ſeu quotidiè acceſſerit repellatur, & nihilominus det operam, vt vnuſquiſque dignè pro deuotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici corporis ſuauitatem deguſtet.

Moniales quotidiè ſacram Communionem petentes admonendæ erunt, vt in diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis communicent; Si quæ verò puritate mentis eniteant, & feruore ſpiritus ità incaluerint, vt digna frequentiori, aut quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis à Superioribus permittatur.

Epiſcopi, Parochi, ſeu Confeſſarij redarguant aſſerentes Communionem quotidianam eſſe de iure diuino.

Doceant in Eccleſijs, ſeu Oratorijs priuatis ex diſpenſatione, ſeu priuilegio Pontificis de manu Sacerdotis ſumendam Sanctiſſimam Euchariſtiam, nec eam vllo modo deferendam in crumena, aut ſecreto ad exiſtentes domi, vel iacentes in lecto, quam infirmos, qui ad illam ſuſcipiendam ad loca prædicta accedere non valent, & ad eos, ſi ab Eccleſia deferatur

Digitized by Google

feratur, publicè, & cum pompa iuxtà formam Ritualis Romani, ſi verò ab Oratorio priuilegiato cum forma decenti.

Circa Communionem in feria ſexta paraſceuè Miſſalis Rubrica, & Eccleſiæ Romanæ vſus ſeruetur.

Nulli tradendæ ſunt plures Euchariſtiæ formæ, ſeu particulæ, neque grandiores, ſed conſuetæ.

CAPVT III.

De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium.

DVBIVM I.

Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

RESP. Miſſa eſt ſacrificium conſiſtens in conſecratione panis, & vini: eſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi dominij Dei, & ſignum noſtræ ſeruitutis. Quod non obſtat, quin ſecundariò poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, vt ad agendas gratias, vel impetrationem beneficij, ad remiſſionem peccatorum ad ſanctos honorandos, &c. Principalis fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à probitate Sacerdotis à quo pro omnibus ſeu viuis, ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt: eſtque actu, tam intenſiuè, quam extenſiuè, finitus; etſi enim hoſtia ipſa, & principalis offerens, id eſt, Chriſtus infinitè ſit Deo gratus, atque ita Deus per hoc ſacrificium infinito honore afficiatur: videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, vt offeratur, & proſit tantum ad certum, & finitum effectum, Quod etiam patet ex vſu, & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eadem re repetuntur: quod ſignum eſt, non habere infinitum effectum, y. Bon. *d.* 4. *q. vlt. p.* 4. Vndè reſolues.

1. Sacerdotes ordinariè peccant grauiter ſi non aliquoties in anno, ſaltem ter, vel quater, ſolemnioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. Ita Sylu. Regin. Suar. Con. & alij comm. contrà Angl. Bonac. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 19. item Cardin. de Lugo, & Tambur. *l.* 1. *exped. comm. c.* 6. qui excuſant ſaltem à mortali, dummodò communicet in Paſchate, abſitque contemptus, & ſcandalum: imò vbi Tridentinum eſt receptum, tenentur ex mandato Epiſcopi, ſub graui culpa celebrare ſaltem Dominicis, & feſtis: excuſantur tamen, ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

Diſpoſitiones Celebrantis hoc verſu continentur.

Ieiuna, Recita, Expecta, tua crimina pande. Tolet. *lib.* 2. *c.* 2.

2. Etſi in Eccleſijs Cathedralibus, Collegiatis, & Conuentualibus, (vbi eſt competens Sacerdotum numerus) quotidiè debeat vna ſaltem

Miſſa

Digitized by Google

Miſſa priuata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant: Suar. Con. Laym. March. &c. non eſſe tamen mortale præſcindendo à peculiari obligatione talis Eccleſiæ (ſemel, vel bis in hebdomada omittere alterutram, docent Tamb. *l.* 1. *c.* 6. vtiq; neque ſi in Eccleſijs Collegiatis die feſto cadente in feriam priuilegiatam v. g. Vigiliæ quatuor temporum, Quadrageſimæ, vel Rogationum) Miſſa ſolemnis, de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ibid.* ex Abb. Marcant. &c.

3. Peccat grauiter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat alijs; quia id alij eſt fraudi, in re graui.

4. Grauiter peccat. 1. Qui ad ſacrum ex iuſtitia obligatus, illud diù differt: quia magno fructu alterum priuat. Sylu. Reg. *l.* 23. *n.* 236. Fernand. &c. multoque magis, ſi planè omittit; teneturque hoc caſu ad ſtipendij reſtitutionem. Tambur. *de exped. ſacrif. l* 3. *cap.* 1. *§.* 8. *Si Sacerdos plus eleemoſynæ, quam præſcriptum fuerit, petet, etiamſi quod petierit, non ſit aſſecutus, pœnà plectatur arbitrio Epiſcopi. Neque ſuſtentationis, aut neceſſitatis nomine plus petere, aut exigere liceat, neque vllo alio prætextu.* Syn. 3. *decr.* 16. *& Conc. Prou.* 4. *tit. quæ pert. ad Sacr. Miſſæ ſacrif.* 2. Si quis accipiat plura ſtipendia, quibus nonniſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadé eſt. Sylu. Regin. Fernand. *p.* 3. *cap.* 5. 3. Qui ſacrum animo ſe obligandi promiſit, & non præſtat. Bonac. *d.* 4. *qu. vlt. p.* 8. etſi probabile ſit, hoc non eſſe mortale, vt habet Sanch. *de matr. l.* 1. *d.* 5. vide Dian. *tr.* 3. *miſc.* R. 9. Item *p.* 4. *t.* 4. *R.* 196. *& p.* 6. *t.* 6. *R.* 6. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 81. vbi citat Caiet. Vaſq. Hurt. &c. affirmantes quod qui pluribus Miſſam gratis promiſit, poſſit vnica ſatisfacere: quod tamen alij comm. negant.

Qui quotidiè celebrare tenetur, ſi ſemel in hebdomadà intermittat, ne eo die alibi celebret, niſi ſubſtituto ſibi alio, qui ſuppleat quotidiano ſacrificio. Ex Syn. 3. *decr.* 23. *& Conc. Prou.* 4. *tit. quæ pert. ad Sanc. Miſs. ſacrif. Quod decretum fuit renouatum in* Syn. 32. *cap.* 13. *his verbis. Sacerdos, qui quotidiè celebrare debet ex priuilegio, aut conuentione, quo die ſacrum facere omiſerit, ne alibi audeat celebrare, ſiue gratis, ſiue mercede, neque contrà præſcripta à Sacr. Canon. & Concilijs cum vllo conuenire. Si recipiat eleemoſynam, ſua non erit, neque vlla facultas ampliùs concedatur, vt eleemoſynas huiuſmodi prò celebratione recipiant; & ſi Capel. Titulares fuerint, pecuniariâ pœnâ mulctabũtur.*

5. Si quis det iuſtum ſtipendium (id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt, ſecundum Sotum, & Caiet. eſt frugalis victus vnius diei: quod Suar. Laym. & alij reprobant, putantque ſufficere mediam, vel tertiam partem ſuſtentationis diei) vt pro ſe dicatur Miſſa, non poteſt ſecundum accipi ab alio, & pro duobus vna tantum Miſſa dici, Gard. de Lugo *d.* 19. *num.* 259. Secus, ſi ambo dimidium

man-

Digitized by Google

tantum, iuſti, darent, vel contra Vaſq. Regin. & alios probabiliter docent Sotus, Henriq. Fill. Con. C. de Lugo *l. c.* quod tamen iam eſt prohibitum per Bullam Vrbani VIII. vide Bon. Dian. *t.* 14. *R.* 7.

VIII. *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt decretum Vrbani VIII.*

X. *Non eſt contrà Iuſtitiam pro pluribus ſacrificÿs ſtipendium accipere, & ſacrificium vnum offerre. Neque eſt contrà fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam iuramento firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

Copioſiorem mercedem quæritantes damnantur, maximè ſi ex ÿs ſint, qui alioquin tenentur ex conuentione aliquà, aut alio titulo, vtrique oneri ſatisfieri poſſe putantes. Ex cit. Syn. *loco cit.*

6. Qui pecuniam ab alio accepit, vt pro illo celebret, aut fieri curet, per ſe loquendo, poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem dici, minus dando, quam accepit.

Dixi 1. *Per ſe*: quia Vrbani VIII. ob ſpeciem turpis quæſtus, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*; quia ſi per malum curet, perditur fructus, qui eſt ex opere operantis, v. Card. de Lugo *loco cit.*

IX. *Poſt decretum Vrbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendÿ ſibi retenta. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

7. Beneficiati, etiam Curati, ad Miſſas obligati poſſunt pro ijs accipere ſtipendium, & applicare cui volunt: quia non ſemper habent obligationem applicandi ad certam intentionem, niſi tamen contrarium conſtet, vt de Miſſa conuentuali docet Bon. Ita C. de Lugo *d.* 81. *ſeſſ.* 1. *nu.* 1. ex Suar. Vaſq. &c. contra Gauant. Barb. & Dian. qui negant de Parocho, refertque Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 232. determinaſſe Congregationem Card. quod ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem, quando tenetur celebrare: de Miſſa tamen conuentuali contra Bonac. &c. ipſe affirmat *p.* 3. *tract.* 13. ex alijs 3.

8. Qui ſtipendium pro ſacro accepit, tenetur dicere Miſſam pro defunctis, vel votiuam, vel in hoc, aut iſto Altari, prout pecuniam offerens petiuit (quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem inuertere, ob alterius deuotionem non conuenit) quia ob eius deuotionem, & ſpeciales orationes, maior fructus prouenire ſolet. Si tamen aliter faciat, non erit graue, imò nullum ſi fiat de iuſta cauſa, vide Dian. *de celeb. Miſſ. R.* 31. C. de Lugo *l. c. n.* 35.

Ne quis Sacerdos applicet ſacrificium prò ÿs, qui primò eleemoſynam obtulerint. Syn. Diœc. 35. *decr.* 15.

9. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, & qualitatem Miſſæ, non

Digitized by Google

non ſatisfacit, ſine iuſta cauſa voluntati fundatoris, peccat: & quidem grauiter, ſi ſæpè faciat: etſi conſentiant hæredes, cum ij in hoc voluntati teſtatoris non poſſint derogare, vt docet Sylu. Nauar. Azor. &c. Epiſcopus tamen poteſt in hoc diſpenſare ex cauſa, vt habent Henriq. Sylu. & Tann. Quod ſi quis quoad locum impediatur: tenetur in alio, vt habet Azor. *t. 1. l. 10. c. 14.* & Sà *V. Miſſa*, Dian. *l. c. R. 29.* vbi docet ex Nauarr. Rodriq. Fagund. & Azor. eſſe mortale celebrare in alio templo, vel altari, quam quis tenetur, quod negat C. de Lugo, ſi rarò, & ex cauſa fiat: vide *n.* 36. Imò nec eſſe veniale, ſi obligatus quotidiè celebrare, rarò, & ex rationabili cauſa celebret alibi. Similiter Tamb. *de exp. ſacr. l. 3. c. 2.* excuſat à mortali eum, qui vno, alterouè die ſingulis menſibus alibi celebrat, niſi tamen teneatur celebrare in Altari priuilegiato: notatque poſſe Sacerdotem contra hoc onus Miſſarum, v. g. certum earum numerum, præſcribere annis triginta, ſi adſit poſſeſſio, titulus, & bona fides.

In Oratorio Confratriæ, Scholæuè nemini liceat celebrare ſine ſcriptâ Archiep. facultate ſub pœnâ interdicti Oratorij, & Sacerdoti ſuſpenſionis à Miſſæ celebratione per dies 15. Si ſæcularis Sacerdos fuerit, aureo inſuper nummo mulctetur. Syn. Diœc. 11. *tit. Mon. exec. decr. quæ ad diu. Offic. pert. §. ne Sacerdoti, & §. vbi ſecus.*

Præfecti Eccleſiarum, & Sacriſtæ ne in ſuis reſpectiuè Eccleſijs admittant Sacerdotes mercenarios ad ſatisfaciendum oneribus Miſſarum, quæ ipſimet Canonici, aliique Titulares, ſeu Beneficiati adimplere potuerint, & voluerint. Syn. 36. *decr.* 48.

10. Beneficiatus ex iuſtitia obligatur ſub mortali, & pœna compenſationis, ad eum numerum Miſſarum, per ſe, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) ſaltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt, eum verò numerum ex iuſta cauſa, v. g. ſi reditus iam non ſufficientes reſpondeant, poteſt minuere Epiſcopus in Synodo, quam poteſtatem Bonac. reſtringit ad Miſſas defunctorum, & quidem poſt Trid. impoſitas, vide Bonac. *d. 4. qu. vlt. p.* 8.

11. Qui ratione beneficij tenetur quotidiè celebrare, tenetur etiam Miſſam pro fundatore (niſi de huius intentione contraria conſtet) applicare. Bonac. & alij cum Dian. *p. 6. t.* 6. *R.* 13. qui tamen concedit poſſe eum pro ſeipſo quater, aut ſexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare: item quauis hebdomada vnam Miſſam omittere deuotionis, & reuerentiæ cauſa, idque ex præſumpta intentione fundatoris: quod Tamb. *l. 3. exped. ſacr. cap. 3. §. 1.* ex Gauant. *p. 3. t.* 12. limitat, niſi de contraria fundatoris voluntate conſtet, vel ſit onus Eccleſiæ, aut Monaſterij, curare Miſſam quotidianam, v. Tamb. *loco cit.* Dian. *p. 2. t.* 14. *R.* 28. *p. 4. t. 4. R.* 86. *& p. 5. t. 5 R.* 13. *& t.* 13. *R.* 51. 2. idipſum limitat

Card.

Card. de Lugo. R. *mor. l.* 5. *d.* 9. Si obligatio dirigatur ad ipſum Sacerdotem, v. g. ſi dicatur, (Qui debet quotidiè celebrare) quo caſu concedit: ſi verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. volo vt in tali Eccleſia celebretur quotidiè Miſſa, teneri eum pro ſe alium ſubſtituere eo die, quo ipſe non celebrat.

12. Qui non poteſt fundationi ſatisfacere propter morbum, non tenetur, ſi breuis ſit, (v. g. 15. dierum, vt docet Bonac. aut etiam vnius alteriuſue menſis, vt probabiliter docet C. de Lugo *nu.* 49. ſubſtituere alium, aut compenſare, cum tam ſtrictè nec domini quidem honeſti cum famulis agant: ſecus tamen, ſi ſit diuturnus morbus; niſi reditus ſint nimis tenues, aut in morbum abſumantur, vt contra Sylu. & Azor. docet Bon. ex Rodriq. Impeditus verò alijs negotijs, licet iuſtis, (cum hæc non debeant obeſſe fundatori) debet ſatisfacere per alium, vel compenſare poſteà, præſertim ſi fiat ſæpius. Ita Bon. *d.* 4. *q. vlt. p.* 7.

Non ſatisfaciunt ſuo muneri Capellani, ſeu Sacerdotes aliquibus tantùm diebus ad celebrandum obſtricti, ſi Miſſas anticipatè celebrent, vel in aliud tempus id facere differant, illas poſtmodùm continuato dierum ordine celebraturi. Syn. Diœc. 35. *decr.* 16.

Capellani ſiue Titulares, ſiue mercenarij, quibus onus aliàs incumbebat feſtis diebus celebrandi, non eximuntur ab hoc ōnere feſtis diebus reductis ex Conſtit. Vrb. VIII. 1642. 13. *Sept.* Syn Diœc. 34. *cap.* 1.

Sacerdotes, qui Miſſæ quotidianę celebrandę onus mercede ſuſceperint, ſi propter infirmitatem à celebratione diutiùs abſtinuerint, eleemoſyna careant eius temporis, quo celebrare omiſerint. Qui tamen per annum ſaltem illud munus obierint, poſſint, ſi verè per menſem infirmitate fuerint impediti, Epiſcopi iudicio integram eleemoſynam percipere. Conc. Prou. 7. tit. de Miſſis §. Sacerdotes.

Miſſæ, quæ quouis nomine celebrandæ ſunt, ne omittantur, quod ſi maius ſit onus ex inſtitutione impoſitum, quam vt ferri poſſit, ad Archiep. fiat recurſus, vt prouideat, idemque fiat de Annualibus. Viſit. Apoſt. tit. quæ ad Cler. pert. §. Miſſæ.

Anno expleto, quæ Miſſæ prætermiſſæ ſunt, dicantur, niſi ab Epiſcopo aſſignetur eleemoſyna ad ornatum Altarium. Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad SS. Miſſæ ſacrific. §. Anno autem.

DVBIVM II.

Cuius ſit applicare fructum ſacrificij?

Reſp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per ſuam intentionem: quia eſt actus poteſtatis ſacerdotalis. Ita commun. Suar. C. de Lugo *d.* 14. *ſ.* 10. *n.* 211. &c. Vnde reſolues.

1. Is validè applicat, etſi peccet ſacrificando, vel applicando con-

tra voluntatem ſuperiorum. Ita Suar. Laym. Dian. Card. de Lugo *loco cit.* contra Nauarr. Ledeſm. & alios, quorum ſententiam probabilem dicit Dian. *t.* 1. *R.* 17.

2. Sacrificium, quod neque formaliter neque virtualiter vlli applicatum eſt, vel ante, vel in ipſa conſecratione, ſaltem ſecundæ ſpeciei, non poteſt poſteà vlli applicari, ſaltem adæquatè: quia producit effectum quando exiſtit, neque is ſuſpenditur: ideòque nec licet accipere ſtipendium pro Miſſa præterita, vide Laym.

Dixi, *Vel ante*: quia non requiritur, vt applicatio fiat in ipſo ſacrificio: ſufficitque ſi pridiè facta ſit, etſi ipſo die de ea non cogitet. Bon. *qu.* 3. *p.* 2. ex Suar. Dian. *loco cit. R.* 47. contra Vaſq.

3. Si nulli applicetur, vel incapaci fructus manet in theſauro Eccleſiæ, vt docet Suar. vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis pro quibus tenetur ſpecialiter offerre, quod ita implicitè cenſeatur intendiſſe. Ita Laym. *l.* 5. *cap.* 2. Card. de Lugo *num.* 215.

4. Applicatio ſub conditione iam impleta, eſt valida, v. g. ad intentionem quam habuit hodiè ſuperior, non autem ſub conditione futura contingente, v. g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui prius morietur; vel qui primò ſtipendium offeret. Ita Suar. *in* 3. *p. com.* 3. *d.* 79. *ſeſſ.* 9. Laym. *loco cit.* Dian. *loco cit. R.* 15. Card. de Lugo *d.* 19. *num.* 209. contra Bonac. *qu. vlt. p.* 7. §. 5. qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

5. Non ſatisfecit, qui te mortuum putans, Miſſas quas pro defuncto teneretur, celebrauit.

6. Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem, niſi tamen iam mortui ſint, etſi poſteà promulgentur. Laym. *loco cit.*

7. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. Tamb. *l.* 3. *exp. ſacr. cap.* 3. §. 2. contra praxim, & Gauant. *p.* 5. *t.* 15.

8. Miſſa celebrata in Altari priuilegiato pro defunctis, non ſuffragatur illis, nec ſatisfit indulto, niſi ſit de requiem. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 233. ex declar. Card. & *p.* 9. *t.* 2. *R.* 7.

Die 5. Auguſti 1662. Alex. VII. prohibuit celebrari Miſſas priuatas pro defunctis in feſtis duplicibus approbando decretum Sacræ Congregationis rituum: Die verò 22. Ianuarij 1667. prohibitionem renouauit declarando Anniuerſaria, & Miſſas cantatas de Requiem relictas ex diſpoſitione Teſtatorum quot annis ipſorum obitu etiam in duplici maiori contingentes non comprehendi in decreto.

Item, quod in duplicibus Miſſæ celebratæ ad Altare perpetuò priuilegiatum de feſto currenti ſuffragentur cum ijſdem Indulgentijs perindè, ac ſi celebratæ fuiſſent Miſſæ de Requiem. Quod Clemens IX. extendit

ad

Digitized by Google

ad Miſſas celebratas ad Altare pro aliquibus etiam diebus, & non perpetuò priuilegiata.

DVBIVM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

Reſp. 1. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiem, ſed debet inchoari antè duodecimam, nec antè auroram; quam antè ſolis ortum. Reg. quadrantem horæ, Henriq. & Coninch. mediam horam, Azor. horam cum quadrante, Suar. & Fernand. & Poſſ. ſequi horam comprehendere dicunt, & conſequenter, cum ſecundum Henriq. Suar. & alios, Miſſa poſſit inchoari tantū antè auroram, vt ſub eius initium finiatur, licet duabus horis antè ſolis ortum incipere. Ita Rodriq. & alij. Vndè vlterius inferunt quidam, cum Suar. Religioſis habentibus priuilegium celebrandi horam antè diem, licere tribus horis antè ortum Solis incipere, quod Card. de Lugo *d.* 20. *ſeſſ.* 1. *num.* 32. non improbat, etſi Laym. tantum permittat horis poſt mediam noctem Card. de Lugo *l. c.* Quacunq; autem hora licitè (ſiue ex, ſiue ſine priuilegio,) celebrent, eadem etiam, (atque adeò in Miſſa, quæ nocte Natiuitatis, cæteriſque quæ poſt illam celebrantur) licere ijs Euchariſtiam alijs miniſtrare contrà Bordon. docet Dian. *p.* 9. *t.* 7. R. 43.

In nocte Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti poſt decantatam primam Miſſam nequeunt aliæ duæ ſucceſſiuè celebrari; neque in ea ſacra Communio fidelibus etiam illam depoſcentibus exhiberi poteſt; id enim omninò prohibuit Sacr. Rit. Congregatio, ac non niſi lucis orto ſiderè eam miniſtrandã decreuit die 20. Apr. 1664, ſub pœnis in decreto contentis.

In Ferijs ſextis Quadrageſimę Sacerdotes Ambroſiani ritus, ne in Regularium quidem Eccleſijs celebrent, etiam funeris, vel exequiarum, vel aliâ causâ oblata. Qui tamen ritu Romano Sacrum facere ſolent, licet addicti Eccleſiæ Ambroſianæ, ijs ne interdictum ſit. Syn. 3. *decr.* 20. Syn. 36. *decr.* 37.

In Confratrum Oratorijs, Eccleſijſue Feriâ quintâ, & Sabbato maioris hebdomadę Miſſa ne celebretur, neuè cuiquam, atque adeò, ne ipſis quidem Confratribus à Dominicâ Palmarum, vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè, vel in ſolemnitatibus Natiuitatis D. N. I. Chriſti, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Aſſumptionis B. M. Virginis, & omnium Sanctorum, Euchariſtię Sacramentum miniſtrare liceat, neuè vllę benedictiones Candelarum, Ramorum Oliuę, ouorum, aliorumue nouarum frugum ad Parochi functionem ſpectantes habeantur: Si quis verò Sacerdos prędictis diebus, & locis celebrare, vel ſic, vt prefertur, benedicere non dubitarit, pœnam ſuſpenſionis à diuinis eo ipſo incurrat: Confratres autem Epiſcopi arbitrio puniantur. Conc. Prou. 7. tit. de Societ. & Scholis §. in Confratrum. Vndè reſoluos.

Dixi, *ordinariè*: quia anteuertere licet ſequentibus caſibus, in quibus etiam paulò poſt meridiem, v. g. vno, vel altero quadrante, inchoari poteſt, vti etiam ſecundum Sotum, & Palud. ex quauis rationabili cauſa, v. g. ob ſupplicationem, vel concionem publicam protractam vltra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die feſto propter iter fuit impeditus, quo caſu etiam integra hora poſt, licere inchoare dicunt, vide Laym. *loco cit.* Fernand. *hic cap.* 3.

1. In neceſſitate, v. g. vt morituro detur Viaticum quo caſu licere media nocte celebrare, ait Dian. *p.* 1. *t.* 14. *R.* 33. ex Laym. &c.

2. Vbi eſt mos rationabilis, vt opifices, & famuli ſummo manè poſſint audire ſacrum. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 4. *num.* 3. ex Nauarr. &c. (v. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 33.) non tamen idcircò poſt meridiem licebit.

3. Ex priuilegio, de quo ſuprà.

4. In nocte Natiuitatis, in qua omnes tres Miſſas ante auroram dici poſſe probabiliter docent Suar. Coninch. Lay. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 236. contra Sylu. Fernand. & alios.

1. Grauiter peccat, qui ſine aliqua harum, aut ſaltem iuſta cauſa citius mane, vel ſerius poſt prandium celebrat, vbi Azor. tertiam horæ partem, Laym. mediam horam, Bonac. tres quadrantes, Sylu. horam requirit, vt differendo peccet mortaliter, vide Dian. *t.* 14. *R.* 34. vbi notat Religioſos ex ſuis priuilegijs, poſſe celebrare vſque ad tres horas poſt meridiem, poſt Tertiam verò nullo modo vide Bonac. *loco cit.*

2. Non eſt peccatum, celebrare antè dictam Primam, vel etſi ob infirmitatem non poſſis horas dicere, vel etiam antè Matutinum, ſi cauſa ſubſit, ſine quâ erit veniale, vt docent Fill. Laym. & alij videturque ſententia tuta, contrà multos, dicentes eſſe mortale.

Reſp. 2. Per ſe loquendo, quotidiè licet celebrare. Dico *per ſe*, quia præcepto obligante ſub mortali, prohibemur die Veneris Sancto (non tamen Euchariſtiam ſumere, vel alijs præbere, vt habent Hurt. *de ſacrif. d.* 4. *dif.* 3. Quintan. ex Suar. Vaſq. Tann. &c. licet ſuppoſitis Declarationibus Cardin. non licere miniſtrare niſi ſolis infirmis velit Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 236. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 19. *& p.* 9. *t.* 9. *R.* 24. ex Barboſ. Gauant. &c.) In Cœna Domini verò, etſi ex conſuetudine vno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex cauſa licitè priuatim celebrant; non tamen poſt finitam Miſſam ſolemnem, & ſacrarium reconditum, vt vult Palaus; licet alij id non admittant apud Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 24. De Sabbatho Sancto alij negant licere, vt Vaſq. &c. alij probabilius affirmant, vt Suar. Fagund. Dian. Gaſp. Hurtad. *d.* 4. *dif.* 3. Palaus (qui non vult fieri antè inchoatam Miſſam ſolemnem) & Card. de Lugo *ſeſſ.* 1. *num.* 18. qui addit, non eſſe tunc legendas prophetias, quia non ſunt pars Miſſæ; neque benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia eſt ratio eadem, vide *loco cit. num.* 20. & Bon.

p. 2.

Digitized by Google

p. 2. vbi notat, quod vſus id vix habeat, vide etiam Dian. p. 4. t. 4. R. 237. vbi cum Mercero, contra alios permittit eo die ante Miſſam ſolemnem celebrare de Sancto incidente, vel votiuam.

Ad Parochialem Eccleſiam Collegiatim procedant, vt ibi Palmas, & Candelas à Parocho recipiant, & cum ijſdem ad Oratorium redeant. Syn. Diœc. 32. cap. 23. §. *Prouincialibus.*

Immò illata ſuſpenſio à diuinis ipſo facto incurritur etiam à Capellano, ſi quouis prætextu, vel colore exerceat infraſcriptas functiones ſine expreſſa licentià Parochi, vel Ordinarij quouis loco, aut tempore ſcilicet.

Benedictio Fontis Baptiſmalis.

Sanctiſſimi Sacramenti delationes, & aliæ quæcumque.

Proceſſiones de iure, vel conſuetudine intrà fines Parochiarum, tam in Parochialibus, quam alijs Eccleſijs, & Oratorijs fieri conſueta.

Benedictio Carei Paſqualis etiam in Oratorijs Paſchali tempore.

Celebratio Miſſæ ferià quintà in Cœnà Domini, & die Sabbati Sancti.

Candelarum Benedictio in die Purificationis B. M. Virginis, earumque diſtributio.

Palmarum Benedictio, quæ in toto Chriſtiano orbe in die Dominico Palmarum fieri ſolet.

Cinerum Benedictio, quæ fit Romano ritu primo die Quadrageſimæ, Ambroſiano verò primo die Littaniarum.

Aſperſiones domuum in Vigilijs Natiuitatis D. N. I. Chriſti, aut die Sabbati Sancti poſt fontis Benedictionem, vbi moris eſt.

Benedictio Puerperæ poſt partum.

Officia quæcumque Defunctorum abſque Parochi præſentià etiamſi ex deuotione fiant.

Scholaribus, aut Societatibus ſuffragia ferentibus praeſſe, eorumque Miniſtros, Officialeſque creare, niſi ad id ſpecialiter deputentur. Ita Syn. 36. decr. 39.

Reſp. 3. Sæpius in die celebrare non licet ordinariè; quod addo, quia ſi ſis ieiunus, licitum eſt ſequentibus caſibus bis, vel etiam ter, requiſito tamen, ſi facilè haberi poſſit, Epiſcopi iudicio, præterquam in primo.

1. Nocte Natiuitatis: qua tamen non tenetur, ne Parochus quidem celebrare tres Miſſas, ſed poteſt aliquam pro arbitrio ommittere Dian. p. 4. t. 4. R. 236. Neque ter communicare, vel ſemel communicare; & bis celebrare. p. 8. t. 1. R. 87.

2. Si Paſtor habeat duas Parochias diſſitas, Fill. Card. de Lugo d. 20. num. 45.

3. Si concurſus populi ſit tantus, vt Eccleſia non capiat, vt habet Laym. l. 5. t. 5. cap. 4. in 6. & vide Card. de Lugo loco cit. etſi tunc potius expediat celebrare extrà.

Digitized by Google

4. Si antè ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam iam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos. Sylu. Nauarr. Sed caſum eſſe metaphyſicum, dicit Card. de Lugo *d.* 20. *num.* 44.

5. Si die feſto adueniant perſonæ, quas non deceat ſacrum omittere, v. g. Rex, aut Princeps, quamuis hic vltimus dicatur non eſſe in vſu, vide Bonac. *d.* 4. *quæſt. vlt. p.* 7. *num.* 9. Card. de Lugo *loco cit.* Laym. *l.* 5. *t.* 4. Coninch. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 56. vbi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

Quæres. An aliquando liceat interrumpere Miſſam?

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſiue vnam tantum ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, vt dictum eſt ſuprà *cap.* 1. *d.* 2. accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1. Ob concionem, poſt Euangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2. In gratiam ſuperuenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die feſto, quò aliàs Miſſam audire non poſſent, vel ſimili iuſta cauſa, ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de nouo, vt totum ſacrum audiant, etſi non teneantur, docent varij Authores cum Sà, apud Bon. *d.* 4. *quæſt. vlt. p.* 7. *num.* 9. qui benè monet, conſuetudini locorum ſtandum. Henriq. autem docet, id tantum licere finita Epiſtola, vel Euangelio: Tamburin. planè improbat.

Ne in morà ſint ſacrificio cuiuſuis expectandi gratià, cum ad Altare ſint, neque denuò repetant eius initium ob eandem cauſam, neque ſubſiſtant eà inchoatà. Conc. Prou. 1. tit. quæ pert. ad Celebr. Miſſa §. vt ibi.

3. Si antè Canonem Sacerdos recordetur alicuius impedimenti, v. g. ſe non eſſe ieiunum, vel in gratia, vel eſſe irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe, nec poſſit expelli.

4. Si vrgeat grauis neceſſitas, vel propria, v. g. morbus; vel proximi, vt ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſoluendus. Trullench. Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.* 75. In alijs tamen Sacramentis non ita neceſſarijs, non decet inter conſecrationem, & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo, nec opus eſſet veſtes exuere, vel niſi Pœnitentiæ Sacramentum ob phreneſim ſuſcipere non poſſit, Laym. Tamb. *l.* 2. *exped. ſacrif. cap.* 7. Reuertens autem ad ſacrificium Sacerdos ſi fuerit antè facta conſecratio, incipiet vbi deſierat, vti etſi facta non fuerit, & parua mora interceſſerit, v. g. minor quam vnius horæ, ſi autem longior ordietur ab initio. Tamb. *l.* 2. *exped. ſacrif. cap.* 8. §. 7.

DVBIVM

DVBIVM IV.

Quo loco celebrandum ſit?

Reſp. Communiter non licet celebrare, niſi in Eccleſia eaque conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel exſecrata, nec interdicta; patet ex Trid. *ſeſſ.* 21.

Qui in Altari certo celebrare tenetur, in alio ne celebret, niſi Epiſcopi licentia. Conc. Prou. 4 tit. quæ ad SS. Miſſæ ſacrif. §. quicumq. Sacerd.

In Eccleſijs Collegiatis, aut Parochialibus, Oratorijſue, aut Capellis, quæ in illis ſita ſunt Parochijs, vbi ritu tantùm Ambroſiano celebrandum eſt, Miſſæ Sacrum more Romano ne fiat. In ijs verò huius Diœceſis locis, vbi ritu ſolùm Romano Miſſa, aliaque diuina celebrantur Officia, ritu celebrentur, non Ambroſiano, ſed Romano. Syn. Diœc. 3. *decr.* 19.

Aliquando permittitur Regularibus deuotionis tantùm causà ritu Romano in ijs Diœceſis locis, vbi tantùm ſunt Eccleſiæ Ambroſianæ celebrare, non tamen ad Altare Maius, cum aliud ſit. Syn. 32. *tit. Dichiar. intor. alle licen. di celeb. le Meſſe.*

Dixi, *communiter*, quia in decenti loco, & Altari portatili (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea, ſi abſit, licet ſequentibus caſibus: extrà quos ſi fiat, eſſe mortale, docent Fill. Laym. & alij communiter contra Sotum, & Sà.

Primò, ſi ſit neceſſitas, qualis eſſe cenſetur. 1. Si Eccleſiæ dirutæ ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto Templum non capit. 3. In caſtris pro exercitu: ſed feſtis tantum diebus Fagund. Card. de Lugo, &c. licet Paſqual. apud Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 44. etiam non feſtis cenſeat poſſe permitti Generalibus, & primarijs Ducibus, in ſuis tentorijs. 4. In portu pro appulſu nauis; non tamen in flumine, vel mari propter periculum effuſionis ſanguinis, vt comm. docetur apud Bonac. Contrarium tamen dicitur iam habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione Clementis VIII. & Pauli V. ex qua licitè nunc fieri docet Fagund. Granad. nec improbat Card. de Lugo *loco cit.* Limitat autem Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 40. cum Hurtad. Mercer. Trull. &c. ſi magna ſit tranquillitas ſine vllo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc concedere facultatem in neceſſitate (v g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico) docet Granad. apud Dian. *loco cit.* contra Coninch. & Turr. qui ſoli Papæ eam reſeruatam volunt, vt etiam Dian. *p.* 9. *t.* 1. *R.* 45. vbi adducit declarationem Cardinalium, qua iubentur Epiſcopi, id prohibere.

Secundò, Ex diſpenſatione Epiſcopi, ob rationabilem cauſam, etſi

Digitized by Google

in Trid. *ſeſſ.* 22. id permittere prohibeatur, niſi ex iuſta cauſa, in Oratorijs priuatis, diuino cultui deſtinatis, licet non benedictis. Verum etiam hanc poteſtatem illis nunc eſſe ademptam, docet Gauantus *loco cit.* & Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 42. eo tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu particulari, ex iuxtà cauſa permittere, vt celebretur extrà Eccleſiam in Altari portatili, docet idem Dian. *loco cit. R.* 43. ex March. Garz. Hurt. Card. de Lugo, Auerſa, Perſic. &c.

Tertiò. Ex Priuilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum ijs participant: quod eſſe reuocatum à Trid. *ſeſs.* 22. *cap.* 8. licet multi velint, negant tamen Dian. *p.* 3. *t.* 2. *R.* 80. *& p.* 4. *t.* 4. *R.* 106. Ioannes Salas, Rodriq. &c. idque ſecundum Card. de Lugo *d.* 20. *ſ.* 2. *n.* 51. probabiliter, & Tamb. *de exp. celebr. l.* 1. *cap.* 3. §. 1. probabilius, vide Barb. in Trid. *loco cit.* item Religioſi Societatis, à Gregor. XIII. vt poſſint tam in miſſionibus, cum facultate Superioris, in quouis loco decenti, tum in domibus ſuis in loco honeſto, à Prouinciali deſignato, Miſſas dicere; in quo idem licebit alijs.

Dixi 2. *non violata*; quia in Eccleſia interius violata, niſi prius reconcilietur, non licet ſub graui peccato, vt Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 5. *n.* 7. ex Nau. Suar. Coninch. &c. niſi in neceſſitate; cum venia Epiſcopi (ſi is adiri poſſit, alioqui ſine ea, vt habet C. de Lugo *loco cit. nu.* 63.) celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo 1. *Eccleſia*: quia Oratoria, etſi deputata ad cultum diuinum, cum tamen benedicta non fuerint, niſi in ipſis extet Altare ad facienda diuina, vt Bonac. *de matr. quæſt.* 4. *R. vlt. num.* 9. non ſunt capacia violationum. Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent Nau. Sotus, &c. ſed probabilius contrarium docent alij, cum C. de Lugo *l. c.*

Addo 2. *interius*: quia quod fit in turri, ſacriſtia, ſuprà tectum, vel fornicem, in crypta, ſub pauimento, (niſi ſit ſepultura, aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo 3. *niſi reconcilietur*: quod fieri debet ab Epiſcopo, vel Sacerdote ex priuilegio Papæ (quale Superiores Regularium pro ſuis Templis habere, ex Auila notat Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 91.) ſi fuit conſecrata; (quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis) ſi verò tantum fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ; cum facultate Epiſcopi, vel ſine ea ſecundum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 91. cenſeri etiam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet Tamb. *l. c.* §. 4. ex Henriq. Sà, & Dian. eſſe probabile: negat autem Card. de Lugo *de Euch. d.* 20. *ſeſs.* 2.

Porrò Eccleſia, vel & cœmeterium, violantur, ſeu polluuntur ſequentibus caſibus; non tamen, niſi poſtquam res euulgata fuerit, Laym. *l.* 5. *t.* 6. *cap.* 5.

1. Per factum in ea homicidium mortaliter malum, ſeu iniurioſum,

ſaltem

ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod aliàs iuſtum eſſet per ſententiam Iudicis: niſi tamen Reip. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale. 1. Quod fit caſu, vel ab amente. 2. Quod in ſui defenſionem. 3 Cuius cauſa data eſt extrà Eccleſiam: quia requiritur, vt vulnus, ſiuè cauſa phyſica fiat intrà Eccleſiam, vide Card. de Lugo *d.* 20. *ſeſ.* 2.

2. Per mortaliter malam effuſionem proprij, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam, vel factam in Templo, licet non in Templum. Vndè non violat. 1. Si pauculæ guttæ effluant; quia non eſt effuſio. 2. Si ex percuſſione, vel vulnere leui, v. g. narium in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat. 3. Si fiat ex ſectione venæ. 4. Actus coniugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata, vide Card. de Lugo *d.* 20. *num.* 54. & 55.

3. Per ſepulturam excommunicati, non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendi, hæreticum, docet Card. de Lugo *loco cit. num.* 47.) etiam infantis; vt ex c. *Eccleſiam, de conſecratione,* docet Præp. Quamuis, ſi pueri parentes ſint fideles neget Sayr. vide Bon. *de Euch. & matr. d.* 4. *quæſt.* 4. *p. vlt.*

4. Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel maiore parte, (quanquam eo caſu dicatur potius exſecrari, quam pollui) non autem ſi ſolum tectum, vel ſi ſucceſſiuè per partes modicas deſtruatur, & reficiatur; neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, vt per Epiſcopum, vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur, quod in ſimili caſu intellige de Altari. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 5.

Quæres. Quid ſit, & quando fiat exſecratio, ſeu conſecratio?

Reſp. Exſecratio dicitur, cum res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita vt de nouo conſecrari debeat, quod fit, quando ita deſtruitur, vt formam, & vſum ſuum perdat. Vndè reſolues.

1. Polluta Eccleſia, polluta etiam ſunt Altaria eius fixa: non tamen exſecrata Eccleſia exſecrantur Altaria; nec contrà.

2. Eccleſia exſecratur, ſi parietes ſecundum maiorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta, aut maior ſaltem pars ſimul auferatur. Secus autem, ſi vna poſt alteram, v. Lugo *d.* 20. *n.* 65. non autem, ſi tectum corruat, quia conſecratio eſt in parietibus, vide Laym. *l. c.*

3. Altare exſecratur. 1. Si cum fixum eſt, lapis conſecratus remoueatur ab inferiore ſtructura. 2. Si ita frangatur, ſiue fixum, ſiue portatile ſit, vt in nulla eius integra parte, calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum: quod tamen quidam negant, vt Lugo, Tamb. *l.* 1. *cap.* 5.

Menſa non conſecrata tabula lignea ſuperponatur, quæ menſam totam

Digitized by Google

tegat, & in eâ Petra ſacrata inſerta ſit. Viſ. Apoſt. tit. Altare. *Menſa verò conſecrata telâ ceratâ cooperiatur. Viſit. Apoſt. ibidem Prou. 4. tit. de orn. Decor. §. conſecrata.*

4. Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita vt fiat inutilis ad vſum ſacrificij, v. g. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum; vel ſi figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſeparetur à cuppa, quia in tornatili conſecratur ſola cuppa. Bon. *d.* 4. *c. vlt. p.* 9. ex Suar. &c. Neq; exſecratur, ſi pereat inauratio. Vndè licet communiter calix, & patena, poſt nouam inaurationem, quoad eam partem, quia Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuò conſecrentur, id tamen neceſſarium non eſſe, docent Durandus, Con. & alij, contrà Suar. Bon. & alios, etſi deceat, vt abluatur aqua benedictâ. Ita Dian. *t.* 1. *m.* R. 3. & Laym. hic. Item Lugo *d.* 20. *ſ.* 4. *n.* 94.

5. Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ita deſtruuntur, vt perdant ſuum vſum; vt ſi cinguli parte te non amplius cingere poſſis; vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiamſi poſteà reparetur. Non perdunt autem, etſi attritis pars aliqua aſſuatur, vel cinguli parti aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc acceſſorium ſequitur principale. Lugo, Tamb. *de exp. ſacrif. l.* 1. *c.* 3. §. 2. Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata, facili ſeparatione fiant duæ, quarum vtraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. Tamb. *l. c.*

6. Partes auulſæ à re conſecrata, vt deſtructa eius forma, deſinunt eſſe ſacræ, v. g. ligna, & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel Altaris, ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cuius ſunt reliquiæ, non poſſunt applicari ad vſus profanos, aut diuendi, ſine licentia Papæ Statuæ autem ſacræ, & imagines Templi deſtructi, debent in alio collocari, & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſta conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad vſus profanos; vt habent in c. *Altaris, de conſecr. diſ.* 1. *v.* Suar. & Sà, *V. Miſſa.* & Lay. *l. c. c.* 6. Tamb. tamen *l.* 1. *de exp. ſacrif. c.* 2. §. 3. ex Palao: item Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 76. docet probabile, quod non ſit ſaltem mortale, ſi mutata forma ad profanos vſus applicentur, v. g. calix confractus, alba diſſoluta, fruſtula corporalis, &c. v. ſup. *l.* 3. *t.* 1. *c.* 2. *d.* 2.

DVBIVM V.

Quæ ſint requiſita ad Miſſam?

Reſp. Hæc ſequentia. 1. Et quidem ſub graui ſacrilegio, Altare conſecratum ab Epiſcopo, vel Abbate, (hunc enim Altaria, calices, & campanas poſſe conſecrare, etiam ad vſum alienarum Eccleſiarum; docet Dian. *l.* 3. *t.* 2. *R.* 15. cum Barboſ. & alijs 4. ex declaratione Card. & priuilegio Innocentij III.) vel Sacerdote priuilegiato, ſtabile

yel

Digitized by Google

vel portatile: vtrumque tamen ex integro lapide, quantum ad ſuperiorem menſam, quæ conſecratur: debetque eſſe tanta, vt poſſit capere calicem cum patena. Non ſufficit autem hoſtias eſſe in ara conſecrata, dum conſecrantur; verum etiam debent, tam paruæ, quam magnæ in eadem relinqui tempore ſacrificij, & non alibi (licet ſuprà aliud corporale) deponi, v. g. propter loci anguſtias: quia omnes ſunt vnica victima, & per modum vnius offeruntur. Quapropter rubricæ Miſſalis eas ſuprà corporale, antè vel poſt calicem poni volunt. Hinc etiam minus rectè faciunt, qui conſecratione facta, mox hoſtias minores à ſe conſecratas, dant alteri Sacerdoti diſtribuendas populo: quia ſicut Sacerdos non debet de ſua hoſtia dare, priuſquam ipſe ſumpſerit, ſic nec de alijs, cum ſint vna victima, & hoſtia, omneſque orationes, oblationes, & benedictiones ſequentes non minus ſpectent ad paruas hoſtias, quam ad magnam: neque antè ſumptionem Sacerdotis perfectè, & integrè ſacrificata ſit victima, Card. de Lugo *quæſt. 20. ſeſſ. 2. num. 96.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato ſaltem mortali, imò ſi neceſſitas fuit expendendi communionem populi, ab omni excuſat Tamb. *l. 5. ex eodem ſacrif. cap. 5.*

2. Mappa linea triplex; etſi enim ſecundum quoſdam, vna duplicata; imò ſecundum Sà, Angel. Azor. *cap.* 28. *qu.* 8. & Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 6. *num.* 17. vna ſimplex ſufficiat in neceſſitate; Miſſale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pij V. editum expreſsè tres requirit, *tit. de defect.* vti & Gauant. vide Card. de Lugo. Vt ea benedicta ſit, non eſt omninò neceſſarium, vt habet Sylu. Vndè in neceſſitate vulgaris adhiberi poteſt, & alijs vſibus reddi. Laym. *loco cit.*

3. Sub graui ſacrilegio, veſtes ſacræ; (hoc eſt, benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habent priuilegium, vt habent mendicantium ſaltem Superiores, ſiue Prælati, vide Tamb. *l.* 1. *cap.* 3. §. 2. *exped. ſacrif.*) quarum tamen colores non eſſe præcepti, ſed directionis, notat Homob. apud Dian. *p.* 2. *t.* 15. *R.* 57. In graui autem neceſſitate; etſi præſtet, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit, Miſſam (cuius audiendi, vel faciendi obligatio tunc ceſſat) omittere, licere celebrare ſine ſtola vel manipulo, vel etiam vti cingulo non benedicto, vel ſi fractum ſit, rurſus connectere, vel ſtola pro cingulo, & manipulo pro ſtola, docet Laym. *lib.* 4. *t.* 5. *cap.* 6. Dian. *p.* 1. *R.* 57. *&* 67. contra Fill. *t.* 1. *l.* 5. *cap.* 5. qui tamen concedit in neceſſitate ſine vna vel altera ex minoribus, v. g. ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale, vide Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 62. vbi contra Fill. ex Henriq. & alijs ſex, docet eſſe probabile, quod ex paruitate materiæ excuſari poſſit à mortali, qui (ſecluſo ſcandalo, & contemptu) aliquam harum citrà neceſſitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel eius loco vtitur alia re. Denique metu mortis, aut grauiſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine

re ſine ſacris veſtibus, & Altari, (dummodò non fiat in contemptu religionis) ex Azor. *t.* 1. *l.* 1. *cap.* 11. *quaſt.* 11. docet Eſcob. *E.* 2. *cap* 2. Nau. Hurt. &c. Limitat autem Tamb. *de exped. ſacr. l.* 1. *cap.* 5. §. 1. ita vt permittat ſine aliqua etiam ex grauioribus, non tamen ſine omnibus fieri, ob ſcandalum, & irreuerentiam, vide Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. *& p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. Porrò huiuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum. Suar. Pal. Tamb. *exped. ſacr. l.* 1. *cap.* 2. §. 4. qui monet *loco cit.* §. 1. cauendum eſſe, ne ſint valdè attritæ, vt & ne reliqua ſuppelex ſacra, ſit valdè immunda, in quo grauiter peccari poteſt. Suar. Laym. Tamb. *loco cit.*

4. Sub mortali requiritur calix, & patena conſecrata; ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bona, imò addunt Bordon. & Tamb. mala fide celebraſſet (licet ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quod hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in ijs celebrare, contra Card. de Lugo, & Laym. docet Dian. *p.* 2. *t.* 14. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 60. *& quæſt.* 9. *t.* 7. *R.* 18. ex alijs Auct. idemque de ſacris veſtibus, item de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet Tamb. *de exped. ſacrif. l.* 1. *cap.* 3. §. 1. Ac licet decens ſit vt etiam pyxis, ſiue ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcumque vas continens, & immediatè tangens Euchariſtiam, vti etiam ſecundum Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 6. vaſculum chriſma continens benedicatur (benedicere autem præterea, in quibus vnctio adhibetur, poteſt idem, qui cætera ornamenta) cum in Rituali Romano propria ſit pyxidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negant Suar. Hurtad. Lugo, Tamb. *lib.* 1. *exped. ſacr. cap.* 1. §. 6. nec eſſe neceſſe imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix, & patena confecta eſſe debent ex auro, argento, vel ſtamno, ſaltem quoad cuppam admittunt etiam aliqui ex pluribus, ſed non ex ære, *cap. vt calix de conſec. d.* 1. quamuis Tamb. *l.* 1. *de exped. ſacrif. cap.* 1. cum Hurtad. Fagund. & Gauant. admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretioſa ſit, ac aurum, vel argentum, modò ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringatur. Ac licet Rubrica præſcribat, vt ſaltem cuppa, & ſuperior pars patenæ ſit deaurata: eam tamen non obligare ſub mortali Granad. imò nec ſub veniali, propter vſum contrarium, vult. Tambur. *loco cit.*

5. Corporale lineum, ſaltem quoad eam partem, qua hoſtiam, vel calicem tangit, *c. conſulto de conſecr. diſt.* 1. (nam in extremitatibus poteſt eſſe ſericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Epiſcopo, vel priuilegiato (vide Compend. priuileg. Societ. Ieſu *V. Bened.*) non tamen, iterum benedicendum poſt lotionem, nec niſi notabiliter rumpatur. S. Thom. Sylu. Bonac. *d.* 4. *quaſt. vlt. punct.* 9. Lugo *d.* 20. *ſeſſ.* 2. *num.* 76. & Gauant. *p.* 2. *t.* 1. vbi addit ex Sà (& dicit eſſe com-

munem

munem) peccare mortaliter, qui vtitur notabiliter immundo.
6. Palla item linea, qua parte calicem tegit (ſuperiore enim parte poteſt auro conſtare, vel ſerico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, vtpotè cuius pars antiquitus fuit, pro eodem ſeruire poſſe, docet idem Lugo *loco cit.* ſi ſit ſatis capax.
7. Purificatorium item lineum, non tamen neceſſariò benedictum, vt contra Laym. docent Suar. Gauant. & Lugo; neque vlla reperitur in Ritualibus eius benedictio.
8. Sub graui peccato Miſſale, Canonem ſaltem continens, vt habet Bonac. & alij commun. etſi Ledeſm. & Laym. docent in graui neceſſitate licitum eſſe celebrare ſine libro ei, qui moraliter ſit certus, ſe non erraturum: & ſic de Lugo *loco cit.* cum Dian. &c. probabiliter excuſat eum, qui propter viſus debilitatem legere non poteſt.
9. Miniſter (ſecundum Nau. Fag. & Zerol. ſub mortali) & quidem maſculus, in neceſſitate tamen graui, v. g. diei feſti, vel dandi Viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit Sà, Bonac. & Dian. *t.* 14. *R.* 43. ex alijs; in quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet Nugn. *art.* 6. *d.* 1. & Sylu. (idq; quibuſdam Belgij partibus conſuetudine inductum eſſe, docet Marchant. *Reſ. paſt. cap.* 4.) contra communem, apud Laym. Fernand. & Dian. *loco cit.* & Tamb. *loco cit.* & March. *d. ord. t.* 3. *cap.* 15. vbi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa Altare viro, qui neſciat reſpondere, Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitum notat Lugo, & Tamb. *loco cit.* vbi etiam cum Henriq. & Hurt. permittit celebranti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic fortè abijt, & aliquantulum expectatus non reuertatur.
10. Crucifixus; (niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum) non tamen ſub obligatione graui; idem eſt de velo. Lugo *d.* 20. *ſeſſ.* 2. *num.* 79. Gauant.
11. Candela accenſa duplex ex cera, & quidem ſecundum Fagund. Reg. Vaſq. & alios, ſub mortali, contra Nugnum, & Marchinum; in neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit vna, etiam ex ſebo, vel lucerna, aut lampas ex oleo; vide Dian. *loco cit.* Laym. *cap.* 16. *n.* 17. Azor. *cap.* 28. *quæſt.* 15. Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet. Lugo *d.* 30. *ſeſſ.* 2. adeò vt ſi extingueretur ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſet, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo Viaticum, dicat Fagund. *p.* 22. *cap.* 22. & Quintanad. *t.* 4. *ſeſſ.* 1.
12. Requiritur etiam antipendium, puluillus, candelabra, burſa, velum, manutergium; ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit ex profanis congruenter mundis mutuò accipi, & deindè priori vſui reddi poteſt. Tamb. *l.* 5. *cap.* 3. §. 3.
13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate; ſine licen-

licentia, vt docet Fagund. Laym. Dian. R. 58. Et quidem Summi Pontificis, vt ex declaratione Cardinalium notat Gauant. & Tambur. *de exp. ſac. l.* 1. licet Laym. & Scort. Epiſcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant. Quod Tamb. *loco cit.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in quo ad Papam difficilis ſit recurſus, qui tamen ſine venia faceret, eum non peccare mortaliter (ſecluſo contemptu, & ſcandalo) vult Ledeſm. & Tambur. *loco cit.* Quod Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 58. cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, vide apud Auth. cit. Gauant. Dian. Laym. Bonac. Card. de Lugo *d.* 29. *ſeſſ.* 4. Eſcob. *E.* 11. vbi notat, etſi grauis ſit obligatio, ſeruandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis; ideòque graue ſit, omittere v. g. oblationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ. Tamb. *de exp. ſacrif. l.* 2. *c.* 5. nihilominus leuitatem materiæ ſæpè excuſare à culpa mortali omiſſionem, etiam intra Canonem monet Eſcob. *loco cit.* Vndè veniale tantùm erit.

1. Omittere orationes dici ſolitas, dum Sacerdos ſe induit, vt contra Nauarr. Sylu. & Azor. docent Laym. Fagund. Dian. R. 21. *&c.* Lotionem autem manuum ante vel poſt Miſſam (etſi facilè omitti non debeat) non videri ſufficientem materiam rigoroſi præcepti, tenent Suar. & Tamb. §. 6.

2. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicuius Sancti; vel ea quæ tempore Paſchali interponuntur inter Communicantes, aut infra actionem, Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 49. *&* 89. ex Fill. Quintan. &c. in Miſſa autem quæ canitur non legere Euangelium ſubmiſſa voce, Dian. *l. c. R.* 4. negat eſſe peccatum, ex Sanchez, & alios 10. quod rubrica ſit tantùm directiua. Si quis autem in Miſſa aduertat aliquid à ſe omiſſum, regulariter non eſſe repetendum ait Suarez, & Tambur. *de exped. ſacrif. l.* 2. *cap.* 2. Dicit, *regulariter*: quia 1. ſi ſit de ſubſtantia: v. g. aliquid pertinens ad conſecrationem, certum eſſe debere repeti. 2. Si dum ſecretò orat, poſt pauca verba certò aduertat, ſe aliquid notabile omiſiſſe, (v. g. die Paſchæ communicantes) paululum regrediendum eſſe, & repetendum cenſet Tamb. *l. c.* Ita Filliuc. Dian. *R.* 59. Eſcob.

3. Ex deuotione leue aliquid in Miſſa (etiam dum ſecretò orat) addere, v. g. orationem Dominicam, vel Pſalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci Tamb. *l. c. exped. ſacrif.* 5. Dixi leue: quia notabiliter addere, eſſe mortale vult idem Tamb. *l. c.* ex Bon. *d.* 4. *q. vlt.*

4. Celebrare ante dictum Matutinum, vt contra Azor. & Reg. docet Sylu. Val. Suar. Vaſq. Leſſ. Fag. Laym. &c. quorum plerique tamen cum Palao dicunt eſſe veniale, ſi fiat ſine cauſa, licet, & hoc Tamb. *l.* 1. *c.* 7. §. 1. *de exped. ſacrif.* in dubium vocet.

5. Qua

5. Quæ alta voce dicenda præſcribuntur, adeò ſubmiſſa dicere, vt aſtantes audire non poſſint. Tamb. *de exped. ſacrif. l. 2. c. 9.* quidquid dicat Nau. apud Sà, *V. Miſſa*. Imò notat idem Tamb. ex C. de Lugo *d. 22. ſ. 3.* à timoratis paſſim ſine ſcrupulo voce depreſſa legi.

6. Mutare Miſſam, & die Dominico, vel feſto duplici, vel ijs diebus, quibus prohibetur fieri de feſto duplici (v. g. infra octauas Epiphaniæ, Paſchatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam maiorem, Vigilia Natiuitatis Domini) ſine graui cauſa legere votiuam, pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato Suar. Dian. C. de Lugo *l. c.* Eſcob. contra Quint. qui *t. 7. ſ.* 40. putat in hebdomada ſancta licere legere votiuam; quod refutant Gauant. & Dian. *p. 9. t. 8. R.* 53. ex declar. Cardin.

Dixi 1. *ſine graui cauſa*: talis autem cenſetur, 1. quæ ſpectat ad bonum Reipub. vel Principis; v. g. neceſſitatis pluuiæ, ingruentis belli, vel peſtis, vel ſimilis mali vniuerſalis; item ſolemnis gratiarum actio; ſolemnis expoſitio Euchariſtiæ, (v. g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) Tamb. *l. 2. c. 6. §. 2.* 2. Quando cadauer præſens eſt in Eccleſia; vbi vſus obtinuit. Gauant. *p. 1. t. 5.* 3. Si quis celebret in Eccleſia, in qua agitur dies feſtus loci proprius, hunc enim non tantum poſſe, ſed debere ex congruitate conformare ſe loco, notat Gauant. v. Tamb. *l. 2. c. 6. qui §. 2.* & 4. addit, etiamſi Sacerdos (accepto ſtipendio) homini promiſerit votiuam, vel pro defunctis, etiam in Altari priuilegiato, non ſolùm poſſe ſed debere celebrare Miſſam currentem diebus, quibus iſtæ prohibentur, Imò etſi Deo per votum tales Miſſas promiſerit, non tamen ad eas obligari iſtis diebus, eò quod votum non obliget, quando impedit bonum maius, quale eſſe dicit conformitatem Officij cum Miſſa: ſecus diebus alijs.

Dixi 2. *In numerum Sanctorum relato*: quia ſi ſit Beneficiatus tantùm, de quo certis Sacerdotibus (v. g. quorum Ordinis fuit) conceſſum ſit Miſſam legere, docet Gran. 2. 2. *contr. 2. c. 7. d. 4. ſ. 2. n. 2.* & Eſcob. contra Palaum, non licere alijs Sacerdotibus, etſi nullum aliud ſit feſtum, de eo legere: eò quod ſic expreſsè determinauit Sacra Rituum Congreg. apud Gau. v. Eſc. *n.* 42. & Tamb. *l. c. c.* 6. vbi Pal. ſequens dicit contrarium eſſe probabilius, ac magis pium; imò de Sanctis Societatis certum eſſe ſi celebrent in Templis eiuſdem Societ. ex conceſſione Pontificum. Idem tenet Quint. *t. 7. fin. l. c.*

Si conceſſa fuerit per Sedem Apoſtolicam Altarium erectio in honorem alicuius Beati, non tamen ob id Miſſam, & Officium de prædicto Beato celebrandi, vel recitandi facultas tradita præſumatur: etenim ſpecifica, & expreſſa conceſſio ſuper his præcedere debet. Ex Decr. Sacr. Rit. Congreg. iuſſu Alex. VII. emanatum die 27. Sept. 1659.

7. Si quis violet rubricam ſpectantem ad eſſentiam, vel quaſi eſſentiam

tiam

Digitized by Google

etiam Miſſæ; vel ſi nullam planè eruet, peccat mortaliter. Eſcob. ex Fagund. *p.* 1. *l.* 2. *cap.* 21. *num.* 9.

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT I.

De Eſſentia huius Sacramenti.

DVBIVM I.

Quæ ſit eius materia, & forma?

RESpondeo 1. Materia remota, & neceſſaria, eſt omne peccatum mortale poſt Baptiſmum commiſſum, & non confeſſum. Materia ſufficiens, & non neceſſaria, eſt omne veniale poſt Baptiſmum commiſſum, vel etiam mortale, aliàs ritè confeſſum. Materia proxima ſunt actus pœnitentis, contritio, confeſſio, & ſatisfactio: quarum vltima eſt integralis tantum, (vt patet in infirmo, qui ſi ratione diſtinguatur, ſolet abſolui abſque ſatisfactione) duæ priores ſunt eſſentiales, vt communiter docetur contra Scotum, qui totam eſſentiam ponit in abſolutione. Porrò, peccata ſunt tantum materia circa quam; actus verò pœnitentis materia ex qua. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 4. ex commun. Vndè reſolues.

Vide propoſitionem ſupra lib. 5. cap. 1. de peccatis in genere.

1. Etſi peccatum mortale remiſſum quomodocunque ſit, teneris tamen confiteri, ſi non feciſti. Trid. *ſeſs.* 14. *c.* 5.

2. Omitti poſſunt venialia, vel omnia, vel aliqua: item mortalia ſemel ritè confeſſa, v. g. in Confeſſione generali, vt docent Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 56. Card. de Lugo *d.* 16. *n.* 56. contra Victor. Ledeſma, & alios. In qua etiam non eſſe neceſſarium, addere peccato mortali, quod poſt vltimam confeſſionem ſit commiſſum, docent Bonac. *d.* 5. *quæſt.* 5. *ſeſs.* 2. *p.* 2. Dian. *t.* 2. *t.* 4. *R.* 62. & *t.* 3. *t.* 3. *R.* 65. Card. de Lugo *d.* 16. *ſeſs.* 2. *nu.* 47. ex Sanc. & Coninch. quod eſt probabile, niſi circumſtantia aliqua, v. g. ſpeciem mutans, vel reſeruatio caſus, vel proxima peccandi occaſio, aliud requirat, & pœnitentia ſufficiens imponatur. Card. de Lugo, Tamb. *de exped. conf. l.* 2. *cap.* 1. Tutius tamen eſt noua ab antiquis ſecernere.

3. Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat Sanc. *in ſel. d.* 7. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 52. quod quis non reſponderit diuinis inſpirationibus, non fecerit bonum quod potuit, & ſimiles imper-

fectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem, vt docet Card. de Lugo *loco cit. num.* 103. contra Sancium. Quod ſi haberi certa non poſſit, pro ratione dubij danda eſt abſolutio; vt ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit; vel abſoluta, ſi certa videatur. Ita Suar. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 3. & alij commun.

Reſp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: *Ego Te Abſoluo à peccatis tuis* (vbi licet de eſſentia tantum ſit, *Abſoluo Te*: debet tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis, ſecundum quoſdam, ſub mortali, ſecundum alios ſubueniali, vt v. Gran.) voce prolata in præſentem; abſentem enim Clem. VIII. abſolui prohibuit, ſub pœna excommunicationis. Vnde reſolues.

1. Inualidum eſt abſoluere nutu, ſigno aut ſcripto: item abſoluere abſentem, quod docuit Alenſis, Medin. & alij, ſed vetitum, nunc, vt modò dictum.

2. Valida eſt abſolutio, ſi reuerentiæ cauſa dicas: *Abſoluo dominationem, excellentiam, vel maieſtatem veſtram, &c.* quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquiualentia. Auerſa, v. ſuprà *t.* 1. *c.* 1. *d.* 2. Non valet autem, ſi dicas: *Abſoluat te Deus*; vel *Abſoluat te Chriſtus*; Auerſa *q.* 12. *ſ.* 2.

3. Orationes præuiæ, & ſubſequentes formam, vt *Miſereatur tui &c.* & *Paſſio Domini, &c.* quæ ſecundum Trid. laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili ommitti poſſunt, v. g. ſi breues ſint confeſſiones, vel multi confitentes, vt v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 97. tunc enim ſufficit dicere. *Abſoluo te à peccatis tuis, in nomine, &c.* vel ſi timeatur cenſura; *Abſoluo te à vinculo excommunicationis, deindè à peccatis tuis, &c.* vide Sà, *V. Abſolutio*.

4. Eleuatio manus, eiuſque impoſitio in caput, item formatio Crucis, eſt libera etſi debeat ſeruari conſuetudo. Ita Laym. *cap.* 5. vbi idem dicit de apertione capitis. Forma autem Clementis VIII. vt tradit Sà, & Rituale Romanum, eſt hæc, qua vt omnes vtantur, ſuadet Paulus V, ideòque omnibus tenenda memoriter: *Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen.* Deindè eleuata manu, pergit: *Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens, & miſericors Dominus, Amen. Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat, & ego authoritate ipſius te abſoluo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis,* (quæ vox circa laicos ommittitur,) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges: Deindè ego te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & merita Beatæ Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

XVIII. Con-

Digitized by Google

XVIII. *Conſuetudo moderna quo ad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro vſu, ſed abuſu. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

DVBIVM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quod contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, vt habet Trid. *ſeſſ.* 14. Vbi eam diuidit in perfectam, quæ abſolutè ſic dicitur; & in imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta eſt, quæ elicitur ex motiuo charitatis propter Deum ſummè dilectum; & hæc à ſe ſola mox iuſtificat, etſi cum voto, & ordine ad confeſſionem, quam deindè facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motiuo, ſupernaturali tamen concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis, efficax, & vniuerſalis, (reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. Eſt communis, vide Bonac. *d.* 5. *quæſt.* 5. & Schol. ac colligitur ex Trid. *loco cit.* Vndè reſolues.

1. Non requiritur contritio exiſtimata, vt voluit Gabriel.

2. Non ſufficit. 1. Attritio exiſtimata tantùm, licet inculpabiliter: quia vera attritio eſt pars eſſentialis. 2. Nec deſiderium abſolutionis, ſine affectu ad peccata, idq; etiamſi tantum confitearis venialia, vt habet ſententia communis contra Angles, & quoſdam alios, quos ſequitur Tamb. *l.* 1. *exp. conf. cap.* 3. vide Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 31. Vndè peccat grauiter qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia aliàs confeſſa, ſine omni formali dolore confitetur, quia non ponit materiam Sacramenti, & ſaltem periculo ſacrilegij ſe exponit. Ita Card de Lugo *d.* 14. *ſeſ.* 8. *&c.* comm. vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 116. Bon. *d.* 5. *q.* 3. *ſeſ.* 1. *p.* 3. Non tamen eſt neceſſe, vt dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt conſcius. Sà, Laym. Lugo. Imò negat Tamb. *loco cit.* ſatis eſſe de vno veniali dolere formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſiue ea confitearis, ſiue non.

3. Non abſoluitur, qui dolet, licet intenſiſſimè, tantum propter infamiam, damna, aliaſue pœnas temporales præcisè, etſi ex inculpabili ignorantia. Quia non eſt dolor ſupernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem, Bonac. *l. c. &c.* Limitat tamen Reginald. Tamb. *de exped. conf. l.* 1. *cap.* 1. niſi doleas propter iſtas, vt à Deo inflictas vel infligendas.

LVII. *Probabile eſt ſufficere, attritionem naturalem modo honeſtam. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

XIV. *Ti-*

Digitized by Google

XIV. *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.*

XV. *Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur ſine dilectione beneuolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus metus, ac ſupernaturalis.*

IX. *Re vera peccat, qui odio habet peccatum merè ob eius turpitudinem, & diſconuenientiã cum natura, ſine vllo ad Deũ offenſum reſpectu.*

X. *Intentio qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, merè vt cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

4. Ad attritionem non requiritur vlla intenſio, vel duratio temporis, vt vult Durand.

5. Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, vt vult Angles: ſed ſufficit vnus actus de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis; ideòque peccat grauiter, qui ſciens, prudens non atteritur vniuerſaliter, de omnibus mortalibus nondum remiſſis. Bonac. &c. *B. c.*

6. Non ſufficit dolere quod non doleas, vt habent Nauarr. & Sà; nec velleitas non peccandi. Ratio vtriuſque eſt, quia non eſt dolor de peccatis commiſſis; cum quo affectus ad ea ſtare poteſt. Henriq. Vaſq. Bonac. *loco cit. num. 7.* Vbi rectè notat: cum actu, quò quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque coniunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non dignoſcat.

7. Etſi dolor hic debet eſſe ſummus appretiatiuè, ita vt nihil magis deteſteris, quam peccatum, maliſq; omnia mala huius mundi perpeti, quam mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus eſt, imò nec expedit particulares facere collationes, v. g. mallem hoc, vel illud malum ſubire, quam mortaliter peccare: quia periculoſæ ſunt.

8. Qui non vult occaſiones proximas peccandi à ſe amoliri, vel non remittere ex animo, vel non reſtituere, aut ſatisfacere quibus debet, vel non habet formale (licet probabiliter cum Lugo *loco cit. ſ. 5.* Laym. Dian. aliqui dicant, virtuale in contritione vniuerſali incluſum ſufficere, ſaltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id eſt, cum quò non poſſit conſiſtere affectus actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio eſt, quia non eſt dolor, & deſtatio efficax; quippè cum quò poſſit ſtare voluntas peccandi: nec is ſe ex toto corde conuertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile. Suar. Fernand. Laym. *l. 5. t. 6. cap. 4.* Dian. *p. 3. t. 4. R. 119. &c.* commun. Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa habere. Lugo *d. 14. ſeſſ. 8. & 9.* & alij.

LXI. *Poteſt aliquando abſolui, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quin immò directè, & ex pro-*

Digitized by Google

ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

LXII. *Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua vtilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.*

LXIII. *Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

9. Redire ſæpè cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem; etſi ſit magna præſumptio, præſertim in ijs, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in ijs, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt, quibus proindè abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omninò aſſerat, cui plerumque credi debet, cum ipſe ſit ſui accuſator, defenſor, & teſtis. Quà in re opus eſt magna prudentia Confeſſarij, ne pœnitentem ſeueritate auertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereatque cum illo. Suar. *in 3. p. 32. ſeſſ.* 2. Sanch. *l.* 2. *in dec. cap.* 32. *& l.* 3. *cap.* 5. Lugo *loco cit. nu.* 166. *&* 169. contra quorum aliorum communem ſententiam, docent apud Dian. Viualdus, & Io. Sancius *d.* 10. *nu.* 16. poſſe toties, quoties confitetur, abſolui: etiamſi nullus appareat profectus: eò quod ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum; ſicut eſt in ijs, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio, vide Coninch. *d.* 2. *d.* 14. Dian. *p.* 2. *t.* 7. *R.* 55. *& p.* 2. *t.* 2. *miſc. R.* 45. *& p.* 3. *t.* 4.

LX. *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, & ſi emendationis ſpes nulla appareat nec eſt neganda; nec differenda abſolutio: dummodò ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

10. Abſoluendi ſunt ij, qui ex officio domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eo quod ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribenda addere. Ratio eſt, quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideoq; ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quod quis putet vel timeat, ſe vnum, vel plura peccata non vitaturum; quia propoſitum eſt actus voluntatis: exiſtimatio autem illa eſt actus intellectus, qui ex illo propoſito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe, in tali occaſione peccata vitare debet eam deſerere, niſi velit perire. Ita Laym. *loco cit.* Lugo *loco cit. num.* 152.

11. Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectiuus: qui cum ſit interior, ac ſpiritualis, ſcrupuloſi non facilè debent angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eò quod nullum ſentiant.

12. Is

Digitized by Google

12. Is qui nihil cogitans de confeſſione attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, non poteſt ſine nouo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem: ita Suar. *d.* 20. *ſeſſ.* 4. Bonac. *d.* 5. *qu.* 3. *p.* 2. Contrarium tamen videtur docere Lugo *d.* 14. *ſeſſ.* 4. *num.* 37. quod non eſt improbabile. Tamb. *l.* 1. *cap.* 2.

13. Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem: imò ſecundum ſententiam ſaltem tutiorem, quam docent Laym. *l.* 5. *t.* 4. & Coninch. debet antecedere etiam confeſſionem, (etſi contrarium etiam probabiliter doceant Vaſq. Fill. Fagund. Card. de Lugo *de pœnit. d.* 14. *ſeſſ.* 2. & Gaſp. Hort. *d.* 6. *dif.* 5. apud Dian. & Eſcob. *tr.* 7. *E.* 6.) Vndè pœnitentes initio ad dolorem excitandi, aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis, vide Laym. *loco cit.*

14. Probabile eſt, eum qui paulò ante confeſſus, iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus ante (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere nouum dolorem. Card. de Lugo *d.* 14. *ſeſſ.* 3. Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 50. & 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolui, audito tantum vno, alteroue peccato, & deindè ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iterato abſolui in virtute doloris præcedentis. Tamb.

DVBIVM III.

Qualis confeſſio requiratur?

Si ſimplex, humilis Confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

D. Thom. *in* 4. *d.* 17. *quæſt.* 3. *art.* 3.

ARTICVLVS I.

An debeat eſſe integra materialiter?

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, vt poſtquam diligentiùs te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus, & latebras, (ita loquitur Trid. *ſ.* 14. *c.* 5. exploraueris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumq; numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, patet ex Trid. *l. c.* & eſt certum. Ratio eſt, quia aliàs nec iudicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſeruari poteſt.

LIX. *Licet ſacramentaliter abſoluere dimidiatè tantùm confeſſos ra-*

Digitized by Google

tione magni concurſus Pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere, in die magnæ alicuius feſtiuitatis, aut Indulgentiæ. Innocentius XI. 2. Martij 1679. damnauit.

Dicitur 1. *Per ſe, & ordinariè*, quia per accidens, & extraordinariè ſufficit integritas formalis, *v. d. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum* intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, plus, minus. Quod ſi deindè deprehendas te errasſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit maior. Fag. Sanch. Hurt. contrà Reg. Fill. & Sà, qui dicunt, verba illa, *plus, minus*, tantum extendi, ad vnum vel duo ſuprà numerum indicatum. Sed quamuis hoc ſit verum in numero paruo denario, v. g. non tamen in alijs, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectiuum, ad numerum cui adduntur, qui quantò fuerit maior, tantò etiam maior verbis illis intelligetur, dummodò tamen ſit paruus reſpectu alterius, cui adiungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. Ita Dian. *p. 3. t. 3. R.* 194. ex Nau. &c. Item Card. de Lugo *d.* 16. *nu.* 94. Quod ſi autem nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimanâ, menſe, vel anno, vide Fill. *t. 7. cap.* 4. Dian. *p. 3. t. 4. R.* 94. Gaſp. Hurt. *d. 9. dif. 5.* Lugo *d.* 16. *num.* 79.

Dicitur 3. *quæ ſpeciem mutant*: quia etſi probabile ſit, quod docent Suar. & Coninch. & alij; etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggrauant, (hoc eſt, quæ iuxtà cuiuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas, ob rationem illatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quam ex D. Thom. Sylu. Nauarr. docent Vaſq. Regin. Bonac. Lugo *d.* 16. *ſeſſ.* 3. etiam probabilis eſt, & tuta: ſaltem ſi excipias. 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu. 2. Quantitatem furti, iniuriæ, &c. quæ egent ſatisfactione. 3. Quando vno actu plures ſunt occiſi, vel inflammati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc ſolent plures actus fieri, vide Reg. *l. c.* 5. Peccatum inter confeſſarium, & pœnitentem. Vide Fill. *de imped. matr. cap. 5. quæſt.* 5. 6. Si circumſtantia inuehat cenſuram, vel reſeruationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem, à confeſſario prudenter interrogetur.

Confeſſarij ne nimis curioſi ſint in indagandis circumſtantijs, maximè perſonarum, quæ non faciunt ad integritatem Confeſſionis, & omninò acquieſcant opinioni probabili pœnitentis, ne vel hic reddant Sacramentum tantæ neceſſitatis odioſum. Syn. 36. *decr.* 3.

LVIII. *Non tenemur confeſſario interroganti fateri peccati alicuius conſuetudinem, Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.* Vndè reſolues.

1. Ad integritatem confeſſionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & cæteris circumſtantijs.

Ad

Digitized by Google

Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotijs adhibet, vel qualem moraliter loquendo, docti, & timorati adhibere ſolent, etiamſi quis putet, maiore diligentia plura ſe reperturum. Bonac. *t. 1. d. 5. quæſt. 5.* Laym. *l. 5. t. 6. cap. 8.* Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare; & ſi quid occurrat, quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe, Dian. *p. 3. t. 4. Reſ. 107.* ex Sancio.

2. Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen Suar. reprobat, in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quod impoſſibile ferè ſit, vt quis repentè rogatus, omnia recordetur; & tantum admittit in rudibus: quos etiam monet Sà, *V. Confeſſio*, bona fide confeſſos non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe, vide Fagund. Dian. *p. 3. t. 4. R. 89.*

3. Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoria excidant, vt contrà Bonac. docent Suar. Vaſq. & alij. Imò Sotus dicit, id non conſulendum, ob periculum euulgationis. Melius tamen. Laym. Coninch. & alij aſſerunt ſuadendum eſſe; dummodò vitetur anxietas nimia, propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

4. Inualida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili, vt verius docent Suar. & alij communiter contra Sotum, & Canum: quia Trid. requirit diligens examen.

5. Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubindè in grauius lapſus, id alteri prius confiteatur, & deindè ordinario ſuo venialia tantum; qui imprudenter id ægrè feret, prohibebit, aut reprehendet: niſi tamen ea occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideò circumeat, vt liberius peccet, tunc enim grauiter peccabit, & ob defectum attritionis confeſſio erit nulla: ita Fill. Laym. *l. 5. t. 6.* Card. de Lugo *d. 16 num. 57.*

6. Ex circumſtantijs minuentibus, illæ tantum explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, vt paruitas materiæ, indeliberatio, &c.) v. g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes) vel alioqui notabiliter mutant iudicium Confeſſarij ſaltem quoad ſpeciem.

7. Ad ſeruandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, vt dubia, (loquendo de dubio propriè dicto) ſunt aperienda, vt docet Suar. *in 3. p. t. 4. d. 2. ſect. 9. n. 7.* Sanch. Dian. C. de Lugo *d. 16. n. 63.* Bonac. *d. 3. quæſt. 5. ſect. 2. p. 2. diſ. 4.* & alij comm. contrà Coninch. Ratio eſt, tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari; at dubia ſunt vt dubia in conſcientia; tum quia in negotio ſalutis, in medio ad hanc neceſſariò, non tam habet locum illud axioma, melior eſt conditio poſſidentis, quam hoc; In dubio tutior pars eligenda

Digitized by Google

genda eſt: (Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ij, quibus diù poſt peractum peccatum ſuboritur aliquod dubium, ſi aliàs ſoliti ſint ſollicitè confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium prudens.) Quod ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendum tanquam certum docet Turr. & Sanch. 1. *mor. cap.* 10. *num.* 69. Dubitat tamen Card. de Lugo *d.* 16. *ſeſſ.* 2. *num.* 79. *&* 92. ſuadetque id vt ſecurius. vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 60. *&* 107. Si verò peccatum confeſſus eſt vt certum, & poſteà de eo dubitet, an fecerit, non tenetur iterum confiteri vt dubium Lugo, Tamb. *de exped. conf. d.* 1. *cap.* 1. qui idem cenſent, etſi poſtmodum certò comperiat ſe non feciſſe. Monet autem Suar. & Tamb. *loco cit.* ſi quis ſola peccata dubia confiteatur, monendum vt addat aliquod certum ex aliàs confeſſis. Quod ſi id haberi non poſſit, abſoluendum ſub conditione.

ARTICVLVS II.

Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter?

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, vt ea ſit integra materialiter, modò ſit talis formaliter, ſeu moraliter, id eſt, quantum moraliter loquendo hic, & nunc poteſt fieri: etſi poſteà debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles.

XI. *Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.* *Alex. VII. 24. Septembris* 1665 *damnauit.*

Porrò quando talis confeſſio ſufficiat, ſequentes regulæ docent.

Prima. Quandocumque quis ad materialiter integrè confitendum phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis: quia præceptum diuinum non obligat ad impoſſibile. Vndè poſſunt in ſequentibus caſibus abſolui. 1. Mutus, etſi vnum tantum vel alterum peccatum per nutus ſignificauerit: niſi tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere; ad quod tunc eum teneri probabilius eſt, vt communiter docetur, contrà Caiet, Nau. & alios. 2. Surdus qui non poteſt omnia explicare. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *cap.* 8. 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis; etſi non integrè intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; imò etſi adſit interpres; non enim tenetur per eum confiteri, vt docent Suar. Vaſq. Dian. niſi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiet, vide Lugo *d.* 15. *num.* 61. 4. Moribundus, vſu linguæ ſubitò deſtitutus, ſi petat abſolui, ac det ſigna doloris, vel antè dederit coram alijs; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quouis in eo ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu, ſi (ſaltem coram ipſo infirmo) ſiue ab

Digitized by Google

vno, ſiue pluribus, mediatis, vel immediatis teſtibus detur teſtimonium, Sacerdotem non tantum poſſe, ſed probabiliter etiam teneri abſoluere, (ſaltem ſub conditione) docent Dian. & Lugo *d. 18. num. 84. &c.* ex multis alijs. Item Bonac. citans declarationem Cardinalium pro ſe, & Præp. *q. 4. d. 5. &c.* eò quod ſic, & ægri neceſſitati, & reuerentiæ Sacramenti conſulatur. Dixi, (ſaltem) quia Tamb. *l. 2. exped. confeſſ.* citans Coninch. Præp. & Lugo docet, poſſe, & debere abſolui abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modò abſoluendus eſt, cum actus iudicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio; licet enim recentiores quidam, vt Tamb. *de exped. conf. l. 2 cap* 10. citans Homobonum, & Molfeſ. Item Phil. Seruus *in amico fidelis p. 3. c. 1.* Ant. *de litt.* Barth. de S. Fauſto, &c. cenſeant poſſe, imò debere abſolui ſub conditione, dummodò aliàs probè, & Chriſtianè vixerit, eò quod præſumi poſſit interius eliciuiſſe contritionem, idque Dian. *p. 4. t. 4. R. 92. & p. 9. tit. 6. Reſ.* 20. ex alijs 12. iudicet probabile, ab alijs tamen meritò reijcitur, vt Suar. Vaſq. Coninch. Mercer Lugo *d. 17. ſeſſ. 3.* Malder. &c. ipſoque Dian. *loco cit.* & alijs 12. apud Auerſam; quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem huius Sacramenti, conſtat ex Trid. *ſeſſ. 14. canon. 9.* & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, vt ſuppono, vide Lugo *loco cit.* Auerſam *q. 10. ſ. 18.* vbi notat abſolutionem, quæ ijs, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarij; ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, ſed ad indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

Regulares ſub pœnà ſuſpenſionis ipſo facto ab audiendis Confeſſionibus arbitrio Ordinarij debent dare teſtimonium ſcriptum de auditâ confeſſione ægroti ſtatim, aut ſaltem per totum illum diem. Ex Syn. Diœc. 11. *tit Mon. ex decr. quæ ad Sacr. pœn. §. quod ſi quis. Et hoc prò Parocho, & Medico. Ex Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad Sacr. pœn. §. Confeſſarius.*

Fœminarum ægrotantium Confeſſiones ne Confeſſarij audiant, cuiuſcumque ſint ætatis oſtio cubiculi pœnitùs clauſo. Syn Diœc. 3. *decr.* 28.

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel Confeſſario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio eſt, quia tunc materialis non eſt poſſibilis moraliter, quod valet in ſequentibus caſibus.

1. Si pœnitens, v. g. infirmus, vno alteroue peccato dicto deficiat, vel ſit graue periculum, ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe inualidas, & grauitas morbi non patiatur dilationem abſolutionis. Gran. Zamb. Dian. *p. 5. t. 3. R. 75.*

Digitized by Google

3. Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur ante moriturus, quam pœnitens abſoluatur.

4. Si tempore peſtis, prudentum iudicio moraliter certum periculum ſit, ne Confeſſarius inficiatur, qui ſi tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel ſi multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul dicto vno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundum quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolui dicendo: Ego vos abſoluo, &c. vide Sà, *V. Abſolutio*, & Coninch. *de ſacr. d. 7. dub. 9.*

Tertia. Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò graue damnum proprium, vel alienum, ſiue confeſſarij, ſiue alterius, corporale, vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio eſt, quia præceptum diuinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quod tantum eſſe poſſet, vt peccares confitendo, v. g. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit reuelaturus, (intellige cum Coninch. Card. de Lugo *d. 26. num. 527.* quod pœnitens ipſe non teneatur reuelare.) 2. Si ſciat, v. g. mulier, ex certo peccato ſibi, vel Confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti indè immineat graue damnum, vel periculum vitæ, vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, v. g. ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda, vide Fill. *t. 27. cap.* 6. Card. de Lugo *loco cit.* Vbi monet, talia damna, aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta ſi quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam, non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v. g. ſi inualidè abſoluiſſes ſimoniacum, nec poſſe, confiteri, niſi illi, qui facilè indè poſſet conijcere quiſnam ille eſſet.

Ex omnibus ſuprà dictis ſequitur, excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali. 1. Qui habent caſum reſeruatum, de quò infrà, & Laym. *l. 5. t. 6. cap.* 12. 2. Scrupuloſum, qui perpetuò angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos abſoluit ante finem nolens omnia audire, vt habet, Bonac. hic. 4. Quem fallit memoria, ita vt dicat, ſe ſcire in genere quod peccauerit mortaliter, non occurrere autem ſpeciem peccati: etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum. Ita Coninch. & Laym. *loco cit.* contra Sot. & Medinam. 5. Eum qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullum tamen in ſpecie, ne veniale quidem ſciat dicere: qui etſi ſpeculatiuè loquendo poſſet abſolui, practicè tamen non expedit, ſed data benedictione permittatur communicare. Ita Laym. *loco cit.* 6. Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri ſine complicis infamatione; v. g. ſi peccaſſes cum matre, vel ſorore

Digitized by Google

rorè, quam Confeſſarius nollet, (tunc etiamſi alium Confeſſarium non poteſ habere, quem aliàs adire teneris, ſufficeret, imò deberet dici; quod animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem vel inceſtum commiſiſſes, retinendo gradum primum, vel ſecundum, quod ad licebit ſine manifeſtatione complicis, cum propoſito confitendi integrè Sacerdoti alteri proxima occaſione. Ita probabiliter Nauarr. *cap. 7.* Bonac. Can. Valent. Præp. *hic dub.* 6. Gamaz. &c. Ratio eſt, quia quando duo præcepta diuina concurrunt, naturale, & poſitiuum, quæ ſimul ſeruari non poſſunt, præferendum eſt naturale; quia ſtrictius obligat. Et ſi probabilius contrarium doceant Fill. Suar. Vaſq. Leſſ. Lugo *art.* 16. *num.* 394. Hurtad. & alij communiter. Vndè talis ſaltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamaret, niſi commodè poſſit; (quod Lugo extendit etiam ad non complicem, ſine cuius manifeſtatione peccatum explicari non poteſt, ideòq; Confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ, niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet) tunc enim infamia iſta, non tanti æſtimatur, eamque ſibi imputet, qui peccauit. Conferendum tamen eſt commodum directionis, cum infamia. Ratio ſuprà dictorum omnium eſt, quia in his caſibus moraliter non poteſt fieri confeſſio materialiter integra. Laym. *cap.* 8. Fagund. *p.* 1. *cap.* 3, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 64. *& tit. & p.* 1. *t.* 7. *R.* 49. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 11. *d.* 11. Tamb. *de exped. conf. l.* 2. *cap.* 9. §. 2. vbi docet probabile eſſe, quod talis pœnitens propter ſolam conſolationem, quam ſentit ab amico, vel docto Confeſſario; poſſit ei confiteri, etſi alium habere poſſit.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis?

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

Prima, *vt ſit vocalis*, ſcilicet ordinariè: idque propter vſum, & praxim Eccleſiæ grauiter obligantem, niſi ſubſit iuſta cauſa, vt impotentia, ſiue phyſica, ſiue moralis: quæ ſi abſit, poteſt fieri nutu, ſcripto, alioue ſigno, v. g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit, aut puella ſupra modum verecunda, aliter ſe non poſſit explicare, quam ſcripto, quò à Confeſſario lecto, addat voce de his me accuſo. Suar. Vaſq. Card. de Lugo, Laym. *l.* 5. *t.* 6. *cap.* 6. *num.* 3. Imò qui aliter non poteſt, tenetur iuxta communem ſententiam, confiteri per nutus, aut ſcriptum tempore præcepti: etſi id quoad ſcripturam non admittant Nau. Tol. Sot. Val. Dian. extra articulum mortis, vide Lugo *d.* 15. *num.* 87. Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, vt confiteantur ſcripto (licet ad id non teneantur) ne ab alijs audiantur. Eandemq; ob cauſam eos non interrogandos niſi de planè neceſſitate, ex Poſſeu. docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 127. *& p.* 5. *t.* 6. *R.* 5. Vndè reſolues hunc Caſum.

Is qui

Digitized by Google

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſoluitur. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 127. ex Sylu. v. Fill. *t.* 1. *t.* 7. *c.* 1. Con. *d.* 6. *d.* 1. Suar. *d.* 21. *ſ.* 3. *n.* 5.

Secunda conditio, *vt ſit ſecreta*, id eſt, vt fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed vſu Eccleſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, vbi alij adiacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum) niſi ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ita Suar. Fagund. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 29. *&c.* Vndè reſolues.

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantùm obligat ex præcepto poſitiuo diuino, quod in hoc caſu ceſſat. v. Lay. *c.* 6. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 128. *&* 129.

Tertia conditio, *vt ſit vera*. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali, & neceſſaria; quia aliàs in re graui decipietur Iudex, neque eſſet confeſſio integra, ideòque irrita. Non tamen in materia libera, tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cum non ſit grauiter iniurius Sacerdoti, neç Sacramento. Ita Nauarr. Suar, &c. Vndè reſolues.

1. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum. 1. Si in confeſſione mentiaris leuiter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuſes de veniali: quod tamen mortale graue erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cum ſic formam reddas irritam, & Sacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. Ita Suar. Filliuc. *t.* 1. *t.* 7. *c.* 4. Laym. *l.* 4. *tr.* 6. *cap.* 8. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 96.

2. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla. 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Vt communiter docetur contra Sylu. ſi mortale tibi falsò imponas; niſi tamen fiat ex ſimplicitate, & ſcrupulo, &c. 3. Si neges, vel mentiaris circa peccata aliàs ritè abſoluta, quando Confeſſarius, vt Iudex, vel medicus de ijs aliquid, vt neceſſarium ad præſentem confeſſionem interrogat. Card. de Lugo *d.* 14. *ſeſſ.* 9. Tamb. *l.* 2. *cap.* 10. §. 2. ſecùs ſi id præſentem confeſſionem non faciat. *Ibid.*

ARTICVLVS IV.

Quando confeſſio ſit inualida, & quomodo iteranda?

Reſp. 1. Id contingit ex duplici capite. Primò ex parte confeſſarij; ſi iuriſdictionem non habuit, vel certè impeditam per cenſuram; vel ſi

formam

Digitized by Google

formam ſubſtantialiter vitiauit, vel non intendit abſoluere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, ſine culpa pœnitentis, probabilius eſt, valuiſſe abſolutionem, ac poſteà tantùm repetenda eſſe non audita, vt contra Sylu. Ant. Nau. & alios, docet Henriq. Laym. *l. 5. t. 6. cap. 9.* Dian. *p. 4. t. 4. R.* 198. Addo, ſine culpa: quia ſi ſemidormienti mala fide confitearis, peccas, & confeſſio eſt inualida, ideòque repetenda, *loco cit. cap.* 10. §. 3. Denique addunt aliqui cum Tol. ſi confeſſarius indoctus non potuit diſcernere mortale, & veniale inualidam eſſe. Verum id Suar. Laym. & alij paſſim reijciunt; & quidem, etiamſi Confeſſarius putaſſet eſſe veniale, quod fuit mortale: ideòque confeſſionem bona fide tali factam, non eſſe opus repetere. Ita, & Henriq. Sanch. 1. *mor. cap.* 10. *num.* 69. Dian. *p. 3. t. 4. R.* 121. contra Vaſq. Dixi, bona fide: quia ſi mala fide, v. g. quia quæſiuiſti talem Confeſſarium, qui tibi mederi non poſſit, debes repetere, cum eo ipſo actu peccaueris, dum confiteris, non fuiſti ritè diſpoſitus, ideòq; nec abſolutus: Tamb. *l. 2. cap.* 10. §. 3. Denique ſi finita confeſſione intelligas, Confeſſarium aliqua non percepiſſe (ſiue propter ſomnum, ſiue diſtractionem) neſcias autem, quæ ſint illa, teneris repetere confeſſionem, ſi breuis fuerit; quia de ſingulis prudenter poteſt dubitare: ſi autem longa fuerit, ait Tamb. *loco cit.* non teneris ob rationem contrariam, & ſatis eſſe confiteri, quod dubites, an aliquod ex tuis peccatis Confeſſor perceperit.

Secundò. Inualida eſt ex parte pœnitentis, ſi fuit excommunicatus, de quo infrà; ſi mortale tacuit, vel de eo ſe falsò accuſauit: ſi mortaliter negligens fuit in examinanda conſcientia: item ſi non fuit attritus (quod patere ſolet indè ſi ſponte quæſierit Confeſſarium ſurdum, indoctum, cæcum, &c. vide Sanch. *l. c.*) ſi noluit tollere occaſiones, &c. v. Dian. *p. 4. t. 4. R.* 201. quibus addi poteſt vt plurimum, ſi peccatum carnale confeſſus ſit ſine complici.

Reſp. 2. Si confeſſio apud eundem confeſſarium iteretur, ſufficit vno verbo in communi ſe accuſare de peccatis ante illi cognitis, dummodo is eorum recordetur, ſaltem in confuſo, aut ſtatus, ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à ſe impoſitæ, vt docent Vaſq. Tol. Laym. Sà, Dian. *p. 3. t. 4. R.* 123. Imò ſi nihil horum, ſed tantum, quod ſibi confeſſus fuerit recordetur: validè, etſi illicitè, abſolutum putant Laym. & Dian. *l. c.* Idem abſolute docet Gran. & Merc. *in 3. p. q. 9. n. 1.* cum quibus Dian. *p. 5. t. 14. R.* 51. ſe retractans, probabile cenſet, quod etiam licitè poſſit abſolui.

Reſp. 3. Rarò obeſt defectus ex parte confeſſarij, ſi pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in confeſſione ſequenti abſoluetur etiam

ab ijs,

Digitized by Google

ab iis, à quibus ſe bona fide abſolutum putabat. Vndè reſolues,

Is qui à puero peccatum aliquod graue, v. g. mollitiem inculpabiliter omiſit, vt quia putauit leue eſſe, vel nullum, non ideò tenetur repetere alia peccata (vel confeſſiones intermedias) ſed hoc tantum, vt docent Bon, Sanch. t. 1. l. 1. c. 16. Vaſq. in 1. p. t. 4. q. 92. Sanch. Laym. hic c. 9. addens ſi ſimplex ruſticus, qui tota vita tantum fecit confeſſiones generales, nihil confitens in ſpecie, nec aliter inſtructus ſit, etſi validè is ſit abſolutus, cum onere, vt cum melius cognouerit, omnia ſubijciat clauibus; ſi tamen veniat, quando ingens eſt copia pœnitentium, & tunc diſponi non poſſit ad omnia repetenda, poſſe cum abſolui, auditis tamen peccatis ab vltima confeſſione factis, cum obligatione, vt melius faciat. Item Layman, l. t. c. 9. n. 4. vide Dian. p. 3. t. 4. R. 108. vbi addit ex Nauarr. Sylu. Bei. Vaſq. Reg. t. 1. l. 6. c. 5. ſ. 3. n. 153. & Io. Sancio, etſi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v, g. mollitiei, (vel numerum, aliamue circumſtantiam neceſſariam) omiſeris, non ideò teneris repetere confeſſiones intermedias, bona fide, & legitimè factas in quibus ex naturali obliuione defectum illum non fuerit confeſſus cum validæ fuerint, & maneant validæ.

DVBIVM IV.

De Satisfactione.

ARTICVLVS I.

Quæ eius neceſſitas, & quantitas?

Reſp. 1. Satisfactio, ſeu pœnitentia à Confeſſario data, eſt neceſſaria neceſſitate non Sacramenti, ſed præcepti; ideòq; à Confeſſario regulariter imponenda eſt (ſecundum Suar. & Reg. t. 1. l. 7. n. 12. ſub mortali; tamen Lugo concedit, ex paruitate materiæ poſſe venialiter peccari, vt v. d. 25. n. 47. v. g. ſi ob peccata venialia leuis pœnitentia eſſet iniungenda, eius enim voluntariam omiſſionem venialem tantum eſſe. Ita etiam Dian. p. 6. t. 6. R. 44.) Et quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris eſt, quia eſt pars Sacramenti non eſſentialis, ſed integralis tantum, habens effectum ex opere operato, & maiorem vi Sacramenti, quam ſine eo. Ratio poſterioris eſt tum ex Trid. ſ. 14. c. 8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quam mederi. Bonac. p. 1. d. 5. q. 5. t. 3. p. 2. Vndè reſolues.

1. Excuſatur aliquando Confeſſarius, ſi leuiſſimam (vel etiam nullam) pœnitentiam iniungat; v. g. 1. Si pœnitentem vehementiſſimè contritum, aut aliter ſatisfeciſſe aduertat. Caiet. Nau. Suar. Regin. Bon.

Bon. *d.* 3. *q.* 5. *ſ.* 3. *p.* 2. *n.* 1. & 2. Eſc. *c.* 6. *n.* 41. Cum verò id rarò, vel nunquam conſtare ſatis poſſit, tutius eſt aliquam ſemper iniungere, vt rectè monet Lugo *d.* 25. *ſ.* 4. *n.* 48. 2. Si pœnitens ſit mentis impos, aut aliter impotens; aut morti proximus, aut valdè debilis; cui tamen prudenter iniungi leuem ſaltem pœnitentiam, v. g. percuſſionem pectoris, inuocationem nominis Ieſu, (ſaltem corde) alioſue pios motus, vel vt per hæredes ſacrificia, eleemoſynas, & ſimilia opera pia curet, monent Suar. Laym. & Bon. *l. c.* & Nauarr. qui addit, poſſe iniungi, vt patienter ferat infirmitatem: quod tamen Bon. *l. c.* non probat, cum fieri poſſit, vt id valdè angat infirmum, timentem ſe non ritè ſatisfacere. 3. Quando ſcrupuloſus ſæpius intrà eandem horam redit cum nouis culpis; quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus. Tamb. *l.* 4. *c.* 1. ex Fag.

2. Et ſi Confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valdè paruam pœnitentiam imponat: excuſari tamen eum poſſe putat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 92. ſi addat illud: quidquid boni feceris, &c. Verum hæc regula vniuerſaliter admitti non poteſt, vt benè notat Card. de Lugo *d.* 25. *n.* 57. Coninch. Tann. Palaus, &c. contrà quos Dian. prò ſe citat Bauny, & Leand. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 5. & *p.* 9. *t.* 9 *R.* 54. & ab alijs non immeritò reijcitur, eò quod verba, vtpotè merè deprecatoria, non habeant vim eleuandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem. Auerſa *qu.* 13. *ſ.* 7.

3. Minor iuſto licitè datur ex cauſa, qualis, v. g. eſt. 1. Magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur maiorem non impleturus. 3. Tempus Iubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ità Suar. Henriq. Laym.

4. Non poteſt iniungi. 1. Ingreſſus Religionis, vt docet Sà, *V. Satisfactio*, quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, ſi ſit periculum reuelandæ confeſſionis: aliàs interdum pro publico peccato, poteſt, & expedit.

5. Etſi poſſit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, iniungi opus aliàs debitum, ſeu præceptum, v. g. Miſſæ auditionem die feſto, &c. vt docent Suar. Vaſq. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 15. & alij. Vndè ſi ſcrupuloſus ſæpius redeat ad Confeſſarium, intra breue tempus ſemper noua confitendo, non ſemper neceſſe eſt imponere pœnitentiam nouam, cum opus antè debitum poſſit iniungi Bonac. Henriq. Card. de Lugo, Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 6. contrà Suar. Regin. & Bauny. Si tamen Confeſſarius non exprimat, cenſetur impoſuiſſe opus liberum, vt docent idem, & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 84. vide Coninch. *d.* 10. *d.* 8. & Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 241.

6. Etſi etiam poſſit iniungi opus internum, vti contrà Mar. & alios docent Coninch. Hurt. & Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 24. communiter tamen

debet

Digitized by Google

debet eſſe externum, & afflictiuum, v. g. oratio, ieiunium, eleemo-ſyna. Nam auaris eleemoſyna, luxurioſis afflictio corporis, conuenit. Verum verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari poteſt. Vega t. 2. c. 64. & Io. Sancius d. 16. nu. 1. negant. Affirmant probabilius Turr. *de pœn. d. 37. dub. 4.* Card. de Lugo *d. 35. ſ. 5. v.* Dian. *t. 4. p. 5. R. 54.*

Pecuniaria pœnitentia ita detur, vt non Confeſſario, ſed pio loco tribuatur; Neque ſuſcipiat curam diſtribuendæ eleemoſynæ pro pœnitente; Neque ſibi dari curent, ſi quid eſt erogandum prò celebrandis Miſſis. Conc. Prou. 3. tit. de ijs, quæ pert. ad Sacr. Pœn. §. ſi Pœnitentibus §. Neque verò, §. neque præterea.

Caueant Confeſſarij, ne aliquid accipiant in ipſo miniſterio Confeſſionis, licet ſponte detur ſub pœnâ ſuſpenſionis latæ ſent. Conc. Prou. 7. tit. de Sacr. Pœnit. § quoniam decet.

7. Poteſt etiam aliquando iniungi ceſſatio ab aliquo bono opere (v. g. nimia corporis afflictione) vel abſtinentia aliqua vice à communione, ad promouendum maius bonum pœnitentis, ſi prudens Confeſſarius ad eum finem expedire iudicet. Salas, C. de Lugo, Dianam, &c. cum Auerſa *qu.* 13. *ſ.* 13. contrà Io. Sancium.

8. Et poſſit immediatè poſt abſolutionem adhuc iniungi, debet tamen fieri antè, vt ſeruetur ordo iudicij. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 136. & *p.* 5. *t.* 13. *R.* 36. vbi ex *cap. finali*, & Ochag. docet, etſi conſuetudo habeat vt ita fiat, illam non induxiſſe obligationem.

XVI. *Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit, non politia, aut inſtitutum Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio naturæ rei id ipſum quodammodo dictante.*

XVII. *Per illam praxim mox abſoluendi, ordo pœnitentiæ eſt inuerſus. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

Reſp. 2. Pœnitens communiter tenetur ſub graui obligatione, pœnitentiam, ſi rationabilis ſit, acceptare, & implere, vt habet communis contrà Caiet. Sylu. Nau. Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſeruiet, vt neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leuiſſimam ſubire velit, vt notat Sotus, & Reg. *l. 7. c. 2.* Dian. *p* 3. *t.* 4. *R.* 51. & *p.* 2. *t.* 15. *R.* 52.

Dixi 1. *communiter* quia probabile eſt quod docent Laym. *l.* 4. *t.* 6. *c.* 15. Suar. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 136. contrà Coninch. Henriqu. & alios, pœnitentiam ſub veniali tantum obligare ſequentibus caſibus. 1. Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita citati contrà Henriq. Fagund. 2. Si pro mortalibus aliàs confeſſis. 3. Omiſſionem partis non grauis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi leuis ſit, v. g. vnum Miſerere. Coninch. Fagund. cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 102. & *p.* 6. *t.* 8. *R.* 45. 4. Si confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cum poſſit imponere pœnitentiam liberè, & ſine omni obligatione, vt

probat

Digitized by Google

probat Suar. hic *d.* 38. *ſeſſ.* 7. Henriq. Fill. Fagund. Tann. Coninch. *de Sacr. d.* 10. *d.* 8. *nu.* 65. contrà Turr. & Vaſq. poteſt etiam ſub leui tantum imponere, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *& p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 82. 5. Eum qui lucratur Indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ, (niſi ſit medicinalis) docet Dian. *p.* 5. *t.* 12. *R.* 3. *& p.* 9. *t.* 6. *R.* 36. ex Tann. Granad. Lugo, &c. contrà Val. March. & Auerſ.

Dixi 2. *Si rationabilis ſit:* quia ſi iuſto ſit grauior, ac difficilior, nec Confeſſarius eam moderari velit, non peccabit grauiter pœnitens, ſi ſine abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata ſubmittat, vt docent Suar. Coninch. Laym. Imò ad eam non obligabitur, ſi omninò iniuſtam eſſe conſtet, aut ſi pœnitens eam non poſſit implere, vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, vt is, qui ſiue culpabiliter, ſiue ſine culpa oblitus eſt, in ſequenti confeſſione ſimilem ſibi iniungi petat. Ita Coninch. Laym. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 241. contrà Richardum, & Sylu. qui putant talem confeſſionem eſſe repetendam, quod præter citatos negat etiam Lugo *num.* 87. ex Vaſq. docens, talem ſatisfacere, ſi confiteatur illud peccatum obliuionis culpabilis. Vndè reſolues.

1. Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis, probabiliter quidem ſatisfacit præcepto, cum impleat eius ſubſtantiam, peccat tamen, ſed venialiter, vt docet Suar. Laym. Dian. *loco cit.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui, ſcilicet remiſſioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docent Nauarr. Tol. Caiet. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *Reſ.* 85. Fagund. Suar. &c. vndè quamprimum eſt implenda, poteſtque grauiter etiam peccari nimium differendo, quod ex varijs circumſtantijs iudicandum, vide Dian. *p.* 2. *t.* 15. *Reſ.* 53. *& p.* 5. *t.* 13. *Reſ.* 38. Non eſſe autem graue, ſeu mortale, ſi non differat vltra octiduum, docet Hurtad. apud Dian. Imò poſſe differri per annum, (hoc eſt, quandiù non tenetur ad nouum Sacramentum pœnitentiæ) vult ipſe Dian. *p.* 9. *t.* 7. *Reſ.* 57. ex Amico, Leand. &c. Niſi tamen pœnitens dubitet, an poſteà poſſit implere; eo enim caſu teneri quamprimum commodè poteſt. Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus ieiunare feria 6. differat in diem ſequentem; vel obligatus communicare ſingulis menſibus differat ad 6. vel 8. dies, affirmat Dian. *loco cit.* ex Palao. Præſertim ex cauſa aliqua, tametſi leui.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impoſitam ſub conditione hac, ſi iterum labatur, nec teneri acceptare, nec implere, eò quod Confeſſarius nec Iudex ſit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 49. ex Palao, Trull. &c. Sed contrarium probabilius cum Suar. tenet Auerſa *qu.* 13. *ſeſſ.* 2. quia non imponit eam pro peccatis committendis, ſed commiſſis, ſub conditione reincidentiæ.

3. Qui non impleuit intrà tempus præſcriptum, non ideò deobligatur;

4. Po-

4. Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id concedit; vel qui
per ſe non poteſt, vt docent Reg. Fag. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 141. hic ta-
men non tenetur, niſi Confeſſor id voluerit. An verò ſatisfaciens pro
alio, ſimul pro ſe poſſit, alij aiunt, alij probabilius negant, vt habet Sà.

XV. *Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui
loco ipſius pœnitentiam adimpleat.* *Alex. VII. 24. Sept. 1665. damnauit.*

5. Non neceſſariò impletur antè communionem. *Vide propoſitiones
ſuprà de ſuſcip. Euch. cap. 2. dub. 2.*

Quæres, Quis pœnitentiam poſſit commutare, & quomodo?

Reſp. 1. Ex iuſta cauſa, quiuis Sacerdos id poteſt, ſi de nouo ei con-
fiteatur, vt habet communis ſententia contrà Sotum, & Vaſquez, ſal-
tem ſi peccata non ſint reſeruata: imò etiam probabiliter, etiamſi talia
fuerint, vt habet Fernand.

Reſp. 2. Sine noua Sacramenti adminiſtratione, poteſt id ſolus Sa-
cerdos, qui iniunxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad
eum recurrat tempore tam breui, vt moraliter idem iudicium cenſeri
poſſit, v. g. intra hebdomadam. Henriq. & alij 4. Imò etſi poſt lon-
gius interuallum Card. de Lugo, Auerſa, & Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 46. *&*
p. 9. *t.* 6. *R.* 57. contrà Palaum, &c. Ratio eſt, quia Iudex incognita
cauſa non poteſt ferre ſententiam. Ita Sylu. Suar. Coninch. Laym.
Fill. Regin. Fagund. & Card. de Lugo, contrà Nauarr. Henriq. Tol.
Sà, Rodriq. Beiam, Valer. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 53. *&* *p.* 2. *t.* 1. *miſc.*
R. 53. qui dicunt, etiam alium poſſe, non repetitis peccatis. Quæ ſen-
tentia, etſi non ex ratione, ex principio tamen extrinſeco videtur eſſe
in praxi probabilis, (Dian. enim *loco cit.* pro ea adducit 14. Authores,
dicitque eſſe vſum, ſiue praxim Confeſſariorum, & Confeſſarijs poſſe
ſeruire, quando pœnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda pec-
cata, vel tempus id non fert; præſertim ſi ex confeſſione (nam in ea,
& non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præſenti ſtatu
pœnitentis, ipſiuſque teſtimonio, habeant aliquam confuſam noti-
tiam peccatorum præteritæ confeſſionis. Ita Fagund. *p.* 2. *l.* 9. *cap.* 4.
num. 22. Card. de Lugo *d.* 25. *ſeſſ.* 6. *num.* 107. *&* 109.

Reſp. 3. Ipſe pœnitens non poteſt commutare pœnitentiam etiam
in euidenter meliorem, vt docent Sanch. 4. *mor.* Coninch. *d.* 10. *d.* 12.
num. 13. Regin. & alij: etſi contrarium probabile dicat Dian. *p.* 3.
t. 4. *R.* 53. *&* *t.* 2. *t.* 4. *R.* 53. ex Porc. & Villalob. Sed hoc Tueri te-
merarium; Card. de Lugo communi Theologorum, & fidelium ſenſui
repugnare dicit, *d.* 23. *ſeſſ.* 6. *num.* 75.

*Publicè peccantibus publicam imponant Confeſſarij pœnitentiam,
neque illam ſecretà aliâ pœnà commutare valeant, niſi facultatem à
Epiſcopo impetrent. Conc. Prou. 1. tit. quæ pert. ad Sacr. pœnit. admi.
§. ijdem quemadmodum.*

ARTI-

ARTICVLVS II.

De ſatiſfactione per Indulgentias.

§. I.

Quid ſit Indulgentia, & quid ad eam requiratur?

Reſp. 1. Indulgentia eſt gratia; qua certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, ſacrificium, & martyrium per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum abſolutionis, erga ſubditos Eccleſiæ; vel nudæ ſolutionis, erga non ſubditos, vt defunctos, & cathecumenos, quibus proindè, tantum dantur indulgentiæ per modum ſuffragij. Suar. Con. Fill. Sanctarel. Bonac. *d.* 6. *quæſt.* 1. *p.* 1.

Reſp. 2. Ad valorem indulgentiæ, requiritur cauſa pia, & rationabilis, eaque vt habet ſententia communior Suar. & aliorum proportionata effectui, & quantitati indulgentiæ, ſaltem ſecundum concedentis prudentem æſtimationem petendam non ex operis tantum difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum vtilitate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſine cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſpenſatio. Ita Auth. cit.

Reſp. 3. Ad lucrandas indulgentias requirũtur hæ conditiones. 1. Vt ſit baptizatus. 2. Vt ſit ſubditus concedentis. 3. Vt non ſit ligatus excommunicatione maiore, vt habet communis: quia hæc priuat communione bonorum ſpiritualium. 4. Vt ſit in gratia ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur: quia pœna non remittitur antè culpam. 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum, & integrè impleatur. 6. Vt opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex obiecto: nam ſufficit vitiatum ex fine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia praua, (vt docent Suar. & alij communiter contrà Con. ſaltem ſi nihilominus cõducat ad finem Pontifici propoſitum, vt limitat Laym. Ratio prioris eſt, quia illud opus plerumque complet cauſam indulgentiæ; quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris: quia ratio iniuncti operis eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice, v. Laym. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 5. Vndè reſolues.

1. Indulgentijs etiam frui poteſt qui eas conceſſit.

2. Non expirant morte concedentis, cum ſint gratiæ, nec vt habet Sà, antè notitiam reuocationis.

3. Etſi intelligendæ ſint vt ſonant; tum tamen ſint gratiæ, largè ſunt interpretandæ, niſi ſint de pœnitentijs iniunctis (vt ex Henr. &c. notat Amic. *d.* 20. *n.* 77.) ſeruata tamen verborum proprietate. Vndè cenſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

Digitized by Google

4. Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id concedit; vel quā per ſe non poteſt, vt docent Reg. Fag. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 141. hic tamen non tenetur, niſi Confeſſor id voluerit. An verò ſatisfaciens pro alio, ſimul pro ſe poſſit, alij aiunt, alij probabilius negant, vt habet Sà.

XV. *Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat. Alex. VII. 24. Sept. 1665. damnauit.*

5. Non neceſſariò impletur antè communionem. *Vide propoſitiones ſuprà de ſuſcip. Euch. cap. 2. dub. 2.*

Quæres, Quis pœnitentiam poſſit commutare, & quomodo?

Reſp. 1. Ex iuſta cauſa, quiuis Sacerdos id poteſt, ſi de nouo ei confiteatur, vt habet communis ſententia contrà Sotum, & Vaſquez, ſaltem ſi peccata non ſint reſeruata: imò etiam probabiliter, etiamſi talia fuerint, vt habet Fernand.

Reſp. 2. Sine noua Sacramenti adminiſtratione, poteſt id ſolus Sacerdos, qui iniunxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam breui, vt moraliter idem iudicium cenſeri poſſit, v. g. intra hebdomadam. Henriq. & alij 4. Imò etſi poſt longius interuallum Card. de Lugo, Auerſa, & Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 46. & *p.* 9. *t.* 6. *R.* 57. contrà Palaum, &c. Ratio eſt, quia Iudex incognita cauſa non poteſt ferre ſententiam. Ita Sylu. Suar. Coninch. Laym. Fill. Regin. Fagund. & Card. de Lugo, contrà Nauarr. Henriq. Tol. Sà, Rodriq. Beiam, Valer. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 53. & *p.* 2. *t.* 1. *miſc.* *R.* 53. qui dicunt, etiam alium poſſe, non repetitis peccatis. Quæ ſententia, etſi non ex ratione, ex principio tamen extrinſeco videtur eſſe in praxi probabilis, (Dian. enim *loco cit.* pro ea adducit 14. Authores, dicitque eſſe vſum, ſiue praxim Confeſſariorum, & Confeſſarijs poſſe ſeruire, quando pœnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda peccata, vel tempus id non fert; præſertim ſi ex confeſſione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præſenti ſtatus pœnitentis, ipſiuſque teſtimonio, habeant aliquam confuſam notitiam peccatorum præteritæ confeſſionis. Ita Fagund. *p.* 2. *l.* 9. *cap.* 4. *num.* 22. Card. de Lugo *d.* 25. *ſeſſ.* 6. *num.* 107. & 109.

Reſp. 3. Ipſe pœnitens non poteſt commutare pœnitentiam etiam in euidenter meliorem, vt docent Sanch. 4. *mor.* Coninch. *d.* 10. *d.* 12. *num.* 13. Regin. & alij: etſi contrarium probabile dicat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 53. & *t.* 2. *t.* 4. *R.* 53. ex Porc. & Villalob. Sed hoc Tueri temerarium; Card. de Lugo communi Theologorum, & fidelium ſenſui repugnare dicit, *d.* 23. *ſeſſ.* 6. *num.* 75.

Publicè peccantibus publicam imponant Confeſſarij pœnitentiam, neque illam ſecretà aliâ pœnâ commutare valeant, niſi facultatem ab Epiſcopo impetrent. Conc. Prou. 1. tit. quæ pert. ad Sacr. pœnit. admin. §. ijdem quemadmodum.

ARTI-

ARTICVLVS II.

De ſatisfactione per Indulgentias.

§. I.

Quid ſit Indulgentia, & quid ad eam requiratur?

Reſp. 1. Indulgentia eſt gratia; qua certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, ſacrificium, & martyrium per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum abſolutionis, erga ſubditos Eccleſiæ; vel nudæ ſolutionis, erga non ſubditos, vt defunctos, & cathecumenos, quibus proindè, tantum dantur indulgentiæ per modum ſuffragij. Suar. Con. Fill. Sanctarel. Bonac. *d.* 6. *quæſt.* 1. *p.* 1.

Reſp. 2. Ad valorem indulgentiæ, requiritur cauſa pia, & rationabilis, eaque vt habet ſententia communior Suar. & aliorum proportionata effectui, & quantitati indulgentiæ, ſaltem ſecundum concedentis prudentem æſtimationem petendam non ex operis tantum difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum vtilitate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſine cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſpenſatio. Ita Auth. cit.

Reſp. 3. Ad lucrandas indulgentias requirũtur hæ conditiones. 1. Vt ſit baptizatus. 2. Vt ſit ſubditus concedentis. 3. Vt non ſit ligatus excommunicatione maiore, vt habet communis: quia hæc priuat communione bonorum ſpiritualium. 4. Vt ſit in gratia ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur: quia pœna non remittitur antè culpam. 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum, & integrè impleatur. 6. Vt opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex obiecto: nam ſufficit vitiatum ex fine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia praua, (vt docent Suar. & alij communiter contrà Con. ſaltem ſi nihilominus cõducat ad finem Pontifici propoſitum, vt limitat Laym. Ratio prioris eſt, quia illud opus pleruṁque complet cauſam indulgentiæ; quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris: quia ratio iniuncti operis eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice, v. Laym. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 5. Vndè reſolues.

1. Indulgentijs etiam frui poteſt qui eas conceſſit.

2. Non expirant morte concedentis, cum ſint gratiæ, nec vt habet Sà, antè notitiam reuocationis.

3. Etſi intelligendæ ſint vt ſonant; tum tamen ſint gratiæ, largè ſunt interpretandæ, niſi ſint de pœnitentijs iniunctis (vt ex Henr. &c. notat Amic. *d.* 20. *n.* 77.) ſeruata tamen verborum proprietate. Vndè cenſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

 4. Etſi

Digitized by Google

4. Etſi data pro articulo mortis ſecundum Sà, expiret, quando ſemel eſt accepta: contrarium tamen eſt probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confeſſarij, aut alterius miniſterium. Quint. *in app. t. 9. d. 3.* Expediet tamen moribundos ad inuocationem nominis Ieſu, & Mariæ ſæpius excitare, ſimulque in memoriam reuocare intentionem lucrandi iſtas Indulgentias. *Ibid. d. 4.* Probabile enim eſt, ſi habeat plures imagines, grana, roſaria, &c. benedicta poſſe (ſiue intuitu eiuſdem conceſſionis, ſiue diuerſarum) toties lucrari, quoties nomen Ieſu repetierit, vel præſtiterit opus requiſitum. *Ibid. d. 6.* ex Suar. Gran. &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quoduis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etſi pluribus diebus ab ipſa morte abſit. *Ibid. d. 5.*

5. Poſſunt moribundi plures indulgentias plenarias ob plures titulos conceſſas ſimul lucrari, v. g. quia habent plura roſaria, vel grana, cruces, imagineſue, quibus ſunt applicatæ; vel titulo ſuæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicanda. Quint. *in app. t. 9. d. 4.* idque etiamſi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ib.* ex Lugo Dian. & alij 6. contrà Rodrig. Trull. &c.

6. Requiritur autem vt moribundus crucem, granum, imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, vt ratione illius lucretur: & quidem vt tutius ac certius obtineat, eius habeat dominium, ſeu poſſeſſionem, & apud ſe teneat. Non tamen eſt neceſſe, vt collo appenſa, brachio obuoluta, manuue apprehenſa ſint (etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel iuxta moribundum; licet ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat aut recordetur ſe habere (niſi aliud exprimatur.) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad vſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur, vt in Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit.) Neque neceſſe eſt retinere, donec expiret (etſi, & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen Ieſu (ſi hoc requiritur) inuocare. *Ibid. d. 6.*

7. Conceſſæ viuis, non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur. quia pendent à voluntate concedentis.

8. Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore poſſe ſæpius obtineri, reponendo opera præſcripta, v. g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio: quia fauores ſunt ampliandi. Ita Henriq. & Rodrigus. Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præſumptam, vide Card. de Lugo *d. 27. ſeſſ. 6.*

9. Etſi conſultum ſit, vt opera omnia fiant in gratia; id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus, & Confeſſarijs, vt cum indulgentiæ promulgantur, populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

10. Vt

Digitized by Google

10. Vt quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, vt ſit in gratia; quia tantum ponit opus tanquam conditionem, quo poſito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, ſiue ſatisfactiones Christi, & Sanctorum. Ita Eſcob. *t. 7. E. 5. cap. 7. num.* 45. ex Suar. & Præp. *in 3. p. quæſt.* 14. *d.* 10. *num.* 75. requirens ſtatum gratiæ, ſaltem in fine operis: quæ ſententia tutior eſt.

11. Opus præſcriptum dum ſit, debet eſſe vtile ad finem è concedente intentum, qualis eſt; v. g. eleemoſyna, præſcripta pro redemptione captiuorum etſi fiat cum, aut in peccato (modo aliud opus ei iniunctum, & præſcriptum, in gratia fiat, vide Lugo *d.* 27. *num.* 48.) non autem oratio, præſcripta ad placandum Deum; ſi ipſamet ſit peccatum ex mala circumſtantia, vt nec ieiunium, ſi te inebries, item nec viſitatio Eccleſiarum, ſine vlla deuotione. Ita Laym. Bonac. & alij.

12. Poſſunt vno, & eodem opere, plures indulgentiæ diuerſis vijs conceſſæ, lucrifieri, ſi opus ſit æquè vtile ad finem vtriuſque indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v. g. ieiunium, vel communio. Ita Præp. & Laym.

13. Non lucrantur indulgentias. 1. Qui ex impotentia, vel ignorantia, ſiue totum opus præſcriptum, ſiue notabilem eius partem omittunt, v. g. ſi puer vel ſenex non ieiunet, niſi tamen ob grauem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum, Henriq. Caiet. Bonac. *p. 5. num.* 16. 2. Qui opera iniuncta alio loco, tempore, vel ordine, perficit, quam præſcriptum eſt; vel per alium, qui fuerit, cauſa principalis, vt ſi per alium, ieiunarit, Eccleſias viſitarit. Nauarr. Reg. *l. 7.* Bonac. *loco cit.* 3. Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandam, quam is retinuit, vt habet Bonac. ex multis, contra Sà. 4. Qui aliquid omittit, quod ſecundum ſententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non eſt neceſſarium, ſi tamen ſit neceſſarium re ipſa: quia communis error non ſupplet defectum. Ita Bonac. ex Suar. Sanch. & alijs.

14. Non obſtat effectui indulgentiæ. 1. Etſi ex opere requiſito modicum quid omittatur, v. g. cæremonia in ſacro; vel ſi parum comedas, in ieiunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requiſitum præſtes per alium: habentem ſe vt inſtrumentum, v. g. in eleemoſyna danda. Bonac. *loco cit.* 3. Si eleemoſynam det exiguam: niſi tamen in Bulla exprimatur, dandum eſſe pro cuiuſq; facultate: tunc enim maior danda eſt à diuite, quam alio. Ita Fill. Suar. Sà, & alij. 4. Si Eccleſiam viſitandam non poſſis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodo fiat oratio antè fores, vel in cæmeterio, Bonac. 5. Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi indulgentias, vt docent Salas, Bonac. & alij contra Suar. Et videtur certum, ſaltem ſi habueris interpretatiuam, vt habet Laym. 6. Etſi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Eccleſiæ. Ita Laym.

Digitized by Google

15. Quando datur poteſtas communicandi opera præſcripta in alia, id non neceſſariò ſit in confeſſione, & à confeſſario, qui audit confitentem; ſed poteſt fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Greg. XIII. (vti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confeſſarij, intelligi quemuis approbatum) apud Henriq. *l. 7. cap.* 20. *nu.* 8. & Præp. *quæſt.* 14. *d.* 10. *num.* 88.

16. Probabilius eſt, eum, qui tantum partem operis præſcripti facit, non lucrari partem indulgentiæ, niſi tam parum deſit, vt cenſeatur mortaliter integrum. Ita Bonac. *p.* 5. ex Nau. Suar. Coninch. &c.

17. Dum præſcribitur, vt viſitentur aliquot Altaria, ſufficit ad illa ſe orando conuertere ex eodem loco, vt habet Sà, Bonac. *p.* 1. Suarez, Rodr. Dian. Limitat autem Lugo, ſi ſit tali loco, & ſitu vt moraliter cenſeri poſſit orare ad illa Altaria *d.* 27. *num.* 98.

18. Cum confeſſio præſcribitur, niſi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius eſt non requiri vt conditionem ſine qua non, ſed vt diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ. Bonac. *loco cit.*

19. Nemo conſequitur plenariam indulgentiam peccatorum omnium niſi omni culpa etiam veniali liber ſit quando vltimum opus explet. Vndè conſultum eſt, vt communio ſit vltimum, vide Laym.

XXXVII. *Indulgentia conceſſa regularibus, & reuocata à Paulo V. hodiè ſunt renalidata. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit. Conc. Prou. tit. de Indulg. prohibet publicari Indulgentias quouis titulo ſine conſenſu Epiſcopi.*

§. II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?

Reſp. 1. Indulgentia alia eſt totalis, ſiue plena, plenior, plenaria, pleniſſima, quæ non tantum pœnitentiam iniunctam per Confeſſariū, vel Canones, aut ſecundum hos iniungi debitam, ſed etiam omnem Purgatorij pœnam tollit. Nec differt à Iubilæo, niſi accidentaliter, priuilegijs quibuſdam vt quod in Iubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis, abſolutio à reſeruatis, & cenſuris, & quod Confeſſarius quiuis approbatus poſſit eligi, vide Sà *V. Indulg.* Bonac. *d.* 6. *quæſt.* 1. *p.* 2.

Indulgentia alia eſt partialis, qualis eſt vnius, vel aliquot annorum: item ſeptenæ, quadragenæ, carenæ, &c. item tertiæ partis peccatorum, per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorij, ſed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium vnius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane, & aqua, ſecundum Canones olim imponi ſolitum. Porrò, quando Indulgentijs plenarijs adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum, id ſecundum diuerſas ſententias, vel ad diuerſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, vt ſi fortè cauſa indulgentiæ non fuerit ſufficiens,

ſaltem

Digitized by Google

ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel vt adiuncta concedatur pro alio tempore, actione, & loco; vel denique, vt ea per modum ſuffragij poſſit alijs applicari, vide Bell. *cap. 9.*

Reſp. 2. Circa Iubilæum notanda ſequentia:

1. Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad viuos, etiam in carceribus, non tamen in periculo mortis conſtitutos, vt contra Laym. *l. 5. t. 7. cap. 8. nu.* 2. docet Bonac. *d. 6. q. 1. n.* 2. ex declaratione Vrb. VIII. facta anno 1625. neque quoad defunctos: itemque aliæ facultates, v. g. abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem Indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio quam Papa conceſſæ, nec priuilegia Religioſorum, v. g. abſoluendi à reſeruatis, &c. quia tantum ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad Indulgentias. Ita Sanch. Henriq. &c. apud Dian. *t. 1. t. de Bulla Cruc.* Fill. Bon. *l. c.* Benzon. & denique Lugd. *d. 20. ſ. 8. n.* 145. ex declaratione Vrbani VIII. Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per Trid. *ſeſſ. 24. cap.* 6. abſoluendi, & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex iure communi illis competant. Zerola *V. Annus S.* §. 4. Quintanad. *in app. t. 8. d. 16.*

2. Etſi probabile ſit, quod docet Nauarr. ſæpius lucrifieri poſſe Indulgentias intra Iubilæum, extenſum ad duas ſeptimanas: contrarium tamen verius eſt, quod Congregatio Cardinalium declarauit, vt habet Bonac. (ex Suar. Sanch.) *d. 6. q. 1. p. 5. num.* 42. qui tamen affirmat in Anno Sancto poſſe obtineri toties, quoties opera præſcripta præſtantur, idque ex declaratione Vrbani VIII.

3. Satisfacere tunc. 1. Qui Sabbatho ante primam Dominicam confitentur, vt habet Laym. Bon. & praxis fidelium: item qui confitetur, & communicat vltima Dominica claudente Iubilæum, cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra vnam hebdomadam, docet Lugo *d. 27. num.* 105. contra Bonac. *quæſt. 1. p. 5.* 2 Qui ordinem inter opera præſcripta non ſeruauit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confeſſionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longius, poteſt tunc abſolui à reſeruatis, & commutari vota: poſteà vero extrà tempus Iubilæi abſolui ab omnibus etiam quæ oblitus eſt, reſeruatis ac in oblitis etiam diſpenſari: imò poteſt poſteà omnia facere Confeſſor finita confeſſione quæ ante: quia cœpta cauſa manet poteſtas delegati, donec finiatur. Ita Sà, Leſſ. *l. 2. cap. 40. dub.* 19. Bonac. Laym. Sanch. *l. 4. cap.* 54. Dian. *t. 2. miſc. R.* 11.

4. Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria, poteſt alibi, dum ibi du-

Digitized by Google

rat, lucrari, Sanct. Vgol. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 151. imò etiam in patria, ſi tempore publicationis ex inuincibili ignorantia notitiam illius non habuit. Botton. Dian. *loco cit.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum ſingula confeſſionem, & communionem requirunt non opus eſt bis confiteri, & communicare, dummodò perſeueres in gratia: alia tamen opera repetenda ſunt. Tarr. *p.* 2. *d.* 31. *d.* 64. v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 166.

CAPVT II.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quid ſit miniſter?

RESP. Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo (ſaltem reſpectu ſæcularium) & habens iuriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex Ioannis 1. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 15. *de reform.* vbi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat beneficium Parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi reſpectu ſæcularium, quia circa confeſſiones regularium, Concilium nihil videtur mutaſſe: vndè ij cuiuis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri, intellige quantum eſt ex vi Concilij: quia Greg. XV. ſtatuit, vt monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex Flor. & Trid. *loco cit.* quia abſolutio eſt actus iudicialis, qui requirit ſubditos. Vndè reſolues.

1. Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

2. Vbi Trid. eſt receptum, (ſecùs alibi) nullus Sacerdos etiam Regularis, validè abſoluit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolum intra, ſed etiam extra Diœceſim ſuam, validè delegatur iuriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quandiù tamen retinet Parochiam. Ita Fill. *t.* 1. *t.* 7. Fag. Suar. Dian *p.* 3. *t.* 4. *R.* 146.

In adminiſtratione Sacramenti pœnitentia vtantur ſuperpelliceo, aut habitu chorali pro perſonæ qualitate cum ſtolà. Conc. Prov. 5. *tit. quæ pert. ad Sacr. pœnit. &* Syn. Diœc. 33. *decr.* 23.

Confeſſarij vnius Parochiæ, vel Oratorij, vel Plebis ne vltrà facultatem datam ſe extendant ad alios. Ex Syn. Diœc. 32. *c.* 10. § *Sacerdotes.*

Confeſſarij Cleri Diœceſis in vnaquaque Plebe conſtituti poſſint audire confeſſiones Cleri etiam aliarum Plebium Diœceſis. Syn. Diœc. 33. *dec.* 8.

DVBIVM

DVBIVM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Reſp. 1. Approbatio non eſt collatio iuriſdictionis, ſed tantum publicum iudicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter præ-requiſitum (ſuppoſito iure Tridentini) ad iuriſdictionē recipiendum. Ita Sanch. *l.* 6. *de matr. d.* 28. & alij. Vndè reſolues.

1. Etſi Doctores, & Licentiati, hoc ipſo quod promouentur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam, approbari à Papa, vt notat Sà *V. Confeſſor*, probabilius tamen eſt, quod ipſi etiam egeant approbatione, licet non deceat, vt ipſi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium Parochiale, debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

3. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet Dian. *p.* 2. *t.* 2 *miſc. R.* 44. ex Valero. Et ratio eſſe videtur, quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad iuriſdictionem, hanc autem quiuis Sacerdos pro venialibus, (vti & mortalibus: à quibus ritè quis eſt abſolutus) habet, collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideòque ab ijs abſoluere poſſit, vt habet Bonac. *d.* 5. *quæſt.* 7. *p.* 2. *n.* 8. Vaſq. Suar. Lugo *d.* 8 *ſeſſ.* 3. *d.* 21. *num.* 1. vbi docet, ab Eccleſia in Trid. non approbatum reddi incapacem iuriſdictionis, tantum in ordine ad mortalia non prius confeſſa.

In decreto Sacr. Congreg. Cardinal. Concil Tridentini Interpretum circa Communionem quotidianam approbato ab Innoc. XI. die 12. *Februarij* 1679 *habentur hæc. Videlicet.*

Non permittant, vt venialium confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario.

4. Parochi non poſſunt aſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, vt habet Fag. *p.* 2. *l.* 7 *nu.* 42. Sanc. &c. ex declaratione Cardinal. contra Led. & alios, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 146. & Bonac. *d.* 5. *quæſt.* 7. *p.* 4. §. 1.

XVI. *Qui beneficium curatum habent, poßunt ſibi eligere Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1665. *damnauit.*

5. Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit iudicium prudens de ſufficientia. Coninch. Laym.

7. Non ſufficit approbatio petita, & negata, vt docetur communiter, contra Nau. & Henriq. & Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 24. Etſi probabiliter cum prædictis docuerint Coninch. & Laym. Regulares mendican-

Digitized by Google

tes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè idonei ſint, & Prælatis ſuis præſententur, poſſe nihilominus pro confeſſionibus ſæcularium exponi, vt habetur Clementina, *dudum* §. *ſtatuimus:* Iſtis tamen priuilegijs Trid. & Vrbanum anno 1628. derogaſſe, notat Lugo *de pœnit. d.* 21. *num.* 19. *&* 51.

Vide propoſitionem 13. *Alex. VII. infrà vbi de præcepto Confeſſionis.*

Reſp. 2. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis, vt intelligunt Suar. Coninch. Reg. Fill. & alij: vel (vt probabiliter vult Vaſq.) pœnitentis. Ratio eſt, quia eſt actus iuriſdictionis, vel ſaltem auctoritatiua declaratio, ergo debet fieri à Superiore. Porrò nomine Epiſcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes iuriſdictionem Epiſcopalem, vt quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante; non autem Prouinciales, aut Generales. Vndè reſolues.

1. Religioſi, etiam exempti, debent approbare ab Epiſcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, ſunt ſubditi.

2. Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum, niſi ſubditus illi ſit ſaltem ad tempus.

3. Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoſcumq; deputatos; quia nõ eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis.

4. Approbatio poteſt fieri, cum iuriſdictione ad certum genus perſonarum, locum, tempus, &c. Man. Suar. Vaſq. contra Vegam.

5. Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim Regulari) idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. Bonac. Vaſq. *art.* 3. *d.* 3. Lugo *d.* 21. *ſeſſ.* 3. *num.* 54. Sanch. &c.

6. Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantum non extinguitur morte concedentis, ſed nec reuocari poteſt, ſine iuxta cauſa: ex cauſa tamen, v. g. mutatione morum, iudicij, &c. poteſt, vt docent Suar. Fill. & alij. Quod ſi fiat abſque cauſa rationabili, Con. Suar. & quidam alij, cenſent, reuocationem eſſe nullam: alij illicitam tantum. Fill. *t.* 7. *cap.* 9. *quæſt.* 12. in dubio autem, an ex iuxta cauſa reuocatio ſit facta, præſumendum eſſe pro Prælato, docet Card. de Lugo *n.* 67.

7. Ex iuſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo ad examen reuocari, non tantum Sæculares, ſed etiam Regulares. Docent tamen quidam, mendicantes habere priuilegium, vt non poſſint reuocari ab eodem, à quo ante ſunt approbati: ſed contrarium docent Suar. & Lugo *d.* 21. *num.* 61. *&* 62.

8. An approbatus ab vno Epiſcopo, poſſit in alia Diœceſi, ſine noua approbatione, recipere iuriſdictionem, controuertunt DD. ac licet vtraq; ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen Vrbani VIII. anno 1628. apud Lugo *diſp.* 21. *ſect.* 2. *num.* 29. negatiua omninò tenenda eſt, vide Auerſam *quæſt.* 16. *ſect.* 8.

Confeſſarius debet habere facultatem in ſcriptis audiendi confeſſiones

ſub

Digitized by Google

ſub excommun. ipſo facto. Ex Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad Sacram. pœnit. §. excommun.

Parochus non poteſt audire Parochianos non ſuos, ſi tamen per imprudentiam in magno concurſu aliquot non ſuos abſoluat, valet abſolutio. Ex Syn. Diœc. 32. *cap.* 10. *§ Sacerdotes.*

Parochus poteſt audire Aduenas, quos breui tempore in ſuà Parochià morari contingit, etiam tempore Paſchali, niſi fortè de induſtrià eò acceſſerint, ne in Parochiali Eccleſià Sacramenta ſumant. Syn. Diœc. *11. tit. Mon. exec. decr. quæ ad Sacram. pert. §. Aduenas autem.*

Qui Sacerdoti extrà Diœceſim in Paſchate confeſſus fuerit non approbato prò noſtrà Diœceſi, is habeatur prò inconfeſſo, & ne Eucharistiam ſumere permittatur, niſi illum Sacerdotem, tam ab Epiſcopo, in cuius Diœceſi ille eſt, & ab Archiepiſcopo ad confeſſiones probatum eſſe perſpexerit, & ſcriptis Archiep. & alterius Epiſcopi ſigillo, & ſubſcriptione munitis. Syn. Diœc. *3. decr. 27. Conc. Prou. 3. tit. quæ pert. ad pœnit. Sacr. §. qui ad Confeſſarium.*

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex iuriſdictio Confeſſarij, vndè eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium, vt ſubditum in quem, in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate Ordinis, hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus Sacerdotibus, poteſtque ab ijs tolli: ac niſi adſit, inualida eſt abſolutio, ex Trident. *ſ. 14. c. 7.* Eſt autem duplex. Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent vt Papa, Epiſcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantum, quando actu viſitant) Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati Religionum, Vicarius perpetuus, Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſsè; vt à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro Diœceſi, à Parocho pro Parochia: hoc diſcrimine, quod Papa poſſit dare inuitis Epiſcopis, & Parochis, non contra. Ac licet exterior iuriſdictio expiret morte delegantis, non tamen, & interior, niſi ſucceſſor reuocet, vt docent Sanch. Suar. Nau. Coninch. contra Sylu. & Vaſq. vide Layman *cap* 10. *num.* 22. Porrò huiuſmodi poteſtatem delegatam abſoluendi quemcumque, à quibuſcumque peccatis, in articulo, ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in iure, vt vide Dianam *p. 3. tr. 4. R. 57. 71. & 72.*) habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus, ſi alius deſit; quod addo, quia præſente Parocho, vel pro-

Digitized by Google

prio Sacerdote, id non poſſe, docent Vaſq. Bonac. Con. Regin. &c. commun. licet contrarium probabile putet Dian. *p. 1. t. 5. R. 5. & l. 4. t. 4. R. 167.* ex Angl. Henriq. Comit. & Sà, confirmatque Tambur. *de exped. conf. l. 3. c. 7.* Ex conſuetudine, quiuis toleratus abſoluere poteſt à venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis. Ex priuilegio, Religioſi Mendicantes, quouis fideles abſoluere poſſunt iuxta tenorem ſuorum priuilegiorum. Ex confeſſione Ordinarij directè, quicunque Sacerdos approbatus cui id ille committit. Denique ex indirectè is, qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, quales ſunt. 1. Ex iure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tantùm titulares; item ſuperiores Epiſcopis, vt Archiepiſcopi, &c. item Prælati ij inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa,) Generalis, Prouincialis, Prior, (ſaluis tamen priuilegijs Ordinum) v. Dian. *p. 4. t. 4. R. 1. & 2.* 2. Ex conſuetudine, Cardinales, (qui etiam domeſticis de confeſſore prouidere poſſunt) item Paſtores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes ſæculares, vt docent Val. Sà, Suarez *d. 27. ſect. 3.* (Religioſi tamen tenentur eligere tales, quales permittunt ſtatuta) item Reges, & Princeps, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domeſtici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus ſiue Pontifex, ſiue Epiſcopus, ſiue Parochus conceſſit. Vndè reſolues.

1. Qui habet poteſtatem delegatam, non poteſt eam ſubdelegare alteri, cum diuerſa ſit poteſtas vtendi iuriſdictione, & eam delegandi. Excipitur. 1. Niſi hoc ipſum conceſſum ſit. 2. Niſi ſit delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, v. g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel nondum Sacerdotis; talis enim aliqua exercitia iuriſdictionis, alteri ex præſumpta voluntate Ordinarij ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium, vide Laym. *hic l. 5. t. 6.*

Parochi nullo pacto admittant Sacerdotes Sæculares, vel Regulares ad audiendas in eorum Eccleſijs confeſſiones, niſi fuerint prò eà Eccleſià approbati cum facultate in ſcriptis, ſaluà facultate conceſſà Vicarijs Foraneis in Syn. 34. *Ita ex* Syn. Diœc. 35. *decr.* 33.

Parochi occaſione celebritatis diei feſti vel indulgentiæ euocati ad aliquam Eccleſiam ſuarum Plebium poſſunt quoſcumque accedentes abſoluere de conſenſu Vicarij Foranei, ex Syn. 34. *Qui conſenſus ità eſt neceſſarius, vt ſi non adſit, quæcumque facultas conceſſà virtute præfatæ Synodi, nulla eſſe cenſeatur.* Syn. 30. *decr* 4.

2. Cum iuriſdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt, tam à delegato, quam ordinario, quocumque loco fuerit, vt docent Sanch. Henriq. Suar. *in 3. p. t. 4. d. 18. ſeſſ. 1. & 7.* & alij.

3. Probabile eſt, quod abſolutus in articulo mortis, non teneatur ſe poſtea ſiſtere Superiori, vel alteri pro reſeruatis, (niſi hæc habeant

anne-

Digitized by Google

annexam cenſuram) vt docent Nauarr. Suar. Marc. Fill. *t. 7. cap. 10. quæſt. 6. num.* 288. Bonac. *d. 5. quæſt. 7. p. 1. num.* 13. qui directè abſolutus fuit, contra Hurt. vide Dian. *p. 4. t. 4 R. 199.*

4. Improbitas, aut inſcitia proprij Sacerdotis non dat iuriſdictionem alteri, ideòque tali caſu expectandum eſt, aut ad Superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, vt confeſſio illa facta foret inualida, aut illicita, neque eſſet alius priuilegiatus, aut habens iuriſdictionem, licere alteri confiteri, docet Nauarr. Vaſq. *in 3. p. t. 4. q. 92. art. 2. dub. 3.* Hurt. *d. 10. dif.* 15. vide Dian. *p. 4. t. 4. R.* 201. *& p. 8. t. 1. R.* 86. *ex cap. Placuit de pœnit. diſt.* 6. Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine graui periculo, docent Tolet. Sylu. & Med. qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel iniuſtè negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. Dian. *quæſt. 3. t. 4 R. 79.* ex Henriq. & alijs 4. Verum iſta communiter refutantur ab alijs.

5. Etſi grauiter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modò præſumere poſſit eos iuſtè petere: ſi tamen iniuſtè neget, probabilius videtur, eos inualidè ab alieno abſolui, vt docent Sotus, Suar. Laym. etſi non improbabiliter Sylu. Henr. Maiol. Palu. i. Ric. Tol. & Dian. *p. 3. t. 4. R. 79.* putent, quod validè, præſertim ſi ſine periculo ſalutis, famæ, vel ſimilis, non liceat ſuo proprio.

6. Cum iuriſdictio acquiratur ratione domicilij, vel quaſi domicilij, vel etiam actualis habitationis: hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt vbique abſolui, vt ſcholares, milites, mercatores: item vagi, & peregrini poſſunt abſolui à Parocho loci, in quò verſantur, vide Laym. hic. Vaſq. &c.

7. Validè abſoluit is, qui audit confeſſiones, præſente, vel ſciente, & non contradicente Ordinario, v. g. Epiſcopo, vel Parocho, qui conſtet eum aliunde non habere iuriſdictionem: quia tunc præſumitur tacitè eam dare: ſufficit enim, vt rectè docet Fill. & Fagund. *prec. 2. l. 7. cap.* 2. facultas interpretatiua, & præſumpta; modò præſumptio fundetur in ſignis, quæ indicent conſenſum præſentem, vt fit in caſu poſito, (vti etiam, v. g. ſi Parochus, qui iam abſens eſt, aliàs ſignificauerit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciuerit, futurus ſit contentus, non ſufficit; quia conſenſus futurus non dat iuriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio, vide Dian. *p. 3. t. 4. R.* 68. Sanch. *de matrim. l. 3. d.* 35. Becc. Coninch. qui addit peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

8. Peccat, qui abſoluit cum iuriſdictione dubia, niſi neceſſitas vrgeat: qualis eſt v. g. quia pœnitens diù non eſt confeſſus, vel debet communicare, nec alius adeſt; tunc enim licitè abſoluit cum conditione hac

ne hac ſi poſſum, & cum onere (etſi Salas *in* 2. *t*. 8. *d*. 1. hoc vnus non agnoſcat) aliàs iterum confitendi habenti iuriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adijcere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſoluatur. Ita Regin. Coninch. *d*. 8. *dub*. 6. *nu*. 43. *Omnes Eccleſiarum Rectores, Confeſſarij audire poſſint Sacerdotes celebraturos in ſuis Eccleſijs, non autem ſi ij de induſtrià celebrent ibi, vt ijs confiteantur; etiam præſentibus Cleri Confeſſarijs, quibus fortè Sacerdos celebraturus non confidat. Eadem facultas conceditur Coadiutoribus Parochorum, & ſubſtitutis eorumdem*. Syn. Diœc 32. *cap*. 10. §. *omnes Eccl. Rect*. Quod ſi tamen ex probabili ratione dubium reſoluat, (nimirum habere ſe iuriſdictionem) etſi cum formidine oppoſiti, abſolutè abſoluit licitè, vt docent Suar. & Præp. Lugo *d*. 19. *num*. 49. tum quia tunc practicè, & moraliter eſt certus: tum quia Papa eo caſu dat facultatem, vti & in ſequentibus caſibus. 1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis eſſe Paſtor, ſeu habere iuriſdictionem, qui non eſt, ob cenſuram, vel alium defectum. Bonac. *d*. 5. *quæſt*. 5. *ſect*. 2. *p*. 3. *n*. 11. Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 22. Quod etiam, ſi deſit titulus coloratus, probabile eſſe docet Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 122. ex Pontio, Molfeſ. & Sanct. Item *p*. 2. *t*. 2. *miſc*. *R*. 43. ſi quis bona fide tali confiteatur: verùm id communiter ab alijs negatur. 2. Cum quis ex conſuetudine, præſcriptione, aut bona fide abſoluit, aut neſcit poteſtatem ſuam reuocatam, vt habent Sylu. Nauarr. Henriq Mald. *in* 2. *p*. *quæſt*. 10. *art*. 5. Sanch. *mor*. *lib*. 1. *cap*. 9. *num*. 35. Sal. Vaſq. vide Dian. *p*. 1. *tit*. 13. *R*. 13. Quando ſecundum probabilem ſententiã iudicatur quis habere iuriſdictionem, & Sacerdos ſequitur fauorabilem. Bonac. *loco cit*. Quia quando communis eſt error, Eccleſia dat iuriſdictionem, propter publicam vtilitatem, vide Suar. Dian *l. c*. Card. de Lugo *diſp*. 19. *num*. 28.

Confeſſarius criminis particeps inualidè abſoluit ſocium eiuſdem criminis, & abſoluendo incurrit excomm. reſeruatam. *Ex* Syn. Diœc. 11. *tit*. *Mon. exec. decr. quæ ad Sacr*. §. *Confeſs. & ſuſpenſionem*. *Ex Conc. Prou*. 7. *tit. de Sacr. Pœnit*. §. *criminis*.

9. Nemo tenetur vnquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate Lugo *d*. 19. *ſ*. 2. *num*. 28. *&c*. cum Dian. *p*. 8. *t*. 1. *R*. 88. Quare Parochi fruſtra nolunt, vt Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cum habeant priuilegium pro omnibus Chriſtifidelibus Suar. Con. Henriq. Regin. Zerola *c*. 15. *q*. 3. & communiter apud Bon. *d*. 4. *q*. 1. *ſ*. 2. *p*. *vlt*. adeo vt qui docent confeſſos Regularibus etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. Dian. *p*. 4. *t*. 8. *R*. 102. & alij, Vi tamen huius priuilegij non poſſunt abſoluere eos Religioſos, aut Religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum ordinem confitendi, vt ex communi notat Rodriq.

driq. & Comp. priuil. Societatis *V. Abſolutio*, §. 1. & ex his Laym hic. Quia priuilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini , vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur . Vſus tamen fert, vt regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum , ſi ordinis ſocium non habeant, à quouis alio, etiam ſæculari, abſoluantur, exceptis reſeruatis, in quæ ſi Religioſi Societatis extra domicilium incidant, videantur ordinationes Præp. Generalium *c.* 6. *num.* 6. Laym. hic.

Videnda ſunt quæ reſpectu Regularium ſtabilita ſunt in Bulla Clementis X. quæ incipit . Superna magni Patris &c. *Edita anno* 1670. *quæ dabitur in fine Operis .*

Item videri poteſt circa approbationem ad audiendas confeſſiones Monialium .

10. Quod ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubiectis (idem eſt de Monialibus ſubiectis Epiſcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt, & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt. Quintanad. *t.* 3. *ſect.* 26. ex Declar. Card. apud Barb.

D V B I V M IV.

Quid ſit reſeruatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab ijs?

Reſp. 1. Reſeruatio hæc eſt negatio iuriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſia poteſtatem eſſe, quædam peccata reſeruandi, à quibus inferiores Confeſſarij non poſſint abſoluere, vt ſic ſubditi melius dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident: quanquam niſi graues cauſæ ſint, non debeat cuiuis, neque qui poteſt, quiduis facilè reſeruare, neque difficulter veniam dare abſoluendi à reſeruatis ne alioqui cedat in deſtructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etſi quiuis Ordinarius poteſtatem habeat reſeruandi, in Parochis, tamen conſuetudine eam abrogauit, v. Suar. *d.* 30. *ſ.* 5. Card. de Lugo *d.* 15. *ſ.* 6. §. 3. Vndè reſolues.

1. Cum non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtrà reſeruantur, etſi fortaſsè poſſint ſaltem à Papa, (ideòque ſola mortalia, eaque nonniſi externa grauiora, opere conſummata, prudenter reſeruantur. Vndè Clem. VIII. ſtatuit vt Prælati Religionum, ſiquidem velint, vndecim tantum caſus reſeruare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro tota Religione, vel Capituli prouincialis pro Prouincia. Quod tamen de culpa tantum, non cenſuris intelligendum eſt: poteſt enim Prælatus aliquid præcipere, ſub excommunicatione ſibi reſeruata. Caſus autem Clementis ſunt ſequentes.

Apoſtaſia à Religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac fur-

tiue

Digitized by Google

tiua è Monaſterio egreſſio. 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus Monaſterij. 6. Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus. 7. Iuramentum falſum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non ſecuto. 9. Occiſio, vel vulneratio, ſeu grauis percuſſio cuiuſcunque perſonæ. 10. Falſificatio manus, vel ſigilli Officialium Monaſterij. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à Superioribus ad inferiores, vel contra.

2. Is, qui confitetur reſeruatum, mittendus eſt ad Superiorem, (ſuadebit tamen charitas: imò aliquando coget, vt ipſe Confeſſarius tacita perſona, & caſu à Superiore veniam petat abſoluendi.) Quod ſi Superior adiri non poſſit, & ſit cauſa vrgens, v. g. timor infamiæ, vel ſcandali, ex omiſſione confeſſionis, vel communionis, tunc poteſt inferior abſoluere à reſeruatis, cum onere, vt pœnitens ſe poſteà Superiori ſiſtat. Quod etiam verum eſt, quamuis caſus cenſuram reſeruatam annexam habeat. Porrò eo caſu peccata non reſeruata tantum confiteri, ſufficere putant probabiliter Sotus, Corduba, & Gabr. Anton. Palaus, Dian. *t.* 2. *t.* 4. *Reſ.* 104. & Lugo *d.* 4. *de Euch. nu.* 86. non improbat. D. Th. tamen Suar. & alij commun. docent omnia eſſe confitenda: quod tutius eſt.

3. Si Superior iniuſtè neget facultatem abſoluendi à reſeruato poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolui affirmat Henriquez, & Dianam, *p.* 3. *t.* 4. *Reſ.* 29. eſſe probabile: Sed rectius negat Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 13. Lugo *d.* 20. *nu* 188.

4. Peccant Superiores 1. ſi ſine iuſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentijs pro abſolutione reſeruatorum. Quintan. *t.* 3. *n.* 13. ex Fag. Con. & alijs 10. Etſi ex negatione timeatur graue ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem, & iuſtitiam. Lugo, Dian. *p.* 6. *t.* 6. *Reſ.* 56.

5. Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget facultatem abſoluendi, Confeſſarius autem iudicet debere concedi poteſt is pro iſta vice abſoluere. Auerſa *q.* 17. *ſect.* 5. Lugo *d.* 20. *ſ.* 4. referens ſic declaraſſe Clementem VIII. haberique in quarto tomo Bullarij, Bulla 26. Vrbani VIII. & Quintanad. *t.* 3. *ſect.* 11. dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex alijs 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto, & prudenti (licet non ex deſignatis de facto) neget Dian. *p.* 3. *t.* 3. *Reſ.* 126. *p.* 6. *t.* 6. *Reſ.* 56. & *p.* 9. *t.* 3. *Reſ* 15. ex Pellizario (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & alijs: Imò Quintanad. *l. c.* cenſet probabile, quod idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis; vel communionis, v. g. quia ſine nota non poteſt abſtinere, cum alij omnes communicent. *Ibid.*

Digitized by Google

Ibid. ex Trullench. & alijs 6. Denique Dianam *p.* 3. *t.* 2. *Reſ.* 126. notat ex Suar. *de Relig. t.* 2. *l.* 4. *c.* 19. Regulares ſemel ſine licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolui à reſeruatis, puta eos, qui adhuc & quatenus hoc priuilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id eſſe teſtatur. Emmanuel Rodriq. *t.* 1. *qq. Reg. q.* 62. *art.* 6.

6. Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem iuſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, vt ad ſe veniat. C. de Lugo *l.c.* Nam ſi ex caſu reſeruato graue ſcandalum vel damnum Communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud euitandum: aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quarè ſi Confeſſarius eo caſu vrgeat abſolutionem, debet is attendere, vt pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit eius periculum, quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolui, non ex defectu iuriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc, tamen requiritur, vt & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint Suar. *t.* 4. *de Rel. l.* 8. *c.* 5. *n.* 10.

7. Peregrinus quoad reſeruationem iudicandus eſt iuxta diœceſim, in qua verſatur: in qua quæ reſeruata ſint, diſcant Paſtores ex agendis, aut conſuetudine.

8. Superior auditis ſolis reſeruatis, poteſt ab ijs abſoluere, & reliqua inferiori committere, ex cauſa vrgente: tamen qualis non eſt multitudo negotiorum, vt docent Suar. Fernand. & Fill. ſed alia grauior, tum quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſteà comparendi: tum quia integritas confeſſionis eſt de iure diuino.

9. Qui à Superiore abſolutus eſt à reſeruatis, poteſt ab ijſdem poſteà abſolui à quouis: quia non ſunt amplius materia neceſſaria confeſſionis.

10. Qui bona fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſeruatum, vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum, validè quidem abſoluitur, cum onere tamen comparendi. Præp. Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſeruatum (eſto reuera ſit) valet abſolutio. Leſſ. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 29.

11. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam, delegatamue in reſeruato, oblitus eſt inculpabiliter reſeruatum, poteſt illum poſteà confiteri etiam inferiori, & abſolui. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiam prior abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis; inualida fuiſſet. Ratio eſt, quia is intendit abſoluere quantum potuit ergo ſaltem ſuſtulit reſeruationem, quo fieri potuit abſque Sacramento, v. Præp. *in* 3. *p. q.* 9. *d.* 4. *n.* 24. Mærat. *t.* 3. *d.* 30. *ſ.* 3. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 124.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. A reſeruatis abſoluere poteſt, 1. Ipſe reſeruans. 2. Eius in ſpiritual. iuriſdictione Superior. 3. Cui ipſe delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non poteſt, v. g. à reſeruatis Papæ, abſoluere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. 3. Extra periculum mortis (de quo *vide dict. dubio ſuperiore*) nullius inferior per ſe directè, abſoluere poteſt, niſi ex iure vel priuilegio concedatur. Dicitur 1. *Per ſe*: quia de indirectâ, & per accidens; colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſoluere poteſt Epiſcopus, per ſe; vel Vicarium, quando ſunt occulti, vt docet Nauarr. *cap.* 27. Vndè reſolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non poſſunt abſoluere à reſeruatis Epiſcopo; quia vt ſic non habent poteſtatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. Anno 1626. Excipit tamen Auerſa cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 71. eos caſus, qui Epiſcopis à iure tantum reſeruantur. Imò Quintanad. *t.* 1. *t.* 3. *ſeſſ.* 14. affirmat, Regulares adhuc poſſe abſoluere ſicut antè decretum, eò quod hoc in Prouincijs non ſit promulgatum, quod Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 51. non audet, probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſis reſeruatis poſſe abſoluere, ſicut poſſent à Papæ reſeruatis. Gran. Dian. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 58. v. etiam Præp. *q.* 19. *d.* 1.

XII. *Mendicantes poſſunt abſoluere à caſibus Epiſcopis reſeruatis, non obtenta ad id Epiſcoporũ facultate. Alex VII. 24. Sept. 1665. damnauit.*

Videnda item Bulla Clem. X. in fine Operis. Verſic. Et habentes facultatem &c.

Reſp. 4. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſeruatum, ſiquidem dubium ſit poſitiuum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non eſſe reſeruatum) abſoluere. Si verò dubium ſit negatiuum, poſſe abſoluere negant aliqui, vt Arm. Cord. &c. Probabilius affirmant Suar. Fill. Henriq. Hurtad. Bonac. Lugo *art.* 20. *ſeſſ.* 2.

Confeſſarij abſoluentes à caſibus reſeruatis incurrunt excommun. Syn. Diœc. 2. *decr.* 18.

Si titulo priuilegiorum incurrunt ſuſpenſionem à diuinis ipſo facto. Conc. Prou. 5. *tit. quæ ad pœnit. Sacr. §. ne facultatum.*

Idem ſi nomine Indulgentiarum Eccleſijs conceſſarum. Conc. Prou. 6. *tit. quæ ad pœnit. Sacr. pert. §. quod ſuperioribus.*

Parochus poteſt abſoluere Parochianos graui morbo in lecto detentos à reſeruatis. Syn. Diœc. 32. *cap.* 10. *§. Reſeruationem.*

Reſeruatio quoque ceſſat in generali Confeſſione de peccatis aliàs confeſſis, & quando dubitat pœnitens, an peccatum aliquod confeſſus de quo allo ſit abſolutus. Ibid. §. qui eluentas.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM V.

Quod ſit Officium, & obligatio Confeſſarij?

Confeſſor dulcis, affabilis, atque ſuauis,
Prudens, diſcretus, mitis, pius atque benignus.

S. Thom. *in 4. diſt.* 14.

Reſp. 1. Munus Confeſſarij eſt abſoluere diſpoſitum, & non alium; iterum curare rectitudinem iſtius iudicij, præſertim quando cœptum eſt; & reos iuuare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi eſt, ne ſit iniurius pœnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertij eſt eadem; & quia debet curare vt abſolutio ſit efficax. Vndè reſolues.

1. Etſi interdum vtiliter differatur abſolutio etiam eius, qui poteſt licitè abſolui: id tamen rarò, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum, quia poteſt vergere in graue eius periculum, vel damnum, vide Dian. *p.* 1. *t.* 4. *R.* 35.

2. Abſoluendus eſt qui adhæret ſententiæ probabili; quia eſt diſpoſitus.

3. Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis; aliàs abſoluendo peccabit mortaliter.

4. Non licet abſoluere. 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cum poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere, vide Nauarr. *n.* 15. Suar. *d.* 32. *ſ.* 2. 3. Ignorantem ea, quæ omnes ſcire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem, & communionem ſpectant: Vnde talis communiter prius eſt inſtruendus, vel aliò mittendus ad inſtructionem, vide ſuprà *l.* 2. *t.* 1. *cap.* 1.

5. Rudiores ordinariè iuuandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, vt dimittantur, vel ſint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim ſi alioqui bona fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem, docet Laym. *cap.* 13. *nu.* 10. qua ſcilicet, auditis aliquibus peccatis, abſoluantur, cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

6. Si Confeſſarius notet pœnitentem ignorare aliqua neceſſaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum inſtruere, & admonere officij, quantum fieri poteſt; v. g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medij ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere; item obligatos ad ponendum odium ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccato-

rum tollendam, aut amouenda, vel reparanda ſcandala, aliaue damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, iuuandos indigentes, ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præiuditium Communitatis vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſet, negare abſolutionem: quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, & ſacrilegij reum faciet. Auerſa *quæſt.* 16. *ſeſſ.* 12.

7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & moraliter culpabili, eſt in malo ſtatu; quia aliàs nec ipſi, nec Sacramento conſulet, cum pœnitens ſit indiſpoſitus. Si verò ignorantia ſit inuincibilis, v. g. ſi bona fide, teneat rem alienam, aut ſit in matrimonio irrito, tenetur quidem monere, & inſtruere, quando ſperatur fructus, nec timentur incommoda grauiora: quæ ſi prudenter metuantur, aut fructus non ſperetur, non tenetur, imò non poteſt, (excipit Lugo *de pœnit. d.* 32. *num.* 24. niſi ſilentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac conſequenter licitè etiam ſuadet, vt ſecundum ſuam ignorantiam operetur, v. g. Caiæ, vt reddat debitum Titio, quem inuincibiliter credit ſuum eſſe maritum, cum non ſit. Vide Sanch. *l.* 2. *de matrim. d.* 38. Nec obſtrare, etiamſi ſit in præiuditium tertij particularis, ait Lugo, & Tambur. *de exped. conf. loco cit.* 4. Hinc ſi Confeſſor præuideat pœnitentem non reſtituturum, ſi ipſi detegatur nullitas tituli, quam pro ſe eſſe putet, non eſſe illi talem nullitatem à Confeſſario non interrogato detegendam. Quod ſi tamen pœnitens ipſe dubitet ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, eſſet errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo, quam rogatur, v. g. ſi roget Titius, an poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contractum valeat, poſſitque ac teneatur reddere debitum, reſpondeas, quod ſic, tacendo obligationem non petendi debiti, vide Laym. hic, & Lugo *loco cit.*

8. Quando Confeſſarij Principum, Prælatorum, aliorumq; Magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v. g. circa collationem beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere pœnitentem de ſua obligatione: aliàs ſi abſoluit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foueam inferni cadunt. Ratio eſt, quia in talibus raròeſt ignorantia inuincibilis: raròItem contingit, vt illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, exiſtimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam eſſe inuincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune: è contra verò admonitionem fore in maius malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala, vel incommoda, poteſt, ſecundum paulò ante dicta diſſimulare, niſi interrogetur. Ita Lugo *d.* 22. *n.* 37.

9. Si

9. Si etiam pœnitens teneretur (licet ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, vt non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice melius, ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat, grauiuſq; detrimentum incurrat. Tamb. *cap.* 14. Lugo *d.* 22. *ſeſſ.* 2. *num.* 27.

10. Minus rectè diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem, & propoſitum emendationis, propoſita peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. item remedia opportunè præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. 2. Vt confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratia, alioqui peccabit mortaliter: item debet eſſe talis, vt per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis de ſacr. in gen. An verò audiens plures vna quaſi vice morali, tot numero peccata committat, alij negant, vt Rodriq. alij affirmant, vt Bon. hic. Pars poſterior patet. Vndè reſoluuntur hi Caſus.

Confeſſor conſcius ſibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel ſaltem abſoluat pœnitentem, ipſe confiteri, vel conteri de ſuo peccato. Si tamen vocatus improuisò ad moribundum recolligere ſe tam ſubitò non poſſit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet ſe elicuiſſe) non peccat abſoluendo. Præp. Lugo, Tamb. *l.* 3. *c.* 2. §. 3.

Reſp. 3. Si malè abſoluit, committendo defectum eſſentialem, v. g. ſi non protulit formam, vel abſoluit à reſeruatis, vel non ſubditum, tenetur inducere ad repetendam confeſſionem, ſi ſine ſcandalo, infamia, fractione ſigilli, & nocumento ſuo poſſit ſin minus, non tenetur. Si abſoluit à cenſura, poteſt ab eadem (ſi, vel quando habuerit poteſtatem) abſoluere abſentem. Bonac. *de cenſ. in commun. d.* 1. *q.* 3. *p.* 6. ex Suar. Fill. *t.* 11. *cap.* 10. *q.* 6. Reginald. Nauarr. Rodriq.

Si non interrogauit ſufficienter numerum, ſpeciem, vel alias circumſtantias, regulariter ad nihil tenetur, niſi ad pœnitentiam agendum: monere enim extra confeſſionem non debet, cum iudicium ſit finitum. Si tamen redeat ad confeſſionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commiſſo, quia alioqui hæc confeſſio non erit integra, cum quædam non ſit debitè confeſſus.

Dixi. *ſi non interrogauit:* quia ſi poſitiuè dixit, non teneri confiteri numerum, ſpeciem, &c. debet monere, ſi ſine graui ſcandalo, & detrimento poteſt; quia eſt cauſa, quod alter præceptum graue (ſcilicet confitendi illa peccata) violet. Lugo *d.* 22. *ſeſſ.* 3.

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſi quidem commodè poteſt; (vel in confeſſione, vel extra, obtenta prius ab ipſo venia; ea verò negata ad nihil vltra teneri, docet Tamb. *l.* 3. *cap.* 8. ex Sanchez contra Suarez) quia tenetur ex charitate: ſi non commodè poteſt, Deo

commendet. Laym. *l.* 5. *t.* 7. *cap.* 9. Henriq. Suar. Sylu. Mercer. *in* 3 *p. quæſt.* 9. *art.* 1. Dian. *p.* 4. *R.* 198. & *p.* 3. *t.* 4. *R.* 109. Quod ſi tamen (ex graui ſeu mortali culpa contra ius alterius dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter, v. g. opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax cur non reſtituat, vel aliundè detrimentum accipiat ipſe, vel alius; tenetur ipſemet reſtituere, niſi moneat tempeſtiuè priuſquam pœnitens fiat impotens, quia actione ſua fuit iniuſta cauſa damni. Si verò ſine graui culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi commodè poteſt; alioqui ipſe obligatur, ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur, vide Suar. Coninch *d.* 8. *d.* 17 Bonac. Dian. *t.* 1. *t. miſc. R* 1. Lugo *d.* 22. *ſeſſ.* 3. *num.* 61. & ſuprà *l.* 3. *t.* 5. *cap.* 2. *d.* 1. *art.* 2. *caſu* 12.

Quæres: Quæ, & quanta ſit obligatio Confeſſarij audiendi pœnitentes?

Reſp. 1 Quiuis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v. g. in periculo mortis audire, & abſoluere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

Reſp. 2. Parochus, & quiuis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi, non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis vrgente, ſed etiam (ſaltem per ſe, vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v. g. ſi ſit in graui aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Iubilæum, &c. Quia tenetur eius bonum ſpirituale promouere. Suar. Vaſq. Lugo, &c. Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtiuè peteret, excuſaretur. Auerſa *quæſt.* 16. *ſeſſ.* 11. Quod ſi etiam ſemel tantum vel bis negaret, aut differret, non peccaturum grauiter, ob leuitatem materiæ, docet Suar. contra Bon. admittitque Auerſa *l. c.* ſi non petat ex vrgenti occaſione, v. g. ſolemnis feſti, &c.

Reſp. 3. Quotieſcunque pœnitens ex mera deuotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire contra Sylu. Reg. &c. docent Azor. Suar. Con. Bon. Molſ. Lugo, &c. Sed rectè limitat Auerſa *l. c.* ſi non adſint alij Confeſſarij delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

Reſp. 4. Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo non tenentur audire confeſſiones ſi tamen audire cœperint, tenentur abſoluere, niſi quid obſtet, neque poſſunt remittere ad alium. Quia pœnitens eo ipſo habet ius ad abſolutionem, nec poteſt fructu, & gratia Sacramenti priuari. Auerſa *loco cit.*

Extra Eccleſiam, vel Oratorium ne audiantur Confeſſiones. Ex Conc. Prou. 5. tit. quæ pert. ad Sacr. Pœnit. §. omnes verò. Neque ſine causà neceſſarià in priuatis ædibus Maris, vel fœmina audiatur Confeſſio. Ex Conc. Prou. 1. tit. quæ pert. ad Sacr. Pœnit. §. nec ſine causà.

Immò qui mulierum Confeſſiones audierit in Eccleſià non conſtituto Confeſſionali ad formam, etiamſi Regularis ſit, à Confeſſarij munere ipſo

facto

Digitized by Google

facto ſit ſuſpenſus, quoaduſque videbitur Archiepiſco.

Idem ſancitur, ſi quis mulierum Confeſſiones audierit genuflexarum è conſpectu ſedis ſuæ, non in loco à latere pœnitenti conſtituto. Viſit. Apoſt. tit. Confeſſionale §. eo termino, & §. idem ſancitur, Et Conc. Prou. 7. tit. de Sacr. Pœnt. §. Confeſſarius.

Neque ſedeant ibi ante ſolis ortum, neque poſt ſolis occaſum ad mulieres audiendas. Conc. Prou. 1. tit. quæ pert. ad Sacr. Pœnit. admin. §. Sacerdotes niſi ex cauſà.

DVBIVM VI.

Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario?

Reſp. 1. Vt Sacerdos ritè abſoluat, debet quantum moraliter fieri poteſt, omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is fruſtrà tenetur recenſere. Vndè reſolues.

1. Peccat, qui abſoluit eum cuius peccata per negligentiam non ſatis intellexit; quia fert ſententiam incognita cauſa. Validam nihilominus eſſe abſolutionem ſiue propter ſomnum, &c. vt dictum ſuprà *cap.* 1. *d.* 3. *art.* 4. ſiue propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (ſine huius tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet Dian. 3. *p. t.* 4. *R.* 109. *& p.* 4. *t.* 4. *R.* 198. Item Laym. *l.* 5. *t.* 6. *cap.* 9. ex Henr. Suar. Sylu. Merc. *in* 3. *p.* eò quod eſſentia, & effectus Sacramenti conſiſtere poſſit, abſque integra, & ſpecifica peccatorum explicatione, ſi ſine culpa pœnitentis omittantur, vide Dian. *loco cit.*

2. Si tamen pœnitens poſt confeſſionem intelligat, vnum vel plura mortalia non fuiſſe intellecta, debet ea repetere in ſequenti confeſſione, ſiue apud eundem, ſiue alium Confeſſarium. Laym. Dian. *ll. cc.*

3. Confeſſarius abſoluens ex ignorantia, quam abſoluere non poterat, dupliciter peccat: nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium ſuum ſpectant; & debitè abſoluendi. Tanner. *in* 1. 2. *d.* 4. *quæſt.* 9. *d.* 1. *num.* 12. Lugo *d.* 16. *ſeß.* 4. *n.* 185.

Reſp. 2. Vt Confeſſarius validè abſoluat requiritur, & ſufficit, cognoſcere peccata, ſaltem ſub confuſa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea ſcientia, vt poſſit ferre prudens iudicium, in hoc foro. Ideòque ſcire debet. 1. Quæ ſint mortalia, quæ venialia, ſaltem ex genere ſuo. 2. Species, & circumſtantias neceſſariò explicandas. 3. Spectantia ad reſtitutionem bonorum, & famæ. 4. Caſus reſeruatos, & excommunicationes ſaltem communiores. 5. Cenſuras, & irregularitates communiores pro Sacerdotibus. 6. Requiſita in pœnitente ad bonam diſpoſitionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò ſufficere, ſi ea ſciat mediocriter, ita vt ſaltem norit pruden-

ter de omnibus dubitare, & doctiores ſe, vel libros conſulere.

Secundò, maiorem minoremue requiri, ac ſufficere ſcientiam, pro diuerſitate locorum, & pœnitentium, Bonac. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 2. §. 2.

Tertiò, grauiter peccare tum eum, qui ſine ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit: tum eum, qui talem ſine neceſſitate conſtituit, aut eum poſſit corrigere, tolerat. Laym. *l.* 5. *c.* 13. Bonac. *loco cit.* Lugo. Vndè reſolues.

1. Si pœnitens aduertat, Sacerdotem non percipere peccati grauitatem, tenetur illum monere ſe peccaſſe mortaliter.

2. Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam dijudicare non poſſe; tenetur confeſſionem repetere apud peritiorem; quia grauiter peccauit ſic confitendo.

Reſp. 3. Prudentia requiritur, tum in interrogatione. Et quidem ſi prudenter iudicet integrè eſſe confeſſum, v. g. quia benè inſtructus poteſt, & ſolet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quidquam interrogare; aliàs tenetur; vt habet communis. (Dian. tamen *p.* 2. *t.* 15. *R.* 7. ex Nau. & Valero negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex obliuione, vide etiam Lugo *d.* 22.) quia tanquam Iudex debet curare integritatem iudicij, & tanquam medicus, vt morbi, & vulnera perfectè detegantur: cauendo interim. 1. Ne examen ſit curioſum, de non neceſſarijs, vndè Confeſſarij exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis perfectio minuatur. 2. Ne ſit indiſcretum, v. g. de ijs, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inuerecundis inuerecundè, vel de numero nimis anxiè, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. 3. Ne ſit intempeſtiuum: & ſinatur priùs ſe explicare quantùm poteſt, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire vt pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id Lugo *d.* 22. *num.* 15. vniuerſum non probat præſertim, ſi confeſſio, non ſit breuis; quia facilè aliqua excidunt è memorià. Vndè reſolues.

1. Si Sacerdos aduertat pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumſtantiam neceſſariam, omittere, probabilius ac verius eſt, per ſe loquendo, teneri interrogare; etſi negat Sà, *V. Confeſſor*, & Medin. docens, ſi diligenter examinata conſcientia, vnius ſit oblitus, non teneri Confeſſarium illud reuocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod Vaſq. *quæſt.* 93. *d.* 7. *n.* 3. videtur dicere eſſe probabile: verum alij reijciunt, v. Lugo *d.* 22.

2. Etſi Confeſſarius, cui euidenter conſtat peccatum pœnitentis, quod tamen ipſe negat, non debeat illum abſoluere; quando verò ex aliorum relatione, vel ſuſpicione id habet, ſtandum ſit pœnitentis confeſſione, cui in hoc foro, tam pro, quam contra ſe fides habetur. (Suar. *t.* 4. *d.* 32. *ſeſſ.* 5. Fagund. *p.* 2. *l.* 6. *cap.* 4. *n.* 38. citati à Dian.

Digitized by Google

p. 3. t. 4. R. 105.) in vtroque tamen caſu prudentis Confeſſarij eſt 1. Cautè & à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter iudicare: an non potuerit obliuiſci, vel confeſſus eſſe alteri, vel putare non eſſe peccatum, vel ſimili de cauſa excuſari, ita vt debeat abſolui. Dian. *loco cit.* ex Sylu. Nau. Tol. &c. 3. Si peccatum illud norit ex confeſſione complicis, non vti illa ſcientia, niſi in genere, quærendo an non aliud conſcientiam grauet, & excitando ad maiorem contritionem, ob periculum indirectæ reuelationis; aut etſi complex dederit veniam, ob periculum ſcandali, vide Laym, *cap.* 24.

3. Interrogationes in materia caſtitatis, debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem dent inueſtigandi, aut traducendi confeſſionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut ſe, vel illum periculo exponat. Ac ſi hæc timeat, potius pati debet aliquid deeſſe integritati materiali. Et quidem ſi in hac materia negantur cogitationes, non opus eſt progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba, & opera rogati fatentur; quod illas non æquè agnoſcant, aut aduertant, v. Laym. *hic cap.* 13. Coninch. *d.* 7. *d.* 7. Fagund. *Prac.* 4. *l.* 4. *cap.* 3. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 99.

VI. *Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſteà legendam, in qua ad Venerem incitat; non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proindè non eſt denuntiandus.*

VII. *Modus euadendi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt: Si ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſoluere abſque onere denuntiandi. Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. *damnauit.*

CAPVT III.

De Adiunctis Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quid ſit ſigillum Confeſſionis, & qui ad illud teneantur?

REſp. 1. Sigillum, hoc eſt, obligatio iuris diuini ſtrictiſſima in omni caſu, etiam quo integri Regni ſalus periclitaretur, ad tacendum, etiam poſt mortem pœnitentis dicta in confeſſione (id eſt, in ordine ad abſolutionem ſacramentalem) omnia, quorum reuelatio Sacramentum redderet oneroſum, vel odioſum. Vndè reſolues.

1. Violatio huius ſigilli duplicem habet malitiam, ſacrilegij contra reuerentiam Sacramento debitam, & iniuſtitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem, & Confeſſarium de ſecreto iſto ſeruando in omni caſu. Dian, *p.* 5. *t.* 11. R. 2. ex Fagund. Kelliſon. &c. Neque hic datur parvitas materiæ. Dian, *p.* 5. *t.* 5. R. 8. ex Malder. Baldell. &c.

Digitized by Google

2. Non inducitur hæc obligatio. 1. Per confeſſionem factam fictè; v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem peruertendum, etſi hoc caſu adhuc prudenter tacendum ſit; vide Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 26. 2. Si quis extra confeſſionem accipiat aliquid ſub ſigillo confeſſionis; quia tantùm eſt obligatio ſecreti naturalis, grauior, aut leuior, pro rei exigentia.

3. Non frangitur ſigillum. 1. Si in genere dicas, Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum, innocentem; modò non dicas in ijs circumſtantijs, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia. 2. Si dicas, N. tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantijs hoc quoque periculoſum ſit. Laym. *c.* 14. *n.* 21. Imò ſi pœnitens verbo vel facto, (v. g. clam accedendo) ſignificauerit ſe nolle ſciri, quod ſit confeſſus, Confeſſarium reuelare ſigillum volunt Reg. Nauarr. & Mercer. apud Dian. *l.* 5. *t.* 11. *R.* 47. Quia pœnitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem grauioris criminis, quod Tamb. *in append. c.* 3. dubiè confirmat afferens, ſe vereri ne talis accedat ad fractionem ſigilli. 3. Si peccata ita referas, vt moraliter loquendo, perſona innoteſcere non poſſit; neque Communitas aliqua etiam parua infametur, vt quod ibi talia vitia regnant, v. Dian. *l.* 2. *t.* 15. *R.* 13. id enim eſſet contra ſigillum. Vnde Turrian. apud Dia. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 45. & Tamb. *in append. cap.* 3. reprehendunt Superiorem localem, qui Prouinciali fortè dicat, in ſua domo ſæpè poſtulari licentiam abſoluendi à reſeruatis: quia poteſt redundare in ignominiam, & damnum domus, etſi idem Tamb. *c.* 4. *n* 2. dicat probabile eſſe, quod non ſit contra ſigillum, ſi dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confeſſionem acquiſitæ, imò ipſum peccatum, quod aliundè tibi innotuit, aperias, modò nullam circumſtantiam ex ſola confeſſione notam; nec certius referas, quam extra confeſſionem noſti: quo in caſu opus eſt magna cautela, & tutiſſimum eſt ſilere. Laym. *c.* 14. *num.* 16.

4. Quando plures, v. g. ſtudioſi, vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſſionis, Confeſſarium teneri id dare, etiam ijs, quos non abſoluit, docet Coninch *diſp.* 6. *d.* 1. Fagund. & Dian. *p.* 3. *t.* 11. *R.* 22. tunc id negando probat aliquo modo ſigillum, & pœnitentem, tum quia dando non mentitur, cum tantùm teſtetur, eſſe confeſſum. Verùm Bon. *d.* 3. *q.* 6. *ſ.* 5. *p.* 4 & Lugo *d.* 23. *ſ.* 3. docent tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idemque concedit Auerſ. *p.* 18. *ſ.* 2. ſi non conſtet pœnitentem acceſſiſſe hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantùm non approbat teſtimonio poſitiuo confeſſionem, ad quod non tenetur nec quidquam facit ex quo poſſint cognoſci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſchate deciperent: tum quia poteſt eſſe con-

ſe con-

ſe conſuetudo, vt ſcribat, abſolutum, eſſe, quod falſum erit ſi ſcribat, & ſi omittat, ſigillum frangat, tum quia ſcandaloſum erit, & iniquum, publicæ meretrici perſeueranti (vti, & occulto peccatori, ſic pallianti ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſſionis: neque Confeſſario imputandum erit, quod eum poſitiuè non defendat.

5. Sub ſigillum cadunt. 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quam præterita: (ſiquidem hac animo ſe accuſandi ſint manifeſtata; ſecus ſi per modum ſimplicis narrationis, vel vt Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 25. ex Suar. & alijs 8.) ideòque peccat mortaliter, qui ſiue directè, ſiue indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leue Titij; quia materia ſigilli paruitatem non habet, vt eſt communis ferè ſententia apud Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 8. & Tambur. *in append. cap.* 8. vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſeruatum, vel excommunicationem, vel non abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem, qui dicat abſolutè. Ego Petrum non abſolui, frangere ſigillum dicit Dian. *p.* 5. *tract.* 11. *R.* 42. ex Suar. & alijs 92. Etiam peccata complicis, ſiue prudenter, ſiue imprudenter detecti. Suar. Vaſq. & comm. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 111. An verò liceat interrogare de complice, ad eius correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmant Suar. & Fagund. contra Bonac. Lorcam, Nugnum, & alios Thomiſtas, vide Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 113. Lugo *d.* 16. *n.* 426. vbi docet, poſſe aliquando pœnitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem. 3. Pœnitentia impoſita ſi grauis ſit, hoc eſt, quæ conſueuit iniungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait Dian. *punct.* 5. *t.* 11. *R.* 31. Corona B. V. non verò Miſerere) Auerſa *qu.* 18. *ſeſſ.* 4. Peccatorum circumſtantiæ, quas tacere pœnitentis intereſt, etſi dictæ ſint poſt abſolutionem, v. g. ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit, ſi nobilitatem iactauerit, &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propoſitum Religionis, vel Matrimonij, ſæpè quidem (ſi nimirum pœnitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis, cadunt. Excipiunt Tanner. & Coninch. niſi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim ſigillo ſacramentali claudi tenent, cum Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 5. idem de virtutibus, & vitijs affirmat Gran. contra Reg. & Mald. apud Dian. *loco cit. R.* 30. de defectibus naturalibus (*v. g.* illegitimè natum eſſe) & de vitijs occultis corporis. Coninch. Hen. & Kelliſon contra Gran. Mald. &c. quia ea ſub ſigillum cadere abſolutè aiunt apud Dian. *l. c. R.* 29. Item de ijs, quæ alios concernunt, & tamen peccata non ſunt, Malder. & Dian. *l. c. R.* 38. Denique de ſcrupulis (contra Coninch. & Gran. qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmant, & contra Marchant.

qui

qui abſolutè negat) idem tenet Lugo, nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confiteatur, aut ad declaranda peccata, vel conſcientiam afferat, ait cadere ſub ſigillum; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secus ſi non cognoſcatur ex pœnitentis relatione, ſed videatur, & percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de alijs defectibus naturalibus, v. g. quod ſit blæſus, rudis, hebetis ingenij, &c. Et ſic excuſat Confeſſarium, qui de pœnitente dixit, quod impertinentijs, & nænijs caput ſibi frangat, *vid. d.* 23. *ſect.* 3. *n.* 60. Gran. tamen id improbat, & Coninch. apud Dian. *p.* 5. *t.* 11. R. 50. ait eſſe periculoſum; & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique Tamb. *in app. cap.* 3. doctrinæ iſti nequidem vt probabili acqvieſcit, atque eam à Dian. *loco cit.* immeritò vocari communem, cum Gran. Hurtad. Palaus, Bauny, &c. refragentur: aliterque limitans ipſe ait: ſi iſti defectus, v. g. eſſe blæſum, rudem, ſcrupuloſum, &c. ſint paſſim noti, non cadere ſub ſigillũ, ſecus ſi ſint ignoti: quia confeſſio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp. 2. Ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocumque notitia ſacramentalis confeſſionis peruenit: qualis eſt. 1. Confeſſarius, qui ſi de auditis in confeſſione rogetur, poteſt negare, etiamſi opus eſt, cum iuramento ſubintelligendo, quod poſſit dicere, vel potius (vt dicit Lugo *d.* 23.) quod ſciat ſcientia vtili ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem, (excipit Henriq. & Gran. cum Dian. *p.* 5. *t.* 11. R. 43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſſionem non fuiſſe integram: v. g. ſi de publica meretrice rogaretur, an non eſſet confeſſa fornicationem: tunc enim declinando directam reſponſionem dicendum eſſe, illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo.) Imò ſi peccatum ſuum ſaluo ſigillo non poſſit confiteri, debet omittere, quia ſigillum ſtrictius obligat, quam integritas confeſſionis. 2. Superior cui ſe ſiſtit abſolutus à reſeruato, vel à quo petitur licentia abſoluendi à reſeruato. Suar. Lugo, &c. contra Henriq. Vaſq. Coninch. & Palaum qui ſecreto tantum naturali teneri volunt. 3. Interpres. 4. Qui furtiuè, vel caſu aliquid audit, licet inculpatè. 5. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè reuelatum eſt; vndè de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus. 7. Doctor, vel alius, qui cum venia pœnitentis conſulitur, vt habet communior ſententia, contra Vaſq. vide Dian. *p.* 2. *t.* 15. *R.* 15. 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. 9. Qui ſcriptam inuenit ac legit, vt docet Rodriq. Fagund. Mald. &c. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 112. & *p.* 5. *tit.* 11. *R.* 27. contrà Suar. Bonac. & Laym. quorum ſententia probabilis eſt. Iuxta quam etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccetque mortaliter, ſi grauia ac diffamantia vulget: ſecus tamen, ſi ſciens leuia tantùm eſſe, ea legat ex curioſitate. Vndè conſequenter in caſu grauiſſimæ neceſſitatis, talem confeſſionem ſcriptam liceret reuelare, (excipit Lugo, niſi tamen per

ſcriptu-

Digitized by Google

ſcripturam voluerit confiteri vt mutus, vel petere facultatem abſoluendi à caſu reſeruato *v. d.* 23. *n.* 48.) 10. Etiam ſecundum aliquos, ipſe pœnitens. Verum probabilius eſt, eum tantum teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à Confeſſario, vide Laym. Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 8. Vndè reſolues.

1. Extra confeſſionem, cum licentia pœnitentis poteſt agi de auditis in confeſſione ſiue cum ipſomet, ſiue cum quocunq; alio, etſi periculoſum ſit, D. Thom. Suar. Præp. Tanner. &c. Circa quam licentiam requiritur. 1. Vt ſit formalis, & expreſſa: nam præſumpta, tacita, interpretatiua, virtualis (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. Fagund. *p.* 2. *l.* 6. Tanner. Mald. & cæteri DD. communiter. 2. Vt ſit libera ac ſpontanea, non vi, iniuria, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reuerentialem ipſius Confeſſarij obtenta, Henriq. Fagund. *l. c.* Dian. *p.* 5. *t.* 11. *Reſ.* 10. *&* 24. 3. Non reuocata, nam pœnitentem pro libito etiam ſine cauſa eam reuocare ſemper poſſe, docent Fagund. & Dian. *ll. cc.* Non opus eſſe vt habeatur in ſcripto, Suar. Fagund. *ll. cc.* Imò ſi dubium ſit, an Confeſſor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potius quam pœnitenti credendum, ex Graff. & Henriq. affirmat Dian. *loco cit. R.* 4 vel etiam quam hæredibus; v. g ſi ex licentia defuncti reuelet reſtitutionem ab ijs faciendam. Tann. & Mald. qui tamen monet, eo caſu non eſſe dicendum, eam deberi ex delicto; ſed ſolum quod talibus tantum dari voluerit, ſatiuſque ſuaderi moribundis, vt talia ſecreto codicillo hæredibus iniungant, vide Dian. *loco cit. R.* 32. 5. Perindè eſſe, ſiue ea licentia detur verbo, ſiue facto quod quidem æquiualeat expreſsè conceſſioni; v. g. ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſſione: tunc enim poſſe hunc proſequi, docent Auerſa *quæſt.* 18. *ſeſſ.* 7. Tanner. *in app. cap.* 2, ex Bonac.

2. Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem ſine eius venia, agas de auditis in confeſſione, aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat Sanch. contra Suar. & Laym. etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo, quem illi ſignificare, ſine eius venia, non licere, docent Reg. Fagund. Bonac. & alij contra Fill. Turr. &c. apud Dian. *p* 3. *t.* 4. *R.* 87. Dixi *Extra*, quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, vt patet ex praxi confeſſariorum, qui ob recidiuam arguunt, & abſolutionem aliquando negant; Ita Henriq. Præp. Gran. Malder. &c. apud Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R,* 20. Vbi ipſe cum Fagund. negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de ijs, quæ is iterum confitetur, vel ſaltem tangit, vide Dian. *loco cit. & p.* 2. *t.* 2. *miſc. num.* 12. *& p.* 9. *t.* 11. *R.* 18.

3. Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali Monaſterio audiuiſſe graue peccatum, tametſi non nominet perſonam. Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 35. & alij

Digitized by Google

alij 3. cum Mald. Additque grauiter peccare eum, qui dicit in hoc vel iſto Ordine religioſo, hoc vel iſtud peccatum fuiſſe admiſſum, quod ex ſola confeſſione nouit; imò nec de ciuitate vel certo loco, quò quis confeſſiones audiuit licere dicere, quod grauia fiant vel talia, & talia peccata committi ſoleant (niſi id aliundè conſtet) docent Hurt. Kell. & Mald. apud Dian. *l. c. R.* 35. quia poteſt redundare in grauamen, & infamiam ipſius Communitatis, & fortè etiam ciuium in particulari, quando ciuitas non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti; atque adeo confeſſio fieret illis odioſa, vide Dian. *loco cit. & R.* 36. vbi cum Mald. docent Confeſſarium qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v. g. Moniales huius Monaſterij) ſcandalum dare, ſi coram illis concionetur de vitijs auditis in confeſſione: quia cõfeſſæ facilè ſuffunduntur pudore.

4. Notitia in ſola confeſſione accepta, nullo caſu vti licet, ſi periculum ſit reuelationis, ſaltem indirectè. Verum ſi nullum ſit periculum, vt vel pœnitens, vel vſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit licere vti ad alterius gubernationem, v. g. negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum: item cognita proditione futura, monendo de diligenti cuſtodia: impediendo clam matrimonium, quando ſcitur impedimentum, vt docent Vaſq. Henriq. Nauarr. &c. Contrarium tamen verius videtur, quod docent Fumus, Sanch. Coninch. Laym. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 76. *& p.* 5. *tap.* 11. *Reſ.* 3. & alij; quia hæc doctrina poſſet pœnitentem abſterrere à confeſſione. Et quidem Superioribus Religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt. Anno 1594. cum in Societ. IESV iam ante idem ſtatutum eſſet, prohibitumq; contrarium docere, vide Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 202. Contra verò ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu ea ſcientia vti, videri probabilius, v. g. abſtinendo à calice, in quò ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilua, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex vnius latronis confeſſione, docent Sylu. Henriq. Coninch. Laym. *hic cap.* 15. contra Suar. Dian. *p.* 5. *d.* 11. *R.* 46. Excipit Lugo, niſi actio, vel omiſſio Confeſſarij inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra Coninch. *diſp.* 9. *d.* 4. *&c.* qui putat licere, etſi indè mors pœnitenti immineret à ſocijs inferenda, vide *loco cit. num.* 108.

4. Deniq; facere aliquid ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſet, id fieri ex notitia confeſſionis, eſſe contra ſigillum negant D. Thom. Bonac. Sot. Vaſqu. &c. affirmant Sylu. Val. Coninch. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 46. Idque confirmant Fagund. Gran. Lugo, & Auerſ. *quaſt.* 18. *ſ.* 8. ſi tale ſit, quod pœnitenti ruborem, vel moleſtiam afferat, v. g. ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet, vel eum declinaret; ſecus ſi ei ſit gratum, vel ſaltem confeſſionem odioſam, aut difficiliorem non reddat; v. g. ſi audiuiſſet eum ad indignationem, aut odium prouocatum, vel in tentatio-

tationem incidiſſe ex certo facto, vel dicto ipſius Confeſſarij, indeque ipſe à talibus factis, vel dictis abſtineat, &c.

DVBIVM II.

Quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſionis?

Reſp. Præceptum confitendi tum Diuinum, tum Eccleſiaſticum ſub mortali obligat omnes; ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis peruenerint, & ſimul vt confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum eius venia, ſemel in anno, computando ab vna confeſſione ad aliam, vt quidam docent; vel ab initio Ianuarij ad finem Decembris, vt habet communior; vel denique à Paſchate ad Paſcha; vt conſuetudo ferè obtinuit, propter communionem. Suar. *d.* 35. *ſeſſ.* 2. Vaſq... 90. *art.* 2. Lugo *d.* 15. *ſeſſ.* 3. 4. 6. *&* 7. Coninch. *d.* 5. *d.* 6.

Confeſſionis Paſcha tempore factæ ferat vnuſquiſque fidem ſcriptam, quam fidem promptè faciant Confeſſarij, & apud ſe confitentium nomina deſcribant, vt multis fraudibus occurratur. Viſit. Apoſt. tit. ſuum etiam munus dil. ob Parochi §. in deſcribendo. Vndè reſolues.

1. Tenentur hoc præcepto. 1. Hæretici, & Apoſtatæ. pueri doli capaces, ſaltem poſt ſeptennium, vide Dian. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 52. Lugo *loco cit. ſeſſ* 7. *nu.* 144. *&* 149. 2. Ingrediens periculoſam nauigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera primum paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti adiudicatus. 5. Qui ſigna habet mortis naturalis.

2. Improbabile eſt, quod docet Sà *V. Confeſſio.* Eccleſiam non obligare ante pubertatem; cum anni diſcretionis citius attingantur, & conſtet mortaliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum, imò ante. Vndè ſi talis puer, craſſo ſaltem modo, videatur cognoſcere, Deum per hoc vel illud offendi, oſtendatq; dolorem, & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria cognoſcat, debet abſolui: ſecus tamen, ſi non notetur ſufficiens vſus rationis: ſi verò dubium ſit, poteſt, (imò in articulo mortis debet) abſolui ſub conditione, vide Laym. *l.* 5. *t.* 6. *cap.* 5. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 53. & Lugo *loco cit. & d.* 17. *num.* 22. vbi docet etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti talem eſſe ſub conditione abſoluendum, ne gratia ſacramentali priuetur.

3. Non obligatur qui tantum habet venialia, etſi conſuetudo habeat, & cogi etiam quiſque poſſit, vt in Paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtori, vt cum reliquis eum ad communionem admittat: ad quod Paſtor tenetur, ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium. Suar. *d.* 36. *l.* 2. &c. commun.

4. Probabile eſt; eum, qui vno anno, ſiue eum, ſiue ſine culpa ſua,

non

Digitized by Google

non ſatis fecit præcepto, teneri adhuc quam primum poteſt, anno ſequente, quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non differendam obligationem. Ac proindè talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occaſionem negligit, vt docent Bonac. *d.* 5. *q.* 5. *ſ.* 2. Suarez, Vaſquez, Lugo *l. c. n.* 176. contra Sylu. Val. Laym. Dian. &c. qui dicunt perſeuerare in vno eodemq; peccato.

5. Satisfaciunt ij, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſchate, quia hi habent facultatem à Sacerdote proprijſſimo omnium fidelium, & Paſtore Paſtorum. Ita communiter omnes contra Gloſſatorem, & Auctorem Parochiani obedientis contra quos vid. in Reſponſis Franciſci Fontani, editis Viennæ Auſtriæ anno 1644. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium, Viennenſis, & Tridentini, 20. Pontificum, 50. Doctorum, & præter totius orbis conſenſum, multorum quoque Parochorum, teſtantium, eos eſſe optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab ijs inſtituuntur, vt ſuprà *l.* 3. *t.* 2. *c.* 1. *dub.* 3. Item Nauarr. Azor. Fagund. Trullench. *l.* 3. *t.* 4. *d.* 2. *num.* 6 Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 88.

XIII. *Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo iniuſtè reprobato. Alex. VII. 24. Septembris* 1665. *damnauit.*

XX. *Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque, vel ſacrilegæ ſunt, vel inualidæ.*

XXI. *Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus viuunt, de imponenda nimis leui, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidij temporalis. Alex. VIII. 7. Decembris* 1690. *damnauit.*

6. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet ne illud obliuiſcatur. Coninch. Henriq. Lugo *d.* 14. *n.* 41. & alij, contra Med. &c. Si tamen præuideret, ſe non habiturũ occaſionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet præuenire etiam in medio anni. Lugo *d.* 15. *ſ.* 6. *n.* 182.

7. Probabilius eſt, non ſatisfieri præcepto Eccleſiæ per confeſſionem inualidam, vt docent Suar. *d.* 36. *ſ.* 7. Fill. Laym. *d.* 16. *ſ.* 6. §. 5. etſi probabile contrarium putet eſſe Fag. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 120. Item nec per confeſſionem venialium, vt docet Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 206. ex Hurt. & Mercero.

XIV. *Qui facit confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ. Alex. VII. 24. Septembris* 1665. *damnauit.*

8. Excuſantur ab hoc præcepto 1. Qui phyſicè non poſſunt, v. g. quibus deeſt Confeſſarius. 2. Qui moraliter non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. Coninch, Tanner. *c.* 4. §. 3.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS V.

De Extrema Vnctione, & Ordine.

CAPVT I.

Quid ſit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obſeruanda?

RESp. 1. Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum ad ægroto periclitanti de vita, conferendam ſalutem animæ, vel etiam corporis, per vnctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis. S. Th. *in* 4. *diſt*. 23. *q*. 1. *art*. 1. Vndè reſolues.

1. Materia eius remota, eſt oleum benedictum, quod in pyxide chriſmali ſignatur littera I. (in cuius defectu non licet vti chriſmate; ſi tamen vſus ſis nihil repetendum eſſe, docet Laym. *l*. 5. *t*. 8. *c*. 2. *num*. 3.) idque renouandum eſt quotannis in Cœna Domini, veteri exuſto, ſi tamen nouum haberi non poſſit, licet vti antiquo. Laym. *l. c.* & ſi hoc non ſufficiat aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum, (in minore tamen quantitate, quam vetus eſt) addere. Etſi Dian. *p*. 6. *t*. 6. *R*. 44. ex Leſſ. & alijs 4. dicat contrarium habere praxim Eccleſiæ, vt ſcilicet paulatim, & per vices (ſi ita requirat neceſſitas propter copiam infirmorum) longè etiam maior quantitas addatur, quam ab Epiſcopo fuerit conſecrata initio. Bon. *d*. 7. *q*. 1. *n*.8. ex Poſſeu.

Ex Congr. Eminentiſs. Card. Anno 1682. *die* 23. *Septembris; Et ex Conc. Prou*. 4. *Conſt*. *p*. 2. *tit. quæ ad Sacram. vbi ſic*.

Si deſit oleum, nec aliunde poſſit haberi, guttatim infundatur oleum non conſecratum.

Si per errorem aliud oleum etiam Chriſmatis, aut Cathecumenorum adhibeatur, iteretur Vnctio cum oleo infirmorum. Conc. Prou. 5. *tit. quæ pert. ad Extr. Vnct*. §. *Parochus*.

2. Materia proxima, eſt vnctio certarum partium corporis, ac ſaltem quinque ſenſuum: vel ſi mutilati ſint, vicinarum partium, facta à Sacerdote, non ſimpliciter neceſſario contactu immediato manus, nam peſte graſſante poteſt vti virga oblonga oleo tincta, quam poſtea comburat. Sylu. Chapeauill. Dian. vide Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 167. Quidam etiam Doctores putant, vnam tantum vnctionem eſſe de eſſentia Sacramenti. Ideòque in periculo peſtis, & ſimili neceſſitate, ſufficere vnum tantum organum magis obuium, vel potius caput, quod in eo ſenſus maximè vrgeant, vngere dicendo: *Per iſtam &c. quicquid deliquiſti per viſum, auditum, guſtum, odoratum, tactum, &c.* Et quidem pro hac ſententia citantur varia Paſtoralia, Agendæ, & Doctor. Louan.

Digitized by Google

Louan. Sylu. *in 3. p. q. 33. art. 2.* Laym. *lib. 5. t. 8. c. 3.* qui eam non omninò improbabilem, Tann. & March. *in Horto Paſtorum*, qui omninò probabilem, & in praxi vſitatam. Dian. *p. 3. t. 4. Reſ.* 168. qui in praxi tutam dicit, citatuſque pro ea *p. 8. t. 1. R.* 21. Gran. Amic. Auerſam, affirmat Pontificem id poſſe permittere, & denique Eſcob. (citans Baccanum *c. 24. q. 7. n. 6.* & Barboſa in Trid. *ſeſſ. 14. cap. 1.* id permittit. Verùm cum alij Doctores communiter repugnent, tutius ſaltem erit (quod ſuadent. Layman, & Dian. *ll. cc.*) eo caſu vnum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter ſine cratis forma vngere, dicendo vnicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius eſt, pedes aut renes inungere, non eſſe eſſentiale, imò quoad renes, non eſt decens, præſertim in fœminis, & viris religioſis, ideòque omitti ſolet. Henriq. Sà, Tolet. Suarez, Bellarm. *cap. 10. in fine.*

3. De eſſentia huius Sacramenti eſt. 1 Vt organa 5. ſenſuum, quæ inunguntur nominentur. Palaus *t. 4. t. 26.* Auerſa *ſeſſ.* 4. &c. communiter licet Dian. *p. 8. t. 7. R.* 56. ex Regin. contrarium cenſeat probabile; imò ad valorem ſufficere, ſi inter vngendum omnes ſenſus dicas: *Per iſtas ſanctas vnctiones indulgeat tibi.* 2. Verba illa: *Per hanc ſanctam vnctionem*, etſi Palaus *loco cit.* dicat valere, ſi tantum omittas Tò ſanctam. 3. Verba deprecatiua, *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperatiuam; v. g. *Per hanc &c. remittatur tibi quicquid &c.* non valere, dicit Palaus *loco cit.* Dian. *loco cit.*

4. Hoc Sacramentum tantùm dandum eſt morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel ſenectute; quia hi ſoli ſunt infirmi. Quod ſi morbo liberati rurſus periclitentur, iterandum eſt: & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum nouum neque expectandum, (ſub graui culpa, Quintanad. *t. 5. ſeſſ. 9.*) donec ſenſibus careant, vel omninò, ſint deſperati. In dubio verò de vita, detur ſub conditione, Laym. *loco cit.* ex S. Thom. Sylu. Suar. *d.* 40.

5. Si conferatur infirmo communi morbo, ſiue non grauiter vel periculosè laboranti non eſt validum. Suar. Palaus, Granad. Amic. &c. comm. Ac licet Leſſ. Vigeres, & Quintanad. contrarium putet probabile; concedunt tamen ſic inunctum iterum inungendum eſſe (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum ſtatum infirmitatis, additque Quintanad. mortaliter peccatum fuiſſe, vide Quintanad. *t. 5. ſeſſ. 7.* Dian. *p. 9. t. 6. R.* 46.

6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum in eo qui rationis eſt compos, & conſcios peccati mortalis (ſi non confiteatur) requiritur contritio ſaltem exiſtimata, neque ſufficit attritio. Bonac. *d. 7. quæſt. vnica p. 5. num. 2.* ex Regin. *l. 28. cap. vlt. art.* 73. Ordinariè autem, niſi obſtet cauſa rationabilis (v. g. ſi ob vomitum communicare non poſſit) præmittenda eſt confeſſio, & communio, ob Eccleſiæ con-

conſuetudinem, quæ vnctionem tanquam minus neceſſariam ad ſalutem poſtponit, vide Bonac. *loco cit. num.* 12 Licet autem per ſe loquendo confeſſio non neceſſariò præmittatur, cum per contritionem ſe diſponere poſſit, per accidens tamen requiri poteſt, v. g. ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter, timetur poſt vnctionem defuturum tempus confeſſioni: tunc enim prius audiendus, & abſoluendus eſſet; quia Sacramenta magis neceſſaria tali caſu prius ſumenda ſunt. Filliuc. Barboſa, Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 92.

Si timeatur mors ægroti, deferat Parochus vas olei vnà cum viatico. Conc. Prou. 4. *tit. quæ pert. ad Extr. Vnct.* §. *cum verò*, & Syn. Diœc. 4. *decr* 15. §. *Parochus*.

7. Pueris habentibus ſufficientem rationis vſum ad peccandum tametſi ſacram Euchariſtiam non accipiant, non rectè negatur Extrema Vnctio, cum indè nonnunquam ſalus ipſorum dependere poſſit, Suar. 3. *p. t.* 3 *d.* 70 *ſeſſ.* 1. Graff. Angl. Zamb. apud Laym. *l.* 5. *t.* 8. *c.* 4. *num.* 2. qui Parochos quorundam locorum excuſat, per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis, ſi non dent pueris ante ann. 14. vel 15. excepto caſu neceſſitatis, quo puer, quem rationis vſum conſecutum eſſe conſtet, aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere non poſſit, vide Chapeauill. *cap.* 5 *quæſt* 17. Ac licet Parochus in confeſſione cognouerit, puerum nunquam actualiter peccaſſe, debere tamen illum inungere, contra Nugn & Sanc. docent Suar. Reg. Fill. Coninch. &c. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 181. Si verò dubium ſit, an puer vſum rationis habeat, vngendus eſt ſub conditione. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R* 85.

8. Miniſter, eſt ſolus Sacerdos proprius, ſiue Paſtor, ſine cuius venia ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt, ſed grauiter peccat. Syiu. Sot. Coninch. *d.* 9. *n.* 8. & Religioſus incurrit excommunicationem Papalem, Suar. Reg. *l.* 18. *num.* 40. Poſſe tamen Regulares hoc Sacramentum (vti, & Viaticum) in articulo mortis ſuis familiaribus miniſtrare docet Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 52. ex Mancino, &c. In neceſſitate verò, vt ſi Paſtor abſit, vel dare nolit, nec Superior poſſit adiri pro petenda licentia, licitè miniſtrat quiuis non excommunicatus, aut ſuſpenſus, (etiam Regularis, vt contra Gauant. docent Præp. Henriq. Bern. Gran. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 82.) cenſetur enim tunc Papam dare licentiam, Laym. Reg. Suar. &c. *loco cit.* Dian. *R.* 176.

9. Sufficit Sacerdos ſine miniſtro, in neceſſitate, nec in ea fœmina adhibenda eſt, quod ſi tamen fiat, veniale eſſe docet Quint. *t.* 5. *ſeſſ.* 6. In ea poſſet etiam vnus vnam, alius aliam partem inungere, pronunciando tamen formam illi vnctioni reſpondentem. Bonac. *loco cit.* &c. commun. Non tamen poteſt vnus inungere aliquem ſenſum, & alius formam pronunciare: neque vnus vnum oculum, & alter alterum, vide Dian. *p.* 9. *t.* 5. *R.* 56. Quod ſi Sacerdos non poſſit progredi, ſupplenda

 erunt

Digitized by Google

erunt per alium quæ reſtant. Tanner. Præp. Mærat. qui apud Dian. *p. 5. t. 3. R. 87.* notat licere etiam alteri vnctiones ab initio repetere, perindè ac ſi prior nullam earum inchoaſſet.

10. Etſi in adminiſtratione huius Sacramenti ſeruanda ſint omnia præſcripta in Rituali, Agenda, vel Manuali; mortale tamen non eſſe, adminiſtrare in neceſſitate ſine ſuperpelliceo vel ſtola, docent Quint. & Leand. conceditque Amicus. Et Dian. *p. 8. t. 1. R. 79.* id excuſat ab omni peccato, ſi infirmus non ſit capax alterius Sacramenti, & iſta haberi non poſſint, contra Suar. Regin. &c. Imò etiam extra neceſſitatem non eſſe mortale. 1. Omittere Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces docent Palaus, & Gran. Dico *Extra*: quia in neceſſitate graui, v. g. tempore peſtis, vel morte imminente, ſtatim vngendus eſt ſine præmiſſis orationibus, quæ tamen poſteà ſupplendæ ſunt, ſi ſuperuiuat infirmus. Bonac. *d. 7. p. 6. num.* 8. 2. Deferre ad ægrum, vel adminiſtrare ſine lumine. Leand. citans Poſſeu. Quint. *t. 5. ſeſſ.* 13. Barboſ. *de Offic. Paroch. cap.* 22. 3. Si ſolus ſine miniſtro adminiſtret: imò hoc in neceſſitate permittunt Tolet. Sà, &c. vide Dian. *p. 9. t.* 6. *R.* 36. 4. Si vngat aliter, quam in formam crucis. Suar. Beccan. Laym. Dian. *p. 3. tract. 4. Reſ.* 178.

11. Paſtor ratione officij, tenetur ſub mortali, dare ijs qui petunt, niſi iuſta cauſa excuſet: etiam tempore peſtis, modò poſſit abſque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docent Tann. Dian. *p. 5. t. 3. R. 93.* Si peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docet idem Dian. *p. 3. t. 4. R. 174. p. 5. t. 3. R. 83. & 93. & p. 8. t. 5. Reſ.* 21. ex Villalob. Tanner. Amic. Franc. Lugo, &c. Suar. Filliuc. Coninch. Bonac. Laym. *ll. cc.*

12. Sacerdos curatus peccat mortaliter, ſi petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne ſine vnctione moriatur æger, (niſi iuſta cauſa excuſet) quia in graui non præſtat id, ad quod tenetur ex iuſtitia. Alius verò Sacerdos ſi abſente Parocho licitè, & facilè poſſit, tenetur ex charitate, ſed ſub veniali tantum: niſi tamen ægrotus valdè indigeret, v. g. ſi aliòqui ſine omnibus Sacramentis eſſet moriturus: quod aliud nullum ſuſcipere poſſit, tunc enim quidam grauiorem obligationem agnoſcere videntur, vide Dian. *p. 3. t. 4. R.* 170. Laym. *l. 5. t. 2. cap. 7. num.* 3.

13. Parocho veſperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum non licet retinere domi ſacrum oleum, vt vocatus poſſit venire expeditius, licet venialem culpam in eo tantùm agnoſcat Barb. *de Paroch. cap.* 22. ex Poſſeu. item Quintanad. *t. 5. ſeſſ.* 10. vbi tamen à mortali non audet excuſare eum, qui ſemper domi retineret.

14. Decens eſt, vt ſtupa comburatur: quia ad ſingulas vnctiones noua adhibenda eſt, niſi aliud habeatur in agenda. Laym. *loco cit.* Sà.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Effectus eius principalis eſt, roborare animam contra ten-tationes dæmonis in morte. Secundarius eſt. 1. Delere reliquias peccatorum. 2. Tollere pœnas reſtantes. 3. Aliquando etiam ſanitatem corporis conferre, ſi expediat. S. Thom. Sylu. Suarez *d.* 41. *ſeſſ.* 1. Vndè reſolues.

1. Huius Sacramenti non ſunt capaces. 1. Pueri, ante vſum rationis: etſi ſufficiat ea ætas, qua poſſunt peccare. Nauarr. Suar. *loco cit.* 2. Perpetuò amentes; alijs verò delirantibus ſi ante petiuerint, aut petituri fuiſſent ſi cogitaſſent, aut oſtenderint ſignum doloris, dari poteſt, & debet. Sylu. Henriq. Laym. Etſi tales vnctioni reſiſtant, ligandos eſſe, vel fortiter tenendos ait Tamb. apud Dian *p.* 5. *t.* 3. *R.* 84. qui cum Barb. *de Officio Parochi cap.* 22. dicit eſſe neceſſarium, quando phreneticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

Parochus ne miniſtret hoc Sacramentum pueris rationis vſu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiſcentibus, nauigantibus, peregrinantibus, vltimo ſupplicio mulctandis. Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad Extr. Vnct. §. Parochus.

2. Muti, ſurdi, & cæci à natiuitate ſunt capaces, atque adeò debent inungi propè organa ſenſuum quibus carent: etſi exterius per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. Poſſeu. Nald. Præp. Dian. *p.* 5. *t.* 6. *R.* 11.

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum; per ſe loquendo, ſecluſoque ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. Suar. Layman, Tann. Eſcob. &c. (multò minus peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent.) Veniale tamen eſſe, docet Coninch. *d.* 19. *dub.* 8. contra Nugnum, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *Reſ.* 170. *p.* 8. *t.* 1. *Reſ.* 58. & *p.* 5. *t.* 3. *Reſ.* 97. vbi notat ex Tanner. non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omittit tempore apto, & oblata commoditate. Contrarium tamen vult Tolet. Præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

Ne aſſeruentur olea infirmorum in armario ſacrarum veſtium, ſed in ipſis Eccleſijs in feneſtellà ad praſcriptum confecta. Syn. Diœc. 11. *tit. Monit. exec. decr. quæ ad dies feſt.* §. *Ne ſacra reliquiæ; Viſit. Apoſt. tit. quædam quæ ad cul.* §. *vaſcula.*

Si concedatur domi teneri, feneſtellà conſtruatur in loco decenti, vt in honore cuſtodiatur. Viſit. Apoſt. loc. cit. & Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad Extr. Vnct. §. quibus Parochis.

Digitized by Google

CAPVT II.

De Sacramento Ordinis.

DVBIVM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia?

RESP. 1. Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Ordines vniuerſim ſunt ſeptem, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rurſus eſt duplex. Minus, & Maius, ſiue Epiſcopatus. Vndè quidam octo numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo, niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax beneficij Eccleſiaſtici, ac priuilegiorum Clericalium. Ex iis tres poſteriores dicuntur maiores, ſiue ſacri, ob annexum votum ſolemne caſtitatis, (etſi ordinatus per grauem metum, vel nimis blanditijs, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, niſi ſpontè ratificauerit. Sanch. *d.* 29. Azor. Fill. *l.* 10. *cap.* 4. *quæſt.* 3. Coninch. *num.* 150. Bonac. *de matr. quæſt.* 3 *p.* 9.) reliqui Minores, quos cum Vaſq. alij Sacramentum eſſe negant, alij cum Bell. Coninch. Fill. &c. communius, & probabilius affirmant. Et quidem vnum, vel perfectione ac fine, vel vnitate attributionis, vide Fill. *t.* 9. *cap.* 1. Bonac. *d.* 8. *quæſt.* 2.

Reſp. 2. Materia remota Ordinum, eſt aliquod inſtrumentum traditum ordinandis; in ſignum poteſtatis ſpiritualis. Proxima eſt eiuſdem traditio, & acceptio. Cuius contactum phyſicum, & immediatum, etſi non eſſe eſſentialem aliqui probabiliter doceant, cum Sà, Henriq. Reg. Laym. Dian. *t.* 4. *de Sacram. num.* 185. & alijs, quos citat; contrarium tamen communius eſt, ac tutius; vt altera ſaltem manu tangatur; imò ex præcepto ad ſcrupulum vitandum, vtraque manu; & quidem omnia, v. g. calix cum patena, hæc cum hoſtia, vt docet Fill. idq; ſimul cum prolatione verborum Epiſcopi, vide Laym. *l.* 5. *t.* 9. *cap.* 5. Bonac. *d.* 8. *quæſt.* 1. *punct.* 3. vide Dian. *p.* 8. *t.* 1. *Reſ.* 40. & 42.

Reſp. 3. Oſtiarius ordinatur traditione clauium Eccleſiæ, Lector libri lectionum, Exorciſta, libri exorciſmorum; Acolythus, ampullarum vacuarum, vel ſaltem vnius, & candelabri cum cereo extincto, quia eius eſt præparare lumen, vinum, & aquam ad Miſſam; Subdiaconus, traditione calicis vacui, cum vacua patena ſuperpoſita, quia illius eſt hæc ad Miſſam præparare; Diaconus impoſitione manus, & traditione libri Euangeliorum, quia eius eſt catechizare, cantare Euangelium, &

cum

Digitized by Google

cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Euchariſtiam dare, vide ſuprà. Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cum pane, addita forma qua datur poteſtas ſacrificandi, deindè impoſitione manus addita alia forma, qua datur poteſtas remittendi alijs peccata, vide Fill. *t. 9. cap.* 2. Reginald. Bonac. Dian. *p. 3. t.* 4. *R.* 186. 187. *&* 188. *& p.* 8. *loco cit.* Ex dictis reſolues.

1 Poteſt Epiſcopus extra Diœceſim ſuis ſubditis conferre primam tonſuram: quia non eſt Ordo, Bonac. & alij 4. cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 143. contra Sanch. Barb. &c.

2. Quando dubium occurrit, an Ordo ſit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari poteſt, & debet ſub conditione. Quando verò ſunt rationes vtrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 47. ex Gran. poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis vel Sacerdotalis; v. g. ſi Sacerdos vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, ſed non hoſtiam. Eum verò, qui non tetigit calicem, & patenam, dum forma proferebatur, ſed paulò poſt, poſſe quidem ad maiorem animi ſui quietem ſub conditione iterum ordinari, non tamen eſſe neceſſarium docet Lugo, *Reſp. moral. l.* 1. *d.* 33. Rectè autem notat Dian. *loco cit.* etiamſi quis timeat ne inualidè ordinatus ſit, aut non recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut non tetigiſſe imaginetur, non illicò iterandum eſſe Ordinem; cum ſola obliuio, vel timor non ſufficiat ad prudens, ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. 4. Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſubditos, vel ratione originis (ſi ſcilicet in eius Diœceſi ſint nati,) vel ratione domicilij, ex voluntate, iſthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficij in ſua Diœceſi exiſtentis. Quocumque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, vt habetur *in cap. cum nullus de tempore ord. in* 6. & ex communi Henriq Leſſ. *lib.* 2 *cap.* 34. *d* 19. Vndè reſolues.

1. Qui in vna Diœceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium. a quouis trium illorum Epiſcoporum poteſt ordines, vel dimiſſorias accipere Præp. *q.* 1. *d.* 14. Laym. *l.* 5. *t.* 9. *c.* 9. Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 8. *&* 9. vbi cum Auerſa, & alijs 3. contra Barb. dicit, etſi ab vno eorum accipere ordinem vnum, poſſe alterum ab alio accipere.

2. Poteſt quis ordinari, vt originarius, vbi ipſe, vel pater eius eſt natus. Barboſ. Zerola, Auerſa, & alij 9. cum Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 13. Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cuius Diœceſi natus eſt fortuitò; v. g. quia mater ibi itineris, vel negotiorum cauſa degebat: quia non contrahit ibi ius originis, ſed vbi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur, & Sanch. & alij 8. cum Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 1. contra Hurtad.

Digitized by Google

3. Qui in diuerſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) habitat, poteſt ab vtriuslibet loci Epiſcopo ordinari; quia vtrique eſt ſubditus ratione domicilij. Præp. *loco cit.* Sanch. Auerſa, &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 14. eius tamen filius ab illo tantùm, in cuius Diœceſi eſt natus. Quod ſi fortuitò extra vtriuſq; Diœceſim ſit natus, ab vtrouis poteſt ordinari; quia vterq; cenſetur eius Epiſcopus originis, cum non ſit potior ratio de vno, quam de alio. Præp. Dian. *l. c.* Natus autem ex fornicatione matris potius quam patris domicilium ſequitur. Præp. Dian. *l. c. R.* 18.

4. Qui plura habet in diuerſis Diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. Garz. Præpoſ. *loc. cit. & c.* Dian. *p.* 8. *t.* 2. *Reſ.* 25.

5. Studioſi qui in Vniuerſitate habitant (etiam vltrà decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atq; adeo ab eius loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imò ſi iſthic, ducant vxorem nec filij eorum: ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilij reſpectu patris; ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 15. *&* 17.

DVBIVM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Baptiſma prius, tum intentio, ſexus, & ætas,
Vt probitas, titulus, gratia, & abſit obex.
Ne Coniux, Bigamus, manuſque, Neophytus atque
Non illegitimus, mancipiumque fiat.
Hæreſis, infamis, pœna inclytus, inſcius, vlla
Cenſura affectus, irregularis erit.

Reſp. 1. Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit, vt ſit mas baptizatus. S. Thom. *p.* 3. *quæſt.* 39. *art.* 2. Coninch. *d.* 20. *dub.* 10. Vaſq. Fill. *t.* 9. *cap.* 5. *quæſt.* 2. Vndè reſolues.

1. Incapax ordinum eſt, & quidem iure diuino. 1. Fœmina, Vaſq. Regin. Fill. *loc. cit.* 2. Hermaphroditus, in quo ſexus fœminæus prævalet. Fill. *loco cit.* Quod ſi autem in eo incipiat præualere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſoluere; licet characterem ſacramentalem retineat, Lugo *Reſp. moral. lib.* 1. *d.* 31. 3. Non baptizatus. *Ibid.*

2. Validè ordinantur. 1. Perpetuò amentes, cæci, muti, priuati manibus, etſi iure naturali ſint inhabiles. 2. Irregulares, etſi iure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorum vſu ſuſpenſi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificauerint. Tol. Henriq. Azor. *l.* 13. *cap.* 14. Bonac. *loco cit.*

Reſp.

Reſp. 2, Vt ordo licitè, & ſecundum iura Eccleſiæ ritè ſumatur, aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente, præter ſtatum gratiæ, 1. Vt non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus. 2. Animus clericandi. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. ſine quo ſi primam tonſuram, vel ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi iuſta cauſa excuſet) quia fraus eſt leuis, vide ſuprà *l.* 4. *cap.* 2. *d.* 1. *art.* 3. Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine iuſta cauſa ſtatum clericalem deſerere, 3. Vt ſit confirmatus. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. & quidem ſecundum Bonac. *d.* 8. *p.* 5. *nu.* 10. ſub mortali; ſecundum Sotum, & Coninch. ſub veniali. 3. Literæ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura) Epiſcopi proprij, ſiue originis, ſiue beneficij, ſiue domicilij, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *Reſ.* 194. 4. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſſaria ad vſum cuiuſque ordinis: nam Trid. *ſeſſ* 23. *c.* 4. pro prima tonſura requirit, vt ſciant fidei rudimenta: item legere, & ſcribere: & de quibus probabilis ſit coniectura quod Clericatum elegerint, non ſæcularis iudicij fugiendi fraude, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, vt linguam Latinam intelligant. Pro Subdiaconatu, & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad iſtos ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam; vt populum docere poſſint neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare Sacramenta. 5. Titulus ſuſtentationis, vt beneficij, vel patrimonij, vel paupertatis, vt in regularibus. Trid. *ſeſſ* 21. *cap.* 2. vide Bonac. 6. Ordo inter receptionem vnius, & alterius; cuius inuerſio v. g. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale, Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam inualidus. 7. Tempus, ſic minores conferuntur quauis Dominica vel feſto, quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, vt Sylu. Azor. Barb. &c. commun. docent. Ac licet Præp. Fagund. Tamb. Gauant. &c. putent ſufficere quouis feſtum duplex in Eccleſia, eamque ſententiam Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 74. vocet tutam in praxi eam tamen ex decreto Vrb. VIII. reiectam eſſe monet Card. de Lugo *l.* *Reſp. mor. d.* 43. Eoſdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam Feria VI. Veſpere ante Sabbatum, quo omnes ordines iure conferri poſſunt, notat Dian. *p.* 2. *t.* 16. *R.* 28. ex Henriq. Reg. &c. maiores verò Sabbatis Quatuor Temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac hebdomadæ Sanctæ. 8. Interſtitia Temporum. Sic maiores non niſi poſt annum ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt, ex Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 11. 13. & 14. in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia Papæ, duo ordines maiores poſſunt dari; Minores verò omnes, diſpenſante Epiſcopo, poſſunt dari eodem die; & ſi conſuetudo ſit ſimul cum Subdiaconatu. Nau. *cap.* 25. Henriq. *l.* 10. *c.* 11. Vaſq. Suar. Sà, *V. Ordo.* Laym. *l.* 5. *t.* 9. *c.* 8. & 9.

Digitized by Google

Locus, ſcilicet pro ſolemni collatione, Eccleſia, pro priuata, Sacellum.
10. Ætas, in qua ordinariè Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & ſic pro prima tonſura, & minoribus, requiritur ſaltem ſeptennium completum, licet Quint. t. 6. ſ. 21. contra Sanch. &c. putet ſufficere inchoatum. Pro Acolytho ann. 12. completus Fill. t. 9. cap. 4. nu. 28. Pro Subdiaconatu vigeſimus ſecundus, pro Diaconatu vigeſimus tertius, pro Sacerdotio vigeſimus quintus, omnes incepti, pro Epiſcopatu trigeſimus completus, vide Bonac. d. 7. quæſt. 1. Fill. t. 9. cap. 4. Laym. l. 5. t. 9. cap. 6. & 7. Dian. p. 3. t. 4. R. 192. Si autem dubium ſit, an quis ætatem requiſitam habeat, v. g. pro Sacerdotio an annum 25. ingreſſus ſit, ordinari non poteſt. Sanc. Laym. Bard. d. 6. cap. 11. p. 6. §. 2. vide ſuprà l. 1. tit. 1. cap. 2. dub. 3. Peccat autem tam ordinans, quam ordinatus, ſi ordinetur, qui non habet qualitates requiſitas.

Quæres. Quæ ſint officia ordinatorum?

Reſp. 1. Oſtiarij eſt claues Templi ſeruare, aperire, & claudere eius ianuas; arcere eos quibus non licet intereſſe ſacris, campanas pulſare; quæ intra Eccleſiam ſunt cuſtodire: ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris, & noui Teſtamenti: item docere cathecumenos rudimenta fidei Chriſtianæ. 3. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adiurandos, & eijciendos, item ad exorcizandos catechumenos. *Sub pœnâ ſuſpenſionis ab officio, & 25. aureorum nullus Sacerdos ſæcularis, vel Regularis audeat Exorciſmum Energumenis adhibere abſq; facultate in ſcriptis obtentâ.* Syn. Diœc. 35. dec. 11. 4. Acholyti munus eſt præparare ampullas vini, & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem ſacrificium, & illi miniſtrare, vndè, & ceroforarius dicitur. 5. Subdiaconi munus eſt, immediatè ſubordinari Diacono ad ſacrificium Miſſæ, calicem, & patenam illi tradere, vrceolum cum aqua præbere, aquam ad lauandas manus infundere, Epiſtolam ex officio, & ſolemniter in Miſſa legere. 6. Diaconi munus eſt, cantare ſolemniter Euangelium in Miſſa, miniſtrare immediatè Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Miſſæ ſacrificium, veſtire Altaria, crucem ferre, & denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare, & baptizare. 7. Præsbyteri munus eſt offerre ſacrificium Miſſæ, abſoluere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ, & ſimiles facere, populum doctrina, & exemplo paſcere, vide Eſcob. *Exod. 8. t. 7. cap. 1.*

Teſtimoniales literæ de vitâ, & moribus vltrà duos, vel tres menſes, ne ſuffragentur, niſi aliud indicauerit Epiſcopus; ſuſcepturus ordines nouas impetret. Conc. Prou. 4 tit. quæ pert. ad Sacr. Ord. §. ſi verò.

Vbi nullum ſpacium præſcriptum eſt, ne vltrà duos, vel tres menſes ſuffragentur. Conc. cit. loc. vt ſup. §. quod ſi.

Ordi-

Ordinatus ne ſedem mutet ſine ſui Ordinarij licentiâ ſub pœnâ interdicti ab exercitatione ſacrorum. Conc. Prou. 7. tit. de Sacr. Ord.

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

CAPVT I.

De Sponſalibus.

DVBIVM I.

Quid ſint Sponſalia?

RESp. Sunt promiſſio voluntaria deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa futuri matrimonij inter perſonas iure habiles.

Dicitur 1. Promiſſio: quia propoſitum non ſufficit, cum non inducat obligationem. Vnde qui diceret, volo te accipere, habere, aut ducere in vxorem, non contrahere ſponſalia, vt Bon. *q.* 1. *p.* 1. docet, ex alijs: quia hæc verba non promiſſionem, ſed propoſitum promiſſionis tantum ſignificant, niſi tamen ex circumſtantijs aliud colligatur.

Dicitur 2. Voluntaria, & deliberata, ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale, cum ſponſalia ſub mortali obligent. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 273. ex Sanc. Pontio, &c. etſi Bonac. *quæſt.* 1. *p.* 4. *n.* 4. plus requirat. Vndè regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, vt docet. Coninch. *d.* 21. *art.* 5. Sanch. *l.* 1. *d.* 16. niſi malitia, & prudentia ſuppleant ætatem. Dian. *t.* 4. *p.* 3. *Reſ.* 274. Pontius, &c. (quod tamen quidem negant ſufficere, cum ius determinarit ætatem) imò nec poſt ſeptennium, ſi de vſu rationis ſufficienti non conſtet; vti neque, ſi vi, dolo, errore, vel ignorantia circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundum dicta de voto, & contractibus.

Dicitur 3. Mutua, vndè ſi Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet ſine promiſſione, neuter obligatur, quia cum contractus ſponſalium ſit onerоſus, & reciprocus, non poteſt claudicare: inuoluit enim conditionem, ſi tu repro miſeris. Quod ſi tamen Titij promiſſio fuiſſet abſoluta, ac gratuita, & acceptata à Caia, ſolus Titius obligaretur, non vi ſponſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. Ita Sanch. *l.* 3. *d.* 3. contra Pontium, apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *Reſ.* 244.

Dicitur 4. Signo expreſſa: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Vndè non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Caiæ, etiam cum conſenſu interno in promiſſionem matrimonij, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator,

pro

pro eo cuius curam habet, præſente, & non contradicente (dummodò metus abſit,) contrahat, valida erunt; quia in hoc caſu, ius accipit taciturnitatem, pro expreſſione conſenſus. Sanch. *l.* 1. *d.* 2. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 176. imò etiam ſi pro abſente: ſaltem ſi is reſciens id, expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. Sanch. Pont. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 271. contra quos Sct. & Henriq. ne hoc quidem requirunt, ſed tantum vt reſciens, non contradicat. Quod Coninch. admittit, ſi per ipſos tutores vel parentes ijs proponatur; tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicitur 5. Inter habiles: id eſt, quæ, & ætatem à iure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. Vndè reſolues.

1. Quando verba, vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem communi intelligentia, & ſenſu verborum, ita tamen vt potius inclinetur in fauorem matrimonij, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 205. Bonac. *q.* 1. *p.* 1.

2. Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cum hoc ex iure poſitiuo ſit nullum) habent vim ſponſalium. Ratio eſt ex interpretatiua intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore modo quo poſſunt; ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio. Laym. *loco cit. n.* 17.

3. Ad ſponſalia non ſufficit. 1. Si dicas, non ducam aliam, quam te, quia ſunt verba merè negatiua, & potes ducere nullam. Bon. *q.* 1. *p.* 7. *n.* 13. 2. Dicere, contraham tecum, ſi Papa diſpenſauerit. Barb. & alij 10. cum Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.* 290. contra Sanch. Coninch. & Pon. ac proindè licitum eſt vtrique contrahenti, ante, & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem altero inuito reſilire. Si tamen impenſæ magnæ factæ ſint cauſa diſpenſationis, eas tenebitur refundere reſiliens. 3. Subarrhatio annuli, & miſſio munerum iocalium, niſi conſuetudo patriæ aliud habeat. Ratio eſt, quia poteſt fieri ex alijs cauſis. Quod ſi tamen verba vnius præceſſerint, tunc immiſſio annuli, & verbum (*recipio*) operatur ſponſalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promiſſionis, vt docet Fill. quia recipiendo ſic annulum, tacitè conſentit: itemque ſi habito inter amicos tractatu de matrimonio, ſponſus miſit arrhas, & munera iocalia, eaque ſponſa acceptauit. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *cap.* 2. 4. Sponſalia metu graui contracta, licet iuramento firmata, ſunt inualida: quia iuramentum metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, ideòque relaxatione non indiget. Sanc. Barb. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 278. *ſuprà l.* 3. *t.* 2. *cap.* 2.

DVBIVM II.

Qua, & quanta ſit obligatio Sponſalium.

Reſp. 1. Obligant ad incundum matrimonium, ſub peccato mortali: ſi tamen terminus non ſit præfixus, ſufficiet, ſi promittens impleat,

pleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus oneroſi, in re graui. Ratio poſterioris eſt, quia id, eſt commune omni debito. Sanc. *l.* 1. *d.* 28. Con. *d.* 22. *dub.* 1. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 245. Pontius tamen *ibid.* vult obligari ſtatim poſt contractum. Vndè reſolues.

1. Reſiliens cogi poteſt ad matrimonium, etiam à Iudice per cenſuras; quod tamen rarò expedit, ob periculum infelicis exitus.

2. Si Iudex ſecundum allegata, & probata cogat ad matrimonium, licet à parte rei reuerà coactio ſit iniuſta, valet matrimonium. Sanch. & M. Perez, contra Texed. apud Dian. *p.* 9. *t.* 8. *R.* 26.

3. Fornicatio ſponſæ, eſt circumſtantia in confeſſione exprimenda: quia mutat ſpeciem, & conſtituit iniuſtitiam, quæ in ſponſa grauis eſt, ideòque mortalis habetur, vt ſi quis rem alteri promiſſam notabiliter corrumpat: quod tamen ſponſus non cenſetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æſtimetur, niſi aliud accedat. Sanch. *l.* 1. *d.* 2. Con. Fag. Fill. &c. probabiliter, contra Laym. Azor. &c. vide Lugo *d.* 16. *n.* 176.

4. Qui ſimulato animo promiſit, per ſe loquendo non obligatur ad nuptias, tametſi damnum creatum debeat reſarcire. Dixi, per ſe: quia ſi facta promiſſione puellam induxit ad copulam tenetur illam ducere. Bon. *l. c. p.* 2. Vbi excipit, ſi puella eſſet longè inferioris conditionis, (v. g. quoad nobilitatem, vel diuitias) tunc enim non teneri ducere, (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatus, ſeu conditionis, eò quod tunc decipi potius voluerit, quam decepta ſit: vndè nec teneri eo caſu illam dotare. Secus tamen, ſi ipſa inæqualitatem ſtatus ignorauit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo Matrimonium promiſerit. Ita Bon. *q.* 1. *p.* 3. *n.* 7. *& ſeq.* ex Vaſqu. Mol. *d.* 106. Sanch. *l.* 1. *d.* 10. vide Leſſ. *l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. Laym. *c.* 1. *n.* 10. & M. Perez, *d.* 2. *ſeſſ.* 3.

5. Sponſalia poſteriora contra priorem fidem inita, tametſi iurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt inualida, Sanch. & Vill. Contrarium tamen tenent Con. & Pont. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 210. matrimonium tamen poſt ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet iniuſtum, Bonac. *p.* 5. *&* 7. Laym. *c.* 1. *n.* 5.

6. Liberi, qui parentibus inſcijs contraxerunt ſponſalia, etiam cum ijs, qui imparis ſunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur? nec à parentibus poſſunt impediri, quò minus ſeruent fidem datam. Laym. *l. c. n.* 12. ex S. Th. &c. niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 71. ex Mol. Sanch. &c.

7. Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti eius intererat talem contractum impleri. Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Vbi Tridentinum non eſt receptum, ſponſalia iure antiquo tranſeunt in matrimonium per quæuis ſigna externa, materiali affectu exhibita, v. g. per copulam. Dico, vbi Trid. &c. quia vbi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina; ideòque grauiter in iis peccari poteſt. Vndè ſequens Caſus reſoluitur.

Sponſis non liceat tactus impudici, cum proximè diſponant ad copulam, & pollutionem: etſi liceant amplexus, & oſcula in ſignum amoris. Sanch. *l. 9. d.* 47. vide Dian. *p.* 2. *tract.* 17. *Reſ.* 6. *& t.* 1. *miſc. R.* 31. *& p.* 4. *R.* 131.

DVBIVM III.

Quomodo diſſoluantur Sponſalia?

Reſp. 1. Diſſoluuntur ſequentibus caſibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. Bonac. *p. 7.*

2. Per mutuum conſenſum, ſicut quiuis contractus. Laym. *c.* 2. *n.* 8.

3. Si ſuperueniat impedimentum dirimens matrimonium. Bonac. *p.* 8. *num.* 3.

4. Per atrox crimen alterius ſponſi, ſoluuntur ex parte innocentis: quale cenſetur. 1. Fornicatio, ſiue ſpiritualis, vt hæreſis, ſiue corporalis, tam ſponſi, quam ſponſæ, poſt ſponſalia: & ſponſæ etiam ante illa, ſed à ſponſo ignorata, licet per vim facta. Bon. *p.* 8. Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula, & amplexus, poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus; ſed non vice verſa; quia etſi ſponſus id faciat, non eſt dedecus ſponſæ, nec mutatio alicuius momenti. Reg. Sanch. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 283. Limitant autem Con. & Laym. niſi talia oſcula, & tactus ſint ita frequentes, vt indicent valdè propenſum ſponſi animum in alteram, vt meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſeruaturus. Si autem vterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docent Palaus, & Bonac. contra Con. Reg. Sanch. Laym. & Pont. qui ſoli viro id eo caſu permittunt, eò quod delicta ſint imparia, & longè grauius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. Dian. *l. c. R.* 284. Furtum graue, homicidium, &c. vel ſimile, quod graue damnum, vel infamiam pariat. Bon. *p.* 8. *n.* 12.

5. Si notabilis mutatio accedat, vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet, è ſponſalibus deterruiſſet, qualis eſſet, v. g. 1. Inimicitia, vel odium graue inter ſponſos. Quò refertur morum aſperitas, vel ſæuitia, poſt ſponſalia primum cognita: item iuſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, & grauia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. Laym. *c.* 1. *n.* 78. Bon. *p.* 8. *n.* 8. *&c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſim, morbum Gallicum, &c. ſi grauiter muti-

Digitized by Google

mutiletur, vt amiſſione oculi, naſi, vel aliter grauiter deformetur, præſertim ſponſa vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. Dianam, *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 85 Sanch. *l.* 1. *d.* 53. Con. *d.* 23. *dub.* 7. Laym. & Bon. *ll. cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minus quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præſertim ſi aliquam infamiam habeant adiunctam, (v. g. ſi ſponſa vi, vel ſpontè fuiſſet corrupta) dummodò tamen contrarium poſitiuè, verbo factoue non ſimulet, poteſtque interrogatus licitè diſſimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernicioſi, v. g. morbus contagioſus, grauis infamia, ſiuè perſonalis, ſiue generis aut familiæ, non licet (etiamſi poſt ſponſalia contracta in eos copula inciderit) contrahere cum eorum ignaro, niſi ſimiles defectus ipſe patiatur. Con. Pont. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 28. vbi ex Con. & Sanc. contra Pont. Nau. &c. infert ſponſam poſt ſponſalia corruptam poſſe ſponſum defectus, iſtius occulti ignarum cogere ad ſtandum ſponſalibus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur, vel graue ſit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat, vel denique ſi ſponſus incipiat vagari cum incommodo ſponſæ. Bonac. *l. c.* Quod ſi defectu ſponſæ detecto dubitet ſponſus, an ſi eum ab initio cognouiſſet, contracturus fuiſſet, tum ſi defectus ille cenſeatur grauis ac notabilis præſumetur pro ſponſo, cui liberum erit reſilire. Sanch. Bon. Tancr. *t.* 1. *l.* 1. *d.* 65. ſecus ſi defectus ſit leuis. Bald. *l.* 6. *c.* n 1. *p.* 7.

6. Si alter ſine alterius licentia proficiſcatur in terram longinquam: quia cenſetur renuntiare ſuo iuri. Laym. *l. c.* Bon. *p.* 6.

7. Si ſint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non ſtetit, quò minus ſit contractum. Laym. *num.* 16.

8. Soluuntur, licet ſint iurata, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel ingreſſum alterius in Religionem aut votum eam ingrediendi. Laym. *l. c* Bon. *p.* 5. Nec obſtat, ſi hic poſteà ad ſæculum redeat, vt docent Sanch. *l.* 1. *d.* 24. licet Præpoſitus, Fill. & alij putant, talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, vti etiam ad damna reſarcienda ſponſæ, ſi quæ paſſa eſſet. Vndè non poſſet ingredi Religionem, ſi ſponſam defloraſſet, nec aliter quam per matrimonium poſſet reſarcire damnum, v. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 207. Bon. *l. c.*

9. Probabile eſt, ſolui etiam per votum ſimplex caſtitatis, vt docent Suar. Azor. aliique, cum hoc ſit de meliore bono; etſi contrarium doceant Fill. Sanch. Con. & alij: eò quod Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium. Vndè etiam in foro externo talis ſolet compelli, vt vel fidem ſeruet, vel in-

tret

tret Religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur ius ſponſalia ſoluendi, eò quod vouens reſilierit, & cenſeatur iuri ſuo renuntiaſſe, vide Bonac. *p.* 5. *n.* 13.

10. Per matrimonium validum diſſoluitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem, ſi alter expectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto, teneri ad implenda ſponſalia priora, docet Pont. contra Sanch. qui vult omninò diſſolui, v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 209.

11. Si ſponſo noua ſuperueniat hæreditas, ita vt illi ſponſa iam ſit inæqualis, non habet ideò ius reſiliendi: quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas noua ſuperueniat. Sanch. Con. Regin. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 286.

Reſp. 2. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt, non requiritur authoritas Iudicis ad diſſoluenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quod ſi ſponſus cognito ſuo iure reſiliendi nihilominus carnaliter cognouit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo iuri renuntiaſſe, & ſponſalia ratificaſſe. Laym. *c.* 1. *n.* 23.

CAPVT II.

De Matrimonio ſecundum ſe.

DVBIVM I.

Quid ſit, quæ eius materia, forma, & miniſter?

RESp. Eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier ſibi mutuò legitimè corpora ſua tradunt ad perpetuam vitæ ſocietatem, vſum prolis ſuſcipiendæ, & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis. Suarez *tr.* 3. *d.* 2. *ſ.* 1. *art.* 1. Sanch. Vaſq. Miniſter non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes, quia hi ponunt materiam, & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur quando ea ſecuta eſt. Vndè reſolues.

Manè celebretur, non à prandio. Conc. Prou. 3. tit. de ijs, quæ ad matrim. §. matrim.

1. Validè, & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedij concupiſcentiæ. Ratio eſt, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonij. Et patet exemplo B. Virg. & S. Ioſeph.

2. Non

2. Non videtur licitum, contrahere tantùm propter voluptatem carnis, vel vanitatem: quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. Nau. *c.* 22. *n.* 7. Sanch. *l.* 2. *d.* 29. *q.* 3.

3. Licitè contrahitur in remediũ concupiſcentiæ (nihil aliud intendendo) modò proles poſitiuè non impediatur: hoc enim ſub mortali non licet. Coninch. *d.* 25. *d.* 2. *n.* 16. Pontius *l.* 1. *cap.* 21. Hurtad. 4. Perez *d.* 18. *ſect.* 7. *num.* 6. ex 1. Corinth. 7. Hinc etiam coniuges poſſunt abſtinere ab vſu coniugij, & optare, ne plures accipiant liberos, quam poſſunt alere, dummodò vt dixi, poſitiuè non impediant, nec abortum procurent. Perez *l. c.* Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 12. Nau. *c.* 16. *&c.*

4. Licitè etiam contrahitur ob fines honeſtos extrinſecos, fini intrinſeco Sacramenti (qui eſt mutua animorum coniunctio, & coniugum ſanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter regna, vel illuſtres familias componendam, vel ſplendorem familiæ conſeruandum. Ità contra Sanch & Sylu. docent Præp. Pont. Gaſp. Hurt. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 219. M. Per. *d.* 18. *l.* 7. *n.* 7. vbi cum Dian. *l. c.* etiam permittit ob diuitias, & nobilitatem.

5. Validè, ſed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. niſi tamen talis intentio in pactum deducatur; id eſt, niſi adijciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonij. Vndè inualidè contrahit, qui vinculum matrimonij vult tantùm durare per annum, vel reſeruat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti, v. Perez *ſ.* 6. *&c ll. cc.*

6. Contrahentes vt non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum ſuſcipiunt, licet dormiant. Secus eſt de procuratore per quem contrahunt. Vti, & de Sacerdote copulante: Secus eſt de Sacerdote copulante, quia nec ſuſcipit, nec adminiſtrat Sacramentum, ſed tantùm vt teſtis aſſiſtit. Card. de Lugo *de Sacr. d.* 8. *ſ.* 9. *n.* 155.

7. Coniux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem, generationi aduerſantem.

8. Requiritur conſenſus de præſenti, verbo, ſcripto, aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, vt ſi parentes pro filijs contrahant his tacentibus, vide Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 272. Sufficit etiam. 2. ſi alterius conſenſui præcedenti, & non reuocato, alterius accedat. Vndè ſi quis coram Parocho non verè conſenſerit, ſatisfacit conſentiendo poſteà, vide Dian. *loco cit. Reſ.* 292.

Quæres. An ſufficiat conſenſus conditionatus?

Reſp. 1. Sufficit conditionatus, ſub conditione de præterito, vel præſenti, ſtante conditione; quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp. 2. Sufficit ſub conditione neceſſaria de futuro, dummodò con-

Digitized by Google

contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper conſenſum, v. g. duco te ſi cras ſol oriatur. Item ſub conditione de futuro impoſſibili, v. g. Si Cœlum tetigeris; vel de futuro turpi, modò non repugnet ſubſtantiæ matrimonij, & conſenſus ſit abſolutus, v. g. ſi patrem occideris. Ratio eſt, quia tales conditiones habentur pro non adiectis. Sanc. *l.* 5. *d.* 15. Mol. Fill. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 10. *d.* 15. Laym. Bonac.

Reſp. 3. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v. g. ſi prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex *cap. fin. de condit.* v. Sanch. *l.* 5. *d.* 10. Coninch. *d.* 29. *d.* 3. Fill. &c.

Reſp. 4. Conſenſus ſub conditione honeſta de futuro, eſt contractus ſponſalium tantùm, & non Matrimonij, quia hic debet eſſe de præſenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium ſine nouo conſenſu, poſtquam conditio impleta fuerit, vt docet D. Thom. cum alijs apud Sanch. etſi Fill. Laym. & alij quidam putent contrarium eſſe probabile, eò quod contractus celebratus ſub conditione honeſta futura, hac impleta, purificetur. Quod concedit Bonac. *p.* 2. *d.* 10. *nu.* 20. ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

DVBIVM II.

De vſu Matrimonij.

ARTICVLVS I.

An vſus Matrimonij, ſiue actus coniugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex 1. Cor. 7. *Vxori vir debitum reddat*. Per accidens eſt illicitus in ſequentibus caſibus.

1. Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quod tamen ſi vterque ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si vterque vel alter id certò ſciat, non poteſt, quocumque etiam periculo propoſito, vti matrimonio: Vndè ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi Religionem (ſi necdum conſummauit) vel fugere, vel petere diuortium, ob coniugis ſæuitiam, v. g. vel adulterium; ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere. Bonac. *quæſt.* 8. *p.* 8. *num.* 16.

2. Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantùm dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cum alter habeat ius petendi. Si vterque dubia fide contraxit vel dubitat de eius valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. Vaſq. Sanc. Dian. Bald. *d.* 6. *t.* 11. *p.* 7. §. 3. Secus poſt eam. Bon. *q.* 4. *p.* 4. *v. ſuprà l.* 1. *t.* 1. *cap.* 2. *d.* 3.

3. Si

Digitized by Google

3. Si fiat cum graui periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa grauis, cui damnum corporale videatur poſtponendum, v. g. periculum incontinentiæ in ſe, vel cum parte Bon. *p*.6. *n*. 8. Mart. Perez *d*. 50. *ſ*. 4. *n*. 5.

4. Si fiat prauo fine, v. g. tantùm voluptatis cauſa. Quod tamen DD. communiter, vt Sanc. *l*. 9. *nu*. 11 Bonac. *q*. 4. *p*. 6. cenſent eſſe tantùm veniale, contra Pontium, qui vult eſſe nullum: nullum autem erit ſi delectatio non quæſita ſentiatur, vel ad eam ſe excitent, quando copula debita redditur Sanch. *l*. 9. *d*. 11. &c. vide etiam Dianam *p*. 3. *t*. 4. *R*. 216 Bon. *p*. 6. M. Perez *d*. 49. *ſ*. 2. *n*. 6.

IX. *Opus coniugij ob ſolam voluptatem exercitum omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

5. Si exerceatur mente adultera, vt ſi dum accedit ad ſuam, imaginetur aliam, vt animam paſcat, quod eſt mortale. Sanc. Bon. *p*. 6. *n*. 7.

6. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non ſeruetur vas naturale: quod multi docent eſſe veram Sodomiam, alij eſſe graue peccatum contra naturam, *v*. 6. *præc*. 2. Si ſine iuſta cauſa ſitus ſit innaturalis, præpoſterus, &c. quod aliqui dicunt eſſe mortale, alij, ſecluſo periculo effuſionis ſeminis, veniale tantùm, etſi graue, & grauiter increpandum. Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R* 204. 3 Si alter coniugum ex moroſitate, vel alia ratione ſeminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt eſſe mortale quia finis actus coniugalis, ſcilicet generatio impeditur: quidam tamen, vt Præp. & Sanchez dicunt, in fœmina nullum eſſe, vide Bon. *p*. 6. *n*. 15. *& p*. 1.

7. In loco indebito, v. g. ſacro qui indè violetur, vel in loco publico.

8. Si abſque vrgente cauſa fiat tempore indebito. 1 In magna ſolemnitate, vt Paſchæ, vel pridiè communionis, v. Per. *d*. 49. *ſ*. 3. 2. Quando vxor eſt grauida, ſaltem ſi ſit periculum abortus, Nau. Sylueſt. Sanch. Con. Fill. *n*. 337. Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc ſine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde Diana *p*. 3. *tr*. 4. *R*. 204. & Con. *d*. 34. *dub*. 9. nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando vxor laborat fluxu menſtruo. Quod tamen non eſſe mortale, contra Azor. docet Sanch. *l*. 9. *d*. 21. *n*. 2. Imò aliqui apud Dian. *loco cit.* vt Pontius *l*. 10. *cap*. 11. *& cap*. 14. *num*. 5. *&* 6. docent, nec veniale eſſe ſi periculum vrgeat, quod Sanchez *loco cit.* docet eſſe probabile, additque M. Perez, ſi ob finem honeſtum fiat nullum eſſe, & teneri reddere debitum vxorem, ſi maritus exigat, vide *d*. 49. *ſect*. 3. Vt vſus matrimonij ſit licitus.

Sit modus, & finis, ſine damno, ſolue cohere,
Sit locus, & tempus, tactus, nec ſpernito votum.
Tolet. *lib*. 7. *c*. 26.

Ex dictis caſibus conſequenter reſoluitur, licitum eſſe vti matrimo-

Digitized by Google

nio. 1. Prolis cauſa, etſi hæc non neceſſariò debeat intendi, dum exercetur; dùmmodò poſitiuè non impediatur; imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus grauetur. 2. Ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. Mart. Perez *d.* 40. *ſect.* 2. ex Coninch. Pont. Hurt. &c. contra Sanch. qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis cauſa, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua, & relatum ad vnum finem, licitè refertur ad alium iſti non repugnantem, vt docent Sà, Coninch. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *cap.* 4. Mart. Perez *d.* 49. *ſect.* 2. *num.* 4. vide Dian. *p.* 2. *t.* 4. *R.* 218. Solius tamen ſanitatis cauſa vti, probabile eſt eſſe veniale, vt docent S. Tho. Henriq. Laym. *l. c.* contra M. Perez, &c. *ll. cc.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges?

Reſp. Tales actus per ſe ijs licent, quia cui licitus eſt finis, etiam licent media, & cui licet conſummatio, etiam licet inchoatio. Vndè licitè talibus naturam excitant ad copulam, quod ſi verò ſeparatim, & ſine ordine ad copulam, v. g. voluptatis cauſæ tantum fiant, ſunt venialia peccata, eo quod ratione ſtatus, qui illius actus cohoneſtat, habeant jus ad illos. Niſi tamen, vt ſæpè contingit, ſint coniuncti cum periculo pollutionis, aut coniuges habeant votum caſtitatis, tunc enim ſunt mortalia, vt dictum ſuprà *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 2. *d.* 4. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 204. *&* 216. Vndè reſolues.

1. Coniux venialiter tantum peccat. 1. Tangendo ſeipſum ex voluptate, & tactum non ita expreſsè referendo ad copulam, vt contra Vaſq. & alios probabiliter docet Sanch. *l.* 9. *d.* 44. 1. 2. Oblectando ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu coniugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. Fill. Laym. Tanner. Mald. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 224. contra Nauarr. Azor. &c.

2. Peccat grauiter. 1. Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita: quia eſt illi illicita per ſtatum. 2. Bigamus; qui in actu coniugali cum ſecunda exercito, repræſentat ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia eſt permixtio cum aliena; Laym. *l.* 1. *t.* 9. *cap.* 6. vide ſuprà *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 2. *&* *l.* 5. *cap.* 1. *dub.* 2. *art.* 2.

ARTICVLVS II.

An actus coniugalis, ſit præceptus, & debitus?

Reſp. 1. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad vſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex iuſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſsè, vel tacitè, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenentur vti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natu-

Digitized by Google

naturâ contractus mutui. S. Thom. *in* 4. *d.* 32. *quæſt.* 1. *art.* 2. *&c.* communiter ex 1. Cor. 5. Vndè reſolues.

1. Neuter tenetur per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v.g. ad auertendum periculum incontinentiæ imminens coniugi. Mart. Perez *d.* 50. *ſect.* 2. *num.* 4. *&* 5. vel ex iuſtitia legali, eo quod ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2. Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero inuito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum. Sanch. *l.* 9. *d.* 4. Coninch. *d.* 34. *d.* 2. *num.* 19. Perez *d.* 50. *ſect.* 3.

3. Peccat mortaliter qui coniungi ſeriò, & inſtanter petenti debitum negat; quia eſt res grauis, & debetur ex iuſtitia: intellige, niſi petens, precibus aut alia ratione honeſta, auerti poſſit, & petitio non ſit immoderata, (nam ſi ſæpè petenti ſemel verbis negetur, citra periculum incontinentiæ; videtur eſſe tantùm veniale, ob leuitatem materiæ; & aliquando, ſi nimis immoderatè, & iuſtò ſæpiùs petat, nullum, ſecundùm Perez *d.* 50. *ſect.* 3.) nec ſit alia iuſta cauſa negandi. Bonac. *quæſt.* 4. *p.* 1. ex Sanch. Fill. &c. Iuſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ vtriuſque) eſſe cenſet Mart. Perez *loco cit. num.* 6. ſi plures naſcantur filij, quam poſſint alere.

4. Peccat grauiter vir, vel mulier, ſi ſe impotentem reddat, etiam medijs aliàs licitis, v.g. ieiunijs, &c. inuita comparte. Imò ſi aliter non poſſit reddere debitum, licitè non obſeruat ieiunia Eccleſiæ, ſicut, & vxor, ſi notabiliter ijs fiat deformior. Bonac. *loco cit.* Sanch. *l.* 9. *d.* 3. *n.* 11. Reginald. Coninch. Fill. *n.* 306. *&c.* Perez *d.* 50. *ſect.* 2.

5. Coniux tenetur reddere debitum, quamuis illicitè petenti, ſi redditio hic, & nunc non ſit illicita, v.g. petenti voluptatis cauſa, vel ligato caſtitatis voto, vel die feſto, &c. v. Sanch. *l.* 9. *d.* 6. Pont. *l.* 9. *c.* 3. Con. *d.* 34. *d.* 6. Perez *d.* 50. *ſ.* 5. Quia malitia alterius non dat illi ius negandi quod ſuum eſt. Non tamen tenetur reddere petenti, ſine graui cauſa, modo innaturali, vel in loco publico, vel ſacro, &c.

6. Non tenetur reddere. 1. Si alter alteri debitum remiſerit, v. g. ſi conſenſu mutuo vouerint caſtitatem, vel auctoritate publica celebrarint diuortium. 2. Si petens ſit amens; quia talis non eſt capax vſus dominij, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen vti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quam amenti, niſi eſſet periculum fœtus enecandi. Nau. *cap.* 16. Sylu. Laym. *c.* 1. *art.* 9. 3. Si alter mœchatus ſit; quia *frangenti fidem, fides frangatur eidem*: niſi tamen ipſe quoque ſit adulter, vel cauſa adulterij.

7. Etſi is, qui matrimonio contracto ſciens prudens voluntariè cognouit conſanguineam vxoris, in primò vel ſecundò gradu non poſſit

 petere

petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem eſt de eo, qui inſcia comparte vouit caſtitatem, poſt matrimonium conſummatum. Si tamen ante vouiſſet, videtur obligari ad ingreſſum Religionis, ſaltem primo bimeſtri: (niſi tamen matrimonium conſummauerit) imò etiam poſt, ſi vxor conſentiat, de quo plura, vide apud Laym, *cap.* 11. *n.* 10.

Reſp. 2. Coniux non tenetur reddere debitum, ſi indè graue damnum, vel periculum ſibi, vel proli, meritò timeat. Perez *d.* 50. *ſ.* 4. Vndè non tenetur ſequentibus caſibus.

1. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v. g. Gallico, peſte, lepra, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerint cognita, & non ſit nimis grauis.) Bonac. *quæſt.* 4. *p.* 1. *num.* 8. Perez *d.* 50. Sanch. *l.* 9. *d.* 14. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *cap.* 1.

2. Si petat ab vxore laborante febri, vel alio morbo, cui copula noceret. Bonac. *quæſt.* 4. *p.* 1. *num.* 4. ex Sanch. &c. item Perez *loco cit.* aut vt quidam volunt tempore menſtrui. Bon. *q.* 4. *p.* 3. *n.* 11. *&* *p.* 6. *n.* 10. contra Sanch. Hurt. Perez *d.* 49. *ſ.* 3. aut cum vxor eſt grauida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortus) probabile timetur proli iam conceptæ. Imò nunc nec petere, nec reddere licitum eſt, vt per ſe patet, aut Laym. *cap.* 1. *num.* 7. & eſſe mortale dicit Perez *d.* 49. *ſ.* 3. (addens ex Sanch. Coninch. & Hurt. ceſſante periculo prolis, vſum matrimonij licitum eſſe) aut ſi non poſſit vxor edere fœtum, niſi mortuum. Bon. *d.* 4. *p.* 1. *&* 2. *n.* 14. (Laym. tamen *cap.* 7. *nu.* 7. dicit eo caſu licere reddere, imò, & petere: quod Bon. *loco cit.* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. Bon. *loco cit. num.* 7. Laym. *loco cit. n.* 6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia graui ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat Laym. *loco cit.* ex Sanc. *l.* 7. *d.* 102. *num.* 11. Denique propter graue periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partus) poteſt coniux negare debitum, etiamſi in altero eſſet periculum incontinentiæ. Sanch. Præp. Palaus, Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 64. *&* *p.* 9. *t.* 7. *R.* 4.

3. Si alter debitum exigat innaturali modo, niſi tamen ex negatione timeantur grauiora mala, v. g. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres. An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Reſp. Poſſunt quidem coniuges ex graui cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio ſeminis: peccant tamen, ſi in vſu matrimonij, vel poſt vſum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut ſemen conceptum reijciatur. Ratio prioris eſt, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, ſed tantùm permittitur, vt non fiat, quod licet ex cauſa rationabili. Ratio poſterioris eſt; quia agunt contra finem principalem matrimonij. Vndè tales non excuſat paupertas imminens, aut periculum ex partu. Vndè reſolues.

1. Licitè

Digitized by Google

1. Licitè interrompitur actus coniugalis, etſi ex naturæ concitatione ſecutura ſit pollutio, dummodò ſit iuſta cauſa interrumpendi, v. g. ſi ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoſte, vel aliquid aliud interueniat, vide Perez *d. 29. ſ. 9.*

2. Peccat probabiliter fœmina, quæ in vſu matrimonij animum aliò diſtrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen, vt ex Perez *l. c. n. 7.* docet Sanch.

DVBIVM III.

An, & quibus ex cauſis poſſit fieri diuortium?

Reſp. 1. Etſi matrimonium conſummatum, inter Chriſtianos nullo caſu ſolui poſſit, quoad vinculum, viuente vtroque coniuge (vide Sanch. & Perez *d. 29. ſ. 9. & d. 55. ſ. 4.*) diuortium tamen, ſeù potius ſeparatio quoad torum, fit ſequentibus caſibus.

1. Si alter coniux moriatur. De quo ſi eſt certum, rursùs nubere poteſt: quod ſi interim alter mortuus non ſit, fama tamen, & indicia ſufficientia habeantur, excuſantur nubens, neque ex dubio superueniente an prior viuat, debent ſeparari, cum fortè non viuat, ideòque matrimonium ſit validum.

2. Si ex coniugibus infidelibus altero ad fidem conuerſo, alter maneat infidelis (ſaltem niſi pacificè cohabitare velit, ſine contumelia Creatoris) idque ex diſpenſatione diuina, in fauorem fidei, vt patet ex 1. Corinth. 7. 15. Perez *d. 26. ſ. 4.* &c. communiter.

3. Si ante Matrimonij conſummationem (ad quam intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi poſſunt ſine iniuria) alter intret Religionem, in eaque profiteatur. Perez *l. c.* &c. communiter.

4. Si Papa ex alia iuſta cauſa diſpenſet ante conſummationem, ſicuti eum poſſe probabilior ſententia affirmat Nauarr. Bell. Perez *d. 20. ſ. 7.*

Reſp. 2. Manente vinculo matrimonij, licitè fit diuortium, & ſeparatio quoad torum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob grauem, & iuſtam cauſam, qualis eſt.

1. Alterius coniugis culpabile adulterium: (per quod hic etiam intelligitur omnes ſpecies luxuriæ, in qua caro cum alia diuiditur: qualis eſt beſtialitas, ſodomia, etiam intra eundem ſexum. Bon. *q. 4. p. 5. n. 2.* contra Fill. Sanch. Perez *d. 56. ſ. 1. & 2.* ex Matth. 5. & ex *c. Gaudemus, c. Ex litteris*, non tamen mollities, vel pollutio, oſcula, tactus, vel amplexus impudici. Bon. Sanch. Perez *ll. cc.* licet propter ſimilia ad tempus poſſit aliquando fieri ſeparatio, vt nocens emendetur) tunc enim innocens Religionem ingredi, aut ſacros etiam Ordines ſuſcipere poteſt, nocens verò non niſi cum innocentis conſenſu,

Digitized by Google

Excipitur tamen ab hoc caſu. 1. Si vterque coniux particeps ſit eiuſdem criminis. Sanch. *l.* 10. *d.* 6. Bon. *l....* *c.* 2. Niſi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum feciſſe cenſent, ſi eam poſt adulterium intellectum rurſùs cognouerit. Bon. ex Con. Henriq. Fill. Perez *ſ.* 3. vbi vide plures caſus exceptos:

2. Sæuitia mariti, vel vxoris. Ex qua ſi graue periculum comparti immineat, poteſt ſeparatio peti à Iudice; imò ſi mortem minetur, vel venenum paret, poteſt diuertere ante Iudicis conſenſum, v. Bon. *l. c.* Laym. Perez *ſ.* 3.

3. Si coniux compartem trahat in peccatum, v. g. ſollicitet ad hæreſim, veneficium &c. tunc enim innocens poteſt ſe ſeparare, imò tenetur, ſi periculum ſit graue. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 16.

4. Morbus contagioſus, v. g. lepra. Quod ſi tamen ſine graui detrimento poſſit cohabitare, ad id tenetur, aut ſaltem ad habitare, & miniſtrare, niſi aliter remittat.

5. Hæreſis, vel apoſtaſia, ſuperueniens matrimonio. Quo caſu, ſi ſeparatio facta ſit iuditio Eccleſiæ, non tenetur coniugem conuerſum recipere, ſaltem ex iuſtitia: nam ex charitate aliquando tenetur, vt ſi ſit periculum incontinentiæ. Bon. Lay. *l. c.* Perez *d.* 57. *ſ.* 1.

6. Mutuus conſenſus. Ex quo licitè ſe ſeparant vel toto, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum, ob finem ſpiritualem, vel etiam habitatione. Quod tamen non ſolet permitti, niſi vterque ingrediatur Religionem, vel vxore ad Religionem tranſeunte, aut ſi vetula ſit, id eſt ſexagenaria, Azor. &c. vel ſaltem quinquagenaria, Sanch. Bon Barb. Dian. *p.* 1. *t.* 4. *R.* 73. manente in ſæculo, in voto continentiæ) maritus ſuſcipiat ſacros Ordines. Porrò apud quem, & cuius expenſis, facto diuortio liberi ſint educandi, v. Laym. hic *l. c.* & Sanch. v. Perez *d.* 58. *&* 59. Bon. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 11.

Quæres. An vxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem?

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ, & vxoris. Excipiuntur tamen ſequentes caſus.

1. Si ex ſequela timeatur graue onus, vel periculum, v. g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis; vel vxor à viro peregrè non alatur.

2. Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi; ſecus tamen, ſi ante fuit vagus, idque ipſa ſciuit.

3. Si in contractu matrimonij additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla grauis neceſſitas vrgeat.

CAPVT III.

De impedimentis Matrimonij.

DVplicis generis ſunt impedimenta: quædam illicitum tantum, alia inſuper irritum matrimonium reddunt; Priora dicuntur impedientia, poſteriora dirimentia.

Digitized by Google

DVBIVM I.

Quæ ſint impedimenta impedientia tantum?

Reſp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium moraliter illicitum, ſcilicet.

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque cathechiſmus, crimen, ſponſalia, votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id eſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ fit ab Epiſcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicuius, vel inhabilitatis inter copulandos, vide Bonac. *q. 1. p. 14. n. 1.*

Dicitur 2. *Tempus feriatum*, quod ſecundum Trid. *ſeſſ. 24. cap. 10. de reform.* Incipit nunc ab Aduentu Domini vſque ad Epiphaniam incluſiuè: & à die Cinerum vſque ad octauam Paſchæ incluſiuè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut eius conſummatio, ſed tantum nuptiarum ſolemnitates, vt eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora conuiuia, & tripudia, &c. Neque Trid. *ſeſſ. 24. c. 1.* prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſed tantum hortatur, ne fiat, vide Bon. *l. c.* Sanch. *l. 7. d. 7.* Coninch. *d. 30.* Fill. *t. 10. p. 2. t. 9.* M. Perez *d. 43. ſ. 10. num. 7.*

Tempore vetito ne quis nuptias agat, domum ſponſam traducat. Contrà facientes, vel per ſe, vel per alium, aut eius culpa aliquo modo participes ab Eccleſià ipſo facto ſint interdicti tamdiù, quamdiù Epiſcopus iudicauerit. Conc. Prou. 5. tit. quæ ad matrim. §. ne quis. Syn. Diœc. 34. *cap. 2.*

3. Dicitur 3. *Catechiſmus*. Quod impedimentem contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quandò ſupplentur cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate: ſed videtur ſublatum per Trid. ſecundum Sanc. Fag. Con. Fill. &c. qui ideò monent Parochos, vt in libro diſtinguant patrinos Cathechiſmi, à patrinis Baptiſmi, vide Bonac. *loco cit.*

Dicitur 4. *Crimen*, vt 1. Inceſtus cum conſanguinea coniugis in primo, vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, qui impedit matrimonium cum quacumque alia perſona, v. Perez *d. 23. ſ. 5.*) vel cum propria matre, vel filia. 4. Præsbytericidium. 5. Suſceptio propriæ prolis ex Baptiſmo; ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum moniali. Verum hæc per non uſum ſunt ſublata, v. Laym. *hic c. 15.* ex Nauarr. Sanc. *l. 7. d. 17.* Con. *d. 30 d. 3.*

Dicitur 5. *Sponſalia*, ſi cum vna contracta, & non diſſoluta. Coninch. *d. 30. d. 3.* Sanc. Fill. Bonac. *l. c. n. 5.*

Digitized by Google

Dicitur 6. *Votum*, ſcilicet ſimplex ſiue caſtitatis, ſiue Religionis, ſiue non nubendi, vide Sanc. *l. 7. d.* 13. Reg. *l.* 31. *c.* 24. *n.* 184. Bonac. *loco cit. num.* 7.

Dixi in Reſponſione, *potiſſimum*: quia præter ſuprà dicta, alia impedimenta numerantur.

Primum, eſt clandeſtinitas: etſi enim valeat matrimonium clandeſtinè contractum, vbi Tridentinum non eſt receptum, non licet tamen ſub mortali. Vbi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonij, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundum, omiſſio benedictionis, quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium ſaltem primum, vt ex *c.* noſtrates &c. ſponſus *q.* 5. docent Bon. *q.* 4. *p.* 6. *n.* 2. Sanch. *l. 7. d.* 82. Sà, Henriqu. Fill. &c. qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige per ſe loquendo; nam per accidens ratione præcepti particularis, ſcandali vel contemptus (vt ſi omittant nihil faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vile ac puerile haberent ei ſe ſubijcere) docet Perez *d.* 43. *ſ.* 10. *n.* 4. poſſe eſſe mortale. Dixi, *primum*: nam ſecundæ nuptiæ non benedicuntur, niſi primæ non fuiſſent benedictæ. Quod ſi autem alter coniugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem nunquam fuerit benedictus: etſi iure antiquo non licuerit, nunc tamen quibuſdam locis conſuetudo habet, vt benedicantur, vide Bonac. *l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, ſine cuius licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſoluatur ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, ſi contrahatur matrimonium ſine præuijs proclamationibus; ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, vt habet communis, (quamquam Sanch. *l.* 3. *d.* 5. *n.* 7. & Gaſp. Hurtad. *d.* 5. *n.* 59. putent, non eſſe mortale vnam omittere, quandò certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet Perez *d.* 42. *ſ.* 1. *n.* 7. ex Con. & Pontio.) niſi Epiſcopus, vel eius Vicarius diſpenſet, vt patet ex Trid. *ſ.* 14. *c.* 1. quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Vt fiant in Eccleſia; inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in Oratorio, vel iuxta Eccleſiam, alioue loco, confluente magno populo. 2. Vt fiant à proprio Parochò, vel alio Sacerdote de eius licentia. 3. Vt fiant in Parochia propria; & quidem vtriuſque contrahentis, vt declarauit Congregatio. 4. Vt fiant tribus diebus feſtiuis non immediatis continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpolentur, vide Bonac. *q.* 6. *p.* 6. Vndè reſolues.

1. Licet ſtatim poſt vltimam proclamationem contrahere, etiam eadem die: non licet autem differre vltra 4. menſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denunciationes, declarauit Congregatio

in

in *ſeſſ. 24. c. 1. de reform.* Imò rituale Romanum. *Et Conc. Prou. 5. tit. quæ ad Matrim pert.* duos tantum menſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, iubet repetere denuntiationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

Denunciationes ne fiant ſine conſenſu contrahentium. Conc. Prou. 3. tit. de ijs, quæ ad Matr. Sacr. pert. §. Matrimonij. Syn. Diœc. 3. *decr. 31. Conc. Prou. 4. tit. quæ pert. ad Matrim.*

Denunciationes fieri poſſunt etiam in Feſtis de vniuerſali Ciuitatis noſtræ conſuetudine. Syn. Diœc. 3. *decr. 32.*

Eo die, quo fiet poſtrema Matrimonij denunciatio, ne celebretur Matrimonium, niſi is ſit nouiſſimus dies antè Quadrageſimæ, aut Aduentus initium. Syn. Diœc. 3. *decr. 32. §. eo autem die.*

2. Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali, qui nouit impedimentum, illicò denunciare, quantumuis ſecretum eſſet, ad impedienda grauia mala, v. g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen indè alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate prius eſſet monendus, vt à matrimonio deſiſteret. Sanch. *l. 3. d. 13.* Fag. *p. 2. l. 6. c. 5.* Henriq. Laym. *l. 3. t. 13. p. 2. c. 4. n. 8. &c.* commun. contra Pont. *d. 5. q. 6.* qui negat teneri denunciare, ſi occultum. Idemq; tenet M. Perez *d. 43. ſ. 6. n. 1. & ſeq.* ſed cum hac limitatione, ſi tantum audiuit, & neſcit à quo, vel ſi pro foro interno ſit diſpenſatum, vel ſi metuat magnum ſcandalum aut periculum, vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bona fide.

Parochi nè exigant à ſponſis atteſtationes ſtatus liberi cum teſtibus iuratis, & formiter examinatis prò eo tempore, quo moram traxerunt in Diœceſi, ſed contenti ſint denunciationibus factis in Parochijs reſpectiuè vbi habitarunt ad formam Sac. Conc. Trid. & Prouincial. ſanctionum: ſicuti etiam acquieſcant atteſtationibus mortuorum à proprio Parocho ſubſcriptis, & per Vicarium Foraneum recognitis. Syn. 36. *decr. 8. & 10.*

Si quod impedimentum poſt factas denunciationes detegatur, ſiuè verum, ſiuè fictum, ſiuè doloſè obiectum, aut dubium, referatur ad Epiſcopum, nec ad vlteriores denunciationes, ſi quæ ſuperſunt, aut ad Matrimonij celebrationem procedatur. Conc. Prou. 7. tit. de Sacr. Matr. §. ſi quod.

Qui falſum detulerit impedimentum malitioſè, præter alias iuris pœnas excommun. etiam pœnâ afficiatur. Conc. Prou. 3. tit. quæ ad Sacr. Matr. pert. §. qui falſum.

3. Contrahens ipſe, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel ſe à matrimonio abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro conſcientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, niſi iudex aliundè habeat ſufficientem probationem. Sanc. Sylu. Laym. *l. 6. num. 10.* vide Bonac. *loco cit.* Perez *d. 43. ſect. 7. num. 2.*

4. Paro-

4. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel eius Officialem, neque poteſt aſſiſtere. Sanch. *l.* 3. *d.* 15. M. Perez *d.* 43. *ſ.* 7. *n.* 6. *&c.* contra Pontium. Niſi tamen ex ſola confeſſione noſſet: tunc enim nullo modo poſſet negare matrimonium, ſiue publicè, ſiue priuatim petenti, neque illum admonere officij extra confeſſionem, licet in confeſſione poſſet, ac deberet. Et tunc, ſiquidem ſine magno ſcandalo à matrimonio non poſſent deſiſtere: nec vellent ſuadere, vt contrahant communi conſenſu, ſub conditione, ſi Papa diſpenſet animo tantiſper cohabitandi vt fratres (non autem quoad torum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant. Ita ex Beia, & Pontio *l.* 5. *c.* 35. Perez *l. c.* qui addit, ſi id omninò nolint, perſiſtantque petere, debere Parochum aſſiſtere.

5. Poteſt Epiſcopus, vel eius Vicarius, non autem Decanus Ruralis diſpenſare, vel vt fiant proclamationes, vel vt fiant poſt contractum ſubitò factum coram Parocho, & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam vt planè omittantur, ſi iuſta cauſa ſubſit, v. g. timor, ne alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahentium ſenium, inconſtantia, ſtatus diſparitas, metus ſcandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. Bonac. *loco cit.*

6. Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium ante proclamationes poſteà faciendas, coniux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitũ, priuſquam factæ fuerint: quando tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum, non peccare mortaliter conſummando, tenent Sot. Led. Texed, contra Sanc. apud Dian. *p.* 9. *t.* 8. *R.* 19.

7. Etſi Parochus diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per Epikeiam declarare, præceptum hoc hic, & nunc, non obligare, v. g. ſi moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem, Bonac, *loco cit.* ex Sylu. Sanc. &c.

Seorſim moneat ſponſas, antequam matrimonium in Eccleſiâ denunciet Parochus, an aliquod impedimentum obſtet, & inſuper interroget. An alteri promiſerint, aut ſpoponderint iure iurando. An ediderint votum caſtitatis, vel Religionis. An inter eos ſit, affinitatis, cognationis, etiam ſpiritualis gradus à Conc. Trid. prohibitus. Si verò ſint filij familias, eos hortetur, vt nè inſcijs eorum parentibus rem tantam præſtent. Conc. Prou. 6. tit. quæ ad matr. pert. §. matrimonium.

DVBIVM II.

Quæ impedimenta dirimentia Matrimonium?

Reſp. Præter defectum conſenſus de quo ſuprà *cap.* 2. *d.* 1. ſunt quæ ſequent. verſibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,

Cultus

Cultus, diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Ætas, affinis, ſi clandeſtinus, & impos,
Raptane ſit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc ſocianda vetant connubia facta retractent.

Dicitur 1. *Error*, ſcilicet perſonæ: qui dirimit iure naturæ, v. g. ſi Caio volenti ducere Annam, offerat ſe Maria: cum qua, putans eſſe Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & conſenſum requiſitum iure naturæ ad contractum.

Dixi, *perſonæ*: quia error qualitatis, ſeu conditionis perſonæ, (excipio ſeruitutem) non irritat matrimonium, vt v. g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo, diues, &c. quam quis vult ducere, nec ſit talis, quia hic error non tollit conſenſum in perſonam, & materiam contractus. Aliud tamen eſſet, ſi abſolutè nollet conſentire in perſonam, niſi tali conditione affectam, aut ſi ipſa conditio, iuxta intentionem contrahentis, tranſiret in conditionem perſonæ: vt ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia ſubſtitueretur, non ſubſiſteret contractus. Bonac. *q.* 3. *p.* 2. Sanch. *l.* 7. *d.* 18. Coninch. *d.* 31. Fill. &c.

Dicitur 2. *Conditio*, ſcilicet ſeruilis, vt ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerua, vel ſeruus cum ſerua, nullum eſt matrimonium. Idque ſecundum ſententiam communiorem, iure tantum Eccleſiaſtico, fundato tamen in iure naturali, cui eſt valdè conforme. Ratio eſt, quia talis contractus aduerſatur. 1. Bono Sacramenti, cum ſeruus inuito domino nequeat cohabitare coniugi. 2. Bono fidei coniugalis, cum non poſſit ſoluere debitum ad libitum alterius. 3 Bono prolis, cum ſeruus omnia acquirat domino. Vbi tamen *notandum* non eſſe propriè ſeruos, qui ſunt coloni originarij, vel aſcititij, vulgò dicti *Leibeigene*, vide Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *cap.* 2.

Dicitur 3. *Votum*, ſcilicet ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem Ordinis ſacri, vel per ſolemnem profeſſionem in Religione approbata, ſpontè emiſſam.

Dico 1. *Spontè*: quia metus grauis irritat profeſſionem, vt vide ſuprà *l.* 5. *cap.* 1. *d.* 2.

Dico 2. *Solemne*: quia votum ſimplex tantum impedit non dirimit, (excipè tamen vota ſimplicia Societatis.) v. Laym. *loco cit. cap.* 3.

Dicitur 4. *Cognatio*, quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, prouenienſ ex adoptione perfecta, (qua ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium, vel nepotem, ita vt tranſeat in poteſtatem adoptantis: eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, inter adoptantem, & adoptatum, eiuſque deſcendentes, *c. per adoptionem*, 3. *quæſt.* 3. *diligere* 30. *qu.* 3.

vide

vide Bonac. *quaeſt.* 3. *p.* 5. § 3, *num.* 4. & 5. Vide tamen Laym. *cap.* 7. Dian. *p.* 5. *t.* 6. *Reſ.* 54. vbi contra communem ſententiam notat ex Henr. Leſſ. &c. probabile eſſe, quod poſt Trid. tantum dirimat vſque ad gradum ſecundum incluſiuè, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ iure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi, & Confirmationis, dirimitq; matrimonium, vt habetur *c. de cognatione ſpirituali in* 6. veniens. Et conſtat Trid. *ſ.* 24. *cap.* 2. vide Bonac. *quaeſt.* 3. *t.* 5. Sanc. *l.* 7. *d.* 34. Suar. 3. *p. quaeſt.* 67.) inter baptizantem, & baptizatum, & huius patrem, & matrem; item inter ſuſceptorem, & ſuſceptum, & huius patrem, & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, dirimitque matrimonium vſque ad quartum gradum lineæ tranſuerſæ incluſiuè. Et quidem quoad primum fortaſſis iure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo iure Eccleſiaſtico. Vndè etiam Pontifex in his, ex iuſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes iure naturæ eſſe prohibitos.

Nata Soror Fratris, Priuigni nata vtriuſque,
Et Patrui Coniux, Mater Priuigna, Nouerca.
Vxoriſque Soror, Priuigni nata vtriuſque,
Atque Soror Patris, coniungi lege vetantur.
Summa Armill. *v. matrim. num.* 29.

Porrò pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam aſcendentium, quam deſcendentium, quot ſunt perſonæ tot ſunt gradus vna dempta, ſcilicet ſtipite: v. g. pater, & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos, & auus in ſecundo, &c.

Secunda. In linea tranſuerſa æquali, quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtantes, quod gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtant, totidem diſtant inter ſe. Vndè frater, & ſoror, ſunt in primo gradu lineæ tranſuerſæ, patrueles, & conſobrini in ſecundo; filij eorundem in tertio.

Tertia. In linea tranſuerſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat à ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe. Vndè patruus, & nepos, filius & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adiuncto ſchemate.

SCHEMA

SCHEMA	IV. Abauus, Abauia.	*Conſanguinitatis.*
IV. Magnus Propatruus. M. Proamita.	III. Proauus. Proauia.	IV. Magnus Proauūculus. M. Promatertera.
III. M. Patruus. M. Amita.	II. Auus. Auia.	III. M. Auunculus. M. Matertera.
II. Patruus. Amita.	I. PATER. MATER.	II. Auunculus. Matertera.
I. Frater.	✵ Hypote.	I. Soror.
II. Filij, & Filiæ Fratris.	I. Filius. Filia.	II. Filij, & Filiæ Sororis.
III. Nepotes, & Neptes ex Fratre.	II. Nepos. Neptis.	III. Nepotes, & Neptes ex Sorore.
IV. Pronepotes, & Pronептes ex Fratre.	III. Pronepos. Proneptis.	IV. Pronepotes, & Proneptes ex Sorore.
	IV. Abnepos. Abneptis.	

Dicitur

Dicitur 5. *Crimen* : idque triplex. Primùm eſt homicidium coniugis, ab altero coniuge, & alio tertio ſiue phiſicè, v. g. gladio vel veneno; ſiue moraliter, vt imperio perfectum, eo conſilio, vt poſteà inter ſe matrimonium contrahant. Quod ſi cædes tentata ſit, ſed non perfecta; vel perfecta, ſed abſque intentione matrimonij ineundi; vel cum intentione quidem ea, ſed non ſignificata exterius, vel non communi conſilio, ſed ab altero tantum, non dirimit matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi vnus tantum cædem perfecerit, altero ignaro, dummodò id fecerit intentione matrimonij, verè dirimit. Ita Con. Ledeſ. Sà, Sanc. *l. 7. d. 77. num. 13. & d. 79.*

Secundum eſt *Adulterium*, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, viuente alterius coniuge, & vel matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem coniugis. Sed in hoc caſu requiritur, vt promiſſio ſit acceptata, & vterque ſciat alterum eſſe coniugatum, ſi enim, vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſteà ineatur coniuge mortua. Per Con. *d. 51. n. 57. & 61.* Sanc. *l. 7. d. 7. n. 12.* Fill. *n. 256.* v. etiam Bon. *q. 3. p. 6. n. 8.* Dian. *p. 3. t. 4. R. 198.* Excuſatque ignorantia quæuis etiam facti Sanc. M. Leo in praxi *p. 2. ſ. 284.* ſufficit autem, ſi adulter dubitet, verum tempore adulterij, & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter coniux: quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur. Nau. Sanch. *l. 7. de matr. d. 79.* Bard. *d. 6. c. 11. §. 8.*

Tertium eſt *Raptus*, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi cauſa. S. Tho. Mol. *t. 3. d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, ſecundum Trid. quamdiù rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi liberè conſentiat. Vnde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantum compræhendi raptum, qui fit cauſa matrimonij. Sanch. *d. 13.* vide Laym.

Dicitur 6. *Diſparitas*: cultus, ſiue religionis; qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam cathecumenum; idque iure tantum Eccleſiaſtico non ſcripto. Bon. *q. 5. p. 7.* ex Con. &c. inter baptizatos verò non dirimit, etſi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etſi illicita, ſunt tamen valida, vide ſupra *l. 2. t. 1. c. 4. d. 3.*

Dicitur 7. *Vis*, ſiue violentia, & grauis metus iniuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum; irritatq; in vtroque foro. Et quidem iure naturæ, ſi à contrahente, poſitiuo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo (*grauis*) qualis ſcilicet cadit in virum conſtantem, v. g. mortis, perpetui carceris, amiſſionis bonorum, iniuſtæ excommunicationis, enormis indignationis, patris valdè auſteri. Quando verò metus eſt leuis, contractus cenſetur ſpontaneus, idque ad cauendas lites, etiam in matrimonialibus, vt Sacramento conſulatur Rebell. Sanc. Pont.

Digitized by Google

Pont. &c. commun. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 230. *& t.* 5. *R.* 117. quam-uis Nau. Gabr. & Cou. id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum, vt abſque eo non fuiſſet. Addidi 2. *iniuſtè*: quia ſi iuſtè ſit incuſſus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quam ab ipſomet, qui cauſam dedit; vt ſi v. g. deprehenſio in crimine cum filia mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3. (*ad extorquendum*) quia matrimonium ex metu etiam grauiſſimo, vndecunque, & quandocunque incuſſo, dummodò non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quam eligitur medium euadendi periculum: & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Vndè reſoluitur valere matrimoniū in ſequentibus caſibus, vide Bonac *q.* 3. *p.* 8.

1. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. Bonac. *l. c.*

2. Si quis à medico perſuaſus, non diù ſe victurum, niſi ducta vxore, eam ducat. Bonac. *l. c. n.* 19.

3. Si in carcerem coniectus, ſpe euadendi, contrahat cum filia lictoris. Sanch. *l.* 4. *d.* 12. *n.* 10. Con. *d.* 28. *d.* 1. *c.* 3.

4. Si ad mortem damnatus, vt euadat, ducat meretricem, aut aliam. Con. *n.* 10. Fill. *c.* 4. *q.* 1.

5. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium obſidenti, vt liberetur obſidione. *Ibid.*

6. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat ſe Iudici ad eam ducendam. Bonac. *n.* 22. ex Reg. Henr. &c.

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illū mederi nolentis. Reb. Sanc. *d.* 12. Con. Fill. *n.* 103. etſi alij quidam negent.

8. Etſi metus grauis incuſſus fuerit tantum ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docent Sanc. Sal. Pal. Pont. &c. cum. Dian. *p.* 4. *t.* 4 *R.* 33.

9. Quando matrimonium ex graui metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeque altero inuito reſilire, etiam eum, qui liber à metu fuit; etiamſi ab ipſo; ſed eius culpa illatus fuerit, docent Sanch. Villalob. Hurt. & Ochag. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 229. *& p.* 9. *t.* 8. *R.* 27. contra Coninch. & Pont.

Dicitur 8. *Ordo*, ſcilicet ſacer, ſiue maior, quem qui non coactus ſuſcepit, inualidè matrimonium contrahit, vt vide ſuprà de Sacr. Ord. & hic impedimento tertio.

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod, quamdiù quis ligatus eſt coniugi adhuc viuenti, inualidè contrahit cum alio; quamquam licitè, ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte coniugis: qui ſi poſteà cōpareat, tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore, vide Bon. *p.* 10.

Dicitur 10. *Honeſtas*, hoc eſt, iuſtitia publicæ honeſtatis, ob quam

nemo

Digitized by Google

nemo poteſt contrahere cum conſenguineis illius, cum qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum, & iure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum, & conſanguineos ſponſæ vſque ad quartum gradum, oriturq; ex ſponſalibus quibuſcunque, etiam inualidis (præterquam ex defectu conſenſus) iure verò nouo Tridentini, non oritur ſi ſponſalia ſint inualida, & irritat tantum vſque ad primum gradum ſi ex ſponſalibus, ad quartum verò, ſi ex matrimonio rato ſequatur, v. Bon. *p.* 11. Sanch. *l.* 7. *d.* 67. Fill. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 6. Notat etiam Dian. non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis, *p.* 3. *t.* 4. *R.* 22. ex Pont. & alijs 3. contra Sanch. vti neq; ex conditionatis donec conditio ſit impleta, *p.* 9. *t.* 6. *R.* 25. ex Opaton Oriri tamen ex matrimonio inualido, niſi ſit tale ob defectum conſenſus, *p.* 9. *t.* 6. *R.* 50. ex declaratione Pij V. atq; adeò etiam ex clandeſtino. *Ibid. R.* 53. ex Pont. Palao, Hurtad. Perez, &c. contra Sanch. & Præp.

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonij, iure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri & 12. fœminæ completus: niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt, adſit, & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus iudicare prudentum eſt. Laym. *c.* 12. *n.* 1. *c. De illis*, & *c. vlt. eodem tit.*

Dicitur 12. *Affinis*. Eſt autem affinitas propinquitas perſonarum nata ex copula carnali, ſiue licita, ſiue illicita. Vtraque, iure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium: illa vſque ad 4. gradum incluſiuè, hæc verò iure nouo, vſque ad ſecundum tantum. Et quidem ſi antecedat matrimonium, nam ſi ſuperueniat, v. g. ſi Titius cognoſcat vxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu, non dirimit licet is, qui peccauit, non poſſit petere debitum, ſed tantum reddere. Porrò gradus, & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita vt qui eſt vxoris conſanguineus, in primo gradu, ſiue rectæ, ſiue tranſuerſæ lineæ, is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel tranſuerſæ. Denique omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, ſublata eſt per Concil. Lateran. v. Laym. & Bonac. *p.* 12. Vndè reſolues.

1. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationem; imò nec cum earum conſobrina vel matertera.

2. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui etiam in primo gradu, v. g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores; imò pater, & filius poſſunt ducere matrem & filiam. Laym. Bon. *l. c.*

3. Titius poteſt ſucceſſiuè ducere Titiam, & Bertam, quæ fuerunt vxores Caij, & Sempronij fratrum.

4. Titius, qui duxerat ſororem Caij, poteſt poſt mortem Caij, eiuſque ſororis, ducere Bertam vxorem Caij.

Dici-

Dicitur 13. *Si clandeſtinus*: quia Trid. irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quam coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius, vel Ordinarij licentia, & duobus ad minimum teſtibus: vultque grauiter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. Vndè reſolues.

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam iuriſdictionem in contrahentes, vtpotè qui domicilium, & habitationem habeant in eius Parochia: item Epiſcopus vel eius Vicarius in ſua Diœceſi, vti & Papa: item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Eccleſijs ſui tituli, Legati in ſua Prouincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, vt à parte rei verè ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita vt communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus abſque omni titulo, v. Bon *q.2.p.8.*

2. Parochus, vel quiuis habens iuriſdictionem ordinariam poteſt alium ſibi ſubſtituere; non tamen niſi Sacerdotem.

3. Cum ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione maiores, ſufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes vſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſerui.

4. Si duo ſint Parochi eiuſdem Parochiæ, poteſt vteruis aſſumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad vnam Parochiam, partim ad alteram, poteſt alterutrum accerſere: quia vterque eſt propitius Parochus. Laym. Bon. *l. c.*

5. Etſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus contrahentis illius, in cuius Parochia matrimonium celebratur ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, vt celebrauit Congreg. Card. apud Rebell. & Bon. *q.* 1. *p.*8. etiam extra ſuam Parochiam, vel Diœceſim: quia hic actus non eſt iuriſdictionis contentioſæ. Non tamen licebit tunc nuptijs benedicere, ſine alterius licentia, Sanch. *l. 3. d.* 19.

Non alibi, nec in aliâ, quam in Parochiali Eccleſiâ matrimonium celebretur, intrà cuius fines ſponſi habitant, ſine Epiſcopi facultate. Conc. Prou. 2. *decr.* 28. *tit.* 1. *Conc. Prou.* 3. *tit. quæ ad ſacr. matrim. pert.* Syn. Diœc. 3. *decr.* 36. Syn. Diœc. 33. *decr.* 4. Syn. Diœc. 35. *decr.* 8.

6. Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præſenti. quia non ſufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet alerum poſteà tantùm habiturum. Sanc. *d.*35. Reg. Con. apud Bon. *l. c. n.* 11. licet ipſe neget tacitam ſufficere.

Abſque facultate proprij Parochi ſcriptis exaratâ nullus ſimplex Sacerdos aſſiſtat matrimonijs celebrandis, & ſub pœnâ 50. *aureorum vtrique, ſi admittatur præuio examine circà peritiam in eius adminiſtratione neceſſariam ab Archiep. non probatus.* Syn. Diœc. 34. cap. 2.

Digitized by Google

7. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque vt Laym. *c.* 4. *nu.* 3. docet ex Sanch. etſi alteruter tantùm ſit vagus.) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, vt monet Trid. an ſcilicet alibi ſint coniuncti, &c. & deindè petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi, ſine qua licet validè aſſiſtat grauiter tamen peccat. Ita Laym. *t.* 4. *l.* 3. ex Sanch. *d.* 19. *&* *d.* 25. *n.* 14.

8. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs, qui alicuius habitationem fingunt pro maiore parte, licet poſtea contingat caſu ſubito, recedere, v. g. famuli, ancillæ, ſtudioſi. Bon. *c.* 1. *p.* 8. *n.* 1. Sanc. *ſ.* 3. *d.* 23. *n.* 11. Ratio eſt, quia contrahunt ibi domiciliū Parochiale; & Paſtor illius loci, eſt proprius.

Aliena Diœceſis ſponſus ne iungatur ſponſa, etiam ſi fidem afferat à ſuo Ordinario, niſi prius Mediolani ab Archiepiſcopo, & Diœceſis à Vicario Foraneo ea fides ſit approbata. Syn. Diœc. 3. *decr.* 38.

Immò ex Syn. 33. *decr.* 5. *Prò matrimonijs cum exſteris contrahendis à Parocho non poſſunt fieri denunciationes, priuſquam certioretur Ordinarius, vel eius Vic. Generalis, à quo legitimam fidem tenentur reportare de ſtatu libero ad praſcriptum litterarum Sacra Congregationis ſub die* 30. *Auguſti* 1636.

9. Parochus, & teſtes ſic debent eſſe præſentes, vt aduertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, vt ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractus ſi voces contrahentium nouerint. Sanch. Fill. Pont. & alij 5. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 68. contra Barboſ. Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut iniuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant; aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint. Bonac. *loco cit.* ex declar. Card. Coninch. Fill. Sanch. *ll. cc. &c.*

Excommunicationem ipſo facto ſubeat, qui Parocho doloſe adeſſe compulſo, matrimoniū celebrare praſumpſerit, & inſuper mulctà 100. *aureorum; item Conſilium, auxilium opem ferentes. Conc. Prou.* 7. *tit. de Sacr. Matrim.* §. *quamuis.*

10. Parochus tenetur vtrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, Guttierez, Sanch. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 294. ſed de mutuo conſenſu. Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. Eius tamen omiſſio quando de vtriuſque libero conſenſu conſtat venialis tantùm eſt. Sanchez, Coninch. Dian. *l. c.* Similiter mortale non eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: *Ego vos coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus &c.* docet Sanch. Con. Vill. Gutt. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 256. contra Reb. &c.

Vrbanus VIII. die 14. *Auguſti* 1627. *declarauit eſſe nullum matrimonium eorum, qui cum ſint Incola loci, in quo eſt promulgatum Tridentinum ſolo animo contrahendi matrimonium ſine Parocho, & teſtibus,*

bus, ſe transferunt ad locum vbi Concil. non fuit promulgatum, habitationem non mutantes.

Incolas tam maſculos, quam fœminas loci in quo Concil. Tridentinum in puncto matrimonij eſt promulgatum retinentes idem domicilium, inualidè in iſto loco matrimonium ſine Parocho, & teſtibus contrahere; Et item ſi eo præfati Incolæ tam maſculi, quam fœminæ ſolo animo ſine Parocho, & teſtibus contrahendi ſe transferant, habitationem non mutantes; Quod ſi ijdem Incolæ tam maſculi, quam fœminæ eo transferant habitationem illo ſolo animo, vt abſque Parocho, & teſtibus contrahant; ſi domicilium verè transferatur matrimonium eſſe validum, declarauit idem Pontif. dicta die.

In libris Parochialibus deſcribantur matrimonia appoſito anno, & die, per litteras, & ſyllabas, non per numeros, ſub pœnâ decem aureorum negligentibus Parochis. Idem ſeruetur in dandis atteſtationibus matrimonij. Syn. Diœc. 35. *decr.* 9.

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud iure naturæ, vel omne, & reſpectu cuiuſcumque ſi ſit abſoluta; vel certum tantum, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiua. Idque ſiue orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſiue ab extrinſeco, opere hominis vel diaboli; ſiue cognita alteri fuerit, ſiue non; ſiue ſit ex parte vtriuſque contrahentis, ſiue alterius tantum. Ratio eſt, quia matrimonium conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſiue in traditione poteſtatis corporis ad copulam coniugalem; hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ, in fœmina verò quando vel ſeminare non poteſt, (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut eius ſemen recipere.

Dixi 1. *Si ſit perpetua:* qualis eſt, quæ nulla arte poteſt tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à iure triennium ad experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat;* nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi vſum ita impediat, vt ſoli contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tandiù licet conari ad copulam, quandiù probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *cap.* 12. ex Sanc. Nauarr. Henriq. Vndè reſolues.

1. Inualidè contrahunt euirati, ſeu Eunuchi, quando carent vtroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quod inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fœmi-

næ; quia id non faciunt per copulam natura ſua aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. Laym. *loco cit.*

2. Validè contrahunt. 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam; atque adeò ſunt capaces omnis iuris, & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licet ſit præcipuus, non tamen vnicus, nec immediatus finis matrimonij. Bonac. *quæſt.* 3. *p.* 13. ex Henriq. Coninch. Fill. &c. Eadem eſt ratio de ijs, quæ non edunt fœtum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ. Bon. &c. *ll. cc.* 2. Hermaphroditi: quia verè ſunt potentes ad vſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundum illum tantum valebit: ſi vterque ſit par, optio illis datur, vt vtrolibet vtantur, ita tamen vt quem ſemel elegerint, ſemper retineant. Sanch. *l.* 10. *d.* 106. Bon. *l. c.* ex Henriq. Sanch. Coninch. Fill. &c. Is qui paulò poſt eſt moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ; quæ illis interdum ſuadet, vt concubinas ducant. Laym. *l. c.* ex Sanch. *d.* 105. *num.* 3. Coninch. &c.

3. Impuberes, ſi vtantur ratione non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantum, inualidè contrahunt, quia impotentia illorum eſt tantum temporalis, vide ſuprà *hoc dub. imp.* 3.

Quæres. Quid cenſendum de matrimonijs, quæ contrahuntur in partibus hæreticis.

Reſp. Circa ea Congregatio Cardinalium reſoluit ſequentia. 1. Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia, v. g. in Saxonia, & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obſeruatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſeruare. Vndè conſequenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilij, quamuis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtro contracta videntur eſſe nulla. Laym. tamen *l.* 5. *t.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter grauiſſima incommoda ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſeruatum, proprio Parocho, & Epiſcopo careat, nullusque iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi, ſeruata tamen in quibus poteſt forma Concilij, nempè adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Idem eſt, ſi Parochus, & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita vt verè ignoretur vbi ſit, vel eorum metu abſit à Diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

Dicitur 15. *Raptaue ſit*, de quò vide ſuprà *in impedimento criminis*.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM III.

Quomodo matrimonium inualidum ſit reualidandum?

Reſp. 1. Si fuit inualidum propter conſenſum fictum, vel metum extortum, ſiue ex vna; ſiue ex vtraque parte, poteſt reualidari per quodcumque ſignum veri, & noui conſenſus: quia ſi altera tantum pars fictè contraxit, conſenſus vnius partis habitualiter permanſit, ergo accedente alterius conſenſu reualidatur Sanch. *l.* 2. *d.* 32. *nu.* 9. Coninch. *d.* 24. *d.* 10. *num.* 89. Nauarr. Fill. Bonac. &c. Vndè reſolues.

1. Si metus, vel defectus conſenſus fuerit alterius tantum partis, curandum eſt, vt ea ſaltem nouum, & liberum conſenſum eliciat, & externis ſignis prodat: alteri autem parti non opus eſt declarari, præſtari nouum conſenſum ad valorem matrimonij, Sanch. *loco cit. num.* 10. Coninch. Bonac. *p.* 9. vide Mærat. *d.* 7. *ſeſſ.* 15. *num.* 4.

2. Si vterque fictè, vel coactè conſenſerit, neceſſe eſt, vt vterque conſenſum reuocet, & verbis exprimat. Quia cum vtriuſque conſenſus planè nullus fuerit, æquè neceſſe eſt reuocare, & declarare, ac ſi factum nunquam fuiſſet. Mærat. *loco cit. num* 3.

Reſp. 2. Si inualidum fuit propter impedimentum conſanguinitatis, v. g. vel aliud ſimile occultum dirimens, tunc eo per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur nouus vtriuſque conſenſus, ſigno externo expreſſus: & quidem, vt probabilius docet Sanch. *d.* 2. *d.* 36. abſolutus, & independens ab antiquo. Ratio eſt, quia neutrius conſenſus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam. Vndè reſolues.

1. Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an ſciat, illa ſuauiter inducenda eſt ad nouum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo, v. g. Si mihi non nupſiſſes, nonnè modò nuberes? vel; Angor ſcrupulis de matrimonij noſtri valore, ideoq; renouemus conſenſum. Quod ſi fiat, ſufficere (præſertim ſi ſequatur ex affectu maritali, & copula) docet Quint. *in app. t. 7. d. vlt.* Si autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & ſcandala, graueſque moleſtiæ timeantur, licebit vti ſententia, contraria, quæ docet ſufficere, vt ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renouet, & alteri declaret. Sanch. *l.* 2. *d.* 26. *&* *l.* 8. *d.* 34. *num.* 61. Leſſ. *l.* 2. *c.* 17. Coninch. *d.* 24. *d.* 10. & Fill. *n.* 29. *&c.* Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 49.

Reſp. 3. Vt matrimonium inualidum, quod coram teſtibus, & Parocho eſt celebratum, reualidetur, non opus eſt denuò coram Parocho, & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecus ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validũ, non autem poſterius. Nauarr. Sanch. *l.* 2. *d.* 37. Coninch. *d.* 24. *d.* 4. Reg. *l.* 1. *num.* 183. Fill. *num.* 93.

Digitized by Google

DVBIVM IV.

A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij?

Reſp. 1. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis iure naturæ, vel diuino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in ijs verò, quæ iure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris eſt, quia inferior non diſpenſat in lege Superioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, niſi ex ſpeciali, quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſoluere, ex iuſta cauſa. Sanch. Leſſ. Præp. *quaſt*. 5. *d*. 8. Dian. *p*. 8. *t*. 1. *R*. 52. *&* 93. Ratio poſterioris eſt, quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. Vndè reſolues.

1. Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium iam contractum, non poteſt ordinario iure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis. 2. Vt ſit occultus, id eſt, non ſit notorius, ſeu diuulgatus. 3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bona fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita comm. Sanch. Coninch. M. Perez *d*. 4. *ſ*. 7. Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſua diſpenſatione priorem confirmare. Dian *p*. 9. *t*. 7. *R*. 40. ex Præp. Perez, &c. In impedimentis verò dirimentibus matrimonij nondum contracti, videtur nunquam poſſe: imò nec Legatus à Latere, niſi ſpeciali facultate. Laym. *l*. 5. *t*. 10. *p*. 4. *cap*. 6. *& l*. 1. *t*. 4. *cap*. 22. Bonac. *quaſt*. 3. *p*. 15. *&c*. contra quos Dian. *p*. 8. *t*. 3. *R*. 280. cum Præp. Villal. & Eſcob. *de leg. ex c*. 14. *c*. 4. putat, Epiſcopum id poſſe aliquando in caſu rarò, ex cauſa maximè vrgente, ſi omnibus tentatis iudicetur neceſſarium eſſe ad vitandam grauem infamiam, vel graue ſcandalum, cui aliter occurri non poſſet; idque ex tacita Papæ licentia.

Reſp. 2. In impedimentis non dirimentibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare vniuerſaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ iure naturali, & diuino impediunt, vt votum caſtitatis abſolutum, & perfectum. (Bonac. *R*. 3. *p*. 15. ex Nau. Sanch. &c.) ſponſalia priora, vt habet Tanner. *d*. 8. *quaſt*. 4. *d*. 2. *n*. 30. ex Sanc. *l*. 17. *n*. 8. Idem habet Fill. *t*. 10. *p*. 2 *cap*. 10. *n*. 306. Laym. *l*. 5. *cap*. 10. *p*. 4. *cap*. 15. *num*. 2. *ſub finem*. Similiter Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperueniunt, & impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis ſpiritualis, vel affinitatis. Bonac. *l. c*. Sanch. *l*. 8. *d*. 12. *num*. 16. Fill. *loco cit*. excipit inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato,) cum conſanguineis vxoris, in ijs, qui non ſunt iuuenes.

Reſp.

Reſp. 3. Poſſunt etiam Confeſſarij regulariter approbati, de licentia tamen ſuorum Prouincialium, diſpenſare ad petendum debitum coniugale, propter cognitionem conſanguinei coniugis in ſecundo gradu, vt Rodriq. *q. regul. tom.* 1. *q.* 63. *art.* 1. nullo modo tamen in impedimento ipſo, v. M. Perez *d.* 44. *ſ.* 7. *n.* 13. Dixi, Prouincialium; quia quod Molf. Leon. &c. volunt, Confeſſarios Soc. IESV, habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Gener. id refutat Dian. *p.* 3. *t.* 2. *R.* 14.

Reſp. 4. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur iuſta cauſa: qualis ſecundùm Fill. *cap.* 8. eſt v. g. Extinctio magnæ litis vel odij, inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonij, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſeruatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures, v. apud Sanch. *d.* 19. Coninch. *d.* 53. Hurtad. 26. M. Perez *d.* 44. *ſ.* 5. vbi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis, vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam grauiorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent, vide etiam Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 93.

Reſp. 5. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certa perſona, & adhibita diligentia ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate cõtrahendi Sanch. Sanc. Franc. Lugo, Bard. *d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 11. contra Laym. & Palaum.

Diſpenſati in matrimonio irrito ad illud contrahendum cogantur. Conc. Prou. 4. *tit. quæ pert. ad matrim.* §. *quibus.*

LIBER VII.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

CAPVT I.

De Cenſuris in genere.

DVBIVM I.

Quid Cenſura Eccleſiaſtica?

RESp. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam aufertur vſus quorundam bonorum ſpiritualium. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 1. Vndè reſolues.

1. Per cenſuram non priuatur homo bonis merè internis, v. g. cha-

ractere, poteſtate ordinis, nec bonis proprijs, ac priuatis, v. g. fide, charitate, gratia, ſed quibuſdam externis, & publicis, ſiuè actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, vel commodum, vt ſunt ſacrificium, Officium diuinum, beneficium, adminiſtratio, & ſuſceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia: quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Vndè ſi interdum priuetur bono aliquo temporali, v. g. conuictu humano per excommunicationem, id tantùm fit ſecundariò.

2. Exilium, carcer, ſeruitus, priuatio beneficij, niſi adiunctam habeant ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depoſitio eſt cenſura, quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

4. Nec ceſſatio à diuinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam iniuriam Eccleſiæ factam.

5. Nec irregularitas, ſiue ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum: ſiue ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitiuæ, & ex ſe perpetuæ. Vnde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura: ſed per diſpenſationem, Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 1.

6. Quando in Iubilæis, vel priuilegijs, datur poteſtas abſoluendi à cenſuris, non compræhenditur irregularitas, niſi expreſsè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex Cenſura?

Reſp. Diuiditur. 1. Eſſentialiter in excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à iure, & fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta, Eccleſiaſtica ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à Iudice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ iudiciariæ. Eſtque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas, vel generalis, quæ nulla ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet ius, aut Iudex ſtatuit ipſo factó, (quo quis v. g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam; & eam, quæ eſt ferendæ, quam ius, aut Iudex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus cenſura fertur: quæ ſi includant alterius actionem ſeu miniſterium, ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ: latæ verò, ſi non includant. Si verò ambigua ſint,

teneri

Digitized by Google

teneri poteſt *regula* 49. *iuris in* 6. quod in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. Vndè reſolues,

1. Eſt cenſura latæ ſententiæ. 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicauimus, excommunicatus eſt, fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus, aut iubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, ipſo iure, ipſo facto, vel ſine alia ſententia. 3. Si verba ſint imperatiui modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem vt plurium. 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur, volumus excommunicari. 2. Verba ſint minatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adiunctis aliud colligatur.

DVBIVM III.

Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?

Reſp. 1. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus Superior Eccleſiaſticus, habens in foro externo, ſeu contentioſo, iuriſdictionem, ſiue ordinariam, ſiue delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officij, vel alterius iuris, poteſtque delegari Clerico, Clericatus priuilegij gaudenti (vt Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 1. *ex c. Cum Eccleſiarum*, S. Tho. &c. docent) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Prouinciales, & Superiores locales Religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes Religionum, Concilia prouincialia, Epiſcoporum, Capitula prouincialia quorundam Religioſorum, & denique. 5. Quidam alij ex conceſſione, vt multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus aut committitur ab ordinario habente; cuius morte expirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem huius commiſſionem, vt ſi ſit delegatus Papæ. Vndè reſolues.

1. Non poſſunt poteſtate ordinaria ferre cenſuram. 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vti & Religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ, licet ſint Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces iuriſdictionis, ſeu poteſtatis clauium. Quando verò in iure dicuntur poſſe ſubiectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur propriè pro cenſura, cuius violator irregularitatem incurrit, ſed latè, & impropriè, pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quodammodò

ſubie-

ſubiecto prohibet celebrationem, donec ſatisfierit, ſubtrahens ei redditus interea, v. Bon. *l. c.* Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 3.

Reſp. 2. In omnes, & ſolos ſubditos alicui Superiori Eccleſiaſticos, poteſt ferri cenſura; quia ſubiectio, & iuriſdictio ſunt correlatiua. Laym. *l. c.* Vndè reſolues.

1. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licet ſint cathecumeni: nec mortui: quia non ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoq; mortui dicantur excommunicati, non enim de nouo ligantur, ſed excommunicatio prior tantum declaratur, ac viuis prohibeatur, ne cum ijs agant, orando pro illis, ſepeliendo, &c. Similiter dicuntur abſolui ab excommunicatione, quando ſepultura, & orationes publicæ pro illis permittunt. Laym. *l. c.*

2. Aduenæ, & peregrini breui tempore alicubi commorantes, non liguntur cenſuris locorum, generali ſententia aut ſtatuto decreti: quia non ſunt ſubditi. Laym. *l. c. n.* 5.

3. Etſi ſubditi extra ſuam Diœceſim, (vel in loco Diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi non incurrant cenſuram, Superior tamen, ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, vbicumque exiſtant per particularem ſententiam cenſuris innodare, vide Laym. *l. c.*

4. Hæretici, Apoſtatæ, & Schiſmatici, poſſunt affici cenſuris; quia poſt baptiſmum ſunt ſubiecti Eccleſiæ, vide Laym. *loco cit.*

5. Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram quia nulli eſt ſubiectus. Bonac. *l. c.*

DVBIVM IV.

Ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura?

Reſp. Ob ſolum peccatum externum, cenſuræ proportionatum, & coniunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali poteſt eſſe alienum, v. g. Prælati, vel Communitatis (non tamen hominis priuati) aliàs requiritur proprium. Bon. *p.* 3. Vndè reſolues.

1. Non poſſunt cenſurari infantes, vel amentes, quia non peccant. Bonac. *d.* 1 *q.* 1. *p.* 4. Laym. *c.* 4. *n.* 3. ex S. Thom. Suar. &c.

2. Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit leuis ſuſpenſio, vel leue interdictum, excommunicatio tamen maior, ſuſpenſio grauis, & interdictum perſonale ſpeciale (quicquid ſit de generali) non poteſt ferri, niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ. Imò cum ſint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quouis mortali, ſed pro quibuſdam tantum, ne cenſuræ contemnantur, vt monet Trid.

3. Actus peccati, ob quem cenſura fertur, debet eſſe mortalis, non tantum quoad actum internum; ſed etiam quoad ſubſtantiam operis exter-

Digitized by Google

externi. Hinc non excommunicatur leuiter percutiens Clericum, etſi intentionem mortalem habuiſſet: vti nec, qui interius tantum eſt lapſus in hæreſim, quam exterius non ſignificauit, quia Eccleſia tantum iudicat de externis. Bonac. *loco cit.*

4. Actus peccati in ſuo genere debet eſſe perfectus, & conſummatus, niſi expreſsè aliud ſonent verba legis; quia pœnæ, & odia ſunt reſtringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit fauens, mandans, conſulens, iuuans, nec vulnerans læthaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſubintellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto: quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium, non eſt completum, & perfectum in genere homicidij, furti, &c. Alij tamen attendendum eſſe putant, vtrum in mandantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio, an verò acceſſoriè tantum: & dicunt in priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus: non item in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. Bon. *l. c.*

5. Quicquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à graui cenſura, v. g. materiæ paruitas, impotentia legem implendi defectus aduertentiæ, & deliberationis ignorantia inuincibilis, ſiue ea ſit facti, vt v. g. ſi neſcias quem percutis eſſe Clericum, ſiue iuris, vt ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non eſt contumax.

Dixi, inuincibilis: quia ignorantia culpabilis, & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, verbi gratia, qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba vtpotè in re odioſa, accipienda ſunt ſtrictè) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. Eſc. *t.* 4. *c.* 6. *n.* 37. Sanch. *de matr. t.* 3. *l.* 9. *d.* 32. *n.* 31.

6. Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali vel diuino iuri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quod contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeuerantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quod quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò iuſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, Altari communione, &c. vt ſubindè fit in Religionibus: & in iure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed latè: quia non eſt cenſura propriè dicta, cuius violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantum pœna. Fill. *t.* 11. *c.* 6. *n.* 86.

7. Non incurrit cenſuram, qui legem tranſgreditur ex graui metu, licet

Digitized by Google

licet quandoq; non excuſetur à graui culpa; quia non cenſetur contumax. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 9. Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 2. ex Suar. Con. &c.

8. Cenſura inualida eſt ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat iuriſdictione, vel eam habeat impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, de qua v. Laym.

Secundò, ſi ſubſtantialis ordo iudicij prætereatur, vt ſi reus non citetur; nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio; quia non eſt contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa. Quod tamen intellige de cenſura ab homine lata per ſententiam particularem: quia quæ fertur à iure, vel per ſententiam generalē, vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actus futuri non eget alia monitione; cum lex aut ſententia à ſe ipſa ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illatiua cenſuræ, ſed declaratoria tantùm: quia abſque alia monitione declarari poteſt cenſura incurſa, quando crimen, cui eſt annexa, commiſſum eſſe euidenter conſtat. Porrò vt cenſura ſit licita, requiritur. 1. Vt dicta monitio ſit Canonica, id eſt, trina iuxta Canones; etſi aliquando ex iuſta cauſa ſufficiat vna tribus æquiualens, v. g. moneo te ſemel pro tribus vicibus. 2. Vt ex ſcripto recitetur. 3. Vt cauſa cenſuræ exprimatur. 4. Vt reo petenti exemplum ſcripturæ, intra menſem tradatur; alioqui Iudex ipſe ſuſpenditur à diuinjs officijs. Fill. *t.* 11. *c.* 4.

Tertiò, ob defectum iniuſtæ cauſæ. Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec ſecundùm allegationes fori externi, ſubſiſtat. 2. Si à parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad iudicium: quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo conuincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen, etſi iuridicè probetur, ideòque titulum, ſeu cauſam præſumptam habeat Iudex. In quo caſu, etſi ſententia à parte rei ſit iniuſta, ideòque probabilius cenſura non licet in foro conſcientiæ; in foro tamen externo ſeruari debet propter ſcandalum, vide Laym. *p.* 1. *cap.* 6.

DVBIVM V.

Qui poſſint abſoluere à Cenſuris?

Reſp. 1. A cenſura lata per ſententiam particularem, ordinariè is tantùm poteſt abſoluere, qui eam tulit, vel eius ſuperior, vel ſucceſſor, vel delegatus. Ab ea quæ lata eſt à iure communi, vel ab homine per ſententiam generalem, ſi non ſit reſeruata, poteſt abſoluere quiuis, qui cenſuratum poteſt abſoluere à mortalibus; ſi verò ſit reſeruata, ordinariè, & per ſe, poteſt tantùm vel relaxari ab authore legis, vel eius ſucceſſore, vel delegato.

Dixi 1. Ordinariè: quia in articulo mortis quiuis Sacerdos abſoluere poteſt à quauis cenſura.

Dixi

Dixi 2. Per ſe: quia per accidens, & ex priuilegio, poſſunt etiam alij. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *cap.* 7.

Proprij Parochi (exceptis Coadiutoribus etiam titularibus) poſſunt abſoluere ab excommunicatione latà ob non ſeruatam Cunabuli cautionem, toties, quoties caſus euenerit. Syn. Diœc. 35. *decr* 7.

Reſp. 2. Epiſcopi, ſecundum Trid. *ſ.* 24. *c.* 6. poſſunt. 1. Abſoluere in foro conſcientiæ, per ſe, vel Vicarium, ab omnibus cenſuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reſeruatis, excepta hæreſi, à qua per ſe ipſos tantùm abſoluere poſſunt, (quantum eſt ex vi huius decreti.) Dicitur autem cenſura occulta, quæ contracta eſt ob delictum non publicum, nec ad forum contentioſum deductum, aut ſi deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit abſolutus. Bonac. *d.* 1. *quæſt.* 5. *p.* 1. *n.* 15. & *p.* 2. *n.* 1. ex declarat. Card. &c. 2. Poſſunt etiam ſæpè abſoluere à cenſura Papæ reſeruata, propter impedimentum eius qui incurrit, vel quando propter ſenium, morbum, ſexum pauperiem, Pontifex non poteſt adiri. Bonac. *l. c.* ex Nau. Sanch. Auila, Coninch. &c.

Regula, Mors, Sexus, Hoſtis, Puer, Officialis,
Delicioſus, Inops, Æger, Senex, atque Sodalis.
Ianitor, Aſtrictus, Dubius cauſa leuis ictus,
Debilis; abſolui ſine Summo Antiſtite poſſunt.
Summ. Armill. *v. Excomm. num.* 11.

Reſp. 3. Multi Religioſi, præſertim Mendicantes, poſſunt ex ſuis priuilegijs, (in foro tamen interno tantùm) à varijs cenſuris abſoluere, vide Dian. *p.* 9. *t.* 4. *R.* 63. Quarè à Superioribus ſuis illa priuilegia petant, cum ad confeſſiones audiendas exponentur, & circa ea ſequentes regulas ſequantur.

Prima. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris, reſeruatis Epiſcopo, non poteſt vi illius abſoluere à reſeruatis Papæ.

Secunda. Qui habet poteſtatem abſoluendi à reſeruatis Papæ, non cenſetur poſſe abſoluere à cenſuris Bullæ Cœnæ, eò quod hæ cenſeantur maiores, nec comprehendi in conceſſione generali. Dian. *p.* 5. *t.* 1. *R.* 34. ex Suar. &c. contra Boſſium.

Tertia. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibuſuis Papalibus, & Epiſcopalibus à iure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſim, de qua alij probabilius affirmant, præſertim pro regionibus ſeptentrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio per magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua priuilegia, ſicut ab alijs cenſuris Papæ reſeruatis, ita etiam abſoluere duello certantes (idem de ſimilibus caſibus) poſt conſtitutionem Clementis Octaui, ſicuti poterant ante eam; præter quam in Italia extra Vrbem; idque ex declaratione ipſiuſmet Clementis apud Comitolum *l.* 6. *moral.* Reginald. 21. *d.* 83.

Fill.

Filliuc. *tom. 1. tract. 15. cap. 5.* Laym. *l. 3. cap. 3. p. 3. cap. 5.* *Vide ſupra propoſitionem damnatam fol.* 109.

Reſp. 4 Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſoluendi in Iubilæis: in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodò concedatur. Si enim detur poteſtas abſoluendi à caſibus reſeruatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſoluendi à cenſuris Papæ reſeruatis: quia is non ſolet reſeruare caſus, niſi ratione cenſuræ adiunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bona fide in Iubilæo, cum intentione lucrandi illud, etſi poſteà vel ſua negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollitque cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim caſu probabilius eſt abſolutionem non valere, & tam peccata reſeruata, quam cenſuram de nouo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Iubilæum.

DVBIVM VI.

Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura?

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cuiuſuis abſolutionis. Ex qua circa abſoluendi modum reſolues.

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſeruanda eſt forma cuiuſque Epiſcopatus. In foro autem conſcientiæ hæc ferè eſt in vſu: *Ego te abſoluo à vinculo*, v. g. *excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. quam incurriſti propter N. N.* (*talem cauſam*) *&* (ſi ſit excommunicatus) *reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium, aut* (ſi ſit ſuſpenſus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c.* In publica autem, ac ſolemni abſolutione præmittitur Pſalmus Miſerere, & ad ſingulos verſus pœnitentis humeri denudati leuiter percutiuntur (niſi ex iuſta cauſa talis cæremonia videatur omittenda, præſertim in fœminis) tum adiectis precibus abſoluitur, & in Eccleſiam introducitur. Idem modus ferè ſeruatur in abſolutione mortuorum; niſi quod ſepulcrum virga percutiatur, v. Rit. Rom.

2. Abſolui à cenſura poteſt abſens, imò & inuitus; etſi hoc communiter non liceat, ne cenſura contemnatur. Ratio, quia ſicut pœna in abſentem, & inuitũ poteſt ſtatui, ſic & auferri, Turr. Dian. *p. 5. t. 9. R.* 10.

3. Is qui pluribus cenſuris eſt aſtrictus, poteſt abſolui ab vna relictis alijs: quia inter eas non eſt neceſſaria connexio. Vnde ſi dicatur, *Abſoluo te ab omni vinculo, &c.* valet pro omnibus: ideòque ſic abſolutus in Iubilæo fortè emiſiſſet inuincibiliter peccatum habens annexam cenſuram, id eſt, excommunicationem, poſſet is poſteà ab eo peccato per quemuis approbatum abſolui; cum non ſi amplius reſeruatum,

Digitized by Google

tum, eò quod cenſura ratione cuius erat reſeruatum, ſit ſublata.

4. Abſolutio, vi aut metu graui iniuſtè incuſſo extorta, non valet; imò nouam excommunicationem incurrit, qui metum incuſſit.

5. Abſolutio data ab ordinario, non præſtita ſatisfactione, etſi ſit illicita, valida tamen eſt; imò etiam data à delegato, modò non delegetur cum conditione ſatisfactionis: quæ ſi impoſſibilis ſit ſufficit præſtare cautionem, aut iuramentum de ſatisfaciendo cum poterit.

6. Dari poteſt abſolutio ſub conditione de futuro contingenti; cum ſit actus iuriſdictionis externæ, qui conditionatus eſſe poteſt. Communiter tamen non expedit ſic abſolui: ſi enim reus abſolutionem meretur, non debet apponi conditio; ſi non meretur, non debet abſolui.

7. Poteſt etiam dari abſolutio ad reincidentiam id eſt; pro certo actu, & tempore, quo tranſacto reincidat: item ſub certo onere, quo non impleto, cenſura reuiuiſcat.

8. Probabilius eſt, eum qui habet poteſtatem abſoluendi in foro conſcientiæ à cenſura, poſſe id facere etiam extra confeſſionem vt contra Nau. Suar. & alios docet Sanch. *l. 8. de matr. d.* 16. Con. Dian. &c.

XLIV. *Quo ad forum conſcientiæ, Reo correcto eiuſque contumatia ceſſante, ceſſant cenſuræ. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

CAPVT II.

De Excommunicatione.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESP. Excommunicatio eſt cenſura, per quam quis priuatur communione Eccleſiæ. Eſtque duplex; Minor, quæ tantùm priuat vſu paſſiuo, ſeu receptione Sacramentorum, & Maior, quæ etiam dicitur Anathema, ac in iure ferè ſemper nomine excommunicationis intelligitur, priuatque omni communione Eccleſiaſtica ſecundùm dicenda. Per hanc maiorem excommunicatus, rurſus eſt duplex; Toleratus, quem fideles non tenentur vitare: Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem poſt Concilium Conſtantienſe, non tolerati ſunt hi tantùm. 1. Notorius Clerici percuſſor, de quo infrà. 2. Quiuis nominatim excommunicatus, & ſpecialiter ac publicè denuntiatus. Vndè reſolues.

1. In Germania Catholici ſecurè communicant cum ijs, qui notoriè ſunt Hæretici, & conſequenter excommunicati; quia non ſunt nominatim excommunicati, ac publicè denunciati.

2. Non teneris vitare eum, quem ſcis peccaſſe contra legem, per quam

Digitized by Google

quam illi, etiam in particulari, ſub pœna excommunicationis aliquid eſt vetitum vel præſcriptum; quia requiritur, vt per ſententiam expreſſam, & ſpecialem, contra perſonam in particulari, poſt peccatum commiſſum, cenſura ſit publicata; v. g. vt Ioannes ſit denuntiatus excommunicatus; vel ſaltem ita exprimatur perſona, vt non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

3 Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & eius complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non verò alij, etſi ſint notorij; quia ſententia quoad illos, eſt tantum generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam.

4. Non teneris vitare eum, qui priuatim in Conclaui eſt denunciatus: quia id non eſt factum publicè; ad hoc enim requiritur, vt ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v. g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

DVBIVM II.

Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor?

Reſp. Incurritur ob vnicam tantum cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet ijs caſibus, quibus non licet. Effectus eius eſt priuatio Sacramentorum perceptionis, v. Laym. *l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* Vndè reſolues.

1. Cum iura dicunt, communicantem cum excommunicato, incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quod ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur, licet minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denuntiatio, nulla incurritur cenſura.

3. Etſi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, grauiter tamen peccat: adminiſtrando verò, probabile eſt, nec venialiter peccare.

4. Incurritur hæc cenſura, etſi quis propter leuitatem materiæ tantum venialiter peccet, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet: ſecus ſi ſit veniale propter imperfectum vſum rationis: quia pœna infligitur propter actum qui quantum eſt ex ſe, ſufficit ad mortale,

5. Etſi peccatum veniale, poſſit omitti in confeſſione, non tamen illud, cui hæc cenſura eſt annexa: ne Sacramentum in ea recipiatur. Vndè etiam Confeſſarij ordinariè priùs abſoluunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deindè à peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata à iure, abſoluere poteſt Parochus, & quiſquis poteſt à mortalibus; cum non ſit reſeruata, An verò qui poteſt

Digitized by Google

poteſt abſoluere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, poſſit etiam ab ipſa, quidam affirmant, vt Nauarr. & Tol. alij probabilius negant, vt Suar. Con. quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta à Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta iuriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus, v. Laym. *l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.*

DVBIVM III.

Quos effectus habeat excommunicatio maior?

Reſp. Habet duplices; Mediatos, & Immediatos. Mediati, ſiue remoti ſunt hi.

1. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicuius ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat, & vt iura loquuntur, inſordeſcat, ſit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum vt talem procedi poteſt, ex Trident. *ſ. 25. c. 3.* ideòque (ſi crimen graue, & beneficij priuatione dignum commiſit) priuandus eſt beneficio: imò etſi crimen non ſit adeò graue, ſi tamen ad hæreſis ſuſpicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus priuari debet. Bonac. *d. 2. q. 2. p. vlt.* ex Rebuff. Dianam, Nauarr. &c.

Immediati effectus ſunt ſequentes.

1. Priuat ſuſceptione, & vſu paſſiuo Sacramentorum, vndè nullus excommunicatus, ſiue toleratus non poteſt ea licitè recipere ſub mortali: niſi excuſet ignorantia inuincibilis, metus mortis, infamiæ, iacturæ bonorum, &c. quia cenſura non obligat cum tanto rigore. Laym. *l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.*

Dixi, licitè: quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quo ad ſubſtantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabilis; dummodò cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non deſint, quia per cenſuram non fit incapax abſolutionis, niſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſoluatur à cenſura. Bon. *d. 2. q. 2. p. 2.* ex Fill. Suar. Coninch. &c. Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſeruata, vel confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia ſoluat, docet Dian. *p. 3. t. 4. R. 78.* ex Coninch. Suar. &c. *& p. 5. t. 9. R. 53.*

2. Priuat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragijs, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen priuatis. Vndè non tantum quiuis priuatus, ſed etiam Sacerdos poteſt tanquam perſona priuata pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, prout pendet à merito priuato operantis, offerre, vel eius in memento in particulari meminiſſe.

Dixi, tanquam priuata: quia vt miniſter Eccleſiæ non poteſt. Hinc

Digitized by Google

irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſiæ, intercedentis pro ipſo, Deo offert, adeòque priuatur omnibus bonis, quæ in gratiam Eccleſiæ Deus conceſſurus fuiſſet.

3. Priuat vſu actiuo Sacramentorum, & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque eſt licita, v. g. ſi ſit Paſtor cuius ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imò ſi etiam non Parochus fortè rogetur, & inuitetur ad celebrandum. Ac licet communis doctrina ſit apud Laym. *hic c.* 4. peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis, vel magnæ vtilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationem, quando alius miniſter haberi poteſt: contrarium tamen eſt probabile, ob facultatem conceſſam à Concil. Conſtant. cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat, præcisè ob cenſuram peccare. Laym. *l. c. num.* 5. ex Soto, & Sanch. *l. 7. de matr. d. 9. n.* 8. Idem docet Bonac. *d.* 2. *quæſt.* 2. *p.* 2. §. 2. ex Vaſq. Suar. &c. Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, præterquam in caſu extremæ neceſſitatis, extra quam validè illud adminiſtrat, præterquam Pœnitentiam, quia hæc requirit iuriſdictionem, qua ipſe caret, v. Laym. *hic c.*2. Bon. *l. c.*

4. Priuatio vſus diuinorum officiorum, ita vt non tantum careat eorum fructu, ſed etiam ſub mortali ijs nequeat intereſſe pro parte notabili: ita vt moraliter cenſeatur cum alijs communicare: niſi excuſet ignorantia, vel neceſſitas vitandi ſcandali, aliaue iuſta cauſa. Bonac. *loco cit. p.* 3. §. 1. ex Suar. Fill. &c. Similiter peccant etiam alij, qui cum excommunicato vitando eidem Miſſæ interſunt, vt ex communi docet Bonac. *loco cit. num.* 9. contra Durand. quia participant cum illo in diuinis. Aliud tamen eſſet, ſi tranſiens per Eccleſiam aliud tractaret, vel breuiter priuatim, aut omninò ſeparatim oraret, aut ſi alijs vnum ſacrum audientibus, ipſe aliud audiret: quia ſic moraliter non cenſeretur communicare cum alijs, nec coniungi ad vnam orationem fundendam. Bonac. *loco cit. num.* 16. ex Suar. Henriq. Fill. Con. &c. Ac licet peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale, ex paruitate tamen materiæ ſubindè tantum eſt veniale, vt ſi exigua pars Miſſæ, v. g. vſque ad Euangelium tantum cum illo audiatur, Auila, Dian. *p. 5. t.* 5. *R.* 21. vel ſi Horæ priuatim cum eo recitentur. Dian. *p. 5. t. 9, R.* 29. ex Suar. & alijs 9. Porrò per diuina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ, publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelabrum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemniter fiunt (excepta concione) in quibus licet alij fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum ſub mortali vitare, niſi vel leuitas materiæ, vel ignorantia, aut ſimile quid excuſet. Vndè ſi talis præſens ſit, moneri debet vt recedat: ſi nolit, debet extrudi, vel exportari,

licet

licet ſit Sacerdos: niſi tamen grauius inde timeatur incommodum, ob quod ſi expelli non poſſit, omittendum eſt officium, etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoauit, poteſt cæteris abeuntibus, ſacrum proſequi, vel abrumpere, ob ſententiæ vtriuſque probabilitatem: ſi conſecrauit, debet, ſolo miniſtro manente, pergere vſque ad communionem incluſiuè, & reliqua perficere in ſacriſtia, vel alio decenti loco. Quod ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem eo fine, vt non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri; ſecus ſi alia de cauſa negligat. Quod ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, etſi non debeat dicere, *Dominus vobiſcum*, ſed *Domine exaudi*, *&c.* quia ſi cum alio priuatim legat, venialiter tantum videtur peccare.

5. Collatio Beneficij facta excommunicato nulla eſt, vti & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus etiam toleratus non poteſt communicare in officio, proindeque incapax eſt beneficij, quod datur propter officium. Idque licet ignoretur excommunicatio; quia ignorantia inuincibilis, etſi excuſet à culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actus, v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 14. *d.* 22. Imò probabile eſt, excommunicatum, quamuis beneficio ante obtento non priuetur, fructus tamen, & diſtributiones non facere ſuas, ideòque eas teneri reſtituere etiam ante ſententiam Iudicis: quia eſt priuatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita Suar. & alij contra Sanchez, & Coninch. qui probabiliter putant, ex conſuetudine non teneri ante ſententiam, modò per ſe, vel alium, inſeruiat beneficio.

6. Priuat communicatione forenſi. Vndè excommunicatus nequit eſſe Iudex, Aduocatus, Procurator, (licet pro ſemetipſo reſpondere poſſit ipſe. Coninch. Præp. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 211.) Actor, Tabellio, Teſtis, &c. Ita vt contra excommunicatum, etiam toleratum, ſemper poſſit reus excipere. Quod ſi non faciat, nec Iudex eum repellat, valida eius acta erunt, ſi ſit toleratus: ſecus eſt de Iudice non tolerato, cum ſit priuatus iuriſdictione, vide Laym. *cap.* 2. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 112. 113. Non poteſt etiam eſſe Tutor, aut Curator. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 115. ex Sylu. Neque teſtamenti executor. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 2. ex Carp. &c. contra Sanc. Lugo, &c. Si tamen non fiat oppoſitio, validè exequitur. *Ibid.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè, etſi faciat validè, etiam cum excommunicatum inſtituit hæredem. Suar. Villalob. Mercer. &c. cum Dian. *l. c. R.* 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, niſi fiant ab eo vt perſona publica, vel Miniſtro ratione muneris vel beneficij: quia tunc ſpectant ad iuriſdictionem, quæ ſuſpenſa eſt. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 128. ex Coninch. Filliuc. Merc. &c.

7. Excommunicatus non toleratus priuatur vſu iuriſdictionis. Vndè non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges, vel ſententiam: & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus ac proindè tenetur, ſine alia iuris declaratione beneficium vnà cum fructibus relinquere.

Dixi, non toleratus; quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida ob bonum commune: grauiter tamen peccat, ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

8. Non toleratus priuatur Eccleſiaſtica ſepultura ita vt non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto ſepeliri, & ſi contrarium fiat, ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco diuina peragi ante reconciliationem.

Dixi, non toleratus: quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denuntiatus, in ea ſepeliatur, vt docent Suar. Laym. & alij: iure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania, eò quod inter cæteras pœnas non communicantium in Paſchate, etiam ſtatuatur priuatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

9. Excommunicatus priuatur omni alia ciuili communicatione fidelium, ita vt ipſe non poſſit cum alijs, & ſi non ſit toleratus, etiam alij cum ipſo non poſſint communicare: idque in caſibus hoc verſu comprehenſis.

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur oſculum, & omne colloquium, etiam priuatum, item per nutus, litteras, internuncium, & quoduis ſignum beneuolentiæ.

Dicitur 2. *Orare*, id eſt omnis communicatio in diuinis, de qua ſuprà.

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem ſalutationem, (ſaltem honorificam) verbo, vel ſigno, vel amplexu, & ſecundum quoſdam, etiam reſalutationem, eò quod ſit actus obſeruantiæ. Sed contrarium videtur verius, quia eſt ſolutio debiti. Imò Sayr. &c. cum Dian. *p. 5. t. 9. R.* 16 putant probabile, quod ſola verbalis ſalutatio ſit prohibita, non autem alia ſigna, v. g. aperiendo caput, &c. quæ vrbanitatis cauſa fieri ſolent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus eſt, ſi fiat) item cohabitationem, cooperationem, ſocietatem, v. g. in contractibus, ita vt moraliter cenſeatur communicare, quod prudens æſtimabit: vndè nec iter cum eo tanquam cum ſocio facere licet.

Dicitur 5. *Menſa*, per quam intelligitur omnis conuictus, & conuiuia, per modum ſocietatis, & commercij; qualis non eſt, ſi caſu incidas in idem hoſpitium, iter, menſam, imò lectum, vide Bonac. *d. 2. quæſt. 2. p.* 6. §. 1. & 2.

Quæres

Quæres 1. Quale peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato?

Reſp. Communicatio in diuinis cenſetur mortale, propter grauitatem materiæ, in ciuilibus autem, (etſi inducat minorem excommunicationem) ſecluſo tamen contemptu tantum eſt veniale regulariter. Suar. Baun. &c. Dian. *p. 7. t.* 11. *R.* 47. Quod addo, quia aliquando eſt mortale, vt ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. ſi quis concubinam excommunicatam cognoſcat.

Quæres 2. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Reſp. Quod ſic, extra diuina, in his quinque caſibus. 1. In caſu vtilitatis, ſiue ſpiritualis ipſius excommunicati, v. g. vt conuertatur, ſiue alterius, vt ab excommunicato conſilium petat, quod ab alio habere non poteſt; ſiue etiam vtilitatis temporalis, v. g. vt ab eo reſtitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen nouos cum ipſo inire non licet, etſi ineantur, ſint validi, cum nulla ſit lex irritans. 2. In caſu legis matrimonialis: quomodò vxori licet communicare cum marito, & contra, niſi factum ſit diuortium. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 122. non tamen ſponſus de futuro cum ſponſa, *l. c. R.* 126. ex Sayr. Sanch. & Filliuc. 3. In caſu ſubiectionis: quomodo poſſunt filij etiam emancipati, (addit Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 118. 119. ex Corn. Fill. Hurt. &c. etiam adoptiui, vel illegitimi: imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines,) communicare parenti, ſerui, & ancillæ domino, ſi ante excommunicationem fuerint in ſeruitio. Similiter Religioſi Prælato: non tamen niſi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia euitari non poteſt. Dian. *l. c. R.* 117. contra Sotum, vide Fill. *t.* 12. *c.* 8. *n.* 203. Laym. & Bon. *l. c.* 4. In caſu ignorantiæ, iuris, vel facti. 5. In caſu neceſſitatis, ſiue animæ, ſiue corporis, ſiue bonorum temporalium, qui caſus hoc verſu comprehenduntur.

Vtile, lex, humilis, res ignorata; neceſſe.

DVBIVM IV.

Ob quas cauſas incurratur excommunicatio maior?

Cum hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potiſſimum claſſes diuiduntur: nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſeruantur.

ARTICVLVS I.

Quæ ſint excommunicationes non reſeruatæ?

Reſp. Ex iure antiquo vſitatiores ſunt ſequentes.

Contra omnes. 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quod non elegerint

eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi foueant diſcordias in electione. 3. In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim, aut metum. 4. In compellentes Eccleſiaſticos, vt laicis ſubmittant iura Eccleſiæ. 5. In docentes leges, vel medicinam, Religioſos qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis. 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos vſurarios. 7. In impedientes viſitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Trid. 10. In imprimentes libros ſine Superiorum licentia. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia Reip. exhibeant Eccleſiaſticis, v. g. ne ijs vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores, & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, vbi recepta eſt Bulla Pij IV. 13. In negligentes adminiſtrare iuſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates fouentes vſuras.

Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes audientes publicè ius, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſæculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos vſurarijs. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes vltra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præſumentes abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religioſos. 1. In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes. 3. In inſtituentes nouum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis Monaſterijs, vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6. Non ſeruantes interdictum, quando ſeruatur à Cathedrali, v. Fill. *t.* 1. *t.* 14. 15. *c.* 84. Bon. *d.* 3. *p.* 5. §. 1. *n.* 36.

Reſp. 2. Supradictis adiectæ ſunt à Tridentino ſequentes, quæ valent, vbi illud eſt receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine Authoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum iuuantes, fauentes. 4. In cogentes contrahere matrimonia, cum præſcriptis. 5. In Magiſtratus, qui requiſiti non iuuant Epiſcopos ad reſtituendam, vel conſeruandam clauſuram Monialium. 6. In ingredientes (cuiuſcumque conditionis, vel ſexus fuerint) Monaſteria Monialium, ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi Monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſine iuſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum pro duello.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Quæ ſint excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis?

Reſp. Sunt hæ. 1. Quæ contrahitur ex leui percuſſione Clerici, vel graui, ſi ſit mulier. 2. In eos qui abſoluti in articulo mortis (à cenſura, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præſentant ſuperiori ſe, poſtquam conualuerunt, vide Fill. *t. 3. cap.* 10. *num.* 241. *&* 242. in Fratres Minores, ſi admittant in ſuis Eccleſijs, ad officia diuina, Fratres tertij Ordinis. 4. In procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Et omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta, & ſibi reſeruant: quas Confeſſarij videant in Agendis.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint Papæ reſeruata extra Bullam Cœnæ?

Reſp. 1. *Contra omnes*, magis obuiæ ſunt ſequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes litteras Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes: item in falſarios litterarum Apoſtolicarum. 3. In effringentes, & ſpoliantes Eccleſias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui cenſuram in alios tulerunt. 6. In abſoluentes eos ab excommunicatione, ſub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes, & recipientes aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad Religionem. 9. In ſimoniacos reales, circa ordinem, vel beneficium. 10. In committentes ſimoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem litterarum ſacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes, & recipientes aliquid, pro gratia, aut iuſtitia, apud Sedem Apoſtolicam. 13. In committentes duellum, & ad id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monaſteria Regularium. 15. In impugnantes inſtitutum Societatis Ieſu. 16. In facientes iurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ. 17. In rapientes bona Eccleſiaſtica; item in exigentes tributa ab Eccleſiaſticis. 18. In violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad Eccleſiam. 19. In docentes poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreſeos; item in eos, qui in concionibus, alijſq; publicis actibus, vt lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percuſſores Clericorum. Quæ cum celebris ſit, & multa ſcitu neceſſaria habeat, agetur de ea peculiariter infrà.

Digitized by Google

Reſp. 2. *Contra Clericos, & Religioſos ſunt hæ*: 1. In participantes in ſacris cum excommunicatis à Papa. 2. In procurantes alienationem Eccleſiarum. 3. In Concionatores, qui Scripturæ ſenſum à Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichriſti, & extremi Iudicij, aliaque ſimilia reuelata prædicant. 4. In Parochos non implentes iuramentum de reſidentia factum. 5. In Mendicantes tranſeuntes ad alium ordinem, præter Carthuſianum. 6. In Moniales exeuntes clauſtra ſine licentia. 7. In Religioſos, qui ſine priuilegio, vel ſpeciali licentia Parochi, Clericis, aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel Vnctionis miniſtrare, vel Matrimonia ſolemnizare præſumunt.

ARTICVLVS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?

Reſpondeo. Ea ſic habet: *Si quis ſuadente diabolo in Clericum, vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſoluere.*

Dicitur 1. *Si quis*: intellige cuiuſcumque ſexus, aut ſtatus, etiam impubes: dummodò rationis compos, & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine facta ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio, aut iuſtitia teneantur, vt Reges, Iudices, & cæteri Superiores: item patres, tutores, hæri, pedagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura de mandata eſt. Ita Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *num.* 6. Bon. *d.* 1. *q.* 4. *p.* 1. *num.* 8. ex Mol. &c. comm.

Dixi, *ſaltem &c.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari, docent Suar. Caiet. Fill. Molin. Sayr. &c. Verùm id probabilius negat Bon. *l. c.* ex Nau. Con. Regin. Henriqu. Molin. &c.

Dicitur 2. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis prima ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi coniugatus, dummodò cum vnica virgine) & deferat habitum, ſeruiatq; alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur 3. *Monachum*: intellige quemuis Religioſum, etiam laicum, conuerſum, nouitium, vtriuſque ſexus: item Tertiarios S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & viuant in communitate, item Eremitas ſubiectos alicui Regulæ, vel Superiori.

Dicitur 4. *Manus iniecerit*: per quod intelligitur quæuis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſiue fiat manu, ſiue baculo, gladio, &c. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Hanc excommunicationem incurrit, 1. Qui talem conſpuit,

conſpergit aqua, puluere, conſpurcat luto; euellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim, & iniuriam de eius corpore, v. g. pileum, pallium, &c. ita vt actio ſit grauiter iniurioſa. Bonac. *loc. cit.* Laym. *c. 5. n. 5.* 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, vnde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.* 3. Qui perſequitur, vt in flumen, vel foſſam incidat, æquo decidat, &c. Qui manus violentas inijcit in æquum, cui is incidet occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frenum, quæ actio licet ſit leuis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodo ſit iniurioſum ordini Clericali. Laym. *l. c.* 6. Clericus, ſi ſeipſum ex malitia, vel paſſione (ſecùs ſi ex deuotione) percutiat iniurioſè. Laym. *l. c.* ex Nau. 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat, vel per quem non debet, vt ſi morte dignus puniatur à Iudice ſæculari, vel modo illicito, vt ſi à Prælato puniatur per laicum. Bon. *l. c.* ex Nau. Sayr. Suar. Fill. Con. &c. v. Laym. *c. 5.*

2. Non incurrit. 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. Bon. *l. c.* 2. Si percuſſio ſit iocoſa; vel caſualis, v. g. ſi ianitor, vel apperitor turbam arcens percutiat Clericum: item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant. Bon. *l. c.* ex Mol. Fill. Con. &c. item ſi percuſſio ſit ad defendendum ſe, vel vitam ſuam, vel vxoris, parentum, filiorum, vel res ſuas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. Laym. infrà: Et denique quandocunq; percuſſio ob leuitatem, vel imperfectionem actus non eſſet mortalis, illata laico, vt docent Caiet. Auila, & Sà, quod tamen Suar. vniuerſaliter non admittit, v. Bon. *l. c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoſcas, quod habitum non geſtet; quia ignorantia excuſat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in minoribus conſtitutum correctionis cauſa (licet ira accedat) percutiat moderatè, habita ratione culpæ; imò Prælatus, & Præceptor Eccleſiaſticus poteſt etiam in maioribus conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pater, controuertitur in vtramque partem probabiliter, v. Laym. *loc. mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel ſi exerceat publicè officium cauponis, vel macellarij, vel ſcurram, & ter monitus non ceſſet; vel inuentus turpiter agens cum vxore, matre, ſorore, vel filia, vel denique mulierem ipſo facto ſollicitans ad turpitudinem: quia perdit priuilegium, v. Laym *l. 1. t. 5. p. 2. c. 5.* Fill. *l. 15. c. 1.*

Reſp. 1. Etſi hæc excommunicatio ſit reſeruata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſoluere his caſibus. 2. Quando percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum iudicio leuis, comparata cum enormi, v. g. ſi fiat palma, pugno, aut lapide, non relinquente veſtigium, &

ſecun-

Digitized by Google

ſecundùm Ant. & Dian. *l.* 9. *t.* 4. *R.* 19. niſi notabilem iniuriam, & magnum ſcandalum pariat; qualem negat eſſe, ſi quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ ſanguinis effluant. Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, vt ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas etiam alapa. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſeruus, filius familias, vel non ſui iuris, vti & Regulares, ac Moniales inuicem verberantes; item ſi ſint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, vt non poſſint ire ad Papam, aut eius legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione. Fill. *l.* 15. *c.* 1. *num.* 35. *& ſeq.* Denique ſi ſit occulta, v. ſup. hic *c.* 1. *d.* 5. & Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 63. in quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſoluendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à maiore, vt v. ſup. hic *l.* 1. *t.* 2. *c.* 4. *in app.*

Alij Caſus Summo Pontifici intrà Italiam reſeruati.

1. Violatio Clauſuræ Monialium ad malum finem.
2. Inijcientium violentas manus in Clericos; de quibus ſupra.
3. Simonia realis ſcienter contracta.
4. Confidentia beneficialis.
5. Prouocantium, & pugnantium in duello juxtà Concilium Trid. & Conſtit. Gregorij XIII. cuius tenor habetur in fine.
6. Violatio immunitatis Eccleſiaſticæ circa fugientes ad Eccleſias, vt iam dicetur.

De immunitate circa fugientes ad Eccleſias.

Gregorius XIV. in quadam conſtitutione, quæ incipit; *Cum aliàs nonnulli &c.* ſtatuit, vt omnes delinquentes, qui confugiunt ad Eccleſias gaudeant immunitate, exceptis caſibus expreſſis §. 3. cuius tenor eſt huiuſmodi.

1. Vt Laicis ad Eccleſias, locaque ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publicè latrones: viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidijs aggrediuntur.
2. Aut depopulatores agrorum.
3. Quiue homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiijs, eorumque Cœmeterijs committere non verentur.
4. Aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint.
5. Aut aſſaſſini.
6. Aut hæreſis rei.

7. Aut

7. Aut læſæ Maieſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei; immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur.

8. In alijs caſibus delinquentes, confugientes ad Eccleſias gaudent immunitate. Si quis verò contra hanc conſtitutionem læſerit immunitatem Eccleſiaſticam, erit caſus reſeruatus Papæ.

Pateat in caſibus permiſſis perfugium ad loca ſacra facinoroſis hominibus, ſed nullus Clericus, cuiuſuis ordinis ſit, præſumat in Eccleſijs ſeu domibus Eccleſiaſticis, hoſpitari, aut retinere huius generis homines ſub excommunicatione lata ſententia. Syn. Diœc. 32. *cap.* 22 §. *quod verò.*

Si vt euadat manus Curiæ ſæcularis inſequentis ad loca immunia confugerit delinquens, tunc recepi permittitur, ita tamen, vt bidui ſpacio moneatur ſuperior ſi in Vrbe, ſpacio tridui, ſi in Diœceſi moneatur Vicarius Foraneus ſub pœnà 25. aureorum, & excommunicationis, Vicarius Foraneus deinde ſex dierum ſpacio rem totam ſignificet Epiſcopo ſub ijſdem pœnis: Hoc eodem decreto tenentur etiam ſæculares cuiuslibet Oratorij, & Confraternitatis, etiam ſub pœnà interdicti localis quoad talem locum: Ex ead, Syn. *loc. cit.*

ARTICVLVS V.

Quæ ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam Cœnæ.

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptores, & defenſores hæreticorum vt ſic, ſed etiam in ſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſim continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur quatuor Conditiones. 1. Vt Author libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſim expreſsè contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4. Vt ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 15. *n.* 1. Vndè reſolues.

1. Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſim diſcendi legas Laym. *l. c.* ex Nau. Sanch. &c. 2. Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hac Bulla non contento, legas adiecta ſcholia, vel notata Authoris hæretici: quod tamen Suar. *t.* 3. *d.* 21. *ſ.* 2. limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, vt ex ijs potius, quam ex textu liber conſtare videretur, Laym. *l. c.* ex Nau. Sanch. &c.

2. Non prohibentur hæreticorum libri phyloſophici, & alij hæreſim non continentes. Laym. *l. t. n.* 3. Imò probabiliter nec ij, qui incidenter tantum continent hæreſim, non agentes ex profeſſo de fide Sayr. Graff. apud Laym. *l. c.* contra Suar. & Sanc. qui id confirmat pro Germania; vbi Bulla cum tanto rigore non eſt recepta, vide B... 2. 2. *c.* 15.

Digitized by Google

c. 15. q. 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſeruatam indicis librorum prohibitorum, vbi is receptus eſt; quod non videtur eſſe factum in Germania, ſaltem cum iſto rigore, vt habet Laym. *l. c. n.* 8.

3. Excommunicatur. 1. Qui inſufficienti quantitate ſolum procemium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis; legit, vt habet Laym. *l. c.* & Bon. 2. Probabiliter etiam is, qui alterum iuſſu ſuo legentem audit; quia legit per alium. Laym. *l. c.* Azor. &c. contra Sanc.

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit, quia non eſt liber. Laym. *l. c. n.* 3. ex Sanch.

5. Non ſufficit vna alteraue linea, imò ſecundùm Sanc. Rodr. & Sà, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen Bon. & Laym. *l. c.* non concedunt; licet hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſeruire: vt non continuè damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſitate vnam pag. legit.

6. Non incurritur, ſi retinentur libri paruo tempore, v. g. vno alteroue die: quia ſicut materiæ, ita & temporis paruitas excuſat. Laym. *n. 7.* ex Graff. Sayr. Sanch. &c.

7. Excuſat ignorantia, etiam craſſa, ſi vel neſciat eſſe hæreticum, vel tractare religione. Lay. *n.* 4. v. Sàc. *l. 2. mor. c. 10. & l. 9. de matr. d.* 32.

8. Non excuſatur is, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe prauum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui diſputationis cauſa defendit. Ita Bonac. qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium Authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt, ſed non quatenus in eo eſt; v. g. ſi dicas, hic liber eſſet bonus ſi non haberet hæreſim; quia talis non defendit, v. Laym. *l. c.* Bon. *d. 2. q. 5. p.* 4.

Theologi, Iuriſconſulti, Medici, profeſſores litterarum, & omnes ſupplectilem librorum poſſidentes indicem librorum prohibitorum apud ſe habeant. Contrà non habentes ſeuerius agetur ad formam regulæ Conc. Trid. nullà admiſsà excuſatione ignorationis. Conc. Prou. 5. tit. quæ ad fid. tuend. ſtud. pert. 5. librorum.

XLV. *Libri prohibiti donec expurgentur, poſſunt retineri, vſque dum adhibita diligentia corrigantur. Alex. VII. 18. Martij* 1666. *damnauit.*

Caſus reſeruati in Bulla Cœnæ Domini.

1. HÆretici cuiuſcumque ſectæ, eorundem fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & ſchiſmatici.

2. Appellantes à Pontifice ad futurum concilium, eorumq; fautores.

3. Pira-

Digitized by Google

3. Piratæ, atque eorum receptatores, & fautores.

4. Naufragorum Chriſtianorum cuiuſcumque generis bona etiam in litoribus inuenta, ſurripientes.

5. Imponentes noua Pedagia, & Gabellas, vel eas augentes.

6. Falſificantes litteras Apoſtolicas, aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, & alia vſui bellico idonea ad Turcas, vel alios Chriſtiani nominis inimicos, & ad Reipublicæ Chriſtianæ ſtatum pertinentia ijſdem in damnum Chriſtianorum nunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia neceſſaria Romam conuehunt.

9. Ad Sedem Apoſtolicam venientes, vel ab ea recedentes ſua, aut aliorum opera lædentes: & ſine iuriſdictione vexantes in curia commorantes.

10. Romipetas, ac Peregrinos, etiam in vrbe morantes, vel abeuntes lædentes.

11. Offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

12. Ad Romanam Curiam pro negotijs ſuis recurrentes, per ſe, vel per alios lædentes.

13 Appellantes à grauamine, vel futura executione litterarum Apoſtolicarum ad laicam poteſtatem.

14. Executionem litterarum Apoſtol. aut aliarum expeditionum impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Iudices ſæculares, qui Eccleſiaſticas perſonas trahunt ad ſua Tribunalia, quique Eccleſiaſticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

16. Impedientes Prælatos, ne ſua iuriſdictione vtantur, quique illorum, & delegatorum iudicia eludentes, ad curiam ſæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præſtanteſque auxilium.

17. Vſurpantes Sedis Apoſtol. & quarumcumque Eccleſiarum iuriſdictiones, vel etiam fructus ſequeſtrantes.

18. Imponentes decimas, & alia onera perſonis Eccleſiaſticis Eccleſijs, Monaſterijs, aut eorum fructibus.

19. Iudices ſæculares, qui ſe interponunt in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra Eccleſiaſticas perſonas.

20. Occupantes bona, aut terras, Eccleſiæ Romanæ, & illius iuriſdictionem vſurpantes.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

De Suſpenſione, & Degradatione.

DVBIVM I.

Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & vndè dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?

RESP. 1. Suſpenſio eſt cenſura, qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur, v. Bon. *d.* 3. *p.* 1. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 3. *c.* 1. Vndè reſolues.

1. Solus Clericus poteſt ſuſpendi.

2. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

3. Ex genere ſuo, & niſi paruitas materiæ excuſet, eſt peccatum graue exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: vndè & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab alijs propter vtilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alij licitè requirant. Imò etſi nominatim ſit denuntiatus & toleratus, alij tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quo ſuſpenſus eſt, vndè audire eius Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſeruias. Ita probabiliter Auila, Henr. Suar. Sayr apud Bon. *d.* 3. *p.* 4. *num.* 4. etiam Laym. *l. c. c.* 1. *num.* 7.

4. Suſpenſus non toleratus inualidè abſoluit, quia non habet iuriſdictionem.

Reſp. 2. Suſpenſio. 1. Alia fertur ad certum tempus, quo elapſo expirat alia fertur abſolutè, ſeù indefinitè, manetque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſiue id ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis: alia à beneficio: alia ab vtroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel à toto, vel à parte tantùm, ſcilicet à functione Ordinis, vel iuriſdictionis. Item ſuſpenſio beneficij, vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibuſdam tantùm functionibus, eius ratione competentibus. Laym. Bon. *ll. cc.*

Reſp. 3. Quantitas, & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ vtpotè in re odioſa, non amplius ſunt extendenda, quam propriè accepta ſignificent. Vndè reſolues.

1. Suſpenſo abſolutè, & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officij prouenienṡ, tam ordinis, quam iuriſdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suſpenſus verò à parte beneficij determinata, v. g. ab Ordine tantùm, vel iuriſdictione priuatur tantùm illius officij functionibus.

bus: Vndè Epiſcopus, verbi gratia à iuriſdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſoluere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus Ordinis, vt conſecrare templa ordinare, &c. Bon. *l. c.*

2. Suſpenſus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab Ordine, poteſt nihilominus conferre primam tonſuram, quia non comprehenditur ſub Ordine. Bon. *p.* 2. *n.* 6.

3. Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus eius. Debet tamen per alium ſupplere, qui per ſe nequit, vt fructus percipiat. Bon. *n.* 10. ex Nau. Suar. Henr. Fill. &c.

4. Suſpenſus ab Ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio, quia beneficium non fundatur in Ordine. Bonac. tamen dicit indirectè ſuſpendi à fructibus eius; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus, v. *n.* 5.

5. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus eius, non tamen ab officio, ſiue iuriſdictionis, ſiue Ordinis, etiam quod illi ratione ipſius beneficij competit. Vndè tenetur legere Horas, & cætera onera beneficij præſtare licet fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen priuatur commodo quod prouenit ex anniuerſarijs ſtipendijs Miſſarum, nec eo, quod datur propter onus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficij. Secùs eſt de diſtributionibus quotidianis; licet ex his, vel alijs beneficij fructibus poſſit alio, ſi aliundè ſuſtentari nequeat. Bon. *l. c. n.* 12. Sayr. Suar. Fill. &c.

6. Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, præſentare, conferre beneficium; quia etſi hæc iura competant illi ratione benefici, illi tamen actus non ſunt beneficij, præcisè vt ſic, ſed potiùs officij, & iuriſdictionis. *Ibid.*

7. Suſpenſus à beneficio, vel Ordine abſolutè, & ſine addito, intelligitur ſuſpenſus ab omni beneficio, vel Ordine, niſi aliundè aliud conſtet. *Ibid. n.* 8.

8. Suſpenſus abſolutè, intelligitur ab officio, & beneficio. Laym. *c.* 1. *v.* 2.

9. Suſpenſi Capitulo, vel Conuentu, non cenſentur ſuſpenſi ſinguli, niſi ſint in culpa, ait Sà, *V. Suſpenſio*, & Laym. *l. c. n.* 3.

10. Si Prælatus ſolo verbo dicat Sacerdoti, *Suſpendo te*, v. g. à celebratione, videtur eſſe ſimplex tantum prohibitio, non cenſura: quia hæc licitè non fertur, niſi ſcripto. Prælatus autem non debet præſumi velle peccare, niſi aliud conſtet de eius intentione, aut niſi Religio habeat priuilegium, abſque ſcripto ferendi cenſuras, v. Bon. *de cenſ. in communi d.* 1. *q.* 1. *p.* 1.

DVBIVM

DVBIVM II.

Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſoluere?

Reſp. Suſpenſiones iuris communiores ſunt ſequentes.

1. Clerici ipſo iure ſuſpenſi ſunt. 1. Recipientes Ordines ſacros ab alieno, vel à proprio, in aliena Diœceſi; vel ſine ætate legitima aut dimiſſorijs, aut titulo, vel extra tempora, aut non ſeruatis interſtitijs, vel per ſaltum, vel in cenſura, vel denique poſt matrimonium ratum; qui omnes ſuſpenſi ſunt ab executione Ordinum, niſi fecerint abſque dolo; & ſi Ordine vtantur fiunt irregulares. 2. Excommunicans, ſuſpendens, aut interdicens ſine ſcriptura, & cauſæ expreſſione, eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi ſit Prælatus regularis. 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochum indignum, ſuſpenduntur à beneficijs biennio. 4. Ordinans, & Ordinatus ſimoniacè, eſt ſuſpenſus ab Ordinibus. 5. Parochi iungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia. 6. Grauantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona vel cenſus Eccleſiæ, beneficij, vel alterius pij loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, prouocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de Immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Viſitantes, ſi accipiant pecuniam, vel munera: qui ſi ſint Epiſcopi, ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi inferiores Epiſcopo, ab officio, & beneficio, vſque dum reſtituunt duplum. 11. Iudex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit iniuriam contra iuſtitiam, & conſcientiam parti litiganti. Bonac. *d.* 3. *p.* 5.

2. Religioſi. 1. Apoſtatæ recipientes Ordines in apoſtaſia. 2. Admittentes ad profeſſionem, ante annum probationis peractum. 3. Non vtentes habitu, & veſtitu, modo ſibi præſcripto. 4. Introducentes mulieres in Monaſteria.

3. Epiſcopus. 1. Ordinans non ſubditum, ſuſpenſus eſt à Pontificalibus per annum: ordinans verò inuitum ſuſpenſus eſt per annum à celebratione. 2. Admittens reſignationes, contra formam præſcriptam. 3. Intrans in Monialium clauſuras ſine neceſſitate, vide Fill. *t.* 17. *c.* 5.

Reſpondeo 2. Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine; quæ ſi ſint graues, requiruntur culpam mortalem, verbi gratia, vt quis ſuſpendatur ab omnibus actibus ſui officij, vel fructibus vnius anni. Poteſt tamen aliquis ob peccatum veniale priuari vno actu, v. g. eligendi.

Reſp. 3. Habens Epiſcopalem auctoritatem poteſt abſoluere à ſuſpenſione

Digitized by Google

penſione non reſeruata, & communiter Religioſi ex priuilegijs poſſunt abſolere ab omni ſuſpenſione in foro conſcientiæ, & Epiſcopus poteſt abſoluere ab omni ſuſpenſione iuris, ſi Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſeruata non ſit. Laym. *c.* 4. *n.* 2. ex Nau. Suar. &c. Imò etiam ab hac, ſi proueniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentioſum. Bon. *d.* 3. *p. vlt.* ex Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6.

DVBIVM III.

Quid ſit depoſitio, & degradatio, à quo & ob quam cauſam fieri poſſit?

Subijci ſolent Suſpenſioni Depoſitio, & Degradatio (etſi cenſuræ non ſint, vt dictum eſt *c.* 10. ob ſimilitudinem, quam habent cum ſuſpenſione, cum vtraque ſit ab Eccleſiaſtico Ordine aut beneficio.) Differunt autem à ſuſpenſione, quod illæ auferant ipſum ius radicale, & titulum beneficij, idque in perpetuum: ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio generice accepta, alia eſt Verbalis; quæ abſolutè depoſitio dicitur: alia Realis, quæ dici ſolet degradatio.

Reſp. 1. Degradatio eſt priuatio executionis officiorum, & beneficiorum ſimpliciter, & in toto, & abſque ſpe reſtitutionis, facta cum certa ſolemnitate, & priuatione priuilegij Clericalis, tam Canonis, quam fori, ita vt ſæculari curiæ ſubdatur.

Dixi, *Executionis;* quia Ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad horas, niſi has fortè pœnas, ad quam damnatur, v.g. triremes, vel aliud impediat.

Reſp. 2. Depoſitio verbalis eſt ſimilis priuatio, ſed ſine ſolemnitate dicta, & relicto vtroque priuilegio Canonis, & fori.

Reſp. 3. Clerici poſſunt degradari à ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp. 4. Depoſitio fieri poteſt in caſibus iure expreſſis, & delictis, non tamen niſi grauioribus, arbitrio Iudicis. Vbi notat Laym. crimen debere eſſe enorme, id eſt vnum ex maximis. Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantum grauiſſimis, quales ſunt, v.g. crimen hæreſis manifeſtum, falſificatio litterarum Apoſtolicarum, Sodomia frequentata, grauis calumnia proprio Epiſcopo irrogata, vide Laym. hic *c.* 5. & Fill. *t.* 8. *c.* 8.

Digitized by Google

CAPVT IV.

De Interdicto.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESp. 1. Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens diuinorum officiorum, Sacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ vſum, quatenus talis eſt. Quod addo, quia excommunicatio eodem priuat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus, ſuſpenſio verò propriè non illum vſum, ſed exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ impedit, vide Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 4. *c.* 1. Bon. *d.* 5. *p.* 1.

Reſp. 2. Interdictum diuiditur. 1. In locale, quod immediatè locum afficit; & in perſonale quod immediatè afficit perſonas; & in Mixtum quod immediatè afficit locum, & eius incolas: Differt autem locale à perſonali: quod in illo participatio ſacrorum officiorum tum indigenis, tum alienigenis, non abſolutè, ſed in loco tantum interdicto; in hoc verò certis perſonis aut Communitati prohibeatur abſolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quam perſonale, ſubdiuiditur in generale, & particulare. Generale eſt, quo locus generalis, v. g. Ciuitas, Prouincia, vel quo Communitas, v. g. Collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut perſona particularis, aut particulares interdicuntur. Vndè reſolues.

1. Interdicta Ciuitate interdicuntur etiam ſub vrbia; & interdicta Parochia etiam ſacellum, vel cœmeterium contiguum, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

2. Interdicto populo non interdicuntur ij, qui non ſunt pars populi, vt ſtudioſi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur Religioſi, quia in fauorabilibus tantum nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur ciues, v. g. Colonienſes, ſunt interdicti, ij nuſquam poſſunt intereſſe diuinis (niſi tamen, deſinant eſſe iſtic ciues, nec cauſam dederint interdicto) contra verò, ſi Ciuitas interdicto ſubijciatur, licet ciuibus aut incolis, qui cauſam interdicto non dederunt, aliò ire, & iſtic diuinis intereſſent.

DVBIVM II.

Qui ſint effectus interdicti?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Prohibitio diuinorum officiorum. Vndè etiam interdicti, ob alienam culpam non poſſunt intereſſe ſacro. Cle-

rici tamen, & Religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt ac debent vt antè, Miſſas, diuinaque officia celebrare: ſed ianuis clauſis, non pulſatis campanis, (niſi ad concionem, ſalutationem Angelicam, vel obitum alicuius) ſubmiſſa voce, & excluſis interdictis. Permittitur tamen, vt in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis, & per octauam Corporis Chriſti diuina officia cantentur ſolemniter, admiſſis etiam interdictis, modò qui cauſam interdicto dederunt, Altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio Adminiſtrationis Sacramentorum, excepto Baptiſmo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ omnibus permittuntur, ijs exceptis, qui interdicto cauſam dederunt, etiam auxilio, conſilio vel fauore: Eucharistia tamen poteſt dari morituris, & deferri cum lumine, & campana. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere Matrimonium, vt Sanch. Con. & Laym. docent, contra Suar. quia hoc Sacramentum ſecundum ſubſtantiam non ab Eccleſia, ſed ab ipſis contrahentibus miniſtratur. 3. Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, etiam reſpectu infantium, & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. Laym. *c.* 2. *n.* 3. 4. Clerici violantes interdictum peccant mortaliter; ſicut etiam Religioſi vtriuſq; ſexus; qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem grauiter; ſi contra interdictum perſonale recipiant Sacramenta: ſi verò tantum violent locale, v. g. audiendo diuina officia, probabilius eſt, tantum eſſe veniale, dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint. Laym. *c.* 3. ex Sylu. Soto, Auila, &c.

DVBIVM III.

Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poſſit?

Reſp. 1. Interdicere poſſunt: idem, qui excommunicare, & ſuſpendere. Et quidem vt determinata perſona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: vt autem feratur interdictum locale, vel generale in Communitatem, requiritur peccatum valdè graue, cum contumacia commiſſum à Communitate, vel præcipuis membris, licet reliqui culpa vacent.

Reſp. 2. Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ iure communi ſunt impoſita, nec reſeruata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente iuriſdictionem in Communitatem interdictam non tamen à Religioſis priuilegiatis: quia locus, & Communitas foro pœnitentiæ non ſubijciuntur.

Reſp. 3. Ab interdicto iuris perſonali particulari, ſi reſeruatum non eſt, quiuis approbatus poteſt abſoluere. Denique per priuilegium

gium abſoluendi ab omnibus cenſuris, non intelligitur poteſtas tollendi interdictum locale, aut perſonale Communitatis.

CAPVT V.

De Irregularitate.

ETſi irregularitas non ſit cenſura, propter ſimilitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter, & hic ſubiungo.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit irregularitas?

Reſp. 1. Eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem Ordinum ſacrorum, & ſuſceptorum vſum impediens. Vndè ſequitur non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem: etſi enim interdum imponatur per modum pœnæ; propriè tamen pœna non eſt. Laym. *l. 1. tr. 5. p. 5. t. 2.* Bonac. *d. 7. q. 1. p. 1.*

Reſp. 2. Diuiditur 1. In eam, quæ eſt ex delicto, & quæ eſt ex defectu. 2. In totalem ſeu propriè dictam; quæ omni Ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio priuat, v. g. homicidium, bigamia, & in partialem, quæ aliquo tantum Ordinis miniſterio priuat, vel ſolo aſcenſu ad Ordinem ſuperiorem: v. g. oculis vel palma Sacerdos carens, inhabilis eſt ad Miſſam, non tamen ad confeſſiones audiendas; & Diaconus ſiniſtro oculo carens inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt.

DVBIVM II.

Quinam effectus irregularitatis?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Inhabilitare ad ordines ſuſcipiendos, etiam primam tonſuram, & impedire exercitium Ordinum ſuſceptorum. Vndè Sacerdos irregularis, etſi validè, illicitè tamen abſoluit. Bonac. *l. c. n. 4. & p. 4.* 2. Quod collatio beneficij, ad cuius functiones inhabilis eſt, facta irregulari, inualida ſit, ſecundùm ſententiam communiorem, & tutiorem: etſi non improbabiliter quidem dicant, eam non ipſo facto irritam eſſe, ſed meritò irritandam. Laym. *l. c. c. 1. n. 2. & 3.* Sylu. &c. Bon. *p. 4.* Secundùm quam ſententiam probabilem reſolues.

1. Is qui beneficium impetrauit in irregularitate, poteſt, obtenta huius diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licitè retinere, ſine noua collatione, etiamſi in diſpenſationis impetratione non ſit facta

mentio

mento beneficij. Item ſi poſteà beneficio priuetur, non tenetur fructus reſtituere.

2. Grauiter peccat, qui in irregularitate exercet actum Ordinis, aut ſuſcipit; licet Ordines ei collati ſint validi.

DVBIVM III.

Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas?

Reſp. 1. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in iure expreſsè habeatur. (*cap. is qui de ſententia excommun. in 6.*) Vndè in dubio ſiue facti, ſiue iuris, tenere potes, quod non ſis irregularis; quia melior eſt conditio poſſidentis. Bon. *q.* 1. *p.* 5. ex Suar. Fill. &c. Excipe tamen, ſi dubites de homicidio ſaltem iniuſto à te commiſſo, vt patet *ex c. Significaſti, & ex c. ad audientiam.* 2. *de hom.* v. Bon. *l. c.*

Reſp. 2. Vt incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus conſummatus, & moralis, vt habet communis contra Caietan. Ratio eſt, quia eſt grauis pœna, & difficulter relaxatur:

Reſp. 3. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hac vel ſimili forma, *Diſpenſo tecum in irregularitate, quam* vel *quas, ob hanc*, vel *illam cauſam incurriſti*. Et ſi quidem diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit: ſin minus, eam tantùm tollit, quam poteſt, & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad Pontificem ſpectet, ex iure tamen nouo Trid. vbi eſt receptum, poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitatibus, prouenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentioſum; niſi tamen ſit homicidium, directè, & in ſe volitum. Bonac. *queſt.* 5. *p.* 1. *num.* 3. ex Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. *cap.* 9. *num.* 4.

Præterea irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam poteſt per profeſſionem in Religionem approbata, ſed quoad Ordines tantùm, non quoad Prælaturas *c.* 1. *de filijs Presbyterorum*, Bonac. *p.* 2. Laym. *cap.* 9. *num.* 6. Suar. Sanch. Leſſ. contra Villal. qui apud Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 65. dicit tolli quoad omnia ſolita gubernari per Fratres illius Ordinis, vt Prioratus, Præpoſituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos ſaltem poſſe cum ijs diſpenſare, in Capitulo tamen Generali vel Prouinciali, notat Dian. *l. c.* ex Barb. Vndè reſolues.

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit priuilegium poteſt diſpenſare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confeſſarius in nullis irregularitatibus poteſt diſpenſare, niſi habeat ſpeciale priuilegium à Papa.

DVBIVM IV.

Quæ ſint irregularitates ex delicto?

Reſp. Prima eſt, ob iteratum Baptiſmum ſeriò, & ſcienter eſt que irregularis tam rebaptizans, quam rebaptizatus; etſi in rebaptizante

irregularitas tantùm ſit cauſa partialis, nec Clericus ad altiorem ordinem poſſit aſcendere, neque incurratur, ſi rebaptizatio ſit occulta. Cou. Tol. M. Leo p. 3. f. 358. vide Bonac. d. 7. quaſt. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. cap. 2.

Secunda, ex violatione cenſuræ, v. g. ſi ea innodatus actum aliquem Ordinis ſolemniter exerceat, niſi inuincibilis ignorantia excuſet. Laym. cap. 3.

Tertia, ob peccatum, quò Clericus seriò, & ſcienter actum Ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet. Bon. l. c. p. 6. Laym. l. c. c. 3.

Quarta, ob delictum, quò quis malè ſuſcepit Ordines, v. g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente iuriſdictionem, vel per ſaltum, (licet hunc ſuſpenſum tantum eſſe, quandiù non miniſtrat in Ordine per ſaltum ſuſceptò, ſatis probabiliter docent Auila, Nauarr. Bonac.) vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſorijs, vel furtiuè, (Epiſcopo neſciente, nec approbante,) & non examinatus, vide Bonac. d. 7. quaſt. 3. p. 4.

Quinta, propter enormia crimina, ſi ſint notoria, & publica, v. g. quæ à iure habent annexam infamiam, vt adulterium, raptus, inceſtus, periurium in iudicio.

Sexta, oritur ex iniuſta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario; extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, ſiue in bello iniuſto, ſiue extra illud, iniuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet; v. g. pes, manus, oculus, auris, &c. M. Leo in praxi p. 3. f. 347. ex Cou. Nau. de cenſ. n. 266. v. Bon. p. 8. Vndè reſolues.

1. Non fit irregularis qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, vngues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſeruit ad ornatum, & tutelam auris) quia non ſunt propriè membra, v. g. digitus eſt pars tantùm, & officium membri. Auila, & alij 8. cum Dian. p. 4. t. 4. R. 26. Item M. Leo l. c. ex Gloſſa c. vlt. de hom. in 6. & L. quaritur. herm. 10. l. Non ſunt 14. §. Partus, ff. de ſtatu hom.

2. Nec fit irregularis, qui excæcauit hominem ſolo viſu priuando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit; quia non eſt mutilatio. Dian. p. 4. t. 4. R. 26. ex Megal. &c.

3. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa, vnum percutiunt, & vnus lethale vulnus infligit) ex quo moritur, ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolum fieri irregularem docent Sayr. & alij 5. cum Dian. p. 2. t. 15. R. 18. contra Auilam, Suar. &c.

4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum vel potum; vel

Digitized by Google

eum mouet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quò mors, vel eius acceleratio præter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi interuenerit lata culpa. Auila, Fill. & alij 4. cum Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 117. vbi ex Bonac. &c. notat, Sacerdotibus, & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis, etſi amicus occidat alium. Auila, Henriq. &c. cum Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 17. Limitat autem Præp. niſi ſua præſentia animauerit ad occidendum.

6. In bello iniuſto ſi vel vnus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliqua ratione ſit cooperatus. Bonac. *quæſt.* 4. *p.* 4. *n.* 3.

7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus animati anima rationali; ſecùs ſi animatus non ſit. *C. Maiores* 32. *quæſt.* 2. Bonac. *loco cit. p.* 8. *num.* 27. Coninch. &c.

8. Qui dans operam rei licitè (imò ſecundùm multos, etiam illicitæ) ſufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non fit irregularis, ob defectum voluntarij: ſecùs tamen, ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione mortali. Bon. *q.* 4. *p.* 7. Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *dub.* 15. *&c.* Alij tamen dicunt, quod dans operam rei illicitæ, ex quauis culpa etiam leuiſſima, incurrat hanc irregularitatem. Panorm. Couarr. M. Leo *p.* 3. *f.* 354.

9. Qui alterum mutilat vel occidit ad neceſſariam ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ; non incurrit hanc irregularitatem: quia hic nulla eſt culpa, ergo nec pœna. M. Leo *p.* 3. *f.* 349.

DVBIVM V.

Quæ irregularitates ex defectu?

Reſp. *Prima* ex defectu animæ, ex quo irregulares ſunt: 1. Amentes, phrenetici, arreptitij, & apileptici; qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, & quidem ſine clamore, & ſpuma, permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium. M. Leo *p.* 372. ex *C. Illud* 7. *q.* 1. Gloſſa *Ibid.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, ſeù recenter conuerſi, vſque dum iudicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſint.

Secunda ex defectu corporis: 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium Ordinis, vt ſi ſit cœcus, ſurdus, claudus, ita vt ſine baculo nequeat ire ad Altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi vngula pollicis vel indicis, vel oculo dextero tantùm) ſi verò ſiniſtro, ſeu Canonico, aut eius vi viſiua careat, indiget diſpenſatio-

irregularitas tantùm ſit cauſa partialis, nec Clericus ad alterum ordinem poſſit aſcendere, neque incurratur, ſi rebaptizatio ſit occulta. Cou. Tol. M. Leo p. 3. f. 358. vide Bonac. d. 7. quæſt. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. cap. 2.

Secunda, ex violatione cenſuræ, v. g. ſi ea innodatus actum aliquem Ordinis ſolemniter exerceat, niſi inuincibilis ignorantia excuſet. Laym. cap. 3.

Tertia, ob peccatum, quò Clericus feriò, & ſcienter actum Ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet. Bon. l. c. p. 6. Laym. l. c. c. 3.

Quarta, ob delictum, quò quis malè ſuſcepit Ordines, v. g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente iuriſdictionem, vel per ſaltum, (licet hunc ſuſpenſum tantum eſſe, quandiu non miniſtrat in Ordine per ſaltum ſuſcepto, ſatis probabiliter docent Auila, Nauarr. Bonac.) vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſorijs, vel furtiuè, (Epiſcopo neſciente, nec approbante,) & non examinatus, vide Bonac. d. 7. quæſt. 3. p. 4.

Quinta, propter enormia crimina, ſi ſint notoria, & publica, v. g. quæ à iure habent annexam infamiam, vt adulterium, raptus, inceſtus, periurium in iudicio.

Sexta, oritur ex iniuſta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario; extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, ſiue in bello iniuſto, ſiue extra illud, iniuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet; v. g. pes, manus, oculus, auris, &c. M. Leò in praxi p. 3. f. 347. ex Cou. Nau. de cenſ. n. 206. v. Bon. p. 8. Vndè reſolues.

1. Non fit irregularis qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, vngues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſeruit ad ornatum, & tutelam auris) quia non ſunt propriè membra, v. g. digitus eſt pars tantùm, & officium membri. Auila, & alij 8. cum Dian. p. 4. t. 4. R. 26. Item M. Leo l. c. ex Gloſſa c. vlt. de hom. in 6. & L. quæritur. herm. 10. l. Non ſunt 14. §. Partus, ff. de ſtatu hom.

2. Nec fit irregularis, qui excœcauit hominem ſolo viſu priuando, non autem oculum extrahendo; nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit; quia non eſt mutilatio. Dian. p. 4. t. 4. R. 26. ex Megal. &c.

3. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa, vnum percutiunt, & vnus lethale vulnus infligit) ex quo moritur, ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolum fieri irregularem docent Sayr. & alij 5. cum Dian. p. 2. t. 15. R. 18. contra Auilam, Suar. &c.

4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum vel potum; vel

eum mouet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quò mors, vel eius acceleratio præter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi interueneris lata culpa. Auila, Fill. & alij 4. cum Dian. *p. 5. t. 3. R. 117.* vbi ex Bonac. &c. notat, Sacerdotibus, & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis, etſi amicus occidat alium. Auila, Henriq. &c. cum Dian. *p. 4. t. 2. R. 17.* Limitat autem Præp. niſi ſua præſentia animauerit ad occidendum.

6. In bello iniuſto ſi vel vnus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliqua ratione ſit cooperatus. Bonac. *quaeſt. 4. p. 4. n. 3.*

7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus animati anima rationali; ſecùs ſi animatus non ſit. C. *Maiores 32. quaeſt. 2.* Bonac. *loco cit. p. 8. num. 27.* Coninch. &c.

8. Qui dans operam rei licitè (imò ſecundùm multos, etiam illicitæ) ſufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non fit irregularis, ob defectum voluntarij: ſecùs tamen, ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione mortali. Bon. *q. 4. p. 7.* Leſſ. *l. 2. c. 9. dub. 15. &c.* Alij tamen dicunt, quod dans operam rei illicitæ, ex quauis culpa etiam leuiſſima, incurrat hanc irregularitatem. Panorm. Couarr. M. Leo *p. 3. f. 354.*

9. Qui alterum mutilat vel occidit ad neceſſariam ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ; non incurrit hanc irregularitatem: quia hic nulla eſt culpa, ergo nec pœna. M. Leo *p. 3. f. 349.*

DVBIVM V.

Quæ irregularitates ex defectu?

Reſp. *Prima* ex defectu animæ, ex quo irregulares ſunt: 1. Amentes, phrenetici, arreptitij, & epileptici; qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, & quidem ſine clamore, & ſpuma, permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium. M. Leo *p. 372.* ex C. *Illud 7. q. 1.* Gloſſa *Ibid.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, ſeu recenter conuerſi, vſque dum iudicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſint.

Secunda ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium Ordinis, vt ſi ſit cœcus, ſurdus, claudus, ita vt ſine baculo nequeat ire ad Altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi vngula pollicis vel indicis, vel oculo dextero tantùm) ſi verò ſiniſtro, ſeu Canonico, aut eius vi viſiua careat, indiget diſpenſatio-

ne; quod tamen negant Valent. Henriq. Sayr. ſi quidem dextero poſſit abſque deformitate legere Canonem. 2. Si Ordinem nequit exercere ſine horrore, offenſione, aut ſcandalo aliorum, vt ſi careat auribus, naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cum magna deformitate: in dubio verò, an deformitas ſit ſufficiens, Epiſcopi eſt iudicare; ſaltem in Clericis: nam in Regularibus id ſpectare ad eorum Prælatum contra Barboſ. &c. docent Suar. & alij 5. cum Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 73. licet concedant Epiſcopum poſſe reijcere arbitrium Prælati: hunc autem, ſi gaudeant authoritate quaſi Epiſcopali, poſſe in illa irregularitate diſpenſare, niſi deformitas ſit tanta, vt ſcandalum generet. *Ibid.* ex Rodr. & alijs 4. vide Bonac. Laym. M. Leo *p.* 3. *f.* 370. Vndè reſolues.

1. Non videtur irregularis, 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos coniunctos, ſi non ſit magna deformitas, & Ordinem exercere poſſit. 2. Qui habet in oculo maculam, viſum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret vngula pollicis, ſi poſſit hoſtiam eleuare, & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatē factus eſt Eunuchus.

2. Irregularis eſt hermaphroditus, quia eſt monſtruoſus. 2. Gigas, Pygmæus, Æthiops: non tamen inter ſuos, ſed alienos, vbi diſparitas ludibrio eſt.

Tertia, ex defectu natalium. Ex quo irregulares ſunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi iure legitimantur. 1. Per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per profeſſionem Religioſam: quamuis ad dignitates etiam in Religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoueri non poſſint, ſine diſpenſatione, v. ſuprà *d.* 3. 3. Per diſpenſationem Pontificiam. Principes verò ſæculares non poſſunt legitimare, niſi tantum in Ordine ad Officia ſæcularia, & hæreditates. Porrò cum dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra Vaſquez, & alios quinque, vult Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 59. ex Auila: eò quod quilibet præſumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus conuincat, vel pater etiam aſſerat. *Ibi ex communi.*

Quarta eſt ex defectu ætatis, de quo vide in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, ſiue ſignificationis matrimonij, ratione bigamiæ, eò quod bigamus non perfectè repræſentet vnionem Chriſti cum Eccleſia, quippè qui carnem ſuam diuiſit in plures vxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus, etiam ſecuta copula; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus: ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cum duabus, & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum*; quia licet

quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, iuris tamen fictione, & interpretatione, præſumitur bigamia; licet impropiè dicta. Vndè ſequitur, irregulares fieri ſequentibus Caſibus.

1. Qui viuente, vel mortua prima vxore cognita, ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit inualidum.

2. Qui viduam, non virginem ducit, & cognoſcit.

3. Qui ducit vxorem priùs ab aliis corruptam, etiam per fornicationem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam antè corrupit, quia tunc non eſt diuiſio carnis in plures.

4. Qui propriam vxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit, quia ipſa iam diuiſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vi corruptam, aut viduam eſſe ignorauit; quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

5. Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimonium contrahit, & conſummat etiã cum virgine; quia interpretatione iuris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, vnum ſpirituale cum Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert quod inualidè contrahat; quia, quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia; ſiue iuris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum; vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſiue facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur, ſi homicidium, & cenſuræ violationem excipias, vt docent Nauarr. Coninch. Laym. contra Sylu. & Suar. qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipſo iure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel propter ſententiam Iudicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis, cuius authoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digna depoſitione, tollitur per publicam, & conſtantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Vndè irregulares ſunt. 1. Omnes ſerui propriè dicti (& ſecundum Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 8.) etiam originarij, donec conſequantur plenam libertatem. 2. Coniugati, niſi vxores conſentiant, & caſtitatem voueant. 3. Curiales, id eſt, curiæ ſæculari obligati, facto iuramento vel ſtipendio, vt Iudices, Aduocati, &c. quandiù talia officia habent. Excipe tamen, niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officijs, vt quidam Clerici in aulis Principum, in cauſis ciuilibus, non tamen criminibus, occupati; vel niſi conſuetudo, ſciente Papa id permittat. 4. Milites ſaltem quandiù iuramento tenentur; item theſaurarij, & depoſitarij publici, & qui Remp. adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles qui ſæua, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. M. Leo *p.* 3. *f.* 369.

Octaua ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homi-

cidio

cidio in bello iuſto, vel iudicio. Quod ideò ſtatuit Eccleſia, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui vtpotè leniſſimus, neminem vnquam læſit, ad hanc autem requiritur, vt occiſio aut mutilatio dè facto ſequatur. Vndè non ſufficit voluntas, nec vulneratio grauis. Bonac. *d*. 7. *q*. 4. Tanner. *d*. 6. *quæſt*. 10. *d*. 11. Vndè reſolues.

1. Non fit irregularis qui mutilat, vel occidit in defenſionem inculpatam honoris, vitæ, caſtitatis, &c. vel etiam proximi: quia in iure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium, in bello iuſto vel iudicio. Tanner. *loco cit.*

2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello iuſto (ſecus tamen ſi ad occidendum hunc, vel illum in particulari) idem, eſt de Duce exercitus, tubicina, &c. Bonac. *p*. 4.

3. In iudicio iuſto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur actiuè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam. Dicitur 1. *Cooperantur*, vt Iudex ferens ſententiam, Notarius eam ſcribens, miniſtri exequentes, teſtes, &c. Dicitur 2. *Actiuè*, id eſt ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui ſe tantum habet paſſiuè, & ex parte eius, qui occiditur, vt Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem, vel ad acquieſcendum ſententiæ iuſtæ, quam non poteſt differre niſi appellatione iniuſta. Cornel. & Dian. *p*. 4. *t*. 2. *R*. 99. Dicitur 3. *Efficaciter*, quia adiuuans, v. g. ferens ligna, vt comburatur antè iam ſuffocatus, non fit irregularis; nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſua præſentia in illud non influat. Dicitur 4. *Proximè*: quia qui remotè tantum cooperantur, non fiunt irregulares, vt qui gladios faciunt, aut vendunt, item legiſlator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat Iudicem ſine acceptione perſonarum fungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantum cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideòque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicuius ſequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. ſi quis efficaciter vrgeret reum, vt ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum iuuaret, vel ſi Iudici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum. Poſſunt tamen ſubindè etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v. g. ſi fiat ex indeliberatione aut cum ſemiplena tantum aduertentia, v. g. ſi dicat Confeſſarius, properemus, aut inſtiget iumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valdè exigua, vt ſi iubeat reum adhuc vnum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. Auila, & Henriquez, apud Bonac, *q*. 4. *p*. 1. *n*. 9. Item Suar. Regin. Laym. &c. contra Vaſq. Turr. Hurt. Bauni, &c. qui cenſent ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat, vt publicus miniſter iuſtitiæ, ſiue ad cauſa

proba-

probationem, ſiue executionem; vel vt priuatus iniuſtè, & cum peccato. Quam ſententiam probabilem cenſet Dian. *p. 3. t. 4. R. 79. & in addit. R. 15. & p. 8. t 7. R.* 61. Hinc negant fieri irregularem. 1. Confeſſarium, vel alium quemcumque qui furem hortatur vt ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2 Eum qui carnifici dicit, vt aliquid aptet, quo citius extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breuiorem. 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à Iudice, an teneatur eum condemnare, reſpondit, teneri. 6. Eum qui carnifici putanti ſuſpenſum iam eſſe mortuum ſignificauit adhuc viuere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex natura ſua, &c.* id eſt, quæ per ſe ſit cauſa talis effectus: quia effectus per accidens, non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Iudices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio ſæculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali, modò expreſsè proteſtentur, ſe non intendere, vt puniatur pœna ſanguinis; ſed tantum vt ſibi vel ſuis ſatisfiat, vel impediantur mala ſibi, aut alijs imminentia, v. Bon. *q.* 4. Tann. *l. c. &c.*

LIBER VIII. ET VLTIMVS.

De Sancta Cruciata Bulla.

TRACTATVS VNICVS.

TRactatus hic, in hac Medulla deſiderabatur, ne quidquam ad mores attinens relinqueretur intactum. In Germaniæ oris vbi Pater Hermanus Buſembau Medullam illam eruit, non eius deerat complemento, quia Cruciatæ Bulla plagis illis minimè expeditur, ſed in Hiſpania, alijſque Catholicæ Maieſtatis ditionibus, quæ tam dulci Matris Eccleſiæ vbere lactantur, eiuſque priuilegio potiuntur magno, quo in varijs conſcientiæ caſibus frequenter fulciuntur: aliqua ex parte captum abſque materia iſta erubeſcebat opus.

Idem, qui in antecedentibus in proſequendo tractatu iſto, ſeruabitur ordo; propoſita prius generali doctrina, ex eaque deducendo caſus, qui occurrere poſſunt; ne lector à trita iam, & aſſueta ſtudij antecedentis extrahatur via.

Inter eos, qui hanc ſibi materiam ſuſcepere pertractandam, non vltimum locum obtinent, licet non primi ſcripſerint, P. Franciſcus Bardi, & Andreas Mendo, qui de illa copioſiſſimè omnium conſcripſere,

Liber,

Liber, in quatuor diuidetur capita; in quorum primo, de Bulla viuorum communi, ſermo habebitur: in ſecundò, de Compoſitionis Bulla, verba fient; in tertiò, de Bulla defunctorum diſſeremus; in quartò, ad facultates Commiſſarij, & iura vertetur oratio.

CAPVT I.

De Communi viuorum Bulla.

DVBIVM I.

Quid ſit Bulla? Et quiſnam eam concedere valeat?

RESp. 1. Bullam (omiſſis pro nunc alijs huius nominis etymologijs) pro monili quodam accipi, & inſigniri, quo à collo dependenti Patriciorum filij à plebeiorum turba diſtinguebantur; erat orbiculatum inſigne hoc, in cuius medio figura cordis cœlata videbatur; inde orbiculata ſigilla quædam, vocata Bullæ, in quibus Imperatorum effigies inſculpebantur, quæque ex eorum chirographis habebantur appenſa; inde etiam rotunda ſigilla, quæ Pontificis appenduntur litteris, appellantur Bullæ; & à ſigillis, ad ipſas litteras Bulla nomen hoc tranſlatum accipitur, vel ſigillum ſit cereum, vel plumbeum, vel alia quacumque materia extructum. Mendo *d.* 1. *n.* 16. Mos iſte, & conſuetudo appendendi litteris Pontificis ſigilla huiuſmodi, ita habetur ſolemnis, vt fides non adhibeatur his, quæ ſine ſigillo tali pendente videantur, crimenque falſarij incurrat, qui vel ſigillum tollit, mutat, rumpit, vel aliquid addit, vel detrahit litteris. *Idem num.* 17.

Reſp. 2. Certum eſſe Summos Eccleſiæ Pontifices, Bullam poſſe concedere, quandoquidem repetitam toties expedire videmus; & incredibile ſit in rebus momenti tanti errauiſſe, & poteſtate propria cum exceſſu abuſos. Probatur vltra; quia quidquid in Bulla continetur, ad concedendas indulgentias, ad facultatem delegandi, ad facultatem abſoluendi à culpis, & cenſuris, commutandi vota, diſpenſandi in præcepto ieiunij Eccleſiaſtico, & his ſimilia, & adhuc minora reducitur, quorum ſingula ſigillatim Pontifici licet concedere, cur ergo iuncta ſimul non poterit elargiri? Neque obſtat ſi dixeris, quod gratiæ, quæ in Bulla conceduntur ſint magnæ, ad quarum conceſſionem debet eſſe cauſa ſufficiens, & non videtur ſufficere eleemoſyna duarum dragmarum, quæ taxat Commiſſarius, cuius arbitrio Pontifex taxationem reliquit. Non obſtat inquam hæc obiectio, quia finis optatus harum, eſt ſalus Eccleſiæ publica tuenda; depreſſio fidei hoſtium procuranda, defenſio, & propagatio fidei habenda, terra denique ſancta recuperanda; & quamuis in ordine ad negotium tantùm, ſingulæ duæ dragmæ,

parum

parum afferant ſubſidij, iunctæ ſimul, quæ à ſingulis tribuuntur plurimum augent emolumenti.

Poſſunt etiam concedere Bullas in proprio territorio, quicumque valent concedere indulgentias, & alias facultates, modò conceſſionem potestate propria, & iuriſdictione commetiantur, & cauſam ineſſe iuſtam indulgentiæ præſcierint concedendæ; quia in tali conceſſione, poteſtatis ſuæ non tranſgrediuntur limites profuſius, & vltrà quam poſſunt concedentes, præſertim cum ſupponamus inueniri cauſam; ergo nulla eſt ratio, quarè Bullas tales concedere nequeant, niſi forſan à Pontifice in Bulla ſua, vel per nouum præceptum aliquod prohibeantur. *Lar. l. trium grat.* Baſil. Legio *in explic. Bullæ manuſcript.* Mendo *n.* 25. cum alijs contra Nauarr. & Rodriq. Vndè reſoluuntur.

1. Has ſimilium gratiarum Bullas expediri poſſe non tantùm in belli contra infideles ſubſidium, ſed etiam in cuiuſque pij operis, quod ſufficiens concedendi cauſa iudicetur.

2. Deducitur etiam non committi ſimoniam in accipienda eleemoſyna pro Bulla præfinita; & hoc, non ideò, quia Pontifex diſpenſet in iure poſitiuo temporale pretium pro ſpiritualis rei acceptione prohibente, vt ait benè cum Nauarro, Rodriquez, ſed quia eleemoſyna non accipitur, vt pretium temporale pro re ſpirituali, ſed imponitur, vt onus diſpenſationi, vt ſimul ſit commutatio; & ita ſtrictius, & iuſtius, diſpenſandi, ad trutinam iuſtificetur cauſa. Quarè aduertunt Doctores, conuenire imponi aliquod onus diſpenſationibus in fauorem alicuius cauſæ piæ, tum ne inualida fiat diſpenſatio ſufficientis defectu cauſæ, tum ne ita facilè in diſciplinæ relaxationem Eccleſiaſticæ patantur. Neque indulgentiæ conceduntur, eius pretij, & eleemoſynæ intuitu, ſed proponuntur fidelibus, vt illarum ſpes lucrandarum, eos alliciat ad pio illi operi, eleemoſynis ſubueniendum, vel cauſæ publicæ, vel indulgentiæ conceduntur ob affectum pium, & contributam remunerandam eleemoſynam. Videatur Mend. *n.* 29. & 30.

Infertur vltimò: quod, & Summus Pontifex, & cæteri, qui Bullas poſſunt elargiri, acceptas pro illis eleemoſynas, alendis ſibi ipſis, ſuiſque familijs (ni aliqua in contrarium ſpecialis obſtiterit prohibitio) poſſint applicare. Mendo *n.* 32. contra Suar. & alios.

Dixi: Ni ſpecialis aliqua obſtiterit prohibitio: quia Epiſcopi in Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 18. prohibentur accipere quidquam pro diſpenſationibus, ad ſeipſos alendos, neque conſequenter pro expediendis Bullis; ſed quamuis Epiſcopi acciperent, licet obedientiæ deeſſent, non tamen Simoniæ crimen incurrerent, non accepta eleemoſyna pro temporali ſpiritualis rei pretio, ſed impoſita eleemoſyna illa, vt commutationis onere, vel vt pœna criminis, quod ſæpè ad diſpenſationes præcedit. *Idem n.* 30.

DVBIVM

DVBIVM II.

Quibuſnam Cruciatæ concedatur Bulla?

Reſp. Bullam Cruciatæ (ita vocatam à rubea cruce, qua inſigniebantur illi, qui ad expugnandam Terram ſanctam aduolabant, in quorum fauorem primo conceſſa fuit) concedi nunc cunctis vtriuſque ſexus fidelibus in Regnis Hiſpaniæ, & Inſulis eiſdem Regnis adiacentibus; in Regnis Siciliæ, Sardiniæ, ſimiliter in Regnis, locis, terris, populis, & dominijs terræ firmæ, & maris Oceani, vel aliter vocatis, quæ mediatè, vel immediatè, vel alio quocumque modo, Hiſpaniarum Regi ſubijciuntur. *Ita in Bulla Lateranenſ.* Vndè deducitur.

Bullam valere in cunctis, & ſingulis Hiſpaniæ Regnis intra, & extra Europam, nec in illis dumtaxat, quæ Regi Catholico ſubiecta ſunt, ſed etiam in illis, quæ denuò eius armis ſubiugata fuere, modo arma, vel iura ad talia Regna, vel loca capeſſenda, Hiſpaniæ nomine, vel adiacentium inſularum, vel Regnorum Siciliæ, vel Sardiniæ inducta ſint. Et quia ſub hoc nomine non compræhenduntur loca illa, quæ ſunt Domus Auſtriacæ patrimonium, nec ea, quæ Catholico Regi in fœdere traduntur, ideò in iſtis Bulla non valet. Mend. *diſp. 3. n. 2.*

Infertur ſecundò, non valere Bullam, in Regno, Inſula, aut loco, quod ab obedientia Regis Hiſpaniarum cum rebellione ſecedens, alterius ſe Principis ditioni cum iuramento ſummiſerit; niſi Pontifex Bullam in fauorem talis Regni, Inſulæ, aut loci denuò conceſſerit. Dixi non valere Bullam in Regno rebelli quia eleemoſyna, quæ ibi ex acceptis cogeretur Bullis, non in fiſcum mitteretur Regium ſubſidio ad bellum contra infideles peragendum, & dicta Bulla, vt diximus, in fauorem eorum conceditur, qui Hiſpano Regi in prædicto bello, vel armis, vel ſumptibus, vel conſilio adfuerint. *Idem n. 3.*

Colligitur tertiò: Quod ſi aliquis de Prouincia recens rebellis, de cuius ad proprium Principem reductione agitur, mitteret eleemoſynam, vt ſibi ex obedienti parte remitteretur Bulla; iſtæ talis Bullæ gauderet priuilegijs, quia eleemoſyna illa in ſubſidium belli cederet, Regique contra infideles bellanti deſeruiret; & iſſe, qui eleemoſynam remittit ibi moratur locorum, & gentium, quibus Bulla conceſſa eſt cum tali onere eleemoſynæ illius ad prædictum bellum elargiendæ; & talia loca, vel Regnum, adhuc Hiſpani Regis tenentur iure, quamuis tyrannicè, & infidè alterius Principis audierint vocem.

Dixi: *Recenter rebellis*. Quia ſi rebellio fuiſſet antiqua per ſæcula, vel plures annos, & iam, vt præſcripto iure ad alterius ditionem tranſijſſet, qui tunc è tali Regno rebelli, eleemoſynam pro accipienda Bulla remitteret, Bullæ priuilegijs minimè gauderet; quia tunc non cenſe-

cenſetur Pontificem concedere Bullam locis illis, quæ tale ſubſidium non tribuunt Hiſpano Regi, vt dominium, & ditio eius. Et quamuis rebellio per multos annos, non priuet Regem iure proprio ad rebellia Regna, deducit illa Regna, tamen ad extraneum dominium, ita vt vulgò illa Regna, vel Prouinciæ non appellentur Regna, aut Prouinciæ Regis illius, cui fregere fidem. *Idem n. 4.*

Infertur quartò: Quod ſi aliquis accipit Bullam in loco, vbi valet Bulla, & poſteà tendit ad locum, vbi accepta non valet Bulla, poteſt adhuc ibi gaudere priuilegijs eiuſdem Bullæ, exceptis priuilegijs veſcendi ouis, & lacticinijs in diebus Quadrageſimæ, & carnibus de conſilio vtriuſque medici, ſpiritus, & corporis in diebus, quibus prohibentur. Exceptio iſta patet ex ipſa Bulla, in cuius textu legitur: quod durante ipſius Bullæ anno, conceduntur priuilegia iſta veſcendi ouis, lacticinijs, & carnibus, vt ſupra diximus, in Regnis dumtaxat, inſulis, & locis, quæ deditione Hiſpani Regis extiterint, minimè verò extra illa; & cum exceptio, vt aiunt conſulti iuris, firmet regulam in contrarium, cum ſola prædicta excipiantur priuilegia, ne illis gaudere poſſint in alienis Prouincijs degentes, ſequitur: quod ſi quis Bullam acceperit ibi vbi valet, quamuis poſteà ad Prouincias illas fuerit, vbi non valet, poterit tamen reliquis gaudere priuilegijs cum non excipiantur. Sylu. *V. Priuilegium*, Villalobos *t. 27. Int. à n. 2.* Rodr. *§. 1. d. 1.* Henriq. *l. 7. c. 20. à num. 3.* Suarez *l. 8. de legibus c. 26. num. 4.* Mend. *d. 3. num. 6.*

Deducitur quintò: Quod ſi alicui extra Regna Hiſpani Regis exiſtenti, accipitur, & remittitur ab alio Bulla, iſte talis extra dicta Regna exiſtens, non poterit Bullæ gaudere priuilegijs, quia priuilegium reſpicit, & locum, & perſonam, & qua ratione locum reſpicit, requirit, vt qui eo gaudere voluerit eo tempore, quo Bulla accipitur, ſit in eo ipſo loco, cui Bulla conceditur. *Idem l. c.*

Habetur ſextò: Quod ſi alicui accipitur Bulla exiſtenti extra loca, quæ Bulla gaudent, & intra annum, quo Bulla durat, rediturus ſit ad loca ea quibus Bulla conceditur, poterit gaudere Bullæ priuilegijs quando redierit. Ratio eſt, quia ſi iſte cum perueniret, acciperet Bullam, non eſt dubitandum, quin ſtatim gauderet priuilegijs Bullæ, ergo etiam gaudebit; quamuis antecedenter ad reditum eius accepta fuerit ei Bulla, eiuſque nomine eleemoſyna largita. Et ſufficienter ſaluatur locale priuilegium, quod poſtulat exiſtentiam accipientis Bullam in Prouincia, vbi valet eò tempore, quo Bulla accipitur; quia iſte talis cenſetur accipere Bullam quando reddit; quapropter videtur priuilegio, qua parte locale, eſt ſatisfactum iri cum aſſiſtentia in Hiſpaniæ Regnis, vel tempore accipiendæ Bullæ, vel intra annum promulgationis.

Habet

Habetur ſeptimò: Valere Bullam omnibus extraneis qui Hiſpaniam adueniunt, vel ad ea loca tendunt, in quibus Bulla valet, vel ad eorum marinos portus, vel ad commorandum ibi, vel negotia peragenda, vel ad peregrinandum, vel tantum cauſa videndi illas terrarum plagas; quia Bulla conceditur non ſolum his, qui in Hiſpaniæ Regnis, & Inſulis, & vbique ditionis Hiſpani Regis commorantur, ſed etiam ijs, qui ad iſtas oras adueniunt, vt conſtat ex textu Bullæ: *Conſiſtentibus, & ad illa declinantibus. Idem n.* 12.

Habetur octauò; Valere etiam ei, qui ex Gallia ad Hiſpaniam venerit accipiendæ Bullæ dumtaxat cauſa, & ſtatim reddit ad Galliam; quia Bulla conceditur his, qui Hiſpaniam adueniunt, & non exprimitur cauſa, qua veniunt, vel iſta, vel illa ſit. Nec iſte, qui cauſa prædicta Hiſpaniam venerit, aliqua in Bullam vtitur fraude, quia in adeunda Hiſpania vtitur iure ſuo, quod non eſt ſibi prohibitum; ſed in Gallia non poterit gaudere priuilegijs veſcendi ouis, & lacticinijs, & carnibus, vt animaduerſum relinquitur in caſu quarto. *Idem n.* 23. contra Ludou. la Cruz, & Trull.

DVBIVM III.

Quantum temporis Bulla duret?

Reſp. In Hiſpania per annum integrum durare Bullam, vt in ipſa ſæpè repetitum legitur, qui annus incipit à die promulgationis Bullæ in quouis loco; hoc etiam repetitur in Bulla, *à Cruce in exp. Bulla d.* 1. Difficultas eſt: An annus debeat numerari naturalis à die in diem, vel Eccleſiaſticus ab vna ad aliam promulgationem? Circa quam difficultatem, tres leguntur opiniones. Prima aſſerit: Annum debere numerari Eccleſiaſticum ab vna ad aliam promulgationem. Secunda: Annum debere numerari naturalem à die in diem. Tertia denique: Annum debere numerari Eccleſiaſticũ, ſi promulgatio ſequens Bullæ prorogatur vltra annum naturalem; ſed ſi promulgatio Bullæ ſequens fiat antequam annus naturalis deſinat, tunc Bullam antecedentem durare, quouſque annus naturalis tranſierit; quia aliter, non eſſet in fauorem accipientis Bullam, anni Eccleſiaſtici duratio, ſi naturalis anni durationem minueret. Trull. *l.* 1. §. 3. *d.* 11. Henriq. *l.* 7. *c.* 20. *n.* 3. Mendo *d.* 21. *n.* 7. Io. Sanct. *in ſelect. d.* 55. *n.* 3. cui acced. Anton. Gomez.

Hæc tertia opinio, minus habet probabilitatis, quia in re cenſet, annum durationis Bullæ, & naturalem eſſe, & Eccleſiaſticum, cum vterque ſimul eſſe nequeat. Aliæ duæ opiniones ſunt probabiliſſimæ, & ſecuræ in praxi; vndè ſequentes reſoluuntur caſus.

Primus: Quod ſi Bulla accipitur poſt eius promulgationem magis, vel minus ſolemnem, quamuis ſit ante ſermonem, poteſt accipiens

gaude-

gaudere priuilegijs Bullæ; ſed ſi accipiatur ante promulgationem, non licet eius gaudere priuilegijs; quia Pontifex ait: Annum debere numerari à die promulgationis, id eſt, à promulgatione ipſa; itaque inutile eſt ad priuilegiorum vſum, accipere Bullam aliquot diebus, vel horis ante promulgationem, quia tunc adhuc non poteſt. Vill. *c.* 5. *t.* 25. *num.* 6. Trull. *l.* 1. §. 1. *d.* 10. *num.* 2. Mendo *d.* 2. *num.* 2.

Secundus: Annum Bullæ non eſſe numerandum à die promulgationis Bullæ in Metropoli, Aula, vel vrbe vicina, ſed à die, quo in loco quolibet promulgatur, expreſſa namque eſt Pontificis intentio, vt in loco quolibet etſi minimo promulgetur, vt à promulgatione numeretur annus. *Ibid.*

Tertius: Annum non numerari à die acceptæ Bullæ, ſed à die promulgationis; itaque qui ob negligentiam, vel impoſſibilitatem non accipit Bullam, niſi poſt multos dies promulgatam non debet annum à die acceptionis numerare.

Quartus: Non ſufficere intentionem, & animum accipiendi Bullam, vt quis eius gaudeat priuilegijs, ſed requiri actualem eius acceptionem.

Quintus: Non ſufficere, quod quis ſperet, alium pro ſe, & ſibi Bullam accepturum, vt ipſe priuilegijs vtatur Bullæ.

Sextus: Eum qui certò ſcit, domi ſuæ, vel in patria ſua, à qua tunc abeſt, parentes proprios, vel perſonam aliam, accipere pro ſe ipſo abſente Bullam tali die, & tempore, poſſe gaudere Bullæ priuilegijs; quia in negotio morali, tantum valet illa certitudo, quantum propria per ſe ipſum Bullæ realis acceptio. Mendo, *ibid.* Dian. *p.* 8. *t.* 11. *R.* 90. contra Rodriq. Vega, & Trull.

Septimus: Eum, qui tempore promulgationis Bullæ inuenitur in loco, vbi Bullam tam citò accipere non poteſt, hunc non poſſe præterita Bulla vti per totum tempus, quod ſine accepta noua Bulla conſumit, niſi fortè antecedentis Bullæ annus non præterierit, quia tunc poterit priuilegijs eius gaudere vſque ad anni naturalis complementum, ſequutus ſecundam, & tertiam opinionem; quia priuilegium, quod pro determinato tempore conceditur tranſacto tempore ceſſat.

Octauus: Quod in opinione, quæ annum Bullæ aſſignat Eccleſiaſticum, non caret probabilitate, eum qui Bullam accipit Matriti, vbi ante promulgatur, & vadit Cæſarauguſtam vbi ſerius, poſſe vti Cæſarauguſtæ, priuilegijs Bullæ acceptæ Matriti, quouſq; Cæſarauguſtæ promulgetur ſequens Bulla, numerato anno Eccleſiaſtico, non à promulgatione ad promulgationem Matriti facta, ſed à promulgatione, quæ fit Matriti, vſque ad promulgationem, quæ Cæſarauguſtæ fiet, quia hæc debet præſumi Pontificis intentio, ne is, qui Cæſarauguſtam Matrito venit, Matritum redire cogatur ad accipiendam Bullam, vel pro eo tempore careat eius priuilegijs, & gratijs. Sanchez *in ſelect. diſp.*

Digitized by Google

55. *à num.* 8. Trull. *l.* 1. §. 4. *dub.* 10. *num.* 5. Mendo *diſp.* 1. *nu.* 25. vbi plur. affert.

Rogatur primò: An priuilegium Bullæ, Pontificis concedentis morte finiatur?

Reſp. Affirmatiuam ſententiam, non eſſe communem, neque veram. Probatur *ex cap. Si ſuper gratia, de officiò, & poteſt. Iudic. Deleg. in* 6. Vbi ait Bonifacius Octauus, gratiam à Sede Apoſtolica factam, non expirare morte concedentis; ſed Bulla Cruciatæ, eſt gratia à Sede Apoſtolica facta; ergo non expirat morte concedentis.

Secundò quæritur: An Pontifex, Bullam reuocare poſſit?

Reſp. Quod ſi annus iam inceperit, non poteſt Pontifex intra annum, Bullam reuocare, niſi iuſta reuocandi adſit cauſa, & recompenſatio fiat his, qui Bullam accepere; ſed ſi non habeat, vndè recompenſet, & aliàs communi ſaluti expedit reuocatio, abſque recompenſa poterit illam reuocare. Ratio eſt: quia quando priuilegium eſt per modum oneroſi, & lucratiui contractus, qualis inuenitur in Bullæ conceſſione, debet inueniri cauſa reuocationis eius, vt fiat, & recompenſatio fieri, quando habetur, vndè poſſit recompenſari, & hoc poſtulat naturale iuſtitiæ ius, quo tenetur Princeps adimplere ea, quæ cum ſubditis pactus erat; Ab hac tamen obligatione eximitur, quando communis ſalus, diſſolutionem expoſtulat pactorum, & aliàs recompenſa fit his, qui inſumpſerunt; ſed ſi non habeatur, vndè recompenſatio fieri valeat, vt poteſt Princeps præ dominio excellentiæ, quo ſubditis præeſt, proprijs ſubditos expoliare bonis, vt imminenti obuiam fiat periculo communi, quando aliter vitari nequit; ita ſimiliter eodem iure, & eodem excellentiæ dominio, poterit reuocare priuilegia, de quibus habetur ſermo. Mendo *diſp.* 2. *n.* 32. 33. 34. *&* 35. vbi alios citat.

Reſp. 2. Quod finito iam quolibet annorum ſex, per quorum ſpatium conceſſa eſt Bulla, poteſt Pontifex illam pro arbitrio ſuo reuocare, quia in hoc caſu ceſſauere iam rationes illæ, quæ in præcedenti reſponſo referuntur, & Bulla eſt gratia quædam à voluntate Pontificis dependens; ſed ſi pro tali conceſſione ad ſexennium, acceperit à Rege Pontifex eleemoſynam aliquam ad opus pium, recompenſare tenebitur Pontifex, prout dictum eſt; quod etiam obſeruandum eſt, ſi talis conceſſio Bullæ ad ſexennium eſt remuneratiua alicuius ſpecialis obſequij Apoſtol. Sedi exhibiti, quod nondum remuneratum ſit; præſertim ſi remuneratio, ex iuſtitia debeatur; & ſi obſequium, titulo gratitudinis fuit exhibitum, titulo etiam gratitudinis referri debet recompenſatio. Et eſſe conceſſionem remuneratiuam gratitudini ſufficit, vt priuilegium, & conceſſio iſta dicatur irreuocabilis, quia non tam abiectè de Principis generoſitate ſentiendum eſt, vt obſequia in ſe collata, ſine remuneratione contemni patiatur. Mendo *num.* 42.

Hic

Digitized by Google

Hic aduertendum eſt: Quod ſi reuocatio fieret Bullæ, in Prouincijs, & Diœceſibus cunctis, talis reuocatio nota fieri deberet; nam quidquid ſit de promulgatione aliarum legum ad obligandum ſufficiente; irritatoriæ, & reuocatoriæ leges, debent ita promulgari, vt omnibus pateat talis earum promulgatio, aliter enim ignarorum conſcientiæ maximo periculo iacerent expoſitæ. Vndè reſoluitur, Sot. Sylu. Lud. à Cr. Trull. *l.* 1. *§.* 1. *d.* 13. *num.* 4.

1. Quod ſi reuocata iam Bulla, aliquis reuocationis ignarus, à caſibus reſeruatis, virtute Bullæ abſolueretur, valida foret talis abſolutio; quia ita præſumendum eſt de mente Pontificis ad effugiendum plura animarum pericula. Henriq. *l.* 7. *de indulg. cap.* 20. *num.* 1. qui citat Caiet. Sot. Med. & Sylu. Mendo *d.* 2. *num.* 12. *&* 38.

2. Quod ſi quis, de caſibus reſeruatis cœpiſſet confiteri, & cauſa aliqua occurrente, confeſſionem ſuſpendiſſet, & interim Bulla reuocaretur, quamuis ei de reuocatione conſtaret, poteſt & confeſſionem perficere, & abſolui, quia in cauſa inchoata non expirat iuriſdictio, quoadusque perficiatur.

Quæritur tertiò; An reuocetur Bulla Cruciata per anni Sancti, aut aliud ſimile Iubilæum, aut per Bullam in Cœna Domini.

Reſp. 1. Per Iubilæa non reuocari Bullam; quia ita declarauit Gregorius XIII. anno milleſimo quingenteſimo, ſeptuageſimo quarto, vt Alphonſus Perez teſtatur, & Trullench; Clemens etiam VIII. anno milleſimo ſexcenteſimo, vt notat Diana. Octauus etiam Vrbanus anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quinto, vt idem affirmat Diana. Et videmus Commiſſarium Bullæ iubentem ipſam promulgari in ipſo anno Sancto, ſicut in reliquis annis. Probatur etiam ratione ſupra diſcuſſa; quia priuilegium Bullæ conceſſum eſt per modum oneroſi contractus. Mendo, *num.* 48. vbi plurimos citat.

Reſp. 2. Neque etiam per Bullam in Cœna Domini reuocari Cruciatæ Bullam; quia Sixtus V. anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo, reuocans in Bulla in Cœna Domini cuncta priuilegia ad abſoluendos caſus illos, qui in illa reſeruantur, addit: niſi caſus in Bulla in Cœna Domini reſeruati, in illis præſentibus litteris exprimantur; atqui caſus iſti exprimuntur in Bulla Cruciatæ, extenſa facultate, quæ in illa tribuitur ad abſoluendum ex illis caſibus, vt conſtet ex textu: *Quamuis ſint ex contentis in Bulla in Cœna Domini, & abſolutio ab eis, reſeruata ſit Sanctitati Pontificis, excepto hæreſis crimine.* Ergo per Bullam in Cœna Domini non reuocantur priuilegia in Bulla Cruciatæ conceſſa.

Digitized by Google

DVBIVM IV.

Quænam perſonæ, priuilegijs Bullæ gaudere poſſint?

ARTICVLVS I.

An qui Bullam accipit, in gratia eſſe debeat, vt priuilegijs Bullæ potiri valeat?

Reſp. Non eſſe neceſſarium, vt quis abſolutæ Bullæ priuilegijs gaudere poſſit (non loquor nunc de indulgentijs, quas poteſt quis, & ſibi, & defunctis lucrari, quia de his infrà ſermo erit) quod ſit in gratia, ſed poſſe gaudere illis, quamuis læthalis peccati cæno deturpetur; modò ne iſta peccata ſint ex aliquorum ſpecie, quæ excipit ipſa Bulla, quibus peccatis quis irretitus, non poteſt gaudere cunctis, vel aliquibus Bullæ priuilegijs. Ratio eſt: quia Bulla non excludit à gaudio priuilegiorum abſolutè lethalis peccati reos, excipit verò eos, qui in quadam peccatorum mortalium ſpecie iacent; ergo non illos, qui in alia ſpecie, ſed iſtos, qui aſſignata peccauerint à gaudio priuilegiorum expellit; quia exceptio, vt repetitum eſt, firmat regulam in contrarium. Vndè reſoluitur. Nauarr. *de indulg notab. nu.* 19. Henriq. *l. 7. de indulg. cap. 9. num.* 6. Soto *in 4. diſt.* 21. *q.* 2. *art.* 3. Trull. *lib.* 1. §. 2. *dub.* 8. Mend. *diſp.* 4. *n.* 1. & alij, Mend. *diſp.* 4. *n.* 3. & commun. omnes.

1. Non poſſe gaudere priuilegio Bullæ aliquos eos, qui contra expeditionem eius grauiter peccant impedientes per malitiam promulgationem, vel vſum Bullæ, quia ita expreſsè legitur in Bulla Latina.

2. Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ad articulum mortis eis, qui ſubita morte rapiuntur, vel ſine copia confeſſarij, modò contriti moriantur non lucrandam fore ab ijs, qui indulgentiæ iſti plenariæ fidentes in confitendo, ſtatuto ab Eccleſia tempore negligentes fuerunt, quia Bulla diſponit ita.

3. Eos, qui compoſitionis Bullæ confiſi aliena bona vſurpant, vel canonicas recitare negligunt Horas, non poſſe dictæ compoſitionis Bulla ad reſtituendum gaudere.

4. Hos, qui Bullæ fidentes peccauerint, poſſe reliquis Bullæ priuilegijs gaudere, prætorquam indulgentia ad articulum mortis conceſſa, de qua ſuprà, & indulgentia Compoſitionis bonorum, quæ debent reſtitui; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum gaudium ſolum iſtorum priuilegiorum excipiatur, reliquorum priuilegiorum gaudium indulgetur. Couarr. *in regular. peccatum* 2. §. 2.

V. Meretrices poſſe gaudere Bulla; quia excluſis perſonis alijs, iſtæ non excluduntur: Neque obſtat, quod contrariam ſequentes opinio-

nem

Digitized by Google

nem obijciunt: nempè eleemoſynam, quæ pro Bulla tribuitur debere fieri, *ex bonis ſibi à Deo collatis*, vt in ipſa Bulla legitur, & bona quæ meretrices in eleemoſynā tribuere poſſunt à dæmone, vt per peccatum acquiſita proueniunt. Non obſtat inquam, quia ex alijs bonis præterquam ex vſu venereo acquiſitis, eleemoſynam tribuere poſſit, vndè ratio ceſſabit ſcrupuli. Vltra: Quia verba illa: *Ex bonis ſibi à Deo collatis*. Significant eleemoſynam fieri debere, ex proprijs accipientis bonis, non ex alienis iniuſtè poſſeſſis; & quamuis meretrix in modo lucrandi peccet, poſſidet tamen iuſtè quæ lucratur.

Hinc infertur ſextò: Non poſſe gaudere Bulla, eum, qui ex bonis malè per furtum, vſuram, vel alio quouis modo ad reſtitutionem cogente habitis, eleemoſynam pro accepta largitur Bulla. Ratio eſt: quia bona illa non tributa ſunt à Deo illi, qui ex bonis per iniuſtitiam habitis eleemoſynam pro Bulla tribuit; ſed ex miſta ex iniuſtè, & iuſtè habita pecunia, fiat eleemoſyna, poterit accepta gaudere Bulla, quia tunc cenſentur eleemoſynam ex propria pecunia dare, ſiquidem eius intentio eſt, accipere Bullam eo modo, quo ſibi proſit; & non eſt putandum, inualidè egiſſe illum, qui validè agere potuit. Lo. *in l.* 54. *tit.* 14. *p.* 5. Cou. *l.* 1. *comment. c.* 11. *à n.* 2. Mendo *n.* 5. Nugnus *in* 3. *part. to.* 2. *tr. de Bulla*. A coſta *in Bulla Cœn. q.* 12. Vega *tom.* 2. *ſum. c.* 34. *caſ.* 7. Dian. *tract.* 11. *Reſ.* 101. Mendo *n.* 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum Cathecumeni, pueri, Fatui, Excommunicati, & Hæretici, gaudere poſſint Bulla?

Reſp. 1. Cathecumenos non poſſe. Ratio, quia quidquid in Bulla continetur, vel eſt actus iuriſdictionis, vt puta delegandi facultatem ad vota commutanda, & alia ſimilia exercenda, vel actus proprius clauium, vt aperire Eccleſiæ theſauros elargiendo indulgentias, & diſpenſationes, qui actus ſunt proprij clauium, & non oratio mera; quorum actuum nullum valet Pontifex erga cathecumenos exercere, quia extra Eccleſiam eſſe cenſentur, ſiquidem adhuc per ſpecioſam baptiſmi portam non intrarunt; ergo iſtis Bulla, minimè prodeſſe poterit. Mendo *num.* 7.

Reſp. 2. Pueros, & Fatuos poſſe gaudere aliquibus Bullæ priuilegijs, quorum capaces inueniuntur, vt puta, quod tales ſepeliri poſſint modica pompa tempore interdicti, virtute Bullæ in loco ſacro, & quod in eodem tempore, poſſit adhiberi Extremæ Sacramentum Vnctionis fatuo, vel furioſo moribundo, & ſi quæ ſunt alia priuilegia ſimilia, quorum vſui, mentis ille morbus non obſtet. Probatur, quia non eſt ratio, qua talium iſti priuilegiorum cenſeantur incapaces, neque Bulla

diſtinguit inter ætates, quapropter interpretatiuè iudicantur, & puer, & fatuus petere, quod ſibi vtile fuerit, & proficuum; & fatuo, qui piè vixit dum mentis extitit compos, neque Euchariſtia negatur, nec vnctio extrema; itaque poterit illi adhuc interdicti tempore miniſtrari, & tempore quouis indulgentia Bullæ applicari plenaria, poteritque ab excommunicatione abſolui. Mendo, *n.* 12.

Reſp. 3. Excommunicatum poſſe gaudere Bullæ priuilegijs, exceptis indulgentijs; quia quãuis iſte nequeat gaudere, nec vti priuilegijs aliundè habitis, & obtentis, priuilegia tamen Bullæ non obtinentur ab excommunicato, ſed à Rege obtinente Bullam.

Dixi: *Exceptis indulgentijs.* Quia neceſſarius eſt ſtatus gratiæ ad lucrandas indulgentias, & ſi excommunicatus eſt pertinax, non eſt in ſtatu gratiæ; ſed ſi non fuerit pertinax, & eſt in gratia, & aliundè non prouenit ab ipſo, quod ipſe non abſoluatur ab excommunicatione, ſi aliàs media ad indulgentias obtinendas adhibeat, credendum eſt piè, Eccleſiam Matrem amantiſſimam nolle eum à bonorum tantorum participatione excludere. Mendo *n.* 13. cum Vill. Nauarr. Rodr. Trull. & alijs, quos cit.

Reſp. 4. Poſſe etiam hæreticos gaudere Bullæ priuilegijs, eo modo etiam, quo excommunicatis concedimus, quia eadem erga iſtos inuenitur ratio. Quod non ſolum de hæretico interno intelligendum eſt, vt ait Ludouicus de la Cruz, ſed etiam de externo, vt ait Trullench. ſed dum in hæreſi perſiſtit externa, & non obtinet ab Inquiſitoribus abſolutionem, nequibit eligere confeſſarium virtute Bullæ, quia non poteſt abſolui à peccatis, dum excommunicationis vinculis, per hæreſim detinetur irretitus, & non tribuitur illi facultas in Bulla, vt ab excommunicatione abſoluatur. Mendo *n.* 14.

ARTICVLVS III.

An Religioſi, Bulla gaudere poſſint?

Reſp. Quod excepto priuilegio eligendi confeſſarium ad reſeruatos caſus (de quo infra) poſſunt Religioſi gaudere reliquis priuilegijs, quæ illis in Bulla non denegantur. Hoc probatur ratione illa ſæpius repetita; Quia exceptio firmat regulam in contrarium; in Bulla prohibetur Religioſis, ouorum, & lacticiniorum eſus, per Quadrageſimam, niſi ſexagenarij ſint, aut Militares, ergo reliquis priuilegijs non priuantur.

Quæritur, An poſſit Religioſus Bullam accipere abſque licentia ſui Prælati?

Reſp. Probabiliſſimum eſſe, quod poſſint: Ita communiter Expoſitores Bullæ: & etiam eſſe valdè probabile, quod non poſſint, vt probat

bat Mendo *n.* 18. Et quod poſſit eſſe iuſta cauſa, qua Superior licentiam abnuat, & tunc accipiens Bullam, deerit paupertatis voto, vel obedientiæ ad minus. Vndè reſoluitur.

1. Quod ſi certò conſtaret: Prælatum iniuſtè negare licentiam Religioſo accipiendi Bullam, poſſet tunc Religioſus Bullam accipere, quia tunc, prudenter exiſtimatur, Pontificem eripere Religioſum à ſubiectione Prælati erga acceptionum Bullæ cum non adſit iuſta cauſa, cur tantum bonum amittat. Dixi: *Si certè conſtaret*, quia in dubio, Prælato adſtandum eſt.

2. Quod ſi Religioſus accepit Bullam, vel obtenta licentia, vel iniuſtè negata; non poteſt Prælatus coarctare Religioſo, priuilegiorum vſum, niſi Pontifex ipſe coarctauerit, vel coarctandi facultatem tribuerit Prælato, quia inferior non valet conceſſionem Superioris reſtringere.

3. Nouitios, adhuc renuente Prælato, poſſe Bullam accipere eiuſque priuilegijs abſque limitatione vti; quia iſti, Religioſorum nomine quo ad fauores non quoad odia comprehenduntur. Henriq. *l. 7. de Indulg. c.* 22. *n. 7.* Rodr. *in Bull.* §. 6. *n. 9.* & §. 12. *n.* 6. Trull. *l.* 1. §. 1. *dub. 7. n.* 1. Suar. *tom.* 4. *de Relig. tr. 9. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 10. Mendo *n.* 22. & alij.

ARTICVLVS IV.

An viuorum Bulla, poſſit defuncto aſſumi in ordine ad aliquem vſum:

Approbatur caſus: Moritur quis, qui Bullam non acceperat viuorum. Circa defunctum iſtum quæritur: An pro eo poſſit accipi viuorum Bulla, vt vel abſouatur ab excommunicatione ſi in qua erat, & ſepeliatur in loco ſacro? Vel vt moderata pompa vtatur in funere, tempore interdicti? Henr. *l. 7. de Indulg. c.* 20. *n.* 8. *in gloſſ. lit. Y, Z*, piè ſentit affirmatiuè; neque improbabile reputat Trull. Mendo vero *n.* 34. abſolutè negat. Rationem reddit; quia Bulla iſta viuorum dirigitur ad viuos, & pro viuis, eſt conceſſa, vt ex illis verbis conſtat: *Y por quanto vos N. diſteis dos reales de plata*, & eam debet accipere quiſque ſibi, vel acceptare acceptam ſibi ab alio, vt ea poſſit gaudere, quorum nullum, accipere ſcilicet, vel acceptare poteſt defunctus, cum eius neque formalis, neque virtualis, neque interpretatiua voluntas poſſit haberi, quia illo expirante, expirat voluntas omnis defuncti erga viuos.

Reſp. Quod ſi defunctus ante mortem non diſpoſuerat, vt ſibi ad hos effectus acciperetur Bulla, veram Patris Mendo ſententiam puto, quia ratio eius eſt efficax; ſed ſi ante mortem commiſit alicui, vt Bullam ſibi, & ſuo nomine ſumeret, valet illi Bulla, quia voluntas eius

permanet virtualiter ad hunc effectum, quemadmodum, & aliæ res familiaris, & domus ſuæ diſpoſitiones, quas poſt obitum ſuum reliquit habendas. Et ita in hoc caſu ſecundo deficit efficacia rationis Patris Mendo.

DVBIVM V.

Quid debeat facere quis, vt Bulla priuilegijs gaudere poſſit?

Reſp. Quod vel debet ire ipſe proprijs expenſis in exercitu ab Hiſpano Rege contra Turcas, aut infideles miſſo, vel aliud obſequij ad id ipſum præſtare genus, vel adiuuare perſonaliter in dicto exercitu, per annum totum in ipſo permanendo, & qui perſonaliter non adfuerit exercitui, ſatisfaciet alium pro ſe mittens, & qui nec iuerit per ſe, vel alium miſerit, taxatam à Commiſſario Bullæ eleemoſynam, pro Bulla dare tenetur. Vndè reſoluitur.

1. Non gaudere Bulla, qui contra Turcas, aut infideles in alterius Principis exercitu, præterquam Hiſpani Regis pugnat.

2. Neque etiam quemcumque in exercitu Hiſpani militantem Regis, niſi contra Turcas pugnet, aut infideles gaudere Bulla, infidelium nomine comprehenduntur Hæretici, Pagani, & Schiſmatici.

3. Eum qui gratuitò, & ſpontè aſſiſtit exercitui; aut militiæ Senatui, vel confitendi, concionandi, aut celebrandi muneri, aut alterius cuiuſuis obſequij generi, etiam gaudere Bulla.

4. Militem, qui ſtipendij parte aliqua accepta reſtantem Regi remittit, quæ etiam ſibi ex iuſtitia debebatur, etiam frui Bullæ priuilegijs, quia ſubuenit Regi ad bellum ea ſtipendij parte quam parcit; quæ æſtimabilior eſt quam duæ illæ dragmæ, quas pro eleemoſyna tribuunt hi, qui Regis caſtra non ſequuntur.

5. Gaudere etiam Bulla morientes in eundo ad bellum, vel ante quam finiatur annus, vel relinquit caſtra antequam bellum deſinat, ob cauſam prudentum iudicio legitimam, vt puta vrgentem morbum, ſtrictam familiæ, & propriæ domus neceſſitatem.

6. Similiter gaudere Bulla eos, qui bello adſtiterunt, quod ante tranſactum annum fuit peractum; neque reliquam anni partem tenentur aliàs adire terrarum, vbi Regis exercitus contra infideles extringunt arma.

Quæritur primò: Quantum militum numerum expenſis proprijs mittere teneatur, qui non ſequitur caſtra, vt Bulla priuilegijs potiri poſſit?

Reſp. 1. Quod ſi iſte talis eſt Cardinalis, Primas, Patriarcha Epiſcopus, filius Regis, Dux, Marchio, aut Comes, quos commodè poterit, vſque ad denarium expletum numerum mittere tenetur. Quod ſi tot non potuerit, ad minus quatuor mittat.

Reſp. 2.

Digitized by Google

Reſp. 2. Alias quaſcumque perſonas cuiuſcumque conditionis exiſtant, Clericos, aut Laicos, ſingulos, militem vnum mittere teneri, niſi eos egeſtas ab obligatione eximat, quo caſu, bini, terni, vel quaterni mittent militem vnum, contributa ab vnoquoque, mittentium pro facultate pecunia.

Reſp. 3. Capitula Eccleſiarum, Monaſteria Religioſorum vtriuſque ſexus teneri pro denis Capituli, vel Monaſterij perſonis vnum mittere militem; cum hoc antea in Capitulo deciſum fuerit.

Quaritur ſecundò: Quantam per Commiſſarij taxationem eleemoſynam erogare debeant, qui militem ad bellum non mittunt?

Reſp. 1. Cardinales, Primates, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, qui habent iuriſdictionem Epiſcopalem, Inquiſitores, & dignitates Eccleſiarum Cathedralium, Duces, Marchiones, Comites, Commendatarios maximos, Proreges, Duces, Generales, Ambaſciatores, Præſidentes, reliquos Conſiliarios, Prætores Curiæ dicti *Alcaldes de Caſa, y Corte de ſu Mageſtad*, Auditores Cancellariorum, & regiorum fororum, & Prætores, idest, *Alcaldes del Crimen*, Fiſcales Senatuum, & regiarum audientiarum, Numeratores Regiæ Maieſtatis, eos qui in maximis numerorum Curijs rei familiaris, & numerantis rationis in Sanctæ Cruciatæ Senatu verſantur Auditores, & Fiſcales eius, & Secretarios Regiæ Maieſtatis, & Commendatarios commendatos omnium, Dominos vaſſallorum, vxores virorum iſtorum ſæcularium, quos nominauimus, viuentibus viris ſuis, ſinguli, & ſingulæ argenteos octo Caſtellanos pro Bulla ſibi accepta erogare teneri.

Reſp. 2. Reliquas perſonas, cuiuſcumque ſtatus, & conditionis exiſtant duobus tantum argenteis ſatisfacere.

Reſp. 3. Ad Indias, eleemoſynam aliam eſſe taxatam, quam vide in Trull. *l.* 1. §. 3. *d*, 1. *num.* 2.

DVBIVM VI.

Reſoluuntur difficultates aliquæ circa dicta in dubio proximo.

Quæritur primò: Vtrùm vltra titulos, qui nominantur eorum, qui milites decem mittere tenentur, vt Bullæ gaudeant gratijs, alij etiam tituli teneantur, quorum ibi mentio non ſit facta? Reſpondetur: etiam comprehendi Proceres, alios eiuſdem, aut maioris tituli ſecundum communem æſtimationem, ſed non comprehenduntur hi qui ſunt minoris tituli, vt Vicecomites, & alij ſimiles; quia quamuis iſti ſint ditiores alijs, attendit Pontifex, vel ad id, quod frequentiùs accidit, nempè ſuperiùs nominatos, magis affluere, vel ad titulorum præeminentiam, qua cæteros excedunt, & ob ipſam onus illis imponit grauius. Mend. *d.* 7. *num.* 5.

Quæ-

Quæritur ſecundo: An qui perſonaliter adeunt bellum, vel militem pro ſe mittunt, quod alio titulo facere tenebantur, vt puta, lege, præceptos Regis æquites habitu inſigniti, & proceres, gaudeant Bulla? Reſpondetur affirmatiuè, quia vno, & eodem actu poteſt duplici obligationi fieri ſatis, v. g. vno, & eodem ieiunio, & præceptum adimpleri Eccleſiaſticum, & pœnitentia à Confeſſario impoſita.

Tertiò quæritur: An hi qui poſſunt, & tenentur mittere decem milites, mittentes quatuor, vel hi, qui non poſſunt mittere quatuor, qui eſt minimus militum numerus, miſſis duobus, vel tribus gaudeant Bulla? Mend. *num.* 9. negatiuè reſpondet; quia non adhibent requiſitum, & petitam conditionem, nempè mittere decem ſi poſſunt, vel ad minus quatuor ſi facultas maior non habetur; ſed conſequenter magis ad ſuam doctrinam poſſet affirmatiuam ferre ſententiam; Quia *n.* 4. *d.* 5. aſſerit: militem à quo petitur pro requiſito ad gaudium Bullæ adire gratioſè, & ſine ſtipendio bellum, poſſe frui Bulla quamuis accipiat aliquid de ſtipendio, quod pro mercede ſoluitur, modò remittat aliquam partem debitæ mercedis; & rationem reddit Mendo: quia in eo, quod remittit, maius tribuit ſubſidium ad bellum, quam ſi duos porrigeret argenteos, qui vulgo pro Bulla dantur potiunda. Ergo, etiam ille, qui potens mittere decem milites, minorem mittit numerum, vel, qui non potens mittere quatuor, mittit duos, aut tres, gaudebit Bulla, quia in militibus illis miſſis, maius adfert ſubſidium, quam ſi octo tribueret argenteos, quæ eſt taxata nobilibus eleemoſyna à Commmiſſario, quamuis poſſint mittere illos decem, & illos quatuor milites. Et hanc ſententiam puto probabilem.

Quartò quæritur: An ij qui vnum militem mittere tenentur, & cum poſſint, non mittunt, ſed ſimul cum alijs perſonis contribuunt, vt mittatur vnus, & alatur per integrum belli durantis annum, gaudeant Bulla? Mendo reſpondet negatiuè; ſed conſequenter addicta reſpondeo: quod ſi id quod contribuunt, eſt ſubſidium maius quam duo illi argentei, qui pro Bulla tribuuntur, probabile eſt, poſſe gaudere Bulla.

Quæritur quintò: Quidnam intelligatur per Capitula, & Monaſteria, quando eis imponitur, vt pro denis quibuſque perſonis militem vnum mittant?

Reſp. 1. Quod quamuis per Capitula, intelligentur vulgo, Capitula Eccleſiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, eſt tamen probabile ampliari, & extendi etiam ad Capitula Parochiarum, vbi eſt Rector, aut Prior, & Beneficiati, qui capitula celebrant, & in eis diſcutiunt, ventilant, & decidunt ea, quæ Eccleſijs ſuis congruere videntur, itaque indultum hoc poteſt etiam extendi, & ampliari ad has Eccleſias, quia & ijs, & Regi propitium, Mend. *num* 8.

Reſp. 2. Per Monaſteria intelligi quaſcumq; Religioſorum vtriuſq; ſexus

Digitized by Google

ſexus Communitates, quamuis alio nomine appellentur, v. g. Collegia, Domus, &c. Non verò intelliguntur, aliæ Communitates, v. g. Collegia ſæcularium, Confraternitates, &c. *idem num. 7.*

Sextò quæritur: An miles miſſus ab iſtis Communitatibus pro donis quibuſque, vnus debeat neceſſariò de Capitulo mitti conſulto? Reſpondetur: Neceſſarium eſſe in Communitatibus illis, in quibus non poteſt diſponi de bonis Communitatis ſine Capituli deliberatione, ſed minimè neceſſarium in ijs, in quibus diſponi poteſt de ijs bonis ad pia opera, ſine deliberatione tali.

Quæritur ſeptimò: An in prædictis Communitatibus, quando excedunt ipſi in Communitate commorantes numerũ decem perſonarum, ſed ad viginti non perueniunt, duos tunc milites mittere teneantur?

Reſpondetur negatiuè; tantùm enim obligantur, tunc admittendum vltrà militem, ratam illam partem, quæ excedentem denarium numerum attingit.

Octauò quæritur: An milites, qui aliorum ſumptibus ad bella mittuntur, Bullæ etiam gaudeant indulgentia?

Reſpondetur affirmatiuè, ſi pauperes ſint, nam ita expreſſum in Bulla legitur. Et adhuc ſi durante belli anno diteſcant, vel ex arreptis ex hoſte ſpolijs, vel ex præmijs, quæ ex rebus geſtis meriti fuerunt, minimè, expenſis ſe proprijs alere tenentur, vt indulgentiam lucrentur Bullæ; quia illa fortunæ pulchrior facies per accidens arriſit illis, & ſufficit pauperes fuiſſe quando ad bellum miſſi fuere.

Quæritur nonò: An ſi miles ab aliquo miſſus, vel non intrat, vel relinquit bellum culpabiliter ante expletum annum, tunc is, qui miſit illum gaudeat Bulla? Reſpondetur affirmatiuè, ſi iſte iam feciſſet expenſas debitas, & ſumptus, quia quantum in ſe fuit, poſtulata impleuit.

DVBIVM VII.

De alijs difficultatibus, tam de Clericis, quam Religioſis, qui adeunt bellum, vt milites in ſpiritualibus adiuuent.

Non tantùm conceduntur Bullæ priuilegia ſæcularibus, qui expenſis proprijs per vnum annum pugnauerint, vel alio quocumque obſequij genere; Regis exercitum adiuuerint, ſed etiam Clericis ſæcularibus, qui de licentia Ordinariorum ſuorum, & Regularibus, qui de licentia Superiorum ſuorum, verbum Dei in exercitu prædicauerint, vel alia Eccleſiaſtica miniſteria, & pia exercuerint; quibus aliqua ſpecialia conceduntur priuilegia, de quibus aliquæ difficultates reſoluuntur.

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Quidnam hic, nomine Clericorum, & Regularium intelligatur? Et quamnam licentiam habere debeant, vt exercitum adeant? Et quæ miniſteria ibi exercere teneantur?

Reſp. 1. Clericorum nomine intelligi eos, qui habent aliquem Ordinem à prima Tonſura (ſi hæc poteſt vocari Ordo) vſque ad vltimum; & in hoc ſenſu loquuntur frequenter, & Iura, & Concilia, & in eodem ſenſu poteſt accipi in Bulla, Clericorum nomen, quia fauores, ſunt ampliandi: Itaque poteſt gaudere Bulla quicumque aliquo Ordine fuerit initiatus, ſeruiens per annum integrum exercitui in pijs miniſterijs, niſi fortè iſte prima initiatus Tonſura, priuilegia amiſerit Clericalia, vel quia mutarit habitum, vel alio caſu quocumque, quia iſte iam non reputabitur Clericus.

Reſp. 2. Regularium nomine, quoad caſum, de quo agimus, intelligi etiam laicos vel conuerſos, eadem ratione idest, quia fauores ſunt ampliandi; & quamuis videatur, miniſteria confeſſionis audiendæ, neque concionis habendæ, &c. iſtis non incumbere, poſſunt tamen alia miniſteria pia, & miſericordiæ opera exercere; quod videtur annuere Bulla, atque iſtos ipſos comprehendere cum ait: *Miniſterios Eccleſiaſticos, y pios*, diſtinguens Bulla alia miniſteria pia vltra Eccleſiaſtica miniſteria concionandi, & audiendi confeſſiones, &c.

Reſp. 3. Licentiam Ordinarij, vt Clericus ſæcularis exercitum adeat non eſſe neceſſarium, vt ſit expreſſa, ſed ſufficere, quod ſit per ratihabitionem, ſcilicet quod videat illum proficiſci, & conſentiat: quamuis licentia ad audiendas confeſſiones, & alia ſimilia miniſteria, expreſſa debeat eſſe, quia ita Põtificis intentioni fit ſatis. Mend. *d.* 9. *n* 8.

Reſp 4. Religioſos indigere expreſſa Prælati licentia, quia ita exigit, & optima gubernatio, & humilis ſubiectio, quam Religioſi profitentur.

Reſp. 5. Neque etiam Clerico ſæculari, licentiam ſufficere interpretatiuam, nempè putare, ſibi ab ordinario non denegandam ſi peteret: quia cum hæc licentia ſit velut approbatio perſonæ, vt illi miniſteria pia, & eorum exercitia in exercitu committantur, nemo poteſt à ſeipſo eligi Iudex ſui ipſius, vt ſe approbet ipſum.

Reſp. 6. Clerico tam ſæculari, quam Regulari ſufficere licentiam implicitam, & virtualem, quando hæc includitur in alia ſententia expreſſa; vt puta ſi habet licentiam à Prælato vnuſquiſque proprio, diſcurrendi, & prædicandi per vniuerſi Regni partes cum exercitus adſit intra Regnum, cenſetur etiam ad exercitum habere licentiam.

Reſp. 7. Quod quantum ad miniſteria, debeat vnuſquiſque ea exercere,

cere, quæ ſui ordinis propria extiterint quæ ſi oblata occaſione non exercet, ſed in exercitu occuloſus aſſiſtit, Bullæ priuilegijs non gaudebit. Qui autem nullo Ordine inſigniuntur, vt Religioſi laici, exercentes quodlibet Miſericordiæ opus, vel corporale ſit, vel ſpirituale, priuilegia Bullæ lucrabuntur, quia miniſteria pia iam exercent.

Reſpondeo 8. Sacerdotem, qui cum licentia Ordinarij, vadit ad territorium alienum, vbi tunc exercitus inuenitur, non poſſe, attento iure communi, ſine approbatione Ordinarij illius territorio, vel Ordinarij exercitus ſi habetur audire confeſſiones aliorum, niſi eorum tantum, qui ex Diœceſi ſunt propria, ſecundum opinionem illam, quæ docet: Approbationem Confeſſarij debere eſſe factam ab Ordinario pœnitentis. Et cum iuriſdictio fori pœnitentiæ non ſit contentioſa, poteſt hæc exerceri in territorio alieno, quamuis non inter alienas perſonas.

Reſp. 9. Parocho ſufficere licentiam Ordinarij, vt exercitum adeat, ſed egere ipſius Pontificis licentia; quo idem ſentiendum eſt de Epiſcopis, & omnibus illis, quibus cura incumbit animarum.

ARTICVLVS II.

Quenam particularia priuilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus.

Reſp. 1. Cum Clericis, & Regularibus habentibus beneficium diſpenſari in reſidentia illius, facultatemque concedi, vt per idoneos ſubſtitutos beneficio inſeruiant, dum illi, exercitui adſunt. Circa quod, reſoluitur.

1. Priuilegium hoc non intelligi erga eos, qui curam habent animarum, niſi à Pontifice licentiam obtinuerint, exercitum adeundi.

2. Eos, qui habent Regulare beneficium curæ animarum, poſſe adire exercitum cum licentia ſui Prælati, quia ob eamdem occaſionem dandum erat beneficium alteri, non vt Vicario euntibus ad exercitum, ſed vt haberet illud eodem titulo, quo ille, qui ad exercitum vadit, habebat beneficium. Et quamuis iſta Regularia beneficia inſpecta ſecundum ſe, & ſuam inſtitutionem, ſint perpetua iura percipiendorum fructuum, oportuit tamen, tam ad Religioſæ diſciplinæ obſeruantiam, quam ad omnimodam ſubditorum obedientiam, vt in arbitrio ſit Superiorum beneficiorum talium adminiſtratores mutare. Itaque perpetuum illud percipiendorum fructuum, eſt ius Religionis, aut Monaſterij, & Religioſi illi, quibus beneficium incumbit, vocari debent, Adminiſtratores, aut Vicarij Religionis, aut Monaſterij: Niſi aliquis eorum poſſidere poſſit perpetuò beneficium per Pontificis conceſſionem.

3. Non poſſe gaudere prædicto priuilegio Prælatos Eccleſiarum, Cathe-

Cathedralium, aut Collegiatarum, quamuis animarum curam non habeant. Ratio: quia reſidere tenentur, & Eccleſiæ iſtæ non admittunt ſubſtitutos alios præter Coadiutores, Pontificis indulto. Neque etiam ex vi huius priuilegij, tenentur conſentire in ſubſtituendis Vicarijs idoneis, quia detraherent auctoritati, & exemptionibus proprijs; itaque non debet intelligi, priuilegium iſtud conceſſum fuiſſe in præiudicium iſtarum Eccleſiarum, ſed de Capituli conſenſu poſſunt tales Prælati exercitum adire, ſi rationes inuentæ fuerint vrgentes, vt eant; quia Capitulum poteſt licentiam præbere ad abſentiam, quando cauſa adeſt legitima, quæ præponderat reſidentiæ.

4. Reliquos, qui ad exercitum euntes relinquunt Vicarios idoneos, qui beneficio inſeruiant, percipere beneficij fructus adhuc cum in exercitu manent; detracta tamen indè parte ad Vicariorum ſuſtentationem congruente. Vocantur idonei, Vicarij iſti cum habent, virtutis, & ſcientiæ ſufficientiam, vt beneficiorum obligationibus ſatisfaciant. Hos poteſt ipſe aſſignare, pro quo ſubſtituuntur.

Reſp. 2. De omnibus tam Clericis, quam Regularibus ad exercitum euntibus, declarat, licitum eſſe ſibi aſſiſtere in exercitu miniſterijs ſuis, quin aliquam ob id irregularitatem incurrant circa quod, reſoluitur.

1. Non licere illis per hoc priuilegium, pugnare, quia irregularitatem incurrant.

2. Poſſe exercere miniſteria pia, inter quæ numerari poteſt: exhortari milites, vt vincant, & fidei hoſtes iugulent; ſed quia in hac exhortatione, poterant ſcrupuloſi viri irregularitatem timere, vel in aſſiſtendo hoſtium iugulationi, quamuis operibus pijs detenti; Generalis Cruciatæ Commiſſarius declarat: in nullo iſtorum illos irregularitatem incurrere.

Quæritur: Quomodò declaret iſtud Commiſſarius?

Reſp. Duplici via declarare; vel proponendo, vt ſecuram in praxi opinionem docentem, non incurri irregularitatem in exhortando milites in bello iuſto, vt ſtrenuè pugnent, præcipuè contra fidei hoſtes; vel interpretando, quo poſito ob exhortationem, irregularitatem incurri: diſpenſet Pontifex in iure talem irregularitatem inducentem, ne Clerici, & Religioſi incurrant ob tales exhortationes ad milites factas. Certum quoque eſt: Commiſſarium habere facultatem interpretandi quidquid in Bulla non clarum extiterit, modò interpretatio, & declaratio, expreſſis eiuſdem Bullæ verbis non opponatur.

DVBIVM VIII.

De alijs duobus priuilegijs, quæ militibus conceduntur.

Duo priuilegia conceduntur militibus, qui huic bello adfuerint, vel declaratur, duo licet illis. Primum, non ieiunare tenentur. Secundum,

Digitized by Google

dum, occupari diebus feſtiuis in laboribus, & negotijs ad belli vſum neceſſarijs. Circa quod, reſoluitur.

1. Priuilegium non ieiunandi, liberare milites à ieiunio, vel ex voto, adhuc in illis diebus, quibus non excuſantur aliqua cauſa legitima ſufficiente excuſare quemlibet alium.

2. Quod quamuis in diebus, quibus præcipitur ieiunium, ab eo excuſentur, non ideò carnibus veſci poſſunt. Ratio: Quia præceptum Eccleſiæ non tantum prohibet veſcendas carnes eis, qui ieiunant, ſed etiam eis, qui ieiunare non tenentur, vt patet in adoleſcentibus, qui nondum vigeſimum primum annum impleuere.

3. Quod ſi dies ille, quo ex voto ieiunare tenebantur, non eſt ex diebus, in quibus ab Eccleſia prohibentur carnes, dependet ab intentione, qua vouerunt, an liceat comedere carnes, vel non liceat? Quia obligatio voti non patet latius quam vouentis intentio; quarè ſi habuit intentionem non obligandi ſe ad abſtinentiam carnium, die qua integram ieiunij formam obſeruare nequiret, aut per legitimam cauſam licitum illi foret talem ieiunij formam non obſeruare, tunc poterit ipſa die carnes comedere non obſtante ieiunij voto, quia nullum eſt præceptum talem carnium eſum prohibens. Si autem vouit abſolutè ſe tali die ieiunaturum, non poterit illo die comedere carnes, quia communi omnium ſenſu quando non de contraria intentione conſtat, intelligitur, eum qui vouit ieiunium, contrahere per votum, obligationem, quam præceptum inducit Eccleſiaſticum, nempè abſtinentiam à carnibus; Et ſicuti non poteſt comedere carnes, qui ieiunij præcepto non tenetur, ſic ſimiliter, qui à ieiunio, quod vouit excuſatur, carnibus etiam debet abſtineri. Patet hoc in ieiunijs, quæ loca quædam in profeſto alicuius vouerunt ſancti, in quibus profeſtis, & ieiunij diebus non licet carnium eſus his, qui vel labore, vel aliqua cauſa legitima à ieiunij onere non excuſantur.

4. Priuilegium non ieiunandi diebus prædictis, tantùm concedi militibus, qui expenſis proprijs in exercitu militant, vel ijs, qui ob paupertatem alienis ſumptibus aſſiſtunt exercitui, vel ijs, qui etſi non ſint pauperes, & pro ſtipendio ſeruiant, partem tamen aliquam debitæ mercedis, remittunt, quia etiam iſtos diximus gaudere Bullæ priuilegijs, propter rationem redditam reſolutione quarta, dubij quinti; ſed non conceditur priuilegium iſtud accipientibus integrum ſtipendium, ſi non ſint pauperes; Neque etiam Religioſis, & Clericis, qui exercitum adeunt, fortaſsè, vt ieiunijs, & Orationibus, optatum belli euentum adſtruant.

5. Non ſolui milites ab obligatione audiendi Miſſam diebus feſtiuis ſi aliàs poſſint, quamuis diebus ijſdem feſtiuis poſſint occupari laboribus, & negotijs belli.

6. Non

6. Non concedi militibus hoc priuilegio, occupari diebus feſtiuis, laboribus, & negotijs belli, quando neceſſitas euidens expoſtulat, quia tunc, priuilegio non egent, ſed quando neceſſitas non vrget, & negotia iſta in alium diem differri poſſent, ſed feſtiuo die poſſunt fieri accommodatiùs; vel quando dubitatur an opus ſit nec ne? Vt ſine ſcrupulo hæc faciant; Et priuilegium hoc fauet dumtaxat militibus ijſdem, quibus priuilegium non ieiunandi adſtipulatur.

DVBIVM IX.

De aliquibus difficultatibus erga taxationem eleemoſynæ pro Bulla.

Diximus in dubio quinto, quas quantitates taxet Cõmiſſarius ad varias perſonas. Nunc reſoluemus aliquas ſuper iſta materia difficultates.

1. An poſſit gaudere Bulla, qui ſtatim non erogat eleemoſynam? Reſpondetur affirmatiuè, modò aſſignet diem, quo erogabit; quia Commiſſarius iubet eos, qui ſummaria Bullarum diſpertiunt, vt Bullas creditò porrigant his, qui aſſignata die promittunt ſe ſoluturos, quamuis ſtatim non ſoluant.

2. An vxores eorum, qui argenteos octo pro Bulla porrigere tenentur, quamuis illæ non habeant bonorum adminiſtrationem, debeant porrigere eoſdem argenteos octo pro Bulla, viuentibus maritis? Reſpondetur affirmatiuè. Quia Commiſſarius in hac taxatione non attendit an vxores habeant talem adminiſtrationem, nec ne? Quæ quidem adminiſtratio, frequenter denegatur fœminis, ſed attendit ſpecialem dignitatem, in qua ſunt conſtituti viri earum.

3. An defunctis maritis, debeant vxores eoſdem octo argenteos erogare? Reſpondetur negatiuè, niſi permaneant illæ vſufructuariæ, vt aduertit Troll. quia tunc verè permanent vaſſallorum dominæ. Et circa hunc caſum ait Mendo: Dominum proprietatis non teneri, octo illos argenteos porrigere, quia non eſt dominus abſolutus, dum vſufructu caret. Sed contrarium videtur probabile, ſi dominus iſte proprietatis gaudet iam titulo, & aliquibus præeminentijs, quamuis non accipiat fructus; quia in iſtis taxationibus, magis attenditur excellentia perſonarum, quam redditus, & prouentus, vt Mendus idem aduertit.

4. An ſi duo ſint domini loci eiuſdem, vnuſquiſque eorum, argenteos octo erogare teneatur? Reſpondetur affirmatiuè; Quia vnuſquiſque gaudet prærogatiua domini vaſſallorum, quod attendit Commiſſarius in taxanda Bulla.

5. An qui habet iuriſdictionem in loco, ſed non eſt dominus domuum, agrorum, & redditu um, debeat eoſdem octo porrigere argenteos? Reſpondetur negatiuè; quia non eſt dominus vaſſallorum, cum non habeat iuriſdictionem ad tale dominium requiſitam.

6. An

6. An debet eoſdem argenteos octo porrigere, qui habet dominium, & iuriſdictionem in aliquo termino agri, in quo non ſunt vaſſalli, vel quia diſeruerunt terminum, vel quia nunquam in eo habitarunt? Videtur debere, quia poteſt dominus iſte apprehendere, & punire delinquentes in illo termino, poteſt etiam ad illum incolas conducere, & in hoc caſu argenteos octo reddere teneretur.

7. An quando in vno inueniuntur tituli plures, pro quorum ſingulis ſeparatis deberet octo reddere argenteos, toties debeat octo argenteos erogare, quoties titulo obligante inſignitur? v.g. Conſiliarius Regius, qui etiam eſt Comes, dominus vaſſallorum, & Commendatarius, ob quatuor iſtos titulos, quater argenteos octo debeat erogare? Reſpondetur negatiuè; Quia Commiſſarius non aſſignat plus, nec præſumendum eſt, aliam eſſe Commiſſarij mentem, quia iam expreſſiſſet in re præcipuè toties occurrente.

DVBIVM X.

De Indulgentijs Bullæ.

Quamuis inter Bullæ indulgentias varias, alia priuilegia miſceantur, quidquid ad indulgentias attinet, in hoc dubio cumulabimus, reliqua verò priuilegia, ad ſequentia dubia remittentur.

ARTICVLVS I.

Quanam Indulgentiæ concedantur in Bulla.

Reſp. 1. Eis, qui proprijs expenſis adeunt exercitum, vel mittunt alios, & eis etiam, qui mittuntur ſi pauperes ſint, & ijs etiam qui gratuitò, & ſpontaneè ad pugnandum, vel ad quodlibet obſequij genus ad exercitum vadunt, vt dictum eſt, Plenariam concedi Indulgentiam.

2. Accipientibus Bullam, dantibuſque eleemoſynam aſſignatam, concedi ſemel in vita, & iterum in articulo mortis, vt poſſit illis Plenaria applicari Indulgentia.

3. Ieiunantibus in diebus aliàs non præceptis, & orantibus, & implorantibus diuinum auxilium pro victoria contra infideles obtinenda, precantibuſq; Dei gratiã pro vnione, & confœderatione inter Chriſtianos Principes, & ſi ieiunare ob impedimenta legitima non valuerint, & aliud quodcumque pium de arbitrio Confeſſarij, aut Parochi exercuerint opus, toties quoties id fecerint durante anno, conceduntur eis, & relaxantur miſericorditer quindecim anni, & quindecim quadragenæ Indulgentiæ, & remiſſionis pœnitentiarum ſibi impoſitarum, & quocumque modo debitarum; Et quod etiam participes ſint omnium orationum, eleemoſynarum, peregrinationum, etiam earum, quæ ad

Digitized by Google

Hieroſolymam fiunt, & aliorum quorumcumque piorum operum, quæ in tota Militante Eccleſia, & ſingulis eius membris, quacumque Terrarum diffuſa parte, quotidiè patrantur.

4. Ijs, qui diebus Quadrageſimæ, quibus Romæ aſſignata eſt ſtatio, viſitauerint quinque Eccleſias, aut Altaria, aut vbi non fuerint quinque Eccleſiæ, aut Altaria, Eccleſiam vnam, aut Altare quinquies, & ibi deuotè orauerint pro vnione, & victoria ſupradictis, concedi omnes indulgentias, & remiſſiones, quæ conceduntur viſitantibus Eccleſias Romæ, & intra, & extra vrbem.

Hæ ſunt indulgentiæ Bullæ, & quia in illis ſunt difficultates variæ, enodantur ſequentibus huius dubij articulis.

ARTICVLVS II.

De Indulgentia Plenaria, quæ euntibus, vel mittentibus ad exercitum conceditur.

Suppono primò, vt certum: Euntes ad exercitum, vel mittentes pro ſe alios, vt dictum eſt, gaudere cunctis Bullæ priuilegijs, quibus gaudent ij, qui pro Bulla erogant eleemoſynam, quia præcipuè magis pro illis, quam pro iſtis conceſſa eſt Bulla.

Suppono ſecundò: Euntes ad exercitum, vel mittentes, non indigere ad lucranda Bullæ priuilegia, tam viuorum, quam defunctorum, accepto Bullæ ſummariò, vt indigent hi, qui non euntes, vel mittentes tribuunt eleemoſynam; tamen hoc priuilegium non extenditur, neque intelligitur quoad compoſitionis Bullam. His ſuppoſitis.

Quæritur primò. An Indulgentia Plenaria, quæ conceditur initio Bullæ euntibus ad exercitum, vel mittentibus alios, ſit eadem Indulgentia, quæ poſtea conceditur accipientibus ſummarium Bullæ, vt applicetur ſibi ſemel in vita, & iterum in mortis articulo?

Reſpondetur affirmatiuè, vt communiter omnium tenetur plauſu; Vndè reſoluitur.

1. Tam euntem, quam mittentem ad exercitum, plenariam poſſe lucrari Indulgentiam ſemel in vita, & iterum in mortis articulo, quia non putandũ eſt, minus iſtis concedi, quàm accipientibus ſummarium.

2. Quod quamuis is, qui vadit, aut mittit ad bellum applicent indulgentiam plenariam pro animabus Purgatorij per modum ſuffragij vtentes priuilegio ſibi à Pontifice conceſſo, poſſunt etiam eandem Indulgentiam plenariam lucrari ſibi; tum quia gratiæ, & priuilegia debent ampliari, tum quia maioris æſtimationis, & ſubſidij eſt, quod iſti tribuunt euntes, vel mittentes ad bellum, quam id quod tribuunt accipientes ſummarium Bullæ viuorum, & defunctorum; ergo ſi ſumentibus

bus duo illa ſummaria, concedun tur iſtæ gratiæ, potiori iure tenendum eſt, concedi etiam euntibus, à ut mittentibus ad bellum, quia aliàs parciorem ſe erga iſtos, quam erga illos gereret Pontifex. Mend. *d.* 12.

Secundò quæritur; An ad iſtam lucrandam Indulgentiam confeſſio requiratur actualis?

Reſpondetur affirmatiuè, quando quis confiteri poteſt; ſed ſi non poteſt, ſufficit confitendi deſiderium; quia Bulla ait: Indulgentiam iſtam, & remiſſionem omnium peccatorum concedi. *Si fuerint contriti corde, & ore confeſſi, vel non valentes confiteri, corde deſiderauerint confeſſionem.* Et hæc opinio debet, vt magis ſecura ſuaderi, vt docet Suar. quamuis probabilem reputat contrariam, quam docet Diana cum alijs, quos ipſe refert putans, quod quando vna indulgentia conceditur contritis, & confeſſis ſufficere contritionem ad lucrandam indulgentiam. Suar. *t.* 4. *in* 1. *p. d.* 52. *ſ.* 3. *à num.* 10. Dian. *tom.* 1. *t.* 11. *Reſ.* 105. Vndè reſoluitur.

1. Quod quamuis ad lucrandam indulgentiam iſtam, doceatur lucraturos debere eſſe contritos, & confeſſos, ſufficere confeſſionem cum attritione, quæ quidem attritio, ſub nomine contritionis comprehendi ſolet, quamuis imperfectæ; quia Pontifex, dumtaxat intendit aſſignare partes eſſentiales, quæ ſufficienter Sacramentum conſtituit Pœnitentiæ.

2. Non ſufficere confeſſionem factam ante tempus, in quo lucranda eſt indulgentia, neque confeſſionem, quæ fit intra tempus in quo quis indulgentiam lucrari poteſt, ſi quando adhibetur vltimum requiſitum ad eius lucrum, non eſt quis in gratiæ ſtatu, qui quidem ſtatus requiritur, vt quis ſibi lucretur indulgentiam.

3. Illum qui bona fide confeſſus eſt quamuis inualidè, quia putauit, Confeſſarium habere poteſtatem ad abſoluendum, quam quidem non habebat; vbi primum in gratiæ ſtatu per contritionem collocatus fuerit, lucraturum indulgentiam; hæc namque eſt abſque dubio mens, & animus Pontificis, ſcilicet, vt lucretur illam ille, qui confeſſus eſt benè quantum fuit ex parte ſua. Quod idem dicendum eſt de eo, qui confeſſionem fecit informem, ſi forſan hæc datur; & de eo, qui ob naturalem obliuionem, mortalem culpam non in confeſſione reliquit; ſed omnes iſti ſupradicti, ſi ante quam vltimum adhibeant requiſitum ad indulgentiam lucrandam, aduertunt defectum, debent vt illum ſuppleant, iterum confiteri. Mendo *d.* 6. *n.* 39. & 40.

4. Eum, qui ſolùm peccata venialia in ſe cognoſcit, non teneri ad confeſſionem pro obtinenda indulgentia. *Idem num.* 41.

Tertiò quæritur: Quandonam Indulgentiam lucrentur iſtam, qui ad exercitum tendunt?

Reſpondetur: Quod in opinione magis certa in fine anni lucrabun-

Digitized by Google

tur indulgentiam, quia tunc adhibetur vltimum requiſitum; vel annus ſit ſolaris, vel ſit annus integer in prudentis æſtimatione, quamuis aliqui deſint dies; ſed in opinione benigniori, toties quoties pœnituerit eos, & confeſſi fuerint intra annum, quo ſunt in exercitu lucrabuntur illam; quia contritio, & confeſſio iubentur, vt media requiſita, & indulgentia conceditur abſolutè non coarctata ad vnam vicem; itaque neque nos illam coarctare debemus. Mendo *d.* 6. *num.* 52. Villalob. Rodr. Dian. *t.* 11. *R.* 109.

ARTICVLVS III.

De Indulgentia Plenaria, quæ conceditur accipientibus ſummarium Bullæ.

Hæc Indulgentia, quamuis ſit eadem, quæ conceditur euntibus ad exercitum, aut mittentibus, certum tamen eſt: Accipientibus Bullam non poſſe applicari, niſi ſemel in vita, & ſemel in mortis articulo, quia hæc coarctatio, & limitatio legitur expreſſa in Bulla. Vndè reſoluitur.

1. Ei, cui ſemel applicata fuit in articulo mortis, ſi poſtea conualuerit, non poſſe applicari iterum virtute eiuſdem Bullæ ſi iterum in articulum mortis inciderit. Quamuis contraria ſententia ſit etiam probabilis.

2. Quod ſi Confeſſarius applicaret ſub conditione indulgentiam alicui dicens: *Applico tibi indulgentiam ſi moriaris, ſi verò non moriaris, Deus reſeruet eam tibi ad articulum verum mortis.* Tunc non erit neceſſaria noua Bulla ad applicandam ei indulgentiam pro articulo mortis ſi iterum ſit in eodem articulo intra eundem annum. Mendo *d.* 27. *num.* 2.

Quæritur primò: An poſſit applicare Indulgentiam in vita, & in morte alius diſtinctus à Confeſſario?

Reſpondetur: Certiorem eſſe negatiuam ſententiam; quia Pontifex non concedit illam, niſi mediante Confeſſarij applicatione, & tanquam delegans illi conceſſionem, vt conſtat ex Bullæ verbis. Et quantum ad applicationem indulgentiæ in vita conſentiunt omnes deberi applicari per Confeſſarium ab Ordinario approbatum. Quantum verò ad applicationem eius in mortis articulo, Diana cum alijs docet: Quod in abſentia Sacerdotis, poteſt applicare laicus, ſed in hoc caſu, iam Bulla præuenit, & præoccupat dicens: Poſſe quemquam lucrari indulentiam, quamuis non mediet Sacerdos applicans, dum ille moriatur contritus, modò confeſſus fuerit temporé ab Eccleſia ſtatuto, & in hac gratia Bullæ fretus, non fuerit in confitendo negligens. Trull. *l.* 1. §. 7. *c.* 2. *d.* 19. Dian. 1. *p. t.* 11. *R.* 106.

Quæ-

Quæritur ſecundò: An Indulgentia debeat applicari in confeſſione, vel an extra eam ſufficiat?

Reſpondetur: Sufficere, quod extra eam applicetur, quia neque Pontifex iubet, neque indulgentia ex ſe Sacramentum poſtulat Pœnitentiæ, vt applicetur, Vndè reſoluitur, Mend. *d.* 27. *n.* 12.

1. Poſſe applicari abſenti; quia cum poſſit applicari extra confeſſionem, nulla eſt ratio, quia non poſſit applicari abſenti ſi hic petat formali, aut interpretatiua voluntate. *Idem n.* 15.

2. Quod quando quis petit indulgentiam formaliter, aut interpretatiuè, poteſt applicari ei, quamuis ille ignoret applicari ſibi. Ratio eſt: Quia ad lucrandam indulgentiam, non eſt neceſſarium, vt ille adhibeat requiſitum aliquod, ſed ſufficit notum eſſe eum habere Bullam, & aliàs ſint coniecturæ probabiles, quod ipſe eſt capax lucrandi indulgentiam, & iudicetur eum petere virtualiter, & interpretatiuè talem indulgentiam, vt iudicatur de illo, qui amiſit ſenſus. Quia de Chriſtiano putandum eſt: Petere tunc quidquid animæ ſuæ ſaluti concedi poteſt: quarè laudanda eſt illa conſuetudo Confeſſarij applicantis pœnitenti poſt abſolutionem quotquot indulgentias poteſt, quia iudicat pœnitentem interpretatiuè petere, omnes eas ſibi applicari. *Idem n.* 16. cum Suar. Nau. Henriquez, Cordoua, Trull.

Tertiò quæritur: Quibus verbis applicari debeat Indulgentia, & an ſine verbis poſſit?

Reſpondetur: Quod quamuis ſit laudabile, quod applicetur verbis à Commiſſario aſſignatis, ſed non eſſe id neceſſarium, & adhuc mentaliter poſſe concedi. Mendo *d. vigeſima ſeptima*, *n.* 4. & 5.

Quartò quæritur: An ſimul cum hac Indulgentia, poſſit applicari alia plenaria pro alio titulo?

Reſpondetur affirmatiuè. Et expedit, quod moribundo applicentur omnes indulgentiæ plenariæ; quas lucrari poteſt; quia fortaſsè non habebit requiſita ad lucrandam vnam, benè tamen ad lucrandam aliam. Et proderit, quod non applicentur cunctæ indulgentiæ ſimul, & eodem tempore, ſed ſucceſſiuo, relinquendo temporis interuallum inter conceſſam, & concedendam, vt ſi fortè in tempore illo culpam aliquam denuò contraxerit ſatisfaciat pro illa per indulgentiam.

Quintò quæritur: Quidnam intelligatur hic per mortis articulum?

Reſpondetur: Intelligi etiam periculum mortis, in quo poteſt etiam applicari indulgentia, quæ conceditur ad articulum. Eſt ſententia communis; quia quamuis articulus, & periculum mortis metaphyſicè diſtinguantur, moraliter tamen, in ordine ad hos effectus, pro eodem reputatur in iure. Mendo *n.* 34. cum multis. Vndè reſoluitur.

1. Periculum inſaniendi perpetuò, aut per longam temporis moram,

ram, æquiualere periculo mortis, & ita in hoc periculo poteſt quis abſolui per Bullam, & applicata gaudere indulgentia. *Idem n.* 34.

2. Damnatum ad triremes, non iudicari in periculo verſari mortis, niſi fortè nauigationem nauiget periculoſiſſimam, & ita extrà hunc caſum non poſſe ei valenti, indulgentiam applicari.

3. Neque etiam fœminis grauidis cunctis applicari poſſe quando partus inſtat hora, quia non omnes tunc de morte periclitantur, ſed illæ ſolùm, quæ ab aliorum partuum experientia, vel ex circumſtantijs tunc occurrentibus, ſiniſtrum partum prudenter timent. *Idem ib.*

4. Eum, qui ſciens, & volens ſine vrgente cauſa exponit ſe periculo mortis, non poſſe gaudere hoc Bullæ priuilegio, quod in mortis conceditur periculo conſtitutis. Ratio, quia iſte non eſt conſtitutus in periculo mortis, ſed ipſe ſe voluntariè conſtituit; vndè ſi recedit ab illa voluntate, vt poteſt, extra periculum erit; ſed ſi ſemel in periculo conſtitutus, & iam vitare non valens, ſi ipſe eſt benè diſpoſitus poteſt abſolui, poteſtque ei indulgentia applicari. Mendo *num.* 35. cum Trullench, Cordoua, & Sanchez.

Quæritur ſextò: An poſſit quis lucrari Indulgentiam, quin ipſam applicet Confeſſarius?

Reſpondetur affirmatiuè; Quando quis morte rapitur ſubitò, aut ſine Confeſſarij copia, modo moriatur contritus, & fretus hoc priuilegio non fuerit negligens in confitendo tempore ab Eccleſia ſtatuto. Vndè reſoluitur.

1. Quod quamuis non poſſint lucrari indulgentiam iſtam, is, qui fuit negligens in fiducia huius indulgentiæ, poteſt tamen is, qui fuit negligens ob fiduciam eius explicatur. Negligens in fiducia indulgentiæ dicitur ille, qui non negligens eſſet ſi non haberet Bullam, aut ſperaret habere. Negligens ob fiduciam, vel cum fiducia eſt ille, qui attenta propria fragilitate, & paſſione eodem modo eſſet negligens habendo, Bullam, ac non habendo quamuis ex eo, quod habeat, vel ſperet habere illam, ſolamen accipiat, propoſito ſibi remedio, quod poteſt in illa lucrari. Mendo *n.* 37.

2. Quod qui in fiducia dicta negligit confeſſionem, vel annuam, vel eam, quæ fit ante communionem, cum aduertit in ſe mortalem culpam, aut cum fuerit in mortis periculo, non poteſt gaudere hac gratia, quia omiſit confeſſionem, tempore ab Eccleſia ſtatuto.

3. Quod quamuis negligens in his caſibus, vel aliquo eorum in fiducia huius gratiæ nequeat illam lucrari quamuis contritus moriatur, niſi Confeſſarius applicet eam; poteſt tamen ſi Confeſſarius applicet quamuis eius confeſſionem audire non potuerit; Quia Bulla ſolum excludit iſtum ab ea gratia, quæ conceditur ſine interueniente applicatione. Et ſi eſt vera ſententia Dianæ eſſerentis: Laicum poſſe applicare indulgen-

Digitized by Google

dulgentiam morienti, abſente Sacerdote; poterit etiam applicare laicus illi, quamuis in fiducia Bullæ, negligens fuerit confeſſionibus ſtatuto tempore.

4. Eum, qui non habet mortalem culpam, poſſe lucrari indulgentiam, quamuis ſine contritione moriatur, in caſu ſcilicet repentinæ mortis, vel abſente Confeſſario.

ARTICVLVS IV.

De Indulgentia quindecim annorum, & participationis piorum operum.

Quæritur primò: Quænam gratia concedantur in hac clauſula, Bulla, & quomodo intelligi debeant?

Reſpondeo. 1. Concedi quindecim annos, & quindecim quadragenas remiſſionis pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum. Quadragena eſt: Numerus quadraginta dierum, vndè quindecim quadragenæ ſexcentorum dierum erit numerus. Pro cuius intelligentia aduertendum eſt: Sacros Canones ſtatuiſſe olim rigoroſas pœnas pro culpis, aſſignando quibuſdam culpis aliquos dies, alijs culpis, aliquot annos per quorum ſpatium in varijs pœnitentiæ operibus exercebantur hi, qui peccauerant, quæ opera pœnalia imponebant Confeſſarij pœnitentibus, & iſti accenſo feruore implebant. Poſtquam verò natura tepida, & mollis, hæc opera pœnalia, difficilia ſenſit, opus fuit concedi indulgentias, quibus remitteretur pœna illa, quæ ante per illa opera pœnalia remittebatur ſi prout Sacris Canonibus præcipiebatur, opera illa perficerentur; vndè, quando quadraginta dies conceduntur indulgentiæ, remittitur tunc illa pœna purgatorij, quæ remitteretur facienti illa opera pœnalia, quæ pro culpis facienda, ſacri diſponebant Canones. Itaque per indulgentiam iſtam Bullæ remittitur, cuiquam illa purgatorij pœna quæ remitteretur ſi per quindecim annos, & ſexcentos dies faceret opera illa pœnalia, quæ ſtatuerat faciendaius Canonicum pro peccatis illis commiſſis.

Quæritur ſecundò: Quidnam intelligatur pro remiſſione pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modò debitarum?

Reſpondetur: Intelligi remiſſionem pœnitentiæ debitæ non ſolum pro peccatis, quæ pœnitens confeſſus eſt, ſed etiam pro illis, quæ non confeſſus eſt, ſi iam hæc peccata remiſſa ſunt quantum ad reatum; quia ad hoc extenduntur verba illa; *Qualicumque modo debitis*; Itaque hac gratia remittitur homini pœna purgatorij pro quibuſcumque peccatis, quæ confeſſus fuerit; vel de quibus ſit contritus, quæ remit-

teretur ſi faceret pœnitentiam aſſignatam à iure per quindecim annos & ſexcentos dies.

Quæritur tertiò: Quidnam intelligatur per gratiam participationis omnium operum piorum, quæ fiunt in Eccleſia Militante?

Reſpondetur ſupponendo primò, in omnibus pijs iuſtorum operibus inueniri tria, nempè meritum de condigno, quo iuſtus meretur gratiam, & gloriam; & hoc meritum nequit alteri applicari. Secundò inuenitur meritum de congruo, aut impetrationis, & hoc meritum, & hæc impetratio poteſt prodeſſe alijs, quamuis ſint peccatores, obtinendo illis auxilia, vt reſtituantur gratiæ; & huius meriti de congruo, quod habent iuſti, participes ſunt fideles omnes, & eiuſdem corporis membra quamuis hoc meritum poſſit applicari ſpecialiter alicui. Tertiò inuenitur ſatisfactio, quam poteſt quis applicare ſibi, vel alteri; quam ſi non applicat alijs ſatisfacit cum illa pro ſe; & ſi ille non haberet culpas, pro quibus ſatisfaceret, tunc ſatisfactio iſtius, vt ſuperabundans congeritur in Eccleſiæ Theſauro; de qua ſatisfactione poteſt Pontifex diſpenſare. Hoc ſuppoſito, dico concedi per iſtam gratiam iuſto, qui ordinatas hic diligentias adhibuerit, vt particeps fiat non tantum meriti de congruo, aut impetrationis, ſed etiam ſatisfactionum ſuperabundantium, quæ exſuperant ex omnibus pijs operibus iuſtorum, qui per totum Orbem Militanti Eccleſiæ ſunt adſcripti; Ita vt ſatisfactiones illæ ſuperabundantes, non recondantur in Eccleſiæ Theſauro, ſed diuidantur ſtatim inter eos, qui ad lucrandas eas adhibuerint requiſita, Hinc reſoluitur.

1. Quod quando nullus adhibet requiſita ad lucrum illarum ſatiſfactionum ſuperabundantium, ſatisfactiones illæ non remanent ſuſpenſæ, & vt expectantes, ſed ad Theſaurum mittuntur Eccleſiæ, vndè per priuilegium iſtud iam non participantur. Mendo *d. 19. n. 25.*

2. Quod poſt adhibita requiſita participat quis omnes ſatisfactiones ſuperabundantes, quæ inuentæ fuerint durante toto Bullæ anno ſi ipſe in gratia perſeuerat.

3. Quod ſi poſt requiſita poſita amittit gratiam, non participabit ſatisfactiones iſtas; benè tamen poſteà gratiæ reſtitutus. *Idem.*

Tertiò quæritur: Quidnam requiratur ad iſtas lucrandas gratias?

Reſpondetur: Duo requiri. Primum, ieiunare in die, quo ieiunium non vrgeat ex præcepto, & ſi ob impedimentum legitimum non poſſit quis ieiunare, faciat aliud opus pium ad arbitrium confeſſarij, aut Parochi. Secundò, orare pro victoria contra infideles, & pro vnione inter Chriſtianos Principes. Vndè reſoluitur. Lud. à Cruz *d. 1. cap. 8. d. 11. num. 4.* Trull. *l. 1. §. 5. d. 5.*

1. Quod poſſit quis lucrari gratias iſtas ieiunando in die, quo teneatur ieiunare aliquo titulo, modò non ſit ex præcepto, quia hoc ſolum ex præ-

præcepto ieiunium excludit Bulla. Itaque qui per votum feria ſexta ieiunare tenetur, vel alio quocumque die, poteſt hoc ieiunio lucrari gratias iſtas.

2. Impedimentum legitimum eſſe ad commutandum ieiunium in aliud opus pium, impedimentum illud, quod ſufficit ad excuſandum quemquam à ieiunio obligante ex præcepto.

3. Opus illud, in quod ieiunium commutatur, aſſignandum eſt à Confeſſario, aut Parocho, & non eſt neceſſarium, vt commutatio fiat intra confeſſionem; ſed poterit quiſque ſibi ipſi commutare, ſi opus illud, quod vice ieiunij eligit faciendum, foret euidenter melius quam ieiunium, aut in iiſdem caſibus, quibus ipſe ſibi poteſt votum commutare. Mendo *d. 9. num. 5.*

4. Orationem, quam tenetur facere poſſe eſſe, aut mentalem, aut vocalem, quam debet facere ipſo die, quo ieiunat, & ad eundem finem à Pontifice intentum dirigere. *Idem num. 8.*

Quæritur quartò: Quoties iſta gratia poſſint obtineri?

Reſpondetur: Toties quoties ieiunauerit quis, & orauerit modo dicto, quia ità expreſsè habetur in Bulla.

ARTICVLVS V.

De Indulgentijs, quæ obtinentur viſitando quinque Altaria.

Hæ Indulgentiæ ſunt eædem, quæ obtinentur viſitando Eccleſias Romæ in diebus ſtationum, tam intra, quam extra muros. Quæ autem indulgentiæ ſint eæ, quæ obtinentur in ſtationibus Romæ non eſt ita facilè dictu in tanta auctorum varietate. Aliqui nimis ad pietatem proni non contenti ſunt vna Indulgentia aſſignata, ſed pluribus in vnaquaque die. Regula omnium certiſſima eſt ea, quam in ipſa Bulla Commiſſarius figit; vbi aſſignat dies nonaginta quatuor, in quibus obtinetur indulgentia plenaria in ſtationibus vrbis Romæ; Qui dies ſunt, omnes dies Quadrageſimæ Dominicis etiam incluſis. Tota Paſchatis hebdomada vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè. Omnes Feſtiuitates Beatæ Virginis, quæ communiter numerantur nouem. Dies Sancti Marci Euangeliſtæ. Dies Aſcenſionis. Vigilia Pentecoſtes cum ſex diebus illam immediatè ſequentibus. Tres dies Temporum Septembris, & tres dies Temporum Aduentus. Quatuor etiam Aduentus Dominicæ. Dies Natalis Domini cum tribus diebus immediatè ſequentibus. Dies Circumciſionis, & Epiphaniæ. Dominicæ Septuageſimæ, Sexageſimæ, & Quinquageſimæ. Et vltra hæc addit: Quod reliquis etiam anni diebus habetur ſtatio Romæ, & ibi obtinentur indulgentiæ, quæ etiam obtinentur viſitando quinque Altaria, virtute priuilegij Bullæ. Quod vltimum non debet intelligi de indulgentijs plenarijs, quia ſi plena-

plenariæ forent, fruſtrà numeraſſet illas, quæ obtinentur per totos illos nonaginta quatuor nominatos dies, cum facilius eſſet dicere: omnibus anni diebus indulgentiam obtineri plenariam.

Ad obtinendas igitur has ſtationum Romæ indulgentias, quinquæ Eccleſiæ, aut Altaria quinque viſitanda ſunt. Quod ſi nec tot Eccleſiæ, nec tot Altaria in loco fuerint, vna Eccleſia, vel Altare, vnum, quinquies viſitetur, ibique oratio fiat, & pro victoria de infidelibus reportanda, & pro vnione inter Chriſtianos Principes ſtabilienda. Vndè reſoluitur.

1. Quod quamuis ſint quinque Eccleſiæ in vno loco, ſufficit quinque Altaria viſitare, quia vnum ex duobus diſiunctiuè iniungitur Mendo *d. 20. num. 32.*

2. Quod ſi ſint quinque Altaria, non ſufficit viſitare vnum quinquies, quia hoc non permittitur, niſi quando non ſunt quinque, vt habetur in Bulla. *Idem num. 37.*

3. Quod ſi non ſint quinque Altaria, ſed duo, aut tria, debeant omnia iſta Altaria viſitari repetendo viſitationem in illis, quouſque ad quinarium numerum perueniatur; Quamuis Diana, & Quintanaduenas doceant probabiliter, quod quando Altaria ad quinarium numerum non perueniunt, ſufficiat, vnum quinques viſitari. *Idem num. 39.*

4. Quod quinque Altaria poſſint viſitari in diuerſis Eccleſijs, quia Bulla non coarctat, quod in vna debeant viſitari. *Idem num. 35.*

5. Quod ſi in vna Eccleſia loci ſunt quinque Altaria, & in alia Eccleſia non ſunt plura quam duo, aut vnum, non ſit neceſſarium viſitare primam Eccleſiam, quæ habet quinque, ſed ſufficere viſitare quinquies vnum, aut duo Altaria, quæ ſunt in ſecunda. *Idem num. 41.* cum Nugno, & alij commun.

6. Nomine Eccleſiarum, quæ viſitari poſſunt, intelligi hic Ædiculas, Oratoria priuata, Hoſpitalia, Templa Regularium, & ſacella; Quia in fauorabilibus omnia loca iſta, nomine Eccleſiarum comprehenduntur, vt docent DD. agentes de immunitate Eccleſiaſtica. Et Tuſcus, & Alexander extendunt doctrinam iſtam, quamuis ſacella, & Ædiculæ ſint in fundis, campis, hortis, aut carceribus, &c. Mendo *num. 32.* ex Suar.

7. Quod ad obtinendas indulgentias iſtas, ſufficiat viſitare Eccleſiam fundatam cum auctoritate Epiſcopi, quamuis non ſit benedicta, quia hæc abſolutè eſt Eccleſiæ, & priuilegijs gaudet Eccleſiæ. Item ſufficiat viſitare Eccleſiam interdictam, violatam, aut pollutam; quia impedimenta hæc non prohibent, quod in illa fiat oratio.

8. Quod Altaria, quæ viſitari debent ad obtinendas iſtas indulgentias, debent eſſe approbata ab aliquo Prælato iuriſdictionem habente, vt in illis, Miſſæ celebrari poſſint; quia his propriè conuenit nomen, & eſſentia Altarium.

9. Quod

9. Quod quamuis in Altaribus non fuerit celebrata Miſſa, ſufficiat ad celebrationem eſſe deſtinata, quia conuenit illis ratio Altarium; Et addunt Trull. & Henriq. quod etiamſi non habeant actualiter aram, vt contingit ſæpius in Altaribus pagorum, aut locorum deſertorum, quin per abſentiam aræ dubitetur; quod ſufficiat iſta Altaria viſitare, nec examinetur an habeant aram, nec ne?

10. Quod ſi alicubi remanſit Altare, in quo quondam, Miſſam celebrare licuit, ſed iam non licet, non ſufficiat viſitare Altare hoc ad obtinendas indulgentias. Mend. *num.* 37.

11. Diem ſtationum computari à media in mediam noctem, & in quacumq; diei hora viſitentur Altaria, poſſint indulgentiæ conceſſæ pro illo die obtineri. *Idem n.* 43. cum Villalob. Rodriq. Quint. &c.

12. Quod qui viſitat vnum Altare quinquies, non egeat diſtinguere viſitationes ſurgendo, vel genuflectendo, aut inclinando caput, aut alio motu quouis corporis, ſed ſufficere intentionem orandi quinquies; Quod idem ſentio de viſitante quinque Altaria ex loco vno, in quo ſe habendo poteſt moraliter ad eſſe cunctis; quia in Bulla non requiritur talis diuerſa mutatio, & ſiue illa intelligitur ſufficienter viſitatio Altarium, directa tantùm intentionaliter oratione ad illa. Aliqui ſentiunt contrarium, & quamuis eorum opinio ſit minus probabilis, eſt magis ſecura. *Idem n.* 47. cum pluribus, & eſt comm. S. ſententia.

13. Poſſe viſitari Eccleſiam, aut Altaria, adhuc cum ſit viſitans extra Eccleſiam, modò quis moraliter Altaribus adſit; quia ſi hæc præſentia ſufficit ad audiendam Miſſam, quarè non ſufficiet ad Altaria viſitanda. *Idem num.* 51.

14. Non eſſe neceſſarium continuare viſitationes quinque Eccleſiarum, aut Altarium, ſed poſſe interrumpi, viſitando alia vna hora, & alia altera: Quia in Bulla non repetitur talis continuatio; ſed nequeunt viſitari, hodiè Altaria vna, & cras alia, vt vult Quintanaduenas, quia indulgentiæ aſſignantur pro diebus proprijs, & indulgentia, quæ hodiè obtinetur, non obtinebitur craſtina die, ſed alia diſtincta. Qui ergo diuideret inter hodiernum, & craſtinum diem, viſitationem Altarium, neque hodiernam, neque craſtinam obtineret indulgentiam, quia in nullo iſtorum dierum adhibet requiſita ad indulgentiam obtinendam, nempè viſitare quinque Altaria.

15. Orationem in quocumque Altari habitam, poſſe eſſe mentalem, aut vocalem. Si vocalis fuerit, Trull. docet ſufficere ſemel Pater noſter, & ſemel Aue Maria: Mendo ſuadet, bis ad minus eaſdem orationes dicendas. Conſuetudo quinquies repetendi eaſdem, eſt laudabilis. Si oratio ſit mentalis, ſufficit durare idem tempus, quod vocalis. Vel vna ergo, vel alia ſit, debet haberi deuotè, ſufficietq; deuotio illa, quæ neceſſaria eſt ad ſatisfaciendum præcepto audiendæ Miſſæ, vel Horis Canonicis recitandis iuxta opiniones varias. A R-

ARTICVLVS VI.

An Indulgentiam, quam obtinet viſitans quinque Eccleſias, aut Altaria, poſſit applicari defunctis?

Certum eſt: Quod diebus iiſdem, quibus Romæ ſtatio pro eruendis è Purgatorio animabus habetur, etiam eadem ſtatio, & animarum liberatio à Purgatorij pœnis habeatur apud nos viſitando quinque Eccleſias, aut Altaria modo dicto, quinam dies ſint iſti? ſufficienter patet omnibus tam per Bullam, quam per tabellas, quæ pro Eccleſiæ foribus appenſæ, de tali indulgentia admonent.

Vltrà, certum eſt: Quoties poteſt obtineri indulgentia viſitando quinque Altaria, poſſe etiam hanc indulgentiam applicari defunctis per modum ſuffragij; quia quamuis in Bulla ſcripta lingua vulgari, hoc non exprimatur, exprimitur tamen in Latina Bulla. Vndè reſoluitur.

1. Diebus illis, in quibus anima è Purgatorio eruitur, vna & eadem Altarium viſitatione obtinere quemquam, duas plenarias indulgentias, aliam pro anima, & aliam pro ſe ipſe.

2. Quod reliquis diebus non poteſt quis vna, & eadem Altarium viſitatione obtinere indulgentiam pro anima Purgatorij, & pro ſe ipſo ſimul, ſed diſiunctiuè, vel pro ſe, vel pro anima.

3. Quod ad obtinendas Indulgentias iſtas, vel pro ſe, vel pro animabus, non debeat orare, neque pro ſe, neque pro animabus, ſed pro victoria contra infideles, & pro vnione inter Chriſtianos Principes, quia hæc eſt conditio in Bulla appoſita.

4. Quod cum hæc indulgentia poſſit obtineri toties quoties Altaria in die viſitantur, in diebus illis, cui eruendis è Purgatorio animabus non aſſignantur, poſſit quis viſitare Altaria pluries, & applicare indulgentiam vnam ſibi, alteram animæ, &c. Mend. *d.* 20, *n.* 9.

5. In diebus, quibus anima eruitur, eadem vna Altarium viſitatione poſſe quemlibet duas animas è Purgatorio eruere, ſi indulgentiam, quam ſibi obtinere poterat applicet animæ.

Quæritur primò: An quando quis, alio indulto poteſt eximere animam è Purgatorio, vel ſibi Indulgentiam obtinere, iſte talis viſitans Altaria, poſſit vna, & eadem viſitatione duas animas è Purgatorio eripere, aut duas indulgentias obtinere, aliam per Bullam, aliam per indultum? Et Generaliter quæritur: An vno, & eodem opere poſſint obtineri plures Indulgentiæ conceſſæ per diuerſa indulta?

Reſpondetur: Probabilem eſſe affirmatiuam ſententiam, quemadmodum vno, & eodem opere poteſt duplici obligationi fieri ſatis, præcipuè ſi opus non eſſet iterabile eodem die, vt ieiunium, & communicatio. Itaque expedit habere intentionem obtinendi omnes, & quaſcum-

cumque indulgentias quas poſſit quis opere quolibet obtinere Cord. *de indulg. q. 25.* Fauſtus *de Iubil. l. 2. q. 39.* Hoſt. Grat. Sanctar. Henriq. Sà, Leander *de Sacramentis*, Lugo, & alij.

Quæritur ſecundò: An ad obtinendas Indulgentias ſit neceſſarium eſſe in gratia?

Reſpondetur primò: Quod quando quis ſibi ipſi lucraturus eſt indulgentias, requiritur quod ſit in gratia; quando verò animabus Purgatorij applicat indulgentias, non inquiratur.

Probatur prima pars. Per indulgentiam remittitur pœna pro culpis debita, quæ quidem pœna ita cum peccatis connectitur, vt ſi culpæ, & peccata non dimittantur, neque etiam debita pro illis remittatur pœna. Iacenti ergo in lethali culpa, non poteſt pœna remitti debita, nec ſimiliter iſte poterit indulgentiam obtinere, qua pœna illa debita remittitur.

Secunda pars probatur. Quia ſtatus gratiæ, ſolùm requiritur in obtenturo indulgentiam, ad tollendum obicem, requiritur itaque gratia, vt diſpoſitio in illo; ſine qua non poteſt relaxari pœna, dum peccatum per gratiam non deletur; qui applicaturus eſt indulgentiam pro defuncto, non accepturus eſt in ſe ipſo effectum indulgentiæ, ſed in defuncto, qui non habet obicem, cum animæ cunctæ, quæ in Purgatorio patiuntur gratiæ ſtatus ad obtinendam indulgentiam in eo, qui obtentam applicat animabus in Purgatorio exiſtentibus. Mend. *d.* 36. cum pluribus.

DVBIVM XI.

Quænam priuilegia obtineantur per Bullam, tempore interdicti?

Reſpondetur: Quod vel interdictum ſit Apoſtolicum, vel Ordinarium, conceditur tempore illius habentibus Bullam, primò quod poſſint audire Miſſam in Eccleſijs, aut Monaſterijs, aut in Oratorio priuato, aſſignato, & approbato ab Ordinario. Conceditur etiam, quod poſſint celebrare Miſſam, & alia Diuina Officia, vel per ſe ſi Præsbyteri fuerint, vel alios curare, vt celebrent coram ſe, & in præſentia ſuorum familiarium, & conſanguineorum. Secundò: Quod poſſint accipere Sacramentum Euchariſtiæ, & reliqua Sacramenta, exceptio die Paſchatis, modò ipſi non dederint cauſam interdicto, nec per ipſos ſteterit, quod non fuerit ſublatum, & quotieſcumque dicto Oratorio pro obtinenda indulgentia vſi fuerint oratione, prout Deus deuotionem dederit pro victoria, & vnione reperita faciant. Tertiò, quod dicto tempore interdicti poſſint defuncti ſepeliri in loco ſacro, moderata funeris pompa.

Hic aduertendum eſt: Quod in Bulla ſcripta lingua vulgari non fit mentio,

mentio alterius priuilegij, quod inter alia refert Bulla Latina, nempè quod poſſint, & celebrare Miſſam, & audire, vna hora ante Solis ortum, & alia hora poſt meridiem, quia hoc priuilegium non concedit ipſa Bulla, niſi habenti licentiam à Commiſſario Generali, vt in Latina Bulla legitur.

ARTICVLVS I.

Reſolutiones circa celebrandam Miſſam, & audiendam, & circa Officia Diuina.

Reſpondetur 1. Sufficere familiæ Dominum habere Bullam, vt tempore interdicti poſſint coram eo, & tota familia, & conſanguineis celebrari, & audiri Miſſæ, & Diuina Officia; & hoc, in Eccleſijs, Oratorijs, & in quolibet alio loco, qui nomine Eccleſiæ intelligatur, vt explicatum eſt Reſolutione ſexta, articuli quinti.

2. Quod hoc nomine *Familiares*, intelliguntur Commenſales, ſerui, & qui regulariter comitantur Dominum familiæ, & qui viuunt expenſis eius, tam habitantes domum propriam Domini, quam extra. Adminiſtratores ſtatuum Procerum, Gubernatores, & Iudices ab eis perfecti; ſed non intelliguntur hi, qui ſimulant ſe eſſe Domini ſeruos, ſolum, & cum fraude ad gaudendum priuilegio iſto, quia iſti non ſunt verè ſerui, ſed fingunt ſe ſeruos ad effectum iſtum. Mendo *d. 25. n. 10.*

Per hoc nomen *Parientes*, intelligi tantum conſanguineos; quia in Bulla Latina legitur hoc verbum, & in lingua vulgari non eſt verbum aliud proprium quam *Parientes*, vt conſtruatur, & communi plauſu hoc verbum *Parientes*, ſine additamento aliquo, ſignificat conſanguineos, quia quando volumus ſignificare affines, dicimus *Parientes por afinidad. Idem num. 11.*

Per conſanguineos intelligi vſque ad quartum gradum, & non vltra; quia iam in iure, & reſcriptis non extenditur vltrà conſanguinitas. *Idem num. 12.* cum alijs.

5. Per nomen conſanguineorum intelligi virum, & vxorem eius; quia ſunt duo in carne vna, itaque ſi illorum quilibet habeat Bullam, alter etiam iſto gaudet priuilegio. *Idem num. 11.*

6. Contra Trullench. Quod in Eccleſia ſpecialiter interdicta poſſunt habentes Bullam audire Miſſam, ſi aliquando in illa celebratur ad renouandam Euchariſtiam; quia quando Bulla concedit priuilegium iſtud non diſtinguit inter interdictum generale, & locale.

7. Quod Præsbytero non concedatur per Bullam priuilegium, vt tempore iſto celebret Miſſam, & officia diuina, quia habet à iure, ſed concedatur illi, vt poſſit celebrare, & celebrari facere coram ſuis familiaribus, & conſanguineis.

8. Illi

8. Illi, qui dedit cauſam interdicto, vel per quem ſtat, vt non tollatur, non concedi priuilegia iſta.

9. Quod qui vtitur Oratorio ad dictos effectus, debet orare mentaliter, aut vocaliter ad arbitrium ſuum, pro victoria, & vnione repetitis, ſed ſi non orauerit, non ideò audiendæ Miſſæ præcepto non ſatiſfaciet, neque peccabit vltra veniale; quia eſt præceptum Pontificis in materia leui. Henr. Auila, Trull. Dian. Iuriſtæ, & Thuſ. Salm. & quidem comm. Cruciatæ allegat. à Mendo *num.* 17.

Quæritur: an habens Bullam teneatur audire Miſſam diebus feſtis tempore interdicti?

Reſpondetur probabile eſſe, atque ſecurum in praxi, non teneri. Ratio, quia nemo tenetur vti priuilegio conceſſo, quia iam non eſſet priuilegium, & honor, ſed onus. Sed probabilior, & ſecurior eſt opinio affirmatiua. Ratio quando præceptum inſtat, & quis poteſt adimplere, tenetur ad impletionem, ſed in die feſtiuo inſtat præceptum audiendi Miſſam, & qui habet Bullam poteſt adimplere, ergo tenetur audire. Rationi opinionis contrariæ reſpondetur: priuilegium non obligare ad vſum eius, ſed conceſſum iam, & acceptatum, ſi remouet impedimentum aliquod, vt præceptum poſſit obſeruari, obligare tunc obſeruantiam præcepti, quia nihil eſt, quod impediat illam. Mend. *num.* 19. & alij. Hinc reſoluitur.

1. Quod in hac ſecunda opinione, conſequenter debeat aſſeri: Familiares, & conſanguineos habentes Bullam teneri, quamuis iſti non habeant illam audire Miſſam diebus feſtiuis, tempore interdicti; quia æqualiter remotum habent impedimentum ac ille, qui Bullam habet; ſed ſi non poſſunt iſti audire Miſſam, quam ille audit ſimul cum illo, non tenebitur ille audire ſecundam, aut tertiam Miſſam, vt illi audiant; ſed tenebitur non impedire illos ſine iuſta cauſa, ne audiant eam Miſſam quam ipſe audit. Et peccabit grauiter ſi impedierit, vt peccaret in tempore, quo non foret interdictum impediendo ſine cauſa iuſta ne obligatus die feſtiuo, potens, & volens audiret Miſſam.

2. Tempore ceſſationis à diuinis non teneri habentem Bullam audire Miſſam, quamuis in aliqua Eccleſia celebretur; quia priuilegium, dumtaxat conceſſum eſt ad tempus interdicti; quia quamuis liceant aliqua in tempore ceſſationis à diuinis, quæ etiam liceant tempore interdicti, ſed nec ea, quæ dependent à priuilegio. Couar. Nauarr. Medin. Lop. Heuriq. Trull. Rodr. & alij citati à Mendo *num.* 25.

3. Habentes aliud, quam Bullæ priuilegium ad audiendam Miſſam tempore interdicti, non teneri audire Miſſam die feſtiuo, neque adhuc poſſe audire illam die aliquo durante interdicto ſi non habent Bullam, quia quolibet priuilegium ſuſpendit Commiſſarius, & reualidat poſtea qui accipit Bullam, excipiuntur priuilegia onoroſa, & lucratiua, & priuilegia Religionum, de quibus poſtea agemus.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

De priuilegio accipiendi Sacramenta, & poſſe ſepeliri in loco ſacro cum moderata funeris pompa tempore interdicti.

Sacramenta, quæ tempore interdicti accipi non poſſunt ſunt, Euchariſtia, Ordo, Extrema vnctio, & benedictiones nuptiales Matrimonij, & vt iſta poſſint accipi, concedit Bulla priuilegium, modò accepturus illa, nec dederit cauſam interdicto, nec per ipſum ſtet, quod non tollatur. Circa quod reſoluitur. Lud. à Cruz. Trullench, Suar. Villalob. Henriq. cùm alijs, quos citat Mendo d. 15. *num.* 36.

1. Priuilegium accipiendi Sacramenta, non ſolum concedi ad eorum acceptionem in Oratorio, quamuis ponatur poſt priuilegium audiendi Miſſam in eodem, ſed etiam accipiendi Sacramenta in Eccleſia qualibet; quia conceſſo eo, quod maiùs eſt, conceditur id, quod minus, & minus priuilegium eſt, quod accipiuntur in Eccleſia, quam in Oratorio.

2. Has facultates, quæ conceduntur tempore interdicti, non concedi, niſi eo modo, quo ſunt licitæ in ipſo interdicti tempore; itaque Benedictiones nuptiales non poſſunt accipi virtute priuilegij in tempore Aduentus, & Quadrageſimæ, ſed in tempore, quo forent licitæ ſi interdictum non obſtaret. Nec Ordines poſſunt accipi, niſi à proprio Epiſcopo, nec Extrema vnctio, & Benedictiones nuptiales, niſi à proprio Parocho.

3. Sacramentum Euchariſtiæ, virtute huius priuilegij non poſſe accipi, niſi à cuius manibus liceat accipi extra tempus interdicti. In Hiſpania cuncti Sacerdotes approbati ſunt ad huius Sacramenti adminiſtrationem, vel conſuetudine, vel facultate à Prælatis videntibus, & conſentientibus accepta quando non miniſtratur pro Viatico; ſed ſi in aliqua Prouincia, aut loco non eſſet iſta generalis Sacerdotum approbatio, nequiret Euchariſtia, niſi è Sacerdotis approbati manibus accipi.

4. Coarctationem, non accipiendi Euchariſtiam in Oratorio in die Paſchatis, non cadere ſupra interdictum, quia quamuis non ſit interdictum non poteſt accipi Euchariſtia in Oratorio ad ſatisfaciendum præcepto annuæ communionis in Paſchate; itaque abſolutè excipitur dies iſte, & potiori iure tempore interdicti. Dubio ſequenti videbimus an tempore Paſchatis poſſit pro deuotione in Oratorio communicari, ſatisfaciendo aliàs præcepto, communicando in Parochia.

Vltra quæ, conceditur in Bulla; habentem illam, ſi moriatur tempore interdicti; ſepeliri poſſe cum moderata pompa funerali. Circa quod reſoluitur.

1. Ad gaudendum hoc priuilegio, opus eſſe quod defunctus accepiſſet defunctorum Bullam, niſi fortè poſt mortem commendaſſet ſibi ab

aliquo

aliquo accipiendam ad hunc effectum, vt dictum eſt *art.* 4. *d.* 4.

2. Morientem excommunicatum, non poſſe gaudere hoc priuilegio quin poſt mortem ab excommunicatione abſoluatur.

3. Moderatam pompam funeralem, eſſe dimidium eius pompæ, quæ habetur de more quando non eſt interdictum. Ita Cord. Sed Rodriq. Villalob. & Trull. citati à Mendo *num.* 47. aiunt deberi taxari ab Epiſcopo, vel eius Vicario, vel à Parocho in abſentia eorum.

4. Clericos, qui de iure communi poſſunt ſepeliri clauſis foribus, & cum officio diuino in Eccleſijs, quæ non ſunt interdictæ, & in his, quæ interdictæ ſpecialiter ſunt, ſine diuino officio, egere Bulla, vt ſepeliantur pompa funebri moderata.

5. Etiam pueros, & amentes egere Bulla, vt gaudeant ſepultura Eccleſiaſtica tempore interdicti; & habentes poſſe ſepeliri dicta mediocri pompa.

6. Laicos habentes Bullam, & poſſe ſepeliri dicta pompa adhuc in Eccleſia interdicta; quia non excipit eam priuilegium.

DVBIVM XII.

De Priuilegijs Oratoriorum.

Non fit mentio Oratoriorum in Bulla præter eam, quæ fit in priuilegio antecedente quod poſſint tempore interdicti audiri, & celebrari Miſſæ in ijs ſi approbata ſint, & viſitata ab Ordinario occaſione huius priuilegij, variè opinantur auctores. Dicemus id, quod probabilius videbitur.

Quæritur primò. An virtute Bullæ poſſit quis erigere domi ſuæ Oratorium, in quo poſt approbationem Ordinarij, poſſit celebrari Miſſa?

Trull. ſuppoſito nomine refert aliquos, qui affirmatiuè reſpondent, & addit Rodriq. id inſinuaſſe, ſed falsò. Lud. de la Cruz affirmatiuam tenet ſententiam, & quod poſſit habens Bullam compellere Ordinarium, vt approbet Oratorium. *In Bull. d.* 1. *cap.* 5. *d.* 1.

Reſp. Hanc opinionem, parum habere probabilitatis; Primò quia non habet in Bulla fundamentum; quia concedere, quod tempore interdicti poſſit audiri Miſſa in Oratorio, eſt ſupponere Oratorium erectum iam per priuilegium aliud, non verò concedere, vt denuò erigatur, ſicuti concedere, vt audiatur Miſſa in Eccleſia tempore interdicti, ſupponit iam Eccleſiam, non verò concedit, vt denuò fiat. Quapropter incredibile eſt: Hoc priuilegium tam indiſcretè concedi omnibus accipientibus Bullam, cum penè nullus inueniatur infimæ plebis homuncio, qui non accipiat; quando Pontifices, vt concedant Oratorium, tantas nobilitatis, & neceſſitatis requirant circumſtantias.

Quæritur ſecundò. Quid liceat in vſu Oratoriorum priuatorum virtute Bullæ?

Reſp. 1. Omnia, quæ diximus dubio antecedente circa audiendam, & celebrandam Miſſam, & accipienda Sacramenta, licere in Oratorijs, tempore interdicti, licita eſſe etiam quacumque alio tempore; excepto die Paſchatis; quia illa clauſula: *Aun en tempo de entro icho*, habet vim in omni tempore, quamuis ſit tempus interdicti.

Reſp. 2. Si priuilegium eſt coarctatum, ne vltra vnam Miſſam in Oratorio celebretur. Poſſunt virtute Bullæ celebrari, quot voluerit Oratorij Dominus.

3. Si priuilegium coarctatum eſt, vt nullus ſatisfaciat præcepto audiendi Miſſam, per illam auditam in Oratorio, niſi Dominus ipſius Oratorij. Quicumque habuerint Bullam poſſunt per illam Miſſam ſatisfacere præcepto; & etiam non habentes, ſi familiares, aut conſanguinei ſint habentis Bullam, & audiant Miſſam vnà cum illo.

4. Si priuilegium coarctatur, ne quibuſdam diebus feſtis celebretur Miſſa, nec accipiantur Sacramenta in Oratorio, poſſunt celebrari Miſſæ, & Sacramenta accipi virtute Bullæ in ipſis diebus feſtis, excepto die Paſchatis; de quo poſtea. Ratio; quia hæc omnia, quæ dicimus, colliguntur ex ipſis Bullæ verbis, in quibus nulla coarctatio præfigitur; itaque quamuis inferiores Prælati, coarctauerint priuilegia Oratoriorum, has coarctationes infringit conceſſio Bullæ, vtpotè à Pontifice; & quamuis ipſe Pontifex coarctaſſet, per conceſſionem annuam Bullæ, coarctationes reuocat; & quamuis poſt acceptam Bullam, daret cum limitationibus his priuilegium Oratorij, debet intelligi coarctatio pro non habentibus Bullam.

Adde: Quod quamuis fieret in limitationibus expreſſa Bullæ mentio, non poteſt Pontifex reuocare priuilegia Bullæ, quin ſatisfaciat quantum potuerit, quia ſunt priuilegia oneroſa, vt diximus in dubio tertio. Sed attendendum eſt, vt horum priuilegiorum modeſtus ſit vſus ad vitanda inconuenientia, & præcipuè in feſtis potiſſimum, in quibus conſentaneum eſt, vt cuncti Eccleſias frequentent.

Quæritur tertiò: An die Paſchatis poſſit audiri Miſſa, & accipi Eucharistia in Oratorio, virtute Bullæ?

Reſp. 1. Poſſe audiri Miſſam, quia in Bulla tantum excipitur Euchariſtiæ acceptio.

Reſp. 2. Etiam pro deuotione poſſe Euchariſtiam accipi, modo alio die ex aſſignatis ad implendum annuæ communionis præceptum, in propria Parochia accipiatur. Ratio; quia die Paſchatis licet, vt in conſuetudine apparet fidelium accipere Euchariſtiam pro deuotione in Eccleſia qualibet, ergo etiam in Oratorio priuato; neque Bulla per exceptio-

ceptionem intendit aliud, niſi quod communio annua ex præcepto, in propria Parochia fiat, vt Paſtor omium ſuarum agnoſcat faciem.

DVBIVM XIII.

De priuilegio veſcendi carnibus ex Conſilio vtriuſque Medici, & ouis, & lacticinijs in diebus, quibus prohibentur.

ARTICVLVS I.

De Priuilegio veſcendi carnibus.

VErba Bullæ ſunt hæc: *Que concede à todas las perſonas, que la tomaren: Que puedan durante el dicho anno, de conſeio de ambos Medicos eſpiritual, y corporal, comer carne en Quareſma, y otros tiempos de ayuno, y dias prohibidos de comer carne por todo el anno.*

Is, cuius neceſſitas eſt euidens, non indiget priuilegio, vt veſcatur carnibus, in diebus, quibus prohibentur; & cum priuilegium hoc in opinione communi omnium ſupponat neceſſitatem, quia aliàs fruſtrà foret conſilium vtriuſque Medici, quod requiritur; ideò quæritur: in quonam caſu, priuilegium iſtud, locum habeat?

Reſp. Quod in caſu dubio quando quis dubitat an indigeat eſu carnium, necne? Et Medicus etiam dubitat an cauſa ad eſum carnium, ſit ſufficiens? Poteſt Epiſcopus, aut in eius abſentia Vicarius, aut Parochus, abſente vtroque licentiam præbere ad eſum carnium. Igitur vt tuno poteſt quis diſpenſatione Prælati, carnibus veſci, ita etiam, ſine tali diſpenſatione, virtute Bullæ, de vtriuſque Medici conſilio. Henriq. Rodriq Villalob. Anton. Gomez, Lopez, Sanch. Trull. & alij, quos citat, & ſequitur Mend. *d. 27. num. 6.*

Putabit aliquis: Hoc iam non eſſe priuilegium, cum ad eius vſum requiratur conſilium Medici ſpiritualis, qui eſt Parochus, & hic, etiam cum non habente Bullam poſſit in caſu dubio pro carnium eſu diſpenſare, non tantum in abſentia Epiſcopi, & Vicarij, vt ſuprà diximus, ſed adhuc illis præſentibus, vel per tacitam Epiſcoporum conceſſionem, vel per conſuetudinem legitimè iam præſcriptam; ad eſum carnium non opus eſt priuilegio Bullæ, itaque erit inutile.

Reſp. Quod ad minus, vbi non eſt introducta conſuetudo, vt diſpenſet Parochus, priuilegium habebit locum. Vltrà hæc in diſpenſationibus, & cauſa diſpenſationis adæquetur rei diſpenſatæ, imponitur aliquod grauamen, quod virtute huius priuilegij excuſatur, quia iam hic non datur diſpenſatio à Parocho, ſed tantum conſilium. Vltimò: Nomine Medici ſpiritualis non intelligitur dumtaxat Parochus, ſed etiam Confeſſarius quilibet; Neque conſilium eſt dandum in confeſſione, ſed extra illam; vndè iam priuilegium hoc non habebitur inutile. Circa quod reſoluitur.

Digitized by Google

1. Quod à quolibet Confeſſario quamuis non proprio poſſit accipi conſilium; quia non requiritur in Confeſſario, niſi ſcientia, & prudentia, vt agnoſcat an verè ſit dubia cauſa, quæ ſibi proponitur, & non apparens, ne contemnatur facilè Eccleſiaſticum præceptum, & carnes abſque neceſſitate comedantur; Quæ ſcientia ſupponitur in confeſſario quolibet, quia putatur Confeſſarius omnibus numeris abſolutus; & conſilium eius non requiritur, vt iuriſdictionis actus, ſed vt hominis timorati, & docti, cauſam diſcernere valentis.

2. Quod Medicus corporalis, cuius conſilium expetitur, proponere debeat ſincerè dubium prout ille intelligit, quin exageret cauſam, vt petenti licentiam morem gerat.

3. Quod vbi non eſt Medicus, nec ad illum eſt facilis recurſus, vt accidit in locis paruis, poſſit accipi conſilium ab aliquo homine experto, vel ab ipſo Confeſſario, ſi intelligit quidquam in infirmitatibus, aut languoribus, & ferè nullibi eſt, qui aliquid non intelligat. Addo 1. Hominem timoratæ conſcientiæ, prudentem, & expertum ita, vt poſſit circa neceſſitatem eſus carnium arbitrari, poſſe ijs veſci abſque alicuius Medici conſilio. Ratio, quia nullus ex dictis Medicis in hoc caſu diſpenſat, ſeu declarat ſecundum ſcientiam, & conſcientiam, inueniri verum dubium; ergo, qui pollet ſcientia, & conſcientia ad noſcendum dubium, poteſt carnibus veſci abſque alicuius Medici declaratione; ſed quia quis in propria cauſa non ita integer Iudex eſſe ſolet, ideò vtriuſque Medici conſilio ſtandum eſt cum haberi poteſt. Mendo *num. 9.*

4. Quod ille, qui carnibus veſcitur, huius priuilegij virtute, quamuis in reliquis formam ieiunij obſeruet, non ieiunat, quia deeſt ieiunio vna pars eſſentialis, quæ eſt abſtinentia à carnibus.

ARTICVLVS II.

De priuilegio veſcendi ouis, & lacticinijs in Quadrageſima.

Ecce Bullæ verba: *Y que aſſimiſmo puedam libremente à ſu aluedrio comer hueuos, y coſas de leche; de manera, que los que no comieren carne, guardando en lo demas la forma del ayuno Eccleſiaſtico, ayan cumplido, y ſatisfecho al dicho ayuno.*

Indultum hoc non conceditur per Bullam iſtam: *A los Patriarcas, Primados, Arcobiſpos, Obiſpos, ni otros Prelados inferiores, ni à qualeſquiera perſonas Regulares, ni a los Clericos ſeglares Presbyteros en dias de Quareſma.* Quinam iſtorum indulto iſto per aliam Bullam gaudere poſſint? dicetur poſteà.

Sed ſi omnes iſti fuerint ſexagenarij per hanc Bullam conceditur illis hoc priuilegium, quemadmodum etiam cunctis Militarium Ordinum equitibus. Vnde reſoluitur.

1. Eum

1. Eum, qui habet ſpeciale priuilegium ad veſcendum ouis, & lacticinijs tempore Quadrageſimæ, quamuis ſit Regularis, aut Præbyter, poſſe veſci ouis etiam accepta Bulla, quia non veſcitur ouis virtute acceptæ Bullæ, ſed virtute alterius ſpecialis priuilegij, cuius vſus liber illi per Bullam remanet, quæ derogat priuilegia cuncta, & reualidat accipienti. Lud. à Cruce *d.* 1. *c.* 5. *dub.* 18. *num.* 10.

2. Quod ſi priuilegium concedit, quod omnes, qui diſcumbunt ad menſam, vel ad expenſas habentis priuilegium aluntur, poſſunt comedere oua, & lacticinia in Quadrageſima, licet comedere iſta etiam Sacerdotibus, & Regularibus ad eius menſam, vel ad eius expenſas comedentibus, etiamſi Bullam non habeant; quia ſupponimus vt priuilegium valeat, & iſta liceant, ſufficit illum, cui priuilegium conceditur habere Bullam. Et vt notat Trullench. & habetur in re, aliquæ familiæ nobiles gaudent hoc priuilegio in Aragonia.

3. Locis illis vbi conſuetudo iam introducta eſt, quod ob defectum olei, ouo, lardo, aut pinguedine condiantur, non opus eſſe alio priuilegio præter iſtud Bullæ, vt hoc condimento parata comedi poſſint, v. gr. in Sicilia, Gallecia, & Peruano Regno. Et quoad vſum pinguedinis, & aut laridi, intendi debet loci conſuetudo.

4. Nomine Prælatorum, qui in hoc priuilegio excipiuntur, eos intelligi, qui habent Eccleſiaſticam iuriſdictionem.

5. Clericos ſæculares non Præsbyteros, gaudere hoc priuilegio in virtute Bullæ, quamuis ſint Diaconi.

6. Cardinales non Præsbyteros, aut Regulares gaudere etiam hoc priuilegio; quia in odioſis, nomine Prælatorum non compræhenduntur.

7. Nouitios cuiuſcumque Religionis ſint non comprehendi nomine Regularium in exceptione, vndè etiam gaudent hoc priuilegio.

8. Epiſcopum electum, qui non eſt Præsbyter, aut Regularis, poſſe etiam hoc priuilegio gaudere; ſed non ita poſt confirmationem à Papa; ratio quia in primo caſu non eſt Prælatus, poſt confirmationem verò iam eſt Prælatus.

9. Epiſcopum conſecratum non Præsbyterum, etiamſi renunciet Epiſcopatui, non poſſe gaudere hoc priuilegio, quia remanet adhuc verè Epiſcopus quamuis iuriſdictione careat; ſed ſi electus, & confirmatus à Papa renuntiaret Epiſcopatui, antequam conſecraretur, poſſet tunc priuilegio gaudere, quia tunc non remaneret Epiſcopus, neque cum iuriſdictione, quæ ſemel obtenta, poteſt ceſſare, quamuis Epiſcopalis dignitas per conſecrationem obtenta, nequeat amitti.

10. Quod vt hoc priuilegio gaudeant hi, qui ob ſexageſimum ætatis annum excipuntur, non eſt opus, vt ſexageſimum compleuerint, ſufficit attigiſſe, quia fauores ſunt ampliandi.

11. Quod extra Quadrageſimam, in quibuſcumque diebus ieiunij

Digitized by Google

licet ouorum, & lacticiniorum eſus ſine Bulla, vbi in contrarium conſuetudo non extat.

12. Quod quamuis Th. Sanchez probabile putet; illum, qui ex voto, aut ex pœnitentia impoſita teneretur ieiunare in Quadrageſima ſatisfacturum ieiunio comedendo oua, & lacticinia ſine Bulla, aut ſiñe neceſſitate; probabilius tamen eſſe contrarium; itaque non peccabit ſolùm contra præceptum Eccleſiaſticum abſtinendi ab ouis, & lacticinijs, ſed contra votum, & contra præceptum Confeſſarij; quia votum aut præceptum Confeſſarij de ieiunio, non eſt de ieiunio quomodolibet, ſed de ieiunio Quadrageſimali, *In ſum. l. 4. c. 11.*

13. Probabilius eſſe, non eſſe dies Quadrageſimales Dominicas Quadrageſimæ, & ita in illis cunctis poſſe ouis veſci, & lacticinijs. Aduertit Mendo: ſe audiuiſſe à viro docto, & graui: Quod declarauiſſet Pontifex in Bulla ſpeciali, ſuam mentem eſſe comprehendere etiam Dominicas Quadrageſimæ, nomine dierum Quadrageſimalium; ſed ipſe Mendo reſpondet benè. De tali declaratione, authenticè non conſtare, ac per conſequens non obligare; Quod ſi aliquando conſtaret, illi ſtandum eſſet. Nec obſtat quod Commiſſarius Bullæ, pro ieiunijs in Bulla Caſtellana, ſcripſerit dies Quadrageſimales, vt etiam Dominicæ comprehenſæ dicantur; Quia Commiſſarius non poteſt mutare ſubſtantiam Bullæ Latinæ, ſed tantùm explicare dubia, ſi fortè ſint, & in hoc puncto non eſt dubium in Bulla Latina, vt conſtat ex verbis: Attamen contraria ſententia prohibens oua, & lacticinia in Dominicis Quadrageſimæ eſt tuta magis, *diſput.* 18. *num.* 30. *&* 31.

14. Quod quando Bulla concedit hoc priuilegium Religionis Ordinum Militantium, intelligantur concedere, non ſolùm equitibus, ſed etiam Regularibus earundem Religionum vtriuſque ſexus; quia neminem excipit Bulla Latina, præter Præsbyteros, aut Prælatos, Mendo *d.* 18. *n.* 16. *&* 17. Affert Baſil. Leg. & alios DD. Salmant.

ARTICVLVS III.

De priuilegio, quod Eccleſiaſticis datur per aliam Bullam, vt ouis, & lacticinijs veſcantur.

In hac Bulla conceditur Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Prælatis, Clericis, Præsbyteris ſæcularibus, quod excepta hebdomada ſancta, poſſint veſci in Quadrageſima ouis, & lacticinijs, data eleemoſyna à Commiſſario taxata. Circa quod reſoluitur.

1. Quod quamuis hæc Bulla non concedatur, niſi ad tempus Quadrageſimæ, durat tamen vnum annum, aut naturalem, aut Eccleſiaſticum, prout diximus de Bulla viuorum dubio tertio. Itaque ſi promulgaretur hæc Bulla, media Quadrageſima, licebit vſus Bullæ non ſolùm

pro

pro dimidio illo anno, ſed pro prima etiam medietate anni ſequentis.

2. Quod in hebdomada ſancta, ad quam hoc priuilegium non extenditur, Dominica etiam Palmarum comprehendatur: vndè qui non ſequeretur opinionem aſſerentem, quod oua, & lacticinia non licent Dominicis Quadrageſimæ, non poſſet per hanc Bullam comedere ea in Dominica Palmarum.

3. Quod nomine Prælatorum non intelligendi ſint Abbates, aut Priores Monachales, quamuis per accidens habeant in aliquo loco iuriſdictonem ſæcularem; intelliguntur tamen Abbates Benedicti, qui habent Eccleſiaſticam iuriſdictionem. Mendo *d*. 31. *n*. 11.

4. Quod neque etiam gaudent hoc priuilegio Canonici Regulares, quia ſunt verè Religioſi, & viuunt in Religione approbata, & hæc Bulla non conceditur Religioſis. *Idem num*. 10.

Quæritur: Quonam pretio Commiſſarius Bullam taxauerit?

Reſpondetur primò: Quod à Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus Benedictis, vigintiquatuor exegerit argenteos. Et ſi in aliqua Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata foret Abbas, ſed ſine ampliori iuriſdictione, quam habent Decani, aut Priores in alijs Eccleſijs, non tenetur vigintiquatuor illos argenteos porrigere, ſed eam tantùm eleemoſynam, quam alij, qui ſunt Dignitatis elargiri tenentur; quia quamuis iſte, nomine appelletur Abbatis, in re tamen non eſt plus quam Dignitas.

Reſpondetur ſecundò: Dignitatibus, & Canonicis Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, argenteos octo taxauiſſe. Quæ taxatio non intelligitur impoſita Coadiutoribus, Dignitatis, aut Canonicatus, quia hi non ſunt propriè Dignitates, aut Canonici, vt docent Garzia, Barboſa, & Trullench. citati à Mendo *n*. 13.

Reſpondetur tertiò; Quod hi, qui in Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata habent portionem integram, aut dimidiam, etiam Parochis, & gaudentibus beneficio ſimplici, aut eſſiſtentiam petente, ſi redditus beneficij trecenta ducatorum attingat vndecim dragmarum, attingat, argenteos ſex pro Bulla taxauerint. Hinc reſoluitur.

1. Quod iſtorum nullus debeat ſex argenteos erogare, ſi beneficium trecenta ducata integra non attingat, etiamſi parum deſit; quia hæc taxatio eſt odioſa, & debet reſtringi.

2. Probabile eſſe: conditionem illam, *ſi trecenta ducata attingit*. Cadere non ſolùm ſupra beneficiatos vltimos, ſed etiam ſupra Portionarios, & Parochos; itaque ſi redditus eorum ad trecenta non peruenerint ducata, non debere huic ſtare taxationi, ſed alij viliori, quia hic eſt fauor, & ideò ampliandus.

3. Quod redditus trecentorum ducatorum debeat remanere illis, exceptis oneribus, & expenſis beneficij. Itaque debent excipi, & penſiones

ſi quas ſoluit, & ſubſidium, & excuſatum, & quarta decima, etiam eleemoſyna pro Miſſarum earum numero, quas beneficiatus pro beneficij onere, celebrare nequit Truil. citato à Mendo *d. 31. n.* 18.

4. Quod ad computationem trecentorum ducatorum numerari debeant diſtributiones, quia ſunt redditus, quamuis non ſint fructus. Sed non eſt ennumeranda eleemoſyna pro Miſſis, quæ non debentur beneficio, quia iſtas liberè poteſt beneficiatus celebrare per ſe, vel per alium, vel abſolutè non celebrare. Nec etiam ennumerandum eſt quidquam aliud præter redditus illos, qui beneficiato obueniunt ratione beneficij, non verò ij, quos per accidens, & alia via obtinuerit.

5. Quod ſi dat partem redditum beneficij, alij, qui pro ſe beneficio inſeruiat, illa pars, quæ datur ennumeranda eſt trecentis ducatis, ac ſi ipſe beneficiatus inſeruiret.

6. Quod hæc taxatio non intelligitur impoſita his, qui habent Capellanias, quamuis iſtarum redditus trecenta ducata attingant, quia quamuis intelligantur vulgò, nomine beneficiorum, Commiſſarius tamen diſtinguit vtraſque, & iſtis Capellanis ſequentes aſſignationes.

Reſpondetur quartò: Habentibus Capellanias, cuiuſcumque conditionis exiſtant, aut beneficia, penſiones, aut alios redditus Eccleſiaſticos, ita vt annuatim ex eis ducenta ducata percipiant, aſſignari pro eleemoſyna quatuor argenteos. Vnde reſoluitur.

Quod omnes reſolutiones, quæ dictæ ſunt poſt tertium reſponſum, excepta vltima reſolutione debeant applicari, & accommodari proportionaliter ad hoc quartum reſponſum.

2. Quod Capellaniarum nomine, non intelligantur hic laicales, & quæ non obligant ad Horas Canonicas, nec officium paruam, quia hæ Capellaniæ non ſunt ſtrictè Eccleſiaſticæ; & ita quamuis iſtarum redditus, ducenta ducata pertingant, taxatione dicta non tenentur.

3. Per reditus Eccleſiaſticos intelligi, eos, qui percipiuntur aliquo titulo Eccleſiaſtico, vt Præſtimonio, aut alio ſimili. Et hic includuntur beneficia curam animarum habentia, & portiones, quæ ducenta ducata non tranſgrediuntur, quia verè ſunt redditus Eccleſiaſtici.

Reſp. 4. Cæteros quoſcumque Clericos, prædictis taxationibus non comprænhenſos, quia neque dignitatem, neque redditus habent ſupradictos, teneri pro Bulla, argenteos duos erogare. Et Clericorum nomine, ſemper hic intelliguntur Sacerdotes, quia alij non indigent ſpeciali hac lacticiniorum Bulla, vt dictum eſt.

DVBIVM XIV.

De electione Confeſſarij approbati ab Ordine, quæ conceditur per Bullam.

Hæ ſunt verba Bullæ: *Que puedan elegir por Confeſſor à qualquier Presbytero Secular, ò Regular aprobado por el Ordinario, el qual los pueda abſoluer*

abſoluer vna vez en la vida, y otra en el articulo de la muerte, de quale ſquiera pecados, y cenſuras, aun de los reſeruados, y reſeruadas a la Sede Apoſtolica, y de los declarados en la Bula in Cœna Domini, excepto del crimen, y delicto de la heregia, y que conſignan, y ayan indulgencia plenaria de ellos. Et à cenſura, & peccatis non reſeruatis Sedi Apoſtolicæ, poſſint abſolui toties quoties confeſſi fuerint ſalutaribus pœnitentijs pro qualitate peccatorum impoſitis. Et caſu, quo opus ſit ſatisfactione ad conſequendam abſolutionem dictam, ſatisfaciant per ſe ipſos, & ſi aliquid obliterit poſſint hæredes, aut alij pro eis ſatisfacere.

ARTICVLVS I.

De approbatione neceſſaria in Confeſſario, vt per Bullam eligi poſſit.

Suppoſito quod approbatio, & iuriſdictio diſtinguantur, vt conſtat ex *dubio ſecundò, & tertiò, cap. 3. tract. 6. lib. 6.* Suppoſito etiam, Bullam concedere iuriſdictionem Confeſſario electo ab habente Bullam, dico quod, vt Confeſſarius poſſit eligi, debet eſſe approbatus ab Ordinario, approbatione illa, quam exigit Conc. Trid *ſ. 23. c. 15 de ref.* Quia priuilegium hoc Bullæ non approbat Confeſſarium, ſed requirit approbatum forma ſupradicta. Et quamuis citato loco actum fuerit iam de approbatione neceſſaria in Confeſſario, agetur hic de ijs, quæ ratione Bullæ præcipuè occurrunt.

Quæritur: An approbatus in vna Diœceſi, vel cum limitatione, pro aliquo tantum loco, tempore aut perſonis, poſſit eligi per Bullam in cunctis Diœceſibus, locis, temporibus, & pro perſonis quibuſcumque?

Reſp. 1. Primam opinionem aſſerere: Confeſſarium approbatum cum limitatione, non poſſe eligi per Bullam, niſi in illa Diœceſi, loco, & tempore in qua, & pro quibus eſt approbatus, & non extrà ea, & pro perſonis tantùm ad quarum confeſſionem eſt approbatus, & non pro alijs; Ratio, quia quando Bulla requirit Confeſſarium approbatum, illo eodem ſenſu, quo à Conc. Trid. diſponitur; Qui ſenſus debet ita intelligi, conſentaneè ad declarationem quandam Congregationis eiuſdem Concilij, & Breue expeditum ab Vrb. VIII. Mendo cum alijs *d. 22. cap. 4.*

Reſp. 2. Secundam opinionem aſſerere: approbatum ſemel, quamuis cum limitatione quacumque, poſſe eligi ſemper per Bullam. Ratio, quia Bulla non exigit niſi Confeſſarium approbatum ab Ordinario, ergo ſufficit approbatio quæcumque, & cum Bulla non coarctet, debet fauor extendi latiùs. Hæc opinio eſt plurium, quos apud Mendo videre licet. Prima opinio tutior eſt, & probabilior. Secunda habet multum probabilitatis ad minus extrinſecæ, quam poteſt quis tutè amplecti,

Digitized by Google

plecti, cum reſtrictionibus quibuſdam, quæ reſolutionibus ſequentibus adſcribentur.

Reſoluitur. 1. Parochum, vbilibet, & pro quibuſcumque perſonis, poſſe per Bullam eligi, in vtraque opinione; quia ex quò conſtitutus fuit Parochus, approbatus fuit ab Eccleſia, vt miniſter publicus eius ſine reſtrictione aliqua.

2. Quod quamuis animarum curæ renuntiauerit, poſſit eodem etiam modò erigi; Quia per renuntiationem, non amittit approbationem, ſed iuriſdictionem, quam iuriſdictionem tribuit ei Bulla in ordine ad eligentem, quamuis Buſembaum ſentiat loco cit. ſummæ, amiſiſſe approbationem; ſed ſi non renuntiauit animarum curæ, ſed talis cura ablata eſt ei ob culpas, aut dementiam, aut ignorantiam, quæ ſuperuenit, non poterit eligi; Quia tunc etiam ablata eſt ei approbatio, quæ conceſſa fuit in collatione beneficij, & remanet ipſe ſine illo publico aptitudinis teſtimonio.

3. Quod ſi coarctatio, quà quis approbatur pro quibuſdam perſonis audiendis, v. g. pro viris, & non pro fœminis, nititur in leuitate, & fragilitate morum ipſius Confeſſarij, præcipuè ſi conuictus ſit, quod parum cautum in confeſſionibus audiendis ſe geſſerit, non poſſit eligi per Bullam ad audiendas fœminarum confeſſiones. In quo conueniunt vtriuſque opinionis Auctores, quia approbatio, non ſolùm eſt teſtimonium ſcientiæ, ſed etiam prudentiæ, & grauitatis morum, quam approbationem abſolutè non habet, qui ob defectum modeſtiæ, & cautelæ coarctatam habuit approbationem; ſed quando approbatio reſtringitur ob id tantùm quod ad quadrageſimum ætatis annum non peruenerit, vt communiter ſolet à Prælatis coarctari. Secunda opinio docet à quibuſcumque eligi poſſe perſonis. Quam opinionem vltra plures eius Auctores, probabilem etiam docent Thomas Sanchez, & Dian. citati à Trull. Boſio, & Lugo citati à Leandro, quamuis Lugo contrariam ſequatur, vt videre licet apud Mend. *diſp*. 22. *num*. 68.

4. Quod ſi quis approbatus eſt pro vno loco, v.g. ruſticorum, quamuis multi ſentiant poſſe vbique per Bullam eligi, ſed alij aduertunt, alij ſupponunt, quod ſi hæc coarctatio pro vno loco eſt ob ſcientiæ defectum non poſſit eligi niſi ab incolis eius loci. Leander tamen ſentit, quamuis coarctatio ſit ob defectum ſcientiæ, poſſit eligi in tota Diœceſi, & conſequenter poterat aſſerere, vbique eligi poſſe, quia ratio Leandri, æqualiter probat vtrumque; ſed conſequentius reliqui negant Auctores, quia approbatio eſt æquè teſtimonium ſcientiæ, ac grauitatis morum, & qui ob huius grauitatis defectum non approbatur niſi ad audiendos homines, ſentiunt omnes ipſum non poſſe à fœminis eligi per Bullam, Ergo, qui ob defectum ſcientiæ non approbatur, niſi pro vno loco, qui eſt ruſticorum, non poterit eligi ab ijs, pro quibus iudicatur ignarus. Leand. *t*. 5. *t*. 5. *d*. 12. *q*. 69.

5. Eum,

5. Eum, qui approbatus fuit pro determinato tempore. poſſe per Bullam eligi, tempore adhuc tranſacto. Et quamuis opinionem iſtam non ſentiant communiter Auctores ſecundæ opinionis, tamen hanc docet Acoſta *in Bull. q. 39.* & Leander vbi ſuprà *q. 71.* Sed hic, non abſolutè, ſed caſu, quo illa temporis coarctatio à ſola tantùm Prælati voluntate fluxerit, non autem ſi ab alia cauſa non proceſſerit. Quamuis conformiùs ad principia, conſequentiùs affirmare poſſet magis abſolutè Leander. Minus habet probabilitatis in hoc puncto ſecunda opinio.

6. Quod quamuis nequeat eligi, qui poſt approbationem reprobatus fuit iuſta cauſa; Quando tamen euidenter abſque cauſa reprobatus fuit, eligi poſſe ſentiunt multi. In dubio an cauſa ſit iuſta, vel non debet iudicari iuſta, quia præſumptio debet eſſe pro Prælato.

7. Confeſſarium Regularem Ordinis Mendicantis (quod idem ſentio de quocumque alio Ordine priuilegia participante Mendicantium) ſatis eſſe, quod ſemel approbatus ſit pro vna Diœceſi, vt poſſit eligi in ea, durante vita, & iuriſdictione Epiſcopi, à quò fuit approbatus: niſi fortè aliqua vrgentiſſima extiterit cauſa iuridicè probata, vt ipſe reprobetur; quia dicti Mendicantes gaudent hoc priuilegio: vt approbati ſemel ab vno Epiſcopo pro vna Diœceſi, non poſſint in eadem reprobari ab eodem Epiſcopo ſine cauſa. Itàque in reuocationibus generalibus, quas promulgat Epiſcopus circa approbationes Confeſſariorum, non reuocantur Mendicantium approbationes, quos ſemel approbauit. Quarè, adhuc poſt reuocationes eas, poſſunt iſti elegi, virtute Bullæ. Et hæc eſt omnium communis opinio.

8. Quod cum in Bulla Latina legantur verba iſta: *Et quod Regulares, qui ſemel approbati fuerint.* Videtur ſufficere, quod Regularis ſemel approbetur, vt ſemper, & in qualibet Diœceſi, & ſine limitatione aliqua poſſit eligi; quia priuilegia Bullæ explicanda ſunt ea latitudine, qua fauores, & illa verba in hoc ſenſu ſine violentia interpretationem iſtam admittunt.

9. Quod Regularis, quem Superiores ſui ab audiendis prohibent confeſſionibus, ſi approbatus eſt ab Ordinario, poſſit eligi virtute Bullæ, quia in illo concurrunt omnes requiſitæ conditiones. An peccent, necne? Audiens confeſſiones contra Superioris præceptum colligi poteſt ex circumſtantijs, & modo, quò tale præceptū impoſitum fuit.

10. Poſſe etiam eligi Confeſſarium Regularem, ſi approbatus eſt ab Ordinario, quamuis à Superiore proprio non fuerit præſentatus. Suar. *t. 4. in 3. p. d. 28 ſ. 5. num* 15.

11. Vicarium Parochi poſtquam Parochus deſinit Parochus eſſe, niſi habeat approbationem alio titulo, non poſſe eligi virtute Bullæ, quia etſi Parochus, qui voluntariè renuntiauit animarum curæ, poſſit eligi, vt di-

vt dictum eſt, hoc ideò accidit, quia habet approbationem ab Eccleſia, vt miniſter eius publicus. Vicarius autem non habet talem approbationem niſi quatenus gerit Parochi vices: Hæc dicta ſint conſequenter ad opinionem primam, quia in ſecunda opinione aſſerendum conſequenter, eligi poſſe.

12. Euidenter ineptum, quamuis approbatus ſit, non poſſe per Bullam eligi, vel ineptitudo ſuperuenerit, vel anteceſſerit ipſam, quia ſi præceſſerit, debet approbatio cenſeri ſubreptitia; Et ſi conſiſtit de ineptitudine ipſi Epiſcopo, data etiam approbatio non valet; Quia non habet iuriſdictionem approbandi in deſtructionem, ſed in ædificationem: itaque non cenſetur habere iuriſdictionem ad approbandum ineptum. Si dubitaretur de ineptitudine, deberet cenſeri aptus; quia præſumptio debet ſtare pro approbante. Mend. *d.* 22. *n.* 105.

13. Non poſſe eligi Confeſſarium approbatum ab Ordinario excommunicato non tolerato, neque à ſuſpenſo ab Officio, & iuriſdictione; quia verè ille Confeſſarius non eſt approbatus, nam approbatio eſt actus iuriſdictionis, quam Epiſcopus ita excommunicatus, & ſuſpenſus exercere non valet.

14. Poſſe eligi eum, qui approbatus eſt vniuerſaliter ab Epiſcopo ad Sacramenta adminiſtranda. Item eum, qui approbatus eſt ab Epiſcopo approbatione tacita, aut ratihabitione, v. g. ſi Epiſcopus vidit eum audientem confeſſiones, & non prohibuit, vel permiſit eum audientem. Mend. *d.* 22. *n.* 114. cum alijs.

15. Confeſſarium electum virtute Bullæ, & ſufficienter approbatum conſentaneè ad opinionem probabilem, quamuis ſit minus tuta, & reuera falſa, abſoluturum validè; Quia in hoc caſu tribuit Eccleſia approbationem, vt in ſimilibus iuriſdictionem, quando opus ſit cum opinione probabili. Neque peccabit Confeſſarius contra charitatem, neque iuſtitiam; quia non exponit pœnitentem periculo grauis detrimenti, quod non eſt quando confeſſio, & abſolutio ſunt validæ. Sal. Vaſq. Bonac. Sanch. & plures alij relati à Leandro *de Sacr. t.* 1. *tr.* 5. *d.* 11. *q.* 79.

16. Approbationem neceſſariam in Confeſſariò, vt poſſit eligi virtute Bullæ in ordine ad confeſſionem, eſſe etiam neceſſariam ad gaudium aliorum priuilegiorum, quæ concedit Bulla cum interuentione Confeſſarij.

17. Non eſſe neceſſariam formulam aliquam verborum, vt eligatur, ſed ſufficere pœnitentem habere Bullam, & quod ſciat Confeſſarius, vt operari poſſit benefaciendo pœnitenti, quidquid concedit Bulla.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

De poteſtate Confeſſarij electi virtute Bullæ quoad abſolutionem culparum, reſeruatarum, & non reſeruatarum.

Poteſt Confeſſarius virtute Bullæ electus abſoluere pœnitentem, ſemel in vita, ſemel in articulo mortis, à quibuſcumque peccatis quocumque modò Apoſtolicæ Sedi reſeruatis, excepto crimine hæreſis. A non reſeruatis verò, toties quoties pœnitens confeſſus fuerit. Si autem peccatum, aut cenſura, à qua cupit abſolui, ſatisfactionem expoſtulat, præmonet Bulla non abſoluendum fore, quin prius per ſe, aut ſi ipſe non poteſt, per hæredes ſuos, ſatisfactionem reddat. Hinc reſoluitur.

1. Quod priuilegium, quò gaudet habens Bullam, vt abſoluatur à peccatis, non tantum intelligitur de abſolutione à peccatis, commiſſis poſt acceptionem Bullæ, ſed de illis etiam, quæ ante acceptionem commiſſa ſunt. Ratio, quia Bulla non diſtinguit alia peccata ab alijs, ſed eius verba, peccata omnia generaliter comprehendunt. Th. Sanch. *in ſumm. tomo 1. l. 4. c. 53. num. 26.* cum multis alijs.

2. Abſolui poſſe per Bullam, qui in fide Bullæ peccauit, ita vt non peccaret, niſi ſperaret virtute Bullæ abſolui poſſe; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum excipiatur dumtaxat priuilegium componendi bona habita mala fide, quæ incerti ſunt Domini, & priuilegium indulgentiæ in articulo mortis; ne poſſint eo gaudere, qui operati ſunt, vel ſocordes fuerunt in fide Bullæ, conſtat aliam partem eſſe firmatam. Couarr. Sanctar. Fill. allegati à Mendo *d. 23. n.* 6.

3. Quod ſi caſus Sedi Apoſtolicæ reſeruati, ſunt occulti, poſſit pœnitens virtute Bullæ abſolui ab illis toties quoties confeſſus fuerit; quia quando ſunt occulti, non reſeruantur niſi Epiſcopo, vt conſtat ex Conc. Trid. *ſ. 24. de ref. c. 6.* excipitur crimen hæreſis, de quo poſtea.

4. Quod in locis vbi Bulla valeret, Tridentinum tamen non eſſet acceptum, non poſſet abſolui pœnitens virtute Bullæ à peccatis Apoſtolicæ Sedi reſeruatis quamuis occultis toties quoties confiteretur, ſed ſemel in vita, & ſemel in morte; Quia ibi non eſſet ablata reſeruatio reſpectu Epiſcoporum, & ita non poſſent iſti abſoluere ab his occultis caſibus, quia vbi non admittitur Concilium ad onus, neque etiam admittitur ad fauorem.

5. Poſſe abſolui quemquam à prædictis caſibus virtute Bullæ, toties quoties confeſſi fuerint, non ſolum quando ſunt occulti, vt nemo poſſit eos probare, ſed etiam quando conſtant aliquibus, modò vulgò non ſciantur, neque in forum contentioſum ſint deducti; quia occultum hic accipitur quatenus opponitur publico, & notorio, & ita accipitur

Digitized by Google

pitur à Tridentino, vt etiam in iure vſitatur. Quod autem à caſibus occultis in prædicto ſenſu poſſint Epiſcopi Abſoluere, quamuis ſint Pontifici ſummo reſeruati, docent DD. cit. à Mendo *d.* 23. *n.* 68.

6. Quod quamuis dicti caſus ſint publici in vno loco ſi in alio ſunt occulti, in quo non timentur faciendi publici, & diuulgandi, poſſit ibi ab illis abſolui pœnitens, virtute Bullæ. Quod etiam dicimus quamuis deducti fuerint ad contentioſum forum, modò alia via non ſint publici, & reus ſententiam declaratoriam pro ſe obtinuerit; Quia cum caſus illi adhuc remanent occulti. Idem cum alijs, *n.* 69. Et Diana putat veram hanc ſententiã quamuis reus per turpia media ſententiam ſibi fauentem obtinuerit, & quamuis non obtinuerit ſententiam deffinitiuam, ſed interloqutoriam, in qua ſolum abſolutus fuerit ab inſtantia, ita vt poſſit iterum pro eodem delicto, vocari in iudicium; Quia tunc caſus iſte adhuc remanet occultus, & per illam ſententiam deletur infamia, quæ orta erat ex crimine ad forum deducto contentioſum, & cauſa reſtituta permanet ſtatui antiquo. Ratio, quia poteſt Epiſcopus abſoluere à culpis Pontificis reſeruatis, quando aliquo ex dictis modis ſunt occultæ. Henriqu. Caſp. Trull. Suar. Caſtr. Pal. & alij, quos affert, Mendo, *n.* 70. Dian. *p.* 7. *tr.* 1. *R.* 18.

7. Quod eſt probabile, poſſe quemquam abſolui virtute Bullæ toties quoties confeſſus fuerit, à peccatis Pontifici reſeruatis, pro quibus fuit iam in foro contentioſo caſtigatus; Quia probabile eſt, poſſe ab illis abſolui ab Epiſcopo. Mendo *d.* 23. *n.* 71. cum alijs.

8. Quod quamuis crimen hæreſis excipiatur, non intelligitur hæc exceptio, de hæreſi purè interna, quia hæc non eſt reſeruata: & ita à peccatis iſtis poteſt quilibet approbatus Confeſſarius abſoluere, ſola iuriſdictione ordinaria.

9. Quod neque etiam intelligatur de hæreſi naturali, aut purè externa, quando aliquis, v. g. ſignis aut verbis declarat hæreſim, ob aliquem externum metum, aut conuenientiam, conſeruando in corde fidem. Itaque poteſt quis ab hac hæreſi abſolui à quocumque Confeſſario approbato; Quia qui in talem hæreſim incidit, nec hæreticus eſt, neque excommunicatus; ſi verò qui exterius negat fidem, idolatrat, incurrit excommunicationem impoſitam à Papa Ioanne vigeſimo ſecundo in Extrauaganti *ſuper illius ſpecula*, à quo poteſt quilibet Confeſſarius approbatus abſoluere, quia non eſt reſeruata. Sylueſter, Nauarr. Sayr. Bard. Ludouic. à Cruce, Thom. Sanchez, Azor. Trull. & alij, quos citat Mendo *num.* 90.

10. Hæreſim, à qua non poteſt quis abſolui virtute Bullæ, eſſe hæreſim formalem externam, vel ſit publica, vel occulta. Quæ vt ſit externa, opus eſt, quod verbis, vel ſignis declarata ſit, ita vt ſi aliquis audiret, vel videret, poſſet cognoſcere hæreticum animum pronunciantis,

tientis, aut facientis. Nec opus eſt, quod aliquis videat ſigna, vel audiat verba, vt hæreſis ſit in externa, ſufficit poſſe videri, aut audiri ab aliquo ſi adeſſet, quamuis per accidens non adſit. Quando hæc hæreſis formalis externa eſt occulta, videtur, quod ſi poteſt ab ea Epiſcopus abſoluere, vt docet plures, quod etiam poſſet abſolui quis ab ea, virtute Bullæ, vt diximus de caſibus reliquis Pontifici reſeruatis, quando ſunt occulti; & hæc abſolutio poſſet obtineri toties, quoties quis confiteretur. Sed conceſſo etiam, quod Epiſcopi poſſent abſoluere ab illa, quando eſt occulta, & quod per Bullam *in Cœna Domini*, non derogetur illis facultas, quam habent à Concilio Tridentino, vt poſſint abſoluere ab ea, quod negant plures, quos apud Mendo, *num.* 8. videre licet. Adhuc dico: Quod virtute Bullæ non poteſt abſolui ab hæreſi occulta dicta, quia expreſsè excipitur in Bulla, & hæc eſt mens Pontificum, & praxis communis. Et quamuis videatur, exceptionem non cadere niſi ſupra hæreſim publicam, vt ſemel in vita, & ſemel in morte non poſſit abſolui ab illa, vt poteſt abſolui à cæteris peccatis Pontifici reſeruatis. Aſſero: Cadere etiam ſupra hæreſim occultam, ne poſſit quis abſolui ab ea toties quoties quis confiteatur; Quia tota abſoluendi facultas, vel à peccatis publicis, vel occultis legitur in eadem clauſula, in quo legitur exceptio; & ſit obuiam dexteritate prudenti; nam conſtat ex dictis, Potentem abſoluere à peccato Pontifici reſeruato, quando eſt occultum toties quoties, poſſe virtute Bullæ abſoluere ab eodem, quando eſt publicum ſemel in vita, & ſemel in morte; Ergo, qui non poteſt ab hæreſi publica, & ſemel in vita, &c. vt non poteſt Confeſſarius virtute Bullæ; neque etiam poteſt abſoluere ab eadem quando eſt occulta toties quoties. *Idem d.* 23. *c.* 24.

11. Idem, quod dicitur quoad abſolutionem à crimine hæreſis, debere dici quoad apoſtaſiam à fide, potiori iure.

12. Quod à reliquis peccatis excepta hæreſi, & apoſtaſia, quamuis reſeruata ſint peccata Inquiſitoribus, poteſt quis abſolui virtute Bullæ, & etiam ab ijs, quæ non ſunt Apoſtolicæ Sedi reſeruata toties quoties confeſſus fuerit.

Quæritur primò: Quodam ſit priuilegium Bulla quando concedit: quod ſemel in articulo mortis poſſit quis abſolui à caſibus Apoſtolica Sedi reſeruatis?

Ratio dubitandi eſt: Quia in illo articulo, neque caſus eſt, neque cenſura vlla reſeruata, ergo nihil per iſtud priuilegium conceditur.

Reſp. 1. Quoad iſtos caſus reſeruatos Pontifici, qui omnes habent annexam cenſuram, concedi: abſolutum ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, manere ſine obligatione præſentandi ſe Potifici ratione cenſuræ, caſu, quò ille mortem euaſerit. Quæ obligatio remanet, quando in illo articulo abſoluitur à Confeſſario de iuriſdictione tan-

tum

tum ordinaria, qui abſolutus, ſi non præſentatur reincidit in eandem cenſuram. Quod item dicimus de caſibus cum cenſura reſeruatis alijs Superioribus inferioribus Pontifici? Quod abſolutus ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, non teneatur ſe præſentare poſtea Superiori; abſolutus verò à Confeſſario, de iuriſdictione tantum ordinaria remaneat ſine obligatione iſta. Sanch. Vaſq. Lugo, Gaſp. Hurt. Leand. quos citat Mendo *num.* 102.

Reſp. 1. Quoad caſus ſine cenſura reſeruatos, verum eſſe priuilegium iſtud nihil operari; Quia obligatio, qua tenetur præſentandi ſe abſolutus in articulo mortis, tantum eſt ratione cenſuræ, non vt abſoluatur ab eadem cenſura, quia iam fuit ab illa abſolutus, ſed vt Superior videat, an oporteat imponere illi ſatisfactionem aliam, vel applicare illi aliam ſpiritualem medicinam. Vndè reſoluitur.

Hoc priuilegium abſoluendi in articulo mortis, poſſe haberi in vſu, in articulo etiam mortis, & quod hoc periculum debeat intelligi in caſibus ſupradictis, *d.* 10. *art* 3. *in reſp. ad quæſitum* 5. *& reſolutione eius.*

Quæritur ſecundò: Quibuſnam verbis, aut forma abſoluendum ſit virtute Bullæ à peccatis, & cenſuris?

Reſp. Quod quamuis in Bulla vulgari ponatur forma, non tamen neceſſarium eſſe illam obſeruare, ſed ſufficere, Confeſſarium abſoluere in forma, quæ communiter vſitatur, aduertendo tamen abſoluere virtute Bullæ. Hic debebant adſcribi caſus Pontifici reſeruati, ſed cum nullus ſit reſeruatus, qui non habeat annexam cenſuram, ponuntur iſti caſus in tractatu de cenſuris, *l.* 7. *c.* 2. *d.* 4. *art.* 3. 4. 5. vbi videre licet.

Qui autem antiquo iure reſeruati erant Epiſcopis, iam non ſunt reſeruati, quia conſuetudo abrogauit reſeruationem; itaque inquirendi ſunt ij qui in qualibet Diœceſi ſunt reſeruati.

ARTICVLVS III.

An poſſint Regulares eligere virtute Bullæ Confeſſarium, qui eos abſoluat à peccatis reſeruatis, & non reſeruatis.

Reſp. 1. Non poſſe quoad caſus reſeruatos, neque Confeſſarium ordinarium Monaſterij, vel domus poſſe abſoluere ab illis virtute Bullæ. Hæc ſententia eſt communis, & quamuis ante decretum Vrbani VIII. Doctores aliqui graues contrarium ſenſerint, poſt illud tamen decretum, nemo audet eam defendere; quia parum iam, aut nihil habet probabilitatis. Fundamentum robuſtum, & Achilles noſtræ ſententiæ nititur in Bulla, quam decimo nono die Iunij, anni 1630. expediuit Vrbanus VIII. & refert Mendo, *nu.* 122. *diſp.* 24. Vbi declarat: Non eſſe mentem Apoſtolicæ Sedis quando Bulla Cruciatæ conceditur, concedere Regularibus priuilegium, vt abſolui poſſint à reſeruatis. Videatur Mendo, *c.* 12. *d.* 24.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Quoad caſus non reſeruatos poſſe Regulares gaudere priuilegio Bullæ, vt poſſint eligere Confeſſarium approbatum, quem voluerint, vt abſoluantur; Quamuis erit non præſumere priuilegium renitente Prælato. Ratio deſumitur ex ipſa Vrbani Bulla, in qua dumtaxat excipitur: quod Regulares non poſſint gaudere priuilegio Bullæ quoad caſus reſeruatos, ergo poſſunt gaudere quoad non reſeruatos, quia exceptio firmat regulam in contrarium. Mendo cum pluribus, quos citat *d. 24. num.* 185.

Quæritur primò: An Nouitij poſſint gaudere virtute Bullæ quoad caſus reſeruatos?

Reſp. Affirmatiuè: Quia Nouitij non comprehenduntur nomine Religioſorum, quoad odioſa.

Quæritur ſecundò: An Regularibus Ordinum Militantium prohibeatur, per decretum Vrbani, gaudere Bulla quoad abſolutionem à reſeruatis?

Reſp. Affirmatiuè, ſi forſan in Religionibus his, caſus ſint reſeruati; quia Bulla comprehendit Regulares Mendicantes, & non Mendicantes, quin excipiat quoſquam quamuis ſpeciali nota aliqua ſint digni. Dixi: *Si forſan in Religionibus his, caſus ſint reſeruati*; Quia Mendo, *n.* 173. Aſſerit ſe audiuiſſe à perſonis fide dignis, & habentibus interiorem notitiam ſtatutorum dictarum Religionum, nullos in his haberi caſus reſeruatos.

DVBIVM XV.

De poteſtate Confeſſarij in virtute Bullæ, quoad abſolutionem à cenſuris.

ARTICVLVS I.

De cenſuris in generali.

Concedit Bulla, quod poſſit quis eligere Confeſſarium approbatum, qui poſſit eligentem abſoluere à cenſuris Apoſtolicæ Sedi reſeruatis, ſemel in vita, & ſemel in morte. A non reſeruatis verò Sedi Apoſtolicæ, toties quoties confeſſus fuerit. Vndè reſoluitur.

1. Quod ea, quæ dicta ſunt quoad abſolutionem à caſibus reſeruatis, tam Pontifici, quam alijs inferioribus Prælatis, dicenda ſint proportionaliter, quoad abſolutionem à cenſuris.

2. Quod cum ab his, quæ Papæ non ſunt reſeruatæ, licet abſolutio toties quoties; etiam à reſeruatis Papæ liceat abſolutio toties quoties, ſi fuerint occultæ, excepta illa cenſura, quæ incurritur per hæreſim formalem externam; quia hæc quamuis ſit occulta, non poteſt abſolui, vt diximus de crimine hæreſis reſeruato.

3. Quod quamuis non ſit neceſſarium ad abſoluendum à cenſuris, eſſe ordinatum in ſacris; Ad abſoluendum tamen ab illis virtute Bullæ, neceſſarium eſſe Confeſſarium approbatum, quia ſoli iſti committitur Bullæ facultas.

4. Quod à cenſuris poſſit abſolui abſens, neque *in foro conſcientiæ* non eſt abſolutus; quia virtute Bullæ non conceditur abſolutio ad forum externum, ergo conceditur ad internum tantummodò. Quamuis videbimus poſteà, an aliquibus caſibus poſſit etiam ad externum forum?

5. Quod ſi eſt pars læſa, debeat abſolutus à cenſuris virtute Bullæ, ſatisfacere per ſe, aut per hæredes ſuos; Et pro hac ſatisfactione reddenda, debeat præſtare cautionem ſufficientem iudicio prudentis Confeſſarij; quod poſſit per hæredes ſuos ſatisfacere, intelligitur quando ſatisfacturus abſoluitur in mortis articulo, quia extra articulum hunc, non debet ad hæredes ſatisfactio tranſire, quando ſtatim poteſt adimpleri ſatisfactio.

6. Quod virtute Bullæ poſſit Confeſſarius abſoluere in foro conſcientiæ à cenſuris generalibus *ab homine*, quamuis qui excommunicationem impoſuit, abſolutionem ſibi reſeruauerit. Etiam à cenſuris particularibus *ab homine*, poteſt quis abſolui in eodem foro, quando ſatiſfactum eſt parti læſæ, vel data eſt ſufficiens cautio, aut quando ſatisfactio eſt impoſſibilis, vel cum parte conuentum eſt; quia in Bulla non excipiuntur cenſuræ particulares *ab homine*, & ita non debet coarctari facultas abſoluendi ab illis: obſeruatis debitis requiſitis. Henriquez, Thom. Sanch. Acoſta, Sayrus, Dian. Couar. Nauarr. Ludou. à Cruz, Trull. quos citat, & ſeqq. Mendo *d.* 25. *num.* 121.

7. Quod quamuis delictum, per quod cenſura Papæ reſeruata, contracta eſt, ad forum contentioſum, deductum ſit, v. g. Percuſſio Clerici, ſi parti ſatisfactum fuerit, vel cautio data ſufficiens, poſſit quis virtute Bullæ abſolui ab eo ſemel in vita, ſed non vltra, quia eſt delictum publicum.

8. Quod ſi pœnitens reddit ſufficientem cautionem iudicio prudentis Confeſſarij, quam tamen cautionem læſa pars non vult admittere, quia non videtur ſibi ſufficiens, non debeat iſtius læſæ partis malitia, beneficio abſolutionis obſtare; poteſt itaque virtute Bullæ abſolui in foro interno reſeruata cenſura; ſed in his omnibus caſibus, & ſimilibus, in quibus iuriſdictio Iudicis perturbari poſſet, debet Confeſſarius admonere pœnitentem, vt in exterioribus, vt cenſura ligatum ſe gerat. Quod ſi videatur Confeſſario, pœnitentem præ ignorantia, vel alia quacumque ratione, admonitionem non obſeruaturum, non debet abſoluere; ſed ſi tamen abſolueret, quamuis illicitè faceret, abſolutio teneret. Mendo *num.* 230.

9. Quod abſolutus in foro interno à cenſura, ſi habet beneficium antequam

tequam abſoluatur in foro externo, validè poſſit beneficium retinere, eiuſque fructus percipere, quamuis Iudex poſſit eum reconuenire, & beneficio priuare; quia quamuis in foro conſcientiæ fuerit collatio valida, in externo foro non iudicatur de occultis.

10. Abſolutionem datam virtute Bullæ ſine ſatisfactione partis aut cautione, validam eſſe quamuis illicitam. Ratio; quia clauſula, quæ legitur in Bulla, quod parti fiat ſatis, non eſt ad coarctandam facultatem abſoluendi, ſed ad formam iuris aduertendam, vt obſeruetur. Auctores plures, quos apud Mendo, *num.* 219. videre eſt, contrarium ſentiunt. Quia Pontifex non tribuit facultatem abſoluendi per Bullam, niſi appoſita conditione illa, vt parti fiat ſatis, ergo ſi deficit conditio illa, deficit etiam facultas. Hæc ſententia eſt tutior, quamuis prima ſententia probabilior, quia eius ratio robuſtior. Thom. Sanch. Barb. Valer. Auila, Dian. citati à Mendo, *num.* 138.

11. Quod cautio, quæ ante abſolutionem debet dari, vel ſit pignoratitia, vel ſit fideiuſſoria, danda ſit parti, vel partis iure gaudenti, vt videat an ſibi pignus, vel fideiuſſio pro cautione ſufficiant? Et ſufficiet quod Confeſſario detur pignus, quia eo ſecuritas habetur. Quando per ius iurandum præſtatur cautio, ſufficit Confeſſarium accipere talem cautionem, & hoc confirmat communis praxis.

Quæritur primò: An abſolutio, quæ tribuitur in foro conſcientiæ virtute Bullæ poſſit valere in externo foro ad effectum aliquem?

Reſpondetur affirmatiuè: Quando parti realiter ſatisfactum eſt, vel conuentio ad eius arbitrium facta fuit, aut quando non eſt pars læſa, vel cauſa ad forum contentioſum non eſt deducta (excepto caſu publicæ percuſſionis Clerici.) Ratio: Quia verè tollitur cenſura per abſolutionem in foro interno, ergo ſi non eſt ſcandalum, neque ordini iudiciali præiudicatur, ſi de abſolutione conſtet, poteſt ad externum valere forum. Ne ſcandalum fiat, qui incurrit cenſuram debet non ſe gerere, vt abſolutum quouſque de abſolutione conſtiterit, vel per fidem adhibitam à Cônfeſſario, obtenta licentia ab ipſo abſoluto, ſi abſolutio fuit in confeſſione facta, vel abſoluendo eum coram teſtibus, & Notario, vel tradendo pœnitenti teſtimonium manu propria ſubſcriptum adhibita fide Notarij, quod litteræ illæ, & ſubſcriptio ſit ipſius Confeſſarij, vel alio quouis modo, quo abſolutio publicari, & fidem facere poſſit. Neque præiudicatur ordini iudiciali ſi parte ſatisfactum fuerit, quia iudicialis ordo inſtitutus fuit, pro tali partis ſatisfactione, quod ſi pars non eſſet, adhuc poteſt Iudex habere ſe benignè, & admittere in ſuo foro abſolutionem illam expellendo accuſatorem. Et adhuc Valerus addit: Iudicem teneri admittere illam; quia ſatisfactum eſt parti, & non fit illi iniuria, vndè infertur: Hanc eſſe Pontificum mentem, ſiquidem volunt: abſolutionem virtute Iubilæorum conceſſam, ad fo-

Digitized by Google

rum valere externum ſatisfacta parte. Et ita declarauit Gregorius XIV. anno 1501. Et Pius V. anno 1548. Sed cum ſit probabilis opinio, quod abſolutio in foro conſcientiæ data, non valeat in exteriori foro, poteſt Iudex illam non admittere arbitrio ſuo. Itaque quando dicimus, talem abſolutionem ad forum valere exterius, volumus intelligi: ſi Iudex non repugnet in caſu iam ad eius forum deducto, qua intelligentia ordo iudicialis perturbari nequit. Med. Rodr. Ferr. Siman. Decio, Paulo, Pariſ. Henriq. Candidus, Auila, Trull. Mend. *num.* 158.

Quaritur ſecundò: An per Bullam poſſit abſolui ad reincidentiam, ita vt abſolutus, in eandem cenſuram reincidat, niſi adimpleat quod ſibi fuit impoſitum?

Reſpondetur negatiuè; quia ſolùm poteſt abſoluere ad reincidentiam qui poteſt cenſuras ferre, Confeſſarius autem virtute Bullæ non poteſt cenſuras ferre, ſed abſoluere.

ARTICVLVS II.

De Cenſuris in particulari.

Triplex eſt cenſura: excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. Hic aſſignandæ ſunt, quæ vniuſcuiuſque ſpeciei, & aſſignatis, reſeruantur Pontifici, ne Confeſſarius à poteſtate ſibi per Bullam conceſſa excedat; abſoluens ab illis vlterius quam ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, quando cenſuræ incurſæ, ſunt publicæ.

Excomunicationes reſeruatæ Pontifici apud Bullam *in Cœna Domini.* Apud ius, & extra illud, inuenientur, vt diximus *l. 7. c. 2. d. 4. ar. 4. n. 4. & 5.* ſuper quibus nulla hic offertur difficultas ratione Bullæ, de qua agendum ſit.

Suſpenſiones communiores, quæ inueniuntur in iure, habentur in hac ſumma, *l. 7. c. 3. d. 2.* Quibus addo duas; primam capitis primi; *de ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui.* Vbi ſuſpenditur ab ordinum executione, qui accepit ordines ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui; Quod ſi acceperit ordines, ſciens, & prudens renunciationis, ſuſpenſio hæc reſeruatur Papæ, ſi autem ignarus renunciationis, reſeruatur Epiſcopo. Secundam: Si eueniret, vt Pontifex diſpenſaret cum Diacono ad contrahendum matrimonium, & iuſtè etiam ſuſpenderet illum ab vſu ordinis Subdiaconatus finito matrimonio, ſolus Pontifex poſſet talem ſuſpenſionem auferre; ſed ſi eſt matrimonium ratum, & diſſoluitur per ingreſſum Religionis, Diœceſanus Epiſcopus poteſt abſoluere.

Cunctæ ſuſpenſiones impoſitæ à iure in pœnam alicuius criminis, prout communis fert ſententia, Pontifici reſeruantur. Quod idem de ſuſpenſionibus extra ius à Summis Pontificibus impoſitis ſentiendum eſt.

Digitized by Google

eſt. Panormit. *c. 2. de ſol. n. 5.* Sylu. *verb. Suſpenſio n.* 8. Felin. *ibid.* Mendo *d. 25. n. 96.* & alij plures.

Quæ autem imponuntur in iure non in pœnam, ſed pro contumacia, & non reſeruantur, poteſt abſoluere Epiſcopus: Quia cum non ſit pœna, ſed medicina, neque Pontifex eas ſibi reſeruet, patitur lex hanc benignam interpretationem.

Interdictum, aut eſt locale, aut perſonale. Certum eſt autem locale non poſſe Bullæ virtute tolli, ſed perſonale; Quia Bulla eſt priuilegium perſonæ non loci.

Interdicta à iure, ſunt multa, quæ refert Mendo, *in c. 9. d. 25.* Remittens ad ſpeculationem ipſius iuris, diſcutere an ſint reſeruata, vel non? Quæ interdicta cum non innitantur caſibus frequenter occurrentibus, ideò non hic adſcribuntur, & ne etiam excedamus affectatam in hac materia breuitatem. Quoad abſolutionem ab eis, & ſuſpenſionibus, & excommunicationibus, obſeruandum eſt id, quod ſæpius aduertimus: Nempè contracta, per delictum publicum, ſi Pontifici reſeruantur, poſſe virtute Bullæ abſolui non vlteriùs, quam ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis. Contracta autem per delictum occultum, & reliqua etiam non reſeruata, vel reſeruata Superiori, qui ſit Pontifice interior, poſſe abſolui toties quoties.

Quæritur: an virtute Bullæ irregularitas aliqua tolli poſſit?

Reſpondetur negatiuè. Quia irregularitas non eſt cenſura, vt communis fert ſententia, & cenſuræ dumtaxat ſoluuntur virtute Bullæ. Trullench. verò aſſerit, contrariam ſententiam nõ eſſe improbabilem, & quod in praxi poſſit quis illam ſequi, quando neceſſitate vrgente non datur facilis ad Superiorem recurſus. Plures etiam, quos refert Diana ſentiunt; virtute Bullæ poſſe abſolui ab irregularitate, quæ pure eſt pœna, non verò ab alia. *In Bull. l. 1. §. 7. c. 2. d. 17. num. 4.* Dian. *1. p. tr. 11. ſeſſ. 27.*

DVBIVM XVI.

De poteſtate commutandi vota virtute Bullæ.

Verba Bullæ ſunt hæc: *Podrà tambien el dicho Confeſſor commutarles qualeſquiera votos, aunque ſean con juramento, dando la limoſna, que pareciere en fauor, y beneficio de la Bula de la Santa Cruzada, exceptos los de la Callidad, y Religion, y Vltramarino.*

ARTICVLVS II.

Reſoluuntur dubia aliqua.

Primum dubium: *An in facultate, quæ conceditur commutandi vota virtute Bullæ, concedantur etiam diſpenſandi?* Reſpondetur negatiuè.

rum valere externum ſatisfacta parte. Et ita declarauit Gregorius XIV. anno 1591. Et Pius V. anno 1548. Sed cum ſit probabilis opinio, quod abſolutio in foro conſcientiæ data, non valeat in exteriori foro, poteſt Iudex illam non admittere arbitrio ſuo. Itaque quando dicimus, talem abſolutionem ad forum valere exterius, volumus intelligi: ſi Iudex non repugnet in caſu iam ad eius forum deducto, qua intelligentia ordo iudicialis perturbari nequit. Med. Rodr. Ferr. Siman. Decio, Paulo, Pariſ. Henriq. Candidus, Auila, Trull. Mend. *num.* 158.

Quæritur ſecundò: An per Bullam poſſit abſolui ad reincidentiam, ita vt abſolutus, in eandem cenſuram reincidat, niſi adimpleat quod ſibi fuit impoſitum?

Reſpondetur negatiuè; quia ſolùm poteſt abſoluere ad reincidentiam qui poteſt cenſuras ferre, Confeſſarius autem virtute Bullæ non poteſt cenſuras ferre, ſed abſoluere.

ARTICVLVS II.

De Cenſuris in particulari.

Triplex eſt cenſura: excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. Hic aſſignandæ ſunt, quæ vniuſcuiuſque ſpeciei, & aſſignatis, reſeruantur Pontifici, ne Confeſſarius à poteſtate ſibi per Bullam conceſſa excedat, abſoluens ab illis vlterius quam ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, quando cenſuræ incurſæ, ſunt publicæ.

Excomunicationes reſeruatæ Pontifici apud Bullam *in Cœna Domini*. Apud ius, & extra illud, inuenientur, vt diximus *l. 7. c. 2. d. 4. ar. 4. n. 4. & 5.* ſuper quibus nulla hic offertur difficultas ratione Bullæ, de qua agendum ſit.

Suſpenſiones communiores, quæ inueniuntur in iure, habentur in hac ſumma, *l. 7. c. 3. d. 2.* Quibus addo duas; primam capitis primi; *de ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui.* Vbi ſuſpenditur ab ordinum executione, qui accepit ordines ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui; Quod ſi acceperit ordines, ſciens, & prudens renunciationis, ſuſpenſio hæc reſeruatur Papæ, ſi autem ignarus renunciationis, reſeruatur Epiſcopo. Secundam: Si eueniret, vt Pontifex diſpenſaret cum Diacono ad contrahendum matrimonium, & iuſtè etiam ſuſpenderet illum ab vſu ordinis Subdiaconatus finito matrimonio, ſolus Pontifex poſſet talem ſuſpenſionem auferre; ſed ſi eſt matrimonium ratum, & diſſoluitur per ingreſſum Religionis, Diœceſanus Epiſcopus poteſt abſoluere.

Cunctæ ſuſpenſiones impoſitæ à iure in pœnam alicuius criminis, prout communis fert ſententia, Pontifici reſeruantur. Quod idem de ſuſpenſionibus extra ius à Summis Pontificibus impoſitis ſentiendum

eſt.

eſt. Panormit. *c. 2. de ſol. n. 5.* Sylu. *verb. Suſpenſio n.* 8. Felin. *ibid.* Mendo *d. 25. n. 96.* & alij plures.

Quæ autem imponuntur in iure non in pœnam, ſed pro contumacia, & non reſeruantur, poteſt abſoluere Epiſcopus: Quia cum non ſit pœna, ſed medicina, neque Pontifex eas ſibi reſeruet, patitur lex hanc benignam interpretationem.

Interdictum, aut eſt locale, aut perſonale. Certum eſt autem locale non poſſe Bullæ virtute tolli, ſed perſonale; Quia Bulla eſt priuilegium perſonæ non loci.

Interdicta à iure, ſunt multa, quæ refert Mendo, *in c. 9. d. 25.* Remittens ad ſpeculationem ipſius iuris, diſcutere an ſint reſeruata, vel non? Quæ interdicta cum non innitantur caſibus frequenter occurrentibus, ideò non hic adſcribuntur, & ne etiam excedamus affectatam in hac materia breuitatem. Quoad abſolutionem ab eis, & ſuſpenſionibus, & excommunicationibus, obſeruandum eſt id, quod ſæpius aduertimus: Nempè contracta, per delictum publicum, ſi Pontifici reſeruantur, poſſe virtute Bullæ abſolui non vlteriùs, quam ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis. Contracta autem per delictum occultum, & reliqua etiam non reſeruata, vel reſeruata Superiori, qui ſit Pontifice inferior, poſſe abſolui toties quoties.

Quæritur: an virtute Bullæ irregularitas aliqua tolli poſſit?

Reſpondetur negatiuè. Quia irregularitas non eſt cenſura, vt communis fert ſententia, & cenſuræ dumtaxat ſoluuntur virtute Bullæ. Trullench. verò aſſerit, contrariam ſententiam nõ eſſe improbabilem, & quod in praxi poſſit quis illam ſequi, quando neceſſitate vrgente non datur facilis ad Superiorem recurſus. Plures etiam, quos refert Diana ſentiunt; virtute Bullæ poſſe abſolui ab irregularitate, quæ purè eſt pœna, non verò ab alia. *In Bull. l. 1. §. 7. c. 2. d. 17. num. 4.* Dian. *1. p. tr. 11. ſeſſ. 27.*

DVBIVM XVI.

De poteſtate commutandi vota virtute Bullæ.

Verba Bullæ ſunt hæc: *Podrà tambien el dicho Confeſſor commutarles qualeſquiera votos, aunque ſean con juramento, dando la limoſna, que pareciere en fauor, y beneficio de la Bula de la Santa Cruzada, exceptos los de la Callidad, y Religion, y Vltramarino.*

ARTICVLVS II.

Reſoluuntur dubia aliqua.

Primum dubium: *An in facultate, qua conceditur commutandi vota virtute Bullæ, concedantur etiam diſpenſandi?* Reſpondetur negatiuè.

Digitized by Google

nè. Eſt ſententia communis: Ratio, quia in facultate minori, vt eſt facultas commutandi, non includitur facultas maior, qualis eſt diſpenſandi. Sotus tamen tenet affirmatiuam partem. Leander etiam pro hac opinione refert Tabienam, & Toletum, ſed hi Auctores non loquuntur de commutante cum poteſtate delegata, qualis eſt Bullæ poteſtas; ſed de commutante cum poteſtate ordinaria; quod longè diuerſum eſt. Sot. *lib. 7. de iuſt. q. 4. verſu Poſt hac:*

Quaritur ſecundò: Quiſnam Confeſſarius poſſit commutare vota virtute Bulla? & an commutatio facienda ſit in confeſſione?

Reſpondetur: Quemlibet Confeſſarium ab Ordinario approbatum; iuxta opiniones à nobis relatas circa approbationem neceſſariam, vt quis eligi poſſit virtute Bullæ: Quod autem commutatio poſſit extra confeſſionem fieri, eſt communior ſententia.

Tertiò: An ad commutandum virtute Bulla requiratur cauſa?

Reſpondetur: Non requiri aliam cauſam præter eam, quæ imbibitur in ipſa facultate, & exercitio commutationis, nempè eleemoſynam, quæ tribuitur ad ſubueniendum intentioni ipſius Cruciatæ. Hæc eſt plurium, quos refert Mendo *diſp. 20. n. 183.*

Quartò: An per Bullam poſſint vota commutari in opus non aquale, ſed minus?

Reſpondetur: Vndique eſſe Auctores, & negantes, & aſſerentes. Leander vtramque opinionem æquè aſſerit probabilem, *tom. 1. tr. 5. diſp. 4. q. 156.*

Quintò: An virtute Bulla tota commutatio fieri debeat in ſubſidium Cruciata?

Reſpondetur: Non eſſe neceſſarium ita fieri commutationem, quamuis benè poſſet fieri ſi cenſeretur expedire.

Sextò: Quanam ſumma danda ſit in ſubſidium Cruciata?

Reſpondetur: Hanc ſummam in arbitrio prudentis Confeſſarij relinqui poſitam. Debet autem detrahere ab alijs pijs operibus, quod in ſubſidium Cruciatæ in commutatione addiderit.

Septimò: An in commutatione, pro eleemoſyna temporali, his, qui non poſſunt talem eleemoſynam elargiri, poſſit Confeßarius imponere eleemoſynam ſpiritualem, v. g. Orationes, & alia pia opera in ſubſidium expeditionis Cruciata?

Reſpondetur: Plures Auctores, affirmatiuam tenere ſententiam, quos videre eſt apud Mendo, & ipſe quamuis illam non ſequatur, aſſerit ſecuram in praxi *d. 46. n. 177. & 178.*

Octauò: An virtute huius priuilegij, iuramenta poſſint commutari?

Reſpondetur affirmatiuè: Et non ſolùm quando iuramenta cadunt ſupra votum ad firmandum illud, in quo non poteſt eſſe dubium, quia exprimitur in Bulla, ſed etiam quando iuramentum fit ſeorſim; & ſeparatim

Digitized by Google

paratim à voto; quia iuxta regulas iuris, quidquid diſponitur in altero duorum æquiualentium, cenſetur etiam in alio diſponi; votum, & iuramentum procedunt ab eadem virtute Religionis, & fiunt in Dei honorem, & cultum, ergo quemadmodum votum poteſt per Bullam commutari, ſic & iuramentum. Trull. Candidad. Thom. Sanch. Suar. Fill. Dian. Baſil. de Leon. Hinc reſoluitur.

1. Quidquid in commutatione voti obſeruatur debere etiam in commutatione iuramenti obſeruari. Laym. Leand. & Mend. *d.* 26. *n.* 62.

2. Quod ſi aliquis feciſſet votum iuramento confirmatum, commutato per Bullam voto, quod eſt præcipuum; manere deobligatum à iuramento, quod eſt acceſſorium.

3. Quod ſi vota, aut iuramenta ſunt in fauorem tertij, non poſſint per Bullam commutari, ſi tertio iam accepta ſint; quia Pontifex non concedit priuilegium vni, in alterius præiudicium; benè tamen poſſunt commutari antequam acceptentur, quamuis in ſubſidium pauperum, vel operum piorum fuerint facta. Et addit Trull. *l.* 1. *§.* 7. *c.* 7. *d.* 7. *n.* 2. Vota etiam acceptata, poſſe non improbabiliter per Bullam commutari ſi adſit iuſta cauſa; quod non admittit in iuramentis. Et Fag. *l.* 2. *in Decal. c.* 49. cum pluribus ſentit idem refertque Caiet. & Petr. de Nauarr. Baſil. de Leon Barboſ. Laym. Mend. *d.* 26. *n.* 147.

Quæritur primò: An ſi quis fecit votum, impoſuitque ſibi pœnam aliquam pecuniariam in pœnam violati voti; poſt violationem illius, poſſit iſta pœna per Bullam commutari?

Reſpondetur affirmatiuè: Quia maior eſt obligatio, quæ reſultat ex violatione voti, quam ea, quæ reſultaret ex voto abſoluto, & directo quod quis feciſſet dandi illam pecuniam, ſed hæc obligatio ex voto abſoluto, & directo poteſt commutari per Bullam, ergo etiam illa quæ eſt minor. Mend. *d.* 26. *num.* 149. cum multis.

Quæritur ſecundò: An votum faciendi quidquam, & non petendi commutationem illius voti, poſſit per Bullam commutari?

Reſpondetur affirmatiuè: Quia is, qui votum facit, non poteſt derogare auctoritati Superioris potentis commutare votum; & delegare facultatem commutandi, vt per Bullam Pontifex deleget.

Quæritur tertiò: An facienti votum cum intentione, vt tale votum Pontifici reſeruetur, & quod nullus illius poſſit diſpenſare, neque commutare per priuilegium quoduis, poſſit votum illud commutari per Bullam?

Reſpondetur affirmatiuè: Quia illa intentio, neque efficit, neque efficere poteſt quod intendit; quia reſeruatio voti dependet vnicè à poteſtate reſeruantis.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

De votis, quæ virtute Bullæ commutari nequeunt.

Tria ſunt hæc vota, nempè Caſtitatis, Religionis, & Vltramarini, de quibus ſuo ordine differetur.

Quæritur primò: Quodnam Caſtitatis votum nequeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum caſtitatis perpetuæ, & perfectæ; quod ſequentibus declarabitur reſolutionibus.

1. Votum conditionale caſtitatis, commutari poſſe per Bullam antè, & poſt purificatam conditionem; quia hoc votum poteſt commutari ab Epiſcopo, ergo etiam virtute Bullæ, ſiquidem per iſtam virtutem poſſunt commutari cuncta præter tria aſſignata. Thom. Sanch. Trull. Anton. Gomez, Dian. Tolet. Leand. Mend. *n.* 85. & alij.

2. Votum caſtitatis conditionale pœnale, poſſe etiam commutari per Bullam. Probatur eadem ratione, & quia non eſt votum caſtitatis perfectum, quia non fit propter affectum ad id, quod promittitur.

3. Votum caſtitatis conditionale, quod non pendet à conditione contingenti, ſed certa, non eſſe conditionale, ſed abſolutum, & ita non poſſe per Bullam commutari, verbi gratia, ſi quis voueret caſtitatem ſub conditione, quod Sol orietur craſtina die.

4. Neque etiam per Bullam commutari poſſe per votum pœnale de materia reſeruata, quando tale votum fit in pœnam peccati iam commiſſi, vel quod committitur quando fit votum. Ratio, quia conditio non ſuſpendit conſenſum, nec eſt contingens ita, vt ab eius contingentia ſit etiam contingens ſubſtantia, & obligatio voti, quapropter votum cenſetur abſolutum.

5. Non poſſe commutari votum caſtitatis ad centum annos; quia cenſetur perpetuum, quia ab annis his, in quibus tale votum poteſt fieri, non poteſt quis prudenter ſibi promittere vitam vltrà centum annos.

6. Poſſe commutari votum caſtitatis, quod factum eſt ad aliquod tempus, v. g. quatuor, aut decem annos; quia non eſt reſeruatum Pontifici, quod non eſt perpetuum; ſed ſi vouens eſſet iam ætatis multùm prouectæ, v. g. nonagenarius, aut centenarius, conſiderandæ ſunt illius, & valetudo, & vires, an prudenti iudicio poſſit viuere vltrà decem, aut quatuor annos ad quos facit votum, quia ſi iſtius vita prolixior non ſperatur, debet cenſeri perpetuum, & conſequenter nequit per Bullam commutari.

7. Illum qui virginitatem vouit, animo dumtaxat abſtinendi ſe à primo actu venereo, quo violatur virginitas, poſſe per Bullam obtinere commutationem voti, quia hoc votum eſt caſtitatis partialis:

8. Votum

8. **Votum** non petendi debitum poſſe commutari alterutri coniugum, & vtriuſque, quia eſt votum caſtitatis partialis. Etiam poteſt commutari alteri coniugum, votum caſtitatis, quod fecit ſine licentia alterius poſt matrimonium conſummatum; quia non eſt votum caſtitatis perfectæ, ſiquidem remanet cum obligatione ſoluendi debitum; ſed vtriſque coniugibus non poteſt commutari votum quando de communi conſenſu vouerunt; quia eſt votum perfectum caſtitatis, ita vt eorum neuter poſſit, nec petere debitum, nec reddere.

9. Votum non contrahendi matrimonium, per Bullam poſſe commutari? quia non eſt votum caſtitatis perfectæ; Neque contra votum faceret, quia non contrahendo, peccaret contra ſextum Decalogi præceptum. Poteſt etiam commutari votum accipiendi ordinem ſacrum; Quia non eſt votum caſtitatis, ſed ſtatus cuiuſdam, cui caſtitas annexa eſt. Itaque non peccaret contra votum, qui grauiter circa caſtitatem delinqueret ante ordinem ſuſceptum.

10. Votum coniugale caſtitatis poſſe commutari; quia eſt votum caſtitatis partialis; Niſi fortè, auctoritate Pontificia, hoc votum ſtatui alicui annexum fuerit, v. g. Ordinis Militaris, in quo equites, qui profeſſionem emittunt, caſtitatem coniugalem vouent; quamuis videatur probabile iuxta opinionem negantem hos eſſe veros Religioſos, quod votum illud caſtitatis coniugalis poſſit commutari in his, quemadmodum in alijs coniugibus.

11. Reſolutio. Quod votum disiunctiuum eſt commutabile per Bullam, quamuis vna eius voti pars ſit Pontifici reſeruata, dummodò alia non reſeruetur; quia eſt voluntatis eius, qui vouit, eligere partem illam materiæ non reſeruatæ, quæ commutabilis eſt; ſed ſi elegiſſet partem materiæ reſeruatæ, communior opinio negat commutari poſſe, quamuis Maldero defendat contrariam ſententiam, & Diana dicat, cum probabilitate magna defendi poſſe. Mendo etiam id affirmat, modò poſtquam materiam reſeruatam elegerit, non denuò voueat; quia votum illud non fuit à principio reſeruatum, ergo ſi non denuò fiat votum, non poteſt electio materiæ, reſeruatum facere. Mald. *tom.* 2. *tract.* 10. *cap.* 5 *dub.* 10. Mendo *diſp.* 26. *num.* 115.

12. Quod probabile, & tutum ſit, commutari poſſe per Bullam votum caſtitatis factum propter metum leuem ab extrinſeco cauſatum, quia ſimpliciter non eſt perfectum, ſiquidem deeſt illi perfectio libertatis, & ſpontanei, iuxta coactionem, & inuoluntarium. Bonac. Leſſ. Ang. Nauarr. Fun. Dian. Trull. Mend. *num.* 117.

13. Quod ſi quis faciat plura vota caſtitatis partialis, v. g. votum non contrahendi matrimonium, & poſt hoc, votum etiam abſtinendi ſe ab vna ſpecie luxuriæ, & poſteà ab alia ſpecie, &c. Ita vt in omnibus votis ſimul iunctis includatur obligatio ſeruandæ caſtitatis perfectæ;

vota

Digitized by Google

vota non poſſint commutari per Bullam, ſi vouens voluit iungere votum vltimum cum reliquis votis, itaut foret vltimum votum, complementum omnium, vt vouens omnimoda, & perfecta caſtitate teneretur, ſed ſi non habuit talem intentionem, ſed fecit quodcumque votum quaſi ſeorſim, & vnumquodque cum affectu ſolo ad materiam partialem eius, commutari poſſunt hæc vota, vnumquodque ſeor-ſum, quia ſingula ſunt vota caſtitatis partialis.

14. Quod ſi votum caſtitatis, aut cuiuſuis materiæ reſeruatæ commutauit Pontifex in aliam materiam non reſeruatam, hæc ſecunda obligatio voti poſſit virtute Bullæ commutari, quia commutatio, deleuit reſeruationem. Leſſ. Arag. Suar. Thom. Sanch. & alij, quos citat, & ſequitur Mend. *num.* 125.

15. Quod votum caſtitatis factum ante contractum matrimonium, non poſſit cuiquam commutari per Bullam, vt petere debitum poſſit. Ratio: quia illud votum, fuit abſolutum caſtitatis perfectæ, & ita non poteſt commutare partem illius, qui non poteſt commutare totum, vndè Pontifex ſolus poteſt.

Quæritur ſecundò: Quodnam Religionis votum nequeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum, & perfectum Religionis. Vndè reſoluitur. Thom. Sanch. Trull. & alij, quos citat Mend. *num.* 129.

1. Quod in circumſtantijs, in quibus dictum eſt in reſolutionibus ſupradictis, quod votum caſtitatis commutari poſſit, Religionis etiam votum commutari valeat, accommodatis caſibus proportionaliter vnius materiæ, & quæſtionis ad aliam.

2. Quod votum hoc debet eſſe votum Religionis approbatæ, ne commutari poſſit; itaque poteſt commutari votum ingrediendi domum aliquam, vel Hoſpitium, vel Collegium, vbi viri, aut fœminæ commorantur diuino cultui dediti, & etiam commutabile votum ingrediendi Religionem approbatam, non vt ibi quis Religioſam vitam degat, ſed vt habitu incedat eremitæ, &c. Quia iſti non ſunt verè Religioſi. Hic eſt communis omnium Bullæ expoſitorum ſenſus.

3. Poſſe commutari vota paupertatis, & obedientiæ, quæ quis facit in ſæculo, aut Religione nō approbata, quia iſta non ſunt vota Religionis.

4. Poſſe commutari votum accipiendi habitum in Religione Diui Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, & alijs Religionibus militaribus (excepta Religione Diui Ioannis, quia hæc eſt vera Religio, vtpotè, in qua caſtitas, paupertas, & obedientia vouentur.) Ratio, quia cum alij defendant: Religiones illas, non eſſe verè, & propriè Religiones, alij verò contrarium ſentiant, reſtat in opinione, an ſint propriè, & verè Religiones? Et conſequenter an reſeruatum ſit votum ingrediendi eas, quod ſufficit, ne hoc votum cenſeatur reſeruatum, odia reſtringenda ſunt. Mendo *d.* 26. *num.* 132.

5. Poſſe

5. Poſſe commutari vota ingrediendi Religionem auſteriorem, in ingreſſum Religionis laxioris; votum ingrediendi in hoc Monaſterium, in ingreſſum alterius Monaſterij, votum etiam differendi ingreſſum quoad certum tempus, votum perſeuerandi in Religione, prout votum iſtud diſtinguitur à voto ingrediendi Religionem; Quia in cunctis iſtis caſibus, non commutatur ſubſtantia voti, ſed qualitas. Mendo in varijs *num. cap.* 12. in quo citat alios.

Quæritur tertiò; Quodnam votum Vltramarinum non valeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum dumtaxat abſolutum, & perfectum peregrinationis ad viſenda loca Sancta Hieroſolymorum, vel eorum aliquem, in quo omnes Bullæ conueniunt Expoſitores. Hinc reſoluitur.

1. Quod hoc votum poſſit commutari per Bullam in caſibus, quibus egimus de voto caſtitatis, & Religionis proportionaliter, v. g. quando hoc votum eſt conditionale, pœnale, vel factum eſt ob metum cauſatum ab extrinſeco, &c.

2. Quod quidquid non eſt de ſubſtantia voti, ſed tantum de qualitate, commmutari poſſit, v. g. ire peditem, vel mendicando.

3. Hoc votum non poſſe commutari, quamuis ob deuotionem ſolam ſit factum. Eſt communis ſententia, vt poteſt videri apud Mendo, *nu.* 143. contra Graffium, & Sà, qui putarunt, votum hoc tunc dumtaxat reſeruari, & incommutabile eſſe per Bullam, cum in ſubſidium fiebat terræ Sanctæ.

DVBIVM XVII.

De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicanda reſtant.

ARTICVLVS I.

An debeat aſſeruari ſummarium Bullæ, & inſcribi nomen accipientis?

Hæc ſunt verba Bullæ: *Y declaramos, que los que la tomarem, ayan de guardar, y recibir eſſe ſumario, y Bula, que và impreſſo de molde, y ſellado, y firmado de nueſtro nombre, y ſello, porque de otra manera no ganan, ni gozan de la dicha Bula, ni gracias de ella. Y por quanto vos N. diſteis dos reales de plata, que es la limoſna, que auemos taſſado, y declarado, y recibiſteis eſta dicha Bula, y eſcrito en ella vueſtro nombre, declaramos que aueis conſeguido, y ſeos conceden la dichas gracias, &c.* Circa quod, reſoluitur.

1. Opinionem eſſe communem, quod ab obtinendas Bullæ gratias, neceſſarium ſit accipere ſummarium, taxatamq; eleemoſynam erogare.

2. Com-

2. Communiter etiam ſentire omnes Bullæ expoſitores, non eſſe neceſſarium afferre ſecum Bullam, ſed ſufficere habere domi aſſeruatam, vel ſub alterius confidentia.

3. Quod quamuis communiter ſentiant plures, quod ſi quis abſque culpa perdiderit ſummarium; eius tamen gaudeat gratijs, non verò ſi culpabiliter; probabile tamen eſt, accepta Bulla, & erogata eleemoſyna obtineri gratias, perdatur inculpabiliter, vel culpabiliter, etiamſi voluntariè ſcindatur. Quia vt ſentiunt Trullench, & Mendo, *diſp.* 23. *n.* 3. Non eſt præceptum Pontificis, ſed conſilium, quando dictat ſummarium aſſeruandum. Baſil. Ponce in manuſcriptis, Mendo eodem *n.* 3.

4. Non eſſe etiam de præcepto inſcribere in Bulla viuorum nomen accipientis, nec in defunctorum Bulla nomen eius, pro cuius anima accipitur; quamuis debeat fieri præcipuè in Bulla viuorum, quia ſi fortè quis in articulo mortis obmuteſceret, conſtet per eius inſcriptum nomen, ipſum habere Bullam, & poſſit ei applicari indulgentia, & tempore interdicti poſſit in loco ſacro cum moderata pompa ſepeliri.

ARTICVLVS II.

An acceptis Bullis duabus, poſſint aliqua priuilegia obtineri duplicata.

Reſpondetur affirmatiuè: Quia ita declarat expreſsè ipſa Bulla. Circa quod reſoluitur.

1. Non poſſe accipi pro vno tam viuo, quam defuncto plures Bullas; quia ita diſpoſuit Gregorius XIII.

2. In ordine ad priuilegia, quæ conceduntur indefinitè, non eſſe neceſſarium duplicatam accipere Bullam, v. gr. ad priuilegum lacticiniorum, eſus carnium de conſilio vtriuſque Medici, eligendi Confeſſarium qui abſoluat à caſibus Pontifici non reſeruatis, & ad alia ſimilia; quia iſta priuilegia, vnica tantum Bulla obtinentur toties quoties quis vult, aut indiget.

3. Priuilegia, quæ conceduntur ad vnicam dumtaxat vicem, poſſe obtineri bis, acceptis Bullis duabus; itaque qui duas accepit poteſt abſolui bis à caſibus Pontifici reſeruatis, poteſt indulgentiam plenariam, quæ conceditur ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, ſibi applicare bis in vtroque caſu; poteſt etiam in opinione aſſerentium indulgentias ſtationis ad Altaria non obtineri niſi ſemel per dies ſingulos, ipſe obtineret bis, duplicando ſtationes &c.

4. Poſſe accipi duas Bullas pro eodem defuncto: eſt autem vtilius non accipere eas ſimul, quia poteſt accidere, quod in prima vice non applicetur indulgentia defuncto ob defectum alicuius requiſiti, quod requiſitum ſuppleatur in ſecunda vice.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

De ſuſpenſione, & reualidatione Indulgentiarum, & gratiarum, quæ Bulla Commiſſarius concedit.

Commiſſarius Cruciatæ Generalis, virtutæ facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ, ſuſpendit durante anno publicationis Bullæ, cunctas gratias, & indulgentias, vbique terrarum in quibus Bulla promulgatur, exceptis illis, quæ Superioribus Ordinum Mendicantium in ordine ad Religioſos conceſſæ ſunt; & poſteà Commiſſarius declarat in fauorem Cruciatæ, quod qui acceperit Bullam poſſit gaudere cunctis antè ſuſpenſis indulgentijs, & gratijs; quæ declaratio, eſt reualidatio. Finis intentus per hanc ſuſpenſionem eſt: Ne deficiat Cruciatæ ſubſidium eleemoſynarum, quæ à fidelibus erogantur; quia ſi poſſent ſine Bulla, alias obtinere gratias, & indulgentias, plures Bullam non acciperent, & ita data eleemoſyna pro Bulla, reualidantur indulgentiæ ſuſpenſæ, vt poſſit accipiens obtinere. Circa hoc videbis ſequentes reſolutiones.

1. Reſpectu accipientis Bullam ſtatim ac promulgatur, non ſuſpendi gratias, nec indulgentias vllas, quia iſte nec locum, nec tempus ſuſpenſioni tribuit, & quamuis dicatur reualidari indulgentias, & quia ſuſpendendæ erant, caſu, quo iſte non eſſet tam ſedulus in accipiendo Bullam.

2. Commiſſarium non ſuſpendere has gratias, & indulgentias in locis illis, vbi Cruciata non valet; quia nec illò attingit eius poteſtas, nec ad finem intentum ſuſpenſio talis conducit.

3. In opinione aſſerente annus durationis Bullæ eſſe naturalem poſſe inueniri aliquos dies, in quibus ſine Bulla, indulgentiæ aliquæ obtineantur, & gratiæ, v.g. promulgata fuit Bulla anno ſuperiore in aliquo loco Kalendis Februarij. Hoc anno promulgatur decima die menſis in eodem loco, in diebus illis, qui reſtant à Kalendis Februarij, vſque ad decimam diem menſis, poſſunt obtineri prædictæ indulgentiæ ſine Bulla: Nam ſuſpenſio pro anno ſuperiore expirauit prima die Februarij, & ſuſpenſio pro anno præſenti, non incipit niſi à decima.

4. Iubilæum, quod quandoque Pontifices concedunt pro duabus ſeptimanis obtinendum, poſſe obtineri ſine Bulla, ſi Pontifex contrarium non expreſſerit; quia hæc eſt mens Pontificum, & animus, vt omnes tale Iubilæum obtineant, & neque pauperes, quibus ad Bullam accipiendam pecunia non ſuppetit à Iubilæo excludantur obtinendo; itaque Commiſſarius nunquam hoc Iubilæum ſuſpendit. Fern. Villal. Rodriqu. Trullench, Dian. citati à Mendo *d.* 29. *n.* 10.

5. Facultates, & gratias in iure communi contentas non ſuſpendi à Commiſſario Bullæ; quia communis doctrina eſt: id, quod eſt de iure communi non reuocari, ſi clarè non exprimitur.

6. Neque

6. Neque etiam ſuſpendi indulgentias, & facultates, quæ conceduntur ab Epiſcopis; quia tantum ſuſpenduntur gratiæ, & facultates, quæ immediatè à Sede Apoſt. dimanant, vt conſtat ex Bullæ prœmio.

7. Suſpendi gratias, & indulgentias, quæ conceduntur poſt promulgationem Bullæ, praxis, & ſtilus eſt: quod Commiſſarius illas examinet, & faciat copiam, vt promulgentur, & quod non poſſint obtineri ſine Bulla, *libro primo*, §. 5. *dub.* 4. *n.* 3.

8. Trullench ſentire: Gratiam conceſſam pro anima è Purgatorio eruenda per Miſſam in priuilegiato Altari celebratam, non ſuſpendi per Bullam, quod etiam Diana probabile cenſet, ſed communior, & probabilior eſt contraria ſententia, & illa fauet magis expeditioni Cruciatæ. Itaque ad obtinendam hanc gratiam eſt opus Bullæ. Ludouicus de la Cruz ait; quod ille, qui Miſſam commendat, debeat habere Bullam. Melius Rodriquez aſſerit: teneri celebrantem; quia Bullam debet habere, qui indulgentiam obtinet, obtinet verò qui celebrat, non qui celebrare commendat: Religioſus autem, qui celebrat in Altari Monaſterij ſui, non indiget Bulla; quia Religioſi, abſque Bulla gaudent gratijs ſibi conceſſis, vt ſtatim videbimus.

9 Non ſuſpendi per Bullam gratias, & facultates, quæ non habent ſimilitudinem aliquam, aut æquiuocationem cum gratijs, & facultatibus Bullæ, verbi gratia ſi Epiſcopus aliquis haberet teſtandi licentiam, & gratiæ illæ, quæ pertinent ad honorem, & iuriſdictionem, vt ſunt gratiæ illæ, quibus fruuntur docentes, & ſtudentes in Vniuerſitatibus, Miniſtri Sancti Officij, & alij conſtituti in aliqua dignitate, aut Officio. Ratio; quia in litteris Apoſtolicis reuocantur aliquæ gratiæ, quæcumque ſint, intelliguntur reuocari dumtaxat gratiæ illæ, quæ obuiare, vel opponi poſſent his gratijs, quæ in dictis litteris reuocantibus conceduntur, vt aduertit Mendo, citatis Felino, & Bartolo; gratiæ, quas pro exemplo appoſuimus, non opponuntur gratijs in Bulla conceſſis, neque Bullæ expeditioni, ergo iſtæ non reuocantur per Bullam. Eſt plurium, quos citat Mend. *diſp.* 29. *n.* 33.

10. Neque etiam ſuſpendendi per Bullam gratias conceſſas Religionibus Mendicantibus quoad Religioſos earum; quia expreſsè excipiuntur à Commiſsario in ſuſpenſione aliarum; ſed neque etiam poteſt illa ſuſpendere, quia Pontifex non tribuit ei facultatem hanc in Bulla Latina. Quod etiam dico de gratijs conceſſis Religionibus non Mendicantibus, ſi iſtæ, participes fuerint priuilegiorum illarum. Quod de Religioſis dicitur, debet etiam intelligi quoad nouitios, quia in fauorabilibus, nomine Religioſorum comprehenduntur; non vero includuntur Donati, quia non ſunt Religioſi; neque etiam Tertiarij Franciſcani; quia vtrique indigent Bulla, vt gratias Religioni conceſsas obtineant. Mendo cum alijs, *n.* 44. & 45.

11. Quod

11. Quod de Religioſis viris; intelligendum eſſe de Religioſis fœminis, id eſt Monialibus cum proportione, ſi ſunt Ordinis Mendicantis, non egent Bulla ad obtinendas Ordinis ſui gratias: quia iſtæ non ſuſpenduntur; ſi verò non ſunt Mendicantes, neque participant priuilegia eorum, egebunt Bulla.

12. Sæculares etiam egere Bulla ad obtinendas gratias aliquas conceſſas in fauorem Rælígionum Mendicantium, quæ immediatè attinent etiam ad fauorem ipſorum ſæcularium, v. gr. Indulgentias, quæ conceduntur viſitantibus Altaria, aut Eccleſias dictarum Religionum.

13. Alias gratias, quæ præcipuè, & immediatè conceduntur in fauorem dumtaxat Religionis, & redundant etiam in beneficium ſæcularium, poſſe etiam à ſæcularibus obtineri ſine Bulla, quia non ſuſpenduntur, v. g. Facultas, quam habent Mendicantes abſoluendi à caſibus reſeruatis, commutandi vota, diſpenſandi in quibuſdam rebus, & aliæ ſimiles facultates, quæ in vnaquaque Religione videndæ ſunt, quæ, & quales ſint? Quod etiam dico de Religionibus non Mendicantibus, ſi participant priuilegia earum. Hæc reſolutio eſt contra Nauarrum, Lopez, Acoſta, & Trullench, ſed aſſentiunt ei ſupra decem, & octo, aut viginti Authores, quos citat, & ſequitur Mendo, *num.* 63. Qui etiam addit: Pium V. conſultum reſpondiſſe: Mentem ſuam non eſſe reuocare per Bullam hæc priuilegia; & expreſſit anno 1571. in Priuilegijs Ordinis Prædicatorum; & putandum eſt, hunc fuiſſet, & eſſe animum reliquorum Pontificum.

ARTICVLVS IV.

De ſuſpenſione interdicti dum Bulla promulgatur?

Commiſſarius Generalis virtute facultatis ſibi à Sommo Pontifice conceſſæ ſuſpendit interdictum vbicumque fuerit per octo dies ante, & poſt Bullæ promulgationem, vt ſolemnius fiat promulgatio. Circa hoc quædam difficultates reſoluuntur.

1. An ſuſpenſio interdicta duratura ſit ſedecim, aut decem, & ſeptem dies ideò, quia Commiſſarius ſuſpendit interdictum octo dies antè, & totidem poſt promulgationem Bullæ: Videtur eundem diem promulgationis non eſſe numerandum incluſiuè cum alijs antecedentibus, & conſequentibus. Reſpondetur hoc eſſe probabile, v. g. illum diem non eſſe incluſiuè numerandum, & quia fauorabile eſt, poſse extendi ſuſpenſionem vſque ad dies decem, & ſeptem. Mendo *d.* 30. *num.* 2.

2. Suſpendi interdictum poſitum à quocumque Iudice; quia Pontifex eſt Superior cunctis, & delegat quoad hoc Cummiſſario propriam poteſtatem.

3. Quod ſi in aliqua Ciuitate populoſa promulgetur in diuerſis Eccleſijs,

cleſijs, & diuerſis diebus Bulla præ multitudine populi; interdictum ſuſpendatur octo diebus antè, & totidem poſt promulgationem in vnaquaque Eccleſia & Parochiani illius Eccleſiæ in qua adhuc edictum non ſuſpenſum eſt, frequentare poſſint Eccleſiam illam, in qua eſt ſuſpenſum. *Idem num.* 6.

4. Excommunicatos, aut publicè denunciatos, propter quos interdictum, poſitum fuit, non manere abſolutos per illos dies, quibus ſuſpenditur interdictum; quia vinculum excommunicationis, diſtinguitur à vinculo interdicti, quod ſuſpenditur.

5. Neque interdictum perſonale particulare ſuſpendi; quia hoc non obſtat promulgationi ſolemni Bullæ, qui eſt finis intentus in ſuſpenſione interdicti, neque hoc vocatur abſolutè interdictum. *Idem nu.* 12.

6. Interdictum generale perſonale comprehendens cunctos vicinos loci, ſuſpendi quamuis non ſit locale, quia hoc obſtat ſolemni Bullæ promulgationi.

7. Quod ſi interdictum, poſitum eſt in Eccleſia loci, in qua non eſt promulganda Bulla, adhuc ſuſpendatur, quia Commiſſarius loquitur abſolutè non dicens ſuſpendi interdictum in Eccleſia, in qua promulganda eſt Bulla ſi in ea fuerit interdictum, ſed ſuſpendi in loco toto, in quo Bulla promulgatur.

8. Idem dicendum eſſe ſi aliqua Regularium Eccleſia interdicta foret in loco illo, in quo Bulla promulgatur, etiamſi omnes in tali communitate commorantes, eſſent interdicti generaliter; quia illud interdictum eſt publicum, & non particulare, ac ſi vna Paræcia, & cuncti Paræciani interdicti eſſent.

9. Quod finitis diebus ſuſpenſionis, iterum reſurgit interdictum, quin denuò ponatur.

CAPVT II.

De Bulla Compoſitionis.

COmmiſſarius Generalis Bullæ, in virtute facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ poteſt facere conuentionem ſuper bonis malè habitis, aut vſurpatis quando de domino eorum non conſtat: Quam facultatem poteſt ipſe Commiſſarius ſubdelegare, vt de facto ſubdelegant Commiſſarij Bullæ in Indijs: & quia difficile erat, & moleſtum pro minoribus quibuſdam quantitatibus ad Commiſſarium recurrere ad debita iſta componenda expedit Bullas.

DVBIVM

DVBIVM I.

De bonis in communi, de quibus Commiſſarius poteſt compoſitionem facere.

ARTICVLVS I.

Quanam quantitas componi poſſit?

Reſp. 1. Singulis quoque annis componi poſſe quantitatem duorum millium nongentorum quadraginta, & vnius argenteorum, & ſex marauediſſorum cum quinquaginta Bullis Compoſitionis acceptis, quæ ſingulis annis accipi poſſunt; quia per vnamquamque Compoſitionis Bullam componuntur quinquaginta argentei, & viginti, & octo marauediſij; & ita cum quinquaginta Bullis Compoſitionis acceptis, dicta quantitas componitur.

Reſp. 2. Quod ſi inueniatur maior quantitas componenda quam ea, quæ cum quinquaginta Bullis componi poteſt, recurri debeat ad Commiſſarium, qui ſolet exigere pro compoſitione, decimam partem eius quantitatis, quæ componenda eſt, & hanc in ſubſidium Cruciatæ; quod etiam ordinat exigendum Commiſſarijs in Indijs ſubdelegatis. Hinc reſoluitur.

1. In vno anno non poſſe accipi plures quinquaginta Bullas Compoſitionis, vel ſumantur ſingulæ ſeorſim, vel plures, vel omnes ſimul.

2. Quod ſi quidam debet vltra id, quod per quinquaginta Bullas componere poſſit, non valeat differre compoſitionem, aut reſtitutionem ad ſequentem annum, vt componat quantitatem acceptis nouis Bullis, ſed ſtatim debeat reſtituere, aut componere cum Commiſſario reſtantem illam bonorum quantitatem. Peccauit autem grauiter differendo, niſi dilatio aliàs prudentis iudicio iuſtificata fuerit.

3. Quamuis peccauerit differendo culpabiliter reſtitutionem, aut compoſitionem, poſſe tamen in ſequenti anno, acceptis Bullis, debitum componere; Neque obſtabit diſtuliſſe, intuitu per Bullas componendi; quia quamuis Bulla non proſit his, qui in fide Bullæ aliena vſurpauere bona, illis tamen, qui Bullæ fidentes, reſtitutionem diſtulerunt videtur valitura, quia valdè diuerſa ſunt hæc duo nempè vſurpare in fide Bullæ, & differre reſtitutionem in fide eiuſdem, & cum aliàs hoc quod eſt non valere Bullam ſit odioſum, non debet ampliari, & ſi fiducia priuaret hoc beneficio, adhuc perſpiciendum eſt: An compoſitio dilata fuerit in fiducia, aut cum fiducia Bullæ, quia ſi dilata fuit cum fiducia, adhuc compoſitio poteſt fieri per Bullam. Mendo *d. 32. num.* 51.

4. Quod ſi quis per vnam Bullam minorem quantitatem quam com-

ponere potuiſſet, v. g. triginta argenteos, ſi poſteà contraheret aliud debitum cuius incertus eſſet dominus, v. g. debitum viginti, & octo argenteorum, non poſſit componere hos viginti, & octo argenteos, per illam eandem Bullam, per quam compoſuerat triginta, quamuis nec illi triginta, neque iſti viginti, & octo argentei excedant quantitatem, quæ per vnam Bullam componi poteſt; quia Bulla non valet ad debitum de futuro contrahendum, ſed ad debitum iam de præterito contractum, & compoſitio finitur quando accipitur Bulla, nec poteſt vltrà extendi.

5. Quod ſi vnus debet alicui domino incerto triginta argenteos, & alius debet alicui domino incerto viginti, non liceat vtriſq; accipere vnam Compoſitionis Bullam pro debito vtriuſq; quia vnaquæque Bulla conceditur vni ſoli, & hæc eſt praxis, ſed eorum quiſque poſſet ſuſcipere debitum alterius, pro quo ſatisfaceret, quod impleret accipiens Bullam Compoſitionis.

Quæritur: Quænam eleemoſyna pro Compoſitionis Bullæ eroganda ſit?

Reſpondetur: Duos erogari argenteos; ſed ſi compoſitio fiat de bonis, quæ debentur pro commiſſione Officij Diuini, erogandi ſunt, & alij duo ad Eccleſiæ fabricam, aut Eccleſiæ, in qua beneficium habet qui Officium omiſit.

ARTICVLVS II.

Cuiuſnam qualitatis futura ſint bona, ſuper quæ fieri poſſit compoſitio?

Reſpondetur: Hæc bona debere eſſe incerta, vel hanc compoſitionem fieri de bonis incerti domini, vel de bonis, quæ debentur Eccleſiæ, pauperibus, aut operibus pijs; Quia Pontifex eſt Adminiſtrator horum bonorum, & poteſt de illis compoſitionem facere, alijſque compoſitionem delegare. Dilucidatur autem hoc magis, reſolutionibus ſequentibus.

1. Cum ſit probabilis opinio, & tuta in conſcientia: bona incerti domini, quæ quis non acquiſiuit iniuſtè, ſed inuenit, v. g. poſſe ſibi applicare ſi poſtquam ſufficientem diligentiam adhibuerit pro inueniendo, dominum, non inuenerit; Neque teneri ad compoſitionem, aut reſtitutionem, niſi fortè dominus inuentus fuerit ante neceſſarium præſcriptionis tempus, quo impleto, iam non tenetur reddere domino: Quæritur ergo quodnam temporis ſpatium ad hanc præſcriptionem requiratur? Hæc eſt materia Iuriſconſultorum *in tit. de praſcript. & in tit. de vſucapion.* Theologorum etiam in tractatu *de iuſt. & iure*; ſed in opinione aſſerentium prædicta bona deberi operibus pijs, poteſt fieri de ijs bonis compoſitio.

2. An

2. An aliqua bona cenſeantur incerti domini, neceſſarium eſſe, habentem illi bona, ſufficientem prudentum virorum iudicio diligentiam adhibere pro domino certo inueniendo: Quod ſi facta ſufficienti diligentia, dominus non comparuerit habenda ſunt illa bona pro bonis domini incerti, & poteſt fieri de illis compoſitio. In hoc Auctores conſentiunt.

3. Quod quando conſtat bona iſta alicuius ex tribus, aut quatuor dominis, non tamen conſtat cuiuſnam ſit eorum, hæc bona non ſunt incerta, neque de illis poteſt fieri compoſitio, ſed debent tradi tribus illis, aut quatuor, de quibus eſt dubium, vt illi inter ſe diuidant, & inter ſe componantur; Neque poſteà ſi verus dominus appareret, tenerentur alij conſortes reſtituere vero domino id, quod in partitione acceperunt, quia quando diuiſio facta fuit, vnuſquiſque ceſſit iuri ſuo. Mend. cum alijs, quos citat *d. 33. nu. 12.* Dicaſt. *t. 1. de iuſt. & iure, l. 2. tract. 2. d. 9. d. 15.*

4. Non eſſe incerta, bona illa, quæ iura, aut leges cuiuſque Regni diſponunt ſic; vel ſic applicanda, quamuis de domino non conſtet; quia hæ leges obligant in conſcientia, vtpotè iuſtæ, & ita non poteſt fieri de illis compoſitio.

Quæritur primò: An in caſu, quo compareret dominus bonorum, de quibus per Bullas facta eſt compoſitio, vel cum Commiſſario conuentum fuit: is, qui compoſuit illa bona, debeat reſtituere, aut iuſta conſcientia poſſit ſibi retinere?

Reſpondetur: Quod in conſcientia non teneatur reſtituere factam iam legitimè compoſitione, & remanere in conſcientia ſecurum, quamuis dominus ipſe in externo foro poſſit coram Iudice iſta bona expoſtulare, & ipſe Iudex ad reſtitutionem compellere. Probatur prima pars; Quia Pontifex præ dominio excellentiæ, pollet auctoritate ad transferendum per compoſitionem dominium talium bonorum, quando talis compoſitio ad animarum ſalutem conducit, & talia bona ſunt in tali ſtatu, quod ad pauperes pertineant; ergo in conſcientia non debet reſtituere ille, ad quem per compoſitionem, dominium talium bonorum translatum fuit. Secunda pars probatur; quia horum bonorum compoſitio, dumtaxat eſt ad forum conſcientiæ; ergo in externo foro repeti poſſunt. Hinc fit ſatis aſſerentibus non poſſe fieri hanc compoſitionem tuta conſcientia, quia eſt in præiudicium tertij, nempè bonorum domini. Satisfit inquam, quia remanet domino ius, & actio, vt in externo foro ſua bona expoſtulet; irrationabiliter autem inuitus erat dominus bonorum, quod is, qui eorum compoſitionem per Bullam feciſſet, ab onere reſtitutionis in conſcientiæ foro maneret immunis, cum ipſe bonorum dominus ſit Pontifici ſubditus, eiuſque bona ſubijciantur ſupremæ Pontificis poteſtati quando eorum adminiſtratio ſpirituali ſa-

luti conducit, vt conducebat quando illorum dominium in foro conſcientiæ per compoſitionem fuit translatum, neque hæc compoſitio, aut translatio dominij in præiudicium domini cenſeri debet facta, quemadmodum neque præſcriptio cenſetur in præiudicium, quamuis poſt præſcripta bona, compareat illorum dominus; nam quemadmodum Reſpublica eo quod habeat poteſtatem ſuper temporalia bona quatenus vtilitati ciuili conducunt, & publicæ, concedit præſcriptionem bonorum quin domino iniuriam inferat; ita Pontifex, eo quod habeat poteſtatem ſuper bona incerta quatenus ſpirituali ſaluti conducunt, concedit iuſtè eorum compoſitionem in conſcientiæ foro, quin bonorum domino præiudicium fiat.

Quæritur ſecundò: Quibuſnam perſonis poſſit valere compoſitio per Bullas, aut cum Commiſſario?

Reſpondetur: Cunctis, quibus diximus viuorum Bullam poſſe valere in cunctis articulis dubij quarti, poſſe etiam valere compoſitionis Bullam, quin excludatur defunctus, qui ante mortem iniunxit hæredi pro exoneranda conſcientia, vt neceſſarias compoſitionis acciperet Bullas.

Quæritur tertiò: Quibuſnam perſonis Bulla hæc valere non poſſit?

Reſpondetur: Illis non valere, qui in fiducia Bullæ, aliena bona vſurparunt; ſed poſſe valere his, qui cum fiducia Bullæ vſurparunt. Quod vt intelligas: ille in fiducia Bullæ vſurpauit, qui ſi non ſperaret ſe compoſiturum ea bona per Bullam, non vſurpauiſſet ea. Ille verò cum fiducia Bullæ vſurpauit, qui motus eſt ad vſurpanda bona per cupidinem, aut motiuum aliud, quia quamuis non ſperaret ſe compoſiturum illa bona, tamen eodem modo vſurpauiſſet, quamuis aliquod habuerit ſolamen, quod per Bullam compoſitioni daretur locus.

Hic aduertendum eſt: Quod quamuis bona malè habita in fiducia Bullæ componi nequeant, poſſe tamen recurri ad Commiſſarium Generalem pro compoſitione eorumdem, qui poteſt committere talem compoſitionem Epiſcopo, cuius facultatem non coarctat Commiſſarius. Mendo *d. 33. num. 43. & 44.*

DVBIVM II.

De particularibus caſibus, quos Bulla compoſitionis intrat.

Decem, & octo caſus particulares aſſignantur, in quibus Bulla compoſitionis habet locum. In quibus omnibus, duo ſupponuntur, quæ iam animaduerſa relinquimus. Primum, quod non conſtet de domino bonorum, quæ componuntur. Secundùm; quod facta fuerit ſedulò diligentia prudentum iudicio ſufficiens, vt eorum dominus inueniatur.

In

Digitized by Google

In Bulla Latina additur à Pontifice alia conditio, nempè quod à volente ſe componere exigatur iuramentum, quod ſufficientem diligentiam adhibuerit in quærendo bonorum domino, & non inuenerit; ſed iuramentum hoc, dumtaxat exigitur quando fit compoſitio cum Commiſſario, non verò quando fit per Bullas, quia tunc ſufficit, quod quis in conſcientia ſibi perſuadeat, quod ſufficientem curam in domino quærendo habuerit. Et ita in praxi acceptum eſt.

ARTICVLVS I.

De primis ſex caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Primus caſus. Poteſt fieri compoſitio de bonis malè obtentis, & habitis, de acceptis, & acquiſitis per lucra, & vſuras, vel alio quolibet modo, ſi facta ſufficienti diligentia non comparuerint domini, quibus legitima reſtitutio fieri debeat.

In hoc caſu aduertendum eſt, quod videatur *dubium 7. tractatus 5. in lib. 3.* ſummæ, vbi agitur de vſura, & in quibus caſibus debetur eius reſtitutio, poterit compoſitio per Bullam habere locum, modò de domino cui reſtitutio facienda eſſet, poſt diligentiam ſufficientem non conſtiterit, neque vſuræ obtentæ fuerint in fiducia Bullæ. Quod idem aduertendum eſt in reliquis quibuſcumque caſibus, ne iterum repetere cogamur.

Diximus componi poſſe id, quod obtinetur per *lucra*, quæ exſurgunt ex accomodatione fructuum, obtentum per *vſuras*, quod reſultat ex accommodatione pecuniæ in ſignificatione ſtricta, & in lata ſignificatione in accommodatione cuiuſuis mercis. Diximus: *Quolibet modo*. Id eſt modo ſimili vſuræ, vt mohatra.

Secundus caſus. Poteſt fieri compoſitio, de fructibus beneficiorum, & aliorum redditúum Eccleſiaſticorum malè habitis ob defectum in Horis Canonicis recitandis. Circa quod reſoluitur.

1. Quod quando ob defectum in recitando fit horum bonorum compoſitio, tribuenda eſt tanta pars ad fabricam Eccleſiæ, vbi eſt beneficium, quanta Cruciatæ, v. g. ſi accipitur pro compoſitione, Bulla vna, tribuendi ſunt Eccleſiæ argentei duo, ſi duodecim Bullæ accipiantur, viginti argentei tribuendi ſunt Eccleſiæ, & ſic proportionaliter.

2. Quia cùm fructus beneficij percipiantur etiam alijs titulis, & obligationibus oneroſis à recitatione diuerſis, hinc fit, ſolum hic deberi reſtitutio ob defectum in recitando, quod recitandi oneri correſpondet, debita ſpectata proportione. Thom. Sanchez, Henriquez, & Mendo *d.* 34. *num.* 25. aſſerunt: Epiſcopum recitare omittentem ad quintam fructuum partem reſtituendam teneri. Canonicum verò, & Parochum ad quartam. Reliquos Beneficiatos, & qui gaudent benefi-

cio ſimplici, Præſtamo Capellania, aut penſione ſufficienti ad onus recitandi, teneri ad tertiam partem. Qua via quiſque poſſet hanc partem per Bullas componere v. gr. Habet quis Beneficium ſimplex ex quo trecenta ducata recipit annua omittit recitare Officium per totum annum, debet reſtituere fabricæ Eccleſiæ, aut pauperibus ducata centum, quæ eſt tertia pars reddituum quam partem componere poteſt, acceptis decem, & nouem compoſitionis Bullis erogando Cruciatæ triginta, & octo argenteos, & totidem fabricæ Eccleſiæ. Si omittit Officium per menſem, aut per dies quindecim, illam partem reſtituere tenebitur, quæ menſi, aut diebus quindecim ex redditu correſpondet, quam partem per Bullam, aut Bullas componere poteſt.

3. Ommittentem Officium paruum, ad quod tenetur pro penſione, eodem modo ad reſtitutionem obligari; Quod ſi per Bullas velit componere debitum, tantam partem debet reſtituere fabricæ Eccleſiæ vbi eſt beneficium ex quo illi penditur, quantam Cruciatæ. Quod ſi penſio fuerit ſuper Epiſcopatum, probabile eſt; partem dandam fabricæ, poſſe tribui, vel in fabricam Eccleſiæ Matricis, vel alterius cuiuſcumque Eccleſiæ in qua Epiſcopus habeat Eccleſiaſticos prouentus.

4. Habentem beneficia in diuerſis Eccleſijs, ſi componat per Bullas, quod omiſſione Officij debitum contraxit, id quod fabricæ Eccleſiæ tribuendum eſt, teneri di ſpertiri inter illas Eccleſias omnes, in quibus habet beneficia, maiorem partem illi, vndè maiores percipit redditus tribuendo.

Tertius caſus. Poteſt etiam fieri compoſitio ſuper dimidium legatorum, quæ facta fuere pro exoneranda conſcientia à bonis malè habitis, ſi perſonæ quibus talia legata facta ſunt, negligentes fuerint per annum integrum in percipiendis legatis, quamuis de legatarijs conſtet, & perſonis. Circa quod reſoluitur.

1. Negligentiam legatarij in perceptione rei legatæ, non debere numerari à tempore, quo factum eſt teſtamentum, vel teſtator obijt, ſed à tempore, quo ipſe certus factus eſt legati ab hærede, vel teſtamentario; Quia vbi de re non conſtat, non poteſt quis accuſari de negligentia in re. Itaque ſi à tempore, quo habuit notitiam, numeratur annus, & ille negligenter ſe habuerit in recuperando legato, poterit hæres dimidium legati per Bullas componere.

Si legatarius verò fuerit aliquis locus pius, debet admoneri is, qui talis loci curam habet. Si legatarij fuerint pauperes in communi, Procurator pauperum debet admoneri; Quod ſi iſti poſt admonitionem negligentes fuerint per annum, poteſt fieri compoſitio de legati dimidio.

Quartus caſus. Poteſt etiam fieri compoſitio ſuper legatis factis antea, vel tempore durationis Bullæ, quorum legatarij facta ſufficienti diligentia non inuenti fuerint. Circa quod reſoluitur.

1. Quod

Digitized by Google

1. Quod ſi non inuento legatario, inuenitur hæres ipſius, legatum abſolutum debeat dari iſti hæredi legatum quoque conditionatum, purificata conditione; & ſuper hoc legatum nequit hæres per Bullam componi.

2. Idem quod conceditur circa legata non inuentis legatarijs, poſſe applicari fideicommiſſis, & donationibus, quando non inueniuntur partes; itaque poſſunt etiam per Bullas componi.

Quintus caſus. Si aliquis Iudex Ordinarius, aut Delegatus, vel Aſſeſſor perceperit nummos, vel aliquid aliud pro ferenda mala, aut iniuſta ſententia, vel pro cauſa protrahenda in præiudicium partis, aut pro alia iniuria inferenda, vel aliquid aliud facerent, quod non deberet; tunc poſſent omnes iſti, malè parta per Bullas componere, ſaluo ſemper iure partis, vt illi ſatisfiat. Circa quod reſoluitur.

1. In opinione plurium aſſerentium non debere reſtitui id, quod pro actione turpi, aut iniuſta acceptum eſt, quando tale obſequium eſt pretio æſtimabile; Nullum iſtorum iudicium, qui in re mala perpetranda peccauerunt teneri ad compoſitionem pretij pro re mala perpetrata; in opinione verò tutiori aſſerentium contrarium; teneri ſi non reſtituunt, componi per Bullas. Quod obſeruandum eſt in ſequentibus caſibus huic ſimilibus.

2. Idem, quod dicitur de Iudicibus, qui reuera ſunt Iudices, debere intelligi de quibuſcumque potentibus ſententiam ferre pro officio, aut ſubdelegatione, aut partium conſenſu.

3. Damnum, quod parti intulerunt, ipſos non poſſe componere per Bullas, ſed teneri reſtituere, etiam dato caſu, quod non deberent id, quod pro iniuſta acceperunt ſententia.

Sextus caſus. Si aliquis Aduocatus accepit quidquam pro aduocando in cauſa iniuſta ſciente parte cauſæ iniuſtitiam, poteſt iſte Aduocatus per Bullas componi; ſed parti, cui præiudicauit, pro damno ſatisfacere tenetur. Circa hunc caſum reſoluitur idem quod in reſolutione prima, & tertia præteriti caſus. Vltra notandum eſt: Quod ſi pars, quam defendit Aduocatus neſcit cauſam ſuam eſſe iniuſtam, iuraq; pro ſe trahi violenta, tunc Aduocatus reſtituere tenetur parti id, quod pro patrocinanda cauſa accepit, & damna, quæ ex tali ſuſcepta cauſa fuerunt orta.

CAPVT III.

De ſex alijs caſibus, qui ponuntur in Bulla.

SEptimus caſus. Si quis teſtis pro falſo teſtificando, aut Fiſcalis, vel accuſator pro accuſatione falſa, vel quod omiſerit accuſare cum

teneretur, acciperet quidquam, poſſe componi de acceptis, vltra ſatisfactionem, quam tenetur reddere parti præiudicatæ.

Octauus caſus. Officiales, Scribæ, Notarij aut Secretarij, qui pro aliqua re in officio ſuo iniuſtè perpetrata perciperēt quidquam, poſſunt componi ſuper accepto, ſed præiudicatis partibus ſatisfacere tenentur.

Hi duo caſus ſequentes coincidunt cum caſibus ſupradictis, Iudicis, & Aduocati, & ita eadem regula vtendum eſt.

Nonus caſus. Poſſunt omnes Iudices, & ſæculares, & Eccleſiaſtici in cauſis temporalibus componere per Bullam ea bona, quæ ob adminiſtrandam iuſtitiam pro iure debitam, à litigantibus acceperunt, vel iſta bona ſint pecuniæ, vel ſpecies alia.

Dicitur *in cauſis temporalibus*. Quia eſt ſimonia accipere quidquam pro cauſis ſpiritualibus, & etiam eſt ſimonia, id per Bullas componere. Et quamuis aduertat Trullench. Pontificem dumtaxat prohibere compoſitionem, & diſpenſationem in ſimonia incurſa ratione Beneficij, Apoſtaſiæ, Hæreſis, Homicidij, aut Ordinum non ritè acceptorum; indè tamen, tantummodo infertur: Commiſſarium habere poteſtatem ad componendum pretium acceptum in alijs ſimonijs; Non verò, quod hoc pretium poſſit componi per Bullas, ſiquidem hæ non conceduntur, niſi vt componatur id, quod pro cauſis temporalibus acceptum eſt.

Dicitur: *Ratione iuſtitiæ adminiſtrandæ, &c.* Quia non poteſt Iudex pro iuſtitia adminiſtranda ſtipendium accipere, neque pretium; ſiquidem pro eius adminiſtratione ſalarium accipit, quod bis ſolueretur, ſi vltrà id, id pretium acciperet. Vndè reſoluitur.

1. Quod in caſibus, in quibus Doctores, probabiliter à reſtitutione Iudicem excuſant, non tenetur Iudex ad compoſitionem pretij accepti pro adminiſtratione officij ſui, ſi ipſe Iudex Doctorum ſequitur opiniones; contraria verò pars, ſecurior eſt.

2. Quod quando litigans dedit iudiciali quid pro redimenda vexatione, quia aliàs Iudex non ferret ſententiam iuſtam pro eo, tenetur Iudex acceptum reſtituere litiganti; in quo negotio non datur compoſitioni locus. Hæc eſt omnium ſententia communis.

3. Quod quando litigans dat bona fide aliquid Iudici, vel quia putat teneri dare, vel quia ad dandum cogitur, debet Iudex reſtituere ipſi litiganti, quin habeat in hac cauſa locum compoſitio.

4. Quod quando litigans dat aliquid animo corrumpendi Iudicem, & attrahendi illum, vt pro ſe ferat ſententiam, quia putat litigans iura pro ſe in tali negotio non ſtare, quamuis in rei veritate fauorabilis ſententia ſibi debeatur; tunc Iudex agnoſcens ſe ferre ſententiam iuſtam, & debitam in fauorem litigantis, non poteſt reſtituere ſibi id quod accepit, ſed tenetur reſtituere ipſi litiganti antequam exequatur

tur

Digitized by Google

tur actionem pro qua pretium accepit; ſed poſt actionem iam exequutam tenetur reſtituere pauperibus; in quo caſu, compoſitio per Bullam habet locum. Quia quando litigans intendit corrumpere Iudicem muneribus, aut ſtipendio conſentit tunc in tranſferendo dominio munerum pro ferenda in ſuum fauorem ſententia, & non aliter; ergo data in fauorem ſententia, quæ eſt conditio poſita, litigans caret iam titulo, & iure, vt reſtituantur ſibi munera, quæ dedit, quia iam ſe à dominio illo abdicauit. Ex alia parte non poteſt Iudex id, quod accepit retinere, quia cognoſcit datum fuiſſe ſibi pro eo ipſo, quod ipſe tenebatur facere, nempè pro ferenda ſententia iuſta, & debita, ergo tenetur retribuere pauperibus, & conſequẽtèr poteſt id per Bullas componere. Tol. Fag. Mald. Nau. Salon. Leſſius, Villal. Triull. quos citat, & ſequitur Mendo *d.* 14 *n.* 138.

Decimus caſus ſic iacet in Bulla Caſtellana: *Se pueden componer los Eſcriuanos, Notarios, y Secretarios, y los Oficiales de iuſticia, que huuieren recibido, ò lleuado derechos demaſiados por razon de oficios contra las leyes, y ordenancas, que les eſtan dadas, no ſabiendo las perſonas à quien deuen reſtituir.* Circa quod reſoluitur.

Quod in tutiore opinione, lex, quæ taxat ſtipendium pro quolibet inſtrumento ſoluendum, non ſolùm eſt pœnalis, ſed etiam abſoluta, & obligans in conſcientia; itaque debent Notarij reſtituere id, quod vltrà legis taxationem accipiunt, præcipuè ſi ad taxationis legem ſe ſtaturos cum iuramento promiſerunt; ſed ſi ignoratur cuinam iniuria illata ſit, poterunt per Bullas id, quod vltra taxationem acceperunt componere. Non tamen caret probabilitate contraria opinio, Nempè legem illam eſſe tantummodo pœnalem, & ita non obligare in conſcientia, & conſequenter non teneri reſtituere, neque componere id, quod acceperunt vltrà taxam, niſi fortè excederet iuſtum laboris pretium, quia tunc tenetetur reſtituere, quamuis lex non adeſſet.

Vndecimus caſus, ſic in Bulla Caſtellana: *Si alguno, iniuſte, ò indeuidamente, por rogar, y fauorecer que no ſe haga iuſticia, ò que ſuelte à el que iuſtamente eſtaua preſo por delitos lleuò dineros, ò otras coſas algunas, ſe podrà componer en lo que aſsi lleuò, ſatisfaciendo el daño de la parte, a quien ſe hizo el agrauio?*

Hic caſus ponitur, ſupponendo, id quod accipitur pro cauſa iniuſta, aut turpi reſtituendum eſſe pauperibus, cui vero opinioni adhæſerit contrariæ excuſanti à reſtitutione, non eget compoſitione, vt dictum eſt. Hic aduerto: Quod ſi ſequatur parti contrariæ damnum, non ſolum debet accipiens, ſatisfacere tale damnum, ſed etiam is qui largitus eſt aliquid pro illa interceſſione iniuſta, quia tam agens, quam intercedens, ad damnum concurrerunt.

Duodecimus caſus: *Se pueden componer de lo que por ruego fueron*

Digitized by Google

obligados à reſtituir à pobres; pero auiendo interuenido engaño en ellos, ò ganando à perſonas que no pudieſſen enagenar lo que perdieron, no ſe pueden componer; y ſabiendo à quien ſe lo ganaron, ſon obligados à ſe lo reſtituir; y no lo ſabiendo, ſe pueden componer en eſto caſo, como en el de arriba.

Vidè *dub. 13. tract. 5. lib. 3.* vbi agitur de ludo, & de caſibus, in quibus malè parta per ludum, reſtitui debeant; in quibus caſibus, locum habet compoſitio quando ignoratur cuinam fieri debeat reſtitutio.

ARTICVLVS III.

De ſex vltimis caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Decimus tertius caſus: *Si alguno, diſſimulando en ſi lo que no ay en el, ò otra coſa ſemejante de lo que en eſte color huuiere recibido, ſe puede componer, y el que pide limoſina fingiendo ſer pobre no lo ſiendo, de lo que por eſta cauſa huuiere recibido ſe puedo componer, no ſabiendo en ambos eſtos caſos, à quien como dicho es ſe deue reſtituir.* Hinc reſoluitur.

1. Acquiſitum per eleemoſynam, ficta paupertate, poſſe per Bullas componi, quamuis ſciatur, quiſnam tales eleemoſynas erogauerit; Quia eſt multorum opinio; hanc reſtitutionem non deberi niſi pauperibus, quia erogantes tales eleemoſynas intendunt erogare illas Chriſto in pauperibus ad leuandas illorum miſerias, & ita eleemoſynarum dominium transferunt in pauperes. Et quando Commiſſarius coarctationem illam aſſignat: *No ſabiendo à quien ſe deue reſtituir*, Loquitur Commiſſarius in opinione aſſerentium deberi eleemoſynas reſtitui ipſis, qui eas erogauerunt quando paupertate ficta acceptæ ſunt. Trull. Henriq. Nauarr, Villalob. & alij, quos citat Mendo, *num.* 169.

2. Quod acquiſitum fuit fictione alia, v. g. Conſanguinitatis, Sanctitatis, &c. ſi ſcitur, cuinam debeat reſtitui, non poſſe per Bullas componi, benè tamen ſi neſciatur.

3. Si id, quod fingitur non fuit plus quam impulſiua cauſa, vt aliquis erogaret, non eſſe opus compoſitione, quia non eſt obligatio reſtituendi; quod ſi accipiens cum fictione, fuit cauſa motiua, vt alter erogaret, tenetur reſtituere, & ſi ignorauerit perſonam, poteſt componere. Impulſiua cauſa eſt illa, quæ inclinat ad aliquid dandum, vel faciendum, ſed ita inclinat, vt detur, vel fieret etiamſi talis cauſa impulſiua nõ adeſſet; Motiua eſt illa cauſa ſine qua, nec daretur, nec fieret.

Decimus quartus caſus: *Item en todas las coſas, que alguno huuiere hallado, hecha primero ſufficiente diligencia, no pareciendo ſus dueños, ni à quien competen de ſer reſtituidas, ſe puede componer.*

In hoc caſu loquitur Bulla in opinione aſſerentium, non poſſe quemquam inuenta bona retinere ſibi poſt inquiſitum diligenter, & non inuentum dominum; ſed iam ſupra diximus, contrariam opinionem, eſſe proba-

Digitized by Google

probabilem, & tutam, neque in illa opus eſſe compoſitione. Circa bona verò naufragantium, ſtandum eſt iuris, & Bullæ in Cœna Domini diſpoſitionibus.

Decimus quintus caſus: *Item, el que huuiere alguna, ò algunas coſas en ſu poder, de perſona, ò perſonas, que no pueden ſer auidas para reſtituir, ſe lo auiendo ſe para ello hecho la deui. la diligencia neceſſaria, ſe podrà componer de lo que aquello montaue.*

Poteſt quis habere aliqua bona alterius pro diuerſis titulis, v. g. Commendationis, Mutui, Oppignorationis, Depoſiti, aut alicuius alterius contractus, in quo dominium non transfertur. De iſtis igitur bonis poteſt fieri compoſitio, non comparente domino, cui reſtituenda ſint, nec habita ſpe illius inueniendi.

Hic aduertendum eſt: Id quod quis habet in Depoſito iudiciali, quod vocatur ſequeſtratio, teneri reddere illi, quem Iudex aſſignauerit, nec habentem poſſe pro auctoritate ſua decernere cuinam illa bona tradenda ſint; Neque etiam ex eius arbitrio dependet inquirere, neque curare de inueniendo domino. Et ſi Iudex aſſignauerit dominum, & talis dominus non inueniatur, tenetur Depoſitarius tradere depoſitum Iudici, vt ipſe decernat de depoſito quid ſit faciendum: ſed ſi Iudex poſtquam aſſignauit dominum, & officium ſuum expleuit, non repetit depoſitum, ſed committit Depoſitario curam reſtituendi illud, iam tunc depoſitum remanet in poteſtate Depoſitarij, tanquam ſi dominus ipſe commendauiſſet; Tunc ſi dominus non compareat, habet locum compoſitio.

Decimus ſextus caſus: *Se pueden componer los danos que ſe ayan hecho andando à caſa, con ſus ganados, ò de otra manera, aſſi en los panes y vinas, como en otros qualeſquier heredamientos, no ſabiendo à quien ſe ha hecho el dano.* Caſus hic, per ſe patet.

Decimus ſeptimus caſus: *Todas las mugeres, que no ſon publicamente deshoneſtas, ſe pueden componer, de qualquier dinero ò oyas, que por cauſa ſea huuieren recibido; y los hombres, ſi de mugeres, que no tienen maridos, ſe pueden componer por la meſma razon.*

Hic caſus loquitur in opinione paucorum aſſerentium non poſſe fœminas, quæ in occulto turpiter viuunt, referre, nec retinere pro turpitudine pretium; ſed cum probabilius ſit poſſe, non egent compoſitione. Quod idem dico de viris, ſed ſi tam illi, quam illæ ferrent pretium ab eo, qui non poteſt talia bona alienare, tenentur reſtituere, neque componere poſſunt, niſi dominus, cui facienda eſſet reſtitutio ignoraretur.

Decimus octauus caſus: *Si alguno ha vendido vino aguado por puro, ò medido con falſa medida, ò huuiere vendido alguna otra coſa con menores peſos, ò medidas, ò vendido vna coſa por otra, ò mexclado, ò peſado, ò*

mal medido, no ſabiendo à quien ſe huuiere vendido, ſe pueden componer.

Caſus hic eſt latiſſimus, & in tractatu de Reſtitutione videndum eſt, quando ob dictas, & ſimiles fraudes teneatur quis reſtituere, & quando excuſari poſſit. Quando verò reſtituere teneatur, poterit componi ſi certus dominus ignoretur.

ARTICVLVS V.

Concluſio huius Bullæ.

Concludit in Bullam Commiſſarius Generalis: *En los caſos, y coſas que aqui particularmente no van expreſſados, attento que la facultad, y comiſſion à Nos dada, y concedida por ſu Santitad es general, y comprehende otras mas coſas, en que ſe puede hazer la dicha compoſition, lo remitimos al arbitrio de los Confeſſores, para que ellos como Medicos eſpirituales, digan, y declaren à ſus penitentes, de todo lo que en virtud de eſta Bula, y facultad Apoſtolica ſe podra componer para el deſcargo, y ſatisfacion de ſus animas, y conciencias, demas de los caſos en eſta Bula declarados.*

Longum eſſet diſcurrere per cuncta officia, artes, & facultates, vt diceremus caſus, in quibus teneantur reſtituere, & componere per Bullas, hi, quibus tales artes, & officia prohibentur. De hac materia tractant Mendo, *diſp.* 35. Ioannes Machado *tom.* 2. *De Perfect. Confeſſ.* Petrus de Oñate, *tom. de contract.* qui omnes eruditiſſimè.

Vt regulam propono: Cunctos profeſſores artium, tam liberalium, quam mechanicarum; hos etiam, qui Reipublicæ habent officia, Mercatores, & eos qui quodcumq; contractus genus exercent, poſſe componi per Bullas, & eximi ab obligatione reſtituendi, pro defectibus in obligatione ſuarum profeſſionum, aut negotiorum ſi ignorent cuinam debeatur reſtitutio, nec ipſi iniuſtè proceſſerint in fiducia accipiendæ Bullæ. Et ita in qualibet profeſſione debent hæc duo puncta diſquiri.

Solum hic libet aduertere, de quibuſnam redditibus Eccleſiaſticis poſſit fieri compoſitio? & de quibus non poſſit? quando hi redditus tenentur reſtitui alio titulo, quam ad officium non recitatum, quia de hoc iam ſermo habitus eſt. Circa quod reſoluitur,

1. Epiſcopum, & Parochum quando defuerunt reſidentiæ ſine cauſis, quas aſſignat Trid. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 1. & quando vltra tempus indultum ibi defuerunt, non poſſe percipere fructus, neque componi pro iis, quia ibidem prohibet Concilium, ipſam compoſitionem, neque Bulla derogat prohibitionem.

2. Eccleſiaſticus non aſſiſtens Eccleſiæ, non poſſe percipere diſtributiones, neque componi pro his; quia hæ habent dominium, cui debeant reſtitui, nempè aſſiſtentes. Ita ſentiunt Expoſitores Bullæ.

3. Omnes

3. Omnes Eccleſiaſticos non habentes curam animarum poſſe componi pro fructibus reſtitutioni obnoxijs ob defectum reſidentiæ, niſi hi fructus debeantur reſidentibus, quia tunc nequit fieri compoſitio.

4. Poſſe componi per Bullas, vel cum ipſo Commiſſario fructus malè perceptos, aut ex eo, quod quis non obtinuerit Canonicè beneficium, aut quod incurrerit in cenſuras poſt beneficij poſſeſſionem, quando iſti fructus ſic malè percepti debentur Eccleſiæ, aut pauperibus; quia Pontifex poteſt iſtos fructus tunc componere, aut per Bullas, aut cum ipſo Commiſſario, vt Adminiſtrator ipſorum bonorum, & ita concedit.

Dixi: *Quando debentur Eccleſiæ, aut pauperibus.* Quia ſi iuxta conſuetudinem, & ſtatutum deberentur ſucceſſori, non poſſent componi, ſed ſi fieret reualidari titulus beneficij, tunc poſſidens inualidè, nihil teneretur reſtituere; quia in hoc caſu, ipſe eſt ſucceſſor beneficij reſpectu vltimi poſſeſſoris. Ita Mendo, *d.* 34. *num.* 42. vſque ad 47.

Quæritur: An dilatio componendi ſe per Bullas, & quando ſit peccatum mortale?

Reſpondetur: Illam dilationem, quæ in reſtituendo foret peccatum mortale, futurum etiam mortale peccatum in componendo, quando quis habet bona incerti domini, & intendit componere per Bullam: Et quandoque dilatio minor, erit peccatum mortale; quia ſæpè impoſſibilitas, aut difficultas magna reſtituendi excuſat à riſtitutione prompta, quæ impoſſibilitas, aut difficultas non poterit à compoſitione excuſari, cum poſſit parua quantitate fieri.

Quæritur ſecundò: An qui non habet vndè pro integro reſtituat, habet tamen, vnde per Bullas componatur, accipere Bullas teneatur in caſibus, quibus per Bullas poſſit ſatisfacere?

Reſp. Videri obligatum eſſe; quia debet reſtituere eo modo, quo poteſt. Probabilior eſt tamen contraria opinio; quia compoſitio eſt priuilegium, & nullus tenetur vti priuilegio, vt reſtituere cogatur.

Quæritur tertiò: An poſſit componi per Bullas qui accepit eleemoſynam pro celebrandis Miſſis, & non meminit à quo accepit, vel cui debeat applicare.

Reſp. negatiuè. Iſte autem ſatisfaciet offerendo ſacrificium pro his, qui eleemoſynas erogauerunt, Mendo cum alij, *d.* 35. *num.* 31.

CAPVT IV.

De Bulla Defunctorum.

In hac Bulla, quam format Commiſſarius Generalis, ex vna clauſula Latina, concedit Pontifex indulgentiam plenariam per modum ſuffragij in fauorem animæ, cui applicatur iſta Bulla, & pro qua, taxata erogatur eleemoſyna.

DVBIVM

DVBIVM I.

De Indulgentia plenaria, quæ per Bullam conceditur animæ in Purgatorio patienti.

Pontificem poſſe concedere indulgentias, tam in fauorem viuorum, quam defunctorum eſt perſpicuum, tum per Conciliorum deffinitiones, tum per continuatam concedendi praxim; ſed viuis concedit, vt ſubditis adhuc ſuis, per modum abſolutionis; defunctis verò, vt potè iam extra iuriſdictionem eius exiſtentibus per modum ſuffragij; Tribuens ex Eccleſiæ Theſauro, cuius opes ipſe diſpenſat, quando indulgentiam concedit plenariam, id quod ſufficit, vt pro integro ſoluatur debitum pœnæ, quod anima illa tenebatur pro culpis in Purgatorio pati, itaque ſuffragium, eſt ſubſidium, aut auxilium, quod illi tribuitur, vt ſoluat in parte, vel in toto, & eripiatur à pœnis, quas patitur.

Quæritur primò: An infallibiliter Indulgentiam lucretur plenariam Bulla, anima, pro qua offertur?

Reſpondetur affirmatiuè: Concurrentibus cunctis ad applicationem requiſitis.

Quæritur ſecundò: Quandonam huius Indulgentiæ beneficio fruatur anima?

Reſpondetur: Tunc quando erogans eleemoſynam taxatam pro Bulla applicat illi ſuffragium. Communiter fideles applicant hoc ſuffragium vbi primum Bullam accipiunt, ſed poſſunt non ſtatim applicare, præſertim ſi ſe extra ſtatum gratiæ ſenſerint, quia quamuis ſpeculatiuè loquendo non ſit opus ſtatu gratiæ in applicante, vt animæ proſit indulgentia: qui tamen tutiorem ſemitam cupit ſequi, differet prudentius applicationem quoad ſe in ſtatum gratiæ donec reſtituat.

Quæritur tertiò: An ſit vtile accipere vltra vnam vicem Bullam pro vna anima?

Reſpondetur affirmatiuè: Quia contingens eſt quandoque deeſſe requiſitum aliquod, quo deficiente non habeat indulgentia effectum; itaque conducit accipere ſæpius Bullam pro eadem anima, vt ſi ſemel, aut ſæpius defuit requiſitum aliquod, ſuppleatur per aliam Bullam; Singulis annis non poſſunt vltra duas Bullas pro eadem anima accipi. hæ tamen duæ, ſingulis annis poſſunt ſummi.

Quæritur quartò: An quando quis accipit Bullam defunctorum, poſſit determinationem relinquere Deo, vt ipſe eligat animam, quam voluerit, cui applicentur indulgentiæ.

Reſp. negatiuè. Mendo, *d.* 36. *nu.* 2.

Quæri-

Quæritur quintò: An poſſit accipi Bulla pro pluribus animabus, aut pro omnibus, vt inter eas diuidatur indulgentia, per quam anima vna poterat à pœnis eripi?

Reſpondetur affirmatiuè. Ratio eſt; Quia qui accipit hoc ſummarium, poteſt quidquid illi, qui vadunt, vel mittunt ad bellum contra infideles, ſed illis conceditur, quod poſſint applicare indulgentiam animabus Purgatorij per modum ſuffragij, quin coarctentur, vt tantum applicent animæ (quamuis communiter fidelium praxis vni applicet) ergo & illi poterit pluribus applicare.

DVBIVM II.

De alijs difficultatibus circa Bullam.

Quæritur primò: An ſit neceſſarium, quod ſit in ſtatu gratiæ ille, qui applicat ſuffragium huius Bullæ, aut aliam quamlibet Indulgentiam defunctis, vt eis proſit?

Reſp. 1. Quoad hanc Bullam ſupponere communiter Auctores, vt videre licet in Trull. *l.* 4. *d.* 10. Prodeſſe Bullam defuncto quamuis accipiens, & applicans ei non ſit in gratia; quia Pontifex *ex opere operato* applicat ea Theſauro Eccleſiæ hanc indulgentiam per modum ſuffragij, apponendo pro conditione, ſolum vt taxata eleemoſyna erogetur; quod poteſt facere peccator, neq; ideo priuabit animam defuncti, applicatione Theſauri, quemadmodum qui erogat eleemoſynam per manum ſerui, aut eleemoſynarij peccatoris non priuatur merito, & præmio eleemoſynæ.

Reſp. 2. Quoad aliam quamcumque indulgentiam: quæ defunctis applicatur per modum ſuffragij, quamuis Caietanus cum alijs ſenſerit applicantem debere eſſe in ſtatu gratiæ, vt proſit illi cui applicantur, opinionem tamen contrariam eſſe probabiliorem & communiorem. Ratio eſt; quia ſtatus gratiæ tantum requiritur in indulgentia ad tollendum obicem, & vt poſſit recipi indulgentiæ effectus, qui eſt relaxare pœnam debitam pro culpa, quæ pœna non poteſt relaxari illi, cui non eſt dimiſſa culpa per gratiam; ergo ſufficit eſſe in gratia illum, qui recepturus eſt effectum indulgentiæ, nempe animam in Purgatorio exiſtentem non verò applicantem. Mendo *d.* 36. *num.* 12. vbi citat plures.

Quæritur tertiò: Quænam eleemoſyna, taxata ſit pro defunctorum Bulla?

Reſp. Quod extra Indias, eleemoſyna eſt duorum argenteorum; apud Indos verò pro Hiſpanis defunctis; argenteorum quatuor, pro Indis verò nigris, Hiſpanis pauperibus, ſeruis, Religioſis vtriuſque ſexus, argenteorum duorum.

CAPVT

CAPVT V.

De facultatibus Commiſſarij Generalis Cruciatæ.

SPeciales facultates, quas habet Confeſſarius Generalis à Pontifice, non cit cum feruntur Hiſpanico ſermone, ſed Latino, & Breuibus quibuſdam in fauorem Cõmiſſarij, hæ pertinent partim ad animarum ſalutem, partim ad bonam ſubſidij Cruciatæ expeditionem ſpectant. Quæ magis è re fuerint, eas in hoc capite ventilabimus.

DVBIVM I.

De facultatibus in ordine ad bonam Bullæ expeditionem.

Quæritur primò: Quamnam facultatem habeat Commiſſarius, vt procedat contra delinquentes in Cruciatam?

Reſp. Poſſe procedere contra illos, iiſdem pœnis, quibus quælibet Eccleſiaſtica iuriſdictio; vſque ad relaxandum delinquentes ſæculari brachio ſi pœna capituli iudicarit dignos.

Quæritur ſecundò: Quinam putetur in Cruciatam delinquere?

Reſp. Impedientes, aut retinentes promulgationem Bullæ, rapientes, aut occultantes bona ad Cruciatam pertinentes, opponentes ſe priuilegijs miniſtrorum Cruciatæ; remorantes, aut malitioſè percutientes eos, qui ad bellum contra Infideles vadunt, ne vadant, & alios ſimiles: Inter eos autem, qui ad bellum pergunt, non ſunt numerandi ij, qui pro ſtipendio pugnant, niſi ſint pauperes, & eant ſubſtituti, & miſſi ab alijs in Cruciatæ ſubſidium; quia hi, vadunt pro ſtipendio ſi non ſunt pauperes non gaudent Bullæ priuilegijs.

Quæritur tertiò: An pœnæ pecuniæ, quas imponit Commiſſarius, debeant pro integro Cruciatæ applicari?

Reſpondetur affirmatiuè.

Quæritur quartò. An pœnæ impoſitæ ab Ordinarijs pro quocumque delicto, debeant applicari Cruciatæ?

Reſpondetur: Olim, omnes pœnas, applicandas fuiſſe, nunc verò dimidium earum: Præcipiturq; ordinarijs in virtute Sanctæ obedientiæ, vt applicent eas, ordinariorumque dictis ſtandum eſt quoad earum quantitatem: Quoad fidelitatem verò Pontifex iniicit Religionum Ordinarijs, committitq; Commiſſario, vt inquirat an fideliter ſe gerant? & vt poſſit ad fidelitatem compellere.

Quæritur quintò: Quoſnam officiales poſſit Commiſſarius Generalis eligere?

Reſp. In omnibus Prouincijs poſſe eligere Commiſſarium, ſubdelegando eis in toto, vel in parte ſuam iuriſdictionem, & Notarios ad quid-

quidquid in hoc negotio ſe obtulerint, ſed tam Commiſſarios, quam Notarios approbaturus eſt Ordinarius prudenti iudicio, poteſt etiam compellere quoſcumque Notarios, vt exhibeant Chyrographa ad hoc negotium pertinentia. Commiſſarius autem Generalis non poteſt cogi, vt compareat coram alio Iudice quam Pontifice, neque Commiſſarij, & Notarij ſubdelegati coram alio, quam Commiſſario Generali in rebus ad Cruciatam ſpectantibus dum eis attendit, quamuis hos poſſint punire Ordinarij locorum, in quibus delinquunt in materia, quæ ad Cruciatam non pertineat.

Quæritur ſextò: Quamnam poteſtatem habeat Commiſſarius in recolligendis Cruciata bonis?

Reſp. Poſſe admonere omnes habentes bona Cruciatæ; Chyrographa, aut inſtrumenta pertinentia primario, aut ſecundariò ad Cruciatam, vt manifeſtent Commiſſario, aut alteri perſonæ ab eo deputatæ ſtatim ac poſſint, ſub pœnis pecuniarijs in ſubſidium Cruciatæ adiudicandis, Epiſcopos verò, & alios Prælatos, ſub pœna ſuſpenſionis, & interdicti ab Eccleſiæ, ingreſſu: reliquos verò ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ex qua ſolus Pontifex poſſit abſoluere; qui autem aliquod bonorum, quæ diximus ſcienter retinuerit, non poterit beneficio, neque gratijs gaudere Bullæ.

Aliæ facultates, quas habet Commiſſarius quoad expeditionem Bullæ, vel inferuntur ſufficienter ex ipſa Bulla, vel iam in hoc libro tractatæ ſunt.

DVBIVM II.

De facultatibus, quas habet quoad animarum ſalutem.

Quæritur primò: An poſſit in irregularitatibus diſpenſare?

Reſp. affirmatiuè: exceptis illis, quæ procedunt ex homicidio voluntario, ſimonia, apoſtaſia à fide, hæreſi, aut mala Ordinum acceptione, aut ex celebratione Miſſæ, & aliorum diuinorum Officiorum, cum quis cenſura eſſet ligatus in contemptum clarum. Poteſt verò diſpenſare in reliquis, quæ procedunt ex delicto, vt poſſint retinere beneficia, & percipere fructus eorum, delendo infamiam, & inhabilitatem, quæ ab irregularitate proueniebat, & reſtituendo exercitium ordinum non malè acceptorum.

Quæritur ſecundò: In quanam forma poſſit in his irregularitatibus diſpenſare?

Reſp. Quod diſpenſando, & componendo ſimul. Hoc eſt: Imponendo aliquam pœnam pecuniariam in ſubſidium Cruciatæ, quæ ſuccedit pro pœna irregularitatis.

Quæritur tertiò: An hæc diſpenſatio valeat in foro externo?

Reſpondetur affirmatiuè. Quia Pontifex non coarctat facultatem Commiſſario ad forum tantùm internum.

Quæritur quartò: An valeat quando delictum eſt delictum?

Reſpondetur affirmatiuè. Eadem ratione.

Quæritur quintò: An poſſit diſpenſare Commiſſarius in aliquo impedimento occulto matrimonij poſtquam inualidè contractum eſt?

Reſp. Poſſe diſpenſare in impedimento affinitatis quoad primum, & ſecundùm gradum: quod præceſſit ad matrimonium per fornicationem, vt poſſit matrimonium reualidari; ſed cum his limitationibus, nempè vt contrahentes ſeruauerint formam Concilij Tridentini; Quod iſta diſpenſatio valeat ſolùm in foro conſcientiæ; & ita Commiſſarius debet talem diſpenſationem concedere, verbo, aut ſcriptis, quæ tradantur Confeſſario, vt lecta, ſtatim rumpat. Quod impedimentum ſit occultum. Quod matrimonium ſit iam contractum. Quod ex eius diſſolutione timeantur grauia ſcandala, vt communiter timeri poſſunt. Quod vnus ex contrahentibus proceſſerit bona fide, imprudens impedimenti. Quod hic debeat fieri certior de nullitate primi conſenſus, vt occulte iterum contrahant nouo conſenſu. Et non debet dici nullitatis cauſa illi, cui redditur ratio nullitatis primi conſenſus.

Quæritur ſextò: An ſi hoc impedimentum ſuperuenit matrimonio, poſſit in eo Commiſſarius diſpenſare?

Reſpondetur: Poſſe diſpenſare, vt valeat petere debitum, qui contraxit impedimentum.

Quæritur ſeptimò: An poſſit Commiſſarius legitimare prolem, quæ nata eſt ex matrimonio, durante illo impedimento occulto, quo matrimonium contractum fuit?

Reſp. Poſſe, quia etiam tribuitur illi hæc facultas. Et valet in opinione omnium Doctorum hæc legitimatio ad actus ſpirituales, vt ad Ordines, & beneficia ſuſcipienda: in opinione etiam Henriq. Trull. & Mendo valet hæc legitimatio ad ſuccedendum in bonis temporalibus parentum, quia non coarctatur à Pontifice.

Quæritur octauò: An poſſit Commiſſarius Generalis licentiam dare, vt erigatur Oratorium in priuatis ædibus, & vt in eo celebretur Miſſa?

Reſp. Poſſe, ſi prius viſitatum fuerit ab Ordinario ipſum Oratorium. Quia ita affirmat Commiſſarius ipſe in facultatibus ſuis, quas promulgari iubet; & vt aduertit Idelphonſus de Lara, affirmatio Commiſſarij facit fidem, debetque illi adhiberi aſſenſus.

Quæritur nonò: An poſſit dare licentiam, vt celebretur Miſſa, & audiatur vna hora ante diem, & alia poſt meridiem, & quibus perſonis?

Reſp. Poſſe dare hanc licentiam perſonis nobilibus, & quas ille cenſuerit eſſe ſufficientis qualitatis.

SS. D. N.

Digitized by Google

SS. D. N. CLEMENTIS

Diuina Prouidentia Papæ X.

Conſtitutio in qua Regularium priuilegia quo ad prædicationem Verbi Dei, & Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtrationem declarantur.

SVperna &c.

Regulares, qui in Eccleſijs ſui Ordinis prædicare voluerint teneri ab Epiſcopo Diœceſano benedictionem petere; prædicare tamen poſſe, quamuis illam non obtinuerint. Quod ſi Epiſcopus benedictionem nedum non conceſſerit, ſed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Eccleſijs licere Regularibus prædicare, eoſque contrauenientes ab illo tamquam à Sedis Apoſtolicæ Delegato cenſuris, alijſque pœnis Eccleſiaſticis in vim Conſtitutionis fel. rec. Gregorij XV. prædeceſſoris noſtri incipientis, *Inſcrutabili Dei prouidentia*, coerceri, & puniri poſſe. Epiſcopum tamen abſque iuſta, atque rationabili cauſa contradicere non debere: & huiuſmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere ſi in quibuſcumq; Oratorijs ſui ordinis ſermonem coram populo, vel in Eccleſijs, vel ad crates Monaſteriorum Sanctimonialium eorum iuriſdictioni ſubiectarum, licet clauſis ianuis, & nullus ſæcularis ibi interſit, habere voluerint. Poſſe autem Epiſcopum licentiam conceſſam Regularibus in Eccleſijs, quæ ſuorum Ordinum non ſunt prædicare volentibus illos, quamuis ab Vniuerſitatibus, aut à Magiſtratibus laicis nominatos, etiamſi Epiſcopi Anteceſſores per tempus immemorabile hanc licentiam abſque examine concedere conſueuerint, quoad doctrinam examinare, ſi ita ipſius arbitrio, quod moderatum, & diſcretum eſſe debet, viſum fuerit, & licentiam prædicandi ſemel ijſdem conceſſam ob rationabiles cauſas licet occultas, prædicationem tamen concernentes ſuſpendere, non poſſe tamen Epiſcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Eccleſijs ſuorum Ordinum prædicent.

Ad hæc Regulares ab Epiſcopo ad Confeſſiones ſæcularium in ſua Diœceſi audiendas approbatos non poſſe in alia Diœceſi eas abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamuis pœnitentes ſubditi ſint eius Epiſcopi, à quo ipſi Religioſi iam fuerunt approbati, & generaliter ab Epiſcopo ad perſonarum ſæcularium confeſſiones audiendas nequaquam cenſeri approbatos ad audiendas confeſſiones Monia-

Digitized by Google

lium ſibi ſubiectarum, ſed egere, quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione, atq; approbatos pro audiendis Confeſſionibus Monialium vnius Monaſterij, minimè poſſe audire Confeſſiones Monialium alterius Monaſterij. Itidem Confeſſores extraordinarios ſemel deputatos, atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium Confeſſiones pro vna vice audiendas, haud poſſe expleta Deputatione in vim approbationis huiuſmodi, illarum Confeſſiones audire, ſed toties ab Epiſcopo eſſe approbandos, quoties caſus Deputationis contigerit. Cæterum in Monaſterijs, ac etiam Collegijs vbi iuxta Regularia inſtituta viuitur, poſſe tam Prælatos Regulares, quam Confeſſores Regularium eorundem Monaſteriorum, ſeu Collegiorum audire Confeſſiones illorum ſæcularium, qui inibi ſunt verè de familia, & continui Commenſales: non autem illorum, qui tantùm ipſis deſeruiunt. Illos autem Religioſos, qui ad Confeſſiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Epiſcopis quoque, & indiſtinctè abſque aliqua limitatione temporum, certorumque locorum, aut generis perſonarum in Diœceſi propria admittendos. Quoad cæteros verò, qui non adeò idonei reperiuntur, ſi petierint ſe admitti arbitrio Ordinariorum relinqui ipſos cum limitata facultate, prout eiſdem Ordinarijs magis expedire videbitur probare, & admittere. Semel autem ſimpliciter approbatos poſſe in Diœceſi Epiſcopi approbantis, quouis anni tempore etiam Paſchali, & quorumcumque etiam infirmorum Confeſſiones audire, abſque vlla Parochorum, vel ipſius Epiſcopi licentia. De qua tamen Confeſſione teneri dictos Religioſos eorundem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere: & hoc poſſe illis ab Epiſcopo ſub pœna ſuſpenſionis à facultate audiendi Confeſſiones præcipi; ſufficere tamen vt certior ratio huiuſmodi fiat ſaltem per ſcripturam apud ipſum infirmum relinquendam.

Et eos, qui dictis Religioſis ſimpliciter approbatis Paſchali tempore confeſſi fuerint, Conſtitutioni, quæ incipit: *Omnis vtriuſque ſexus*, quoad Confeſſionem dumtaxat ſatisfeciſſe cenſendos. Regulares verò ad eiuſmodi Confeſſiones audiendas præuio examine ſimpliciter, & abſq; vlla temporis præfinitione ab ipſomet Epiſcopo, ſecus autem ſi ab eius Vicario, aut ab Anteceſſoribus Epiſcopis approbatos non poſſe ab eodem, qui ſic approbatur iterum examinari, aut ab eiſdem Confeſſionibus audiendis ſuſpendi, ſeu licentias ipſis conceſſas reuocari, niſi noua ſuperueniente cauſa, quæ ipſas Confeſſiones concernat: de qua tamen haud neceſſarium eſſe vt in actis conſtet, nec eam teneri Epiſcopum ipſis Regularibus ſignificare, ſed Sedi Apoſtolicæ dumtaxat, vbi eam aperiri poſtulauerit. Porrò ſi Regulares cum ſcandalo, aut aliàs inhoneſtè viuant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Epiſcopi iudicio videantur à Confeſſionibus ſuſpendendi, in quo ipſius Epiſcopi conſcientiam oneratam eſſe volumus, cum præcipua

Miniſtri

Miniſtri Sacramenti Pœnitentiariæ qualitas ſit vitæ integritas, ac morum honeſtas, vtique eam cauſam ad Confeſſionis miniſterium pertinere, ac proindè nihil obſtare, quo minus ob eam poſſit Epiſcopus Regulares à ſemetipſo approbatos ſuſpendere, aut repellere à Confeſſionibus audiendis. Attamen Confeſſiones audiendi facultatem omnibus ſimul vnius conuentus Regularibus Confeſſoribus adimi ab Epiſcopo inconſulta Sede Apoſtolica nullatenus poſſe. Ex facultatibus per Mare magnum, aliaue Priuilegia Regularibus cuiuſcumque Ordinis, Inſtituti, aut Societatis etiam Ieſu, conceſſis factam eis non eſſe poteſtatem abſoluendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſeruatis. Et per confirmationes dictorum priuilegiorum quas Regulares à Sede Apoſtolica poſt Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam reuixiſſe priuilegia prius ab eodem Concilio, aut deindè Apoſt. etiam Decretis ſublata, atq; extincta, ſi quæ habebant, abſoluendi à caſibus Epiſcopo reſeruatis.

Et habentes facultatem abſoluendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, non ideò à caſibus Epiſcopo reſeruatis poſſe abſoluere: poſſe autem Regularem Confeſſorem in ea Diœceſi, in qua eſt approbatus confluentes ex alia Diœceſi à peccatis in ipſa reſeruatis, non autem in illa vbi idem Confeſſor eſt approbatus abſoluere, niſi eoſdem Pœnitentes nouerit in fraudem reſeruationis ad aliam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe. Vigore ſupradictorum Priuilegiorum nequaquam licere Regularibus etiam ſatisfacta parte abſoluere Pœnitentes à cenſuris, quoad externum, & iudiciale forum, & abſolutos ab eis in foro Pœnitentiali vtique non cenſeri abſolutos in exteriori iudicio, & contentioſo. Quin imò cenſuris Eccleſiaſticis irretitos, & denunciatos ab Epiſcopis cogi poſſe gerere ſe pro talibus, etiamſi à Regularibus fuerint abſoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apoſtolicis Priuilegijs coram Epiſcopo, ab eo iudicetur ipſa non ſuffragari caſui, de quo agitur; ſi dictorum Priuilegiorum verba obſcura ſint, & ambigua non eſſe ad Metropolitanum prouocandum, ſed cum eius ſit interpretari, cuius eſt condere, dictorum Priuilegiorum interpretationem Sedis Apoſtolicæ iudicio prout aliàs conſtitutione Prædeceſſoris noſtri &c. fel. rec. Clementis IV. ſtatutum fuit, eſſe exequendum.

Non obſtantibus quibuſcumque &c. etiam inſolitis caſibus.

Dat. Romæ anno 1670 11. Kal. Iulij Pontif. noſtri anno primo.

Nota. In propoſitionibus damnatis ab Alexandro VII. propoſitio duodecima videbatur limitata ad ſolos Mendicantes fol. 416. Ita enim habet propoſitio: Mendicantes poſſunt abſoluere à caſibus Epiſcopis reſeruatis, non obtenta ad id ab Epiſcopo facultate. At Clemens X. magis amplè loquitur, dum abſolutè ſic pronunciat. Ex facultatibus per Mare magnum, aliaue priuilegia cuiuſcumque Ordinis, inſtitutis, aut Societatis etiam Ieſu conceſſis, facta eis non eſt poteſtas abſoluendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſeruatis.

SS D.

Digitized by Google

SS. D. N. GREGORII

Diuina Prouidentia Papæ XV.

Ad perpetuam rei memoriam.

Conſtitutio contra ſolicitantes in Confeſſionibus.

VNiuerſi Dominici gregis curam, quanquam immeriti, cœleſti diſpoſitione gerentes, ſedulò inuigilare tenemur, vt ab omnibus prauis contagijs conſeruetur immunis, multoque maiori ſtudio prouidere, vt omnis peſtis ab ijs auertatur, quibus alios ſanandi officium eſt commiſſum, ne, quod Euangelica ſcripta nos admonent, ſale infatuato non ſit in quo ſaliatur, & ad nihilum proſit vltrà, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Quoniam autem à Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris quibuſdam in locis prouiſum fuit, vt impium, ac nefandum ſcelus, quod non ſolum inter Chriſti fideles non eſſe, ſed nec etiam nominari debet, procul ab ijs arceatur, videlicet, vt aliquis Sacerdos ad ſacras audiendas confeſſiones deputatus; Sacroſancto Pœnitentiæ Sacramento, ſolicitando pœnitentes ad turpia abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane aſpidem porrigat, & ex cæleſti medico infernalis veneficus, ex Patre ſpirituali proditor execrabilis animarum reddatur: idcircò Nos ea, quæ his perniciosiſſimis Diaboli inſidijs arcendis certis locis ſalubriter conſtituta ſunt, vt nullibi deſiderentur, quantum ex alto conceditur, prouidendum duximus Aliàs ſiquidem à fel. rec. Pio Papa IV. prædeceſſore noſtro emanarunt litteræ tenoris ſubſequentis, videlicet. Pius Papa IV. Venerabili fratri Archiepiſcopo Hiſpalenſi in Regnis Hiſpaniarum hæreticæ prauitatis Inquiſitori Generali. Cum ſicut nuper, non ſine animi noſtri moleſtia, accepimus diuerſi Sacerdotes in Regnis Hiſpaniarum, atque etiam in eorum Ciuitatibus, & Diœceſis curam animarum habentes, ſiue eam pro alijs exercentes, aut aliàs audiendis Confeſſionibus pœnitentium deputati in tantam proruperint iniquitatem, vt Sacramento Pœnitentiæ actu audiendi confeſſiones abutantur, nec illi, & qui id inſtituit Domino Deo, & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto iniuriam facere vereantur, mulieres videlicet, pœnitentes ad actus inhoneſtos, dum earum audiunt confeſſiones, alliciendo, & prouocando, ſeu allicere, & prouocare tentando, & procurando, ac loco earum

per

per Sacramentum huiuſmodi Creatori noſtro reconciliationis grauiori peccatorum mole eas onerando, & in manus diaboli tradendo, in Diuinæ Maieſtatis offenſam, & animarum perniciem Chriſtifidelium ſcandalum non modicum. Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica rectè ſentiunt, Sacramentis in Eccleſia Dei inſtitutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, Fraternitati tuæ, de cuius eximia pietate, virtute, atque doctrina plurimum in Domino confidimus per præſentes committimus, & mandamus, quatenus per te, vel per alium, ſeu alios à te deputandum, ſeu deputandos, contra omnes, & ſingulos Sacerdotes dictorum Regnorum, & illarum Ciuitatum, & Diœceſum de premiſſis quomodolibet diffamatos, tam ſæculares, quam quorumuis etiam exemptorum, ac Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum Ordinum Regulares cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præminentiæ exiſtant, tam ſuper præmiſſis, quam ſuper fide Catholica, & quid de ea ſentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra hæreticos, aut de hæreſi quouis modo ſuſpectos à Sede Apoſtolica conceſſarum continentiam, & tenorem procedas, ac culpapiles repertos iuxta exceſſuum ſuorum qualitates prout iuris fuerit, punias eos, etiamſi, & prout de iure fuerit faciendum, debita præcedente degradatione ſæcularis Iudicis arbitrio puniendos tradendo. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac Eccleſiarum, & Monaſteriorum, necnon Ordinum quorumlibet, quorum ipſi Sacerdotes fuerint, etiam iuramenti confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis, & decretis etiam Motu proprio, aut aliàs quomodolibet conceſſis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, eorum tenores præſentibus pro expreſſis habentes hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogamus, cæteriſq; contrarijs quibuſcumque. Dat. Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris die XVI. Aprilis M. D. LXI. Pontificatus noſtri anno ſecundò. Igitur, vel litteræ prædictæ perpetuis futuris temporibus, & vbique locorum inuiolabiliter obſeruentur Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtra, ac de conſilio Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium contra hæreticam prauitatem generalium Inquiſitorum, præinſertas litteras huiuſmodi, ac omnia, & ſingula in eis contenta Apoſtolica auctoritate tenore præſentium approbamus, & confirmamus, illiſque omnibus, & ſingulis inuiolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adijcimus, illaſque non ſolum in prædictis Hiſpaniarum Regnis, ſed in quibuſuis Chriſtiani Orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obſeruari præcipimus, & mandamus. Ac præterea, ne in futurum de pœna

his delinquentibus imponenda, & de modo contra eoſdem procedendi ab aliquo dubitari poſſit, ſtatuimus, decernimus, & declaramus quod omnes, & ſinguli Sacerdotes tam ſæculares, quam quorumuis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum Ordinum, Inſtitutorum, Societatum, & Congregationum Regulares cuiuſcumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quouis priuilegio muniti exiſtant, qui perſonas, quæcumque illæ ſint, ad inhoneſta, ſiue inter ſe, ſiue cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confeſſionis, ſiue ante, vel poſt immediatè, ſeu occaſione, vel prætextu confeſſionis huiuſmodi etiam ipſa confeſſione non ſecuta, ſiue extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario, aut in loco quocumque vbi Confeſſiones Sacramentales audiantur, ſeu ad Confeſſionem audiendam electo, ſimulantes ibidem confeſſiones audire, ſolicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſiue tractatus habuerint in Officio S. Inquiſitionis ſeueriſſimè, vt infrà puniantur. Et præterea omnes hæreticæ prauitatis Inquiſitores, & locorum Ordinarios omnium Regnorum, Prouinciarum, Ciuitatum, Dominiorum, & locorum vniuerſi Orbis Chriſtiani in ſuis quemque Diœceſibus, & Territorijs per has noſtras litteras, etiam priuatiuè quo ad omnes alios, ſpecialiter, ac perpetuò Iudices delegamus, vt ſuper his contra prædictos ſimul, vel ſeparatim in omnibus, prout in cauſis fidei, iuxtà Sacrorum Canonum formam, necnon Officij Inquiſitionis huiuſmodi Conſtitutiones, priuilegia, conſuetudines, & decreta diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex huiuſmodi nefarijs exceſſibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate, & circumſtantijs, ſuſpenſionem ab executione ordinis, priuationis beneficiorum, dignitatum, & officiorum quorumcumque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, necnon vocis actiuæ, & paſſiuæ, ſi Regulares fuerint, exilij, damnationis ad triremes, & carceres etiam in perpetuum abſque vlla ſpe gratiæ, aliaſque pœnas decernant, eos quoque ſi pro delicti enormitate grauiores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione Curiæ ſæculari puniendos tradant. Dantes etiam facultatem Venerabilibus Fratribus noſtris S.R.E. Cardinalibus Generalibus, Inquiſitoribus, ne delictum tam enorme, & Eccleſiæ Dei tam pernicioſum remaneat, ob probationum defectum impunitum, cum difficilis ſit probationis, teſtibus, etiam ſingularibus, concurrentibus præſumptionibus, indicijs, & alijs adminiculis delictum probatum eſſe arbitrio ſuo iudicandi, & Curiæ ſæculari, vt præfertur reum tradendum eſſe pronunciandi. Non obſtantibus omnibus, quæ dictus prædeceſſor in ſuis litteris prædictis voluit non obſtare, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Mandantes omnibus Confeſſarijs, vt ſuos pœnitentes, quos nouerint fuiſſe ab alijs, vt ſupra ſolicitatos, moneant de obligatione denun-

nunciandi ſolicitantes, ſeu, vt præfertur tractantes, Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinarijs prædictis, quod ſi hoc officium prætermiſerint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denunciandum Confeſſarios ſolicitantes, ſeu tractantes, vt ſupra, ijdem locorum Ordinarij, & Inquiſitores illos pro modo culpæ punire non negligant. Volumus autem, vt præſentium tranſumptis etiam impreſſis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides in iudicio, & extra vbique habeatur, quæ præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ, quodque eædem præſentes litteræ, ſeu illarum exempla ad Valuas Baſilicarum S. Ioannis Lateranenſis, ac Principis Apoſtolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ affixæ omnes ita arctent, & afficiant, ac ſi vnicuique perſonaliter intimatæ fuiſſent. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem ſub Annulo Piſcatoris die 30. Auguſti M. DC. XXII. Pontificatus noſtri Anno ſecundò.

S. CARD. S. SVSANNÆ.

Anno à Natiuitate D. N. IESV CHRISTI milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſecundò, Indictione quinta, die verò prima menſis Septempris, Pontificatus Sanctiſs. in Chriſto Patris, & D. N Gregorij Diuina Prouidentia Papa XV. Anno eius ſecundò retroſcripta conſtitutio ſiue littera Apoſtolica affixa fuerunt ad valuas S. Ioannis Lateranenſis, & Principis Apoſtolorum Baſilicarum de Vrbe, & in acie Campi Flora, vt moris eſt per me Brandimartem Latinum Apoſtolicum Curſorem.

Octauius Spada Mag. Curſorum.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

INDEX

INDEX RERVM,

Quæ in hoc libro continentur.

A

Abbas, v. Prælatus.
Abbatiſſa an poſſit ferre cenſuras. 472
Abbreuiatio vitæ an licita. 124. 507
Abortus. 130
Abſolutionis Sacramentalis forma. 383
Qui ſint abſoluendi. 386. v. Iuriſdictio. 409
Abſolutio moribundi. 390
Abſolutio à cenſuris. 476
Abſolutio à reſeruatis. 413
Abſolutio à ſuſpenſione. 496
Abſtinentia. 221. An teneatur abſtineri à carnibus in Quadrageſima, qui non poteſt ieiunare. 24
Accuſator. An, & quis non teneatur alterum accuſare. 278
Acedia quid ſit, quale peccatum. 311
Quæ ſunt eius filiæ. ibid.
Adoptio. 459
Adulterans quot peccata committat. 140
Quid teneatur reſtituere. 162
Adulterium quid ſit. 140. An, & quando dirimat matrimonium. 453
Aduocati officium, & peccata. 273. An poſſit Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ minus probabilis. 273
Ægyptios conſulere, quale ſit peccatum. 66
Æquiuocatione vti an liceat in iuramento. 86
Ætas ad ieiunium, 225. Ad matrimonium. 464
Ad ordines. 439. Ad ſponſalia. 442
Affinitas quid ſit. 464. An, & quæ dirimat matrimonium. 464
Aggreſſorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 126
Altare quando exſecretur. 375. Priuilegiatum. 368
Ambitio quid ſit, & quale peccatum. 300
Amentibus an licitè dentur carnes die Veneris. 14. An iiſdem licitè diebus feſtis imponantur opera ſeruilia. ibid.
An quis licitè eos irritet ad blaſphemandum. ibid.
An poſſit iis dari communio in articulo mortis. 351
Amicus an, & quàm grauiter peccet, ſi amico inuito quid auferat. 147

Amor

Digitized by Google

Amor filiorum in parentes. 115
Amplexus extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 136
Antichriſis quomodo licita. 196
Apoſtaſia. 38
Apoſtata. 237
Appellatio reorum. 284
Approbatio Sacerdotis quid ſit. 407. à quo petenda. ibid.
Archiepiſcopus. v. Epiſcopus.
Argentarij peccata. 287
Ars notoria quæ ſit. 67
Artifices. 61. Horum obligatio. 175
Aſpectus obſcœni qualia ſint peccata. 137
An, & quatenus liceant inter coniuges. 138
Aſſecuratio quid ſit. 195
Aſtrologia naturalis. 66
Attritio. 384
Auaritia quid ſit, & quale peccatum. 302. Quæ ſint eius filiæ. ibid.
Aurifaber, v. Argentarius.
Aurigarum obligatio. 176
Aurigæ Catholici an licitè vehant annonam, ad caſtra hæreticorum. pag. 61
Auus quid debeat nepotibus.

B

BAptiſmus. 322. Quæ ſit eius materia. ibid. Quæ forma. 324 Quis miniſter. 325. An duo poſſint ſimul vnum baptizare. ibid. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi. 327. An poſſit aliquando repeti, & qua forma. 328. Quinam ſub conditione baptizandi. ibid. Quæ ſint ſeruanda circa cæremonias Baptiſmi. 330
Bellum. 132. Bellum defenſiuum quibus gerere liceat. Quibus offenſiuum. ibid. An liceat contra bellum iuſtum ſe defendere. ibid. Belli iuſtitia quomodo Principi indaganda. 133. In bello iuſto, an liceat in auxilium aduocare infideles. ibid. An liceat eoſdem in bello iuſto iuuare. ibid. Quid liceat in iuſto bello. 134
Beneficiati an, & quando obligentur ad Horas Canonicas 249. An ad reſtitutionem fructuum, ſi Horas omiſerint. 252. An ſint abſolutè domini ſuorum prouentuum. 260. Obligati ad Miſſas an poſſint pro ijs accipere ſtipendium. 361
Beneficium Eccleſiaſticum quid ſit. 240. Quotuplex. ibid. Quomodo acquiratur, & conferatur. 241. Quæ requirantur qualitates ad illud accipiendum. 242. Quæ intentio. ibid. An liceat plura beneficia poſſide-

Digitized by Google

poſſidere. 243. Quibus modis amittantur. 246. An liceat ea permutare. 247
Beneficij reſignatio quid, & quotuplex. 248
Beſtialitas quale ſit peccatum. 142
Bibliopola. 287
Bigamia. 504
Blaſphemia quid ſit, & quotuplex. 79
Bona hoſtibus erepta ad quem pertineant. 135
Bona inuenta, quibus ſint reſtituenda, vel danda. 156
Bona neceſſaria, ſuperflua. 48
Bulla Cœnæ. 492

C

CÆremoniæ Baptiſmi. 330. Confirmationis. 336
Calix quando exſecratur. 376
Cambium quid ſit. 187. Quot ſint genera cambiorum,& an ea licita. ib.
Canonicatus an ſint beneficia compatibilia. 244
Cantiones inhoneſtas canere, quale ſit peccatum. 137
Capitulares. 236
Captis in bello an liceat fugere. 134
Captiuis Chriſtianis an liceat remigare in triremibus Turcarum. 62
Carceris effractio an licita. 282
Carnis eſus. 37. 221
Carthuſianus edens carnes quale peccatum committat. 235. An liceat illi aliquando veſci carnibus. 125
Caſtitatis votum. 235
Caſuum reſeruatio quid ſit. 413. Quis habeat poteſtatem reſeruandi caſus. ibid. Qui abſoluendi ab eis. ibid. Caſus reſeruati Clement. VIII. ibid.
Catholicis an in Germania liceat communicare cum hæreticis. 479
Caupones. 66
Celebrare Miſſam quando liceat. 368. Quoties. ibid. Quo loco. 373 Quæ ſint ad celebrationem requiſita. 376. v. Miſſa.
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit. 471. Quotuplex. 472. Qui poſſint ferre cenſuram. 473. Qui eadem affici. ibid. Ob quam cauſam poſſit ferri. 474. Qui poſſint ab ea abſoluere. 476. Quomodo hæc abſolutio danda. 478
Cenſus. 186
Charitas Dei. 43. Charitatis Dei præcepto quid præcipiatur. ibid. Quando obliget. ibid.
Charitas erga proximum quid præcipiat, & prohibeat. 44. Eius ordo. pag. 45

Chiru-

Digitized by Google

Chyrographa, & credita aliorum emere an liceat. 184

Chiromantia. 65

Chirurgorum obligatio, & peccata. 286

Choreæ. 429

Clerici qui dicantur. 239. An teneantur legibus ciuilibus, & puniri poſſint à Principe ſæculari. 15. An teneantur ad reſidentiam. 244. Quid poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorũ beneficiorum. 260. An poſſint teſtari de redditibus eorundem. 263. Quis ſit eorum habitus. ibid. Quæ actiones, artes, officia, eis prohibeantur. ibid. Quæ negotiatio. 185

Codicillus quid ſit. 199

Cæmeterium quibus caſibus violetur. 374

Cognatio conſanguinitatis. 460. Huius gradus. ibid.

Collatiuncula die ieiunij. 222

Colono quando de penſione remitti debeat, eademque poſſit augeri, pag. 189

Commodatum quid ſit. 174. Commodator an poſſit ante tempus definitum repetere commodatum. 175

Communio. v. Euchariſtia. 349. Communio Paſchalis. 361 Vbi hæc ſumenda. ibid. An poſſit communicare, qui dubitat, an cœnando mediam noctem excesserit. 8

Commutatio votorum. 102

Comœdiæ turpes. 138

Concio. Vbi, & quanta obligatione audienda. 108

Conciones hæreticorum an liceat audire. 37. Concionari pro, an ſit ſimonia. 76

Concionatorum obligatio. 53

Concubinarius an, & quando in confeſſione ſit abſoluendus. 139

Concubinatus quid ſit. ibid.

Conductio, & Conductor. 189

Confeſſarij officium. 417. Confeſſarij Principum, &c. ad quid obligentur. 418

Confeſſarij quanta ſit obligatio audiendi pœnitentes. 420. Quæ ſcientia requiratur in Confeſſario. 422. An poſſit Confeſſarius vti notitia in confeſſione accepta. 428. Eius approbatio quid ſit. 407. à quo petenda. ibid. Eius iuriſdictio quid, & quotuplex: vnde. 409. Quomodo ipſi cum diuinatoribus, magis, &c. agendum. 76. Quomodo cum reis. 284. Confeſſio ſacramentalis. 387. An debeat eſſe integra materialiter. ib. Quale examen ad eam prærequiratur. 388. Quando ſufficiat integritas formalis. 390. An debeat eſſe vocalis. 393. An ſecreta. 394. An vera. ibid. Quando ſit inualida. ibid. Quando iterandi. ibid.

Con-

Confeſſionis præceptum quos, & quam grauiter obliget. 429. An ei ſatisfiat per confeſſionem inualidam, & venialium. 430. Confeſſionis ſigillum. 423
Confirmatio quid ſit, & quæ eius materia. 333. 334. Quæ forma. ibid. Miniſter, & ſubiectum. ib. Neceſſitas, & cæremoniæ. 335
Coniuges ad quid obligentur erga ſe mutuo. 477. Coniugalis actus an ſit licitus. 448. An præceptus. 450
Conſcientia quid ſit. 1. Quæ ſit recta, quæ eronea 1. 2. An vtrique obliget. 2. & ſequent.
Conſcientia practicè dubia quid ſit, & an peccet, qui cum ea operatur. 3. 4. Quid in ea agendum.
Conſcientia ſpeculatiuè dubia. 5. 6. 7
Conſcientia ſcrupuloſa. 9. Conſilium.
Conſuetudo blaſphemandi. 81. Iurandi.
Contemptus formalis quid ſit. 299
Contractus quid ſit. 168. An dolo, errore, vi, metu ſit factus, ſit validus. 169
Qui nequeant contrahere. ibid.
Contritio quid ſit, & quotuplex, 384. Qualis requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ. ibid.
Contumelia quid. Quale peccatum. 310. An qui per contumeliam læſit alterius honorem teneatur hunc reſtituere, & quomodo. ibid.
Cooperari ad damnum alterius. 150. Ad peccatum. 58
Correptio fraterna. 51. Eius materia. ibid. Præceptum correptionis quando obliget. Quando facienda. ibid. Quos obliget, & quis ordo in ea ſeruandus. 52
Crapula quibus caſibus cenſeatur mortalis. 307
Credere quid teneantur neceſſitate medij, præcepti explicitè, implicitè. 31
Creditoribus ſoluendum eſt ordine. 166
Curatela quid ſit, & curator. 197. Eius officium. ibid.
Qui nequeant eſſe Curatores. 198
Curiales. 505
Curioſitas in aperiendis, & legendis alienis litteris, vel ſcriptis. 304

D

DÆmonis inuocatio. 63
Debitum coniugale 450. Debitorum obligatio. 166
Decalogi Præceptum primum 61. Secundum. 79. Tertium. 104 Quartum 115. Quintum. 123. Sextum, & nonum. 136. Septimum. 144. Octauum. 212. Nonum, & decimum. 221

Degra-

Degradatio quid ſit, & à quo fieri poſſit. 497. Quam ob cauſam. ibid.
Delectatio moroſa quid ſit. 291. An ſemper ſit peccatum. 292
Quomodo delectatio mortalis ſit confitenda. 293. An voluntas teneatur delectationem carnalem poſitiuè reprimere. ibid.
Depoſitio quid ſit, & à quo fieri poſſit. 497. Quam ob cauſam. ibid.
Depoſitum. 174. An depoſitario liceat vti depoſito. 175. An, & quando teneatur depoſitarius ad reſtitutionem, ſi depoſitum perierit. ibid.
Deriſio. 310
Deſiderium quid ſit. 289. An, & quando ſit peccatum. ibid.
Deſperatio quale ſit peccatum. 42
Detractio quid ſit, & quotuplex. 215. Quale peccatum. ibid. Detractionem audiens, an, & quando grauiter peccet; & an teneatur ad reſtitutionem famæ. 217
Dilectio inimicorum. 45. Quid teneamur inimicis præſtare. ibid.
Diſcipulorum obligatio 123. Diſcordia. 307
Diſpenſandi poteſtas quibus conueniat. 28. Quando inferior diſpenſare poſſit in lege Superioris 26. Diſpenſatio quando vim amittat. ibid. Quando, & quomodo petenda ex S. Pœnitentiaria. 27
Diſpenſatio in obſeruatione feſtorum. 106. In ieiunio. 225. In iuramento, & lege. 23. In impedimentis matrimonij. 27. In votis. ib.
Diſpenſare pro ptetio in voto, iuramento, &c. an ſit ſimonia. 76
Diſputatio cum hæreticis. 40
Diſtractio in Horis Can. 258. In alijs exercitijs ſpiritualibus. 311
Diuinatio quid, & quotuplex. 63
Quale peccatum. 64
Diuinatio è ſomnijs, voce, animo, &c. an, &c. quando ſit licita. 63
Cum diuinatoribus, magis, &c, quomodo Confeſſario ſit agendum. pag. 64
Diuortium an fieri poſſit. 453
Quibus cauſis. ibid.
Dolor de peccatis. 384
Domini quomodo ſint famulis obligati. 119
Donatio acceptata quale ius conferat. 170. Quibus caſibus poſſit reuocari. 172
Donationes bonorum factæ ab ingredientibus Religionem an ſint validæ. 203
Donatio mortis cauſa quibus competat, & quando reuocari poſſit, &c. pag. 173
Donare qui non poſſint. 170
Dubitatio temeraria quale ſit peccatum. 215
Dubium quid ſit. 3. Practicè dubius circa aliquod opus quomodo debeat

Digitized by Google

beat ſe reſoluere. 4. An in dubio tutior pars elidenda. 6
Dubium de Horis Canon. 293
Dubium de lege, 7. 14. Dubium de ieiunio. 8. De iuramento. ibid.
De valore matrimonij. De voto. 7
Duellum quid ſit, & an liceat, 131. Quis duellantes poſſit abſoluere. pag. 92

E

EBrietas quid ſit, & quale peccatum. 308
An licitum ſit alium ad ebrietatem inducere, ibid. Quæ ſit plena ebrietas. ibid.
Eccleſia quibus caſibus violetur. 374. An in violata Eccleſia liceat celebrare, & mortuos ſepelire. 374. Quando exſecretur Eccleſia. 375. An ea polluta, & exſecrata, etiam Altaria ſint polluta, & exſecrata. 376
Eccleſiaſticus, v. Beneficiatus, & Clericus.
Eleemoſyna. 48. Quando quis eam dare teneatur. 49. ex quibus bonis. ibid. An debita pauperibus triuialibus. 50. An Religioſis. ibid. An filijs, vxoribus, ſeruis liceat dare eleemoſynas. 51. An tutoribus, & curatoribus. ibid.
Emphyteuſis. 190. Emere die feſto. Emptio. 181
Emptori an liceat emere vilius, quam res valeat. ibid. Res empta cui pereat ante traditionem. 184
Epiſcopus an peccet, ſi Sacerdoti idoneo neget approbationem. 408. An habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 473. An teneatur nouas leges Pontificias promulgare. 12. In quibus matrimonij impedimentis poſſit diſpenſare. An poſſit diſpenſare in præuijs proclamationibus matrimonij. 456. An in votis ſubditorum. 103. An cenſuris, alijſque pœnis cogere ſubditos ad Sacrum in Parochia audiendum. 111.
Epiſcopi reſidentia. 245
Error an, & quando dirimat matrimonium. 458
Euagatio mentis. 312
Euchariſtia quid ſit. 336. Eius materia. 337. Qualis debeat eſſe panis in materia. 338. Quale vinum. 340. An vino conſecrando ſit neceſſario miſcenda aqua. 341. An, & quomodo materia debeat eſſe præſens conſecranti. 342. An debeat eſſe certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. 343. Forma conſecrationis. 344. Quandiu Chriſti corpus maneat in Euchariſtia. 345. Ad quem ſpectet Euchariſtiæ diſpenſatio. 347. Quo ritu ſit diſpenſanda. ibid. An, & quando liceat eam ſibi ipſi dare. 348. In quibus caſibus eam licitè dent in articulo mortis, & Paſchate. ibid. Quid requiratur in Miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ.

Digitized by Google

ſtiæ. 349. Quomodo deferenda ad infirmos. ibid. Vbi aſſeruanda. 351. Quæ diſpoſitio animæ requiratur in ſuſcipiente. 352
Quæ corporis. 355
Quæ, & quanta ſit obligatio eam ſumendi. 359
Examen quale prærequiratur ad integritatem Confeſſionis. 388
Examen ordinandorum. 439
Excommunicatio quid ſit, & quotuplex. 479
Ob quam cauſam incurratur excommunicatio minor. 480
Quis huius effectus. ibid.
Excommunicatio maior quos habeat effectus. 481
Ob quas cauſas hæc incurratur. 485
Quæ excommunicationes non ſint reſeruatæ. ibid. Quæ ſint reſeruatæ Epiſcopis. 487 Quæ Papæ extra Bullam Cœnæ. ibid. Quæ eidem per Bullam Cœnæ. 491. Excommunicatio percuſſoris Clericorum quomodo intelligenda. 488
Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis. 479. Cum excommunicato non tolerato communicare quale ſit peccatum. 480. An aliquando liceat. ibid.
Executores teſtamenti. 204
Exſecratio quid ſit, & quando fiat. 375
Extrema Vnctio quid ſit. 431. Quæ eius materia remota. ibid. Proxima. ibid. Quibus danda. 432. Quis eius Miniſter. 433
Quis effectus. 435

F

FAllacia. 303
Fama. 215. Eius reſtitutio. 218. Quæ excuſent ab hac reſtitutione. 220
Famulus, quomodo ſit obligatus ſuo domino. 119. An ad rem illicitam poſſit ipſi præſtare famulatum. 59. An, & quàm grauiter peccet, ſi ei inuito quid auferat. 148. An teneatur ad reſtitutionem. pag. 149
Feſtis quænam opera præcipiantur. 108. Quæ excuſent ab obſeruatione feſtorum. 106
Feudum. 190
Fideicommiſſum. 198. Fideiuſſio quid. 195. Fideiuſſoris obligatio. ib.
Fides. 31. An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falſam profiteri. 34. An fidem diſſimulare. ibid. An, & quomodo regere. 35. Fidei præceptum quando obliget. 33. Qui teneantur ad externam fidei profeſſionem. 34. Quæ ſint profeſſiua ſigna fidei pag. 35. 36. 37
Filij, quem amorem, reuerentiam, & obedientiam debeant parentibus. 115. An, & quam grauiter peccent, ſi parentibus inuitis quid aufe-

auferant. 148. Item, ſi quid malè expedant. ibid. An teneantur ad reſtitutionem. 149. An poſſint contrahere. 169
Fœminarum carminatricum, benedictiones. 68
Forenſia opera an feſto die prohibita. 105
Forma abſolutionis Sacramentalis. 383. Abſolutionis à cenſuris. 477. Conſecrationis Euchariſtiæ. 344
Fornicatio quid ſit. 132. Fornicatio ſponſæ. 444. Cum filia confeſſionis. 134
Frater an teneantur fratri, vel ſorori in neceſſitate ſubuenire. 117.
Fraterna correptio. 51
Fraus. 303
Fructus induſtriæ qui dicantur. 158. Fuga reorum. 283
Furem nocturnum, & diurnum, an, & quando liceat priuata auctoritate occidere. 127. Idem Clericis, & Religioſis liceat. ibid. Furtum quid ſit. 145. Quale peccatum, ibid. An furetur, qui alienum accipit per iniuſtam compenſationem ibid. Quæ ſit in furto ſufficiens quantitas ad mortale peccatum. 146. Furta plura minuta an ſimul ſumpta peccatum mortale conſtituant. ibid. Furta amicorum, & domeſticorum, an, & quando ſint peccata. 147

G

GAudere, & delectari de malo ſub conditione, an & quando ſint peccatum. 291
Generales ordinum an poſſint ferre cenſuras. 473
Generationem prolis an liceat aliquando impedire. 452
Gloria vana quale peccatum, & quotupliciter ea peccetur. 300
Gratitudo. 172
Grauidæ an liceat petere, & reddere debitum. 452
Gula quid ſit, & quale peccatum. 307. Quæ ſint eius filiæ. ibid.

H

HAbitus Clericalis. 262
Hæredis commoda, iura, & obligationes. 210. Intra quod tempus debeat exequi defuncti voluntas. 208. Qui poſſint inſtitui hæredes. ibid. Hæredum diuiſio. 210. Quantum debeatur hæredibus neceſſarijs. ibid. Qui ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito. 211. An poſſint adire hæreditatem, quando teſtamentum factum eſt ſine ſolemnitatibus. 201
Hæreditatum renunciatio. 202
Hæreſis quid ſit. 39. Eius periculo ſe exponere quale ſit peccatum. 40.

Hære-

Digitized by Google

Hæreticus quis. 39. An hæretici obligentur præceptis Eccleſiæ. 14. An præcepto confeſſionis. 410. An liceat legere eorum libros. 39. An cum illis diſputare. 40. An ſacris eorum intereſſe. 35
Herus an teneatur famulo infirmo dare ſalarium. 170
Homicida. 161. Homicidium. 124. Homicidium coniugis, an, & quando dirimat matrimonium. 462
Honor. 215. v. Fama.
Horæ Canonicæ. 249. Qui ad eas obligentur ibid. Quanta hæc ſit obligatio. 251. An teneatur ad reſtitutionem fructuum qui Horas omiſit. 252. Quibus ea fieri debeat. 253. Quæ à recitatione Horarum excuſent. 254. Quomodo Horæ ſint recitandæ. 255
Humanæ carnis eſus. 307. Hypocriſis. 301
Hypotecha. 295

I

IActantia. 301
Idolatria quid ſit, & quotuplex. 67
Ieiunium Eccleſiaſticum. 221. Quæ cauſæ ab eo excuſent. 225
Ignorantia an excuſet à tranſgreſſione præcepti. 22
Illegitimus an ſit irregullaris. 504
Impedimenta matrimonium impedientia tantùm. 455
Impedimenta item dirimentia. 458
Imprecari alijs dæmonem, grandinem, &c. in ira quale ſit peccatum. pag. 81
Inceſtus quid ſit. 141. An impediat matrimonium. 454
Indulgentia quid ſit, & quid ad eius valorem requiratur. 401 Quotuplex, & quomodo differat à Iubilæo. 404. Quæ conditiones requirantur ad lucrandas indulgentias. 401
Infamia, v. Detractio. An liceat alium infamare ad vitanda grauia tormenta. 218. An liceat infamare ſeipſum. ibid.
Infantibus an dari poſſint carnes die Veneris. 15. An infantes ethnicorum licitè baptizentur inuitis parentibus. 328
Infideles an obligentur præceptis Eccleſiæ. 14. An liceat intereſſe ſacris infidelium. 37. Infidelitas quotuplex ſit. 38. Inimicorum dilectio. 46
Iniuria materialis quæ ſit. 149. Formalis. ibid. An obligetur ad reſtitutionem, qui intulit iniuriam tantùm materialem. ibid. An qui formalem. 150
Innocentem an aliquando liceat occidere. 129. 134
Inobedientia. 235. v. Obedientia.
Inquietudo. 302
Inquiſitio Iudicis. 267
Inſidijs an vti liceat contra hoſtem. 132

Digitized by Google

Intentio virtualis quæ ſit. 315. Intentio ſatisfaciendi præceptis, voto, iuramento, &c. an requiratur ad eorum impletionem. 19
Interdictum quid ſit, & quotuplex. 498. Qui ſint eius effectus. ibid. Quis poſſit ferre cenſuram interdicti. 499. Quis eādem tollere. ibid.
Interſtitia Ordinum. 440
Inuentarium bonorum. 212
Inuidia quid, & quale peccatum. 305. Quæ ſint eius filiæ. 306
Ira quid ſit, & quale peccatum. 309. Quæ ſint eius filiæ. 310. ira nominare mortem Dei, Septem Sacramenta, dæmonem, &c. quale ſit peccatum. 81
Irregularitas quid ſit, & quotuplex. 500. Qui ſint eius effectus. ibid. Quomodo incurratur. 501. Quomodo tollatur. ibid. Quæ ſint irregularitates ex delicto. ibid. Quæ ex defectu. 503
Irreligioſitas quotuplex ſit. 71
Irritatio directa votorum. 101. Indirecta. ibid.
Iubilæum. 405
Iudæi. 39. Quibus caſibus cum ijs non liceat communicare. ibid.
Iudex. 266. Quid in eo requiratur. ibid. Quid ei ſeruandum circa Inquiſitionem. 267. Quid liceat circa torturam. 268. Quid ſeruandum circa ſententiam, & pœnam. 270. Ad quid obligetur Iudex qui tulit ſententiam iniuſtam. 272. Quid liceat circa munera. 275
Iudicium legitimum. 265
Iudicium temerarium. 212
Iuramentum quid ſit. 82. Quotuplex. 84. An, & quando ſit licitum. 85. An in eo vti liceat æquiuocatione. 86. Iuramenti promiſſorij quanta ſit obligatio. 87 Quomodo tollatur obligatio iuramenti per irritationem. Quomodo per diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem. 90. An quis obligetur iuramento, de quo dubitat, an ſit omiſſum. 88. Iurandi formulæ. 83
Iuriſdictio Confeſſarij quid ſit, & quotuplex, & vndè eam habeat. 409. An Iuriſdictione dubia liceat abſoluere. 441

L

LActare an mater teneatur prolem lacte proprio. 116
Lacticinia. 221. Lectio obſcœnorum.
Legatum quid. 199. Legata in pias cauſas an Religioſus executor poſſit applicare ſuo Monaſterio. 205. An Legata pia poſſint commutari in alium pium vſum. ibid. Legata pia quæ dicuntur. ibid.
Legislator an ſuis legibus obligetur. 14
Lex. 10. Legis poſitiuæ vis, & ſubſtantia an dependeant ab acceptatione communitatis. 12. An Lex humana obliget ſub peccato, & quali. 13. Quæ perſonæ Legibus obligentur. 14. An ignorantia excuſet à tranſgreſſione Legis. 22. An metus. 23. An diſpenſatio. 24.

Per

Digitized by Google

Per quot annorũ præſcriptionem. Lex aboleatur. 13. v. Præceptum.
Libellaticus contractus. 198
Libellus famoſus. 217
Liberi an ad quid obligentur erga parentes. 115. An peccarint, & obligentur, ſi parentibus inſcijs contraxerint ſponſalia. 116. An, & quam grauiter peccent, ſi ijſdem inuiti quid auferant. 148
Libertas. 7. Regula, quæ cognoſci poſſit, an quis ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis. ibid.
Libri hæreticorum an, & qui prohibeantur. 50. 491.
Libros obſcœnos edere quale ſit peccatum. 58. 137.
Litaniæ. 255
Literas alienas aperire, & legere, an & quale ſit peccatum. 303
Literæ dimiſſoriæ. 439
Locatio. 189
Locator an poſſit conductorem re conducta priuare ante tempus præfinitum. 190
Ludere chartis, aleis, an liceat Clericis Religioſis. 193
Ludus. 191
Luſor quando teneatur ad reſtitutionem. 193
Quando leuiter, quando grauiter peccet. ibid.
Luxuria. 136. Item. 305. Eius filiæ. ibid. Eius actus ſeu peccata quotuplicia ſint. ibid. Luxuriæ conſummatæ ſpecies naturales. 139
Species contra naturam. 141

M

Magia. 69. Quomodo confeſſario cum Magis agendum. 70
Magiſtratus obligatio. 53. Maledictio. 311
Malefactorem, an & quomodo liceat occidere. 126
Maleficium quid. 69. Quotuplex. ibid. Quibus remedijs vti liceat contra maleficia. 70
Maritus ad quid obligetur erga vxorem. 118. An etiam in adulterio deprehenſam licitè occidat. 126
Mater quid debeat filijs. 116
Optans filiabus mortem quomodo excuſari poſſit. 48
Materia leuis ſub mortali præcepto. 13
Matrimonium quid ſit. 446. Quæ illius materia, forma, miniſter. ib.
An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus. 450. 451. An eius vſus ſit licitus. 447. An Matrimonium validè voueatur. 95
Matrimonij contractus ex graui metu factus, an ſit irritus. 169. An liceat contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis. 39
An cum hæretico. 40
An poſſit ſolui matrimonium. 453
Quæ ſint impedimenta matrimonium impedientia tantum. 455

Impedimenta dirimentia. 458
Matrimonij proclamationes præuiæ. 456. An coram Parocho contrahendum, & quo. 465. Quid de hæreticis, quoad hæc cenſendum, pag. 468
Matrimonij conſummatio an prohibeatur antè benedictionem. 456
Matrimonium inualidum quomodo reualidandum. 469
In impedimentis à quo poſſit diſpenſari. 470. Ob quas cauſas. 471
Medicorum obligatio. 6. 286. Mendacium in confeſſione. 394
Mercatorum obligatio, & peccata. 287
Mercatus. 105
Meretrix. 139. Metus. 23. 462
Militum peccata. 134. 135. Militans bona fide quid teneatur reſtituere. 157
An, & quando poſſit ſeipſum indirectè occidere. 124
Miniſter Sacramentorum. 315. Quid in eo requiratur, vt det validè Sacramentum. Quid vt licitè. 317. Miniſter Baptiſmi. 327. Confirmationis. 335. Euchariſtiæ. 346. Pœnitentiæ. 406. Extremæ Vnctionis. 431
Matrimonij. 446
Minorum bona quomodo Tutori, & Curatori adminiſtranda. 118. & 197. An minores iuribus ſibi acquiſitis poſſint renuntiare, & quandiu teneantur ſubeſſe Curatori. 198. An poſſint contrahere. 169
Miſericordia corporalis. 48. Spiritualis. 51
Miſſa quid. 363. Quæ ſit obligatio Sacerdotum circa illam. ibid. Quando liceat eam celebrare. 369. Quoties. ibid. Quo loco. 373. An eam aliquando liceat interrumpere. 362. Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 376. An quis feſtis diebus eam teneatur audire. 109. Vbi & vtrum in Parochia. 110. Quæ excuſent ab auditione Miſſæ. 114. Facere Miſſas pro pretio, an ſit ſimonia. 76. Miſſæ de Requiem quando prohibitæ. 368
Molitorum obligatio. 275
Mollities. 141
Monachus, v. Religioſus. 228. Monaſterium. 209
Moniales an obligentur ad Horas Canonicas. 249
Monopolia quid ſint, & an licita. 182
Monſtrum an ſit baptizandum. 327
Montes pietatis qui dicantur, & an liciti. 251
Moribundi abſolutio. 390
Mortem optare an liceat ſibi vel alteri. 48
Mulierum ornatus. 57
Mutilatio ſui ipſius an, & quando ſit licita. 124. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria per mutilationem corpori illata. 160
Mu-

Digitized by Google

Mutuum quid. 176. An liceat petere mutuum ab vſurario. 55
Mutuatarij, & mutuantis obligatio. 176. v. Vſura.

N

NAutæ Catholico an liceat vehere annonam ad caſtra hæreticorum. 62
Nautarum obligatio. 175
Neceſſitas proximi quotuplex. 48
Necromantia. 62
Negotiatio quid ſit, & quibus illicita. 185
Neophytus, an ſit irregularis. 503
Notarij obligatio, & peccata. 276
Nouitij, an obligentur ad Horas Canonicas. 249. An poſſint validè teſtari. 208
Ad quod obligentur, qui Nouitium abduxit à Religione. 164
Nundinæ. 105. v. Mercatus.
Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur. 455. Earum benedictio. ibid.

O

OBduratio cordis. 302
Obedientia filiorum erga parentes. 115
Obedientiæ votum. 235
Obſeruantia vana quid ſit. 67. Quotuplex. ibid.
Quale peccatum. ibid. Vndè poſſit cognoſci. 68
Obſides an liceat occidere. 129
Occaſio proxima peccandi. 60. 385.
Occiſio iniqui aggreſſoris. 126. Innocentis. 129. Malefactoris. 126. Vxoris in adulterio deprehenſæ, ibid. Sui ipſius. 124. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria per occiſionem illata. 160. Odium Dei 43. Odium proximi. 44.
Oleum benedictum. 431
Opera diebus Dominicis, & feſtis præcepta. 108
Prohibita. 104. Opificum variorum peccata. 287. Opinio probabilis. 4
Oratio Dominica. 32. Ordines militares, an, & qui ex ijs ſint Religioſi. 228
Ordinis Sacramentum quid ſit. 436. Quotuplex. ibid. Quæ eius materia. ibid. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem. 438
Ordines ſacros ſuſcipiens an, & quomodo voueat caſtitatem. 436. A quo Epiſcopo quis poſſit ordinari. 437
Ornatus mulierum. 57
Oſcula extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 136

P

PActum cum dæmone. 64
Papa quam habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 473. An ipſe poſſit eas incurrere. 474. In quibus impedimentis matrimonij poſſit diſpenſare. 470
An poſſit diſpenſare in omnibus votis. 103. An ſine iuſta cauſa. 20
Parentes quid debeant filijs. 116
An poſſint filios exhæredare. 118. Eorum obligatio. ibid.
Parentes non tenentur omnia bona relinquere liberis. 210
Parochus an habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 473
An poſſit diſpenſare in votis ſubditorum. 103. An abſoluere ab excommunicatione minore. 480. An aſciſcere cooperatores, non approbatos. 407
Parochus Religioſus an obligetur ad regulas ſui ordinis. 229
Parochiani an teneantur Dominicis, & feſtis maioribus audire ſacrum in Parochia. 110. An inuitis Parochis poſſint confiteri Mendicantibus. 430
Paſtorum obligatio. 59. 121
Patrini Baptiſmi qui ſint, & quod eorum officium. 331. Patrini Confirmationis. 335
Patronatus ius, quid & quotuplex. 242
Patronus quando teneatur præſentare, beneficio vacante. ibid.
Pauperi, quando quis teneatur ſubuenire. 49
Pauperem ſe fingens, itaque extorquens eleemoſynam, an obligetur ad reſtitutionem. 160. 172. Paupertas Religioſas. 232
Peccatum quid ſit. 288. Quæ peccata diſtinguantur ſpecie. 294
Quæ numero. ibid. Quid ſit peccatum mortale, & veniale. 296. Quæ ex genere ſuo ſint mortalia, quæ venialia. ibid. Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale. 297. Quibus modis ex genere ſuo veniale tranſeat in mortale. 298. Venialia an poſſint reſeruari. 413
An veniale cui annexa eſt cenſura, poſſit ommitti in confeſſione. 480. Peccata capitalia. 296. Peccato alterius an liceat materialiter cooperari. 55
Pecuniam adulterinam non licet exponere. 188
Penſio quid, quotuplex. 248
Penſionarius. ibid. 262
Peregrini qui dicantur. 15
An teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt. ibid.
An teneantur implere præcepta ſui territorij, antequam ab eo diſcedant. ibid.
An obligentur præceptis locorum, in quibus morantur. 16

An

An cenſuris. 474. An præceptis iuris communis. 16. An poſſint peregrè coram Parocho loci contrahere matrimonium. 465
Periurium. 88. & ſeq.
Pertinacia. 39. 301
Pharmacopolarum obligatio. 186
Philtrum. 164
Phyſiognomia. 65
Pignus. 196
Pingere an ſit opus ſeruile. 105
Pingere turpia quale peccatum. 137. 57
Piſcari an ſeruile. 105. Piſcatio prohibita an inducat obligationem reſtitutionis. 159
Pœna legi adiecta. 13
Pœna Simoniæ. 78
Pœna vſurariorum. 180
Pœnitens an teneatur pœnitentiam acceptare, & implere. 398
An ſatisfaciat, ſi eam impleat in ſtatu peccati mortalis. ibid.
Pœnitentiæ Sacramentum. 382. Quæ ſit eius materia. ibid Quæ forma. ibid. Qualis ad eam requiratur contritio. 384. Qualis confeſſio. 387. Satisfactio. 396
Pœnitentiam in Confeſſione iniunctam quis poſſit commutare. 399
Pollutio quid. 141. An aliquando liceat eam procurare. 142. An quis actionem licitam teneatur omittere, ſi præuideat inde naturaliter ſecuturam. 144
Facta in ſomno an, & quando ſit mortalis. ibid.
Poſſeſſor bonæ fidei an, & quando teneatur reſtituere. 156. Malæ fidei, quid debeat reſtituere. 157
Præceptum quid ſit. 10. Quotuplex. 11. Præcepta humana an obligent ſub peccato, & quali 13. An cum periculo grauis incommodi. 24. Ex quibus ſignis colligi poſſit, an grauiter obligent. 14. An ſint implenda ex charitate. 18. An ad impletionem requiratur intentio ſatisfaciendi. 20. An quis ijs poſſit ſatisfacere per actum ex circumſtantijs peccaminoſum. 21
Præceptum duplex an vno actu poſſit impleri. ibid An diuerſis actibus ei ſatisfieri poſſit eodem tempore. ibid. Præcepta plura violans vno actu, quot peccata committat. ibid. An ignorantia, & metus excuſent è tranſgreſſione. 22
Vtrum præcepti pars ſit implenda, ſi nequeas implere totum. 24
Præceptum confeſſionis. 429
Præcepta Decalogi. 61. v. Decalogi præcepta.
Præcepta Eccleſiæ. 221
Præceptum locale. 15

Præceptum vniuerſale. ibid.
Præceptorum, & Diſcipulorum obligatio. 123
Prælati quomodo obligentur præcepto fraternæ correptionis. 51. An, & qui poſſint diſpenſare in votis. 103. An Prælati ordinum teneantur fugitiuos requirere. 239. Quid poſſint ſubditis permittere ſaluo voto paupertatis, 234. Prælatorum obligatio. 53
Præſtimonium. 250
Præſumptio quid, quale peccatum. 300
Præſumptio de miſericordia Dei. 42
Precarium quid. 174
Pretium quotuplex. 181
Principum obligatio. 123
Proclamationes matrimonij. 458
Procuratorum obligatio, & peccata. 276
Prodigalitas in quo conſiſtat, & quale ſit peccatum. 302
Prodigi an poſſint contrahere. 169
Proditio. 303
Profeſſio fidei. 33
Profeſſio Religioſa quas requirat conditiones, vt ſit valida. 229
Facta ex graui metu an ſit irrita. 169
Profeſſi an, & qui poſſint inſtitui hæredes. 208
Promiſſio acceptata an grauiter obliget. 169
In rebus Eccleſiaſticis ex graui metu facta an ſit irrita. ibid.
Propola. 60
Proſcriptos quibus liceat occidere. 126
Proximo an liceat velle aliquod malum. 45. Quando quis teneatur ei ſubuenire. 46. An, & quando eius peccatum permitti poſſit. 58
Pueri quibus obligentur. 14. 31
An, & quando obligentur præcepto confeſſionis. 429
Pupillus. 118. 169
Puſillanimitas. 311

Q

Quæſtorum obligatio. 184

R

Rancor. 311
Rapina. 145
Raptus quid. 140. An, & quandiu impediat matrimonium. 462
Rebaptizans, & rebaptizatus an ſint irregulares. 501
Referentis obligatio. 276
Regula externa actuum humanorum. 10
Regula interna. 1. Regulæ ordinum Religioſorum. 235

Regu-

Digitized by Google

Regularibus cur ampla priuilegia, à Pontificibus conceſſa. 112
Religioſus ſtatus quid ſit. 228. Qui poſſint eum amplecti. 231
Qui teneantur. ib. Religioſa profeſſio, quas requirat conditiones. 229
Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum promotum, an maneat obſtrictus votis ſuæ Religionis. 229
Promotus ad Parochiam, an teneatur referre habitum Religionis, & regulam ſeruare. ibid.
Ad quid obligetur Religioſus vi ſuæ poſſeſſionis. 231
Vi voti paupertatis. 232
Ad quid vi voti caſtitatis, & obedientiæ. 235
An, & quomodo teneatur ad perfectionem. 231
An contra hanc peccet, ſi regulam ordinis transgrediatur. 235. 231
An teneatur obedire, ſi dubitet, verum res, quæ iubetur ſit licita. pag. 236.
An, & quando liceat ei tranſire ad ordinem ſtrictiorem. 237
An, & quando ad laxiorem. ibid.
An, & quando poſſit è Religione expelli. 338
An expulſus maneat votis adſtrictus. 238
An teneatur ad Horas. 249
An Prælatus teneatur fugitiuum, & apoſtatam requirere. 239
An profeſſus in vno Monaſterio poſſit cogi, vt ſe transferat ad aliud. ibid.
An poſſint Religioſi noua ſtatuta condere. ibid.
An à Pontifice poſſint cogi ad arctiorem viuendi rationem. 236
An illis liceat negotiari. 185
Religioſi Mendicantes an licitè miniſtrent Eucharistiam. 346
Religionis virtus. 62
Reliquias an cum reliquis liceat permutare. 77. Falſas proponere quale ſit peccatum. 62
Remedia contra maleficia. 69. Remiges Chriſtiani. 62
Remiſſio debitorum. 178
Renunciatio hæreditatum. 202. Renunciationes bonorum factæ ab ingredientibus Religionem an ſint validæ. 203
Repreſſalia an liceant. 135
Reſeruatio caſuum quid ſit. 483
Quis habeat poteſtatem reſeruandi. ibid.
Qui abſoluendi. ibid.
Reſidentia Epiſcopi, & eorum, qui habent beneficium curatum. 344
Reſignatio beneficij quid, & quotuplex. 347
Reſtitutio quid ſit, & qui ad eam teneantur. 150
An plures ſimul damnificantes teneantur reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 152

An teneantur reſtituere, qui alium impediunt à conſecutione alicuius boni. 153. Cui reſtitutio debeat fieri. 154
An, & quando debeat reſtituere bonæ fidei poſſeſſor. 156
Quid poſſeſſor malæ fidei. 158. An, & quid reſtituendum pro iniuria corpori illata per mutilationem, occiſionem, &c. 160
Quibus pro his reſtitutio fieri debeat. ibid. Quid reſtituendum pro illato ſtupro. 162. Quid pro adulterio. 163. Pro fama. ibid. Pro inductione ad peccatum. ibid. Pro auocatione à Religione. ibid.
Reſtitutionis circumſtantiæ, vt tempus, locus, modus, &c. 164
Quæ à reſtitutione excuſent. 166
Reuerentia filiorum erga parentes. 115
Reus an, & quando teneatur fateri verum. 280. An grauiter peccet ſi ad euitanda tormenta grauia, falſum crimen ſibi imponat. 282
An teneatur reuelare complices. ibid.
An ei liceat occidere miniſtros iuſtitiæ. 127. Quid circa fugam. pag. 283
Quomodo Confeſſario agendum cum reo. 284
Rex bellum geſturus ad quid obligetur. 132
Rixæ. 311
Ruſtici, alijque ſimpliciores in Germania, qui habentur hæretici, an poſſint abſolui à ſuis Parochis. 40

S

SAcerdotum obligatio circa Miſſæ ſacrificium. 363
Sacramentum quid ſit. 312
Quid circa eius materiam, & formam ſeruandum. 313. Sacramentorum miniſter. 315. Quid in eo requiratur, vt det validè. ibid. Quid vt licitè. 317. Quæ diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente ad valorem Sacramenti. 319. Quid, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur. 320
Sacramentalia quid ſint. Qui efficiant. 321
Sacrificium Miſſæ. 363
Cuius ſit applicare fructum ſacrificij. 367. v. Miſſa.
Sacrilegium quid ſit, & quotuplex. 73
Quot modis committatur per actum venereum. ibid.
Sartorum obligatio. 183. Peccata. 287
Satisfactio. 396
Scandalum quid, & quotuplex ſit. 53. Quando committatur. 54
Actiuum an ſit ſpeciale peccatum. 53
Quando ſit mortale, quando veniale. ibid.
Scandalizans quot peccata committat, & an in materia iuſtitiæ teneatur ad reſtitutionem. ibid.
Scandalum paſſiuum an ſit circumſtantia aggrauans. ibid.

An,

Digitized by Google

An, & quando poſſit permitti. 55. Quid ad hoc vitandum omitti debeat. ibid.
Scrupulus. 9. Scrupuloſæ conſcientiæ ſigna. ibid.
Remedia, & priuilegia. 9
Secretarij obligatio, & peccata. 275. Secreti violatio. 89
Senes an, & qui teneantur ad ieiunium. 226
Sententia probabilis quæ ſit. An ſequenda. An tutior eligenda. 4
Quomodo Confeſſarius ſequi poſſit minùs ſibi probabiles in fauorem pœnitentis. ibid. An quis ſpeculatiuè probabiles ſequi poſſit in adminiſtratione Sacramentorum. 6
Sepultura Eccleſiaſtica an priuetur excommunicatus. 484
An interdictus. 498
Seruilia opera. 104
Seruus an, & quàm grauiter peccet, ſi domino inuito, quid auferat. pag. 148
An teneatur ad reſtitutionem. ibid.
An cum libera poſſit contrahere matrimonium. 458
An cum ſerua. 459
Serui originarij, vel aſcititij, an ſint propriè ſerui. ibid.
An ſerui ſint irregulares. 505
Sigillum Confeſſionis quid. 423. Subſigillum. 425
Qui ad illum teneantur. 426
Simonia quid ſit. 74
Quotuplex. 75
An ſit ſimonia concionari, catechizare, Miſſas facere, &c. pro pretio. 76
Simoniæ pœna. 78. & cui debeat reſtitui. ibid.
Societas IESV. 228. 232. 238. v. Religioſus.
Societatis contractus quid ſit. 194
Sodomia quid. 142
Soror an teneatur fratri, vel ſorori in neceſſitate ſubuenire. 117
Sorores tertiariæ Ordinis S. Franciſci an ſint Religioſæ. 228
Sortes diuinatoriæ, diuiſoriæ. 66
Spectatio turpium comœdiarum quale ſit peccatum. 137
Spei præceptum quando obliget. 42
Sponſalia quid ſint. 441
Quæ, & quanta eorum obligatio. 442
Quomodo diſſoluantur. 444
Sponſis an liceant impudici tactus, oſcula, &c. 444. 138.
Sponſio quid ſit; an, & quando licitè fiat. 191
Spurius. 117
Status Clericorum. 239. v. Clerici.

Status

Status Religioſus. 328
Status ſæcularium, præſertim Iudicialium. 265
Stratagematis an vti liceat in bello. 134
Stuprum quid. 140
Stuprator quid pro illato ſtupro debeat reſtituere. 162
Subditi quomodo ſint obligati ſuis Superioribus. 119
Superbia quid ſit. 300
Quale peccatum. Quæ eius filiæ. ibid.
Superiores quomodo ſint ſubditis obligati. 119
Superſtitio quid ſit, & quotuplex. 62
Quando committatur ſuperſtitio cultus falſi. ibid.
Quando cultus ſuperflui. 63
Suſpenſio quid. 494
Quotuplex. ibid.
Eius quantitas, & qualitas vndè ſit colligenda. ibid.
Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari. 496
Quis ab eis poſſit abſoluere. ibid.
Suſpicio temeraria. 215
Suſurratio quid. 306
An ſuſurro teneatur amicitiam per ſe ſublatam reconciliare. ibid.
Symbolum Apoſtolicum. 32

T

TAbacum. 355
Tabellio. 277
Tactus impudici qualia ſint peccata. 136
An liceant inter coniuges. 138
An inter ſponſos. ibid.
Tentatio Dei quid ſit. 72
Quale peccatum. 73
Teſtamentum quid, quotuplex. 199
An ſit validum, cui deſunt ſolemnitates iure ciuili requiſitæ. 200
Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti. 204
Intra quod tempus exequi debeant. 207
Qui poſſint teſtari. 208
Teſtamenta militum ſunt priuilegiata. 202
Teſtimonium mulieris, ſerui, minoris, inimici, periuri, &c. An ſit validum. 279
Teſtis. ibid.
An, & quando quis teſtari teneatur, & ad quid obligetur, qui non vult teſtari. ibid.
Ad quid, qui falſa teſtatus eſt. 280
Theſauri inuenti, quibus ſint reſtituendi, vel dandi. 156

Tor-

Digitized by Google

Torpor. 311
Tortura reorum. 269
Traditio in rebus Eccleſiæ ex graui metu facta, an ſit irrita. 169
Triſtitia de bono alterius, an, & quando ſit peccatum. 306
Tutela. 197
Tutela inculpata quæ ſit. 126
Tutorum officium. 197. Tutorum obligatio erga Pupilloſ. 118
Typographia. 105

V

VAgi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur. 16
An coram quolibet Parocho poſſit contrahere matrimonium. pag. 465
Vanagloria quid ſit, quale peccatum, quotupliciter ad peccetur. 300
Vana obſeruantia quid, quotuplex, quale peccatum. 67
Vndè cognoſci poſſit. 68
Vaſſallus. 191
Vectigalium fraudatione quàm grauiter peccetur, & an ex ea oriatur obligatio reſtitutionis. 159
Venator. 156
Venditio quid. 181
Venditor quo pretio debeat vendere. ibid.
An teneatur de vitio rei, quæ venditur præmonere emptorem. 182
Res vendita cui pereat ante traditionem. 184
Veneficium. 69
Venena an liceat vendere. 60
Verba turpia proferre quale ſit peccatum. 137
An, & quando ea liceant inter coniuges. 450
Veſtes Clericales. 263. Infidelium. 36
Quando ſacræ veſtes execrentur. 376
Veſte virili an liceat fœminæ vti, vel contra. 56
Vidua. 450
Vindicta. 309
Violatio. 374
Virgini an liceat occidere inuaſorem pudicitiæ. 126
An pro ſeruanda caſtitate mortis periculo ſe exponere. 124
Vitam an liceat abbreuiare. 125
Eius defenſio. 128
Votum quid ſit, & quotuplex. 91
Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 92
Voti materia. 94
Voti quæ, & quanta ſit obligatio. 96. An quis teneatur voto, de quo Dubitat, An ſit emiſſum. 7. De quo emiſſo dolere quale ſit peccatum.

tum. 96. An duplicem malitiam admittat, qui violat votum de re iam antè præcepta. ibid. Voto alieno an quis obligetur. ibid. Qui vouit rem ab altero præſtandam, ad quid teneatur. ibid. Vota perſonalia à quo ſint implenda. 97. Realia vndè ſoluenda. ib. Conditionalia an obligent ceſſante conditione. Votum amplectendæ Religionis ad quid obliget. 98

Vouentis intentio vndè in dubio ſit colligenda. ibid. Voti obligatio quot modis tollatur. ibid. Qui poſſint directè irritare. 99. Quinam indirectè. 101. Quinam in eis diſpenſare. 103. Voti commutatio quid ſit. 102. Quid circa eam requiratur, vt licitè fiat. ibid. Qui poſſint commutare. ibid.

Votum caſtitatis. 235. An ſimplex caſtitatis votum impediat matrimonium. 456

An ſolemne idem dirimat. ibid.

Votum religioſæ obedientiæ ad quid obliget. 235

Votum religioſæ paupertatis. 234

Vſura quid ſit. Quale peccatum. 177

Variæ ſpecies vſuræ. 176

Vſurariorum, & cooperantium obligatio, & pœna quæ ſit. 180

An ab vſurario liceat petere mutuum. 55

Vxor ad quid teneatur erga matrimonium. 120. An, & quàm grauiter peccet, ſi marito inuito quid auferat. 147. An teneatur ad reſtitutionem. ibid.

Quæ bona poſſit expendere. ibid.

Vxoricidium an impediat matrimonium. 461

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google